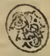
Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in tres libros de anima & parua naturalia: Et in tractatum Auerrois de substantia orbis: Necnon & in duo de generatione & corruptione volumina: quam quidem illo legēte scholares Ticinenses collegerūt āno M.ccccc. .iiij.

Cum gratia & priuilegio.

Jo. Aloysij cademusti distichon.
Eia age Aristoteles iam nunc letere quod ante
Mens tua delituit. Nunc resoluta patet.

¶ Tiberius Bacilerius Bononiensis Julio secũdo Pontifici maximo perpetuam felicitatem.

iterarum studia Juli secũde põtifex maxĩe que ãte tẽpora Sixti quarti patrui tui põtificis summi in tenebris quodãmodo iacebant: ⁊ deleta admodũ ab oib⁹ iudicabant: sub eodẽ qui ⁊ philosophus ⁊ theolog⁹ clarissimus existebat ⁊ florere ⁊ virescere mirũ in modum ceperut: is naq; florentissima ingenia amplissimis exornauit dignitatib⁹. Bibliothecã opulentissimã magna cũ impensa cõstructã publicauit: Et pfecto nullus deb; nec ita cõmode potest quẽadmodũ pontifex studia dignitati sue restituere: restitutaq; cõseruare: augere ⁊ ãpliare: facile itaq; sperare possum⁹ tpib⁹ his tuis futuꝝ: vt studia pleruq; philosophie ⁊ theologie extollant: obseruent: ad excellentiãq; pristinã penitus reuocent. Ego beatissime pater annis superioribus vt florẽtissime ticinẽsi achademie satisfacerẽ: oẽs explicaui Aristotelis ⁊ sui fidissimi cõmẽtatoris Auerrois sententias quas in dyaletica: naturali: Diuinaq; philosophia suis ĩ monumentis reliquerũt: Lectura in libros auscultatorios in lucem prodyt: pñti anno nostra in tres libros de anima elucubrano: ⁊ parua naturalia ⁊ in tractatũ Auerrois de substantia orbis: necnõ ⁊ in duo de generatione ⁊ corruptione volumina in publicũ tue sanctitati pseĉrata manifestat: quẽadmodũ enĩ; scientia de aia ceteras disciplinas nobilitate antecellit: qb⁹ pleruiq; ⁊ est q̃ cõmodissime: ita hanc nostrã de aia cõmentationẽ ei dicandã censui: qui ceteros homines amplissima dignitate ⁊ sacratissima religione magno pcedit interuallo: quibus pleruiq; ⁊ ẽ in omni oportunitate q̃ commodissimus Non admirabit tamen beatitudo tua si iste nostre elucubratiões lumini naturali duntaxat satisfaciant: quo quidem lumine adipiscit homo disciplinas quas humana adinuenit ratio: munus nãq; interpretandi naturalis philosophie partes ⁊ Bononie ⁊ Patauij ⁊ Papie sum publice hactenus assecutus: ⁊ non decet profitentẽ naturalem philosophiã luminis naturalis limites transcendere. Uerũtamẽ ẽ: si beatitudini tue gratũ fore intellexerõ: vt in Hieronymo: Augustino: Dyonisio: reliquisq; ecclesie doctoribus studium nostruq; versetur: q̃ libẽtissime sanctitatis tue volũtati morem gerã: Daboq; operam relicto lumine naturali: propositiones creditas magna cum facilitate ⁊ breuitate resoluissimas reddere: quib⁹ sacrosancte romane ecclesie auctoritate vnusquisq; firmissime: fideliterq; cõsentire tenetur. Uale pater Beatissime. Datum Papie kal. octobris. 1507.

¶ Tiberij Baciler ij Bononiensis lectura in primum de anima Aristotelis & Auerrois.

¶ Textu cõmenti primi.

Voniam de rebus. Quia animata oĩa mirabili nãe igenio cõstituuntur: voluit Aristoteles secretarũ nãe rez verꝰ explorator in hac de aĩa cõmẽtatiõe sublimitatẽ: excellẽtiãqз sui ingenij palã ostẽdere. tanto. n. ordine & diligentia aĩas: virtutes: opationes: necnon & obiecta earũ psequit̃: vt ipsi vni oĩa que ad aĩaз spectãt manifestissima fuisse videant̃. Ego aũt pñti ãno obsequẽtissimi: pspicacissimiqз discipuli: hãc phie partẽ que de aĩa vocat̃: interpretaturus: deo ita cõcedẽte: supflua relinquẽs: dũtaxat ea vobis aperire conabor: que tenacissime memorie retinẽda mihi videbunt̃. Anteqз igit̃ aggrediar expositionẽ textꝰ Aristotelis: nõnulla prius inducã precepta que lectiõibꝰ pñtis ãni initiu erũt accõmodatissimum.

¶ In primis itaqз aduertendũ: de aĩa sciẽtifice tractari posse: cum definitio eius medium sit i demonstrãdis de ea passiõibꝰ oportunũ. Diffinit̃ ẽt aĩa duplici deffinitiõe quaꝝ altera principiũ: altera est conclusio demõstrationis. Et qr tenet̃ artifex describere subiectũ qd speculat̃: primo celi. 2. stabilit̃ aĩa id circa qd diligẽter in hac cõmentatiõe versabit̃ Aristoteles: & nõ corpus aĩatũ. Neqз opз vt aĩa ps sit subiectiua nãli stabilii supiori ãno subiecti totiꝰ naturalis phie: sed sat est eã eẽ partẽ naturali essentialem: & verã oĩuз viuẽtiũ qditatẽ. est. n. forma tota rei essentia. 7. methaphysice. 21. Et lз operationes aĩe sint aĩa quo ad nos notiores: qr tamẽ in aĩam omnia hic cõsiderata dirigũtur & reducunt̃: & pp ter ipsam tractant̃: nõ imerito permanet aĩa subiectũ: vult. n. (vt soleo dicere) subiectũ alicuius facultatis necessario notissimũ eẽ via attributiõis: nõ via cognitionis. Cognitio pterea oĩs n[…]: qr ortum hз a sensu: nec materiales: neqз aĩe abstracte pñt intelligi nisi coadiuuante sensu interiori qui est virtus cogitatiua: psupponit nãqз noticia substãtiarũ separatarũ itellectum speculatiuũ a fantasmatibus in intellectu possibili cõseruatuз. Volo vlteriꝰ ex tribꝰ de aĩa libris ꝙ partis nãlibus vnã vniuerse nãlis phie partẽ integrari principalẽ: hoc fundamẽto: qr cõmentator primo metheorũ cõstituẽs librum de anima vltimuз in ordine librorum naturalis phie: post enumerat pua naturalia: eaqз librũ de anima sequi manifestat: & vt oĩs e medio tollat̃ ꝯtradictio: si libri nãlis phie Aristotelis in ordine cognitiõis distincte ordinẽtur: sic liber de anima librum antecedit de animatis: si in ordine cognitiõis cõfuse: liber de anima volumina de plantis & animalibus comitabitur: facit hec declaratio vt sciẽtia de anima possit appellari sexta ps naturalis phie & octaua.)

¶ Secũdo obseruãdum est: & multuз vtiliter: cũ substantia oĩs sit aut materia aut forma aut ex his pmixtũ. 2. de aĩa. 2. cõposita oĩa & simplicia & mixta & animata & inanimata intrãt cõsiderationẽ naturalis phi qditatiuã: cũ sint cõposita ea que motibus & operationibus verissime subijciunt̃. Materiã in actu que est altera pars celi intelligẽtie subiecta: & mãm in potentia que ẽ pars corporũ subcelestiũ solus phs naturalis speculat̃ qdditatiue in particulari: cum sit materia quẽuis id quo aliquid substernitur motui. At forme quibꝰ peculiare ẽ terminare mutationes: si sint forme nõ mote. i. forme que nullam penitus valeant terminare mutationẽ: veluti sunt intelligentie celestes nullaз potẽtes aliqua ratione complere mutationẽ: huiusmodi forme quantuз ad sie ẽ: pertinent ad naturalẽ: munus deinde methaphysici est eas qditatiue speculari. primo physicorũ vltimo. 2. physicorum. 26. omnis autem forma terminatiua alicuius realis mutationis vel propinque vel remote vel intrinsece vel extrinsece vel per se vel per accidens ẽ de iure qdditatiuo nãlis phy: quare intellectꝰ possibilis cũ incipiat eẽ in forte: desinat esse in platone generabilis erit & corruptibilis terminatiue: remote tñ & p accidẽs: qr generatiõeз humanam aĩa cogitatiua p se & propinque terminat: intellectus. n. noster nõ subest potestati materie: neqз agẽtis absolute: sз subest potestati agẽtis circa istrumẽtũ vt in digressione de inchoatiõe formaꝝ dixi anno superiori prio physicoꝝ. 34. erit itaqз intellectꝰ humanꝰ a nãli phõ quidditatiue cõsideratꝰ: hoc documẽto digno scetur facillime: que substãtie sunt de iure qditatiuo naturalis: & que methaphysici: oẽs namqз substãtie cõposite: cunctęqз materie: forme quoqз oẽs q mutationẽ aliquã aliquo mõ valent terminare sunt muneris phy nãlis: forme autẽ nõ mote mouẽtes non sunt amplius physice cõsideratiõis. 2. physicoꝝ. 71. hoc fundatissimo documẽto pandit̃ error existimantium librũ de aĩa quo ad aĩam vegetatiuã & sensitiuam causatas a mã esse nãleз phyam: quo ad intellectuз possibilẽ nõ eductũ de gremio materie metha. fore negotiũ. Dico vlteriꝰ intelligẽtias celestes ea lege qua aĩe sunt intrare cõsideratiõeз nãlis phy: cõprehendunt̃. n. sub deffinitiõe nature. 2. physicoꝝ. 3. & sub diffinitione aĩe. 2. de aĩa. 7. diuersitas nãqз pdicatoꝝ scđm rationẽ idonea est ad causandaз in sciẽtijs nõ paruam diuersitatẽ: idem. n. re sunt: primus motor: prima forma: primus finis: prima natura: prima anima: iste tamẽ propositiones. Deus est prima forma. Deus est primus finis sunt diuine: hec vero. Deus est natura: motor: anima: naturales: vt dixi pohemio primi phisicoꝝ.

¶ Tertio sciẽdum: oportere cõsiderãtẽ de intellectu humano tractare de oĩbus intelligibilibus scđm rationem aliquã & mensurã: constat. n. ab intellectu nostro tanqз a puro potentiali in genere intellectuum oĩa apphendi: neqз ob hoc alie sciẽtie tollunt̃: quaꝝ est officiũ diuersa intelligibilia cõsiderare scđm ꝙ requirit suus peculiaris modus diffiniẽdi & cõsiderandi: & infero corolarie hanc vltimã sequellam non valere: phs naturalis differit de intellectu: ergo de intelligibili: ergo alie sciẽtie pereunt: hec enim conse

quentia que primo aspectu apparet esse Aristotelis primo de partibus animalium capite primo si cōcluderet: vt multi credunt intellectum humanum pertinere ad methaphysicum: alie scientie a methaphysica tollerentur: consequentia itaq̄ Aristotelis fuit ad hominem opinantem illius artificis officium esse tractare de omni intelligibili sm omnez ratioē sm quam intelligibile est intelligibile ad quem spectaret differere de intellectu. Existimo igitur ego partes esse Aristotelis in libris de anima ostēdere que sunt intelligibilia per se: que per accidēs: q̄ nā lege intellectus ⁊ intelligibile inter se differāt: q̄ ꝯsideratio minime ceteras auffert facultates: his tribus notādis ⁊ subiectum scientie de anima ⁊ ordo eiusdem ad alias partes naturalis phylosophie stabilitus est aggrediar sequenti lectione expositionem Textus Aristotelis ⁊ Auerrois.

¶ A textu itaq̄ Cōmenti primi vsq̄ ad.19. reddit Aristoteles auditores beniuolos ostendens excellētiam ⁊ vtilitatem libri de anima: eos facit dociles ꝓmittendo ordinem dicendorum: ipsos mox attentos constituit difficultatem aperiens non mediocrē scientie de anima: A.19. vsq̄ ad.36. varias antiquorum de anima reffert sententias. A.36. vsq̄ ad.95. contradicit veteribus qui de anima non recte loquebantur. Sententia textus Cōmēti primi talis est: scientia anime cunctis anteponitur disciplinis: ⁊ est magis honorabilis aliis omnium propter certitudinez demonstrandi ⁊ tum propter materie subiecte prestātiam: nihil.n. in natura admirabilius atq̄ diuinius esse potest ipsa anima.

¶ Pro expeditione textus Cōmenti primi est primitus attendendum: bonum vtile id vocari solet: quod propter aduētitium opus queritur non tantū propter subiectuz in quo est ⁊ propter illa que in illo sunt: bonum honorabile desideratur propter se non ob extrinsecum opus: licet propter aliud a se: quia propter subiecti perfectionem: ⁊ propter alias facultates iuuandas in eodem subiecto: scientia de anima est bonum honorabile: textu ⁊ Cōmento secūdo nuncupatur vtilis: non q̄ hec disciplina sit indagata propter vtilitatem: sed quia est id ad quod consequuntur varie vtilitates: bonum enim honestum secum adducit multas vtilitates: ⁊ hac lege bonuz vtile ⁊ honorabile non contradistinguūtur. Est secundo obseruandum: bonum ⁊ in intellectu ⁊ in rebus etiam secluso intellectu reperitur: verum autem dūtaxat in intellectu: qua de causa excluditur verum a consideratione methaphysici.6. methaphysice.8. dimittamus inquit Auerrois perscrutari de ente quod est per accidens: ⁊ de ente quod est veridicans. scilicet quod est in anima: ens eniz quod est per accidēs non habet causam terminatam: ⁊ quod est veridicās non hz causam nisi animam: ⁊ ideo vtrūq̄ numeratur in genere entis diminuti: ergo subiectum scibile non poterit esse ens in anima. Contra numerus ⁊ temp° subiecta sunt scibilia: que tn̄ ab actu anime dependent. Item qualitates de prima specie non nisi in aīa inueniunt: de illis tn̄ scietifice tractari potest. Amplius: intentiōes secunde relationes sunt rationis apud scotum derelicte in obiectis cognitis ꝑ actum collatiuuz intellectus cōparātis: sunt nihilominus secūde intentiōes ꝑ se scibiles ⁊ itelligibiles: quas logicus docens artifex scientificus speculatur.

Quare existimo Auerroim per ens quod est veridicans intelligere esse quod significat copula predicati cum subiecto que exprimit per hoc verbuz est: ⁊ hoc est illud esse quod fit per compositionē ⁊ diuisionez intellectus: circa nāq̄ compositionē ⁊ diuisionem consistit veritas: falsitasq̄: auctore Aristotele primo perihermenias: vnde si d̄ tali ente quod est veridicans haberet scientia: ꝓcessus in infinitū in entib° veridicātibus euitari non posset. Sunt itaq̄ sciētie speculatiue bone cum habeant rationē appetibilis: ⁊ si qñq̄ a peripateticis asserat disciplinas mathematicas non esse bonas: intelligatur eas non ꝓcedere per cām finalez: dicebat.n. Auerrois primo physicorum primo: mathematice cōsiderant de causa formali tantum. i. non demonstrant nisi per causam formalem: cuius ratio est: vt ibi dixi: mathematicus abstrahit a motu: ergo a materia mot°: ergo ab efficiēte motum: ergo a fine motus: ergo mathematico solum relinquitur forma consideranda. Diuinus vero licet absoluatur a consideratiōe motus veri: quia tamen dependentiaz speculatur qua celum ⁊ natura a deo depēdēt in genere cause finalis. xii. methaphysice. xxxviii. potuit methaphysicus varias causas cōtemplari. Est tertio consideranduz: omnē scientiā practicā eē vel speculatiuam: semper enim intellectus est vel practicus vel speculatiuus: ergo omnis habitus intellectus practicus erit vel speculatiuus: ⁊ assero oēm scientiam honorabilem atq̄ eximiā videri: licet practice ⁊ sermocinales minus sint honorabiles speculatiuis ⁊ realibus: versatur autem habitus speculatiuus circa speculabile absolute: practicus circa scibile operabile: vnde tenendum est intellectuz reddi speculatiuum vt tendit in obiectuz absolute sub ratione scibilis: quatenus autem tendit ī obiectuz cōsiderādo ipm: vt applicabile ad op° redditur practicus: assignata nāq̄ quauis propositiōe vel per ipsam dirigitur homo in opus: vel non: si sic illa propositio est practica: si non: speculatiua censenda est: sed de his locutus sum: prohemio primi physicorum. Postremo sunt castigandi recentiores putantes cōmentationē de anima hystoriam vocari respectu eoruz que antiqui tradiderunt de anima: opinantur.n. non esse possibile homini ad cōplementuz differere de aīa. Contra intellectus possibilis est pure potentialis in genere intellectuum: ergo que ab homine non intelligunt a nullo alio intellectu ꝑcipiuntur: quare siue legatur hystoria: siue narratio: siue scientia non facio ego difficultatem.

¶ Auerrois cōmēto primo: dicit primo: Geometria excedit astrologiaz per confirmationē demonstrationis: astrologia autem excedit illam nobilitate subiecti. i. scientie mathematice ⁊ pure ⁊ subalternantes: veluti sunt arithmetrica ⁊ geometria certiori vtūtur ratione subalternatis: at subalternate perfectius habent subiectū: quarum quidez subiecta sunt subiecta subalternantium conditionibus limitata accidētalibus. Et est huic addendum sententie subalternatas facultates ⁊ medias: vt sūt Astrologia: Musica: Perspectiua: magis esse mathematicas q̄ naturales: tum quia: subalternantur mathematicis. primo posteriorum. xiii. tum quia modus procedendi in illis est magis mathematicus q̄ naturalis: sepe namq̄ astronomus per medium pure mathematicum conclusiones deducit astronomicas. 2. celi. 57.

⁊ hec

& hec ē causa q Auerrois.2.physicorum.71.affirmauit officiū esse phi naturalis tractare de mobili corruptibili & eterno:& non inueniri scientiam a naturali distinctam: cuius munus esset agere de mobili incorruptibili.

¶Contra.12.methaphisice.44.astrologia ē de substantia:ergo nō poterit geometrie subalternari que solum circa accidentia versatur:vulgatissimum enim est subiectum scientie subalternate debere componi ex subiecto scientie subalternantis & differentia accidentali eidem subiecto superaddita. Soluendo:dico primo: scientiam pure mathematicam speculari quantitatem continuam & discretam preter qualitatem sensibilē:Geometer continuā:Arithmetic⁹ discretā psequit:phs naturalis naturatū ɔsiderat primaria intentione quatenus includit principia qualitatum sensibiliū que sunt materia & forma: quātitatē vero complectitur secundario in habitudine ad motum & qualitates quas fundat. At intentio artificis medij per se & primo fertur super quantitatem: secundario super qualitatem sensibilem: econtra ē de scientia naturali que per se primo fertur super qualitatem sensibilē:secundario super quantitatē. Dico secundo:scientiam subalternātē ministrare subiectū discipline subalternate:& ita si geometria astrologiam sibi subalternet:oportet vt eidē subiectū mutuet atqꝫ accōmodet. Dico tertio:astronomus cōsiderat mobile incorruptibile merito quātitatis principaliter:& figurarum & situū:naturalis merito substantie & nature eiusdem:vnde magnitudo celestis non celum subiectū est astronomice considerandis.

¶Amplius dicit Auerrois:scientia de anima superat in his duob⁹ i subtilitate. s.i.in ɔfirmatōe demōstratōis(dicit enim demōstratio subtilis:q2 ab intellectu omnes tollit dubitationes) & in nobilitate subiecti:omnes alias scientias preter scientiam diuinam:cuius dicti ratio est:cum duplex sit ordo demōstrationum:primus & secundus: & in primo ordine ponantur demonstrationes a causa tendentes in effectum:& in secundo rationes ab effectibus in causas desinentes:vterqꝫ ordo in plures partitur gradus:in primo nāqꝫ gradu primi ordinis sunt demōstrationes diuine composite ex propositionibus factis ex terminis significantibus abstracta tam s3 esse qꝫ sm rationem. Secundus gradus est demonstrationum mathematicarum q circa abstracta sm rationem tantum plane versantur. Mox habentur demonstratiōes naturales a causis super effectus:quibus rationibus naturalibus dignoscuntur abstracta ab hac vel illa materia:non abstracta sm esse:neqꝫ sm rationem./ In secundo ordinis primo gradu inueniuntur demonstrationes animastice: que procedunt ex operanōibus quas vnusquisqꝫ experitur in seipso:subsequentes gradus ordinētur sm q exposcit conditio effectus. Demonstrationes itaqꝫ animastice antecedunt alias demonstrationes certitudine quo ad nos preter diuinas comparatiōe composita non simplici:cum seruent discursus de anima primum locum in secundo ordine: mathematice vero rationes teneant secundum primi ordinis gradum: quare mathematice demōstrationes ab animasticis rationibus facile superabūtur: neqꝫ asserit Cōmentator.2.methaphisice.16.mathematicas demonstrationes esse in primo gradu:sed eas ait esse in primo ordine:neqꝫ alicui mirum videri deb3 facultatem de anima tractare ea que nobis certiora sunt his que a mathematico cōsiderātur:quātitatē enim cōtinuam & discretam psequitur mathematicus que inter sensibilia cōmunia enumerātur.2.de anima. 64.at facultas de anima de sensibilibus differit proprijs quibus(vt reor) nihil certius nobis reperiri potest. Hac igitur fundatissima declaratōe cessant superuacanee expositorum enarrationes.

¶Ulterius considerandū est:hāc sciētiam de anima pstantia subiecti precedere librum de celo animali celesti:quia ibi de celo tractatur tātum quo ad materialia & orbes intelligētijs subiectos:& q2 .12.methaphysice a.29.vsqꝫ in finē agitur de celo quo ad formalia tantum:que sunt intelligētie:iccirco diuinus phylosoph⁹ excellētia obiecti animasticum ātecedit nō enim methaphysicus vt dixi phemio primi physicorum cōsiderat substantias abstractas quia cōsideret ens inquātum ens:quinimo sentio ipm tractare de ente vt ens:quia tractat de intelligētijs que sūt prima entia:vnde si non esset alia substantia a sensibili non ess3 scientia prior naturali.6.methaphysice. 3. & tunc ens inquātum ens intraret cōsideratonē naturalis phi cuius esset officiū speculari sbas sensibiles que pria existerēt ētia. Est.n. hoc pceptū vniuersale. Eiusdē cōsideratōis est munus loqui de primo ente:& ente in cōi:io Ari.in libris de generatōe tractans de gnātōe in cōi:tractauit & de generatōe elementoꝝ:que prima est:& cā generatōis mixtorum: quare l3 vna noticia sit pstantior altera:q2 obiectum est nobilius obiecto : nō in o3 q noticie obiectoru3 se hēant in eade3 proportōe in qua se habeant obiecta & dato q noticie obiectoꝝ se habeant in eadē proportōe in qua se habēt obiecta:queritur nungd noticia que de deo habet sit infinita. Dico primo: apud Auer.deus ē in finiti vigoris .Dico scdo:sunt quāplures sacratissimi Theologi q docent deum nō posse ab intellectu humano cōprehēdi p essentiā: apud quos noticia qua scitur deus per essentiā dumtaxat infinita existit. Dico tertio:dato q deus ess3 infiniti vigoris:& intelligeret per essentiā ab intellectu finito:q adhuc illa intellectio nō esset infinita: q2 qcqd recipit in aliquo recipitur per modum recipientis: ergo intellectio qua deus cōprehēditur ab intellectu finito finita existit:nō est ergo deus obiectū infinitū nisi respectu intellectus diuini: psectius.n.ɔprendit deus a scda qꝫ a tertia intelligētia.

¶Tex.comētu scdi.

¶Sentētia textus comēti scdi talis est:Cognitio ipsius aie vehemēter cōfert ad oē3 veritatē & maxime ad sciam de rebus nālibus.est.n.aia quasi principiū oium aialium. Est aduertendu3 q aia dicit tanqꝫ principiū vel quasi principiū: q2 alio modo aie causate a corpore principiant:alio aie non causate:licet nāqꝫ oēs aie sint cause formales aialiu3: q2 tamē intellectus nō pendent a corporib⁹:veluti aia vegetatiua & sensitiua dependere dicunt:iccirco aie nō eodem modo principiare aiata poterūt:& hec est cā q comētator dicebat. 2.phi.t.& habētia aias & corpa celestia & si principiu3 in istis dicatur fere equiuoce.

Dicit sanctus Thomas:si tanqꝫ nō ponit similitudinarie sed expressiue:neqꝫ arbitrādu3 est aias non cātas si isormaret ois nāqꝫ forma dat eē si ē sbal'dat eē sbale:si accidētalis accidētale./ Amplius ɔsue

tudo est Aristotelis vti verbis dicẽtib⁹ dubitatõem
& in rebus notissimis & dubijs ne vnq̃z iure inculpa
ri possz: vi ergo: imo certissimũ est cognitiõez aie mul
tuz proficere ad oẽz sciam speculatiuã: & infra. 19. di/
cit Aristo. aiatuz ab iaiato in duob⁹ maxime differre
videtur: motu & sensu.

¶ Auerrois Cõmẽto scdõ: prĩo dicit: incepit demõ/
strare vtilitatẽ huius scie dicendo: nõ ꝙ hec scia sit
quesita pp vtilitatẽ: cum sit scia speculatiua: sed est
id ad qd̃ ꝯsequuntur varie vtilitates: qua rõne bonuz
vtile & honorabile nõ ꝯdistinguũtur. Dicit scdõ: in
tendit p oẽm veritatẽ: scias speculatiuas: non q2 sit
soluz vtilis ad illas: sz q2 maxie illis ꝯducit: Est nã/
q3 veritas scie speculatiue finis: & finis scie opatiue
actio est. 2. metha. 3. & dicebat ibi Cõmẽtator: sciẽtia
opatiua q̃uis vtat rõcinatõe & speculet ꝺ causis: tñ
nõ est digna vocari scia speculatiua: q2 nõ ꝑscrutat
de causis rerũ & de diffinitiõib⁹ earũ nisi vt sciẽtes eã
agant: & nõ vt sciãt: vñ de eodẽ obiecto respectu al/
terius & alteri⁹ ꝑdicari põt haberi noticia practica &
speculatiua: vt dixi supra & ꝓhemio ꝑmi phyficoꝝ.

Amplius inqt Auer. & maxie in nã. i. & maxie i scia
nali: cuius expositiõis rõ fuit: q2 sciebat Cõmẽtator
sciam posteriorẽ esse scibili: eiq3 conferre non posse:
quẽadmodũ. n. relatio dei ad creaturã est rõnis: crea
ture ad deũ realis: ita relatio scibilis ad sciam est rõ/
nis: scie ad scibile realis: & cã ẽ: qm̃ Deus & scibile
nõ acqrũt verũ eẽ a creatura & scia: at creatura & scia
suum esse capiũt a deo & scibili. Et si deus re ipsa di
stinguat̃a creatura: hoc est: vna sola distinctiõe reali
in creatura fundata ad ipsum terminata.

Digressio Auerrois.

Et debes scire. Digressio hec tendit ad
hoc: vt declaret: nullã eẽ
ꝑtem phye cui cognitio de aia nõ ꝑseruiat: cũ nõ sit
q̃z cõmodissima: & prĩo dicti quoꝝ vnus est scdz ꝙ
est ps illius scie: imo nobilissima ꝑtium eius: & hoc
adiunxit: q2 aliq̃ sunt ꝑtes que tñ faciũt ad bene eẽ
aliq̃ q̃ necessario ꝯcurrunt ad eẽ: tolleret nãlis phya
sublata hac ꝑte: quẽadmodũ aial perit ablato tactu:
ꝑ quẽ aial mortale est aial. 2. de aia. 16. Ampli⁹ dicẽ:
aialia. n. sũt nobilissima corpoꝝ gnãbiliũ & corrupti
biliũ: aia aũt est nobili⁹ oib⁹ q̃ sunt in aialib⁹: nõ tñ
aia est ꝑstãtior his q̃ sunt in aialib⁹: veꝝ & ipsis aiali
bus: est nãq3 forma nobilior cõposito. 2. de aia. 7. fe/
cit aũt dũtaxat mentiõez de aialib⁹ mortalib⁹: q2 aia
lia subcelestia q̃ztũ ad mãlia & formalia ptinẽt ad nã/
lem phm gdditatiue: at aialia celestia q̃ztũ ad mãlia
ad duos spectãt ꝑmos libros de celo: mun⁹ deinde
methaphy. est loq de eis q̃ztũ ad formalia. Rursus
inqt: moralis suscipit ab hac scia vltimũ finẽ hois in
eo ꝙ ẽ hõ: & sciaz sue sbe q̃ sit. Et dicebat Themisti⁹
ac virtutes qdem negociosas: actuosasq3 facili⁹ ꝯse
quemur: si sbam atq3 vim aie cuius ille ceu decora q̃
daz honestamẽta sunt habuerim⁹ ꝑspectaz & cogni/
tam. Sensus est: moralis suscipit ab aiastico vltimuz
finem hois in eo ꝙ hõ: q2. 3. de aia. 17. conuincit in/
tellectũ agentẽ esse: qui deus existit: apud Auerroim
12. methaphysice. 38. faciẽtez hoiem felicẽ depende/
re ab illo intellectu agẽte a quo celũ depẽdet: & cum
intellect⁹ agens nõ sit potẽtia ad aliquid & nulla sit
intelligẽtia liberata a potentia ꝑter primaz. 3. de aia
5. intellect⁹ agens prima existet intelligẽtia: constat
autẽ ꝙ deus est felicitas nostri intellectus: qñ intel/
ligitur p essentiaz: errant ergo existimãtes moralem
ab animastico suscipere felicitatem esse: cum eaz esse
probet Aristoteles prĩo & decimo ethicorũ: neq3 est
veruz animasticũ monstrare copulatione intellectus
agentis cũ possibili esse felicitatez hominis in eo ꝙ
homo est ꝑfectus p scias speculatiuas: q2 hoc facit
Ari. prĩo & decio ethicoꝝ. Et ꝙ affirmãt recẽtiores:
falsum est & ꝯ intẽtõem Arist. vz ꝙ moralis suscipiat
ab animastico opatõez optimã ꝟm virtutes: cũ hoc ñ
declaret in libris de aia. Dico itaq3 officiũ esse aiasti
ci ꝓbare intellectuz agẽtez esse: qui cum sit deus est
felicitas nostri intellectus: munus deiñ moralis phi
est cõuincere deuz vt est opatio nostri intellectus eẽ
felicitatẽ. Rursus ait: diuinus suscipit ab ea substã/
tiã sui subiecti: hic. n. declarabit: quoniã forme ab/
stracte sunt intelligẽtie. Sensus est: ostẽdit aiasticus
sbas abstractas eẽ intelligẽtes: h̃ medio: q2 itellect⁹
possibilis nr̃ ẽ pure potẽtialis in genere intellectuũ
3. ꝺ aia. 5. vñ lz ista ꝓpositio: forme abstracte celestes
sunt intelligẽtes sit methaphysicalis: deducit tñ ab
aiastico. 3. de aia. 15. veluti ista ꝓpositio: substãtie ab/
stracte sunt: de se est methaphysicalis cõuincitur tñ
per eternitatez motus. 8. phy. a. 45. vsq3 ad qnqua/
gesimũqntũ hinc pandit error existimãtiu animasticũ
ꝓbare substãtias abstractas esse: suscipit quoq3 diui/
nus ab aiastico alia multa de cognitõe dispositionũ
cõsequẽtiuz intelligẽtiã in eo ꝙ est intelligẽtia & itel/
lectus: veluti est: intelligẽtias nõ eẽ quãtas: nõ edu/
ctas de potẽtia materie: non esse in spẽ plurificetas:
idem esse intelligẽs: intellectõez & rem intellectam.

Postremo inqt: cõe iuuamẽtũ ẽ facere acqrere cõ/
firmatione in primis principijs: qm̃ ex ea acqrit co
gnitio cãꝝ primaꝝ ꝓpositionũ: & cogõ alicuius p suã
cãm est magis firma q̃z sui esse tantu: sensus ẽ: lumẽ
intellect⁹ agẽtis quo itellecta in potẽtia reddunt in/
tellecta actu hic declarat qd̃ ẽ cã: quare ꝑncipia pria
sint verissima: certissima: firmissima: ois namq3 ꝓpõ
cui itellect⁹ assentit solo luie intellect⁹ agẽtis & sola
interiori rõne ẽ v̇issima: certissima: pria ꝑncipia sunt
hmõi: ḡ: neq3 ob h̃ ꝙ scia de aia ministret alijs facul
tatib⁹ multa ꝑncipia: illas sibi subalternat: q2 multa
alia ad verã subalternatõez exigunt. 1. poste. capite. 13.

Et si q̃spiã dicit: ꝯ. scia de aia ꝯfirmat oia ꝑncipia
oiuz disciplinarũ ergo ipa ordie doctrie dz eẽ ꝑor.
Dico hãc sciaz ꝯfirmare ꝑncipia sciaꝝ idirecte nõ di
recte: q̃ de re nõ dz nec põt eẽ ꝑor ordie doctrie: pa/
tefactũ est igit sciaz de aia nõ paruã afferre opportu
nitatẽ: & occasionẽ ad cetera oia ꝯdiscenda &c.

¶ Tex. cõmenti tertij.

¶ Textu cõmenti tertij facit Aristoteles auditorem
docilẽ ꝓmittẽs se prĩo tractare ꝺ nã. i. substãtia essen
tia & diffinitiõe aie: postea de opatiõib⁹ aie: ꝓprijs &
cõibus. Auer. primo dicit: cognitio cunctis ibz gñis
& spẽi nõ cõplebit nisi p cognitionẽ sbe illius spẽi &
p cognitionẽ coꝝ que cõtigũt ei: sensus ẽ: subiectuz
facultat[ ]interdũ appellat genus: quaten⁹ cetera ad
ipm reduci hñt: sepe dr̃ spẽs: vt. s. locat sciẽnã i de/
terminata specie/ Et isero corrolarie phm nalẽ tra/
ctare de rebus nãlibus quãtũ ad ꝑdicata primi mõi
spãlia. Diuinus tñ in vlĩ qdditates nãles speculat.
iste. n. ꝓpões: hõ ẽ ens: hõ ẽ substãtia sũt methaphy
sicales: sz cũ descẽdim⁹ ad gña subalterna intramus
cõsiderationẽ nãlis phi: & hec est cã ꝙ soleo dicere:
ꝑdicatã

pdicata primi modi que de hoie enunciatur illa ad
nälem spectare:ad que ↄsequit eé mobile: reliq ad
diuinum:predicata itaqȝ primi modi abstrahūt a mo
tu:si ad ea non sequatur esse mobile:hoc ideȝ fatetur
Auerrois primo physicorū.xj. Amplius inquit: q/
dam sunt passiones que approprīantur anime. s.qm
anima non indiget corpore in habēdo has passiōes:
verbigratia:vt in imaginatione per intellectuȝ.i.in/
telligere & est modus loquēdi Cōmētatoris: quedā
reputantur indigere corpore:& ꝙ nō cōplebunt nisi
anima & corpore:quod.n.est maxime desideratuȝ de
passionibus anime est vtruȝ possit de eis esse abstra/
ctum aliquid vel non:sensus est:operationes anime
vegetatiue & sensitiue ↄcupiscibilis motū,regrūt cor
poris realeȝ:siue a corpore incipiāt & in animā redū/
dent:siue inchoent ab anima & tēdāt in corpus:ope/
ratio visus virtutis ↄstitute inesse per corpus nō ex/
poscit corpus realiter: sensibiliter moueri & alterari:
intelligere hominis non est operatio corporis: nec
virtutis organice:est tamen existens in rebus existē
tibus in corpore propter colligantiaȝ sensuum cum
intellectu:intelligere intelligentiaruȝ celestiuȝ non
est operatio organica:neqȝ colligata cum aliqua vir
tute organica:vnde operationū que in natura repe/
riuntur aliqua est simpliciter abstracta:& est intellige
re intellectuū celestium:de ratiōe enim operationis
abstracte sunt due conditiones: prima est ꝙ sit pro/
pria & non organica/secūda est ꝙ nō sit colligata cū
virtute organica:aliqua est simpliciter non abstracta
vt est corpis operatio: aliqua est ppria: non abstra/
cta:& est intelligere hominis. Et siquis dicat itell/
gere hominis non est nisi cū imaginatiōe:ergo intel
lectus human⁹ erit generabilis & corruptibilis. Di/
co antecedens istud inferre tātum colligātiam quam
habet intellectus cum sensu: licet enim intellect⁹ sit
abstractus a corpore.i.non causatus a corpore: eius/
tamen operatio non est abstracta:plura nāqȝ exigū/
tur ad cōcludēdum operationē abstractaȝ ꝗȝ intelle
ctum abstractū:veꝝ de his infra.12.&.13.ptractabit.

¶ Tex.cōmēti.4.5.

¶ Textu cōmēti quarti & qnti cōstituit auditor attē/
tus:ostēsa graui sciētie de aia difficultate:in primis
parduū ē differere ð aia:cū nō sit facile itelligere:nū
quid cōi mō & via diffinitiōes oiuȝ diffinibiliū iuesti/
gētur:veluti & mō vno ppriȝ rerū ðmōstrātur affect⁹.
& si pateat illū modū eē vel demōstrationē : vel diui/
siōne:vel cōpositionē:ↄplures isup difficltates emer
gūt:i his exgrēdis ex qb⁹ vniuscuiusqȝ ↄficiēda ē dif
finitio:aliaꝝ nāqȝ reꝝ alia sūt pricipia:vt numeroꝝ
superficierūqȝ:at si nō vn⁹ atqȝ cōis sit ille modus:lō/
ge difficilior ipsa ptractatio erit.oportebit.n.ð vno/
quoqȝ diffinibili accipe:qs ad vnūqðqȝ modus ac
cōmodabit:& ex his pōt tādē colligi hec rō:accñtiū
cōiuȝ tradit vna regula talis: nō repugnat oppositū
eē in subiecto:ḡ ē accñs cōe. Itē ðmōstratio est via
accñtiū pprioꝝ:ḡ qdditat] & sbe assignādus ē vn⁹mo
dus cōis. Et sigs dicat:quo nā mō talis via exq̄ est
logicalis difficultatē arguit i nāli phia. Rñdeo ꝙ ta
lis via vt ē reglāta p terios scðe itētōis ñ facit i phia
dubitatōeȝ:sȝ vt primis applicat intētōib⁹ isert i di/
sciplinis nō puā ābiguitatē: vñ & logici & methaphi
offm ē tractare ð diffinitōe:i soli⁹ vo logici mun⁹ ē i/
grere ð mō iueniēdi diffinitōeȝ. Rursus ē obsuādū
ꝙ scia de anima certissima est merito operationum

anime quas in nobis experimur. difficillima existit
ob difficltates soluendas:determinādasqȝ de anima
vel cognitio aie vegetatiue & sensitiue tradite scðo ð
aia facillima existit:at itellectus humanus ð quo fit
mētio tertio de aia:cū sit pura potētia in genere in/
tellectuū nō ē cognoscibilis nisi per accidēs veluti
& mā prima.1.phy.69.primo capitulo de substātia or
bis:verūtamē hec duo pure potētialia iter se varijs
distant discriminib⁹.3.de aia.5.mā prima cū non sit
forma nihil actuare & pficere pōt:intellectus noster
cum sit pure potentialis in latitudine itellectuū nō
pōt informare aliquā intelligētiaȝ:neqȝ ab illa inte/
ligi:sed cū sit actus:potuit mām purā potētiaȝ in ge
nere sensibiliuȝ informare:& hoc ideo a natura intu/
tutum fuit:vt homo nexus & ligamētū existeret supe
riorūȝ cū inferioribus:sunt nāqȝ in ipso hoie vnite
aia cogitatiua supma iter formas cātas a mā:& itelle
ct⁹ hūan⁹ ifim⁹ itellectuū:formas itaqȝ oēs quas &
mā in actu & mā in potentia habent scðm esse reale:
intellectus nō recipit scðm esse spirituale.
¶ Auer.comēto.iiij.dicit prio q̄rēda i hac scia sunt
principia duoꝝ generū:q: in pcessu ppter quid na/
tura & essentia aie est principiū:in processu q:: ope/
rationes:vel duoꝝ generuȝ idest diffinitōis & demō
strationis. Amplius inquit.ij. Auer.quoniā si ta/
lem regulam habuerim⁹:tunc facile erit cognoscere
diffinitionē aie. Contra infra comēto.5.dicitur ꝙ est
difficile tractare ð aia:assignata adhuc tali via. Solu
tio ē:stabilito mō iueniēdi diffinitōeȝ facile ē venari
diffinitōeȝ aie:i respectu si ñ eēt talis via assignata.
¶ Auer.comēto.v. Dicit primo: vtrū illa via sit de/
monstratio aut diuisio:aut ↄpositio:sensus est:varij
sūt modi venādi diffinitōeȝ aliquā:diuisio & ↄpositio
inductio:via accepta a cōtrario:demonstratio: & de/
monstratio q:.3.phy.12.4.phy.2. Contra Galie.
primo tegni ponit viam cōpositiuā:resolutiuā:& dif/
finitiuam:hic fit mentio de via diuisiua:compositiua
& demonstratiua:& prohemio primi physicoꝝ de via
demonstratiua:diuisiua:inductiua: & entimematica:
ergo:solutiō est:dico primo ꝙ ad venādam simplicis
quiditatis diffinitionem vtimur processu obscuro
quo diffinitum esse nobis inotescit:vtimur & proces
su diffinitiuo composito ex via diuisiua & ↄpositiua.
est auteȝ diuisio modus procedendi quo a superiori/
bus tendimus ad inferiora cui opponitur composi/
tio qua ab inferioribus imus ad superiora: & nō pe/
tit diuisio:quādo pars destructa probatur bene esse
destructa:& hoc processu deffinitiuo habetur palam
deffinitio deffinibilis:verū q: nō solū oȝ habere def/
finitōem deffinibilis sed & oium que in tali deffinibi/
li includantur:iccirco indigemus processu sciētifico
constituto ex vijs compositiua & resolutiua: est autē
hec via compositiua modus quidā procedendi quo
a superioribus tendimus ad inferiora:via resoluti/
ua incipimus ab iferioribus & imus ad superiora:
& his processibus clarissime acquiritur cogō diffini/
bilis & oiuȝ que in tali diffinibili inueniunt. Dico
secundo:ad scribenduȝ aliquā totaleȝ facultatem vti/
mur via resolutiua qua finem scientie speculamur:p
ipsius resolutionē in simpliciora procedēdo:inueniē
do oia quoꝝ cognitio notioneȝ finis necessario pre/
cedit: vtimur & modo compositiuo quando vltimo
inuenta per resolutionem ex speculatione finis pro/
cedentem incipimus declarare vsqȝ ad finem scien/
tie procedendo:vtimur & processu diffinitiuo: quan/
do declaramus diffinitionem scientie datam per tl

la que principaliter considerantur in tali facultate: his dictis facile conciliantur auctores qui de modis procedendi multa scitu digna aperierunt & nos quedā diximus duz sextā partē prohemy Auerrois: sno superiori tractarem⁹. Amplius ait scd̄o Auer. diffinitiones nō cōponunt nisi ex proprijs principijs que sunt in re: huic sententie fauet ipsemet Cōmentator ipso physicorum.28. genus & differentia sunt entia in rei veritate: nam partes rei que sunt scd̄m diffinitionem p̄cedunt rem inesse.1.natura: &.7.metha.33. diffinitio h3 partes significātes partes rei & ptibus diffinitionis correspōdent partes rei: ex qbus auctoritatibus aliqui colligūt dari vl'ia realia & diffinitōēz secluso actu intellectus. Verū q2 tenēdum est genus & differentiā nō re sed ratiōe tantū distingui. Dico q̄ distinctio data de diffinitione per terminos in recto & i obliquo soluit auctoritates: vnde ptes diffinitionis ex terminis in obliquo p̄cedunt rem inesse: at partes diffinitionis ex terminis in recto idē sunt rei & prioritas talium partiuz est in intellectu: vel dico q̄ genus & differētia.s.non vltima p̄cedunt rez in cē i.natura: q2 sunt priora ea prioritate a qua nō cōuertitur subsistendi cōsequentia. Existimo aūt nihil absurdius esse q̄z fateri diffinitionē realem: cum diffinitio detur causa inotescendi: notificatio autē soluz fit apud intellectuz: & hec est causa q̄ soleo dicere illum nō fuisse ita obstupiduz qui propositionez realez cōcessit: veluti q diffinitionē realem esse putauit.

¶ Tex. comē. 6. 7.

¶ Textu comen.6.& septimi proponuntur que de aīa indaganda sunt: & in primis asserit opus esse dignoscere in quo genere locetur aīa. Demum vtrum eorum subeat ratiōem: que potentia sunt: an potius quidam sit actus: nō eīm parum differūt actus & potētia: cōsiderādum est p̄terea si partibilis sit necne: & vtrum eiusdem speciei sint oēs aīe: & vtrum specie tantuz: an etiam genere differant. Est aduertendum q̄ in translatiōe quā latini exponūt dicitur: primū fortassis necessariū est diuidere: q2 aīa nō est in genere directe sed dūtaxat principiatiue.

¶ Auerrois cōmento.6. Primo dicit: necessariū est volenti scire diffinitiōēz suaz: scire primo in quo genere decē generuz cōtinetur: vtrū in substātia. Cōtra Auer. apud Porphyriuz capite de specie noluit substātiam esse genus predicamēti substātie: ne materia & forma & substātie abstracte intrarēt predicamētum substātie: cuius tn̄ oppositū hic affirmat. Distinctio de genere vniuoco & analogo soluit: est corp⁹ tangibile genus vniuocū p̄dicamēti substātie: genus aūt analogum pōt esse hoc nomē substātia & li corp⁹: quatenus sunt noīa instituta ad significādum substātias eternas & nō eternas.

¶ Cōtra iterum: accidētia p̄dicamētalia i his fundant que ponūtur directe i genere substātie: intellectiōes que in itellectu iueniūtur: potētia absoluta materie: & dimēsio interminata q̄ in mā pria: magnitudo celi: motus & tēpus q̄ in celo subiectātur sunt accidentia predicamētalia: ergo intellectus humanus mā pria. & celū locabūt directe in gn̄e substātie. Solutio ē: Dico primo: solū accidētia in gn̄ib⁹ sunt accidēnū q̄ fundantur in his que locātur directe in genere substantie cuius genus generalissimū est corpus tangibilē: omnes itaq3 qualitates predicamentales diuisibiles existent per accidens: quia sunt in corpore: intellectiones autem sunt in intellectu: qui nec directe locatur in genere substantie: nec fortassis principiatiue: cum homo non sit in genere substantie per intellectum: sed tantum per animam cogitatiuam: erit igitur iste terminus qualitas vt est institutus ad significādū qualitates de pria: secūda: tertia & quarta specieb⁹ analogus: vt vero importat qualitates de tribus vltimis specieb⁹ vniuocus existit: est nā q3 qualitas de prima specie analogice qualitas cum alijs. Dico secundo: dimensio interminata non est in predicamento quantitatis nisi reductiue: quemadmodum & materia prima nō inuenitur in predicamento substātie nisi principiatiue: potentia itez absoluta & radicalis materie nō existit proprie in secunda specie qualitatis: cū ibi vere sint potentie ad agere & operari: potentia autez radicalis mā̄e sit ad actū primu. Dico tertio: magnitudo celi tempus: mot⁹ celi considerata mathema. quo.s. ad diuisibilitatē & continuitatem eorum. possunt locari in genere vniuoco: nō tamē naturaliter cōsiderata: vt enim mathematice considerātur: nō requirunt subiectuz: sed bene vt naturalia. Contra ergo tempus & motus poterunt a mathematico considerari: contra id quod cōmuniter approbat: quia enim tempus respicit motū primi mobilis vt passio: ceteros vt mensurat motus vero mobilia respicit vt proprietas: numerus autem qui est quantitas discreta cuncta respicit vt mensura: potuit numerus non tempus: neq3 motus a mathematico declarari. Respondeo: aliud est q̄ tempus & motus mathematice considerentur: quantum scilicet ad diuisibilitatem & continuitatez eorū: aliud est q̄ a mathematico pertractētur. Rursus non est forte absurdum fateri genus quantitatis esse analogum ad quātitates celestes & subcelestes.2.capitulo de substantia orbis.

¶ Amplius dicit secundo loco Auerrois: potentia & actus sunt differentie que cōtingunt omnibus predicamentis: & sunt valde opposite. Contra.3.physicorum.3.cum diuidatur ens per actum & potētiaz & ens actu in decem descendat predicamenta tollit potentia a ratione predicamēti: ergo actus & potentie non cōtingēt omnibus generibus. Solutio est: ens actu accipitur dupliciter & pro forma vel includēte formaz: vel pro eo quod habet esse actuale: ens in potētia sumitur vel pro pura potentia: vel pro eo quod habet esse potentiale & ita tollitur cōtradictio nes: potentia enim materie illa est que a predicamēto substāne excluditur: quod autem habet esse potētiale in predicamēto collocatur directe: vnde cum actus & potētia sint eadē pricipia oium proportionabiliter: q2 sz q̄ sunt diuersa genera ita sunt diuerse potentie & diuersi actus.12.metha.22.26.erat ergo intētio Ari. sciēduz esse vtrū aīa esset in genere vt actus vel vt potētia: si erat vt actus: vel includēs actū in p̄dicamēto directe collocabat: si vt potētia: nō nisi reductiue & pricipiatiue: & hec est cā q̄ soleo dicere in p̄dicamētis nihil reponi pōt nisi actus vel includens actū: potētialia aūt proprijs correspondētia actib⁹ i generib⁹ nō directe sed vel principatiue vel reductiue dumtaxat cōperiuntur.

¶ Auerrois Cōmē.7.p̄ dicit Plato dicebat q̄ virtus itelligibilis est in cerebro: & cōcupiscibilis i corde & nālis.s. nutritiua i epate: at Albert⁹ ingt: Plato dixit in vno corpe plures esse aīas spē differētes: sic q̄ itellectiua

ꝙ intellectiua sit in cerebro: ⁊ cõcupiscibilis siue appetitiua i epate ⁊ irascibilis in felle: ⁊ vitalis i corde ⁊ generatiua in testiculis: Aristo. autẽ opinabaẗ eas esse vnã subiecto ⁊ plures ẜm virtutes: vnde ꝙ̃uis virtus intelligibilis inorganica existat: potest tñ dici esse in cerebro: qꝛ ibi apparent dispositões deseruientes intellectioni ⁊ hec est cã cur scriptũ est primo capitulo de substãtia orbis: hõ intelligit per partem: celũ non: cũ tñ intelligat p intelligẽtiaꝫ que est pars celi essentialis: imo tota essentia celi cũ sit forma celi forma ãt sit tota essentia rei. 7. metha. 21. dicebat igiẗ Auerrois ad hoc ꝑpositũ. 2. colliget capitulo. 7. virtutes que sunt in homine sunt tres: aut virtus naturalis: aut vitalis: aut aialis: virtutes nãles sunt quibus nutritio: auctio ⁊ generatio celebranẗ: virtutes pulsatiles ⁊ virtus electiua p quã moueẗ aial ad appetendũ sunt vitales ⁊ in corde inueniunẗ: virtutes aiales sunt. 5. sensus exteriores: virtus motiua i loco: imaginatiua: extimatiua: cogitatiua: cõseruatiua: reminiscibilis: intellectiua: sed ꝺ his virtutibus locis proprijs in ꝑcessu lectionũ ptractabiẗ: Rursus ait scd̃o Auer. ⁊ hoc esset verũ si aie essent eedeꝫ in specie: sensus est: si oẽs aie eiusdẽ eẽnt rõis: tractans de vna tractat de õ̃ibus: spẽs nãqꝫ dicit totam eẽntiã indiuiduoꝝ: ⁊ nõ ẽ inter idiuidua eiusdẽ spẽi ordo eẽntialis. Amplius dicit tertio ⁊ ĩdifferẽter siue illõ genᵒ fuerit ꝑdicatũ vniuoce aut ẜm prius ⁊ posteriᵒ: sensus ẽ: ñ solũ genᵒ vniuocũ: sꝫ ⁊ analogũ i diffinitionibus inuenitur. 3. phy. 4. 2. de aia. 30. aia ꝺ̃finiẽda ẽ analogũ analogia cẽe ad cãtũ virtualr̃. s. nõ ẜm eẽ sꝫ ẜm opatiõnẽ: qua lege aia rõalis hũana dꝫ cõtinere sensitiuã: hec vegetatiuã.

¶ Tex. comẽti octaui.

¶ Textu cõmẽti octaui vult Auerrois Aristotelẽ remouere dubitationẽ ꝙ nõ oportet ꝑscire ideam ipsius anime que quidem aut nihil est: aut cognitum posterius: si nãqꝫ idee cause existerent reruꝫ sensibiliũ: nõ possemᵒ vnqꝫ intelligere substãtias reꝝ sensibilium nisi postq̃ꝫ habuissemᵒ fidem sui eẽ. i. nisi nobis ꝑbatũ fuissꝫ ideas eẽ: sicut ẽ ꝑbatũ mãm ⁊ formã eẽ q̃ ñ solũ notificãt rẽ: imo ⁊ accñtia rei. Auer. cõmẽ. 8. prio dic̃: vtrũ illa diffinitio sit ꝺ mõ diffinitõnuꝫ generũ: aut ꝺ mõ diffinitionũ spẽꝝ: aut scd̃ũ alias ui: nũ qd ꝑfata diffinitio sit anologa: vñ si aia eẽt vniuocuꝫ qõdã: aut eẽt vt genᵒ: aut vt spẽs: ⁊ cũ eodẽ noie forma ⁊ ꝯpositũ noiari possint recte appellatiõe dei in tex. pñti ĩtelligiẗ aial celeste: illõ. n. qõ ẽ simplex ĩ sꝑ etrnitate ñ hꝫ diffinitõeꝫ. 7. metha. 59. ⁊ ob h̃ scriptũ ẽ. 8. phy. 64. Deus. i. aial celeste: ⁊. 5. topicoꝝ capite. 18. itelligibile ñ ẽ ꝑpriũ aialis celestis qõ Deᵒ ẽ: sed dña. Ampliᵒ ait scd̃o Auer. demõstraẗ: p h̃ ꝙ ipse ñ opinaẗ ꝙ diffinitõẽs generũ ⁊ spẽꝝ sint diffinitõẽs reꝝ vl̃iuꝫ existẽtiũ ex̃ aiaꝫ: sꝫ sunt diffinitõẽs reꝝ pticulariũ ex̃ itellectũ: sꝫ itellectᵒ q agit faẽ i eis vl̃itaẗ.

Cõtra. 7. metha. 37. diffõ ẽ ĩtentõis vl̃is ⁊ forme vl̃is ⁊ ꝑprie non ꝯgregari ex forma ⁊ mãi hic asseriẗ diffinitõẽs eẽ reꝝ pticulariũ ex̃ itellectũ: ꝗ. Solutio ẽ: Dico prĩo (vt Paulo altiᵒ exordiar) ꝙ ois s̃ba ẽ aut mã: aut forma: aut ex his ꝑmixtũ. 2. de aia. 2. mã siue sit in actu: q̃ ẽ altera ps celi intelligẽtie subiectar siue sit in potẽtia: que ẽ ps corpoꝝ subcelestiũ ñ põt dici vl̃e: cũ ab ea nullũ ꝑdicatũ s̃bale sumaẗ: non possitq̃ꝫ aliquo mõ mã hr̃e rõneꝫ forme: cũ sit pura potẽtia ñ receptibiẗ i itellectu nisi fauoꝛ forme ⁊ i h̃ ꝯueniũt iste ꝯue mẽ q̃ alteriᵒ ⁊ alteriᵒ sit rõnis: ꝙ vtraqꝫ

eaꝝ sustẽtaẗ per formas: ois aũt forma substãtialis aut est cãta a subiecto: aut nõ causata: forme non causate sunt oẽs ĩtellectus: qui vl̃es sunt in essendo: cũ sint abstracti de se habẽtes idem eẽ in aia ⁊ extra: nõ enim egent intellectus ad hoc vt sint abstracti ꝑcuratõe intellectus agẽtis: forme cãte a mã sunt singulares scd̃m eẽ qõ hñt in re extra: existũt vl̃es: quatenus hñt eẽ in ĩtellectu humano: ꝯpositũ vero ex mã ⁊ forma nõ ẽ in itellectu: nisi rõne forme: nõ ẽ. n. lapis in aia: sꝫ forma lapidis. 3. de aia. 38. ⁊ quẽadmoduꝫ formis s̃balibᵒ eductis varia eẽ ꝯcedunẗ: ita ⁊ formis accidẽtalibᵒ: i q̃ varia eẽ: in re extra. s. medio: sensibus: ⁊ ĩtellectu pono nõ formalr̃ sꝫ realiter idẽtificari: adhũc sensuꝫ ꝙ ĩter ista eẽ ñ ẽ nisi vnũ eẽ reale formalr̃: q̃re docte dictũ ẽ hic: intellectᵒ agẽs facit in rebus pticularibᵒ vl̃itatẽ: hoc ẽ: facit formã q̃ ꝑus erat in ordie sensibiliũ eẽ i ordie itelligibiliũ: ⁊ añ abstractionẽ erat forma itellecta in potẽtia ⁊ vl̃is i potẽtia post ab itellectu agẽte acqrit eẽ abstractũ ⁊ intellectũ ⁊ vl̃e in actu. Dico scd̃o: tales forme vt sunt intellectui rõnes cognoscẽdi formas tm̃: nõ enũciant de indiuiduis: neqꝫ vere appellanẗ vl̃es: vt sunt rõnes cognoscẽdi totũ sic explicanẗ noibᵒ cõcretis principalr̃ formã scd̃ario ꝯpositũ significãtibus: sunt itaqꝫ diffinitõẽs formaꝝ vl̃iuꝫ dũ explicanẗ noibᵒ cõcretis supponẽtibᵒ p pticularibᵒ existẽtibᵒ ex̃ aiaꝫ: ⁊ ita i dictis Auer. ꝯspiciẗ maifesta ꝯcordia: veꝝ ꝺ vl̃ibᵒ mlta dixi ꝑhemio ꝑmi phi. ãno supiori: nũc ꝺ ideis digrediendo tractabitur.

Digressio de ideis.

¶ Quia Auer. putat Pla. posuisse vl̃ia p se existere separata a singularibᵒ: q̃ vl̃ia idee noianẗ: iõ ꝺ ideis opereꝑtiũ ẽ icidentalr̃ satis tñ ad ꝑpositũ disserere: sunt q ẜm Platonẽ septẽ affirmãt ꝑpositiõẽs: prima ẽ: vl̃ia ex̃ itellectũ existũt separata: vñ quẽadmodum in cõceptibᵒ ordo reperiẗ: ita ⁊ in rebus illis respondentibus: scd̃a est: conceditur primũ vniuersale simpliciter ⁊ vltimũ: nõ aũt vniuersalia intermedia: conceptui nãqꝫ entis respondet prima intelligẽtia: conceptibus specificis correspondent qditates specifice que dij parui nũcupabanẗ: tertia ẽ: vniuersalia sunt ideꝫ cum singularibus: est. n. idea hois idem repsentatiue cũ hoibᵒ singularibus: i est dico illa singularia eminẽter non autẽ formaliter ⁊ essentialiter: quarta ꝑpositio est: vniuersalia separata sunt ꝑfectiora singularibus: quãuis. n. magis vniuersalia in ꝑdicãdo im ꝑfectiora sint: vl̃ia tñ in causando que sunt exemplaria eminẽtia singulariũ sunt simpliciter ꝑfectiora singularibᵒ exemplatis: quinta est: vl̃ia sunt impluri ficabilia in plura eiusdẽ rõnis: cum. n. apud intellectũ cõceptus specificus hois sit ipluri ficabilis: erit ⁊ in re idea hois ipluri ficabilis: sexta ẽ: in ideis ideꝫ est intẽtio itellecta ⁊ illõ qõ itelligiẗ qm̃ i substãtijs abstractis res i se ⁊ i itellectu hꝫ eũdẽ modũ eẽndi: cum vtrobiq̃ꝫ sit vl̃is ⁊ ñ idiuidua: nec singlar̃is: hñt nãqꝫ vt soleo dic̃ itelligẽtie idẽ eẽ in aia ⁊ ex̃: septia vl̃ia cõducũt ad sciãꝫ ⁊ ad gnãtionẽ. Sunt q arbitranẗ ideas eẽ rõnes rerũ nãliuꝫ in aia vniuersi sigillatas.

Alij putant ideas virtutes esse stellaꝝ. Uerum relictis alioꝝ sententijs liceat mihi aperire qd sentiã ego de ideis: vñ dico prio: hec noia: idea: rõ: forma spẽs: exemplar ideꝫ importãt. Dico scd̃o: idea ẽ rõ pria: stabilis atq̃ꝫ incõmutabilis: inexẽplata: eterna inuariabilis: hñs eẽ in diuina eẽntia obiectiue: q̃

necessario ⁊ inseparabilr cõcomitãtes: nõ originata: ꝭm quã rõ cũcta oriri dicunt: ⁊ hec ẽ cã cur Theologi di cũt: nõ eadẽ rõe ꝑdidit deꝰ hoĩes ⁊ bouẽ: ſꝫ oia ſuis ꝓ ꝓprijs rõib' idealib'. Erit itaqꝫ idea ñ imago: imago n. dr̃ ab imitãdo: idea aũt nõ imitat: ſꝫ ẽt id qð aliqd imitat: neqꝫ erit forma ſenſibilis ſed intelligibilis: ⁊ erit rõ practica: quateñ' ꝑ ipſaꝫ formas gẽqd formas vñ idea tandẽ nihil erit aliud q̃ forma ꝑ oſita in eſſe intelligibili ⁊ obiectiuo: nõ. n. ſolũ in hoĩb': verũ ⁊ in artificialib' inuenit gñatio vniuoca. 7. metha. 30. 12. metha. 18. vt domꝰ ex̃ fit a domo intra: domꝰ autẽ in aĩa ẽ idea domꝰ ad ex̃: ad quã artiſex aſpiciẽs opa/ tur: ⁊ ita creature ꝭm eſſe qð hñt in eſſentia diuina idee exiſtẽt creaturaꝝ ad ex̃: ꝭm quas ideas fuerunt create a deo ꝑducte. Dico tertio: idea nõ eſt intel lectui diuino rõ intelligẽdi vt q̃: q: talis rõ ẽ eẽntia diuina. Dico q̃rto: idee nõ cauſant ab eſſentia diui na ſed eã neceſſario coexigunt: queadmodũ ſpẽs la/ pidis nõ ꝑducit lapidem in eſſe intelligibili: et nãqꝫ eſſentia diuina ſpeculũ eminẽtiſſimũ: in qua cũcta re lucent ⁊ repreſentant abſqꝫ cauſatiõe aliq̃: ⁊ docte lo quẽdo cõcedi oꝫ: ideam reꝑntare ⁊ reꝑñtari. Dico q̃nto: rei vt hꝫ eſſe exiſtere ⁊ vt hꝫ eẽ intelligibile nõ cõſentit idẽ nomen: vt dixi ãno ſuꝑiori in ꝓhemio ꝓ/ mi phyſi. Dico ſexto: eadẽ res numero eſt illa que ponit ex̃ in effectu ꝑ cauſatiõeꝫ cũ illa q̃ ab eterno in/ eſſe intelligibili inueniebat: ⁊ rõ eſt id qð ab aliquo artifice ꝑcõcipit idẽ eſt cũ eo qð ab ipſo in eſſe reali ponit: eadẽ. n. numero domꝰ eſt quã vt fabricãda in/ telligit artiſex cũ illa quã poſtea efficit: aliter artiſex nõ cõciperet id qð efficit. Dico ſeptio: tale eẽ qð ha/ buit ab eterno creatura a multi credit eẽ abſolutũ ⁊ reale: nõ nulli id reſpectiuũ ⁊ rõnis faciũt: hi Auer. illi võ Auicẽne ſatiſfaciũt: q̃m vt dixi. 7. phyſi. 20. eẽ qð hꝫ forma in intellectu eſt magis reſpectiuũ q̃ abſolutũ: ⁊ magis rõnis q̃ reale. Quare vltimata cõcludo reſolutiõe tenẽdũ eſſe formas ꝭm eẽ intẽtio nale hẽre rõem idee: apud Auerroiꝫ nihil eſt in deo obiectiue neqꝫ ſubiectiue qð ſit rõ ꝑducẽdi hec inſe riora: at Plato: ⁊ Theologi creaturas cogunt affir/ mare habuiſſe ab eterno eẽ obiectiuũ ꝗ̃s neceſſa/ rio ⁊ inſeparabilr eſſentiã diuinã: ⁊ creature ꝭm tale eẽ idee noĩabant: hec ſunt que de ideis pro oportunita te loci vobis declaranda ꝓpoſueram ⁊c̃.

Tex. Cõmen. 9. 10.

¶ Sententia textus Cõmenti. 9. ⁊. 10. ſtat in hoc: ſi cõſtet nõ plures eſſe aĩas in eodẽ indiuiduo ſꝫ ptes queri ſolet vtrũ animã totã an ptes pri' q̃rere opor/ teat: difficile quoqꝫ eſt id determinareq̃ naꝫ ptes a qbus diuerſe ſint: ⁊ vtrũ pri' ptes an opatõẽs ꝑſcru tari liceat qð ſi opatõẽs ꝑus ingrẽde ſint: rurſus du bium eſt ſi obiecta ꝑus tractãda ſint an opatões.

Eſt cõſiderãdũ: q̃ rõ dubitatõis aſſignat talis: cuꝫ oia cauſa ſit ſuarũ potentiarũ ⁊ ſicut res ſe hꝫ ad eſſe/ ita ad cognoſci. 2. methaphy ſice. 4. videt ab aĩa inci/ piendũ eſſe: ex alia parte: cũ potentie ſint notiores quo ad nos ſubſtantia anime: eo q̃ ſenſibus ſunt ꝓ/ ꝑinque: a potentijs concluditur incohandum fore: ⁊ dicit Themiſti': poſſet ſane cui q̃ ipſuꝫ totũ noti' ⁊ manifeſtius videri q̃ membra: quia in magnitu/ dine quoqꝫ ꝑius ipſaꝫ integritatẽ q̃ ptes ſenſu ꝑci/ pimus: in docẽdo quoqꝫ ab vlibus ſemp perinde ac euidẽtioribus ⁊ clarioribus auſpicamur: econtrario

neſcio quo naꝫ modo partes vident eſſe notiores q̃ totũ: naꝫ ꝑiora ſemp initia ijs ſunt que de initijs ꝓ/ deunt: totũ porro ex pub' ꝑdeat neceſſe eſt. Am/ ꝑlius dicit Auer. cometo. ix. in qbuſdã. n. ſunt mani feſte ⁊ in qbuſdã latentes: verbi gratia inter intelle/ ctum ⁊ imaginatõeꝫ ⁊ inter imaginatione ⁊ ſenſum. Senſus eſt: inter intellectũ ⁊ imaginatiuaꝫ occultũ exiſtit diſcrimẽ. Tum q: ꝑ imaginatiuaꝫ ſepe intelli/ git intellect'. Tu q: vtraqꝫ recipiunt in abſentia: in/ ter imaginatiuã aũt ⁊ ſenſuꝫ eſt manifeſta differentia cum ſenſus ſoluꝫ recipiat ꝑſente ſenſibili: imagina/ tiua aũt preſens ⁊ abſcẽs dignoſcat ſenſibile: quare parduũ erit differẽtiam aſſignare inter virtutes aĩe: cuꝫ vna includatur in alia. 2. de aĩa. 13. 51. Rurſus aduertendum: dicit Cometator cometo. x. ⁊ dubitat in talibus: q: oportet re de eis que ſunt magis nota apud nos ad ea que ſunt latentiora apud nos: ⁊ in hoc differunt ſcientie: ſciaꝝ. n. in. qbuſdam ea q̃ ſunt magis nota apud nos ſunt ꝑcedẽtia: vt in mathema ticis ⁊ in quibuſdaꝫ ecõtrario: vt in quibuſdam que cõtinent in ſciẽtia naturali. Senſus eſt: cum in aliq/ bus ſcientijs cauſa ſit notior effectu ⁊ nobis ⁊ natu/ ra: in aliquibus effectus ſint nobis cauſis certiores: certi eſſe non poſſumus vnde in facultate ſumendus ſit exordium: cauſe autẽ natura notiores dicũtur: q: ab ipſis natura incipiat operari ⁊ iter cauſas vniuer/ ſales ⁊ min' vniuerſales: minus vniuerſales exiſtũt ꝑrius natura: cuꝫ natura intendat primaria intentõe operari ꝑ cauſas mĩ' vniuerſales vt dixi. j. phi. ṫiȷ.

Iterum obſeruandum eſt ꝭm Albertũ: a totis ſeu ſatis incipiẽduꝫ eſſe: in totis ocultis ecõuerſo: potẽ tia quoqꝫ actiua operatõe eſt notior paſſiua: ecõuer ſo: vnde ab obiecto: inde ab operatõibus: inde a po tentijs. Contra qualitates elemẽu ꝑrius nobis ĩno/ teſcunt ipſo elemẽto: ergo a totis ſenſaus nõ eſt inci/ piendũ: ſunt. n. qualitates elemẽn potẽte elemẽti. Item de obiectis virtutuꝫ actiuaꝝ ꝑrius differitur: ergo nõ eſt potentia actiua notior obiecto. Solutio eſt: ad ꝑrimũ: qualitates de tertia ſpẽ certiores ſunt elemẽto: de ſecũda ignotiores: ꝑrius igit tota ſenſa/ ta tractanda occurrunt q̃ eoꝝ nãles potẽtie: quali/ tates ꝑrime elemẽtoꝝ nõ exiſtũt nãles potẽtie eoꝝ: at in ipſis tales potẽtie ſubiectant: exiſtimo ẽt nãles potẽtias alias fundari in ſba alias in q̃litatibus pri mis. Uel dico q̃ q̃litates elementi: q: ſunt ſũme: nõ agũt in ſenſuꝫ: ſꝫ eũ corrũpunt: agũt igit ſcdm corru/ ꝑtionẽ nõ ſcdm ſenſuꝫ. Ad ſcdm: cũ ab obiecto virtu/ tis paſſiue exordiũ ſumit: eſt ꝑceſſus pp qd: ⁊ a ma/ gis actuali: q̃n incipimus ab alimẽto obiecto virtu/ tuꝫ actiuaꝝ vtimur ꝑceſſu q: ⁊ a minus actuali.

¶ Tex. comenti. 11.

¶ Sententia textus cõmenti. 11. talis eſt. Demon/ ſtratio quia ⁊ demonſtratio ꝑpter quid ſunt duo mo di procedendi quibus artifices vtuntur: in naturali tamẽ philoſophia magis famoſuꝫ ire de poſteriori/ bus ad precedentibus q̃ de precedentibus ad poſte/ riora: vnde diffinitio cauſa eſt ⁊ medium in demon/ ſtrandis paſſionibus potiſſimum: accidentia quoqꝫ eſſentialia que eſſentiam concomitantur ⁊ manife/ ſta per ſe ducit intellectum in cognitionem diffini/ tionis. Eſt ꝑrimitus obſeruãduꝫ: teneo diffinitio/ nem ſubiecti mediuꝫ eſſe in potiſſima demonſtratio/ ne: cum enim ipſa ſit principium eſſendi erit ⁊ prin/ cipium

cipiū cognoscendi: oīs ēt passio mediate predicat
de subiecto resolubili ergo est demōstrabilis ō subie
cto: dicit aūt diffinitio subiecti qd ipsi⁹ subiecti ⁊ pp
qd passiōis: est nāqȝ hō aīal rōnale: ⁊ est risibilis: q2
est aīal rōnale. Amplius existimādū est vt dixi. 6.
phyficoꝝ. 15. demonstrationē q2 nō esse demonstra/
tionē: neqȝ aggenerare sciam: de quocūqȝ. n. est ve/
rū dicē: hoc est scire nō simplr affirmat illō eē scire p/
accidēs ⁊ sophysticū ḡ nō scire ⁊ h ē cā q2 soleo cōcede
re regressuȝ sed nō demōstrationē circularē: q2 ipsi⁹
regressus vnius est pcessus nō demōstratiu⁹: datur
aūt regressus: q2 datur demonstratio cause tm̄: que
(vt reor) illa est cuius cā est latētior apud nos: 2. cel
35. ⁊ vt vtar verbis. Themistij est illa cuius cā inco/
gnita est atqȝ incircūspecta: tenet tn̄ rectā ad verita/
tem viaȝ: nō se submittēs ad mensurā nostri ingenij
⁊ ita approbāda est demonstratio que pcedat ex no/
bis ignotioribꝰ. Rursus: accidentia magnā pteȝ
cōferunt ad cognoscēdū quodqd est: q2 duȝ pcedimꝰ
via diuisiua ⁊ cōpositiua adiuuamur pprijs passioni
bus: exēplo hec declarant: video hūc hoieȝ ridere
⁊ hunc: intellectꝰ format hanc vl'em ppositionē: oīs
hō est risibilis ⁊ tūc sic pcedit: hō vl ē ens vl'n ens
nō sm: q2 risibilis: ⁊ sic deinceps: vt dixi supra. 5.
Iteꝝ: ꝯ id qd approbat: Cōmētatoꝝ: vȝ ꝙ debeāt
sumi accidētia ppria: solet induci hoc monuū: capiā
tur hec spēs substantie. A. B. C. ⁊ sumant duo acci
dentia cōia: E. ⁊. F. E. sit cōe. A. B. F. B. C. cōstat
ꝙ. E. F. ducunt intellectū in cognitionē. B. ex quo
nō ꝯsentiunt. A. nec. C. ergo. B. solutio est: illa duo
accidentia in proposito sumuntur vt propria. Po/
stremo cōsiderandū est: in dictis Aristotelis ⁊ Auer/
rois nō paruam videri contentioneȝ. 7. methaphisi/
ce. 4. substātia est prior cognitione: diffinitione ⁊ tē/
pore: ⁊ per eam cognoscit accidens: ⁊ dicit ibi Auer
rois: substantia apud nos est manifestior accidenti/
bus. 4. methaphisice. 4. substantia sensibilis est pri
muȝ in cognitione: primo phisicorum. 3. composita
causata ex elementis sunt notissima apud nos. Iteȝ
primum cognitum in scientia est subiectuȝ ⁊ est sub/
stantia: ergo. 1. methaphisice. 4. sicut res se habȝ ad
esse: ita ad cognosci: ergo substantia prius cogno/
scetur quā accidens. Ex alia parte. 7. methaphisice
10. que sunt minoris pfectōis sunt prius nota: prio
physicoruȝ. 4. oȝ incipere a notitia accidentium vni
uersaliuȝ. 6. methaphysice primo: non possum sciri
substantie nisi ex accidentibus presenti lectione: acci
dentia magnaȝ partem conferunt ad cognoscendum
quodqd est: ergo accidēs prius intellectui presenta/
bitur ꝙ̄ substantia. Sunt in hac materia tres opi/
niones: prima est scoti qui arbitratur ꝙ in sensu exte
riori ⁊ interiori recipiantur tantum similitudines re
presentatiue accidentium: a fantasmatibus autē cau
sative in intellectu tantuȝ species accidentis: veruȝ
quia accidens est effectus sbe: per talem spēm po/
test intellectus habere aliquaȝ notitiam substantie sȝ
imperfectam: substantia enim terminat dependen/
tiam accidentis: cum ergo illa spēs representet acci/
dens dependens a substantia: per consequens de/
terminatur illa species ad representanduȝ terminū
dependētie: voluit itaqȝ scotus ꝙ accidēs existeret
primū cognitū: ⁊ ꝙ substantia nō cognosceret per p/
priaȝ speciē ⁊ distincte ⁊ qditatiue p statu isto: in ter/
tia distinctiōe primi habuit Scotus hoc fundamētū
spēs intelligibiles causant in intellectu a fantasma/
tibus que sunt silitudines tantū accidentiū: ergo nō
possunt causare spēs substātie: hec opinio licet in se
tueri possit: nō tn̄ satisfacit comētatori. ij. methaphy/
sice. j. si impossibile ingt esset intellectū nostrū intelli
gere substātias abstractas: ociose egisseȝ natura: quia
fecisset qd est in se natr intellectuȝ nō intellectuȝ ab
aliquo. 2. phisicoꝝ. 47. nihil est icognitū homini. 3.
de aīa. 36. hō ē felicitabilis pro statu isto ergo cogno
scitiuꝰ Dei. Putant Thomiste ꝙ in sensibus reci
piant silitudies accidentiū tantū: verū a fantasmate
accidentis virtute substātie a qua causatū est: ⁊ virtu
te intellectus agētis pōt in intellectu pduci species
substātie: veluti calor nālis virtute aīe producit car/
nem: intelliget itaqȝ prius substātia ꝙ̄ accidens: ⁊ p
ppriam speciē: hec opinio nō satisfacit Auerroi. 2. d
aīa. 63. 65. volenti virtutē cogitatiuā habere ptātē co
gitādi itentiōes indiuiduales. x. pdicamētoꝝ: vñ for/
ma nunꝙ̄ acqrit ab intellectu agente esse intellectū
qn prius ab agente sensationē acquisierit esse cogita
tū: cogitatiua. n. ⁊ intellectus in essendo ⁊ in operan
do se cōcomittant. Voluit itaqȝ comētator formas
substātiales ⁊ accidentales a sensu ⁊ intellectu pcipi
posse scdm aliud ⁊ aliud esse: ⁊ spēs substātie in sen/
su exteriori nō est sensatio: sȝ in cogitatiua tantū: itel/
ligetur ergo sba prius accidēte: ⁊ p ppriaȝ specieȝ: ⁊
habebit esse substātia in sensibus nō vltimate abstra
ctuȝ: sed de his loco suo pertractabit: satis est nūc sci
uisse substantiā prius distincte: accidēs vero prius
cōfuse pcipi posse.

Tex. comen. 12. 13.

Sententia textus cōmenti. 12. talis est: cū intelli/
gere sit vel imaginari vel non sine imaginari nullus
videt esse proprius affectus aīe sine corpore: at hoc
certissimū existit: operationē aīe abstractā esse posse
si operatio ppria anime inueniat: ⁊ si nullus proprius
affectus anime existat: nō est ipsa anima vl' eius ope
ratio separata: sed erit de aīa perinde atqȝ de recto
cui multa quideȝ vt rectum est cōpetunt: veluti pun/
cto eneaȝ pilaȝ tangere: non tamē ipsum vnꝙ̄ sepa/
ratum tanget: est enim inseparabile quippe cum sp
aliquo cum corpore sit: ⁊ sensus est: quēadmoduȝ re/
ctum est medio modo se habēs inter pure abstractas
⁊ materialia: ita ⁊ aīa humana: ideo exemplum Ari/
stotelis fuit suo pposito aptissimum: intelligit nāqȝ
intellectus noster intellectione opatione penitꝰ inor/
ganica: veluti ⁊ intelligentie celestes: pper tn̄ colli
gantiam quā hȝ intelligere hois cum imaginatione
⁊ virtute organica assimilatur anima nostra animabꝰ
brutorum sensitiuis.

Auerrois. Comēto. 12. prio dic̄ vtꝝ oēs actōes: ⁊
passiones aīe nō inueniant nisi p cōicationē corporis
⁊ sint cū hoc actōes ⁊ passiones in rebus existentibꝰ
in corpore. i. nunqd operationes aīe sint organice: ⁊
colligate cum virtute organica: ⁊ subdit Comētator
aut inueniet in eis aliqd nō habens cōicationē cū cor
pore: neqȝ indigēs in actōe ⁊ passione ppria aliquo
existēte in corpore. i. vtrū reperiat aliqua opatio aīe nō
organica neqȝ colligata cū vtute organica: ⁊ supplē/
duȝ est: nūqd sint alique opatōes nō cōicate corpori
colligate tn̄ cū virtute organica. Amplius inducit
secūdo Auerrois duas ppositiōes scitu ⁊ attētiōe di/
gnissimas: pria ē: possibile ē: vt aliqd n̄ cōicās corpi
sit existēs in rebꝰ existētibꝰ i corpe. Scda ē possibile

est vt actio alicuius nõ cõicantis corpori sit non existens in aliquo eoꝝ que sunt in corpore: sensus prie est: intelligẽ humanũ non est cõicans corpori: idest non est operatio organica: sed est existens in rebus existentibus in corpore. i. est colligatuȝ cum virtute organica: necesse est eiȝ intelligentẽ fantasmata speculari: vnde cogitatiua ⁊ itellectus cõnexe sunt ⁊ in essendo ⁊ in opando: ⁊ hec est cã ꝙ intellectꝰ humanus non dicit̃ simpliciter abstractus. 12. methaphysice. 51. Scḋa propositio vera est de intelligere intelligentiaruȝ: talis eniȝ operatio nõ est cõicans corpori. i. nõ est organica: neqȝ existens in aliquo eoꝝ que sunt in corpore. i. non colligata cũ virtute organica: ⁊ ne dẽtur plures intelligẽtie ꝙȝ nouẽ: itellectꝰ agẽs erit Deus: a quo intellectu agẽte pendet celuȝ ⁊ natura. 12. methaphisice. 38. ⁊ qꝛ intellectus possibilis humanus est pura potentia nõ põt se cõprehendere per essentiaȝ propriã: qꝛ tunc ipe esset sua intellectio ⁊ per ꝯsequẽs actus: sed hec aperient̃. iij. de anima.

Rursus ait Auerrois: in primo instrumẽto sensus nõ apparet passio manifesta apud sentire sicut apparet in iracundia ⁊ verecũdia: ⁊ in alijs passiõibꝰ: intelligẽ aũt valde latet ⁊ multã hȝ dubitationẽ: existimatum est. n. ꝙ passio eiꝰ ꝑpria nullã hẽat cõicationẽ cuȝ corpore: sensus est: opationes virtutis cõcupiscibilis requirunt motũ corporis realem: in primo instrumento sensus qḋ vel sit sensus cõis vl̃ cor: vel visus qui est multũ spũalis ñ ĩuenit̃ operatio sensitiua que corpus realiter alterari exigat: intelligere vero hois nõ est opatio organica: lȝ colligata sit cũ viribꝰ sensitiuis: ⁊ subdit Auerrois: de vnaquaqȝ istaꝝ virtutũ sunt sicut diximus due qõnes: quaꝝ vna est: vtruȝ sit possibile vt actio eaꝝ habeat cõicationẽ cuȝ corpore aut non: idest vtrum sit operatio virtutis in corpore seu organica postea si nõ habeãt cõicationẽ cum corpore: vtrũ actio eaꝝ sit p res ⁊ in rebus cõicantibus corpori: aut est de eis aliqḋ nõ cõicans oĩo. i. vtrum si sit opatio inorganica: sit deinde colligata cũ virtute organica aut nõ: verũtamẽ: ille due declarate ꝑpositiões his ambiguitatibꝰ abũde satisfaciũt. Iterũ inqt cõmentator: hec est sñia eiꝰ in itellectu materiali scilȝ ꝙ ẽ abstractus a corpore ⁊ ꝙ impossibile ẽ vt intelligat aliqḋ sine imaginatõe: ⁊ nõ intẽdit per hoc: hoc qḋ apparet ex hoc sermone sufficietenus. s. ꝙ intelligere nõ fit nisi cum imaginatõe: tunc enim intellectus materialis erit generabilis ⁊ corruptibilis: sicut intelligit Alexãder ab eo: sensus est: ex hoc ꝙ intelligere nõ fit nisi cum imaginatõe: non colligi põt intellectuȝ humanũ generabilẽ esse ⁊ corruptibileȝ: quia operatio intellectus licet sit cõiuncta cum imaginatione: nõ tamẽ talis operatio ẽ organica: quare Alexander errauit existimans intellectũ esse mortalem: quia eius operatio colligata erat cuȝ virtute organica: veritas itaqȝ peripatetica est: ꝙ intellectꝰ humanus est abstractus a corpore. i. non causatus a corpore: eius tamen operatio non est abstracta: intellectus enim possibilis vt perfici possit omnibus intellectionibus suis puꝝ potẽtiale in genere intellectuũ: habuitqȝ colligantiam cum viribus sensitiuis. Et si dicas intellectus est abstractus: ⁊ operatio sequitur formam: ergo operatio est abstracta. Solutio est: operatio propria sequitur formam abstractam: cum eniȝ omnis intellectus sit virtus non organica: erit ⁊ omnis intellectio operatio nõ organica: intellectus autem qui nullaȝ habet colligantiam cum sensu est simpliciter abstractus: ⁊ eius operatio exactissime nominat̃ abstracta: at intellectus qui cũ sensibus affinitateȝ hȝ nõ est simpl'r abstractus: ⁊ eius operatio propria existit: non abstracta.

¶ Auerrois cõmẽto. 13. p'io dicit: cũ demonstrauit ꝙ querendũ est prius vtrũ aliqua actionũ aut passionuȝ anime sit extra corpus: ⁊ si fuerit: vtrũ est cuȝ eo qḋ est extra corpus: extra omne existens in corpore: sensus est: vtrũ si sit aliqua operatio inorganica: illa sit colligata cũ sensu: vel nõ. Dicit scḋo: incepit demonstrare hic ꝙ si fuerit aliqua passio anime propria i. sine corpore: possibile est vt sit abstracta: ita ꝙ illa actio aut passio nõ sit in rebus existentibꝰ in corpore: sensus est: si operatio fuerit inorganica. possibile est vt sit abstracta: vñ operatio propria est virtutis nõ cõstitute in esse p corpus: operatio abstracta est operatio nõ organica: neqȝ colligata cũ virtute organica: omnis operatio abstracta est ꝑpria: at non oĩs ꝑpria est abstracta: ⁊ hec est causa ꝙ Aristoteles non fecit ꝯñam in propositionibꝰ de inesse. Dicit tertio: ⁊ si nõ habuerit aliquã actioneȝ propriã: impossibile est vt sit abstracta: quãuis actio eius sit in rebus existentibus in corpore: sensus est: si sit opatio organica: ipossibile est vt sit abstracta: qꝛ actio eius est in rebꝰ existẽtibus in corpore. i. est organica: ⁊ ita ly quãuis nõ accipitur aduersatiue: sed positiue ⁊ assertiue. Dicit quarto: si aliqua actionũ aut passionuȝ anime nõ indiget instr̃o corporali: possibile ẽ vt sit abstracta: qñ̃ si non est in rebus existentibꝰ in corpore: necesse est vt sit abstracta: ⁊ si est in rebus existẽtibus in corpore: necesse est vt sit nõ abstracta: sensus est: operatio nõ existens in rebus existentibꝰ in corpore. i. nõ colligata cum virtute organica: opus est vt sit abstracta: ⁊ si extiterit colligata: necessario erit non abstracta: quare cõcludit. Cõmentator: si nõ sit intelligere intẽtiones imaginabiles. i. quiditates mãles existentes in fantasmatibꝰ necesse est vt sit actio sempiterna ⁊ abstracta: ⁊ si impossibile est vt sit sine imaginatione: tunc actio eius erit nõ abstracta: quãuis intellectꝰ sit abstractus ab eo: duo. n. exiguntur ad opationẽ abstractam copulatiue: non esse autem constitutum per corpus facit intellectum abstractum.

Digressio Auerrois.

Et est manifestum sicut. Digressio h' tẽdit ad hoc vt declaret̃ moduȝ arguendi ab opposito añcedentis ad oppositũ ꝯsequẽtis sepenumero valere: vnde est aduertendũ: ꝙ a ꝯditione necessario requisita nõ tñ adequata colligitur effectus cũ contingenti nõ simpl'r sȝ merito illius ꝯditõis nõ adequate: quare pempto añte pimit̃ oĩode ꝯñs: abolitio aũt ꝯñtis limitati merito ꝯditõis nõ adequate cã est destruẽdi antecedẽtis: ⁊ qꝛ ꝯñs sublatum de inesse ⁊ de possibili nõ destruebat añs: ideirco fuerunt posite regule nõ pugnãtes regulis Aristo. ab effectu tñ ad cõditionẽ nõ adequataȝ necessaria est cõnexio. Exemplis hec d'clarant̃: si hoc visibile est aial: possibile est vt sit hõ: merito aialitatis: sed hoc visibile nõ est aial ḡ impossibile est vt sit hõ. ⁊ impossibile est vt sit hõ merito aialitatis: itaqȝ destruit̃ ꝯñs ex opposito añtis ⁊ limitatum: ⁊ nõ limitatuȝ: pempto ꝯñte limitato: perimit̃ añs: nõ aũt si destruat̃ ꝯñs nõ restrictũ cõditione nõ adequata: destruit̃ añs: nõ. n. vȝ: impossibile est vt hoc sit hõ: ḡ nõ est aial: sed bona est hec illatio ipossibile

impossibile ē vt hoc sit hō merito animalitatis ergo nō est animal. Iterū: hoc est quādo tempus est: ergo pōt mensurari tempore: ergo si nō erit verū dicere: hoc est quādo tempus est: nō erit verū dicere: potest mensurari tempore: nō valet tñ: nō pōt hoc mensurari tēpore: ergo nō est quādo tēpus est: ita in pposito: si sit operatio aīe propria: pōt esse abstracta: ergo si nō est ppria: impossibile ē vt sit abstracta. Ex hac fundatissima declaratiōe infero corolarie credentes Aristo. argumētari in terminis cōuertibilibus errasse: puto etiā nō dari ꝯsequētiā bonā ꝯtingentē nō necessariā: vt qdam volunt Themistiū ⁊ Auerroim voluisse: cessant quoqꝫ limitatiōes modernoꝝ: volo enim regulas has Themisty ⁊ Auer. nostro mō intellectas ī omni mā tenere: hec sunt que circa comētū. 12. ⁊ decimūtertiū vobis aperiēda decreueram.

Tex. comē. 14. 15.

Sentētia. 14. 15. stat in hoc. Quia variatis humanis complexionibus mutat̄ ⁊ intelligere humanū intendit Aristo. aperte cōcludere operationē intellectus nostri nō esse abstractā ob colligantiā quā habꝫ intellectus cū virtute organica sibi deseruiēte: ⁊ cū in celo nō sint qualitates prime ex quaꝝ mixtione ⁊ refractiōe cōsurgat cōplexio: erit intelligere celi operatio simplr̄ abstracta: ⁊ intelligentie celestes simplr̄ abstracte nullaten͛ cū sensu colligate. Quare ꝺ oī aīa nō simpliciter abstracta erit ꝯsideratio penit͛ nālis.

Auer. comēto. 14. dicit: oīs passio facta cum alteratiōe ⁊ transmutatiōe. s. corruptiua: nō pfectiua: est in corpore necessario: aut ē virtutis ī corpore: ⁊ hoc ideo dictū est: q: passio corruptiua ptio ⁊ p se cōmunit̄ in corpe: p se nō ptio in virtute corporea. Preterea ē aduertēdū qꝫ lꝫ intellect͛ possibilis sit receptiuus de nouo: non tñ subijci pōt alterationi reali: in pte. n. aīe cōprehensiua nō ē trāsmutatio: neqꝫ alteratio: q: cognitio potius est relatio q̄ꝫ qualitas vt dixi. 7. phi. 20. quare cum itellectus possibilis soluꝫ recipiat in esse intentōali: nullo pacto in esse reali: cōprehensio nō est aliqd factuꝫ in se sed in respectu ad nos: ⁊ hec oīa pendēt ex hoc fundamētoi vna forma numero realiter in mā scōꝫ esse reale: in itellectu existit scōm esse abstractū intentōale: si. n. nō esset eadē forma numero sub diuersis eē in re ⁊ itellectu forma in itellectu realr̄ distingueret̄ a forma in re: cū essent in subiectis realiter distictis. Amplius solent hic īduci due difficultates. Pria ē: vtrū corp͛ equalr̄ cōcurrat ad passiōes ꝯcupiscibiles ⁊ sensitiue. Solutio ē: corp͛ ſm tēperamētū ⁊ distēperamētū ad passiōes cōcupiscibiles ꝯducit: at sensatiōib͛ vero deseruit sꝫ tēperiē: tō senes: ppter magnā quā habent itēperiē: cū sint multū terrestres: magna cū difficultate percipiūt. Scda difficultas ē. ꝑ politicoꝝ: aīa est dn̄a corporis: hic Aristo. aīaꝫ ꝯstituit corpori subiectā. Solutio ē: aīa itellectiua ē subiecta corpori: quatenus necesse ē itelligentē fantasmata speculari: ē vo aīa dn̄a corporis: qn̄ rō dn̄at̄ appetitui: vbi. n. appetit͛ inclinat ad malū: rō sp ad optima ducit. Postremo ait Auer. comē. 15. māifestū ē qꝫ ꝯsideratō ꝺ aīa ē nāl̄ aut de oī aīa: si oīs aīa ē talˀ: aut ꝺ aīab͛ q̄ ꝺclarāt̄ eē mā les: documꝰ ī pricipio lectionū q̄ aīa sit ꝺ iure qditatiuo nālis phi: q̄ methaplī: oēs tñ aīas ea lege qua aīe sunt intrare ꝯsideratiōeꝫ nālēꝫ: ⁊ cū aīe declarate eē māles solū qditatiue a nāli ꝯsiderent̄: ⁊ intellect͛ possibilis ptineat ad nālēꝫ: assero intellectū possibileꝫ formā eē mālēꝫ: hac rōne: q: vnit̄ materie in potētia.

Tex. comē. 16. 17. 18.

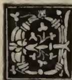
Sn̄ia. 16. 17. 18. stat in h̄. Quia tractare dēiaꝫ īter mōs diffimēdi qb͛ varij artifices vtūt̄ ad logicū spectat: iccirco Aristo. digrediēdo aliq̄ten͛ a proposito introducit differentiam inter artifices quantum ad modos diffiniendi: his propositionibus: dialectic͛ per formam diffinit: naturalis per materiam: iste diffinitiones sunt logicales: ira est doloris vlciscendi cupiditas: domus est custodia ⁊ defensio a ventis: imbribus: caloribus: frigore: he vero naturales: ira est ebulitio sanguinis circa cor: dom͛ ex lignis ⁊ lapidibus integratur: ⁊ diffinitio que materiam complectitur ⁊ formam naturalis omnino censenda est: alia propositio est: passiones non abstractas vt sunt a natura: speculatur naturalis: vt vero ab arte ⁊ voluntate dependent: considerantur ab artificibus mechanicis: at mathematicus ꝓsequitur ea que sunt abstracta ſm rationem tantum: diuinus abstracta tam ſm esse q̄ꝫ ſm rationem: sed quicquid sit: satis est habere passiones ꝯcupiscibiles non esse abstractas ſm esse: neqꝫ ſm diffinitionem: in quaruꝫ passionū rōnibus necessario ponēdum est subiectum.

Auerrois Cōmento. 16. primo dicit: intentio alicuius est hoc. i. vt mihi videtur intentio alicuius ſm qꝫ est ens est hoc: ⁊ subdit paulopost: necesse est vt illa intētio ſm qꝫ est hoc existat in materia que habeat talem dispositionem. s. que sit hoc etiam ⁊ sit per aliquam intentionē existentē in ea: ⁊ sicut necesse est vt intentio existat in materia ſm qꝫ est hoc: ita necesse est vt sit modus acceptionis eius in diffinitione ⁊ si non: erit accepta intētio alio modo ab eo q̄ꝫ est: sensus est: forma lapidis ſm esse intentionale ſm quaꝫ lapis est ens: est hoc. idest est forma lapidis existēs in materia lapidis: vnde eadem numero forma ſm esse reale est principiuꝫ indiuiduationis: ſm esse abstractum est principium vniuersalitatis: ⁊ hec est cā qꝫ Auerrois dicit hic: necesse est vt illa intentio ſm q͛ est hoc existat in materia. Amplius dicit. 2. Cōmentator: qui accipit materiam in diffinitione ⁊ dimittit formā: diminute accipit: qui auteꝫ accipit formam ⁊ dimittit mām: existimat̄ qꝫ dimittit aliqd non necessariū: sꝫ nō est ita: qm̄ forma dꝫ accipi in diffinitionib͛ ſm dispōnes qbus existit. Sensus est: cū forma semp cū mā intelligat̄. 4. physi. 16. 3. de aīa. 9. vn̄ eadē cognitiōe cognoscit̄ forma ⁊ mā: forma p se: mā p accidēs: veluti ⁊ eadē intellectiōe intelligit̄ vlē p se ⁊ singulare p accidēs: quare forma cū sit tota qditas rei ⁊ essentia: mā ponit̄ in diffinitiōibus rerū nālium tamq̄ꝫ vehiculuꝫ ⁊ defferens formam.

Auerrois Cōmento. 17. prio dicit: qꝺ aūt ex istis formis ⁊ passionib͛ nō est p mām: sed p volūtatē cōsiderandū est ab artificib͛ mechanicis: vt carpētario ⁊ medico: sensus est: passiones vt sunt a nā: a nāli cōsiderant̄: vt p artē: a carpētario ⁊ medico. Est aūt medicus artifex mechanic͛ quantū ad opari: nō quātuꝫ ad sciēduꝫ qualitatē ⁊ modū opandi: vn̄ soleo dicere medicina vt est acqsita ex assuefactiōe ⁊ experiētia singularū est ars mechanica: est ꝺinde scīa: quaten͛ in ea tractant̄ ppositiōes p quas hō dirigit̄ in opus propinque vel remote: habitui nāqꝫ practico duo actus correspondēt elicitus. s. ⁊ directus: merito actus eli

citi est habitus practic° scientificus: rōne actus dire ctis: talis habitus mechanic° dici pōt. Ampli° inq̄t Auer. ea que intellect° intelligit ƒm abstractionē a mā lʒ in rei veritate nō separent: a mathe. ꝯsiderant de formis aūt que sunt abstracte in rei veritate .i. ƒm esse ⁊ intellectū ꝯsiderat prim° phs: sensus est: quedam sunt abstracta a materia tam ƒm esse q̄ʒ ƒm rationem: ⁊ de his est methaphysica: sunt ⁊ alia que a materia sensibili sunt abstracta ƒm rationem tantum: non ƒm esse: de quibus agit mathema. quedaʒ a mā simplr separari nō pn̄t: nec ƒm esse: nec ƒm rōnem: pn̄t tn̄ abstrahi ab hac vel illa mā ⁊ ita de reb° nālibus pōt tractari scientifice: ⁊ hec est cā: vt soleā dicere: vnūquodqʒ esse intelligibile īquatenus est a mā separabile aliquo istoꝝ trium modoꝝ. Et infero corolarie: si volumus ordinē abstractōis in trib° his disciplinis speculari: hic erit ordo. Diuin°. Mathematicus. Naturalis: si ordinētur merito eorum que sunt nobis magis sensata: hac lege disponētur. Nālis. Mathe. Diuin°: qr cū determinare de dicta ꝯsideratōis īter artifices sit mun° logicale vt Auer. asserit Cōmēto. 18. tēpus est: vt expedita pria summa: antiquorū opiniones sūmatī refferātur: ⁊ dicebat Auerrois. 2. physicoꝝ. 16. in logica declarat differētia īter artifices in vlī: in hac parte in spāli: ⁊ opinaꝰ lyncomēsis ꝙ ista ꝑscrutatio pertineat ad logicā istis disciplinis applicatā: que logica est quasi mediū inter logicam docētē ⁊ ceteras facultates: ⁊ est logica vtēs aut instrumēto aut maxia in logica declarata: q̄ ƒm ꝙ diuersis satisfacit facultatib°: diuersa sortitur noīa vt dixi prio physicoꝝ. 35. Postremo aduertēduʒ ꝙ dyaleticus alius est docēs: ⁊ est ille q̄ ꝓprias cōclusiones deducit ex primis: veris: īmediatis: priori bus: notiorib°: causisqʒ cōclusionis: alius est vtens: vtens: alius instrumento: alius maxima propositione in logica declarata: vtens instrumēto est duplex: est vtens instrumento pluribus facultatibus cōi: velut est modus diffiniendi p genus ⁊ differentiam: ⁊ demōstratio: est ⁊ vtens instrumēto vni tm̄ disciplīne deseruiēte: sicut est modus diffiniēdi p mām: qui phō nāli dūtaxat cōcedit: diffinitio ex genere ⁊ differētia logicalis vocaꝰ: cuʒ talis modus diffiniendi nulli artifici appropriet: retinet nomen cōis artificis: at diffinitio p mām nālem: nālis censetur: quia nāli appropriatur: hoc fundatissimo documēto intelligens cur peripatetici appellauerint diffinitiōeʒ ex genere ⁊ differentia logicalem: eā vero que est per mām: nālem: cum tn̄ nihil sit ꝙ possit subterfugere ambitū secūdaꝝ intētionū de qbus differit logicus. Hec igitur sunt que huius prime summe ꝓpositōes (vt reor) relictis supfluis resolute manifestant.

¶ Tex. Cōmenti. 19. 20. 21. 22. 23. 24.

T obcm° ꝑdicer.

Presenti summa que est a Textu Cōmē. 19. vsqʒ ad. 36. varie antiquoꝝ de aīa refferunꝰ sn̄ie: veruʒ qr aīatum ab īaīato motu: ⁊ sensu differebat: iccirco alij diffinitiōeʒ aīe motu: alij sensu collegerunt: alij motu ⁊ sensu a. 20. vsqʒ ad. 25. īducunꝰ opiniōes eoꝝ q̄ motu nām aīe inuestigauere: ⁊ sn̄ia stat i hoc. Democritus. Leucippus. Pythagoras: existimantes nihil mouere posse nisi ⁊ moueatur: putarunt animam mouere ⁊ moueri. Democritus animam ex athomis compositaʒ fecit: q̄ erāt nature ignee ⁊ figure rotūde: sūt nāqʒ athomi ignei actiuiores ⁊ formaliores ceteris: figura q̄qʒ rotūda motui ad oēm diꝝaʒ positiōis apta existit. Leucippus aīam nature aeree fecit: qr vita respiratōe ꝯseruaꝰ. Pythagorici aīaʒ dixerūt eē corpuscula q̄ agitāꝰ ī aere: nōnulli illa ꝺcutē corpuscula mouentē. Anaxagoras dixit aīaʒ mouere oīa: cōcessitqʒ intellectū separatū ⁊ īmixtū q̄ alia moueret: eo nō moto. Democrit° itellectū eē sensuʒ palaʒ affirmauit: at Anaxagoras min° clare id idicauit. ¶ Auer. comēto. 19. dicit: ea q̄ habent de aīa talē dispositionē: sunt duo sensus .s. ⁊ motus: aīatuʒ .n. non differt ab īaīato nisi sensu ⁊ motu .i. aīatū cui ꝯcediꝰ sensus: ⁊ motus nālis ad oēm diꝝaʒ positiōis (augenꝰ nāqʒ aīata oīa subcelestia nālr) differt ab īaīato sensu ⁊ motu ꝑdicto: diꝝa sumpta ab opationib°. In calce. 21. dicit: hec ē dispositio quā existimabāt eē ꝓpriā aīe .s. q̄ si mouet corp° ⁊ moueꝰ semꝑ: vn̄ nō est op° aīaʒ moueri si moueat. Est nāqʒ aduertēdū: sunt corpora nālia p se mobilia localr forme cāte mobiles p accidēs in rei veritate: intelligētie depēdentes mobiles p accidēs rudiuscule existūt: quaten° videlicet orbes planetaꝝ a pria mediate reuoluūtur: prīs intelligētia penit° īmobilis īuenīꝰ. Comēto. 21. dicit hoc aūt fuit pp tria: quoꝝ vnū ē in a. grēdo locū illi° qd̄ exiuit: scdm̄ ē ad ꝓhibēduʒ plura corpora itrinsecus ab exitu: tertiū vt adiuuet ⁊ ēt in expellēdo illd̄ qd̄ ꝯstringit ⁊ qd̄ cōgregat ea: ⁊ dicūt ⁊ iō fuit vita dum aīal pōt facere hoc. Sensus ē: p athomos attractos suppleꝰ locus discedētiū athomoꝝ: alr statī dissolueretur aīa: nō pmittuntqʒ athomi ꝑdicti athomos aīe ita ꝺ facili recedere: imo athomi ex q̄bus aīa ꝯponiꝰ vigorantur pn̄tib° athomis attractis. Cōmento 22. dicit: oēs ꝯueniūt in hoc: ꝙ mot° ē ꝓprius aīe: verūtamē sciēduʒ ē ꝙ mot° circularis ē ꝓprius aīe. scdo capitulo de sphā orbis: ad hunc sensuʒ: ꝙ nulla forma mouet circulariter nisi aīa: pn̄t ⁊ aīe subcelestes mouere versus oēm diꝝaʒ positiōis. Comēto. 24. ⁊ nō est sicut existimauit: qr nō videmus intellectū existē eodē mō in oīb° hoīb°: nedū existere in oīb° aīalib°. Sensus ē: itellect° nō ē eodē mō i hoīb°: ob varias hoīuʒ cōplexiones: ⁊ qr hō ⁊ bruta sunt alteri° ⁊ alterius rōnis: ideo ⁊ forme eoꝝ: ergo sensus ⁊ itellect° nō erūt ideʒ: virtus quoqʒ sensitiua pcipit formas nō scdm̄ eē abstractū: itellect° vero abstracta speculaꝰ.

¶ Tex. comē. 25. vsqʒ ad. 36.

Et ponētes pricipia anime.

¶ Sn̄ia huius ptis staꝰ in hoc. Qui diffinitionē aīe sensu ⁊ cognitōe afferebāt: aīaʒ ex principijs rerum cōstitutā fecerunt: ⁊ hoc modo ⁊ ipsa principia ⁊ ea que ex principijs nascebanꝰ cognoscē poterat. Empedocles testaꝰ aīaʒ ꝯpositā eē ex quattuor elemētis ⁊ amicitia ⁊ lite: ⁊ inducit Themistius hoc carmen non pretermittendum.

Terrea pars terras: pars vndea cōspicit vndas.
Aethera diuʒ ether: vis ignea percipit ignes.
Pax pacem monstrat: litem lis aspera sentit.

Fuit nāqʒ oium antiquoꝝ dogma: similib° cognosci similia: ita ꝙ forma scdm̄ idem esse apud veteres in materia repetiebatur ⁊ virtute cognoscitiua: ⁊ cum Auer.

Auer. dicit cometo. 25. sed fuit cōtentus dicere rez lo
co cōsequentis. i. valebat ista cōsequētia quidam po
nebant principia plura vno: ergo aia ex multis pn/
cipijs cōstituta erat: sed Ari. in textu posuit rem. i.
ancedēs loco cōsequētis: & paulopost inquit Auer. &
quidā eoꝝ qui ponebāt vnu principiū: ponebāt vnā
aiam: sed fuit cōtētus hic cōsequēte loco rei ecōuer
so et qd fecit prio. i. Aristoteles in textu dixit: qdaꝫ
ponebāt vnaꝫ: & dedit intelligere ꝙ illi qui. vnū tm
principiuꝫ concedebāt: faciebāt animam ex vno tan
tum principio cōstitutaꝫ.

¶ Textu Cōmenti. 26. Plato in timeo aiam ex ele
mentis cōstare putat: simile nāqꝫ eius quoqꝫ sentē/
tia simili cognoscebat: & addit Auer. pricipia cogno
scunt p sua similia ergo principia dignoscuntur per
pricipia: & cum cōiungemus huic ꝙ anima cogno/
scit res p principia earum: continget ex hoc ꝙ ani/
ma sit principia: hec enim sunt ꝓprietates ꝯuertibi/
les. Amplius arbitrabat Plato aial ipsum ex ipsi⁹
vnius idea & ex longitudine pria & latitudine ꝓfun/
ditateue ꝯstare: cetera vero simili mō: & addit Auer.
& opinabat ꝙ longitudo cōponit ex dualitate: qꝛ li/
nea fit ex duob⁹ pūctꝭ: & latitudo ex tritate: qꝛ fit cuꝫ
lōgitudie ex trib⁹ pūctꝭ: & spissitudo ex qternitate: qꝛ
fit cū longitudie & latitudine ex qttuor pūctꝭ: qm̄ cuꝫ
opinabat ꝙ numeri sunt principia oium: fuit neces/
se apud ipsuꝫ vt pncipia numeroꝝ sint principia ge/
nerū esse sensibilis: & alij numeri q opponunt ex pn/
cipijs sint principia ēt rerū particulariū: itaqꝫ princi
pia aialis simplicis est pria vnitas: & pria dualitas
& trinitas: & quaternitas: pncipia aūt alioꝝ aialium
sunt alij numeri: & dicebat Themistius: dixi veras
vnitates ac simplices: qꝛ numer⁹ qui ad incorporea
pertinet nō ꝯstat ex ijs vnitatibus que corporali na
ture mortaliqꝫ tribuūtur: nullum. n. corp⁹ pfecte vnū
est: qꝛ distrahi pōt subinde in plura vnis: imo īfinitē
secari quāobrē numeruꝫ illū tanqꝫ ex spēb⁹ & formis
collectū formalē seu specificū appellabant: ꝫqꝫ ei⁹
generꝭ nūeros vt rerū formas & spēs p dicabāt: atqꝫ
huic snīe versus ille d proximo cōgruit queqꝫ suos
retinēt numeros: numero oia ꝯstant: elemēta igitur
mundi intelligibilis quem p se alter vocāt: prima &
summa ex specificis numeris prodire ideas: vni⁹
ideam: primi binarij: ideam primi trinarij: ideā pri/
mi quaternarij: qūo. n. necesse esset vt in mūdo intel
ligibili idee & principia mundi sensibilis spectarent
sensibilis aūt mundus ex longitudine: latitudine: ꝓ
funditate cōstaret: ideā longitudinis primuꝫ bina/
riuꝫ statuerūt: qꝛ vnius ad vnū directio. i. a puncto
ad punctū extractio longitudo est: longitudinis & la/
titudinis iunctim ideā primū ternionē: & hꝫ latitu/
do rōnem ternarij: qꝛ nunqꝫ est assignare supficiem
rectilineā: quin ibi sit inuenire tertiū punctum: itaqꝫ
triāgulus in quo figurant tria puncta est pria figu/
raruꝫ rectiliniarū: profundū aūt seruat primuꝫ qua/
ternariū: nam posteaqꝫ cōstituim⁹ supficiē trilaterā:
vbi est figurare tria puncta: si cupimus formare cor/
pus: opus est assignare quartū punctuꝫ: & fiet pira/
mis: est eniꝫ piramis pria solidarū: veluti triāgulus
est prima supficialiū: quare cū idee sint quiditates &
principia sensibiliuꝫ: longitudo: latitudo & altitudo
prius reseruant in ideis qꝫ in his sensibilib⁹: idea er
go longitudinis est pria longitudo: & idea dualitatꝭ
idea latitudinis ē pria latitudo & idea ternarij: idea
vero altitudinis est pria altitudo & idea quaternarij.

Postremo inqt Auer. & dicūt ꝙ opinio Platonis
in timeo d aia est ꝙ aia est nā media. s. inter formas
abstractas īdiuisibiles & int formas sensibiles diuisi/
biles fꝫ māꝫ: Themisti⁹ aūt dicebat ꝙ Plato intēde
bat p istaꝫ nām mediā intellectuꝫ inter oēs ptes aie:
cum suū esse sit mediū inter formas māles & abstra/
ctas: cū igitur aia humana incorporea cōprehēderet
& corporea: existimat aiam cōponi ex partibili & im/
partibili: verūtn̄ sciendū est ꝙ rō aie media est inter
formā abstractā & formā penitus mālem. 2. celi. 3. cuꝫ
rōeꝫ aie potius ꝯsequat appropriatio qꝫ abstractio.

¶ Textu comēti. 27. Erat & aliud genus quo veteres
de aia solebāt exponere. cum. n. aia pluribus vtatur
potestatibus ad capescēdas rerū cognitiones: intel
lectu: sciētia: sensu: opinione: eam cōpositaꝫ ex vni/
tate: dualitate: trinitate: & quaternitate fecerūt. Di
cit Auer. per intellectū intendit primas ꝓpositiōes
& dixerūt ipsum esse vnum: qꝛ scire propositiōes est
vnius scientie. i. vnius actus: quo pricipijs assenti/
mus: principia. n. cognoscim⁹ quo terminos cogno
scimus. 1. poste. capi. 2. & intendit per sciam: ꝯclusio/
nem: & dixerunt ipsaꝫ esse dualitatē: qꝛ est processus
ab vno & ad vnū: & dixerūt ꝙ existimatio ē numerus
superficiei. s. trinitatis: est. n. ab vno ad duo: naꝫ cō/
clusio in eo est vera & sepe falsa: opinione. n. qs pōt
& vero cōsentire & falso: & dixerunt etiaꝫ ꝙ sensus est
quaternitas cum sensus nō habeat percipere nisi for
mas corporales.

¶ Textu comēti. 28. Cum igit aia motiua esset & co/
gnoscens: qdam aiam numerū seipsuꝫ mouentē asse
ruerunt: hi ex eo ꝙ numerū vocabant intelligi vole/
bāt cognoscēdi viꝫ que haberet in aia: ex eo vero ꝙ
ipsum se mouentē dicebāt facultatē eius mouendi &
agitādi monstrabāt: porro oēs q propriū aie consti/
tuūt cognoscere & contēplari: qꝛ id nō putant aliter
posse cōtingere: nisi ex initijs rerū ꝯstet: prout qsqꝫ
diuersa d initijs sentiūt: ita inter se de aia discrepāt.
Auerrois dicit: & maxima diuersitas est in nā prin/
cipioꝝ inter ponētes principia corporalia & ponen/
tes ea nō corporalia: cum iste due nature maxime dif
ferant: sunt. n. forme abstracte īmortales: indiuidua
les: infatigabiles: at forme causate a subiecto cadu/
ce sunt & diuisibiles & fatigabiles: primo capitulo
de substantia orbis.

¶ Textu Cōmenti. 29. approbāda est snīa eoruꝫ qui
opinabant aiam esse ex principijs: qꝛ mouet per se:
& dicit Auerrois: opinari. n. ꝙ natura principiorum
est mouens p se rectū est: & dicebat Themistius: qd
enim aut munitius: aut vero similius est qꝫ causam
vehemētissime agitātēꝫ: mouentēqꝫ cetera in nume
rum aliquē principioꝝ redigere. Aduertant qui ne
gant deum effectiue mouere celuꝫ: cum sit. n. princi/
pium: & principiū appropriate loquēdo dicat de cā
efficiente: primo physicoꝝ prlo: & causa efficiens pn
cipiuꝫ sit vnde motus. 2. physicoruꝫ. 28. mouebit de⁹
effectiue celuꝫ. Amplius nōnulli aiaꝫ esse de natu
ra ignis putabant: qnia subtilitas: acuitas: simplici
tas: mobilitas proprietates sunt ignis que & aie pa/
laꝫ conceduntur.

¶ Textu cōmenti. 30. 31. Democritus aiaꝫ & intelle/
ctuꝫ ideꝫ fecit: & ipsaꝫ ex primis & indiuisibilib⁹ cor/
poribus esse asseruit: Anaxagoras vero nihil constā
ter decernit: ponit tamen intellectuꝫ esse principiuꝫ
omnium reruꝫ & preponit ipsum omnibus: dicit. n.
ꝙ solus intellectus est simplex: mundus: purus. i.

abstractus a materia: non admixtus cuꝫ eaꝫ opinat enī ꝙ intellectus mouet omnia: ⁊ ꝙ non mouetur: ⁊ dicit Auerrois: iste sermo est magis vicinus veritati ⁊ sententie Aristotelis. s. ꝙ intellectus est ex principijs ⁊ ꝙ est causa cogitationis ⁊ motus est manifestum: ⁊ ideo laudabit ipsum post multuꝫ. 3. de anima 4. non poterat naꝗꝫ intellectus esse forma materialis si formas omnes materiales apprehēdere poterat: verum vt Cōmētator dicebat supra. 26. difficile possumus intelligere opiniones antiquoruꝫ: quia non sunt note apud nos: ⁊ qui sententias antiquorū inueniri conātur: eas menti Ari. conformes faciunt: quare nō vt opiniones veteruꝫ: sꝫ vt mens Ari. clarissime habeatur enixissime est elaborandum.

¶ Textu Cōmē. 32. 33. 34. 35. tales milesius: siue vt Auer. refert melissus q primus fuit phs naturalis ſm memoriā hominū: putauit animā esse principiuꝫ mouens per se: ⁊ dicebat ꝙ magnes hꝫ animā: quia mouet ferrū: ⁊ est aduertēdum ꝙ magnes nō trahit ferrū ad oēm differētiā positiōis nisi ꝯcurrēte motore aiato extrinseco magnetē huc illuc mouēte: vn̄ quēadmodū elemētuꝫ nō mouet nāliter simplr ⁊ per principiuꝫ intrinsecū ad partes ꝯrias: sed ad ꝓhibenduꝫ vacuū nihil vetat ipsum moueri versus oēs differētias positionis: ita ⁊ ferrū nō mouet nāliter simpliciter ad ptes ꝯrias: sed quatenus est alteratuꝫ a magnete nihil ꝓhibet ipsum moueri sursuꝫ: deorsum: ante: retro: dextrorsuꝫ ⁊ sinistrorsuꝫ. 7. physicoꝝ. 10. Amplius Diogenes aiaꝫ dixit esse aerē: quatenus aer elemētuꝫ erat subtilissimū ⁊ pricipiū oium aliorū: veruꝫ deceptus fuit: qꝛ esse subtilissimū cōuenit igni nō aeri. Iterū Eraclitus aiam esse vaporē credidit: tum qꝛ ex vapore erat cōstitutio aliarū reruꝫ: tum qꝛ: vapor erat valde remotus a corpore seu cōtrarietate: ⁊ hec duo vt inquit Auer. sunt in pncipio cōditiōes. n. pricipioꝝ sunt: nō fieri ex alijs: neqꝫ ex alterutris: sed oia que fiunt: fieri ex illis prio physi. 42. pricipiū aūt māle debebat esse remotū ab oi ꝯrietate: prio physi. 54. iō q vaporē pncipiū dixerūt melius nām materie ꝯtigerūt ꝙꝫ qui aliqō elemētū cōstituerunt pncipiū rerum nāliuꝫ. Item nō defuerūt qui putauerint aiam esse de natura celi: ⁊ ipsaꝫ esse aquā: cū sperma qō est pncipiuꝫ generatiōis sit valde humidū: ⁊ vita ēt cōstaret humido: tandeꝫ cetera elemēta suos assertores ⁊ iudices habuerūt: sola terra sectorē nō habuit: terrā nemo seorsuꝫ vel noiauit nisi qs dixit aiam ex oibus elemētis cōstare aut oia elemēta esse: ⁊ prio methaphysice prio t. 14. nullus phs posuit terrā esse pncipiū rerum nālium nisi ponentes leges: ⁊ poete: Homerus vꝫ ⁊ Hesiodus: antiqui itaqꝫ aiam motu: sensu: incorporeoqꝫ diffinierunt: crediderūtqꝫ aiam esse principia aut ex principijs: ꝙꝫ ꝗꝫ Anaxagoras solus cognatōeꝫ ⁊ affinitatē hanc sustulerit: ⁊ dicebat Themistius: Anaxagoras n. tamē si oia cognosci ab aia cōcederet: qꝛ tn̄ sincerum illū ⁊ mixtionis expertē putabat: nullam ei cuꝫ rebus quas cognosceret: similitudinē relinquebat: ⁊ ait Auer. 34. Anaxagoras solus dixit ꝙ intellect⁹ nō recipit passioneꝫ. i. nō est materialis ⁊ ꝙ in nullo hꝫ cōmunicatōeꝫ cum alio. 2. ꝙ nulla res oium quas intelligit est in eo: itaꝙ sit cōmunis eis in alia forma idest ꝙ nō est hoc: neqꝫ in hoc: idest neqꝫ est corpus: neqꝫ est virtus in corpore: ⁊ hoc nullus asseruit nisi Anaxagoras: sed non dixit Anaxagoras quo modo cōtingit ei vt intelligat omnia: verū ſm ꝙ est in actu aut ſm ꝙ est in potētia: neqꝫ dixit ēt quo de cā intelligit res que nō sunt intellectus in actu: sed de his 3. de aia ptractabitur. Et pro nūc est aduertēduꝫ ⁊ multuꝫ vtiliter: ꝙ ois intellectio siue fit p essentiam: que est forma abstracta: siue nō p essentiaꝫ: recipitur in intellectu nostro qui est pura potētia in genere intellectuū: sunt aūt forme males intellectōes nō per essentiā: ⁊ nō intellecte actu: qꝛ habēt aliud eē in re: aliud in aia: de quauis igit forma pierꝙꝫ de intellectu humano est verum dicere ꝙ est intellectio: ⁊ hoc fuit institutū a nā: vt ipse cōmode ⁊ expedite potuisset suscipere oēs intellectōes: quare intelligebat oia ſm ꝙ erat pura potētia: ⁊ qꝛ intelligere humanū colligantiā habebat cū sensu: iccirco poterat intelligere res que non sunt intellectus in actu. i. formas materiales: que intellectōes nō per essentiā fiunt fauore ⁊ beneficio intellectus agētis procurātis. Hec itaqꝫ sunt que a maioribus de anime natura tradebantur: deinceps condemnabūtur multa que constanter affirmabat antiquitas.

¶ Tex. comē. 36. vsqꝫ ad. 44.

Ebemus igit pri⁹ perscrutari. ¶ Presenti summa que est a Textu commenti. 36. vsqꝫ ad. 95. ꝯtradicit Aristoteles veteribus qui de aia nō recte scripserunt: ac a. 36. vsqꝫ ad 44. inducuntur due ꝓpositiones. Prima est: nō ē necessariū id omne moueri qō mouet. Secūda est: non pōt aia a se: nec ab alio per se moueri. Dicit Auer. 36. non constituit aie per motum: vt plura entia: ventus. s. ⁊ fluuius: fuerūt enim qui dixerunt ventū esse aereꝫ motuꝫ: ⁊ fluuium aquā motā existere: quos improbat Aristo. 2. methoꝝ. vnde si vētus esset aer motus: existerent venti cōtinui: ⁊ simul oēs flarent: est ⁊ aer calidus ⁊ humidus: ventus aūt calidus ⁊ siccus: quare exēpluꝫ ponit Cōmentator non vt ita sit: sed vt assentiāt qui addiscunt. Uel dicēdum est vt scribit Cōciliator problemate. 17. quare particule: nihil prohibet quin aliqualitēr possit dici ꝙ vētus sit aer motus: sicut etiam pōt aliqualiter dici ꝙ fluuius est aqua mota: velutī etiā dicit ꝙ ambitiosus ē qui appetit honorē: hoc tn̄ nō sufficit: imo pmo oꝫ genus differētijs magis determinare cōtrahētibus aut qualis: aut quāt: vbi: in quo. Amplius inquit Auerrois: quoniā aūt nō est necessariū vt aliqd moueat se: declaratū est prius in naturalibus. Sensus ē: ratio principiandi motū actiue: ⁊ ratio principiandi motū passiue semp re inueniūtur seiungi: ⁊ nō oꝫ id moueri quod mouet: forme. n. abstracte mouēt nō mote: forma naꝗꝫ queuis motiua est: illa tn̄ mouet: que inesse per subiectū cōstituitur.

¶ Sētētia. 37. stati hoc. Quicquid mouet aut mouetur per se: aut mouetur: quia est in moto. 2. per accidēs: equitātes in naui mouētur: quia sunt in moto: animal mouet p se etiaꝫ si moueat pp pedes: motus eiꝫ nō attribuitur hōi essentialiter nisi pp hec mēbra ⁊ iste mot⁹ n̄ iuenit i equitātib⁹ i naui. Dicit Auerrois: debes scire ꝙ illō qō dicit moueri: qꝛ est i moto: est duobus modis: modo qui est possibilis vt moueatur per se: ⁊ modo q est ipossibilis: ⁊. 8. physicoꝝ 27. dicit: illud quod mouetur per accidens principaliter

liter est omne quod dicitur moueri: quia est in moto: ⁊ hoc est duobus modis: modo qui est impossibile vt moueatur omnino: ⁊ modo q est possibile vt moueatur. Eorū vero que p se mouent: quedā mouentur p principiū intrinsecū: quedā mouentur ab extrinseco. ¶ Contra: ergo elementū mouebitur p accidens. cū moueatur: quia est in medio moto. Itē rector nauis mouetur per se: quia. 5. physicorū primo: id mouetur: per accidens quod nunq̄ potest per se moueri: mouetur forte per partem: si pes eius moueatur: per se mouentur: que neq̄ p accidens: neq̄ per ptem mouentur: rector igitur nauis non mouetur p accidens: cum possit p se moueri: neq̄ p partē mouetur: ergo mouebitur p se. ¶ Solutio est: non exeūdo textum Cōmenti primi. 5. physicorū: dico q̄ rector nauis comprehenditur sub mobili p se prio: similiter ⁊ elementū: licet ⁊ rector nauis ⁊ elementū moueantur: quia sint in moto: sed iuxta diuisionem huius primi de anima: ⁊ gubernator nauis ⁊ elementū mouentur p accidens: quia sunt in moto: at stando in diuisione. 8. physicorū. 27. homo in naui mouetur: q̄ est in moto: elementū autem mouetur per se: licet moueatur q̄ sit in medio moto: ⁊ ratio est: mot⁹ elementi grauis in medio ē illi naturalis a forma eiusdem inchoatus: mot⁹ aūt rectoris nauis non est illi naturalis: vnde essentiale est elemento mouere se in medio moto: non aūt essentiale est homini mouere se: mouendo nauim: verum vt dixi. 5. physico: 6. 2. non multū est curandū de nominib⁹: quando res ipsa est manifesta.

Sententia. 38. stat in hoc: si anima moueretur per se: cum omnes mot⁹ sint in loco: erit anima in loco naturaliter ⁊ essentialiter. ¶ Auerrois dicit primo: mot⁹ sunt tres in genere: sed ipse dixit quattuor large quasi enumerando additionem ⁊ diminutionē pro duobus: ⁊. 2. de anima. 36. dicebat: anima est causa agens istos tres mot⁹: vbi augmentatio ⁊ diminutio vnus mot⁹ constituebantur. ¶ Est aduertendū vt dixi. 3. ⁊. 5. physicorum: q̄ motus pro formali est tantū passio: pro fluxu est quantitas: pro forma fluente: est substantia: quantitas: qualitas ⁊ vbi: vnde forma fluens propria requirit subiectū ens in actu: ⁊ est quantitas: qualitas ⁊ vbi: forma fluens improprie est forma elementi q̄ successiue continue circa subiectum ens in potentia acquiritur: seu intenditur: forma fluens impropriissime est forma mixti aiati ⁊ inanimati: q̄ per minima inducitur: ideo successiue discontinue ⁊ interpollate: ad modū dictū a nobis anno superiori primo physicorum dum de minimis tractabam⁹. ¶ Amplius inq̄t Auerrois: si anima mouetur: itaq̄ mot⁹ insit ipsi: erit anima corpus ⁊ in loco: ⁊ cū fuerit in loco erit mota motu locali necessario: omne enī quod mouetur altero illorū duorum motuū alterationis. scilicet augmentationis ⁊ diminutionis: mouetur localiter: sed non conuertitur: patet d̄ celo. ¶ Ex hoc loco soleo inferre corrolarie mobilia p̄ accidens denominari moueri motu fundato in mobili p se: ⁊ non in ipso existente: ea enim que in naui mota mouentur non dicuntur moueri nisi motu fundato in naui: ⁊ dato q̄ planete mouerentur ab oriente in occidentem a primo mobili: adhuc saluatur eos vno tantū motu moueri: q̄ talis motus non in ipsis sed in primo dūtaxat mobili inuenitur: ⁊ hoc est qd̄ dicit Aristoteles in textu: si anima mouetur nō accidentaliter: tūc motus est in eo naturaliter: quasi dicat: qn̄ aliqd mouetur accidētalr: tunc motus non in ipso existit.

Digressio Auerrois.

Sed in verbis ē ābiguitas.

Digressio tendit ad hoc: vt declaretur ista propositio oēs motus predicti sunt in loco: erat igitur in verbis Aristotelis ambiguitas. s. quoniā dixit: oēs motus predicti sunt in loco: ⁊ nō dixit: oīa mota illis motibus p̄dictis sunt in loco: verissimū ē. n. oīa mota illis tribus motibus esse in loco: nō aūt verum ē oēs motus esse in loco: sed ēt s̄m sensum manifestū non vere dicitur de illis motibus tribus. s. vt sint ī loco: motus. n. alterationis nō ē in loco: quasi velit dicere q̄ augmentatio ⁊ diminutio possunt vocari motus in loco: propter maximā quā habent affinitatē cum motu locali: nō aūt alteratio motus ī loco dici solet. ¶ Solutio est: solus motus localis inest naturaliter mobili. i. propter se nō p̄p aliud extrinsecū: ⁊ sic intēdebat Aristoteles p motus p̄dictos oēs modos motus localis: iste. n. motus existit in re nāliter ⁊ ē necessario ī loco: ⁊ hoc ē qd̄ dicit Auerrois. 8. physicorū. 20. nō inuenitur aliqd moueri ex se nisi in motu locali: in ceteris aūt motibus est motor extrinsecus. i. motū ⁊ mouens in motu locali nō distinguūtur loco ⁊ subiecto: nō reperitur aūt alteratū ex se ⁊ auctū ex se: q̄ in istis motibus semp ē motor extrinsecus. i. semp mouens ⁊ motum distinguuntur loco ⁊ subiecto: ⁊ talis differentia non datur: quia sit essentialis motibus: licet semper reperiatur. 4. celi. 24. ⁊ ratio est: quia agens non est de essentia motus: ⁊ s̄m hoc inquit Auerrois erit sermo eius: ⁊ motus est ei naturaliter quasi alia cōdictio addita ei qd̄ est ei essentialiter: alteratio. n. pōt dici aliquo modo q̄ ē in alterato essentialr̄: ratio ē: quia alteratum per se alteratur ab extrinseco: ⁊ pōt dici q̄ est in eo accidētaliter aliquo modo: albedo. n. non mouetur in nigredinē nisi q̄ ē in aliquo diuisibili. s. in corpore: nō q̄ ē diuisibilis in se: sensus ē: subiectū vt lignū calefit p se prior ⁊ nigrefit: priuatio v̄o ⁊ ꝯtrariū vt frigidū ⁊ albū p accidens alterantur: ⁊ hec est cā q̄ Cōmentator dicebat primo physicor. 51. vnūquodq̄ ꝯtrariū agit in tertiū: ⁊ ex tertio: si. n. calor p possibile eēt abstract⁹ a mā nō eēt patiens: sed agēs: q̄ passio ē merito subiecti tantū: prio de generatiōe. 55. ergo sublato tertio aufertur passio: ergo ⁊ actio: quēadmodū ergo ꝯtrarium agit p se in subiectū ⁊ p accidēs in ꝯtriū: ita subiectū p se mouetur: ꝯtrariū p accidens: qn̄ ergo Cōmētator dicit: albedo nō mouetur in nigredinē: nisi q̄ est in aliquo diuisibili: intelligit motū nō posse ꝯcedi albedini nisi merito subiecti: ⁊ q̄ dicit Auerrois: ⁊ v̄ificat hāc expositionē hoc qd̄ post dicet: id operepretiū ē vt huic digressiōi addat Cōmētū. 39. ī quo Auerrois prio dicit: īpossibile ē enim vt inueniatur in eis aliqd mouēs: qm̄ hoc nō inuenitur nisi ī motu locali tm̄: q̄ illud qd̄ mouetur in qualitate mouetur aliquo modorū rerū que dicuntur moueri accidentaliter: ratio est: q̄ non reperitur alteratum ex se ⁊ auctū ex se: quia in istis motibus semp motor est extrisecus. Dicit scd̄o Auerrois: quoniam si aliquod istorum dicatur moueri non dicetur nisi accidentaliter: quoniā illud qd̄ mouetur in istis nō est nisi corpus: ⁊ hec est quasi causa propter quā non inuenitur in his duobus motibus mouens ex se: ⁊ notāter dixit: hec est quasi causa: q̄

eã fundamẽtalis cur nõ repit alterãs ex se: ⁊ augẽs ex se: est qꝛ ñ inuenit alteratũ ex se: est.n. celũ primũ alterans: nõ tñ alteratũ ex se: cũ nõ diuidat in partẽ p se alterãtẽ: ⁊ ptẽ alteratã dr tñ h q̃si cã: lʒ fundamẽto qm̃ lignũ calefit p se prio: ĝ calefaciẽs ẽ extrĩsecũ ⁊ alienũ a nã ligni calefacti: ĝ i alteratõe nõ ẽ mouẽs ex se. i. intrinsecũ motor: ⁊ tandẽ ↄcludit Cõmen. ꝙ mot⁹ attribuit alterabili ⁊ augmẽtabili nõ accidẽtali: sed alterabili propter corpus defferens: sed augmentabili ⁊ diminuibili propter partes corporales augmentabiles ⁊ diminuibiles: verum vt hanc digressionem vltimate resoluaʒ. Dico ꝙ mobile motu locali ⁊ essentialiter. idest p se ⁊ naturaliter mouetur a mouente. idest mouet a motore intrinseco mobili: est enim natura principiũ motus eius in quo est: at alterabile ⁊ augmentabile a mouentib⁹ essentialiter mouentur: non naturaliter: quia alterans ⁊ augẽs semper ab alterato ⁊ aucto extrinseca inueniuntur: ⁊ ita textus Aristotelis interpretãdus erit: si igitur anima nõ mouetur accidentaliter. idest nõ mouetur motu alterationis ⁊ augmẽtationis: tũc motus est in eo naturaliter. i. tũc mouetur anima localiter: ergo anima est in loco; omnes enim predicti motus locales sunt in loco. Ex his facile indicari potest quãti momenti sit sentẽtia expositorũ putantiuʒ omnem motuʒ esse in loco: motũ autẽ localeʒ solũ ad locũ eẽ: sed de his satis diximus.

Textu. Cõmenti. 40. formatur primo hec cõsequentia: anima mouetur naturaliter idest per se in loco ergo ⁊ violenter: omne enim qđ natura mouetur: vi quoqꝫ moueri potest: ⁊ addit Auerrois: ⁊ hoc necesse esse in eo quod mouetur in loco motu recto: ⁊ ob hoc saluatur ratio đ celo quod quidem natura ⁊ nõ vi est mobile. dicit sanct⁹ Thomas hac in parte Aristoteles inducit rationes parũ efficaces: quia procedit ex datis ad interimendum positionem: sunt igitur rationes Aristotelis valide contra aduersarios: non in se: iterum inducitur hec sequella: mouetur violenter ergo ⁊ natura moueri potest: ⁊ reddit Cõmentator: rationem dicens: motus enim violentus nõ intelligitur nisi respectu naturalis: vt declaratur. 3. celi. 18. Amplius idem de quiete est affirmandum. scilicet ait Auerrois ꝙ omne motum naturaliter habet quietem naturaliter: ⁊ omne habens quietem naturaliter habet quietẽ violenter: ⁊ omne habens quietẽ violenter habet quietem naturaliter. Anima ergo cum non moueatur ⁊ quiescat violenter: nõ mouebitur ⁊ quiescet naturaliter: nõ mouetur etiaʒ anime naturaliter: quia nec sursum: neqꝫ deorsum: neqꝫ medio modo: quia si sic esset aliquod elementorum 1 ⁊ non deberet moueri in corpore nisi vno motu naturaliter: sed nos videmus inquit Auerrois eam moueri motibus oppositis in loco ergo nõ est vnum elementorũ quattuor mouet nãqꝫ anima ad omneʒ differentiaʒ positionis 2. de aia. 14. Et hec propositio: omnis motus in loco est aut sursum aut deorsum: vera est de motu recto: motus enim rectus naturalis diuiditur in motũ sursum ⁊ deorsum: ⁊ motus ad alias positionis differentias vel nõ est naturalis vel ↄtinet sub illis: ⁊ attentione dignissimũ est ꝙ sicut ignis ⁊ terra ↄ̃riãtur ↄ̃rietate extremi ad extremũ: qꝛ ignis in trib⁹ ascendit elemẽtis: terra i trib⁹ descẽdit: ita aer ⁊ aq̃ ↄ̃riant ↄ̃rietate extremi ad extremũ: qm̃ aer descẽdit in vno ⁊ ascẽdit i duob⁹: aq̃ ascẽdit i vno ⁊ đscẽdit i duob⁹.

Sententia. 41. stat in hoc: aia mouet corp⁹ ĝ ꝙ motib⁹ ipsuꝫ mouet qb⁹ ⁊ ipsa mouetur: qđ si id fit conuertẽdo: vere quoqꝫ dicere possumus: eo ipsaʒ motu moueri quo mouetur ⁊ corpus: at ratione corpus mouetur: ergo ⁊ anima seu tota seu pars ei⁹ motu locali mouebitur: ergo fieri potest vt egressa corpus versus ingrediatur: qua cõmigratione ⁊ mortua quoqꝫ animalia reuiuiscere ⁊ exuscitari contingit: inferebat Auerrois: erit igitur i corpore quasi corpus in loco: sed ista contradictio est ſm sermonem dicentis: non scđm rem in se: nõ eniʒ ponimus ꝙ omne mouens mouetur illo modo motus: neqꝫ in motu locali talis ꝓpositio est vera nisi mouens sit corpus: sumus igitur inter duo: aut debemus ponere ꝙ contradictio est ſm rem in se: ⁊ tũc non erit verum nisi in motu locali: qđ non sonãt verba Aristotelis: aut ponere ꝙ contradictio est ſm sermonem dicentis non ſm rem in se: ⁊ ita erit hec ratio valida contra antiquos concedentes palam eodem moueri motu mouens ⁊ mobile. ¶ At Themistius volens hanc contradictioneʒ esse ſm rẽ soluit rationes Theophrasti: prima erat: iuditia: comprehẽsiones: assensiones sunt anime motus: non corporis ergo non eodem motu mouetur anima: quo mouet corpus: secunda ratio: lignũ trahitur ab homine: ñ tñ contra hõ trahitur a ligno: itẽ vapores vi solis in sublime rati rectis angulis subuolant: sol ipse versa vice nõ rapitur. ¶ Solutio ẽ: iuditia: ↄprehensiões motus nõ sunt: sed opiniones. Ceterũ mouẽs ⁊ motũ eodẽ motu genere moueri tenent: ⁊ ita lignũ trahit ab hoie: hõ quoqꝫ localit̃ mouet: sol itẽ ⁊ vapores motu locali mouent. Addit Themistius: sʒ neqꝫ hoc necessariũ Theophrast⁹ putabat: si motu locali aĩa mouere sic cõmigrare illã posse ⁊ mox remigrare i corp⁹: vñ semel exisset: nã ij q aiaʒ spiritũ eẽ ⁊ auraʒ quãdã rebãtur: vt motu inqt loci concederẽt aĩe: tñ opinor eã negassent remeare: aut regredi posse: que semel eẽt egressa: sʒ optie vir pace dixeriʒ tua: neqꝫ hoc recte: neqꝫ ijs ↄsentanee: q̃ illimet opinant: naʒ si põt exire corp⁹ e corpore: cur non ⁊ denuo poterit ĩgredi: cũ hoc in ceteris oib⁹ locis vasisqꝫ fieri ↄspiciat. iterũ subiũgit Themistius de intẽtiõe zenonis fuisse: ꝓpterea ingredi aiaʒ nõ posse rursuʒ i corp⁹: qꝛ tota eẽt toti corpori innexa: ꝑmixtaqꝫ: ñ posseтqꝫ exire sine dissolutiõe eius mixtiõis cuius vinculis cõtinet verũ eos q animã i corpe tãqꝫ i vase quodaʒ ⁊ loco ↄstituũt nullũ ꝑfugiũ subleuat qn cogant fateri: aĩalia semel obita extinctaqꝫ animari denuo posse: ⁊ ad vitã redire: declarat aũt in. 2. de generatiõe ⁊ corruptõ. ĩd ẽ numero redit nõ posse: ↄstat. n. aduenientẽ forma potentiã respectiuã auferri: qua sublata res nõ di ãpli⁹ possibilis possibilitate nãli.

Snia. 42. 43. stat i lʒ: ñ ꝑt aĩa eẽ mot⁹: qꝛ mot⁹ ẽ act⁹ impfect⁹: aĩa võ ẽ actus ꝑfect⁹ corporis: qꝛ si aĩa mouet localr̃: ipsa dũtaxat ꝑ accidẽs mouet: ⁊ putarũt ãtiq sensus moueri a sensibilib⁹ ⁊ ea moue ĩsimul. Moderni ↄsiderãt istã ꝓpõnẽ: mot⁹ ẽ cã distãtie iter ẗminũ a q̃ ⁊ rẽ motã: si. n. A. a. B. p lineã bipedalẽ ⁊ eẽt. C. pedalis q̃ntitas iter. A. ⁊. B. tãgẽs. A. ⁊ ñ. B. ⁊ icipẽt rarefieri: sic ꝙ i fine hoꝛ tãgẽt tã. A. q̃z. B. lʒ cãu. C. ↄtinue mouebit localr̃: ⁊ ñ. distabit ab. A. Dicũt ꝙ lʒ illa rarefactio nõ faciat. C. distare ab. A. facit tñ q̃zlibet ptẽ. C. terminatam v̇sus B. distare ab. A. eo ꝙ cuiuslibet talis ptis q̃libʒ pũctus continue erit magis elongatus ab. A. ⁊ concedunt ꝙ

dunt ꝙ infinite partes. C. elongant ab. A. ⁊ infinite partes. C. non elōgantur ab. A. prima pars est vera de qualibet pte. C. termiata ad extremū vsus. B. secūda de quauis pte. C. termiata vsus. A. hactenus itaqꝫ sint satis declarate iste due ꝓpositōes: non ē necessariū id oē moueri qd mouet. Et nō pōt anima a se: neqꝫ ab alio per se moueri.

¶ Tex. comen. 44. vsqꝫ ad. 54.

Et quidam dixerunt ꝙ aīa.

Presenti pte que est a textu commenti. 44. vsqꝫ ad 54. adducūtur rōes contra Democritū ⁊ Platonez: Democritus opinabat animam mouere corpus: veluti argentum viuum motum venerem ligneā agitabat. Contra: ergo non poterit aīa cā esse quietis animalis. Itē si motus corporis ab aīa esset: sicut mot⁹ imaginis ab argento viuo: tūc motus corporis non esset volūtarius sed necessarius. ¶ Est aduertendū ꝙ. 2. celi. 92. declarat Auerrois eandē cām eē cāz motus ⁊ quietis: alio tñ modo ⁊ alio dispositam: grauitas enim terre est cā motus ipsius terre: ⁊ est quoqꝫ cā quietis: habet nāqꝫ vt soleo dicere grauitas duo officia: quorū vnū est mouere mobile ad locū nālem aliud est cōseruare mobile in loco suo naturali.

Sententia. 45. stat in hoc: Timeus ⁊ ipse animā mouere corpus asserit: eāqꝫ transferri: cū sit corpori permixta: ⁊ quaten⁹ admiscetur corpori non mouet nisi mota: ipsam quoqꝫ aīam ex elemētis istius mūdi ꝯstitutā fecit Timeus ⁊ erat intelligēs: qꝛ componebat ex elemētis musica cōpositione ⁊ sperica ⁊ cōprehēdebat armoniā: quia cōponebat cōpositōne armonica: numerisqꝫ distictā sonoris ita inueniebat: vt insitū sonoritatis atqꝫ concentus haberet sensum. Et opifex aīam prius cōposuit magnitudine recta cōpositōe armonica: postea rectitudinē coegit ⁊ flexit in circulū: ⁊ cum vnum in duos diuisisset circulos duobus in punctis coniunctos: rursus vnum in septem orbes diuisit: quoniā lationes ipsius celi motiones sunt anime quibus ipsa mouetur. ¶ Est primitus attendendum: ꝙ varia numerorum genera comperiuntur: est numerus superficialis qui consurgit ex ductu primi numeri in binarium: corporalis nascitur ex ductu secundi numeri in numerum quaternariuz: Triangularis habet modum latitudinis vniformiter difformis incipiens ab vnitate: supra quam ponatur binarius: supra quam ternarius mox quaternarius constituatur numerus circularis est qui in seipsum ductus semper terminatur in idem: quadratus consurgit ex ductu alicuius numeri in seipsum semel: cubus oritur ex ductu alicuius numeri in seipsum bis. ¶ Est secundo obseruandum ꝙ dyapason est consonantia que fit in duplo: dyapente vero constat his numeris. 2. 3. dyatesseron autem est que in hac proportione consistit. 3. 4. Tonus sexquioctaua proportiōe cōcluditur: dyapason vero ⁊ dyapente tripla comparatione colligitur hoc modo. 2. 4. 6. Bisdyapason quadrupla collatione perficitur. 2. 4. 8. Dyatesseron vero ac dyapente vnum perficiūt dyapason hoc modo. 2. 3. 4. his duobus notandis patet hec propositio: anima componitur ex elementis musica compositione. ¶ Est tertio sciendum: fuit aīa creata prius recta: vt pri⁹ alia a se cōprehēderet: postea fcā est circulus: vt seipsaz intelligere posset. Sūt eiz intellectus circuli intentionales: ⁊ sunt qui putant Platonē verbis illis obscuris id penit⁹ sensisse ꝙ Aristoteles scribit. Et dicebat comes mirādulanus: si verba Platonis ⁊ Aristotelis spectent nihil inimicitius: at si sensus nihil concordius: attamen non est equum in altissimis philosophie questionibus aliud sentire: aliud dicere: ⁊ non decet artificem scientificū vti in doctrina demonstratiua sermone methaphorico: veritas peripatetica est. Deus se intelligit per essentiam ꝓpriaz: intelligentie dependentes seipsas comprehēdunt per essentias earum: ⁊ primam prima: intellectus humanus se tantum ꝯprehendit per accidēs cū sit pura potētia. Sꝫ d̄ his loco suo ptractandū erit.

Sententia. 46. ⁊. 47. stat in hoc. Nō recte dicitur animam esse magnitudinem: nam animam vniuersi talem vult Plato eē: qualis est ea que mens ⁊ itellectus vocatur: nō qualis est sensitiua: nec qualis est ea que est principium desiderādi: qppe cum hax mot⁹ ñ sit circulatio. Intellect⁹ igit ē vn⁹ ⁊ ꝯnnu⁹ illo mō q̄ oīa in suo intellecto eē vn⁹. i. ē vn⁹ pinde ac itellectio: ⁊ intelligere ē res itellecte ⁊ iste sunt vne ſm ꝯñam sicut mensura sine magnitudie. i. sunt vti numer⁹: ⁊ nō vti magnitudo: itellect⁹ igit nō ē corpus: qꝛ nō est continuus: in rei veritate: sꝫ aut ptib⁹ penit⁹ vacat: aut non est vt magnitudo ꝯtinu⁹ irō Aristo. est: si intellectus sit magnitudo: quo nam pacto quācunqꝫ suarum intelliget partium: siue ille sint magnitudines: siue etiam puncta: si hec quoqꝫ partes appellare opporteat: ⁊ si intellectus intelligit per partem punctalem: puncta autem sunt infinita: manifestum est ꝙ nequaquā pertransibit illa: ergo patet intellectuz non posse intelligere corpus omnino ſm hunc modum. Si magnitudine: sepius vel infinities idē intelliget. ¶ Ex dictis Auerrois ⁊ Egidij Romani deducitur plane ista consequentia: si intellectus intelligeret applicādo se rebus intellectis ſm partes quātitatiuas: multotiens ⁊ infinities intelligeret idez: quia nunqꝫ aliquid pertransit aliquod spatium: nisi quelibet pars mouentis pertranseat quāuis partem spatij: quare si intellectus comprehendit res applicādo se eis ſꝫ partem quātitatiuam: ad hoc ꝙ intellectus pertranseat totam rem ⁊ applicet se toti rei: oportet ꝙ quelibet pars intellectus se applicet cuilibet parti rei: ⁊ quia quelibet pars quātitatiua habꝫ multas: ⁊ quodāmodo infinitas partes: cum quodlibet continuuz sit diuisibile in infinitum: si per quālibet partē se applicat intellectus cuilibet parti rei: infinities se applicabit eidem parti: ergo ⁊ infinities intelliget idem: ⁊ hoc est ꝙ dicit Auer. si intellectus intelligit rez tangendo per aliquā partez eius que sit corpus omnes partes corporis intellecti circūgirando se quousqꝫ tangat per illam partem corporis oēs partes corporis intellecti: necesse ēst ex hoc vt intellectus intelligat idez infinities: qñ tangit corpus: quoniam pars non differt a parte in suo tactu: ⁊ impossibile ē vt intelligat totum corpus: sed nos videmus ꝙ intellect⁹ intelligit totū corpus simul ⁊ vnico intelligere ⁊ nō indiget intelligere iterato. Et si sat esset quāuis ptē tangē: ita quod ſꝫ quācūqꝫ ptē se applicet intellect⁹ rei: totā rē cōprehēdet: tūc non oportebit ipm orbe versari: aut oīo magnitudinē ipum hīe. Dicit Auer. dicemus ei qūo igit intelligit corp⁹ vt moueat circularitē quousqꝫ tāgat ꝑ suaꝫ ptē aut ꝑ suas ptes oēs ptes

vt moueatur ꝗ̄ quiescat: ⁊ quare circulariter magis
ꝗ̄ recte: mouent nāqꝫ intelligentie vt conseruentur
in sua optima: nobilissimaqꝫ perfectione: ⁊ mouent
circulariter: quia intelligūt seipsas per essentias ea/
rum: ⁊ sunt circuli perfectissimi: a quibus quidē pen
det celum ⁊ natura. Amplius Cōmento. 53. mem/
bra enim leonis non differunt a membris cerui: nisi
propter diuersitatez anime cerui ab anima leonis: ⁊
si esset possibile vt anima leonis existeret in corpore
cerui: tunc natura ociose ageret. Sensus est: non est
diuersitas i figuris ⁊ organis corporis nisi propter
diuersitatem animarum: quia diuersitas materie est
ex diuersitate formarum. 2. de anima. 60. licet enim
sit eadem materia s̄m essentiam respectu omniū sub/
celestium formaruz: est tamen s̄m varia esse multipli
cata: potest igitur anima leonis per membra leonis
in suas exire operationes ⁊ non per membra alteri/
us animalis: ⁊ hoc etiam manifestum est in indiui/
duis eiusdem speciei: forma enim vna numero expo
scit subiectum vnum numero. Patefactum est itaqꝫ
intellectū non esse magnitudinē: non circulū: nō mo
tum: non admixtū corpori ⁊c̄.

¶ Tex. cōmenti. 54. vsqꝫ ad. 67.

Et est alia opinio. Presenti pte que est a textu cōmenti
54. vsqꝫ ad. 67. improbantur illi qui dixerūt animā
esse formam ex congregatione ⁊ armonia propria ele
mentorum: soluitqꝫ Aristoteles rationem quandam
qua animaz per se moueri poterat quis putare sentē/
tia. 54. talis est: vt Auerrois ait: opinabantur vete/
res ꝙ armonia est compositio ⁊ admixtio contrario/
rum ⁊ ꝙ corpus est compositum ex contrarijs ergo
in corpore est armonia ergo est anima. Dicit san/
ctus Thomas: isti concordauerunt cum Platone in
hoc qđ Plato dixit ꝙ anima erat cōposita ex nume/
ris armonicis: hi vero ꝙ erat armonia: sed differe/
bāt in hoc qđ Plato dixit ꝙ anima erat armonia nu/
merorūz: hi vero dixerunt ꝙ armonia tam composi/
torum ꝗ̄ mixtorum vel contrariorū erat anima. Di
cit Albertus: dicunt isti ꝙ contraria que cōueniunt
dupliciter se complectuntur: aliquando eniz se com/
plectuntur non saluatis qualitatibus eorum que cō/
plectūtur: sicut faciunt miscibilia in mixto: ⁊ hec vo/
catur mixtio: aliquando complectuntur ita ꝙ saluan
tur species ⁊ qualitates complexorum: sicut homo/
genea conueniunt ad etherogeneoruz constitutionē
sicut caro: os: neruus in constitutionez manus: ⁊ hec
est causa ꝙ soleo dicere formaz mixti ducere formas
elementoruz ad eius speciez ⁊ naturam: dicebant er/
go antiqui ꝙ armonia ⁊ proportio ⁊ temperamentū
commixtionis ⁊ compositionis est anima: eo ꝙ vide/
bant omnia cōmisceri ⁊ componi s̄m medietatē geo/
metricam: idest s̄m quod requirebat forma mixti: ⁊
hanc medietatem siue ꝓportionē tēperamēti ⁊ cōpo
sitionis ⁊ mixture aiaz esse dicebant.
¶ Sententia quinquagesimiquinti armonia quaz di
cunt esse animaz: aut est proportio inter res admi/
xtas ex elementis: ⁊ hoc erit inquit Auerrois si com
positio ex elementis est secundum modum comple/
xionis: aut anima est ipsa compositio si composi/
tio ex elementis est vicinatio non admixtio: ver/
bi gratia compositio domus ex lapidibus ⁊ lateribꝰ ⁊.
vnde quando est compositio corporis ex elemētis se
cundum modum complexionis: quelibet pars mixti
est mixta: quando vero est mixtio iuxta positionē ele/
mentorum: tunc non quelibet pars mixti est mixta:
⁊ talis compositio est vicinatio non vera admixtio:
anima ergo aut ē complexio aut compositio: neutrū
autē istoꝝ potest esse anima: cum aia inquit sanctus
Thomas sit substantia: ⁊ illa duo sint accidentia. Et
Albertus ait: cum anima habeat operatiōes que nō
sunt scd̄m numerum alicuius cōmiscibiliuz vel com/
positorum: mixtio aūt ⁊ compositio non habent vir/
tutem agendi aliquid quod nō reducatur ad miscibi
lia vel composita in cōmum vł' in speciali: adhuc aūt
mixtio ⁊ compositio non agunt aliquid nisi vnuz qđ
est secunduz actum in quem mixta sunt vel cōposita
anima autem omnis agit multa. ¶ Amplius anima
non est armonia: quia omnes ꝯueniunt in hoc ꝙ aia
mouet: ⁊ non possunt dare modum scd̄m quez armo
nia moueat. Dicit sanctꝰ Thomas: armonia nō mo/
uet: imo relinquitur ex mouente ⁊ sequitur: sicut ex
motu cordarū qui est per musicam relinquitur armo
nia quedam in sono: ⁊ ex applicatione ⁊ contēpera/
tione partiuz a componēte relinquitur ꝓportio que/
dam in composito: ergo si anima est armonia ⁊ hec re
linquitur ex armonizatore: oportebit ponere aliam
animaz que armonizet: scribit Albertus: mouere lo/
caliter non est armonie: quia aliter omnia mixta ad
armoniam haberent motum localem quo ipsa seip/
sa mouerent.
¶ Sententia. 56. nō est anima armonia: qꝛ per cogni
tionem armonie magis cōgruit venire in cognitiōez
accidentiuz corpoꝝ: vt si velimus cognoscere sanita
tem dicemus ꝙ est cōplexio adequata ⁊ cōtempera/
ta humoꝝ ⁊ qualitatum in corpore: armonia igitur ma/
gis est accōmodanda corpori ꝗ̄ aie. Dicit Auer.
⁊ melius est existimare ꝙ armonia est de corporibus
currens cursu sanitatis. i. cursu formaruz que sunt in
aiato in eo ꝙ est animatuz. Sanitas nāqꝫ ⁊ egritudo
apud me sunt qualitates prime scd̄m esse certum cō/
ueniens aialibus subcelestibus: ⁊ dixi anno superiori.
7. phy. 20. qualitates scd̄m tale esse terminant altera
tionem spiritualez: quēadmodum enim lux s̄m esse
quod habet in aere terminat alterationē spiritualezꝫ
ita ⁊ qualitates prime scd̄m esse dictum eam termi/
nant: est. n. esse tale spirituale: quatenus operationi/
bus aialium perficiendis deseruiunt: vnde acciden
tia que sunt in animato in eo ꝙ animatum nō nisi al
terationem spiritualez terminare possunt. Rursus
ait Auerrois differentia inter formas corporales at/
tributas elementis ⁊ formas attributas anime ma/
nifesta est ex hoc ꝙ possumꝰ attribuere in formis cor
poralibus diuersitatem contingentez in actionibus
⁊ passionibus corporum compositioni facte in eis ex
elementis: itaꝙ possumus dicere ꝙ actio carnis in
manu est alia ab actione ossis proter molliciem ⁊ hu
miditatem carnis ⁊ duriciem ⁊ siccitatem ossis: ⁊ nō
possumus dicere per quā cōplexionē ⁊ per quā com
positionez differunt actiones sensus ab actionibus
intellectus ⁊ actiones virtutis sensibilis ab actioni/
bus virtutis motiue. Dicit Albertꝰ habitus cor/
porales sunt in corpore scd̄m ꝙ corpus cōpositus est
ex contrarijs. sunt. n. in corpore diffusi s̄m ꝗ̄titatem
corpoꝝ ⁊ s̄m componentiū qualitates ⁊ ꝗ̄titates est
vnus sanior alio. hoc aūt mō nō inest aliqua aia cor/
pori: ꝙ vnus sit animātior alio s̄m q̄litatem ⁊ ꝗ̄titatē
compositoruz: quia licet aia vegetabilis ⁊ sensibilis

sint virtutes operãtes in corpore ꝛ nõ explẽtes operationes suas nisi in corporis aliqua parte tamen nõ sunt corporee virtutes p modũ qui dictus est: ꝛ ideo habitus corporalis virtus corporea est vl' qualitas: aĩa aũt vegetabilis ꝛ sensibilis scõm vires suas sunt quidem virtutes in corpore sed non corporee: intellectus nec virtus est corporea: nec virtus in corpore: sed separata.

¶ Sententia.57.58.59.60. 61. anima non est armonia in rei veritate: est autem armonia vera que inuenitur in magnitudib⁹ habentibus motum ꝛ situm: ꝛ fuerint adeo coniuncte vt nihil eiusdem generis inter sese suscipere possint: ordo naqꝫ partium compositarum in corpore est valde manifestus: facile enim est scire ordinem ossium ꝛ neruorũ ꝛ cordaꝝ: at ratio ordinis partium anime est nobis occulta ꝛ non nisi diligenti inuestigatione nota. Dicit Auerrois: ꝛ hoc fuit sic: quia perficere formã cuiuslibet membrorum corporis ꝛ dare essentiaꝫ eius per compositionem est facile: quia cũ manifestum est sensui ꝙ compositiões eoruꝫ diuerse sunt ꝛ multifarie: scire autẽ que compositio approprietur ĩtellectui ꝛ que sensui ꝛ que desiderio: hoc impossibile est vt detur ratione non est etiam anima armonia: que quidem fit pportio rerum mixtarum: tum quia: ne quodlibet membrum habeat animã particularem: ꝛ vniuersum corpus animam vniuersalem: tum quia: ꝛ in quouis mixto inueniret anima. Dicit Auerrois. 57. dicẽtes animã esse armoniã aut proportionẽ: non possunt pficere actiones ꝛ passiones aĩe per cõpositionẽ: ꝛ nõ possunt perficere diuersitatẽ substãtie eius propter diuersitatem cõpositionis: ꝛ indifferenter in hoc qđ contingit eis: siue forme entium compositoꝝ fuerint ex vera armonia: aut ex armonia abstracta ꝛ vera. i. dicta per similitudinẽ armonie vere. Et. 58. dicit manifestũ est ꝙ in quolibet membro est aĩa: ꝛ in toto corpore: qui dicent que est differentia inter armoniã ꝛ pportionẽ que facit aiam: ꝛ que facit mẽbrum: cuꝫ omnia membra fiant ex mixtione: ꝛ anima ex mixtione: querendum est tandem ab Empedocle vtruꝫ cõcordia causa sit sine vllo discrimine anime mixtionis an eius qua ratione ꝛ proportione conficitur: ꝛ hac vtrum sit ipsa anima aut aliquid diuersum a ratione: veruntamen est: ꝙ hec opinio est multũ probabilis: 𝔟 fundamentis: quia posito vno ponitur aliud ꝛ remoto vno remouetur alterum: nam recedente ab aliquo corpore armonie recedit anima ꝛ permanente permanet anima. Dicit Auerrois: si anima est aliud a mixtione ꝛ a complexione: quare corrumpitur cuꝫ corruptione complexionis: si enim est aliud a forma carnis ꝛ a forma mẽbroruꝫ: ꝛ tamen inuenitur ĩ mẽbris: quare corrumpitur cum corruptione membrorum: ꝛ etiaꝫ si anima nõ est complexio ꝛ mixtio: quare corrumpantur membra: quando separãtur ab anima: nisi in membris sit aliud corruptibile: quãdo anima separatur: quid est ergo illud: soluit sanct⁹ Thomas dicẽs: sed hoc nõ sequitur: quia proportio huius non est forma: sicut ipsi credebant: sed dispositio materie ad formaꝫ: ꝛ sic si accipiatur proportio armonizate compositiõis pro dispositione bene sequit ꝙ manente dispositione materie ad formaꝫ manet forma ꝛ destructa dispositione remouetur forma: ex his ergo que hactenus dicta sunt: planum est animã neqꝫ armoniaꝫ esse: neqꝫ tamen sine armonia consistẽ.

¶ Snia. 62. põt q̃s p̃t existiare aiaꝫ p se moueri hac rõe: aĩa ꝯtristat tristitia ꝛ mot⁹ ꝙ aĩa mouet: videtꝛ naqꝫ hec oĩa eẽ mot⁹: dolẽ: gaudẽ: ꝯfidẽ: timẽ: insup irasci: sentire: rõciari: 𝔟 aũt dubitatio vꝫ magꝭ pbabil' ꝙ superior. nam illa considerat motũ anime ex motu corporis. dicebat. n. ꝙ nihil mouet nisi moueatur vñ cum aĩa moueat corpus: maĩfestũ ẽ ꝙ ipsa mouet ratio vero presens considerat motum ipsius anime ex operationibus eius.

¶ Sentẽtia. 63. 64. Soluit Aristo. rõnem adductam supponendo etiam antiquorum opiniones: opinãtium opationes anime motus esse: illasqꝫ p organa determinata compleri: vnde licet cõcedamus eis ꝙ operationes anime sint motus: non tamen fatemur eis has operatiões esse motus anime quoniã si timere ꝛ distinguere sint motus: ꝛ certis partibus corporis accomodent: erunt partes corporis talib⁹ ab aĩe mote operantõibus: ꝛ si intelligere sit motus. i. operatio organica: debet inueniri membruꝫ ei ppriũ velut ꝛ alijs organicis operatiõnibus membra propria correspondent. Dicit comẽtator: ꝛ intendit ꝙ rectum est ꝙ aliquod mẽbruꝫ currat tali cursu aut in oibus passionibus anime: si oẽs sint motus: aut in quibusdam: si est in eis aliquid in quo nõ est motus: qꝛ intelligere nõ est operatio organica: ꝛ in translatiõe quã latini exponũt: dicebat: intelligere aũt forsitan huiusmodi est alteruꝫ aliqđ: ꝛ sunt tales operatiões ab aĩa cõcurrente interduꝫ motu locali: qñqꝫ alteratione: dixi. n. supra comẽto. 3. operationes anime vegetatiue ꝛ sensitiue cõcupiscibilis motuꝫ reqrũt corporis realem: siue a corpore incipiant: ꝛ in aiaꝫ redũdent: siue inchoent ab aĩa ꝛ tendant in corpus: operatio visus virtutis ꝯstitute inesse per corpus nõ exposcit corpus realiter: sensibiliter moueri ꝛ alterari: errabant ergo veteres soli aĩe motus attribuentes quoꝝ aĩa erat causa: fateri enim aiam irasci: perinde est: ac siquis aiam texere: edificareue dicere: ꝛ ĩ nullo differt inquit Auer. nisi quia mẽbra illa sunt interiora ꝛ hec exteriora: ꝛ id vsis locutio ẽ. vt non aiãt sꝫ homo p aiam intelligat: amet: edificet: ꝛ cuꝫ dico per aiam hos motus fieri: nõ ita dico vt in ipsa aĩa sint motus: nam manus ꝛ mẽbra sunt que accipiũt ꝛ substinẽt motũ. Sed hõ mouetur per aiam: quaten⁹ motus quos aĩa cõciat corpori: aut pdeunt ab aĩa: aut ad aiam referuntur. Dicit Auer. supplens ex bonitate ingenij translationẽ quã habebat diminutã vt sepe facit: ꝛ intendit ꝙ motus cuius principiũ est extrinsecus ꝛ finis ĩ aĩa est motus sensus: ꝛ motus cuius principiuꝫ est in aĩa ꝛ finis extra est motus rememorationis: ꝛ iste motus rememoratiõis forte puenit ad sensum ꝛ forte nõ. virtus eiꝫ rememoratiua quando mouerit imaginatiuam: tunc forte imaginatiua mouebit sensibilem: ꝛ forte non: idest ꝙ iste motus cuius principium est ab anima: scilicet rememoratio forte remanebit in corpore quod est instrumentum istius virtutis ꝛ forte pertransibit ad aliud quousqꝫ perueniat ad sensus: idest ad instrumenta sensuum. Scribit Themistius: dicimus itaqꝫ per animam fieri tales motus: quia in nobis causa ẽ anima: qua sensus patiantur ꝛ feriantur a rebus ꝛ qua deinde huiusmodi vulnera ad se tanqꝫ ad iudicem perferantur: econtra recordatio: reminiscentiaue: non ad animam sed ab anima proficiscitur: quo enim sensus finit deponitqꝫ inde initium accipit memoria: proinde illa p̃ properties de thesauro suo rex quasi simulacris pmũ deinde repetitis atqꝫ retractis ita reminiscit. Est

diligenter

diligēter obseruādū: ꝙ operatōes oēs demādātur singularib⁹ tenēduz ē hoiez p itellectū ⁊ nō ipm itellectū (docte loquēdo) intelligere: ⁊ hec ē cā ꝙ comētator dicebat. 2. d aia. 15. pmo caplo d sba orbis: ⁊. 12. methaphysice. 36. corpora celestia manifeste videntur intelligere ⁊ moueri: ⁊ ratio est: illi quod per se existit: demādantur operationes: cōstat aūt cōpositū tātum esse id quod per se existit: ergo cōpositū est qd moueri nūcupat. Cōtra anima per se mouet: ⁊ corpus per se mouetur. Item cōpositū presupponit eē partium: ergo operatio compositi presupponit operationē partiū. Rursus sensibilia propria ⁊ cōia per se imutant sensus ergo per se agunt. Iterū forme p se mouent intellectum. Solutio ē: ad primū dico ꝙ viuens per animā mouet: per corpus mouet: ita ꝙ anima est ratio principiandi motum actiue: ⁊ corpus passiue. Ad secūdum dico ꝙ in cōposito non ē nisi vna existētia qua compositū per se primo existit: partes vero per accidens: iccirco non existit cōpositum ad existentiā partiū: sed partes existunt ad existentiā compositi: ratione cuius existentie solet dicere Auerrois materiā ⁊ formaz in composito non numerari. Ad tertiū ⁊ quartū dico formas posse mouere per se primo spiritualiter ⁊ intentionaliter virtutes cognoscitiuas. Vel dico ꝙ forme sunt rōnes mouendi: composita vero que mouent: vnde album mouet visuz: at albedo est ratio mouēdi: similiter elementa mouent intellectuz: sed forme eoruz sunt rationes intelligendi: nō est ergo asserendū Aristotelē ⁊ Auerroim loqui sz aliorū sentētiaz ⁊ non ppriaz: sed de his infra quoqz tractabimus.

¶ Sentētia. 65. Quia Aristoteles aiaz moueri accidentaliter concedebat: nunc vult declarare intellectum materialē neqz per se: neqz per accidēs eē mobilem: intellectus igitur aduenire videtur ⁊ substantia quedā esse: at non corrumpi: nam ab ea maxime que fit in senectute obfuscatiōe corrumperetur: nūc autez perinde fit atqz in sensuū instrumētis: etenim si senex talez acceperit oculū: videret sicut ⁊ iuuenis quare senectus non quia anima quicqz est passa: sed quia id in quo est aliquid passuz est: quēadmoduz in ebrietatibus ⁊ morbis fieri solet. Dicit Auerrois primo: anima mouetur accidētaliter propter subiectum p quod cōstituitur ⁊ ppter hoc est generabilis ⁊ corruptibilis: intellectus autē materialis īter partes anime videtur esse non mobilis: neqz accidētaliter etiam: est enim non generabilis ⁊ nō corruptibilis nisi sz illud in quo agūt ex corpore aut sm illud a quo patitur: quia habet instrumētuz corporale qd corrumpitur per suam corruptionez: sicut est dispositio i alijs virtutibus anime. Sēsus est: causa fundamentalis cur aliqua forma est mobilis per accidens ⁊ mortalis est: quia constituitur in esse per subiectū: ergo cuz intellectus nō educatur de potentia materie: non erit ipse mobilis per accidens: neqz mortalis: quatenus tamen intellectus desinit informare h instrumētuz ⁊ incipit informare aliud: potest dici generabilis ⁊ corruptibilis: ⁊ hec ē causa ꝙ Auerrois tenetur cōcedere istas propositiones. Anima vegetatiua ⁊ sensitiua icipiūt esse ⁊ informare: desinūt eē ⁊ iformare: Intellectus humanus incipit iformare hoc instrumētum ⁊ desinit informare: ⁊ nō icipit: neqz desinit esse: intelligentie celestes neqz incipiunt esse: neqz informare: neqz desinūt esse: neqz informare. Ampli⁹ att. 2. Auerrois: intendit hic per intellectum: intellectum materialem qui comprehendit intentiones omnium entium: ⁊ est intellectus qui ē omnia fieri: cuius officium est recipere omnes formas sm esse spirituale: talis enim intellectus fuit pura potentia in genere intellectiuum. vt posset cōmode omnes intellectiōes suscipere. Rursus inquit Commētator: si corrumperetur: haberet instrumentum corporale: esset enim virtus corporis idest educta de potentia materie: ⁊ si haberet instrumentum corporale: accideret ei apud senectutem illud quod accidit senibus: ⁊ tunc debiliter intelligeret intentiones rerum intelligibilium: sed non est sic: ergo necesse est vt non habeat instrumentū corporale. Sensus est: si intellectus esset virtus organica: ⁊ instrumentalis: debilitato organo: inueniretur intellectus debilitatus: consequens est falsum: quia senes sapientes sunt ⁊ prudentes: in quibus tamē organa oia dbilitata videt. Preterea inqt ⁊ cū iste intellect⁹ nō corrūpitur in se: nūc illō qd corrūpit i se ē passio aut actio eius p corruptionez eius a quo patitur: cum illud a quo patitur sit intra corpus. Sēsus est: quia necesse est intelligentem fantasmata speculari: ideo sublato fantasmate: perit intellectio que in intellectu conseruabatur mediante illo fantasmate. Veruntamen sciendum est vnam intellectionez conseruari posse in intellectu mediantibus fantasmatibus alterius ⁊ alterius hominis: hinc est ꝙ. 3. de aia declarabitur intellectum speculatiuū eternum esse ⁊ nouū non simpliciter sed scōm quid: quatenus. n. pendet a fantasmatiā: sic est nouus: vt itellectu est: sic est eternus. Iteruz dicit: nō est virtus sensitiua in sene transmutata ⁊ inueterata: ⁊ cū iste sermo sit sufficiens in sensibus quāto magis in intellectu. Est obseruāduz ꝙ ex hoc loco sumitur expresse ꝙ forma extensa nō variatur variato subiecto: senex. n. si oculuz iuuenis acciperet: videret vt iuuenis: ergo virt⁹ visiua est eadem a principio vite vsqz in finem: tamē talis virtus est extensa ad extensionē organi: quare virtus sensitiua in se nō intendetur ⁊ remittet: neqz erit aliquādo fortior: aliquando debilior: sed eius organum merito qualitatum intendetur ⁊ remittet: quare poterit virtus organica in operationes suas: aliquando melius: ⁊ aliqn peius: ⁊ variabūtur actus sentiendi sm diuersitatem qualitatum ipsius organi potentia organica nullatenus variata: hac de causa dicitur i pmo de generatione. 38. augmentatum fieri ratione forme: nō materie: quia permanet eadem forma a principio augmentationis vsqz in finez: materia autez fluit ⁊ refluit: vnde quemadmoduz in intensione eadē pmanet forma numero a pricipio alterationis vsqz in finem: ita in augmento conseruatur eadez anima numero siue illa sit extēsa siue inextensa. Contra: forma extensa est tota in toto ⁊ ps in parte: ergo variato subiecto variabitur forma: nō potest enim migrare forma de subiecto in subiectū: quare propter istam rationem: dixit cōmentator in calce cōmenti: iste sermo postremus est sufficiēs nō demonstratiuus: consuetudo namqz Aristotelis est inducere sermones sufficientes aut post demonstratiuos aut in locis in quibus nō potest inducere sermones demonstratiuos: ⁊ pmo celi. 85. dicit Auerrois: aliquando Aristoteles preinducit sermones probabiles ante demonstratiuos ad exercitandum ⁊ dubitandum: aliquando post: vt faciat conuenire sermones probabiles demonstratiuis: ⁊ talis ratio

certificata per sensum dicitur sufficientia ⁊ certissime fidei. primo celi. 22. verum hec ratio a nobis tractabitur primo de generatõe. 38.

¶ Sententia. 66. traditur hic modus quo itellect⁹ ẽ eternus actione sua existente generabili ⁊ corruptibili: ⁊ modus talis est: vt inquit Auerrois: qꝛ illud p quod intelligit est intra corpus ⁊ ẽ generabile ⁊ corruptibile. i. virtus cogitatiua que deseruit itellectui necessario p quã itellect⁹ itelligit: vl' hõ p itellectũ: ẽ intra corp⁹: quia est cãta a corpore: ideo est generabilis ⁊ corruptibibilis: ⁊ prosequitur dicens: ⁊ accidit ꝙ intelligere quandoqȝ fit in potentia: quandoqȝ in actu: non qꝛ intellectus sit generabilis ⁊ corruptibilis: sed quia intra corpus corrumpitur aliquid aliud i. virtus cogitatiua: vel id in quo est intelligere. i. indiuiduum humanum quod in rei veritate intelligere denominatur. Deinde dicit: ipse autem in se nihil accidit ei. s. intellectus imaginans: ⁊ post declarabit ꝙ hoc est res imaginans imaginata: aut intelligens vel intellecta: ⁊ est illud quod vocat in tertio tractatu intellectum passibileȝ: sensus est: intellect⁹ passibilis. i. cogitatiua: sic vocata: quia comprehendit ⁊ format rationes particulares: quia deuinit esset ideo intelligere ẽ generabile ⁊ corruptibile: ipse autem intellectus est impassibilis ⁊ ei non accidit intellectus imaginãs. i. ei nõ deseruit cogitatiua: ad hũc sensum: ꝙ si cogitatiua desinat esse ꝙ ipse desinat eẽ: licet ipse desinat informare: cogitatiua desinẽte esset id nãqȝ quod per intellectum perficitur est congregatum ex materia prima ⁊ cogitatiua. Ulteri⁹ ostendunt Aristoteles ⁊ Auerrois ꝙ post mortem non diligimus: neqȝ odimus: neqȝ distinguimus. Diligere enim ⁊ odire ⁊ distinguere non sunt actiones itellectus. sed sunt actiones virtutum habentium hanc rationem sm qd habent illam actionẽ ⁊ addidit hãc conditionem. s. sm qd habent: quia impossibile ẽ vt iste virtutes sint nisi cum intelligere: sed si attribute fuerint ei non erit attributio sȝ ꝙ sunt: quia ergo he actiones sunt a virtutibus generabilibus ⁊ corruptibilibus alijs a virtute que est intellectus materialis qui comprehendit intentões vltes: non põt aliquis dubitare ⁊ dicere ꝙ si intellect⁹ sit ingnãbilis ⁊ icorruptibilis quare non rememoramur post mortẽ: neqȝ diligimus: neqȝ odimus: he enim actiones sunt virtutum aliarum ab alia virtute: intellectus autẽ dignus est vt sit aliquod diuinum: ⁊ non trãsmutabile pter mixtionẽ cum materia: ex his igitur que dicta sunt patet aiam nullo modo mot⁹ per se moueri realiter: anime educte mouẽtur quideȝ per accidens: at itellectus neqȝ essentialiter: neqȝ accidẽtalr ⁊ addit Auerrois: cum declaratum fuerit ꝙ non mouet oino ex se: quia necessarium est in omni moto ex se: quod est proprium animalibus vt moueatur ex se essentialiter: ⁊ nõ cõuertit. i. omne quod mouet a seipso mouetur essentialiter: non autem omne quod mouetur essentialr mouet a seipso: solum animalia mouẽtur a seipsis: at elementa ⁊ mixta inanimata essentialr quidem mouentur: sed non a seipsis: sed a medio: vnde solitus sum dicere: animal mouetur ex se per se: elementum vero ex se per accidens.

Digressio.

¶ Duo i hac parte sunt approbata que mihi nõ paruam solent facere difficultatem: in primis nãqȝ. 65. dictum est senes nõ debiliter intelligere intentiões rerum intelligibiliũ. Contra: etate ꝯsistẽte humidũ radicale cõsumatissimu iuenit ⁊ p vita ⁊ p exercẽdis opatõib⁹: ergo hac etate viuens pfectissime sentit: discurrit: intelligit: ⁊ ille qui augetur ⁊ qui diminuitur absolutas non habet operatiões: quia in illo: humiditatis: in hoc: magna est siccitatis copia: ergo cu humidum senis non sit pro vita ob nimiã eius siccitatẽ validũ: operatõibus quoqȝ eius nõ poterit cõmode deseruire: ergo senes debiliter intelligẽt intẽtões rerum intelligibiliũ: solutio est: fateor: humidum consistentis optimũ esse pro vita ⁊ pro operatiõibus: humidum vero senis ⁊ vite ⁊ operatiõibus non multũ conducere: qꝛ tamen plus facit ad scientias capescẽdas ⁊ retinẽdas freques exercitium: ⁊ longeuuȝ studium ꝙȝ humidum siccũ ad auferẽdas: iccirco senes ⁊ prudẽtissimi ⁊ sapientissimi existunt: quare intelle eius nõ erit virtus organica: cum senes peroptime discurrãt ⁊ intelligãt: i quibus nihil minus organa omnia indisposita comperiãtur: ergo cum plus cõferat ad sciẽtiam assidua exercitatio ꝙȝ indispositio organorum prohibeat: cõcludẽduȝ est aperte itellectũ humanum non esse virtutem organicam. Secũda difficultas ẽ: dictũ est. 66. intellectus nõ ẽ gñabilis ⁊ corruptibilis: ⁊ intelligere qd ẽ sua actio ẽ gñabile ⁊ corruptibile: ⁊ rõ est: qꝛ intellectiõi humane deseruit cogitatiua que incipit ⁊ desinit eẽ. Cõtra: cogitatiua ⁊ in operãdo ⁊ in essendo ꝯseruit intellectui: qꝛ quẽadmodũ necesse ẽ intelligentẽ fantasmata speculari: ita opus est si intellect⁹ inueniri debeat vt cogitatiua reperiat: ⁊ si nulla esset aia cogitatiua: intellectus nõ esset: ergo sicut vna intellectio ꝯseruat mediantib⁹ fantasmatib⁹ diuersoꝝ hoium: ita intellect⁹ pmanet idem numero mediantibus varijs diuersoꝝ hoium cogitatiuis: ergo eternitas ⁊ corruptibilitas intellectui ⁊ intellectiõi pari filo ꝯueniẽt. Solutio est: fateor ad mentẽ Auer. has ppositiones. Pria ẽ: si nulla cogitatiua esset intellectus non esset: est nãqȝ congregatũ ex materia prima ⁊ cogitatiua pfectibile propinquũ per intellectuȝ. Scda est: cogitatiua non cogitante intellectus nõ intelligit: necesse est. n. itelligentem fantasmata speculari: ⁊ hec est cã ꝙ dicebã anno superiori phemio primi phisicoꝝ. formã nũqȝ acquirere ab intellectu agente esse intellectuȝ: quin prius ab agente sensationẽ acquisiuerit esse cogitatũ cogitatiua nãqȝ ⁊ intellectus humanus ⁊ in essendo ⁊ in opando se ꝯcomittabant. Tertia est: põt intellectus humanus vocari generabilis ⁊ corruptibilis: quatenus terminat generationeȝ hois remote ⁊ extrinsece. Quarta est: intellectio qua cõprehenditur senix ⁊ si sit ab eterno in intellectu cõseruata: est tamen producibilis ⁊ inceptibilis ⁊ desibilis: ⁊ rõ est: sit ita ꝙ longo temporis interuallo nõ sentiat ab aliquo senix: cõstat ꝙ in intellectu nõ cõseruabitur intellectio senicis: vnde eternum in esse intentionali ⁊ pducibile se cõpatiũtur: at eternuȝ in esse reali ⁊ pducibile pugnant adinuicem. Quinta est: intellectio hominis est generabilis ⁊ corruptibilis. i. inceptibilis ⁊ desibilis esse: intellectus vero lȝ incipiat esse in hoc: ⁊ desinat esse in illo: nõ tamen est inceptibilis ⁊ desibilis esse: quare vt paucis hanc difficultatẽ expediam: dico ꝙ ad hoc vt intellectio sit gnãbilis ⁊ corruptibilis sat est eam colligantiã habere cũ virtute organica: at intellectus humanus est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis si sit nõ causatus a corpore: ⁊ hac de causa dixi supra. 12. ⁊. 13. intellectionẽ hominis eẽ

operationẽ

operationē pp̄riā nō abstractā: ⁊ intellectū ipsuz abstractum existere: verum de his. 3. de anima abunde pertractabitur.

Tex. cōmen. 67. vsqz ad. 75.

Et magis remotus a ratiōe

Presenti parte que est a textu commēti. 67. vsqz ad 75. ostendit Aristoteles hanc ppositionez eē falsam: animā ē numerus mouens seipsum. Sententia. 67. talis est: si aia esset numerus mouens seipsum: eēnt ⁊ vnitates mouentes seipsas cōstat aūt vnitatē non posse mouere seipsaz: cū sit impartibilis ⁊ nullā hēat dr̄iā. si. n. motiua sit atqz mobilis diuersa eē oportet. ℭ Dicit Auer. cōmento. 67. nescimus quo modo intelligit̄ vnitas semp mota: oē. n. motū hz situz: ⁊ vnitas non hz situm: ⁊ similiter impossibile ē etiam itelligere quomodo mouet̄: cū nō diuidat̄ in aliqd̄ motum ⁊ in aliquod mouens fz q̄ diuiditur illud quod mouet se: vnitas enim in se non diuidit̄: ⁊ silr̄ ēt impossibile est intelligere quomō mouet̄: ex se. s. ⁊ p se: qm̄ illud qd̄ nō diuidit̄ in ptē per se mouentē ⁊ ptez p se motā non mouet̄ ex se per se. ℭ Est aduertendū primo q̄ nihil dicit̄ mouere seipsum primo: nisi illd̄ sit diuisibile ⁊ partibile in rationē mouēdi actiue ⁊ i rōem mouēdi passiue: quare si aia eēt vnitas: cū vnitas impartibilis sit: non poterit anima mouere seipsam per se. ℭ Secūdo considerandū est: q̄ ratio formalis vnitatis que est principiū numeri est indiuisio a se ⁊ diuisio a quouis alio: ⁊ lz cōtinuitas lapidis sit vnitas eius: qr̄ tn̄ differūt rōne: est cōtinuitas diuisibilis: vnitas non: abstrahit vnitas a situ: ⁊ nō ꝯtinuitas: ⁊ cōiter tenet̄ q̄ vnū numerale ⁊ vnū transcēdēs ordinē hēant inter se superioritatis ⁊ inferioritatis: ita q̄ sicut quelibet entitas quatenus est indiuisa est vna vnitate transcendēte ita ꝯunitas in genere q̄titatis vt indiuisa est hz rationē vni⁹: quare vnū qd̄ est principiū numeri est vnū restrictū ad gen⁹ quantitatis: est ergo cōe oium pħorū dogma vnitatē videlicet eē indiuisibilē: quia vnū esse est indiuisum esse: ⁊ hoc (vt reor) intelligi dz fz cōsiderationē mathematicā: prout vnitas abstrahit ab omni materia sensibili: qm̄ aliter non esset veruz q̄ vnitas sit penit⁹ indiuisibilis: quia vnitas qua lapis est vnus est cōtinuitas lapidis ⁊ diuisibilis ad diuisionez lapidis: veluti ⁊ alia accidentia in lapide subiectata: vt aūt mathematice vnitas considerat̄: ⁊ fm rōnem ei⁹ formalē sic ē simplr̄ indiuisibilis ⁊ vnū eē est indiuisum esse.

Sententia. 68. si anima sit numer⁹ mouēs seipsum: ergo ⁊ vnitates: inter vnitatem ⁊ punctum nulla solet alia assignari differentia nisi q̄ punctus habet positionem: est eniz punctus vnitas positionē hn̄s: at si aia sit numerus opz q̄ alicuius sit huiusmodi numerus aie ⁊ positionez hn̄s: g̃ aia erit vnitas positōez hn̄s: hmōi aut sūt pūcta ergo si anima erit puncta: cym punctus mot⁹ causet lineam: ⁊ linea mota superficiez: ⁊ superficies corpus: motus aie non faciet nisi lineā ergo aia suo motu non causabit vitā. ℭ Dicit Auer. cōsuetudo ē mathematicorū dicere q̄ cuz linea mouet̄ fit superficies ⁊ cū pūct⁹ fit linea: vnitates aūt si mouent̄: necessariū ē vt hēant sitū ⁊ ois vnitas habēs sitū est punctus: necesse est vt vnitates quas ponunt esse numerū aie sint puncta: ⁊ si sint puncta ⁊ mota necesse ē vt faciāt lineas nō actōes aie. ℭ Est notanduz vt dixi primo phy. 15. q̄ corpus ī pdicamēto quātitatis nāliter est prius terminis eius: sed mathematice posterius: cuz mathematici ex fluxu puncti imaginario cāri lineaz: line e superficiē: superficiei corpus imaginent̄: vñ si punctus mouet̄ describit spatiū lineale: ⁊ linea spatium superficiale ⁊ superficies spatiū corporale. ℭ Amplius si aia esset numerus: hēret ⁊ passiones ⁊ ꝯdiciones numeri: at si qs a numero: numerū vel vnitatez abstulerit: alius relinqtur numer⁹: cōstat aūt plantas ⁊ multa alia aialia decisa viuere ⁊ eandē spēm penitus retinere. ℭ Dicit Auer. ⁊ modi numeroꝝ diuersant̄ fm magis ⁊ minus. i. differūt specie. diuersitas nāqz fm magis ⁊ min⁹ qñqz ꝯpatit̄ identitatē specificā: qñqz distinctionē vt in principio primi capituli de substantia orbis declarat̄: vnde actio aie videt̄ in caplo qual' nō quāti: ⁊ si actio aie eēt in quātitate: cōtingeret vt aia que remanet in plātis eēt diuersa in spē a priori. ℭ Est cōsiderandum q̄ aliq volunt vnam esse oium numeroꝝ formā specificā: ne in spēb⁹ inueniat̄ pcessus in infinitū. Aliq putant numeros distare specie: ⁊ dicūt nō esse incōueniēs in numeris pcedere in infinitū: vnus nāqz numerus pēdet ab alio: cū semper numerus posterior ꝑsuꝑponat priorez.

Sententia. 69. aia ē numerus mouēs seipsum ergo vnitates ergo pūcta mouētia seipsa: sz in omni mouēte seipsuz inuenitur mouēs ⁊ motū: in aiali aūt aia mouet ergo ⁊ in numero aia mouebit ergo aia nō mouet̄. s. p se sed mouet. i. est rō principiādi motū actiue. ℭ Auer. prīo dicit: nulla est dr̄ia inter ponentē vnitates se mouētes ⁊ ponentē has vnitates corpora parua: ponētes. n. eas mouētes se: ponit eas corpora: ⁊ si nō qūo intelligunt̄ vnitates se mouētes: cōstat. n. peripatetice loquēdo nihil moueri nisi corpus. ℭ Amplius ait Cōmentator: ⁊ similiter qui ponit q̄ possibile est vt punctus moueat̄: cōcedit q̄ cōtingit ei q̄ punctus sit corpus: ⁊ ideo bene possumus dicere q̄ spere democriti que mouent̄ ex se adeo sunt parue q̄ dicunt̄ puncta. punct⁹ enim fm hanc positionē nō est nisi corp⁹. Unde opinio noialiū proxima est sentētia dmocriti: potant noiales: punctū nō esse rem indiuisibilē positiuam ⁊ absolutam ab omni quātitate re seiunctam. si eniz hoc nomē pūctus reddat suppositū verbo: est punct⁹ res diuisibilis: qr̄ est linea tante vl' tante longitudinis nō vlterius protensa: si vero equaleat alicui cōposito ex noie ⁊ verbo ⁊ pnoie est punct⁹ indiuisibilis. i. linea vltra nō protensa: cui⁹ tn̄ quelibz pe est diuisibilis. ℭ Rursus ingt Auer. qm̄ cuz fuerint mote remanebit i eis sola quātitas: si auferat ab eis alia accidētia: ⁊ cū nā quātitatis remāet in eis possibile ē itelligere in eis aliqd̄ motū ⁊ aliqd̄ mouēs: sicut in corporib⁹. hoc. n. nō accidit corpori nisi fz q̄ ē corpus nō fm q̄ ē magnū vel pūū. s. q̄ sit motū ex se: ⁊ q̄ mouēs in eo sit aliud a moto. ℭ Cōtra ellemētuz ē corp⁹: nō tn̄ mouet̄ ex se: neqz in ipso mouēs ē aliud re ab ipso moto. Solo ē: moueri cōcedit̄ corpori fm q̄ corp⁹. nō fm q̄ magnuz vel pūū: moueri ex se p se attribuit̄ viuēti vt viuēs ē. Itē q̄ aliqd diuidat̄ i ptē p se mouentē actu: ⁊ ptē actu motā p se: ē ꝯditio viuētiū: q̄ vō aliqd pciatur in mouēs ⁊ motū: siue re: siue rōne dūtaxat dr̄ia est ꝓprietas corpis vt corpis: ⁊ ita aptāda sūt v̇ba Comē. fm q̄ regrit v̇itas pipatetica.

Sentētia. 70. 71. Cū aia sit vnitas hn̄s sitū erit pūct⁹: sed cū aia sit i corpe ⁊

quodūis corp⁹ habeat pūcta sua p se querit̃ vtrū pūcta que sunt aīa sint eadē cū pūctis corpis aut aīa: si qdem sunt altera ergo cū in qualibet pte corporis sit aīa in quauis pte corporis erūt pūcta aīe: ⁊ sic erunt duo pūcta in eodē loco simul: ⁊ si duo ergo ⁊ infinita: naʒ illa quoꝝ locus ē indiuisibilis ⁊ ipsa indiuisibilia sunt: vñ nō indiget ampliori loco: at si qspiam fateat̃ eadē esse puncta corpis ⁊ aīe: erit omne corpus aīatuʒ: aīa quoqʒ separat̃ ⁊ absoluit̃ a corpore: pūcta vero a corporib⁹ nō absoluūtur. ¶ Dicit Auer. 70. ⁊ quō est possibile apud eos vt aīa sit aliqđ ɔpositū ex vnitatib⁹: necesse est dare dr̃aʒ qua vnitates q̄ sunt in aīa differūt ab vnitatib⁹ numerabilib⁹: ⁊ si nō: tūc numer⁹ esset aīat⁹: ⁊ in fine Comēti: nihil ꝓhibet vt duo pūcta imo infinita sint in eodē loco: imo hoc necessariu ē. oīa. n. quoꝝ locus ē idiuisibilis: cū supponūt̃ adinuicē nullū fit diuisibile: nō orit̃. n. diuisibile ex indiuisibilibus. ¶ Et mihi occurrit ɔña Aristo. 4. phy. 76. huic ꝓposito deseruiēs: si plura corpora possent esse in eodē loco ergo ⁊ infinita: que ɔña nō videt̃ colligere: cū nō valeat: due intellectiones pnt esse simul in intellectu ergo infinite. Dico pro nunc aliquos velle argumentū ɔcludere plura accidentia eiusdē rōnis nullaten⁹ in eodē subiecto īueniri posse: cuiuscūqʒ ɔditōis sint illa accidētia. Sunt alij qui existimāt nō repugnare infinita accidēdia simul posse esse in eodē sb̃io: qꝛ vbi maior p̄lalitas n̄ hʒ maiorē repugnantiā q̄ʒ mior p̄lalitas: nec infinita p̄lalitas hʒ aliq̄ʒ repugnantia: vñ qꝛ vnū corp⁹ cedit alteri: ⁊ occupat locū quē aliud nō occupat: dimēsio dimensioni resistit: vna aūt qualitas alteri nō cedit: cuʒ vna qualitas alteri nō resistat: ideo si due qualitates vel eiusdē vel alteri⁹ rōnis existāt in eodē subiecto: non repugnabit merito qualitatū infinitas in eodē subiecto reperiri: qꝛ tñ sp̄ēs sensibiles ⁊ intelligibiles ab obiectis pēdent que finita necessario sunt ideo nūq̄ʒ infinita accidētia simul in eodē subiecto cōperiūtur. ¶ Rursus ait Auer. 71. sʒ tñ possibile ē i pūctis abstractis: si linee essent cōposite ex eis: qđ ē īpossibile vt declaratū ē in physicis. Sensus ē: id dicit̃ separari ab aliquo qđ pōt ab illo remoueri: sunt. n. accidētia inseparabilia a subiectis: si ergo linee cōponerētur ex pūctis veluti cōponunt̃ ex lineis: possent puncta separari a lineis ⁊ p se remanere: ⁊ hoc fieri non pōt: cum oīs punct⁹ sit aut cōtinuatiu⁹ partiū linee: aut terminatiuus.

Sententia. 72. 73. 74. Si aīa corp⁹ eē ponat̃: cū aīa sit i oi corpe sentiēte necesse erit in eodē duo corpora esse: ⁊ ait Auer. ⁊ impossibilitas cōis ē: qꝛ necesse ē dicētib⁹ aīam esse corpus: vt duo corpora sint in eodē loco: qm̄ fuit necessariū vt aīa sit in toto corpore: qꝛ corp⁹ sensibile ē in oībus ptib⁹ suis: vñ necesse ē vt in oi pte eius sit aliqua pars aīe: ⁊ vniuersa aīa sit in vniuerso corpe: ⁊ sic supponant̃ corpora ⁊ penetrent̃ adinuicē. s. corp⁹ qđ ē aīa ⁊ corp⁹ in quo ē: ⁊ sic necessario erūt duo corpora in eodē loco. ¶ Amplī⁹ sn̄ia hoꝝ q aīam numeruʒ eē censebāt: sit in vno pūcto mlt̃a sint pūcta: aut oēs habeāt aīaʒ si nō numer⁹ q̄lq̄ʒ alı⁹ atqʒ diuersus a pūctis ipsi⁹ corpis supueniat. ¶ Dicit Auer. ⁊ ē necesse dicētib⁹ aīaʒ esse numerū vt in loco eiusdē puncti ex corpore sint multa pūcta distincta p intellectū: ⁊ hoc ē simile sermoni dicētis possibile eē multa corpora in eodē loco: qm̄ cū hoc qđ ponūt ea in eodem loco si non posuerint ea esse distincta contingeť eis vt pūcta que sunt anima sint pūcta ipsius corporis: ⁊ sic oē corpus erit aīatuʒ: si non cōcesserint qꝙ in corpore sint alia puncta diuersa a punctis que sunt in aīa: si hoc cōcesserint: cōtinget eis: vt multa puncta sint in loco vnius pūcti: ⁊ hic ē silr̃ sermoni dicēti qꝙ multa corpa sunt i eodē loco: ⁊ hoc ē īpossibile ɔtingēs dicēti aīaʒ eē corp⁹ subtiliū ptiū. ¶ Rursus: sit ēt vt aīal a nūero pinde moueat̃: atqʒ Democritum diximi⁹ idipʒ mouēri cēsere: qđ. n. iterest pue pile dicātur: an vnitates magne: vel vnitas oīo: que agitātur motu: vtroqʒ. n. mō necesse ē ipas ex eo mouere aīal: qꝛ ipse motu cient̃: hʒ ergo Aristo. p icōueniēs qꝙ aīal nō imediate moueat̃ ab aīa: cū ergo p talē diffinitionē nō cognoscant̃ accidētia aīe: erit talis diffinitio vana ⁊ ociosa: dicebat. n. Auer. supra. 11. oīs n. diffinitio p quā nō cognoscunt̃ accidētia nō ē diffinitio nisi equoce. ¶ Est aduertēdū qꝙ multa sunt q̄ nā non pmittit: vt vacuū: infinitū: ⁊ penetrationē dimensionū: aduertāt igit̃ noīales cōcedētes q̄ʒtitatē māe penetrare q̄ʒtitatē forme: ⁊ dicētes nō icōueniēre duo corpa eē simul quorū tñ vnuʒ informat aliud: destruūt. n. hāc rōnem Aristo. aīa est corp⁹ ergo duo corpa sunt simul: aīa nāq̄ʒ informat corp⁹: ⁊ ita apud ipsos nō eēt absurdū aīaʒ eē corp⁹ ⁊ duo corpa simul existere: est igit̃ hacten⁹ iprobata hec ꝓpō: aīa ē numerus mouēs seipsuʒ: sequēn lectiōe ɔtradicet antiqs q aīam ex elemētis cōponebāt: vt sentiret ea que sunt: ⁊ rerū vnāquāq̄ʒ cognoscēt.

¶ Tex. cōmenti. 75. vsqʒ ad. 86.

Et qꝛ diximus tres. Pⁿti pte q̄ ē a tex. cōmēn. 75. vsqʒ ad. 86. disputat ɔ illos q aīaʒ dixerūt oīa cognoscere: qꝛ ex oīb⁹ cōstituta erat: quorū qdē opī. fuit qꝙ aīa pcipet cūcta: at qꝛ cognitio fit p assimilationē asserebāt aīaʒ cōstitui ex cūctis ad hʒ vt cūcta dignosceret: ⁊ qꝙ silitudines oīuʒ reꝝ i aīa existebāt fm ꝓpriū modū essendi corporalem: ad quaʒ sn̄iaʒ multa cōmitant̃ absurda: i primis res oēs realr̃ in aīa inuenirētur: nō solū. n. elemēta: sʒ pter ea mlt̃a ē alia. qñ potius isinita numero: q̄ ɔstant ex ipis atqʒ cōponunt̃: rursus in ipa existēt cōpositio hoīs ⁊ ossis: ⁊ si lapis vel hō vel equ⁹ insit in aīa ⁊ bonū sit ⁊ nō bonum. ¶ Dicit Auer. lxxvij. cōtingit igit̃ eis vt nō cognoscat vniuersuʒ rei cōposite ⁊ qꝙ nō cognoscat eius formā: forma. n. ei⁹ ē supra elemēta in cōposito: ɔtinget igit̃ vt nō cognoscat deū: neqʒ hoīeʒ: neqʒ carnē: neqʒ os: essentia. n. nō ē elemētū: neqʒ ex elemētis ⁊ hʒ necesse ē in oīb⁹ cōpositis: si his v̄bis cōsentiedū sit opus ē tenere formas mixtoꝝ reipsa seiūgi a formis elementorū: vñ i elemētis ē dūtaxat vna forma substātialis: in mixtis inaīatis sunt forme elemētorū trūcate ⁊ forme specifice vltimate: in plātis existūt forme elementoꝝ remisse ex qb⁹ resultat forma mixti q̄ non est aīa: forme. n. mixtorū que sunt nō aīe sūt forme ɔplexiōales: aut attribute ɔplōni: at aīa vegetatiua ⁊ sensitiua sunt forme cōplexiōali supaddite: in brutis sunt elemēta: forma mixti: aīa sensitiua: i hoīe elemēta cōperiūtur: forma mixti: aīa cogitatiua ⁊ intellect⁹: forme itaqʒ mixtorū sūt supra elemēta in cōposito. ¶ Iterū sn̄ia. lxxviij. si aīa tñ cōstat ex pricipijs sbē. quo nā pacto cetera cognoscet p̄dicamēta: at si aīa cōstet ex vniuscuiusqʒ generis elementis ꝓprijs erit ipsa ⁊ q̄ʒtitas ⁊ qualitas ⁊ substātia: at si eri negt

ei negt vt ex q̃ntitatis elemẽtis substãtia fit nõ q̃tri tas. ¶ Dicit Auer. 78. hoc p̃dicamẽtũ substãtie iter oĩa existimat̃ hẽre tñ principia: ⁊ paulopost subiun/ git: ĩpossibile ẽ vt substãtia sit elementũ alioꝝ p̃dica mentoꝝ: pĩcipia .n. ñ sbe sunt ñ substãtie: huic sñie fauet ipsemet Cõmẽtator. 12. metha. 19. ĩpossibile ẽ ingt ponere q̃ substãtia sit elemẽtũ relatõis ⁊ alioꝝ manifestũ ẽ .n. q̃ elemẽta substãtie sunt sbe ⁊ elemen/ ta relatõis relatio: ⁊ ſi substãtia eẽt elemẽtũ relatio/ nis ⁊ alioꝝ: cõtingẽt vt oĩa eẽnt substãtia: oẽ .n. cui⁹ elemẽtũ ẽ substãtia ẽ sba: ⁊ silr̃ est impossibile pone/ re vnũ alioꝝ eẽ elemẽtũ oĩum, verbigrã relationez: ꝯungeret .n. oĩa eẽ relatiua: ⁊ cõtigeret vt in aliqua hora dissolueret̃ substãtia in relationẽ: aut relatio in substãtiã: ⁊ hoc cõtingit in genere qđ est mã. non in eo q̃ forma: ⁊ rõ eit: q̃ semp resolutio stat ad mãz nõ ad formã. 7. metha. 60. quare queadmodum formis substãtialib⁹ corrcspõdet ꝓpriũ potẽtiale: ita ⁊ cete/ ris formis accidẽtalibus ꝓpria deseruiũt potẽtialia: actus nãq; ⁊ potẽtia sunt eadem principia omnium ꝓportõabiliť: manifestiora sunt tñ principia p̃dicamẽ ti substantie q̃ȝ alioꝝ generꝝ. ¶ Preterea. 79. absur/ dum ẽ dicere simile non pati a simili ⁊ silẽ sentire si/ mile: cũ sentire cõsistat in quodã pati. Dicit Auerro. 79. hoc .n. qđ ponũt q̃ sentire ⁊ itelligere sũt p silẽ ⁊ q̃ sunt pati coget eos ad dicendũ q̃ silẽ patit̃ a suo simili: qđ nõ cõcedunt: q̃ iã posuerũt silẽ non pati a suo silĩ: ⁊ in se ẽt impossibile est: silẽ .s. pati a simili: q̃ ꝓpositio ita cõiter intelligit̃: simile in qualitate: gra/ du: raritate ⁊ densitate actiõe recta non agit in silẽ. ¶ Amplius si simil: debeat sentire silẽ: ossa in quib⁹ terra dominat̃ sentirent terrã: sed vident̃ ossa carere oi sensu. Dicit Albertus: quecũq; aũt mẽbra sũt sim pliciter terrea in aialiũ corporib⁹ fere nihil sentiunt: sicut ossa fere nihil sentiũt: qm̃ nullũ eorũ sentit nisi dentes qui quãdã hñt medietatẽ in tactu: nerui autẽ lȝ sentiant: tñ magni nerui q̃ sunt ligamẽta ossiũ adi/ uicẽ nihil sentiũt: qui sunt magis terrestres: pili a sĩt vliter nihil sentiunt: ⁊ similiter vnguis: ⁊ tñ talia cõ ueniret sentire: si vera diceret Empedocles q̃ terrã sentimus terra: sunt qui arbitrant̃ in ossib⁹ esse aiam sensitiuã: ea tamen non posse sentire volunt propter terrestreitatem. Aliĩ volũt ossa debilissimuȝ hẽre ta/ ctum: verum de his alius est tractandi loc⁹. ¶ Pre/ terea. 80. cuiq̃ȝ principiorum maior ignorãtia q̃ȝ co gnitio inerit: vnũquodq; enim cognoscet vnũ, mul/ ta aũt ignorabit: cetera nãq; omnia: fit etiaȝ empedo clis sententia vt deus sit amentissimus: quippe cum ipse solus vnum elementorũ nõ cõprehendat: ipaȝ .s. discordiam: animal vero mortale sciat ea oĩa: oẽ .n. aial fit ex oibus illis. Dicit Auer. cõtingit Empedo cli aliud ĩpossibile ꝓpriũ .s. q̃ deus apud ipsuȝ sit in fine ignorãtie: itaq; animal mortale est scientius ipo ꝯtingit .n. ſm suũ sermonẽ: vt nõ sciat de elementis q̃ sunt apud ipm sex: nisi q̃nq; tm̃ .s. quattuor elemẽ/ ta ⁊ amicitiã: ⁊ q̃ nesciat litẽ: aial aũt mortale scit sex q̃ apud ipsum cõponit̃ ex oibus: ⁊ opinat̃ q̃ de⁹ cõ/ ponitur ex q̃nq; tm̃ .i. non ex lite: cõtingit igitur ei vt nesciat litem: quapropter animal mortale erit sciẽ tius eo: ⁊ diĩ quos Empedocles opinatur esse com/ positos ex quattuor sunt orbes: opinatur eniȝ orbes esse deos ⁊ compositos ex quattuor elemẽtis ⁊ ami/ citia: ⁊ ideo reputabat deum esse immortalem: lis enim est causa corruptionis: licet iam narrauerit q̃ ipse iam opinatur mũduȝ q̃ iam corrũpebat̃ ⁊ iam generabat̃: sȝ forte nõ opinabat̃ hoc nisi in eis que sunt sub sphera: q̃uis ipse videt̃ hoc opinari in oib⁹ ptibus mundi. Unde putabat Empedocles q̃ lis cã esset ꝓductionis mũdi: Amicitia interitus: q̃ lite ele menta segregabãt: amicitia cogregabant in chaos. Partiũ aũt mũdi lis cã erat interitus: quas quidem amicitia cõseruabat. ¶ Cõtra: ergo apud Aristotelez ⁊ Auerroim: Deus intelligit aliq̃d extra se: cum ha/ beant pro icõuenientẽ aial mortale plura scire q̃ȝ De⁹ sciat. ¶ Solutio est: prima intelligẽtia peripatetice loquẽdo cũ sit liberata ab omni potẽtia primã tantũ cõprehẽdit: scđa scđam: ⁊ prima ⁊ nõ interiores: hõ cuncta ꝑcipit: q̃ intellectus possibilis ẽ omnia fieri: Deus igit̃ cognoscẽdo se cognoscit id qđ ẽ quodam/ mõ oĩa: apud Empedoclem nõ ꝑcipiebat id qđ esset oĩa: q̃ cõditio amicitie nõ erat cõditio litis: verũ est itaq; q̃ plura cognoscere potius impfectionẽ p̃setert q̃ȝ pfectionẽ: ⁊ anno supiori. 2. phy. 75. formaui hanc rõnez: hec forma lapidis nõ est de se abstracta: cuicũ q̃ȝ intellectui cõparet̃ ergo nõ ẽ đ se intellecta: ergo si intelligi ⁊ abstrahi possit: reqrit̃ intellectus agens cuius officiũ ẽ trãsferre formã đ vno ordine ad aliũ. 3. de aia. 18. sed Deus nõ eget ope intellect⁹ agẽtis: neq; fantasmatũ: ergo. ¶ Preterea. 81. oportet oĩno vt Empedocles dicat quã ob cãm nõ hñt aiam oĩa: cũ oẽ qđ est: aut sit elementũ: aut ex elemẽto: vno vł plurib⁹ vel oibus cõstet: necesse est .n. oẽ qđ est: aut vnũ q̃d: aut vniuersa cognoscere. ¶ Rursus. 82. du/ bitabit q̃spiaȝ q̃d nam id sit qđ continet elemẽta atq; vnit: elemẽta nãq; materiei silẽa sunt: atq; p̃stabilissi/ buȝ id esse patet qđ cõtinet q̃cq̃d id tandẽ sit: at neq̃ esse quicq̃ȝ p̃stabilius aĩa: qđ q̃deȝ dominet̃ ⁊ magis etiã intellectu: maxie aũt rõni ꝯsonũ est: hũc oĩa p̃/ cessisse: ⁊ prestantissimũ oĩum: ⁊ natura dominũ esse: illi aũt elemẽta ea que sunt p̃cedere censent. ¶ Dicit Auer. ⁊ dȝ hõ querere per q̃d sunt elemẽta .s. forma: elemẽta .n. vident̃ assimilari materie: sȝ manifestũ est q̃ aliud nobilius eis ligat ⁊ ꝯgregat ea in cõposito: ⁊ est illud qđ ẽ in eis quasi forma ⁊ finis: ⁊ .2. de aia. 39. ꝓbabat Aristo. q̃ mot⁹ elemẽtoꝝ nõ erat cã nutri tõis ⁊ augmẽti: hac rõe: q̃ vł vnũ: vł plura: nõ vnũ: q̃ tale mouet̃ ad vnã tãtũ partẽ: nutrimẽtũ ad oẽs: si plura: q̃s retinebit ea: ⁊ cuȝ cõcesserint illic esse ꝓ/ hibens cui⁹ potẽtia nõ est potẽtia elemẽtoꝝ: dicent⁹ eis q̃ illud ꝓhibẽs est aia. ¶ Ait iterũ Auer. illud qđ videt̃ eẽ nobilius elemẽtis: necesse ẽ vt sit aia: oẽ .n. qđ dicit̃ eẽ nobilius aliquo minus ẽ dignũ nobilita/ te q̃ȝ aia .i. nihil põt eẽ p̃stabilius ipsa aia: aia igitur p̃cedit oĩa elemẽta cãlitate: cuȝ ipsa causet formalr̃ ⁊ elemẽta mãliter: ⁊ nobilitate: q̃ aia est fons ⁊ origo vite. ¶ Itẽ format Auer. hanc rõnez: si aia eẽt ex ele mentis: tunc precederẽt eam elementa nobilitate ⁊ causalitate. ¶ Contra: nõ valet hec sequella: hoc cõ/ ponitur ex materia ⁊ forma: ergo mã est p̃stantior cõ posito. Solutio ẽ: infert̃ ex illo antecedẽte aliq̃d esse prestãtius ꝯposito: ⁊ ita si aia ex elemẽtis ꝯstitueret̃: aliq̃d inueniret̃ p̃stabilius ipsa aia: qđ cõstat esse fal/ suȝ: ⁊ subiungit Cõmẽtator in fine comẽti: aia eniȝ ⁊ intellect⁹ sunt principia entiũ ſm finem ⁊ formã: ele mẽta aũt ſm mãm: vñ forma sbalis alicuius ẽ cã ꝓp quã talia vel talia accidẽtia ꝓpria ꝯsequant̃ ipsuȝ: ve luti forma ignis cã existit q̃ ignis sit leuis ⁊ siccus ⁊ calidus: ⁊ q̃ sibi cõpetat nãliter moueri sursuȝ: finis similiter est cã ꝓpter q̃ȝ qđ ẽ ad finez est tale vel tale: scđm .n. aliuȝ ⁊ aliũ finẽ res ipsa aliter ⁊ aliter dispo/

nenda est.2. phy.89.2.de aia.37. declarat aiam esse
finē: formā: ⁊ efficientē: at cū cāli tas cause formalis
cōsistat in dare eē: habebit hō eē p intellectū. ¶ Pre
terea.83. qui vult tractare de aia naliter: tenet diffe
rere de anima vlr ⁊ n̄ particulariter soluz: at nemo
prorsus de omni aia dixit: oēs. n. inqt Auer. diffinīē
tes substātiaz aie per cognitionē aut motū: non ince
dunt via ducēte ad cognitionē substātie aie: vnde q
aiam maxime motiuā fecerunt: diminuti erant: quia
multa sensibilia ⁊ aiata nō mouent in loco: vt plāte:
⁊ aialia petris affixa: que nō dicunt moueri motu lo
cali: lz moueant motu dilatatōis ⁊ cōstrictiōis: error
igit accidit eis qui existimant q iste motus est ppri⁹
aie sensibili. Similiter ⁊ eoꝝ q tam sensitiuū q̄ intel
lectiuū ex elemētis pficiunt: nemo aiaz oēm comple
ctitur: viuunt nāqz plante: at expertes sunt ⁊ mot⁹ ⁊
sensus: aialia quoqz cōplura existunt q̄ mēte rōneqz
vacant: ⁊ si ita esset inqt Auer. vt antiq opinabātur:
necesse esset vt oē viuum essz sensibile: ⁊ oē sensibile
esset intelligēs. ¶ Amplius.84. siquis cōcesserit eis
intellectū ⁊ sensuz fore idē: ⁊ intellectū posuerit ptē
aie ⁊ identidez sensitiuū: neqz sic de omni aia: neqz d
vlla tota dicere videbunt in hoc eodez errore videt
esse ⁊ ea snīa q̄ carminib⁹ orphycis fert. dicit. n. Or
pheus aiam ferri ventis ⁊ ex toto īgredi respiratōe:
id aūt nequit ipsis plantis accidere neqz quibusdam
itidem aialiū. qppe cū nō oīa aialia respirent. ¶ Di
cit Auer. ⁊ hoc idez accidit fm q loquit de aia parti
culari ⁊ existimat loqui de aia vniuersali fingēs q na
tura aie est illud qd intrat corpus a toto continente
apud anhelitū. iste enim nō loqtur de omni aia: quia
plante habēt aiaz: tamē n̄ habēt anhelitū: ⁊ similiter
plura aialia: anhelans. n. ē aial ambulans sanguinē
hñs: ⁊ prio posterioꝝ capite.13. dicebat q esse aial
non erat cā adequata respirandi: sed hēe pulmonē:
causa est propinqua respirādi: ⁊ carere pulmone nō
respirandi. ¶ Postremo.85. extiterunt ⁊ veteres su
pfui volentes aiam componi ex oibus cōtrarietati
bus: si eas cognoscere debebat: sufficiebat autem vt
inquit Auer. eis ponere eam ex altero duoꝝ contra
rioꝝ. s. ex illo qd est habitus qdam ⁊ forma: tale. n.
contrariū sufficit in iudicando super se ⁊ super suum
oppositum. Scimus enim lineaz rectam per lineam
rectam in eo q est recta: ⁊ similiter curuam: sed p cur
uam non scimus: neqz ipsam: neqz rectaz: ⁊ causa in
hoc est: quia nos debemus iudicare per contrarium
qd est primū super cōtrariū qd est secunduz: vnde re
cto ⁊ ipsum rectum ⁊ obliquū cognoscimus: regula
nāqz iudex est vtriusqz: at obliquū nec sui plane nec
recti iudex statui potest. ¶ Est aduertendū q ex hac
auctoritate rectuz est iudex sui ⁊ obliqui alig putant
intensionē mēsurari penes approp̄iquationē sūmo: ⁊
remissionē penes distantiaz a tali gradu summo: ve
rum dixi in tractatu de intensione auctoritatez hanc
non cōuincere talem propositionē esse veram: vnde
est necessario fatendum id certe esse intensius qd ma
gis appropinquat ad summū latitudinis: non tamē
q in ea pportione sit intensius qua proximū summo
magis existit: caliditas nāqz vt.6. cum sit ppinquior
gradui summo q̄ gradus vt.4. eo itēsior iudicatur:
licet tamen sit in duplo proximior attamen q in du
plo intensior existat: nullus sane mentis fateretur:
cum in sexq altero duntaxat sit intensior. ¶ Ampli⁹
sciendū q cōmuniter ponit duplex priuatio positiua
s. ⁊ negatiua: positiua ē spēs ipsectior respectu perfe

ctioris: ⁊ hec nō indiget cognitōe sui habit⁹: intētio
Aristo. l3 in loco ē: antiquos meli⁹ dixisse si dixissent
aiam cōpositā ex aliquib⁹ elemētis tm̄ q̄ cōcedē eaz
ex oibus eē cōstitutam: his itaqz cōstat aiam ex ele
mentis componi non posse.

¶ Tex. cōmenti.86. vsqz ad.95.

Et dixerūt quidā q anima.

Presenti pte que ē a textu cōmenti.86. vsqz ad.95.
ondit aiaz nō eē in elemētis ⁊ mixtis inaiatis: soluū
turqz due dubitatōes circa operatōes ⁊ ptes anime
Snīa.86. ⁊.87. eēnt elemēta aiata si in ipsis existeret
aia: aut hērent aiam ⁊ non eēnt aiata: dicere. n. inqt
Auer. q ignis ⁊ aer sunt aiata simile est sermoni stul
torum ⁊ dicere ēt q hñt aiam ⁊ nō sunt aiata est val
de iprobabile: qr nulla dīa erit inter aiaz eē in aiato
aut nō eē ¶ 88. vident aūt antiq putasse in elemen
tis eē aiam: qr totū ⁊ ptes eiusdē sunt spēi: quare ne
cesse ē ipsos ⁊ aiam ⁊ ptes eiusdē eē dicere speciei si
aialia ex eo fiunt aiantia: qr in ipsis aliqua pars con
tinentis recipitur: Quod si aer quidē discept⁹ eius
dem est speciei: aia aūt est dissimiliū partiū: pz aliam
ipsius partem inesse: aliā non inesse: necesse ē igitur
ipsam aut similiū eē ptiū: aut nō in quacūqz toti⁹ pte
inesse. ¶ Dicit Auer. opinati sunt q ps elementoꝝ
est aiata: qr viderūt q aial non sit aiatuz nisi qñ i cor
pus intrauerit apud anhelitū aliqd aeris cōtinentis:
⁊ iō opinant q ista pars aeris que est in corpe aialiū
est aiata: ⁊ qr natura ptis est talis: necesse est vt natu
ra totius sit talis. idē. n. est iudiciū toti⁹ ⁊ partis.2. d
aia.9.8. phy.15. prio celi.19. ¶ Ampli⁹ inqt Cōmen
tator: hoc posito destruit argumentū eorum p hoc q
aia existit in toto: qr existit in pte: qm̄ cuz natura aie
fuerit diuersa: diuersabit etiā nā recipientis: ⁊.3. de
aia.5. dicebat Auerrois: diuersitas nature recepti fa
cit diuersitatē nature recipiētis. Sensus est: diuersi
tas receptibiliū imediatoꝝ cōuincit diuersitatē reci
pientium: ⁊ idētitas modi recipiendi receptibile im
mediatū infert idez recipiens. ¶ Preterea ait Auer.
⁊ debes scire q hoc cōtingit necessario dicētib⁹ elemē
ta eē non aiata: ⁊ qd est ex eis in aialib⁹ ē aiatum. s.
cōtingit eis dare cām pp̄ter quā fuit ita: sicut cōtin
git hoc dicentibus elementa aiata: sed per aiam no
biliorem aia existenti in aialibus. i. que ē cā q elemē
ta in aialib⁹ sunt aiata: ⁊ sunt non aiata extra mixta:
⁊ viuētia: cū tn̄ sit iudiciū totius ⁊ ptis saltem in ho
mogeneis: ⁊ veteres tenent assignare cāz: quare ele
menta sint aiata nobiliori aia: imortali. s. ⁊ aialia aia
mortali: cū tn̄ sit par iudiciū totius ⁊ partis: sz cā in
quit data a dicentib⁹ elementa eē nō aiata nō pōt eē
data a dicētib⁹ ea eē aiata. s. mixtio ⁊ cōplexio. i. no
bilior est ⁊ melior aia corpis simplicioris q̄ corpis
mixti ⁊ cōplexiōati: ⁊ ita dicerent antiq idē eē iudici
um toti⁹ ⁊ ptis quātū ad eē aiatū: nō aūt quātum ad
ēe aiatū aia nobiliori ⁊ ignobiliori: ⁊ subiūgit Auer.
iō visum est nobis q ponētibus prias pfectiōes aie
eē factas a mixtiōe ⁊ cōplexiōe nō a cā extrīseca: vir
tute videlz formatiua cōtingit q elementa sint aiata
p aiam equalē aie existenti in aialib⁹. i. si aial sit aia
tū qr elementa que sunt in aiali sint aiata: non erunt
elemēta aia prestantiori aiata aialib⁹: ⁊ Alexāder vi
hoc opinari in primis perfectionib⁹ aie ⁊ est contra
Aristotelē ⁊ cōtra veritatē: ⁊ in nullo differunt i hoc
prime

p̄rie pfectōis ⁊ vltime: ⁊ iō videmꝰ ꝙ ista opinio est illis opinionibꝰ dicētiū casuȝ eē: ⁊ negantiū cāȝ agētē: ⁊ 3. de aīa. 5. scribit Cōmē. et magis iopinabile de opinione Alexādri ē hoc qđ dixit ꝙ prime preparationes i. essentie oium formaꝝ ad itellecta ⁊ ad alias postremas pfectiōes de aīa sunt res pfecte a cōplexione: nō virtutes facte a motore extrinseco: vt ē famosum ex opiniōe Aristo. ⁊ oiuȝ pipateticoꝝ: ista. n. opinio in virtutibꝰ aīe cōprehēsiuis si ē ſm ꝙ nos intellexerimus ē falsa: a sba. n. elemētoꝝ ⁊ a nā eoꝝ non pōt fieri virtꝰ distinguēs aut cōprehēsiua: qm̄ si eēt possibile vt a nā eoꝝ ⁊ sine extrinseco motore fierent tales virtutes: tūc eēt possibile vt postrema pfectio q̄ ē intellecta eēt aliqđ factū a substātia eoꝝ. i. si virtus elemēti pōt in itellectū q ē vt̄s p eēntiā: poterit ⁊ in itellectionē q̄ est vt̄s nō p eēntiā: est. n. itellectio nō p eēntiā ea que res nāles itelligunt: intelligētie celestes sunt intellectiōes p eēntiā: at itellectꝰ hūanus lȝ sit vt̄s p essentiā: intellectio tn̄ nullatenꝰ appellari pōt: qr apud Alexā. in nullo differebāt prie pfectiones ⁊ vltie. Dico ego ad ppositā difficultatē: elemēta dū ad cōstitutionē aīaliū concurrunt duci ad nām aīe: quēadmodū calor mouēs i sua spē solet trahere friditatē ad eius spēm: ⁊ hec ē cā ꝙ dicebā āno superiori. 5. phy. 6. qualitatibꝰ ⁊ elemētis pūt cōcedi varia eē: eē. s. pfectissimū: qn̄ nālissime disponunt: esse pfectū ſm pfectionē sue spēi: ⁊ eē diminutū ⁊ potentiale: calidū ſm eē pfectissimū nullatenꝰ cū frido ē cōmiscibile: calidū itē ſm pfectionē sue spēi non ē cum frido ſm eē pfectū accepto pmiscibile: qr calidum ⁊ fridū ſm ꝙ sunt spēs opposite nequeūt admisceri: at frigidū ſm eē diminutū cadit in cōpositiōe cū calido ſm esse pfectū: ⁊ ita de elemētis idē ē sentiendum.

Digressio.

Antiqssima fuit opi. vt Albertꝰ refert: multoꝝ assentiētiū aerē prio: mox ⁊ ignē aīata existē: videbāt nāqꝫ aer ⁊ ignis aīare corpa p calorē nālē: ⁊ respiratōeȝ ⁊ spūȝ: nō poterāt aūt hec elemēta aīare cōposita nisi ⁊ ipa i se aīata extitissent: pforabat: faciebatqꝫ vias p corpꝰ calor nālis: p q̄s qdē spūs aereꝰ discurrebat: erat ⁊ spūs vehiculū v̇tutū: opabat qꝫ opatiōes nāles i cpe: vitales i corde: aīales i cerebro. Hec opi. nō ē affirmāda. Tū qr: spūs corpꝰ existit: aīa nō. Tū qr: spūs ē instrm aīe: aīa aūt nō pōt eē instrm aīe: vn̄ spūs ē corpꝰ aereū lucidū a vapore cibi vel p anhelitū iductū: mediāte q̄ aīa mouet corpꝰ: ē ⁊ vehiculum v̇tutuȝ q̄s aīa influit corpi: pficit igit opa aīe: veluti instrm: ⁊ vt ab aīa regulatꝰ tēdit v̇sus oēȝ dr̄iaȝ positionis: ē ⁊ hic spūs vt dicit Alber. abūdāter i corde ⁊ pulmone ⁊ arterijs: sȝ paucior ē i alijs: ē tn̄ i oibꝰ: qđ aūt ipsa alioꝝ spumositas q̄ ē i sanguie ⁊ semie ⁊ cibo ⁊ alijs hūiditatibꝰ: q̄ pfecto spumositas nō ē nisi ex spū icluso i eis: portat quoqꝫ spūs formas p cellulas capitꝭ q̄ sunt tres: āterior: media ⁊ vltia: vt alibi hȝ videri. ¶ Putauit Alex. formas oēs ex elemētoꝝ mixtiōe suscitari: ⁊ itellectuȝ possibilē fecit mortalē eductū ð potētia māe pactōeȝ q̄litatū: erat admirāda eleñtoꝝ mixtio q̄ effectꝰ mirabiles oriebāt: ois n. actio apđ Ale. a q̄litatibꝰ p̄mis pēdebat: existimat igit itellectū hūanū eē ꝯplexiōeȝ: tū qr itelligē nrȝ variat ad variatōeȝ ꝯplexionū. tū qr itelligē hois aut ē fantasiari aut nō ē sine fantasiari: ⁊ hꝰ ē qđ dicit Auer. opinat Alex. prias pfectiōes aīe eē fcās a mixtiōe ⁊ cōplexiōe. Verū hec ondūt colligātiā quā hȝ intellectus noster cū fantasmate ⁊ faciūt itelligē hois non esse opationē abstractā: cū quo stat intellectū nostruȝ esse abstractū: dicit Alber. aīa nō ē sequēs armoniā: qr cū armonia sit corporalis cōtēperantia elemētoꝝ nō pōt aliqd seq armoniā: vt essentialr causatum ab armonia nisi forma corpalis: aīa aūt nullomō est forma corpalis ergo aīa nō est sic in cōmixtione elementoꝝ: vn̄ si opīo Alexādri esset vera: non hēret aīa opationē nisi forme corpalis que seqtur mixtionem: oīo aūt talis forma hȝ vnicā opationē ⁊ sic aīa nō habēt nisi vnicā opationē: lȝ ergo aīa sit potentia in semine cōmixto: nō tn̄ ē i seie cāta a cōmixtis ipsis sȝ potius est cāta ab aīa illius a quo semē decidebat: vt a cibo: vt i his que ex putri mā generant: ⁊ q̄uis aīa vegetatiua ⁊ sensitiua sint virtutes in corpore non tn̄ causant a corpe: nec a cōmixtiōe corpali: lȝ causent i ipso qđ corporalr cōmixtū ē: ⁊ hoc ē ꝙ dicit Auer. 3. ð aīa 6. qm̄ aūt intellectꝰ mālis nō ē virtus attributa complexioni manifestū ē ex p̄dictis: qm̄ cū aīa sensibilis nō ē virtus attributa ꝯplexioni: q̄ɜto magis intellectus: ⁊ si eēt attributa ꝯplexioni: tunc sicut dicit Aristoteles esse forme lapidis in aīa esset idē cū eius eē extra aīam ⁊ sic lapis eēt cōprehēdens: ⁊. 2. de aīa. 59. Prima pfectio sensus fit ab intelligentia agente. Scđa aūt a sensibilibꝰ: forme itaqꝫ mixtoꝝ inaīatoꝝ sunt forme corpales; aīa vegetatiua ⁊ sensitiua virtutes sunt in corpe ⁊ nō forma corpales: intellectus nec forma ē corpalis: neqꝫ virtꝰ in corpe: hec pauca sufficiāt pro itelligēdis opionū diuersitatibus.

Sententia.

89. iducit prio hec difficultas. Utrū opatiōes oēs aīe que vt inqt Auer. sunt quinqꝫ diuerse in genere sint totꝰ aīe: ⁊ ita ꝙ p eandē nām existit intelligere sentire: cupere: moueri in loco: augeri: minui ⁊ nutriri: aut ad has opationes pficiēdas exigant virtutes diuerse: ⁊ mēbra diuersa ⁊ mēbra cōia eis cōuenientia. Scđa difficultas ē: vtrū ipsuȝ viuere sit in aliqua istaꝝ virtutuȝ: aut in pluribꝰ: aut in oibꝰ: an sit eius q̄dā alia cā. ¶ Dicit Auer. hec igit ē opīo Aristo. nō. n. opinatur ꝙ facit diuersas actiōes per v̇tutes diuersas ⁊ vnica mēbra tm̄: neqꝫ p vnicas v̇tutes ⁊ mēbra diuersa tantuȝ: nec eī p virtutes diuersas ⁊ mēbra diuersa tm̄: sȝ opinat ꝙ facit p virtutes diuersas ⁊ mēbra vnica. s. principalia ⁊ mēbra diuersa nō principalia. Dicit sanctus Thomas: si accipiamꝰ opatiōes aīe ſm moduȝ operādi: sunt tres potētie aīe: si aūt ſm genera actionuȝ sic sunt q̄nqꝫ potētie: vt i scđo ð aīa diffuse dicā.

Sñā.

90. 91. Sunt q dicūt aīaȝ eē essentialr ptibilez: nosqꝫ alia eiꝰ pte intelligere: alia cupere arbitrant. Cōtra qd copulabit ptes aīe vnius: nō corpꝰ q̄ppe: cū̄ cōtra potiꝰ videat aīa ꝯtinē. Iteȝ ipsa egressa dissoluit corpꝰ atqꝫ putrescit. Dic Auer. oē qđ ē vnū ⁊ ꝯtinuū nō p suā māꝫ sȝ p suaȝ formā ē vnū ⁊ ꝯtinuū: ergo colligi palaȝ pōt formā esse principiū idiuiduatōis: vt dixi p̄ phy. 6. ⁊ nullatenꝰ māȝ: teneo itaqꝫ formā solā eē quo idiuiduū sit hoc ⁊ ens in actu: ⁊ ꝙ mā habeat causalitatē sup̄ formā ⁊ sit ps indiuidui nō cōuincit ꝙ mā sit quo idiuiduū ē idiuiduū: merito nāqꝫ materie idiuiduū ē ens in potētia nō i actu. Scribit sanctꝰ Tho. hec opīo ē q̄dāmō v̇a ⁊ q̄dāmō falsa: qr si i aīa itelligas diuersas ptes potētiales: sic ē veꝝ: ꝙ aīa hȝ diuersas ptes ⁊ vires: ⁊ alia itelligit ⁊ alia sentit. aīa. n. ē q̄dā totū potētiale: ⁊ ps ibi accipit potētialis respectu totiꝰ potestatis. Si v̇o itelligat ꝙ aīa sit q̄dā magnitudo ⁊ diui

dit in ptes q̃titatiuas sic ė falsa: isti vo pħi itelligebāt aiaʒ eė ptibilez sʒ hūc modū: ⁊ hoc ė ꝙ dicit Cōmētator in pricipio.90. inuit Plato.q opinat ꝙ aīa essentialr diuidit in corpore sm diuisiones mēbrorū quib⁹ agit suas actiones diuersas.

Snia. 92.93.94. nō pōt aīa eė tota i toto corpe ⁊ ptes i ptibus: tū qꝛ itellect⁹ nulli parti corpis attribuit: tū qꝛ plāte diuise viuūt: ⁊ nōnulla aialia ānulosa: quoꝝ vtraqʒ ps sentit ⁊ mouet i loco aliquādiu: nec absurdū ė si nō pdurāt: instra nāqʒ nō hñt vt nām ɔseruēt sʒ nihilomin⁹ oēs in vtraqʒ ptiū insunt aie ptes: atqʒ aie eadē sub spē collocant: ⁊ ėt tota: illa qdē qꝛ n̄ sepabiles sunt: tota aūt aīa: qꝛ diuisibilis ė. ¶ Auer. comē.92. debes scire ꝙ ista dubitatio n̄ seqt hic nisi qꝛ nō determinat vtꝝ sit vnica sʒ sbtū ⁊ plura sʒ vtutes: ita ꝙ diuisio aie in suas ptes sit sicut pomi in odorē colorē ⁊ saporē. est.n. pomū indiuisibile sbto: ⁊ diuisibile sm ꝙ hʒ saporē odorē ⁊ colorē: aut ė vna pp nām cōem: ⁊ plura: qꝛ ista nā hʒ diuersas vtutes: ita ꝙ diuisio aie in suas ptes sit sicut diuisio generis in spēs: qm̄ sm hūc modū ɔtingit dubitatio pdicta: cū posuerim⁹ eā vnicā sm subiectū tm̄: nō ɔtingit hoc: subiectū.n. ptiū ei⁹ erit vnum tm̄: ⁊ quedā ptes subiecti erūt sbtuʒ quarūdā virtutū aie. ¶ Rursus.93. dicit Auer. si ps sensus eėt in alia pte corpis ab ea in qua existit mot⁹: tūc cū aial ānulosuʒ diuideret nō moueret ⁊ sentiret: sʒ ps ei⁹ q̄ mouetur eėt alia ab ea q̄ sentit ⁊ paulopost subdit: si eėt vna sʒ nūeꝝ: cōtingeret vt corrūperet apō diuisionē corpis sicut accidit hoc i plurib⁹ aialib⁹ ⁊ in qbusdā plāns: vñ aīa in aiali ānuloso ė vna numero actu: ⁊ mlte potētia: at aīa aial' pfecti ė vna numero actu ⁊ potentia. Ueritas igit peripatetica ė: aīa ė in toto aiali: vna in sbto: ⁊ plures sʒ vtutes: ita ꝙ q̄dā ptiū sit sbtuʒ. s. ꝙ nutritiua sit sbtuʒ sensibil' tāgibil': ⁊ tāgibil' sit sbtum alioꝝ sensuū: ⁊ silr q̄dā quorūdā: ⁊ cū aīa sit talis: in oi aiali: aut ė vna numero. s. i aialib⁹ organicis: q̄rū ps n̄ viuit post diuisionē vna inq̄ʒ numero actu ⁊ potentia: aut vt sit in eis q̄si vna spē. s. in eis quoꝝ ps viuit post diuisionē: ⁊ sunt illa quoꝝ mēbra sunt cōsilia: in illis nāqʒ aialibus ė vna aīa numero actu: ⁊ plures potētia. Dicit sanct⁹ Tho. rō qꝛ decisa viuūt ė: qꝛ quāto ala ė pfectior: tāto exercet plēs perfectas opatiōes ⁊ diuersas ⁊ ad exercēdū hmōi opationes: necessarie sunt ei plura ⁊ diuersa organa corpalia: qꝛ vero aīa rōnalis ė pstantissima maximā organoꝝ reqrit diuersitatē: aīa aūt aialis ānulosi ⁊ multaꝝ plātaꝝ reqrūt corp⁹ valde silr: ⁊ dicūt mēbra aialis ānulosi eė ɔsilia: qꝛ puaʒ hñt iter se diuersitatē: mēbra autem aialium pfectoꝝ vocant officialia ⁊ organica pp magnā coꝝ diuersitatē: ɔstat nāqʒ oēm aiaʒ actū eė corporis phÿsici organici: ⁊ hec oīa docet Auerro.94. Qōlibʒ mēbrū mēbroꝝ isti⁹ aial' adaptat oib⁹ actionib⁹ aie: ⁊ silr qlibʒ ps ptiū vni⁹ mēbri: ⁊ cā i h sic dʒ intelligi: qm̄ diffō ptis mēbri official' n̄ ė diffō toti⁹: necesse ė cuʒ aīa ipossibile ė vt existat in alicj aiali pprio illi aie nisi habeat pncipiū vt ps ei⁹ adaptet ad hoc qō hʒ totū ad recipiēduʒ aiaʒ: vbi grā ꝙ si cor hʒ nām recipiēdi aiaʒ: qꝛ hʒ talē figurā: māifestū ė ꝙ ps ei⁹ n̄ recipit illā aiaʒ: qꝛ nō hʒ taleʒ figurā: vñ necesse ė vt ɔ̄riū iudiciū habeāt aialia quoꝝ mēbra sūt ɔsilia s. vt illō qō recipit totū recipiat ps cū habeāt eādeʒ diffinitionē: ⁊ paulopost dic̄ eė aūt aiaʒ q̄ ė in rebus cōsilēz in spē: et qꝛ ė diuisa in actu ⁊ vnaquaqʒ earuʒ agit actōeʒ alteri⁹: ɔsilitudo aūt inter aiaʒ que est in partibus ⁊ aiaʒ q̄ ė in toto i spē. s. tota aīa p potētiaʒ ⁊ diuisibilitatē nō sm actū: qm̄ cū diuidet nō remanebit totū. Sēsus itaqʒ hoꝝ vboꝝ talis ė: oib⁹ mēbris aialis pfecti ⁊ ptib⁹ mēbri officialis satisfacit vna aīa nūero actu ⁊ potētia: diuersitas.n. mebroꝝ ⁊ ptiū eorū pltalitatē nō ifert aiaꝝ. at aīa plāte ⁊ aialis ipfecti nō hñt] vnū pricipiū. i. mēbrū vnū nūero pricipale: ė vna nūero actu ⁊ plēs potētia: ⁊ ita ɔsilitudo q̄ ė in spē iter ptes: ė qꝛ ė diuisa actu: toti⁹ vo qꝛ ė diuisibil'.

Snia. 95. qꝛ latebat plātas hēe aiaʒ: ondit h plātas viuē: id.n. pncipiū qō iest plāt] aīa q̄dā existit: hec.n. sola cōis ė ⁊ plāt] ⁊ aialib⁹ atqʒ hec qdē a sentiēdi pricipio separat: sine aūt ipsa nihil est prius qō hēat sensuʒ. ¶ Dicit Auer. nō dr̄ mortuuʒ nisi aial qō caret pricipio. i. vita: nō pricipio sensus ⁊ mot⁹. i. aial dr̄ mori qꝛ nō nutrit: nō qꝛ nō sentiat: ⁊ nō moueat: vñ si posset p possibile aial deponē virtutē sensitiuā ⁊ motiuā sʒ locū ⁊ retinere virtutē nutritiuam non diceret animal mori.

Rursus inqt Cōmen. debes scire ꝙ necessitas eēndi nutribile ⁊ augumētabile: nō ė sicut necessitas eēndi calidū aut fridū aut hūidū aut siccū aut graue aut leue: ⁊ ꝙ suū nutribile ė ei sm ꝙ ė viuū: ⁊ eė graue ⁊ leue ė ei sm ꝙ ė corp⁹ nāle: cōpositū. s. ex mā in potētia ⁊ forma: qm̄ si nō fuerit sic determiatū nō ė necesse pp̄ter cōicationē cū pricipio sensibili vt pricipiū sm sit aīa. i. eė nutribile cōcedit alicui quaten⁹ viuit: at esse graue ⁊ leue attribuitur alicui vt ė corp⁹ nāle: qm̄: inqt Auer. si nō fuerit sic determiatū: videlʒ ꝙ alia rōe insit alicui eė nutribile ⁊ alia rōe eė graue ⁊ leue: ⁊ fuerit cōcessuʒ ꝙ eadē necessitate ⁊ rōe attribueret alicui eė nutribile ⁊ eė graue ⁊ leue: tūc inferri posset nō eė necessarium pp̄ter cōicationē cū pricipio sensibili: vt pricipiū sʒ sit aīa i. si eė viuū hēret cōicationē cū eė graue ⁊ leue: cum id quo aliqd ė graue ⁊ leue non sit ala: ergo pp̄ter h ꝙ eė viuū hēret cōicationē cū pricipio sensibili non possʒ iferri pricipiū sentiēdi eė aiaʒ: ergo vult Auer. virtutē priorez hēe cōicationē cū virtute posteriori: qꝛ virtualr virt⁹ prior cōtinet in posteriori: ⁊ ita valet hec ɔ̄ntia: virt⁹ posterior ė virt⁹ aie ⁊ viuētis ergo ⁊ prior virt⁹ iueniet virt⁹ pariter ale ⁊ viuētis: ⁊ ita bruta eadē ala ⁊ eodē pricipio sensibili viuūt ⁊ sentiunt: alia tñ vtute viuūt: alia sentiūt: alia mouent sm locū: ne queūt aūt eodem principio aliqua vocari viua ⁊ grauia.

¶ Dicit Themistius: ala vegetalis vna iest aialib⁹ ⁊ stipitib⁹ cōis: qd igit fieri pt: vt ea vis i aiali aīa sit: in plāta nō sit? deinde vñ viuerēt vigerētqʒ plante: nisi vitā acciperēt ⁊ nāciscerent ab aīa? i hoc quoqʒ differūt a nō viuētibus vita: ꝙ ali: ꝙ crescere: ꝙ plē de se dare pñt: neqʒ illud mouet: ꝙ hāc a ceteris separari cōtingat: cetere ab hac separari nō possint: cū eadē rō insit tactui cū ea que incessu pficit: veruʒ hec secūdus de aīa abūde demonstrabit. Hec itaqʒ sunt q̄ circa primū librū de aīa mihi tractāda occurrerūt: quo auditores beniuoli: dociles ⁊ attēti cōstitui sūt: ⁊ sententie veterum de anima fortassis plusq̄ꝫ opus erat impugnate.

¶ Tiberij Baclerij Bononiensis Lectura in secū/
dum de aïa Aristotelis ꝛ Auerrois.

¶ Tex. Cōmen. primi vsqȝ ad. 27.

Oc est igi
tur qȝ accepim⁹.
Intentio Aristo.
scḋo hoc ḋ anima
volumine est ḋcla
rare aïam cōduce
re corpus ꝛ ad eē
ꝛ ad opatiōes nā/
les: a Textu com/
mēti p̄mi vsqȝ ad
27. venabitur va/
rias aïe deffōnes:
a. 27. ad. 51. ḋ vir/
tutibus aget ve/
getatiu]: a. 51. vsqȝ ad finē libri ḋ sensitiu] virtutib⁹
copiose determinabit. ¶ Sentētia Tex. cōmē. p̄mi
talis est. Expositis his que veteres ḋ aïa tradiderūt
redeunduȝ est a principio ac si nihil de aïa dixissent
antiq ꝛ elaborāduȝ est determinare qd sit aïa: ꝛ q̄ nā
sit cōis maxie rō. ¶ Dicit Auer. opȝ incipe in cogno
scēdo s̄bam eius ꝛ cōsiderare in hoc quousqȝ sciatur
diffō que est magis vl'is: ꝛ magis cōprehēdens oēs
ptes. i. spēs vel potētias aïe: ꝛ hoc ē dictū vt ondat
de aïa humana nō eē tm̄ ptractandū: assignanda est
igit deffō aïe cōissima nō vt quietatiua: sȝ vt p illam
ad pprias trāseam⁹: dictū ē in p̄ nō eē tradēdā diffō/
neȝ cōeȝ: vt ibi fit statuo. Contra: infra. 12. dr talem
diffōneȝ explicare genus tm̄: ergo diffō cōissima nō
erit diffō. Solutio est: diffō cōis explicat gen⁹ tm̄ re
spectu aïe i speciali: respectu tn̄ aïe simpl'r ꝛ absolu
te genus ꝛ dr̄iam. ¶ Amplius inquit Auer. p̄io de/
bemus inuenire diffōnem que est magis vl'is oibus
ptib⁹ eius: cognitio. n. vl'is semp dȝ p̄cedere cogni
tionē ppriā: ꝛ est veꝝ ꝙ cognitio vl'is in eadē facul/
tate añcedit ptīcularē: tū qꝛ cōe est noti⁹ nāl'r ppꝛ0
apud nos: p̄ phy si. 4. ꝛ 7. 3. phy si. 3. tū ne idē in disci
plina eēt pluries iteratū ꝛ pluries demōstratū: tum
ne ppōnes vsitate in aliq libro essent p̄me ꝛ pprie:
veꝝ qꝛ virt⁹ motiua dirigebat i operādo p appetitū
ꝛ intellectū practicū pri⁹ differuit Ari. de intellectu
ꝙ̄ de v̄tute s̄m locū motiua ꝛ fuit ordo p̄poster⁹ ne/
cessario tn̄ cōmutat⁹: ꝛ dixi in eadē facultate: pp me/
tha. q̄ de ente vt ens ptractat: ꝙ̄ nihilomin⁹ nālis
phia ordine doctrine añcedit. 5. metha. p̄. 12. metha.
5. p̄. phy si. vltīo: neqȝ est dicēdū vt qdā rudit putāt
metha. fore vltimā quātū ad subiectū p̄ncipale qḋ ē
gen⁹ s̄barū separataꝝ ꝛ p̄mā ꝙ̄tū ad ens inquātum
ens qḋ ē s̄bm cōtētiuū: tū qꝛ distinctio de s̄bto p̄nci
pali ꝛ contentiuo vana est ꝛ chymerica: vt pbaui p/
hemio p̄mi phy si. āno supiori duȝ s̄btuȝ nālis phye
stabilirē: tū qꝛ metha. iō tractat de ente inquātū ens
qꝛ agit de substātijs abstractis q̄ pria penit⁹ existūt
entia: ḡ secūdaria intētōe ꝛ p accñs agit metha. ḋ en
te vt ens: sȝ penes illa q̄ secūdaria intētōe ꝛ p accñs
ꝯsiderant nō attendit in disciplinis ordo doctrine ḡ
metha. nō est censenda prima ordine doctrine: qꝛ cō
sideret ens inquātū ens: tū qꝛ: notitia entis inquātū
ens nō cōstituit habitū metha. cū stet notitiā entis
vt ens remanere metha. ḋstructa. 6. metha. 3. si n̄ eēt
alia substantia a substātia sensibili nālis phya eēt pri
ma: cui⁹ officiū eēt pertractare de ente inquātū ens:
quare vt resolute loquar dico ꝙ cognitio vl'is semp
in eadē facultate p̄cedit cognitionē ppriā: siue illud
vl'e primaria siue secūdaria intentione ꝯsideret: ꝛ ita
metha. prius de ente differit ꝙ̄ de intelligentijs: at
ordo habituū s̄m ordinē existit obiectoꝝ p se primo
ꝯsideratoꝝ: ꝛ hec ē cā ꝙ soleo affirmare hāc proposi
tionē: si methaphysicus: nō tractaret de substanijs
abstractis: qꝛ ageret de ente inquātū ens: eēt vtiqȝ
methaphysica p̄or ceteris disciplinis ꝛ nā ꝛ ordine
doctrine: intrabit igit ens inquātū ens ꝯsideratione
illi⁹ artificis cui⁹ munus erit speculari primū ens: si
sint substantie sepate: erit de ꝯsideratiōe methaphy/
sici: si nō existat alia substantia a sensibili ad natura/
lem pertinebit.

Digressio.

Quia Ari. prius diffinitionē aïe inuestigat ꝙ̄ ḋ
actib⁹: ꝛ obiectis: corpe ꝛ ꝯiūctio loquat:
iō dubitat. Utrū pri⁹ disputādū sit de s̄ba aïe ꝙ̄ ḋ ac
cidentib⁹ ei⁹: vȝ ꝙ nō. Tū qꝛ passiōes aïe nobis no/
tissime sunt ergo ab illis ē inchoandū: tum qꝛ subie
ctuȝ ē notissimū in facultate: ḡ ꝛ diffinitio subiecti: ḡ
nō pōt artifex inuestigare diffinitionē sui subiecti:
tum qꝛ scḋo de aïa. 33. priores potentijs act⁹ ꝛ ope/
tiones sunt s̄m rōneȝ: ꝛ his adhuc priora sunt obie
cta: ergo ab obiectis ē icipiēdū: mox ḋ actib⁹: postea
ḋ potentijs: tandem ḋ s̄ba ꝛ nā aïe est differendum.
¶ In oppositum: deffinitio anime mediū existit po/
tissimum in demonstrandis de ea passionibus: ergo
deffinitio aïe cunctis alijs añponi p̄mittiqȝ dȝ tāq̄
pricipiū scie: neqȝ rōnes oppositū hui⁹ ꝯuincebāt.
Ad p̄mā: dico ꝙ lȝ qñqȝ passiōes aïe pri⁹ cognoscen
de sint ꝙ̄ ei⁹ s̄biectū q̄ ad rōnē ei⁹ spālē: tn̄ aïa vl' ali
ud s̄bm quo ad rōnem ei⁹ gnālē pri⁹ cognosci] dȝ ꝙ̄
ei⁹ passiōes specifice ꝛ ḋtermiate ḋscēdēdo. Ad secū
dā: tenet artifex p̄mittē diffinitiōeȝ s̄biecti: ꝛ eā sup/
ponē n̄ pbarē: ꝛ inuestigarē diffinitiōeȝ via cōpositiua ꝛ
diuisiua n̄ isert diffōneȝ illā eē ignotā. 3. phy. 11. Ad
tertiā: dicēdū ꝙ act⁹ sunt simpl'r loquēdo p̄ores po/
tētijs ꝛ obiecta actib⁹: n̄ sunt tn̄ p̄uꝫ s̄be ꝛ nāe ipius
aïe: imo cāntur ab aïa: s̄m ꝙ dici ꝯsueuit oēȝ formā
alicui⁹ ꝛ actū effici pricipiū ꝛ cā actuū illius rei: fuit
igit iste ordo Ari. prius venari diffōnes aïe in vl'i:
at i differēdo ḋ aïa vegetatiua: prius de obiect]: po
stea de actib⁹: ḋmū ḋ potētijs ꝛ nā illi⁹ determiauit
i tractādo ḋ aïa sensitiua p̄dcm̄ ordineȝ obseruauit.
Uer dū ḋ itellectu agit: pri⁹ de itellcū p relationeȝ
ad sensuȝ ꝙ̄ ḋ ei⁹ obiecto ꝛ actib⁹ loquat: sȝ i his nō
ē plōgādus s̄mo: pcedit nāqȝ Ari. qñqȝ pcessu qꝛ
sepe vtit pcessu pp qd: h̄ de cōmento primo.

Snia Tex. cōmenti. 2. h̄ nomē ens istitutū ad si
gnificādū qcqd ē ex̄ nihil: si p̄dicamenta
ꝯcernat tāq̄ prio diuersa equocū existit: si v̄o vt ha/
beāt adinuicem attributionē ē analogum: omne au/
tem ens aut substantia est: aut accidens: ꝛ omne ac/
cidens aut absolutum est: aut respectiuum: absolu/
tum vna tantum dependet depēdētia. respectiuū v̄o
duplici ꝛ ad fundamentum videlicet ꝛ ad terminuȝ:
substantia queuis aut materia est: aut forma: aut ex
vtroqȝ permixtum: ꝛ cum forma sit actus: actus
aut est primus aut secundus: his diuisionibus vo/
luit habere Aristoteles animam esse substantiam
que est actus primus. ¶ Dicit Auerrois primo:

cū voluit scire diffinitionē vl̄lem oībus ptibus aie ⁊ fuit quasi manifestū q̄ collocat̄ in genere sb̄e: ⁊ dicit quasi pp multos antiquos q̄ aiam putauerunt esse accidēs: ⁊ subiūgit sb̄a ē vnū generū entiū. i. entiū q̄ sunt fm̄ antecedētia inesse: quoꝝ aia est vnū: est. n. sb̄a prior accidentib⁹ fm̄ nām ⁊ pfectionē ⁊ fm̄ tp̄s: 7. metha. 4. dicebat Auer. ⁊ sb̄a est prior tp̄e: qm̄ si accidens sit post corpus in quo est: manifestū est q̄ illud corpus precedit ipsū fm̄ tp̄s: ⁊ si fuerit ex accidentibus inseparabilib⁹ a re in que fit: tunc sb̄a subiecta ad illam rem p̄cedit illā rem ⁊ acidētia ꝯñā ipsā verbi grā: qm̄ subiectū ex quo generat̄ ignis ē pri⁹ forma ⁊ calore ignis: vnde fortes tp̄e antecedit suā sessionē: ⁊ suum currere: at mā prima forus precedit accidentia inseparabilia: ponere igitur aiam accn̄s est impossibile fm̄ q̄ dat nobis p͛ia cognitio nālis i. cognitio a posteriori: ⁊ nō est sic in mathe. nutritio n. ⁊ auctio: ⁊ sensatio ⁊ intellectio operationes existūt que in accidēs reduci nō pn̄t: nec in aliquā formam sb̄alem q̄ sit nō aia: sola nāq̄ aia mouet versus oēm dr̄iam positionis opinant̄. n. aū. Cōmentator q̄ sb̄a est nobilior accidēte: ⁊ q̄ aia est nobilior oībus accidentibus existentib⁹ hic: ⁊ lꝫ talis syllogismus videatur esse in quattuor terminis nō est tñ: q̄ p accidētia existētia hic intelligit Auer. accn̄s in esse reali: q̄ oīa anima palam dignitate p̄cedit: ⁊ cū sit talis syllogismus in terminis cōuertibilib⁹ colligit in secūda figura ex puris affirmatiuis. Contra: forma in esse intentionali nobilior est accidente in esse reali: q̄ forme in esse spirituali correspondet agens spirituale ⁊ potentia cognoscitiua ergo talis actus longe erit p̄stātior actu cui agens corporale ⁊ potētia ñ cognoscitiua satisfacit: ⁊ talis forma in esse intētionali non est sb̄a: cū sit qualitas de p͛ia specie qualitatis: ḡ. Solutio est: forma in esse intellectuali hꝫ perfectius esse q̄ vt in actuali existentia ⁊ aliquo mō minus perfectū: quatenus existit in intellectu possibili ab intellectu agente pfectum hꝫ essendi modū: inquātū aūt habent forme intētionales esse obiectiuū ⁊ diminutum seruant modū essendi imperfectū: ⁊ vt hec res clarissime intelligat̄ relictis aliorum sentētijs mens Auer. fuit: vt paulo altius exordiar: forme celestes sunt abstracte ⁊ vl̄es per essentiā: quarū est idē esse in aia ⁊ extra: nō educunt̄ de potētia orbiū celestiū qbus in esse reali vniunt̄: nō causant̄ intelligētie superiores ab inferiorib⁹ quibus adunantur in esse intentionali: neq̄ igit̄ egent intellectus agēte aliquo corporeo quātū ad eorū esse reale: neq̄ ope egent intellectus agentis: cuius officiū est transferre formā de vno ordine ad aliū. 3. de aia. 18. potuerunt igitur hac de cā intelligentie sua perficere pfectibilia ⁊ in esse reali ⁊ in esse intentionali: absq̄ hoc q̄ a pfectibilib⁹ dependerent: at forme māles que non abstracte existunt ⁊ vl̄es p essentiā: indigēt quātum ad earum esse reale agente corporeo eas educēte de gremio māe: egent ⁊ p̄curatiōe intellectus agentis q̄ntū ad eaꝝ esse intellectuale: educunt̄ de potentia māe: ⁊ ab ipsa dependent: nō educunt̄ de potētia intellect⁹ docte loquēdo: a quo tñ dependere dicunt̄: cōditiōes itaq̄ maximā in formis p̄seferrētes perfectionē sunt: esse abstractū: esse non dependēs intelligentie in quouis earū esse ⁊ abstracte ⁊ nō educte ⁊ nō d̄pēdētes existūt: quapp gen⁹ itellectuū p̄stāns simul ab oīb⁹ declarat̄: at forme māles merito extrinsecus realis ⁊ nō abstracte ⁊ educte ⁊ dependentes inueniuntur: quā ob causam modū essendi impfectū seruare dicūtur: predicte vero forme q̄ntū ad eaꝝ esse intellectuale abstracte existūt: ⁊ nō educte: ⁊ dependentes: prime due conditiōes excellentiā inferūt existētie intentionalis: tertia aūt facit esse intentionale diminutum nominari: verūtñ est: q̄ dependentia forme in esse intentionali infert eē spirituale talis forme vocari diminutū ⁊ accidentale: dependentia vero forme in esse reali ⁊ eductio ⁊ nō abstractio nō colligit esse reale nūcupari posse diminutū ⁊ accidentale: idcirco euidentissime ꝯcludo formā nālem in eē spirituali simpliciter ⁊ absolute tante nō eē pfectiōis quante ipsamet existit i esse reali: neq̄ hec ratio colligit: forme in esse intentionali deseruit potentia nobilior ⁊ agens prestantius ergo forma in esse spirituali perfectior erit forma in esse reali: in primis tenent̄ hanc rationem soluere oēs theologorū familie: quia spēs intelligibilis ē in intellectu possibili ab itellectu agēte: seu ē in aia mediante intellectu possibili ⁊ ab aia mediante intellectu agente: que tñ impfectior est forma in re extra existēte. Secūdo dico q̄ potēcijs eiusdem generis ⁊ agentib⁹ eiusdē generis pfectior: ib⁹ respōdent actus p̄stantiores: intellectus possibilis ⁊ mā potentie sunt diuersoꝝ ordinū: similiter ⁊ agentia causantia formas in esse reali ⁊ intentionali pariter ⁊ actus illis deseruiētes inueniūtur alterius ⁊ alterius ordinis: ⁊ vlterius fateor intellectum humanū pfici posse forma ⁊ actu lōge p̄stātiori quis actu mām iformāte: cū itelligant̄ ab hoie sb̄e sepate p eē̄ sentiā eaꝝ: q̄ pfitiētes sunt intellectū absq̄ aliq̄ d̄pēdētia: ⁊ ppterea dixi ānis superiori i p̄hemio fm̄i phy. forme māles merito eē viliate abstracti: q̄d ab intellectu agēte d̄ nouo acqrē̄ possunt: quatenus iformāt intellectū: eo sunt p̄stātiores: viliores aūt inq̄ātū intellect⁹ eaꝝ terminat dependentiā: ⁊ forme celestes abstracte p essentiā simpliciter ⁊ absolute intellectū hūanū nobilitate ātecedūt: q̄ ipe pfiuentes intellectū ab ipo nullaten⁹ depēdent: ⁊ tāta iter formas superiores ⁊ subcelestes nascitur diuersitas: q̄ ille sunt vl̄es p essentiā: habentes idem esse in anima ⁊ extra. cetere ab intellectu agente efficiunt̄ vniuersales: cū non habeant idem esse i aia ⁊ extra. Et si quispiam q̄rat: i quo eē intelligētie sunt pfectiores: an. s. i esse reali: an intētionali. Dico eas eē pfectissimas in quolibet eē: q̄ fm̄ quoduis eē sunt abstracte: ñ educte: ⁊ ñ depēdētes: ī lꝫ q̄cq̄d sit Auer. aperte ꝯcludit nām eē substantiā: cū termini positi in rōne importēt substantias ⁊ accidentia in esse reali: ⁊ hec sunt q̄ mihi p opportunitate huius loci dicenda occurrerūt: saluo mihi libertatē dicēdi alias q̄d mihi videbit̄. ¶ Amplius secūdo aīt. Auer. ⁊ cū narrauit q̄ substātia vl̄r debet poni genus. s. analogū: q̄ genus vniuocū predicamenti substātie est hoc nomen corpus tāgibile: incepit diuidere eius genera. i. significata: ē materia prima id quod p se nō est formatum: neq̄ aliquid p se in actu: cum nullam habeat formam sibi propriā: ⁊ peculiarem: primo physicorum. 69. ⁊ fatio nō paruam differentiam inter istas propositiones: materia prima per se non est formata: ⁊ materia prima per se est non formata: prima enim propositio est negatiua: secunda est affirmatiua de predicato infinito i qua significatur illud predicatum infinitum per se cōuenire materie: ⁊ ita materiam ad formam conduci nō posse: alia preterea explicatur diffinitio materie. Est namq̄ materia substantia que est in potentia: ⁊ cum

esse

esse in potentia quandam prescferrat compositionez docte loquendo: enunciare tenemur: materiá esse potentiá: vel eē formalr potentiam potentia radicali ⁊ absoluta mãe. Et est obseruandú ꝙ cālitas cīe mālis cōsistit in receptōe forme: qnqȝ tñ causa mālis hȝ causalitatē supra cōpositú ⁊ nō supra formá: qnȝ sup vtrūqȝ: vñ extimo ꝙ hec ṗdicata: non esse ꝑ se formatum: nō esse aliquid ꝑ se in actu: esse potens nāliter suscipere formá: ⁊ esse id ex quo fit aliquid cum insit: cōueniūt mãe celi ⁊ sublunariū: est nāqȝ orbis intelligētie subiectus formatꝰ ⁊ in actu ꝑ intelligentiā: ex quo fit aliqd cū insit: qr celuȝ est factū: cū consistit ex tota sua mã: ꝑ celi. 93. ⁊ hoc est ꝙ dicebat. Cōmēta. 9. methaphysice. 17. ⁊ hoc ꝙ corpus celeste nō denudatꝛ a potentia in vbi non ꝓhibet: vt sit mã: hec enim est dispō materie. s. nō denudari a potentia: sȝ prohibet vt sit forma. Contra. 2. capi. de sba orbis: corpus aūt celeste est quasi mã istius forme abstracte ⁊ est mã existens in actu: ⁊ ideo nō assimilatꝛ materie nisi in hoc tm̄: qr est mã fixa ad recipiēduȝ formaȝ: ⁊ iō dr dignius subiectū q̄ȝ mã. Solutō est: mã celi vocatur in actu respectu forme quá non hȝ: cum nō sit capax forme quá nō hȝ: merito tñ intelligēne cui subiicitur est orbis potētia: dr aūt mã fixa forme: que causatur a forma formalr: forma fixa materie est que cōstituuntur inesse ꝑ mãm: vnde oēs materie substentātur per formas: nō oēs tñ forme substentantꝛ per materias: qr forma celi non sustentatꝛ per celuȝ: primo physicoꝝ. 63. ¶ Rursus. 3. inquit Auer. forma est q̄ indiuiduū fit hoc ⁊ est sba per quam ꝑficitur hec sba que est in potentia forma: est nāqȝ forma ꝰm eē reale principiū indiuiduatōis: que ꝰm esse abstractum est principium vnitatis: ⁊ cōsideranda est causalitas forme que cōsistit in dare esse ⁊ cōstituere cōpositū: esse aūt nihil aliud est q̄ȝ effectꝰ formalis forme: hec igitur ṗdicata: eē sbam ꝑ quaȝ ꝑficitur sba que est in potentia forma: ⁊ esse id per qȯ indiuiduū fit hoc cōsentiunt formis eductis ⁊ non eductis viuūt. n. ⁊ hō ⁊ corpora celestia intellectibꝰ: perficiuntur orbes celestes intelligentijs ⁊ corpus humanum intellectu. ¶ Iterum quarto dicit Auer. qm̄ aūt forma est: ⁊ cū hoc est sba: manifestuȝ est. n. qr cōprehenditꝛ sensu: q̄ est forma: qr nihil recipitꝛ in sensu nisi actus ⁊ forma ⁊ non est snia huius ꝓpositionis: aīa cōprehēditꝛ sensu. i. nulla via cognoscitꝛ nisi per sensum: nō ꝙ sensu attingatur: qr. 2. de aīa. 63. cogitatiua ꝑcipit intētiones indiuiduales decez predicamētorū. Est ⁊ sba: qr est pars substāte: ⁊ sublata forma ⁊ mã tollitur compositū per se primo: est cōsiderandū ꝙ pars materie pōt auferri paulatiȝ nō sublata re nāli: at qñ aufferetur mã totalis que auffertur ablata forma quātuȝ ad eius esse actuale nō potētiale: perit cōpositūȝ nāle. ¶ Postremo: actus primus est ipsa forma ꝰm essentiam: actus secūdus aut est forma operans: aut ipsa operatio: sed de his infra cōmento. 5.

Sententia.

Textus Cōmenti. 3. Cum corpora nālia que artificialiū principia existunt nālia maxime substāte sint: ⁊ corporū nālium quedā hn̄t vitá q̄dam nō habeāt: erit oē corpus nāle particeps vite sbat ⁊ ita substantia ⁊ composita: Ex his vult Aristoteles colligere animam esse actum corporis nālis vitam hn̄tis. ¶ Dicit Auerrois primo: ⁊ corpora cōposita hn̄t hoc nomen substantia magis ꝓprie ꝰm ꝙ est magis famosuȝ. Secūdus est: forma ꝰm veritatē est substātia ꝑfectior cōposito ob independētiā eius: at substantia cōposita ꝰm famositatē dicitur dignius habere nomen substantie. ¶ Item ait Auerrois: ⁊ maxime corpora naturalia: ista enim sunt principia corporum artificialiuȝ. i. in artificialibus principiū māle ē ꝑstantius principiato ⁊ magis dignū ē corpus naturale habere nomen substantiale q̄ȝ corpus artificiale: illud. n. tá rōne forme q̄ȝ mãe ē substātia: aliȯ merito mãe tátū. ¶ Rursus inqt Auer. intelligo ꝑ vitá principiū qȯ ē cōe omni animato: ⁊ est illud qȯ appropriatꝛ plātis: qm̄ hoc nomen vita dicebatꝛ in lingua grecca de oī eo qȯ augetur ⁊ nutritꝛ: animal aūt de oī eo qȯ nutritꝛ ⁊ sentit in arabico aūt videntur significare idē: sed tñ ñ dicitꝛ mortuū nisi animal qȯ caret principio nutrimenti ⁊ sensus insimul: nō principio sensus ⁊ motus. Sēsus ē: apud grecos: oē animal ē viuū: nō tñ oē viuū ē animal: ⁊ ita animal dicitꝛ mortuū: qñ deponit virtutem nutritiuá: ēt si ꝑ possibile seruaret sensuȝ ⁊ motum: apud arabes hoc nomen animal: ⁊ hoc nomē viuuȝ ꝯuertuntꝛ: ⁊ licet illa duo noīa ꝯuertantꝛ apȯ arabes: tñ apud ipsos nō dicitꝛ mortuū nisi animal qȯ caret principio nutrimenti ⁊ sensus insimul: nō principio sensus ⁊ motus tm̄: quasi dicat: si animal ē animal ⁊ viuū ꝑ sensuȝ: ergo cū deponitꝛ sensus: ēt si seruaretꝛ virtus nutritiua: deberet animal vocari mortuuȝ: ⁊ tñ ꝯsuetudo ē apud arabes ñ appellare animal mortuum nisi quatenus deponit principiū sensus ⁊ nutrimenti. Greci igitꝛ subtilr loquūtur: qr si qdpiā viuit virtute nutritiua: ⁊ fit animal sensu: ꝑ depositōeȝ virtutis nutritiue vocatur mortuū: ꝑ depositionem vero sensus nō ē animal: at Arabes nō cōsequenter ꝓcedunt: quoniá si viuū. ⁊ animal ꝯuertantꝛ: cū aīal sit aīal ꝑ sensuȝ: ꝑ depositionē sensus ȯbēt aīal nuncupari mortuum: ⁊ tñ apud arabes non dicitur mortuum nisi animal qȯ caret principio nutrimenti ⁊ sensus insimul non principio sensus ⁊ motus tantum. ¶ Postremo ait Auer. ⁊ dixit essentialiter: quia inuenitur extra viuum aliquid qȯ assimilatur augmēto ⁊ diminutioni: vt lapis: ⁊ non est viuum: nutritio. n. ⁊ augmentatio animatis subcelestibus duntaxat conceduntur: ⁊ dicebat Auerrois primo de generatiōe 33. non potest quis dicere ꝙ q̄ȝuis crementum sit in quantitate non est necessariuȝ vt sit in actu corpore aduenienre: aer enim quādo ex aqua generatur acquirit maiorem quantitatem sine corpore extrinseco adueniente: quoniam non est hoc crementum: imo prima materia naturaliter recipit augmentum ⁊ diminutionem in magnitudine: ⁊ hoc erit manifestuȝ saluatis rebus essentialibus idest conditionibus: in eo quod crescet: quorum vnum est: vt quelibet pars aucti sit aucta. Secunduȝ est ꝙ non crescat nisi aliquo extrinseco adueniente: tertium est ꝙ illud quod dicitur crescere ⁊ diminui sit permanens: quapropter manifestum est ꝙ quantitas aeris generati ex aqua non est crementum aque nec aeris: hec eniȝ transmutatio de diminutione in augmentum non habet idē sbiectū. s. actu ⁊ sbstātiale: sȝ iá dictū ē ꝙ cremētuȝ hȝ vnū subiectū: actu. s. ⁊ si quis dixerit ꝙ corpꝰ cōmune aque ⁊ aeri est subiectum istius crementi frangetur sermo iste per secundam radicem scilicet ꝙ i cremento necessarium est aliquod extrinsecum: ista ergo est consequentia Commentatoris: in cremento necessarium est aliquod extrinsecum i ergo remanet idem subiectum actu: a principio augmentationis vsqȝ in finem.

Sētētia Textus Cōmēti.4.aīa nō est corp⁹ q₂ corp⁹ nō subijt rōnez eoruz que sunt in subiecto:sed vt subiectū potius est ꝛ mā:necesse est igit aiam sbam esse pinde atq₃ formā corporis nālis potētia vitā hñtis. ¶ Dicit Auer. pīncepit querere de aīa vtru sit sba cōposita.s.corpus:aut ꝭm formā:dicere.n.aiam esse mām ipossibile ē:hoc māifestū est. Sensus est:nō oportuit Ari.pbare aiaz non esse mam:q₂ hoc erat manifestū:cum mā neq₃ sit actus:neq₃ in actu.7.metha.8.ꝑ phy.69.aīa aūt sit actus:ꝛ corpus sit actus vel in actu: si:n.quis do ele loqui cōtendat:enūciet mām eē potētiā nō actū:neq₃ in actu:formā esse actū:nō in actu:cōpositū vero asserat eēm actu:nō actū:vn̄ esse in potentia ꝛ eē in actu quādaz ꝓseserūt cōpositionē: ꝛ diccbā anno superiori ꝑ physi.78.mā pima nec est pura priuatio ꝛ purū nihil: nec est ens actu:lz.n.ipsa semp sit cōiuncta formis ꝛ actuata:non tn̄ ipsa appellari pōt ens actu:sed est pura potētia:est.n.hoc pdicatū inseparabile ab ipsa respectu cuiuscūq₃ cōparet. ¶ Amplius ait Auer. aīa non est sba ꝭm cōpositōez:cōpositū.n.corpus habens vitaz non est corpus viuū ꝭm q₂ est corpus simplr:sed ꝭm q₂ est tale corpus:ē igitur viuū per aliqd existens in subiecto:non per aliquod existens nō in subiecto:corpus aūt est sba ꝭm q₂ est cōpositū:sensus est:oē viuu est viuuz nō ꝭm q₂ corpus:sed ꝭm q₂ tale corpus:at viuū nō est tale nisi per aliqd existens in corpore:vt in subiecto: cū igit oē viuū sit viuum per aliquid existens in subiecto: ꝛ quicqd sit viuuz sit viuum per aiam:erit aīa aliqd existens in subiecto:tunc vltra:anima est existens in subiecto:nullū cōpositū est in subiecto:ergo aīa non est sba cōposita:iste syllogismus est in tertio secūde figure:ꝛ prima est minor: ꝛ secūda est maior: iuxta. Regulas Auer.primo priorū capite.5.nominemus igitur:inquit ibi Auer.subiectū quesiti in ppositōe pria que est.g.extremitatē minorē: ꝛ pdicatuz qsiti in ppōe scda que est a extremitatē maiorē:ꝛ terminuz eis cōez:q est.b.terminū mediū nominem⁹: ꝛ eā ppositōez in qua est extremitas minor: minorē ꝛ in q est extremitas maior maiorē:nominem⁹ quoq₃ ordinez termini medij iter extremitates figurā. ¶ Rursus inquit. Cōmē.hoc ppriū est forme: vt sit sba in subiecto:ꝛ differt ab accidente:.qm̄ accidēs non est pars sbe composite:forma aūt est pars huius substāne cōposite:ꝛ ēt equiuoce dr forma esse in subiecto ꝛ accidens esse in subiecto:subiectū.n.accidētis est corpus cōpositū ex mā ꝛ forma ꝛ est aliqd existens in actu:ꝛ non indiget in suo eē accidēti:subiectū aūt forme nō hz esse in actu ꝭm q₂ est subiectū: nisi p formaz ꝛ indiget forma vt sit in actu:ꝛ maxime primuz subiectū: qd nō denudat a forma oio: ꝛ pp similitudinez inter ista errauerūt plures loquētiū ꝛ dixerūt formā esse accidēs. Sensus est:forma sbalis vnitur materie ꝛ cōstituit vnuz p essentiā: forma accidentalis vnitur cōposito ꝛ reddit vnuz cōgregatū p accidens:illa terminat generatōez:hec transmutatōem accidentalez:subiectū illius est pura potētia: ꝛ tale subiectū lz ex se nullum sibi determinet actum:sp tn̄ formis inuenit informatū: repugnat nāq₃ mā̄e esse sine forma:2.physi.12.vn̄ vlr primuz nō esse forme abiciēde primū existit eē forme inducēde:generatio n.vnius est corruptio alterius: ꝑ de gnātione.17.

Digressio.

Quia Auer.sentit ꝯpositū ex mā ꝛ forma subici accn̄tib⁹:ꝛ mām formis substātialib⁹:dubitat vtruz cuiuslibet forme sola mā sit imediatum ꝛ ꝓmū receptiuū:que i ꝓposito difficultatē faciūt sūt:i ꝓmis:si hec dr̄ia iter formā substātialē ꝛ accidētalē ꝯcedat:q₂ vz forma substātialis i mā:accidētia vo in ꝯposito suscipiant:n̄ eēt q̄ntitas interminata imediate i mā pria:aut eēt forma substātialis si imediate in mā pria existēt. ¶ Rursus:q̄litates simbole elementoꝝ si fundent in ꝯposito:n̄ pmanebūt eedē numero in genito ꝛ corrupto:at si i mā pria inueniant:n̄ erūt q̄litates elementoꝝ a formis elementoꝝ:ꝛ dabitur q̄litas interminata. ¶ Amplius si accidentia i ꝯposito subiectent:nō manebūt eadē numero accidentia in viuo ꝛ mortuo:q₂ accidēs nō migrat de subiecto i subiectū. ¶ Arbitrat Gregorius Ariminensis.2.sententiaꝝ distinctione.12.mām primā solā eē p se ꝓmū ꝛ imediatū subiectū receptiuū accidētiū:formā autē substantialē tantū eē mediū dispositiuū:veluti ꝛ elementa se habent respectu forme mixti in cui⁹ fauorē sunt iste rōnes:p solā mām ꝯpositū ē in potentia receptiua ad quālibet formā corporalē:ergo mā erit primū receptiuū accidētiū. Itē in hoie sola mā ē subiectū oiuz formarū corporaliū:q₂ aīa itellectiua cuz sit spiritualis subiectū eē nō pōt formarū corporaliuz. Iterū:nulla res agit ad corruptionē suipsius p se:at si calor eēt in tota aqua ꝛ nō in sola mā:ipse per se ageret ad corruptionē sui:ergo ē tantū in prima mā:deducit minor:calor aque agit p se ad corruptionez cāe sine qua ipse nō pōt ꝯseruari si ē in tota aqua:g̃ agit p se ad corruptionē sui:pz ꝯsequētia:aliogn caliditas nō ageret p se ad interitū terre:cū n̄ imediate agat ad corruptionē terre sed tm̄ ad corruptionez frigiditatis. Amplius:illi soli inheret dispositio ad formā de cuius potentia educit forma:sz forma educitur tm̄ de potētia mā̄e nō ꝯpositi:ergo soli materie inheret dispositio:pp istas ꝛ similes rōes fatet Marsilius primo de generatiōe questione.7.mām solam eē subiectū inhesionis accidentiū:ꝯpositū vero denominationis. ¶ Contra:materia non est subiectuz vite:ergo nec mortis:quia habitus ꝛ priuatio fiūt circa idem. Itē accidens est in illo vt in subiecto:qd intrinsece denominat:sed ista.sortes ē albus:est denominatiua denominatione intrinseca ergo:iterum impossibile est formā esse in aliquo quin denominet ipsum formaliter:ergo si sola materia erit primum receptiuum accidentium ꝛ subiectum inhesionis:erit ꝛ subiectū denominationis. Item qualitates prime sunt veluti passiones elementoruz:ꝛ qualitates secūde a primis causantur:ergo. Preterea vnusqsq₃ act⁹ illi subiecto p se ꝛ primo vnit ꝛ i illo p se primo fundatur:cum quo compositum constituit:forma.n.substātialis vnit p se prio materie ꝛ in illa per se primo fundat:cū qua cōpositū cōstituit vnū p essentiā:g̃ albedo illi subiecto p se ꝓ vniet ꝛ in illo p se ꝓ subiectabit cū quo cōstituet cōpositū vnū p accidēs:sz cōpositio accidētalis ꝓsupponit sbalē:g̃ albedo nō erit actus p se ꝓ mā̄e sed cōpositi ex mā ꝛ forma:g̃ ꝯposito p se ꝓ vniet:ꝛ in illo p se ꝓ subiectabit. ¶ Existimāt igitur Thomiste vnā dūtaxat formā in quouis cōposito reperiri dantē eē specificū ꝛ genericū ꝛ hn̄tem multos gradus ꝭm quos diuersa pdicata ꝯposito attribuūtur:apud quos in corruptōe sbali fit resolutio vsq₃ ad māz primā tam ex pte formaꝝ sbaliū q̄₃ accidētaliū:queādmodū.n.mā deponēdo vnā formam

maz sbalez ꝛ vnã qualitatẽ acqrit aliã:ita pdendo q̃tꝫ/
titatẽ vnã acqrit aliã. ℭ Cõtra hec opinio nõ satisfa
cit cõmẽ. ponẽti in mixtis ꝛ aiatis ꝛ inaiatis:elemẽ/
ta formalr remanere ſm eẽ truncatũ ꝛ remissũ:ꝛ dꝛ/
xi ꝑ de aia.77.in elemẽtis eſt dũtaxat vna forma ſba
li:ī mixtis inaiatis sunt forme elemẽtoꝝ truncate ꝛ
forme specifice vltimate ex illis resultãtes:in plãt]
exiſtũt forme elemẽtoꝝ remisse ex qbus resultat for
ma mixti que nõ eſt aia:forme.n.mixtoꝝ q̃ sunt non
aie sunt forme cõplexionales aut attribute cõplexio
ni:at aia vegetatiua ꝛ sensitiua sunt forme ꝯplexiõa
lr supaddite:in brutis sunt elemẽta:forma mixti:aia
sensitiua:in hoie elemẽta ꝯperiunꝭ:forma mixti.aia
cogitatiua ꝛ intellectꝰ. ℭ Tenẽdum eſt ꝗ ad mentez
Auer.in elemẽtis accñtia fundari p se ꝑ:in mixtis ãt
in cõposito ex mã ꝛ formis elemẽtoꝝ trũcatis supplẽ
tibꝰ vicẽ vniꝰ forme. Neqꝫ rões adducte in fauorez
opinionis Gregorij ꝯcludũt. Ad primã:dico ꝙ lꝫ cõ
posita hẽant a mã ꝙ subiciant motui:ceterisqꝫ accidẽ
tibꝰ substernanꝭ:hoc tñ nõ facit ꝙ mã sit p se primuz
subiectũ accidẽtiu:veluti ꝛ cõposita a mã hñt ꝙ sint
corruptibilia cũ sit mã cã corruptiõis:non sit tñ mã p
se ꝑ corruptibilis. Ad scdãz:dico ꝙ hõ eſt subiectus
accidẽtibꝰ ab intellectu pẽdentibꝰ:eſt.n.talis ꝛ talis
figure ab intellectu:ꝛ nõ vꝫ hec ꝯña:aia intellectiua
eſt spũalis ꝗ ipsa nõ põt esse cã accidẽtiũ corpaliuz:
sũt nãqꝫ figura celi ꝛ q̃titas eiusdẽ ab intelligẽtia ñ
quãta ꝛ nõ figurata neqꝫ p se:neqꝫ p accidẽs.2.cap.
de sba orbis. Ad tertiã dico ꝙ caliditas exñs in tota
aq̃ agit p se ad corruptiõem aq̃:ꝛ nõ ipsiusmet p se:ꝛ
ñ colligit hec seq̃la:calor agit p se ad interitum cãe
sine q̃ ipse nõ põt cõseruari:ꝗ agit per se ad interitũ
suppsiti:vñ calor receptꝰ in aq̃ per se destruit frigi
ditatez:ꝛ ea q̃ forme itroducẽde sunt ipossibilia:de/
struunꝭ aũt p accidẽs ea q̃ formã iducendã pmittũt:
ꝛ hec eſt cã ꝙ Thomiste fateanꝭ hanc ꝑpõnez:oẽ qd
corrũpiꝭ per accñs corrũpiꝭ cõsecutiue ꝛ nõ eꝯ. Ad
q̃rtã:sunt dispõnes in toto ꝯposito:lꝫ ipsis disponaꝭ
mã de cuiꝰ potẽtia educiꝭ forma: ℭ Supeſt satisface
re difficultatibꝰ in ꝑncipio digressionis itroduci]:ad
ꝑmã q̃titas terminata ꝛ itermiata sunt idẽ re ꝛ eẽn
tialr:lꝫ dñt accidẽtalr:ꝛ q: q̃titas iterminata dicit
potẽtiã ad oẽm terminũ:q̃ potẽtia fundaꝭ in mã:iõ
ꝯcediꝭ q̃titatẽ itermiatã:cũ sit accñs ipotẽtia fũdari
posse ĩ sbto ente potẽtia:at q̃titas termiata:dicẽ tmĩ
nũ ꝛ cũ oĩs terminꝰ sit a forma:ẽ q̃titas termiata in
sbto ente actu:vt termiata eſt:ꝛ lꝫ agens nãle nõ va
leat educere formã de potẽtia mãe:nisi mã sit q̃ta:ñ
tñ formã educit de q̃titate sꝫ de mã:neqꝫ qualitas
suscipit formã sꝫ mã:q̃titas ꝗ iterminata vt dicit po
tentiã ad oẽz terminũ eſt qdẽ in mã:cũ tñ idẽ sit re ꝙ
q̃titas terminata põt dici fundari in ꝯposito:hec ãt
de forma sbali nõ dicunꝭ:ꝛ dicebaꝫ ãno supiori prio
phyſi.63.dimẽsio interminata lꝫ precedat formã sba
lem:forma tñ sbalis intimiꝰ ꝛ ꝑpinquis vniꝭ mãe q̃
q̃titas iterminata:ꝛ q̃tuis vt dicẽ potẽtiã ad oẽz tmĩ
nũ sit ĩ mã:q: tñ ẽ idẽ re ꝙ quãtitas termiata pt dici
fundari in ꝯposito. ℭ Ad scdã aliq volunt ꝙ qua/
litates simbole habeant mãm primam pro subiecto:
qualitates dissimbole ꝯpositum. ℭ Cõtra:qualitas
queuis ẽ rõe forme:ergo nõ fundaꝭ aliqua qualitas
in mã prima. Itẽ oĩs qualitas ẽ terminata:ergo nul
la subiectaꝭ imediate in prima mã. Rursus qualita/
tes dissimbole fundantur in ꝯposito:ergo ꝛ simbole
sunt.n.eedẽ q̃litates simbole ꝛ dissimbole respectu
diuersoꝝ. ℭ Sunt ꝛ quĩ dicunt qualitates simbolas
fundari in ꝯposito ꝛ remanẽ easdẽ in generato ꝛ cor
rupto. ℭ Cõtra:hec q̃litas manet eadez in genito ꝛ
corrupto:ergo ẽ interminata:item migraret accidẽs
de subiecto in subiectũ ꝛ nõ variareꝭ accidẽs ad va/
riationẽ subiecti:quare tenendũ ẽ qualitates simbo/
las nõ manere easdẽ numero in genito ꝛ corrupto:
cũ fundenꝭ tales qualitates ĩ ꝯposito ex mã ꝛ forma
ellementi vltimata:ꝛ si qñqꝫ dicatur ab Aristotele ꝛ
Auerroi eas remanere easdez intelligaꝭ eas pmanẽ
easdẽ.s.ꝯsimiles. ℭ Ad tertiã pmanent eadẽ accidẽ/
tia in viuo ꝛ mortuo:q: fundanꝭ in ꝯposito ex mã ꝛ
forma ellemẽtoꝝ truncatis supplẽtibꝰ vicẽ vniꝰ de/
terminate forme:ꝛ dixi ãno supiori.5.phyſi.35.morꝰ
canis pfecti deorsuz ĩ medio descensus dficiẽtis fun/
daꝭ in corpore altera pte aialis:hec sunt q̃ de subie/
cto accidentium mihi tractãda occurrũt.

Sẽtẽtia Tex.cõmẽti.5.aia ẽ actꝰ ꝑmꝰ corpo
ris nãlis:q: oĩs forma inexistẽs al
teri tã penes opationẽ q̃ ꝑuationẽ ẽ actꝰ primꝰ:aia
ẽ hmõi:cũ ipsa insit corpi ꝛ apõ somnũ ꝛ apõ vigiliã
ergo aia erit actꝰ ꝑmꝰ. ℭ Dicẽ Auer.prio:cũ dclara/
uit ꝙ aia ẽ sba ſm formã ꝛ forme sunt pfectiões habẽ
tiũ formas:vñ ẽ aduertẽdũ ꝙ cũ cãlitas forme sit in/
trinseca:ꝛ sit forma ꝑo habẽtis formã:ꝛ ꝯpositi ꝛ non
mãe:rectꝰ diciꝭ forma:forma cõpositi q̃ mãe:locat
ẽt forma ipm ꝯpositũ ĩ determiata spẽ:cui largiꝭ oẽm
suã pfectionẽ eẽntialẽ:ꝛ dicebã ãno supiori.2.phy.
12.formã itẽ ꝛ ꝯpositũ eq̃lis eẽ pfectõis,ꝛ formã hñe
maiorẽ pfectionẽ ipo ꝯposito. ℭ Incepit inqt Auer.
dmõstrare ꝙ pfectio ẽ ĩ diffinitiõe aie q̃si genꝰ:ꝛ di/
xit q̃si genꝰ ꝛ ꝑꝑ aiam:q: itelligẽtijs ꝛ alijs aiabꝰ ni/
hil ẽ pfecte vniuocũ.ĩfra.7.30.3.de aia.5.ꝛ ꝑꝑ perfe/
ctionẽ:nã pfectio cõis ẽ perfectiõi sbali ꝛ accñtali:ꝛ
eis nihil exiſtit cõe vniuocũ.12.meth.22. ℭ Amplꝰ
ait Auer.necesse ẽ vt aia sit pfectio talis corporis.i.pfe
ctio corporis nãlis hñtis vitã ĩ potentia ſm ꝙ pficiꝭ p
ipaz.i.ſm ꝙ tale corpꝰ ẽ ĩ potẽtia accidẽtali ꝛ ñ eẽn/
tiali p ipaz aiaz:q: cum aia sit forma:ꝛ oĩs forma sit
pfectio:erit aia pfectio. ℭ Iteꝝ inquit Cõmẽta.qñ
apõ eẽ istꝰ pfectiõis ĩ aiato iueniꝭ aia:ñ apud eẽ al/
terꝰ pfectiõis:sensus ẽ:q: aia ẽ duꝫ ẽ pria pfectio ꝛ
ea rẽota rẽoueꝭ:ꝛ ñ sic sblata altera pfectiõe tolliꝭ aia
icircco aia ꝑma exiſtit pfectio:ñ itẽdebat Auer.aiam
eẽ actũ ꝑmũ:q: tũc aia sit:qñ ẽ ĩ mã ꝛ ñ opaꝭ:ꝛ ñ exi
ſtat ĩ corpe:qñ opaꝭ:q: siue opeꝭ:siue ñ:ñ minꝰ ẽ aia
ꝛ paulopoſt sbiũgit:ꝛ hꝫ ẽ silr eẽ scie ĩ sciẽte ĩ tpe in
q̃ ñ studet:ꝛ ñ ẽ silr eẽ ignorãtie ĩ ñ sciẽte:ꝛ rõ ẽ:q:
ignorãtia.s.negatiõis ñ ẽ ens positiuũ:aia autẽ ens
positiuũ exiſtit:vñ manifeſtũ ẽ ait Auer.ꝙ aial apud
somnũ hꝫ aiaz sensibilẽ:sꝫ ñ vtiꝭ sensu:ꝛ ꝟum ẽ exte/
riori:ñ ãt iteriori:dicebat.n.Cõmẽtator ĩ de somno
ꝛ vigilia ꝟtutẽ imagiatiuã semp eẽ ĩ ꝯtiua trãsactiõe
õ vna ymagie ad aliã. ℭ Rursus dicẽ Auer.ꝛ hꝫ ẽ in
aia sensibili:aia ãt nutritiua nũq̃ iueniꝭ ĩ aialibꝰ ni
si ſm postremã pfectionẽ:cessatio nãqꝫ ꝟtuti] nutriti/
ue ab ope suo ẽ mors.8.phy.20.ꝗ ñ oĩs aia erit actꝰ
primus:soluit primo Auer.dicens:nisi aliqs ponat
ꝙ sit quidam modus animaliũ q ñ nutriꭍ in aliquo
tempore scilicet in tpe ĩ quo mãẽt ĩ lapidibꝰ vt rane
magne:dicte.s.buffones:q̃ nihil thesaurizant.i.q̃ ñ
sunt cõgregantia cibũ:ꝛ manent tota hyeme in lapi
dibus:ꝛ similiter plures serpentes:ꝛ ſꝫ hoc erit cõe
aie sensibili ꝛ nutritiue eadẽ intẽtiõe. Sensus ẽ:si in
noiatis aialibꝰ virtꝰ nutritiua cesset ab ope suo:tũc

esse actū primū vniuoce ↄ̄sentiet aīe sensibili ⁊ nutritiue: verū q̄r Albertus ostendit in illis virtutē nutritiuā nō cessare ab ope: inducit Auer. secūdā solutionē: ⁊ si nō: tunc pfectio accepta in eis erit fm̄ equiuocationem. i. analogiā: ⁊ quocūqȝ mō sit: siue sit vn⁹ modus: siue plures: qñ fuerit intellecta diuersitas inter vtrunqȝ: tunc nō nocebit hoc accipere indiffinite i. disiunctiue. sic enūtiando: aīa ē actus primus vl' secundus: cū sit impossibile in isto analogis: aliter valeat hec rñsio cōmētatoris tantū quantū valē possit: scribit Albertus: aīa nutritiua decoqt cibū: resoluit humidū: restaurat deꝑditū: semp itaqȝ in aliqua existit operatione: ⁊ cessata quauis operatione: nō hac vel illa ē moro: apud Themistiū: nutritiua ē separabilis in eo ꝙ prima pfectio: n̄ tñ in eo ꝙ talis prima pfectio: alij arbitrant animā nutritiuā ↄ̄tinenti i animali p instans sine opatione: itaqȝ primū esse anime sit vltimū non eē opationis virtutis nutritiue. Ego aūt dico ꝙ licet aīa nutritiua nunq̄ȝ cesset ab opatiōe ē tñ actus primus: q̄r actus secūdus ꝑ̄supponit actū primū: non aūt actus primus scđm: veluti dicimus: semp hō ē risibilis ⁊ aīal rōnale: tñ hominē eē risibilē presupponit hoiem eē aīal rōnale: ⁊ nō hoiē eē animal rationale ꝑ̄supponi hominem eē risibilē: contra virtus nutritiua: motiua fm locū: ⁊ sensitiua: sunt virtutes fatigabiles: ⁊ iste cessant ab opibus suis: g̃ illa cessare dȝ. Solutio est: virtus motiua fm locū ⁊ virtus sensitiua desiderāt quietē: q̄r mouēt organa sua motu ꝓprio aīe ⁊ nō nature organoꝝ: virtus aūt nutritiua mouet fm nām organoꝝ motu organis delectabili: quare ipsa nunq̄ȝ fatigat ⁊ q̄escit ab ope suo. ¶ Postremo dicit Cōmētator: dispō aīe apud somnū in aīalibus est similis dispōni rei in tpe i quo pōt agere: sed nō agit: ⁊ hec est descriptio prime pfectionis: ⁊ ex ea intelligit̃ d̄scriptio postreme pfectionis ⁊ est dispō rei p quā ens agit aut patitur in tpe in quo agit aut patit̃. Sensus est: aīa vt dat esse: ē act⁹ primus: vt opari: est actus secūdus: ⁊ ita tenēdū est ꝑmā perfectiōem ⁊ secundā idem esse re: seiuncta tñ rōne. Contra in somno perit scđa perfectio ⁊ nō prima. Itē. 2. de aīa. 59. ꝑma perfectio sensus fit ab intelligētia agēte: scđa perfectio sensus fit a sensibilibus ergo scđa pfectio nō est ipsa aīa. Solutio est: ad primū dico ꝙ in somno nō perit illud qđ est ꝑma pfectio ⁊ illud qđ est scđa: ⁊ lȝ anima desinat denominari secunda pfectio: nunq̄ȝ tñ scđa pfectio corrūpitur. Ad scđm: prima pfectio sensus fit ab intelligētia agēte. i. virtute formatiua: quā intelligētia vocat Auerrois. 7. methaphysice. 31. ⁊ ipsa anima si denominari debeat secūda perfectio oportet adesse sensibile: hec de cōmento. 5.

Sententia.

Textus cōmēti. 6. Omnis forma prior generatiōe sua opatione est actus primus: sed aīa ē hmōi: ergo. Et cū corpus viuū sit organicū ⁊ aīa sit actus corporis viui: erit aīa actus primus corporis organici. ¶ Dicit Auer. cū declarauit ꝙ gen⁹ aīe ē pfectio que est q̄si i. sicut scia existēs in sciēte: qñ nō vtitur ipsa: incepit narrare ꝙ ista pfectio ꝑcedit secūdā pfectiōē in esse i. vel in actuali exñia: vel nā: q̄r aīa vt est scđa pfectio ꝑsupponit ipsā vt est pria pfectio: nō aūt ipsa vt est pria pfectio ꝑsupponit ipsā vt est scđa: pfectio igit̃ q̄ est quasi scia ꝑcedit in esse scđā pfectionē q̄ est q̄si studiū. i. exercitiū ⁊ opatio: est nāqȝ scia actus ꝑmus respectu cōsiderationū sequētiū sciā. ¶ Amplī⁹ aūt Auer. ita cecidit in scriptura loc⁹ alius vel albus: q̄r vbi erat albedo: nō inueniebat tex. vbi nigredo seq̄batur: ⁊ Auer. textū supplebat: hoc idē hr̄. 4. phy. 32. ⁊. 5. metha. 3. qñ. n. locū albū inueniebat Auer. in exēplari: illū ex bonitate ingenij suplebat ipse commē. ¶ Postremo ē diligētissime obseruādū: ꝙ ois forma est aut aīa aut nō aīa: forma q̄ est aīa est actus corporis: forma q̄ est nō aīa actus est māe ꝑme: vñ aīata oīa diuidunt̃ in ptem p se mouentē ⁊ ptem per se motā: cōponūturqȝ ex aīa ⁊ corpe ⁊ in eis resistentia intrinseca reperit̃ at inaīata nō sic partiunt̃: non cōponūturqȝ ex forma ⁊ corpore: ⁊ i eis resistētia intrinseca nō reperit̃: que tñ sit cā: quare mā vt stat sub forma aīalis nuncupat̃ corp⁹: quatenus vero informat̃ formis que sunt nō aīe nō mereat̃ nomē corporis difficile est assignare. Dico tñ ꝙ aīa est act⁹ corporis q̄r pficit māḿ organizatā: mā aūt vt organizata nomen hȝ corporis: ⁊ talis organizatio q̄ in diffōne aīe includit̃ nō dicit accidēs: neqȝ noiat ptes quātitatiꝑ. sed noiat ptes māe: mā g̃ existens in aīalib⁹ hȝ organizationē quā nō hȝ vt in corporib⁹ inaīatis inuenit̃ ⁊ dicebā ãno superiori. 4. physi. 75. est tenēdū in corporibus inaīatis nō proprie reperiri resistentiā intrinsecā: mixto nāqȝ inaīato debet̃ locus ⁊ mot⁹ rōne elementi dominātis in eo ⁊ existentis in eo actu: nō rōe alioꝝ existētiū ibi in potētia: alicui. n. inquātū hȝ eē in potētia nō cōpetit locari: nec nālr̄: nec violent̃: in aīalib⁹ subcelestibus est resistētia intrinseca: q̄r grauitas corporis anime subiecti inclinat ad motū deorsum ⁊ illo motu mouere potest: ⁊ huic nostre sententie fauet fundatissimus doctor Egidius dicens motus aīalis ab aīa mediante appetitu in vacuo est successiu⁹: at si animal cadit de alto deorsū i vacuo: motus ille momētaneus existit: ibi. n. nihil esse p qđ mobile resisteret mouenti: ⁊ in tali motu idē ē iudiciū de animali ⁊ alijs grauibus ⁊ leuibus: ⁊ hec est cā ꝙ soleo dicere: ellementa dominata in mixto non resistere ellemēto domināti: eaqȝ in mixto hr̄e esse ī potentia tantū: ⁊ quēadmodū materia prima nō resistit: q̄r suū eē ē potētiale: ita ellemēta dominata nō resistūt: cū eoꝝ eē in mixtis sit potentiale ⁊c̃.

Sententia

tex. cōmenti. 7. q̄r Aristoteles pollicebat̃ se assignaturū fore diffinitionē cōissimā oī anime: ⁊ q̄r illa que ē in tex. cōmēti. 4. dūtaxat aīe subcelesti cōsentit recordatus animaꝝ celestiū: cōcludit in tex. cōmēti. 7. animam esse actū corporis physici organici: que quidē diffinitio intelligētijs oib⁹ palā ↄ̄cedit̃: sunt nāqȝ corpora celestia corpora naturalia ⁊ organica: cū sint istrumenta pro opationibus anime pficiendis: ⁊ ita organicum ⁊ potentia vitā habens minime conuertūtur. ¶ Dicit Auer. cū declarauit hoc. i. quālibet partem diffinitionis: induxit hunc sermonē. i. hāc diffinitionem in formam dubitationis excusando a dubitatione accidente in partibus istius diffinitionis: pfectio n. tn̄ anima rationali ⁊ alijs virtutibus aīe fere dicit̃ pura equiuocatiōe: ⁊ rō est vnaqueqȝ aīa suū pficit pfectibile: alique tamen causant̃ a corpore ⁊ educuntur de gremio materie: alique vero sunt penit⁹ liberate a corpore: ⁊ hec ē causa ꝙ aīa dicitur analogice de aīa rationali ⁊ alijs virtutibus anime. ¶ Ampli⁹ nō est querēnda causa: quare ex corpore ⁊ aīa vnum cum aīa subeat rationē actus: ⁊ corpus potētie: cōstat aūt ex actu ⁊ potētia vlr̄ resultare vnū: vnde primo ꝑihermenias capi. 4. dicit Aristoteles: quare

vnum

vnū quoddā ē & nō mlta aial gressibile bipes. rō est
qꝛ genus hȝ rōem potentie: & dria rōem act⁹. ℂ Di
cit Auer. hec. n. nomina. s. vnuȝ & ens licet dicantur
pluribus modis: tamen prima perfectio in omnib⁹
istis. s. forma magis digna est vt habeat hoc nomen.
s. vnū & ens ꝙ̄ illud qd̓ est cōgregatū ex mā & forma
cōgregatū. n. non dicitur vnū nisi per vnitatē existē/
tem in forma: & qd̓ est causa essendi est & cā vnitatis.
Sensus ē: forma pfectior ē & mā & cōposito: cū a for/
ma & materia & cōpositū dependeant: & ita forma est
virtualiter & eminēter tota pfectio cōpositi: & ps dū/
modo sit tota pfectio totius est pfectior toto: cōtinet
& forma mām pfectionaliter: operatiōes ēt sunt toti⁹
tāquā totalis subiecti: forme tanꝙ̄ principalis: & di
cebā āno superiori. 2. phy. 12. sed si formā cōposito cō/
parauerís: asserēdū est formā & cōpositū eiusdem eē
pfectionis essentialr: & rō ē: qꝛ cōpositū est in tali de/
terminata spē per formā: forma itaqȝ cōicat cōposito
suā pfectionē essentialē non materie: & dato ꝙ mate
ria eēt perfectionis essentialis: vt. 2. eā cōposito non
cōicat: forma. n. & cōpositū vna inceptiōe & vna desi/
tione incipiūt & dsinūt: seruata materia: qꝛ tn̄ forma
ē id a quo cōpositū pēdet ꝙ̄tū ad suū esse & cōserua
ri & opari: iō forma maiorē hȝ pfectionē ꝙ̄ cōpositū:
& hac doctrina saluo mām ex se alicui⁹ eē perfectiōis
& cōpositū includere mām & formā: formā itē & cōpo
sitū equalis eē pfectionis: & formā hēre maiorē per/
fectionē ipso composito: vn̄ p istā ꝓpositionē: mate/
ria hȝ tātam pfectionē vel tantā: explicat̄ pfectio ac/
cidentalis: sed p hanc: mā est tante pfectiōis: intelli/
gimus pfectionē essentialē. ℂ Rursus ait Auer. mā
n. nō est hoc nisi p formā. & si mā & forma eēnt in cō/
posito existentes in actu: compositū non diceret̄ vnū
nisi dr̄ in rebus que sunt vnū ꝯm cōtactū & ligamen/
tū: mō aūt: qꝛ mā nō differt a forma in cōposito nisi
potētia: & cōpositū nō ē ens actu nisi p formā: tūc cō
positū nō dr̄ vnū nisi qꝛ sua forma ē vna. & 4. phyſi.
17. dicit Cōmen. mā & forma non numerant̄ in actu:
sed rōne. Sensus est: qꝛ in cōposito mā & forma non
hn̄t ꝓprias & peculiares existētias: sȝ vnica cōposi/
ti existentia existūt: potuit dicere Auer. 7. metha. 31.
īpossibile ē mām & formā eē duo in actu: & 8. metha.
16. q ponit ꝙ aīa & corp⁹ sunt duo diuersa: ꝯtingit ei
dicere qd sit cā ligamēti aīe cum corpe: q aūt dicit ꝙ
aīa est pfectio corpis & ꝙ corp⁹ nō existit sine aīa non
sunt apud ipm duo diuersa: nec accidit ei qd̓ hec: qr̄
mā & forma non sunt exītes in actu in cōposito: cum
non habeant ꝓprias existentias: sed existentia com/
positi existant: imo mā cōiūcta forme subcelesti ē pu/
ra potētia: pdicata nāqȝ primi modi & scd̓i sunt īsepa
rabilia respectu cuiuscuqȝ cōparet̄ subiectū.

Textu commenti octaui.

Po
nit conclusio omnium eorum que dicta sunt: ꝙ videlicet
anima est substantia ꝯm rationem idest forma: a qua
quidem sumitur ratio & diffinitio: & ratio est talis: si
securis est corpus physicum & organicum: acuties
erit sua forma substantialis & anima: at securis non
est corpus naturale organicum: ergo acuties non est
sua forma substantialis & anima: ergo anima est for/
ma substantialis. ℂ Dixit Auerrois: cum predixit
ꝙ anima est substantia: deinde declarauit ꝙ est for/
ma & perfectio: scilicet prima: incipit hic īducere mo
dū p quē pōt accidē certitudo ꝙ forme nāles sint sbe
nō ꝙ hec sit intentio principalis: sed posteaꝙ̄ cōuin
cetur aīaȝ esse substantiā. colliget̄ & formas nāles eē
substātias: quēadmodū etenīȝ sublatis aīab⁹ tollunt̄
viuentia: ita & formis nālib⁹ ꝑemptis: auferunt̄ com
posita: & nō probat̄ hic aīaȝ esse substātiā simpliciter:
sed in corpore naturali. est. n. manifestū aīam eē sub/
stantiam: ꝯm ꝙ dat nobis prima cognitio nālis: dice
bat Auer. supra comēto. 2. & hoc est necessariū in hoc
loco: vt errata antiquorū penit⁹ resellant̄. ℂ Itē ait
Auer. aīa est substantia ꝯm intentionem per quā di/
cimus in re per quā hoc corpus naturale est substan
tia: nō alio modo. i. aīa est forma: nō materia: non cō
positū. est. n. forma id a quo oīa pdicata qditatiua ca
piunt̄. ℂ Iterū ait & fecit differentiā in hoc inter cor/
pora nālia & artificialia: essentie. n. reruȝ artificialiū
sunt accidens siue actus facti p actionē: & ideo existi
mauerunt qdam ꝙ ita est de essentijs corpoꝝ nāliū:
vnde forme rerū artificialiū terminant operationem
artificis: at forme nāles termināt ipsam gnātionem.
ℂ Amplius inquit: si imaginati fuerimus securim
esse ens nāle: tūc acumen securis esset substantia ei⁹.
Contra: dato ꝙ securis esset ens nāle: acuties non
existeret forma eius: sȝ potius figura: acuties nāqȝ
alijs cōpetit. Solutio ē: si securis esset ens nāle: nō
cōueniret acuties alteri a securi: sed nunc consentit
alijs: qꝛ securis est ens artificiale.

Digressio Auer.

Et hoc qd̓ dixit. Digressio hec Auer.
tendit ad hoc: vt decla
retur quo naȝ pacto ex exēplo de artificialib⁹ sequat̄
formaȝ nālem esse substantiam: & tota sententia stat in
hoc: sublata forma nāli perit materia rei nālis: non
aūt sublata forma artificiali tollitur materia rei artifi
cialis: ideo forma nālis est substātia: & artificialis ac
cidens: si igit̄ securis esset ens nāle: sublato acumie
ei⁹: periret materia securis: sȝ cū securis sit ens arti
ficiale: remoto acumine ñ perit materia securis que
est indiuiduū de pd̓to substantie. Dicit ergo primo:
manifestū est. n. per se ꝙ hoc nomen securis siue fue/
rit nāle siue artificiale dicit̄ de illo cōgregato ex illo
qd̓ est quasi forma in eo. i. qd̓ habet rōnem forme: &
ex eo ꝙ est quasi materia idest qd̓ hȝ ratōeȝ materie.
Sensus est: & nomen rei nālis & nomen rei artificia/
lis concretū supponūt aperte pro cōpositis ex mate
ria & forma. Itē ait Auer. & etiaȝ manifestū est per se
ꝙ securis dicit̄ de aliquo indiuiduoꝝ substātie. Sen
sus est. nomen rei artificialis dicit̄ de cōgregato per
accidens: qꝛ de cōstituto ex indiuiduo substantie &
forma artificiali: & dicit̄ etiā de indiuiduo substantie:
qꝛ indiuiduū de pdicamēto substāne est materia rei
artificialis. 2. phy. 22. & sic necesse est vt hoc nomē se
curis qd̓ dicit̄ de eo cōgregato ꝯm ꝙ est indiuiduum
substantie sit dictū de eo ꝯm materiā & formā insimul
vnde necesse est vt vtrūqȝ sit substantia. partes enim
substantie sunt substantie: & sic necesse est cum fuerit
forma ablata: vt hoc nomen auferrat̄ ab ea scilicet
nomen qd̓ demonstrat ipsum ꝯm ꝙ est indiuiduum.
Sensus est: quatenus nomen rei artificialis predica
tur de nomine importante indiuiduū de pd̓to substā
tie: sublata forma illius indiuidui: opus ē vt tale no/
men penitus tollat̄: itaqȝ si hoc nomen substantia di/
catur de congregato ex ferro & acie: tunc tale cōgre/
gatum erit indiuiduū substantie: & sublata forma pe
ribit materia & tale indiuiduum: aut dicamus inquit
Auerrois. ꝙ hoc nomen substantia ñ dicit̄ de cōgre/

gato ex ferro ⁊ acie nisi sm materiã tantũ: verbi gratia sm ꝙ est corpus ferreum: ⁊ tunc forma scilȝ acumen erit in eo sm accidens: cum adsit ⁊ absit a ferro preter ferri corruptionez: ⁊ tunc necesse erit si forma fuerit ablata: vt hoc nomen substantia quod dicit de eo sm ꝙ dicit indiuiduũ substantie remaneat. Sensus itaqȝ clarissimus existit: si hoc nomen substantia dicat de congregato ex ferro ⁊ acie: veluti de indiuiduo substantie: tunc sublata forma perit ⁊ materia ⁊ indiuiduũ: at si dicat de tali congregato sm materiã tantũ: tunc non oportet: vt sublata acutie tollat ferrum ⁊ indiuiduũ substantie. ¶ Amplius adaptans Auerrois exemplũ Aristotelis ad propositũ: dicit: sed quia forme rerum naturalium cum fuerit ablate: aufferent materie: quãtum scilicet ad esse actuale nõ potentiale: ⁊ nullum ens remanet nisi equiuoce: necesse est cum posuerimus securim esse ens naturale: ⁊ ablata fuerit acuitas que ẽ in ea quasi forma: idest que habet rationẽ forme: vt auferatur materia ⁊ nõ remaneat ens: cum igit forma fuerit ablata sm hãc intentionez: posito scilicet ꝙ securis sit ens naturale: statim aufferetur hoc nomen securis quod demonstrat ipsum sm ꝙ est indiuiduũ substantie: quoniam per ablationem forme aufertur materia: ⁊ cum materia: ⁊ forma auferuntur nihil remanet de eis que demonstrantur per hoc nomen sm ꝙ demonstrat aliquod indiuiduorum substantie: nisi sit aliud indiuiduum: ⁊ tunc non dicitur securis nisi equiuoce: forme igitur naturales substantie sunt: quia cum ablate fuerint aufertur nomen qđ demonstrat ens sm ꝙ ẽ indiuiduũ substantie: ⁊ similiter diffinitio que est sȝ illud nomẽ: q: auferũtur genus ⁊ differentia quorȝ vnum demonstrat materiam ⁊ aliud formam: habet nãqȝ genus vices materie: non tamẽ ꝙ a materia sumat. est. n. genus forma sub esse ꝯfuso ⁊ indeterĩato accepta: ⁊ dicebat Auer. primo phyficorȝ. 29. impossibile est vt homo sit ⁊ careat vita: ⁊. 63. transmutanõe substantiali perdit nomen ⁊ diffinitionẽ. ⁊. 5. phy. 7. si transmutatio fuerit in essentia indiuidui demonstrati scilȝ indiuidui substantie: donec fiat illud nõ indiuiduũ dicit corruptio simpliciter: cum qbus dictis arbitrantur moderni hanc propositionẽ: sortes est sortes esse eterne veritatis: hoc. n. indiuiduũ fit nõ hoc indiuiduũ: sic ꝙ sortes dum corrũpitur fit nõ sortes: vnde postq̃ȝ sortes est factus: non bene dicitur: sortes fit sortes: sed bene in corruptione eius: verũ est enũciare sortem fieri non sortem: non ꝙ aliqñ sortes fit non sortes: sed eo modo quo dicimus aquaȝ fieri ignem: q: ex aqua fit ignis: ita sortes fit non sortes: q: ex sorte fit nõ sortes: videlicet cadauer qđ est non sortes. Dicebaȝ ego anno superiori primo. phy. 29. potest saluari veritas huius propositionis: sortes est homo: ipso non existente: assignata differentia inter subiectum ⁊ suppositũ. fiunt enim omnes trasmutationes circa subiectum nulla variatio circa suppositum fieri potest: hec enim propositio: hoc album est album: non potest falsa inueniri: sed ista: lignum est album: mutatur de veritate in falsitatem. Similiter materia informata anima humana si vocetur homo: anima ablata: non erit homo: at ista propositio: hic homo est homo: sempiterne est veritatis. Uel vt dicebam primo phyficorum. 63. per transmutationez substantialem non est sortes existens homo cuȝ quo stat hanc esse eterne veritatis: sortes est homo: ⁊ ad hoc tenẽdum mouebar duabus rationibus: vnum quoduis predicatum quidditatiuũ ⁊ secũdi modi prius cõceditur speciebꝰ q̃ȝ singularibꝰ: sed homo existit: q: sortes existit: ergo. Item hec propositio: albedo est per se ens: est vera: siue ly per se dicat inherentiam: siue inherens: at ista albedo ẽ per se ens: falsa est: saltem si ly per se dicat inherens: cũ itaqȝ albedo sit per se ens: ⁊ per accidens existat: habet intentũ: vnde nũquam ꝓpositio primi modi aut secũdi redditur falsa: ꝑpter appositionẽ de ly per se: siue inherentiam dicat: siue inherens: intẽtio ergo Auer. presenti loco erat aperire differentiã inter formaȝ naturalem ⁊ artificialem: quia sublata forma naturali perit indiuiduum quãtum ad eius existentiam: sublata autem forma artificiali: non destruit materia eius que est indiuiduũ de genere substantie. ¶ Rursus assignans rationem omnium istorum: dicit Commentator: ⁊ hoc fuit quia nomen dicitur in rebus naturalibus primo de forma ⁊ secundo de congregato: in rebus autem artificialibus econtrario. s. quia primo đ materia: ⁊ secũdo de congregato: in rebus igitur artificialibus demonstrat hoc nomen securis indiuiduum substantie sm suam primaȝ significationez: q: significat materiã: ⁊ in rebus indiuiduis substantie naturalibus non demonstrat ipsum indiuiduũ substantie: sm suam primam significationẽ: quoniam significat formam: hoc enim indiuiduũ non est hoc nisi per formã: non per suam materiã: materia eniȝ nullum habet esse in actu in rebus naturalibꝰ sm ꝙ est materia: ⁊ etiam materia non est in actu nisi merito forme: ⁊ hoc valde manifestabit in formis rerũ simplicium. i. elementorũ: qm̃ cum forma fuerit ablata: nihil remanet ⁊ in rebus artificialibus nihil est hoc nisi per suã mãm non ꝑ suã formã. Sensus est: nomẽ rei artificialis significat formã tãquã significatũ principale: materiã aũt tanq̃ȝ significatũ perfectũ: nomẽ aũt rei nãlis designat formã tanq̃ȝ significatũ principale ⁊ ꝑfectũ: itaqȝ in noĩe rei artificialis nõ concurrunt significatũ principale ⁊ ꝑfectũ: sed bñ in nomĩe rei nãlis: si ergo nomẽ securis fuerit nomẽ rei nãlis significabit formã significatũ principale ⁊ perfectũ: at si fuerit nomẽ rei artificialis importabit formã tãquã significatũ principale: ferrũ aũt tãquã significatũ perfectũ: destructa ergo forma artificiali perit res artificialis q̃ȝtũ ad significatũ pricipale ñ ꝑfectũ: at sublata forma nãli tollit res nãlis q̃ȝtũ ad significatũ pricipale ñ ꝑfectũ: poterit itaqȝ sepe dicẽ Cõ. nomẽ artificialis ⁊ accidẽtalis significare prius formã: secũdo mãm: ⁊ idẽ importare prius mãm: scđo formaȝ: sȝ ꝙ significatũ primũ appellat ꝑfectũ: ⁊ pricipale. Et huic ꝓposito mirũmmodũ deferunt illud quod dixi ãno superiori in calce secũdi phyficorȝ. Est nanqȝ inter auctorũ familias cõtẽtio nõ despiciẽda: cũ. n. inueniantur res ad extra: prime intẽtiões: ⁊ secũde: placuit Scoto vt termini prime intẽtiões naturas significarent cõicabiles: quas ex mã ⁊ forma in vlt cõstitutas fecit: termini secũde itẽtiõis relationes rõis eas importabãt que beneficio itellectus obiecta comparantis derelinquebant: ⁊ hoc est fundamentuȝ (vt reor) totius doctrine doctoris subtilis. Arbitrant nominales terminos prime intentõnis singularia significare realia: terminos aũt secũde intẽtiõis ipsos terminos: vñ ly hõ oẽs hoies significat pñtes: preteritos ⁊ futuros: ly genus oẽs terminos importat qbus respondemus ad interrogationẽ factaȝ per qđ de pluribus specie distantibus: est autem inter Sco

tum ⁊

tum ⁊ nominales hec differentia: apud Scotum in suppositione simplici accipit terminus ꝓ significato apud nominales terminꝰ ꝑsonaliter supponens pro suō stat significato. At Auer. cuius doctrinaꝫ imitor facit terminos prime intentionis institutos esse ad significandū formas vt habent esse in re: vbi termini secnude intentionis easdem designant: vt in intellectu recipiuntur: ⁊ hec est causa ꝙ soleo dicere: eandem formam re: ⁊ in materia ⁊ sensu ⁊ intellectu reperiri: ⁊ in intellectu eandem varia sortiri noīa s̄m ꝙ forma magis vel minꝰ abstracte ꝯsiderari pōt: hec de cōmento octauo.

Sententia Textꝰ cōmenti noni: Declarat hic exemplo. i. loco a cōmutata proportione qꝺ declaratū est supra ratione t Textu scilicet cōmenti septimi ⁊ non octaui: ⁊ ratio stat in hoc: comparatio visus qui est particular[i]s sensus ad oculum est sicut comparatio totius sensus ad totum corpus: ⁊ quia comparatio est eadem ⁊ visus est substantia: igitur anima erit substantia. ¶ Dicit Auerrois: cū declarauit ꝙ ita est anima de corpore: sicut forma in materia: quia videlicet ab vtraqꝫ accipitur nomen ⁊ diffinitio rei: forma enim in corporibus naturalibus magis habet nomen substantie ꝙꝫ materia: vnde si hoc nomen substantia dicatur a substādo verissime vocatur materia substantia: forma autem verius est substantia: quatenus materia ⁊ cōpositū pēdeat a forma quantum ad esse: operari ⁊ conseruari. Paulopost subiungit: induiduum non est indiuiduum nisi per formam: quia non est indiuiduum nisi s̄ꝫ ꝙ est ens in actu ⁊ ē ens ī actu per suā formaꝫ: non ꝑ suā māꝫ: ⁊ ꝓpter hoc dicebaꝫ anno superiori primo physicorum. 6. tenendum est formaꝫ solam esse quo īdiuiduū sit hoc ⁊ ens ī actu: vn̄ ꝙ mā hēat cāsitateꝫ supra formā: ⁊ ꝙ sit ꝑs ī diuidui nō ꝯuincit ꝙ mā sit quo indiuiduū est indiuiduū. merito. n. materie indiuiduū ē ens ī potētia n̄ ī actu. ¶ Amplīꝰ ait Auer. ⁊ hoc qꝺ dictū ē in aīa: q̄m ē substātia: qꝛ cū auferi auferi nomē ab aīato: ēt verificat in mēbris hn̄tibꝰ ꝓprie virtutes ꝑticulares aīe sensibilis. Sensus ē: virtutes organice sūt appropriate loq̄ndo ī mēbris ꝓprijs eis correspōdētibꝰ ītegrūt naqꝫ hmōi virtutes organa peculiaria: sī in opatiōes ꝓprias exire debeāt. ¶ Iterū inq̄t si igit fuerimꝰ imaginati ꝙ oculus eēt aīal: necesse eēt vt visus eēt aīa eiꝰ ⁊ visus eiꝫ tūc eēt s̄ba aīe s̄ꝫ illud qꝺ ē: ⁊ oculus eēt mā illīꝰ aīe: ergo euidētissime inferri pōt oculuꝫ nō esse aīal. non n. est ꝑs aīalis aīal: aīal naqꝫ est suppositū per se existens non ꝑs aīalis. Item inducēs dispositionē quā hꝫ aīa cum corpore: ait: qꝛ manifestū est ꝺ visu qꝺ cū deficit nō remanet oculus post nisi equoce: sicut oculus factus de lapide aut formatꝰ in pariete: q nō hꝫ de intētōe oculi nisi tm̄ figurā: primo de gnātōe. 37. dicit Auer. mortuꝰ dr̄ habē os ⁊ carnē: magis ꝙꝫ hīe manū ⁊ pedem. ratio ē: membra officialia in nullam tunc possunt operationē: at cōsimilia possunt aliqd s̄m eorū īnatā cōplexionē. ¶ Rursus inquit īcepit declarare modū vt iudicium totius ⁊ partis sit ideꝫ in hoc loco: vnde hec propositio: idem est iudiciū totius ⁊ partis habet veritatē in homogeneis: ⁊ in his que ꝑ se pti ⁊ toti attribuūtur. nō. n. valet: minimuꝫ ignis pōt ꝑ se existere: ergo ⁊ ꝑs: qꝛ si minimum ꝑ se stati[s] nō ē inquātū ignis: sed vt stat sub debita quātitate: nec iteꝝ valet: ꝑs ē in loco ꝑ accidēs ꝗ ⁊ totūs ⁊ solitus suꝫ affirmare: aīal vt aīatū eē homogeneū: nequaꝙꝫ vero vt animal. ¶ Postremo dicit: necesse est vt ita sit de toto sicut de parte in hac intentione: quoniam comparatio alicuius membri apud suā formam particularē sensibilem in essendo substantiā illius membri est comparatio totius sensus ad totuꝫ corpus sensibile: hec auctoritas facit vt teneā ad mētem Auerrois dari formā mixti cuius sint forme partiales s̄m diuersitatē partiuꝫ organicarum: ⁊ relicta auctoritate induco istam rationem: elementa in mixto formaliter existunt ergo ⁊ ex illis forma resultās: que quidem non est aīa: primo de aīa. 77. 82. ergo: veꝝ prīo ꝺ gnātōe diffusē tractabo hāc difficl'tatē.

Sententia textus cōmenti. 10. potentia accepta in diffinitōe aīe est potentia ad actum scōm non ad actum primū: non est ergo ita potentia viuens qꝺ abiecit aīaꝫ: eaqꝫ vacat: sed id qꝺ ipsam habet: ⁊ quēadmodū abscindere ⁊ aspicē: sunt actus secundi: ita ⁊ vigilia: que est visus sensuū ⁊ sicut visus est vis ⁊ potentia instrumenti: ita aīa est potentia qua animal viuit: ⁊ sicut oculus est mēbruꝫ ⁊ visus: ita aīal est aīa ⁊ corpus. ¶ Dicit Auerrois. Quia accepit in diffinitione aīe potentiā que dicitur quasi equiuoce. Sensus est: potentia alia est que tendit ad actuꝫ primū: ⁊ est potentia materie radicalis: ⁊ absoluta: alia est ad actum scōm ⁊ est potentia forme ⁊ compositi: ⁊ licet actus primus ⁊ secūdus sint idem re: potentia tm̄ ad actum primū re ipsa seiungit a potentia ad actum scōm de potentijs: absoluta ⁊ respectiua: ⁊ respectiua essentiali ⁊ accidētali multa dixi anno supiori. ꝑ phy. 70. ¶ Item ait: nō intendimus per hoc sicut dicimus in eo qꝺ non habet habitum ⁊ formaꝫ quibus potest agere ⁊ pati: per formā intelligit ipsam esse substantiā: per habitum: nālem inclinationē que est qualitas de secunda specie: quēadmodum semen ⁊ fructus habent potentiaꝫ: vt viuant: ⁊ ꝙ sanguis menstruosus habet potentiam vt sentiat aut moueat: sed dicimus hoc in habenti aīaꝫ in actu: quasi agit aut patitur idest propinquā actōi: sed in illo tempore neqꝫ agit neqꝫ patit. ¶ Ampliꝰ inquit: cuꝫ demonstrauit hoc de potentia que est prima perfectio dedit differentiā inter istam ⁊ potētiaꝫ que non est aīa in suo esse: idest cuꝫ dixit Aristo. aīaꝫ esse actuꝫ primū cui respondet potentia prima: ⁊ dedit differentiā inter istam potentiam primā ⁊ potētiā secundaꝫ que non est aīa in suo esse idest cuius potētie secunde actus qui est scōs non ponitur in diffinitione anime: ⁊ incepit etiam ait Auer. declarare exēplariter differentiam inter primā perfectionē in rebus hn̄tibus formas: ⁊ non in formis simplicibꝰ: qꝛ ibi non est prima ꝑfectio distincta a scōa. ¶ Rursus inquit: sicut visus qn̄ aīa non vtitur ipso dicitur esse potentia qua oculus videt: qꝛ nō videt sed potest videre: ita dicimus ꝙ aīa est potētia qua aīal viuit: qn̄ aīa nō agit per illas actiones anime idest ꝑ virtutes ꝑticulares aīe. ¶ Postremo dum dr̄ hic aīal est aīa ⁊ corpus: inferat totuꝫ esse suas ꝑtes ⁊ quālibet ꝑteꝫ totiꝰ eē suas ꝑtes ⁊ ꝑtes eē totū ⁊ oēs ꝑtes sil' sūptas esse totū: vt abūde declaraui anno supiori prīo phy. 17. fateor. n. idē eē diuisibile ⁊ īdiuisibile collectiue: qꝛ sortes ē corpꝰ ⁊ aīa intellectiua: scutū quoqꝫ cuiꝰ vna medietas esset alba ⁊ alia nigra esset albū ⁊ non albū: ⁊ paria existūt īparia: ⁊ equalia inequalia: qꝛ b[i]pedale est due medietates ⁊ tres tertie. ¶ Amplius quātitas ꝯtinua nō ē quātitas discreta essentialiter: sⁱus due medietates vnꝰ ꝯtinui nō sunt numerꝰ bi-

narius actu sꝫ potẽtia tm̃: ⁊ ita numerꝰ finitꝰ nõ ẽ nu merus infinitꝰ actu: neqꝫ magnitudo finita ẽ multitudo infinita actu. Jtẽ cõcedendũ ẽ eandẽ ꝓpositõeꝫ vocaleꝫ ⁊ scriptã copulatiuaꝫ esse ⁊ disiunctiuã: verã ⁊ falsam: qḋ de mentali nephas e ẽt affirmare: ⁊ cõsequenter loquendo stat ꝙ sortes intueat̃ A. ⁊ B. tñ ñ videat. B. ⁊ cuꝫ ista dies sit: ⁊ ista dies sit. 24. horeꝫ. 24. hore sunt: ex quo nõ sequit̃ quãlibꝫ illaꝝ existere ⁊ ita cũ tps sit: oẽs eiꝰ ptes sunt: ⁊ nõ sequit̃ quãlibet illaꝝ existere vl' dicat̃ ꝙ totũ pmanẽs est sue partes: non aũt totum successiuũ.

Sententia

Textus cõmenti. 11. non obscurum est aliquas ptes aie inseparabiles esse a corpore: nihil tñ vetat vt alique ptium sint separabiles: ꝓpterea ꝙ corporis nulliꝰ sint actꝰ: ⁊ si obscurũ est: necdum patet: si perinde corporis aia sit actus: vt gubernator actus est nauis: hoc igit̃ pacto vlter determinatũ de scriptũ ve sit. ¶ Dicit Auer. cum accepit in diffinitiõe aie vl't: ꝙ est pfectio corporis nãlis: incepit declarare quantum apparet ex hac diffinitiõe de abstractiõe aut nõ abstractiõe: illa. n. aia est abstracta a corpore que nõ est educta de potentia materie: illa ẽ ñ abstracta: que a corpore causat̃: erat igit̃ obscurũ valde: nũqd ex hoc ꝙ aia sit actꝰ corporis inferri posset: aiam esse abstractã: aut nõ abstractaꝫ: veritas. n. peripatetica est: ꝙ ratio aie pmittit secum rõnem abstractiõis: ⁊ rõnem nõ abstractionis: cuꝫ sit aliqua aia abstracta: ⁊ aliqua nõ abstracta: est ⁊ ratio aie media inter formã abstractaꝫ ⁊ formã oĩno materialeꝫ. 2. celi. 3. ¶ Jtem ait Auer. apparet. n. ꝙ quedam virtutes sunt perfectiones partiũ corporis ẽm ꝙ forme nãles perficiunt̃ per mãm ⁊ tale impossibile ẽ vt sit abstractũ ab eo qḋ perficit̃. Sensus est: sunt virtutes que sunt perfectiões ptium corporis ẽm ꝙ forme naturales pficiunt̃ per materiã. i. ẽm ꝙ forme educunt̃ de potentia materie: ⁊ pondero multũ hec verba Cõmentatoris: sunt pfectiões ptiũ corpis ẽm ꝙ forme nãles pficiunt̃ p mãm: q: si ex hoc ꝙ forma sit pfectio corpis inferri posset ipsaꝫ eẽ cãtaꝫ a corpe: ñ subiũxisset Auer. sꝫ ꝙ forme nãles pficiũt p mãꝫ. ¶ Ampliꝰ ait Auer. sꝫ hoc mãifestũ ñ ẽ in oĩbꝰ ptibꝰ eiꝰ: cũ sit possibile vt aliqs dicat ꝙ qdã ps eiꝰ nõ est pfectio alicuiꝰ mẽbri corpis aut dicat ꝙ lꝫ sit pfectio tñ qdaꝫ pfectiões pñt abstrahi: vt pfectio nauis p gubernatorẽ. Sensus ẽ: qdaꝫ ps aie nõ ẽ pfectio alicuiꝰ mẽbri. i. alicuiꝰ organi. aia. n. itellectiua nõ ẽ pfectio alicuiꝰ organi determiati: cum sit tota in toto ⁊ tota in qualibet parte: cum quo tamẽ stat ipsam informare corpus perfectibile per ipsaꝫ: ⁊ cũ intellectus humanus ex corpore recto ab eo intellectioneꝫ elicitat: qñ sit abstractio a fantasmatibꝰ: qua intellectõe formalr perficitur cõcludo intellectuꝫ possibilem esse magis intimũ corpori ꝙ̃ sit nauta naui. ¶ Postremo est aduertenduꝫ ⁊ multum vtiliter: aie causate a corpore ⁊ extense ad extẽsionẽ illius gñationes intrinsece ⁊ p se terminare dicuntur: ⁊ inducunt̃ p se mediantibus dimensionibus interminatis: ⁊ sunt posteriores ipsa materia ⁊ ipsis dimensionibꝰ p se. Jntelligẽne celestes nõ causate a celo ab eterno corpora celestia informauerũt: ipse nãqꝫ nullã mutatiões pẽit̃ teriare pñt: sunt priores orbibꝰ oĩ prioritate: at intellectꝰ humanus cũ nõ sit eductꝰ ḋ potẽtia materie ẽ p se por ⁊ mã ⁊ dimẽsionibꝰ: qtenꝰ võ regit aiaꝫ cogitatiuã cãtam a corpe vocat̃ intellectꝰ posterior mã ⁊ dimẽsionibꝰ: ⁊ hac rõne põt ipse terminare generationẽ humanã extrinsece ⁊ remote cẽ.

Digressio.

¶ Cum sint pñti pte iste ꝓpositões approbate. Aia est substãtia. Aia ẽ forma sbalis: Aia ẽ actus: Aia est actꝰ pmꝰ: Aia ẽ actus corpis nãlis: Aia est actꝰ corporis organici: Aia est actus potẽtia vitã habentis operep̃entũ ẽ anteꝙ̃ ad textũ cõmẽn. 12. descẽdamꝰ nõnullas inducere difficultates ad excitandũ ingenia via. Jn primis hec ꝓpositio: aia est substantia: vꝫ esse falsa: cũ nõ sit p se subsistens: ⁊ sit in subiecto: ⁊ cũ nulla forma possit eẽ subiectũ accidentis: auctore Boetio in libro ḋ trinitate: ⁊ aia sit subiectũ accñũ vitꝫ. f. ⁊ virtutis ⁊ sciẽtiaꝝ: nõ erit aia substãtia que est forma: cõstat aũt ipsam nõ eẽ mãm ⁊ cõpositũ: ergo aia non existet substãtia. Solutio ẽ: substãtia q̃ tenus cõprehẽdit mãm: formã ⁊ cõpositũ est ens inde pendens depẽdẽtia accidẽtis ad subiectũ: cõpositũ aũt dũtaxat id est qḋ primũ existit subiectũ cõtrariorum: hoc fundamẽto. idẽ ẽ subiectũ motus: ⁊ terminimotus: motus ḋo semp iter ꝯ̃ria repit̃: at cõpositũ id est qḋ prio subijcit̃ motui: ergo terminis motus. Esse itaqꝫ per se subsistẽs nõ cõcedit̃ oĩ substãtie: sꝫ tm̃ cõposito. Jtẽ lꝫ aia sit in mã: que ẽ ens pura potẽtia. tñ ipsa nõ dr̃ depẽdere depẽdẽtia accidẽtis ad subiectũ. Jterũ: dicit Alber. in libro ḋ hoie: quedã forma est substãtia ⁊ principiũ substãtie tm̃ ⁊ hec ñ distinguit̃ a nã rei cuius ẽ forma: quedã aũt substãtia est ⁊ pricipiũ ⁊ vt res p se possibilis existere vel ad minus vt distincta a nã eo ꝙ aliter mouet ꝙ̃ nã. ⁊ ħ põt eẽ subiectũ ⁊ forma diuersis respectibus: ⁊ talis substãtia est aia. Sensus ẽ: forma que ẽ nõ aia hꝫ dũtaxat rõem principꝫ: at aia seruat cõditiões principꝫ ⁊ subiecti: nulla ergo forma vt forma ẽ subiectũ: cũ rõ forme: ⁊ subiecti sint rõne distincte. ¶ Preterea: si eẽt aia forma substãtialis: non possent iste due ꝓpositiões saluari: itellectus humanꝰ est vnꝰ numero in oĩbꝰ hoibus eternꝰ ante: retroqꝫ. Et intellectus ẽ forma substãtialis hois: q. 12. metha. 16. 17. colligunt̃ due ꝓpositiões: nulla forma pcedit cõpositum: nulla forma seqt̃ ꝓpositũ: q̃rũ pꝰa ẽ va ⁊ scḋa falsaꝫ cũ de forma vniformiter loquat̃: aut aia itellectiua incipiet esse de nouo ad inceptionem sortis: ⁊ post eius interitum remanebit: ⁊ ita apud Aristotelẽ erũt omme intellectiue noue a parte ante: ⁊ eterne a parte post: aut non erit intellectus forma substantialis hominis: Induxi hanc rationem anno superiori in ꝓhemio tertij physicorum: ⁊ eam insolutam dimisi: ⁊ profecto difficile est docte huic ratiom satisfacere: nihilominus dico pro nunc: ꝙ ista propositio est vera nulla forma precedit compositum: vnaqueuis enim forma que aliquo modo terminat generationẽ dicitur esse cum generatione ⁊ non precedere compositum: sola tamen forma que educitur de potentia materie ⁊ terminat intrinsece generationem dicitur perire ⁊ corrumpi ad interitum compositi: intellectus ergo humanus est simul cum sorte: quatenus videlicet terminauit generationem sortis: permanet tamẽ postquam sortes interijt: quatenus non erat causatꝰ a materia: vnde forme sunt in triplici differentia q̃dam que non incipiunt ⁊ desinunt esse: neqꝫ informare: vt sunt intelligentie orbibus celestibus distribute: repetiuntur forme inchoantes ⁊ desinentes eẽ ⁊ informare: ⁊ sunt omnes forme non intellectus: at intellectus humanus incipit ⁊ desinit informare hoc ⁊ illud

⁊ illud perfectibile sed non esse: incipere ergo informare facit formam esse simul cum generatione: ⁊ eā non precedere compositum: at forma sequitur compositum: si esse non desinat: ⁊ si desinat informare. ¶ Ulterius: anima si est actus: aut est actus purus: ⁊ ita deus: aut compositus ex actu ⁊ potentia: ⁊ querendum esset de illo actu: an esset purus vel nō: Item cum anima sit forma substātialis: ⁊ forma substantialis imediate adueniat materie prime: erit anima actus materie prime ⁊ non corporis. Iterum hec diffinitio non consentiet intelligentijs. que non sunt actus corporis naturalis organici potentia vitam habentis: dicuntur enim vitam habere: ea que alimentum: augmentū ⁊ decrementū suscipiunt: supra. 3. Solutio est: anima est actus ⁊ non componit aliqua reali compositione: anima causata a corpore dependet a materia: incipit ⁊ desinit esse ⁊ informare: iccirco non est actus purus. Intelligentia prima a celo non causatur: ⁊ cum nullatenus dependeat ⁊ sit simpliciter independens: est actus purus: nulla nāq intelligentia est liberata a potentia preter primam. 3. de anima. 5. cetere intelligentie licet nō sint educte de potentia materie: quia tamen pendent a deo in genere cause finalis: ⁊ primam intelligunt ⁊ amant: ideo non sunt liberate a potentia: componūtur enim ex intelligente ⁊ intellecto: amante ⁊ amato. Item: licet anima imediate adueniat materie prime: qꝛ tamē requirit mām organizatam: ideo dicitur actus corporis ⁊ nō materie: alie forme non aīe actꝰ existunt materie prime: appellāt autē forme substantiales imediate aduenire māe prime: qꝛ materie nihil est quod sit ratio recipiendi eas. Iterum diffinitio ista anime: actus corporis potentia vitam habē tis: intelligentijs non conuenit: at ista: actus corporis physici organici cuius aie ꝯsentit: sūt itaq hactenꝰ pdicte ꝓpositiōes patefacte.

Sententia tex. cōmenti. xij.

Cum diffinitio data sit multiplex analoga: ⁊ nulla diffinitio multiplex idonea sit ad declarādū species alicuius: iccirco introducit presens pars ad inueniē dum vniuscuiusq anime diffinitionem peculiarem: sed contra. 3. de anima. 5. videtur velle Auerrois ꝙ diffinitio analoga sufficiat. Dicitur id verum esse ad generalem non specialē cognitionem. ⁊ hoc est qđ dicit Auer. tales diffinitiones non sufficiūt in cognitione rei perfecte: cum fuerint vniuersales vniuoce nedum cum sint vniuersales multiplices: idest analoge: non solum igitur tenetur artifex venari diffinitionem dicentem quia ⁊ conclusionem demonstrationis: verum ⁊ eam que quid dicit ⁊ principium est demonstrationis: diffinitio data de anima conclusio existit. Decet presenti parte stabilire diffinitionē: que principium sit demonstrationis. ¶ Dicit Auerrois: oportet nos ire in cognitione diffinitionū propriarum vniuscuiusq partium anime per istam viam. s. a posterioribus ad priora: ⁊ nulla est alia via nisi talis: ⁊ est iste modus procedendi phylosopho naturali valde accōmodatus. ¶ Item ait: causa propter quam non sufficiunt in cognitione rei tales diffinitiones vniuersales est: quia oportet vt sermo diffiniens perfecte non demonstret genus rei tantum: sicut faciunt plures diffinitiones: sed sermo diffiniēs debet demonstrare causam rei propriam propinquam existentem in ea in actu: scilicet formam non genus. s. solū. Sensus est: diffinitio supius assignata dicit genus tantū respectu aie in spāli: explicat tñ genus ⁊ differentiā respectu aie simplr ⁊ absolute. ¶ Rursus hec verba Aristo. modo aūt intentiones diffinitionū sunt quasi cōclusiones Auer. dupliciter exponit: prima expositio est: diffinitio quā mō querimus est similis diffinitionibꝰ que sunt quasi cōclusio demonstratōis: diffinitio autē vniuersalis pdicta est similis diffinitionibꝰ que sunt quasi demōstratio. Sensus est: diffinitio assignanda est quasi conclusio: assignata est quasi demonstratio idest principium: qꝛ principiū demonstratōis est virtualiter tota demōstratio: ⁊ hanc expositionē non tenet Cōmentator. Scđa expositio est: nō intēdebat ꝙ ista diffinitio inducta in anima est cōclusio demonstratōis: sed intendebat ꝙ est ex genere istarū diffinitionū: sm ꝙ tales diffinitiones sunt vniuersales. iste. n. diffinitiōes aut sunt cōclusiones: aut sunt similes diffinitionibꝰ que sunt cōclusiones: neq intendebat etiam ꝙ diffinitio querenda hic in vnaquaq partiū aie est ex diffinitionibus que sunt principiū demonstratōis: itaq sint manifeste per se: qꝛ sunt ignote apđ nos: ⁊ via ad cognoscendū eas est ex posterioribus: sed intendebat ꝙ est ex genere illarū diffinitionū: tales. n. diffinitiones aut sunt principiū demonstratōis aut sunt similes diffinitōibꝰ que sunt principiū demonstratōis. Sensus ē: qꝛ ad hoc vt aliqua diffinitio sit ꝯclusio: requirit ⁊ ꝙ sit ignorata: ⁊ habeat cām: ⁊ si diffinitio debeat esse principiū: opus est vt sit nota ⁊ sit causa: superior diffinitio habet quidem causam sed non est ignorata: at diffinitio assignanda cā est: sed est ignota: iccirco diffinitio assignata ē quasi conclusio: ⁊ assignanda quasi principium: ⁊ hanc secundam expositionem tenet Auerrois: ⁊ hac lege cōmentum non erit transpositum: verumtamen solitus sum saluare vtrāq expositionē: cū. n. ad hoc vt aliqua diffinitio sit cōclusio requirat ꝙ sit ignorata ⁊ ꝙ habeat cām: ⁊ si diffinitio debeat esse principiū opꝰ sit: vt sit nota: ⁊ causa: diffinitio data ⁊ danda pōt vocari quasi principium ⁊ quasi cōclusio: veluti hec ꝓpositio: superficies alba est alba est primi ⁊ non primi modi ob varias conditiones requisitas ad hoc vt aliqua ꝓpositio sit primi modi: est nāq talis ꝓpositio primi modi: quatenus predicatū includitur in ratōe subiecti: non est primi modi: quia subiectū non dicit cōceptū vnum per se: ideo talis propositio est quasi ī primo modo. Uel dicit Auerrois: quasi conclusio ⁊ quasi pmissa: quia diffinitio non est conclusio neq premissa cum non dicat esse vel non esse: primo posteriorū capite. 2. sed bene diffinitio addita diffinito constituit conclusionem vel premissam. ¶ Rursus inquit: ⁊ si fuerint ignorate: tunc impossibile est vt declarentur esse in diffinito nisi per argumentationem: ⁊. 3. physicorum. 12. docet diffinitionē manifestam inuestigari posse per viam diuisiuam ⁊ compositiuam: ⁊ si diffinitio ⁊ diffinitum fuerint ignota per sillogismum: si diffinitio sit ignota: ⁊ diffinitū notum: de diffinito poterit demonstrari diffinitio. ¶ Preterea est obseruandū ꝙ vtraq diffinitio est per notiora nobis diffinito: secunda per operationes: prima existit per organicum: tamen secunda est per aliquid quod est causa eius per quod datur prima: operatio enim aie est causa organici corporis scilicet finalis: prio ethi

rorum capite primo. ⁊ ita prima est posterior secunda: ⁊ per secundam potest prima demonstrari: ⁊ licet sint eque cōmunes: tamen a secūda possunt capi speciales diffinitiones: corpus autem organicū est notius quo ad nos q̄z operatio: quia includit sensibilia propria ⁊ cōmunia: operationes non ita sunt manifeste: ⁊ hac ratione fuit prima diffinitio anteposita secunde. ¶ Postremo exemplum mathematicum ita intelligitur: vt peroptime moderni dicunt. Quadratuz est inventio rei medie assignato quadrangulo cuius latera maiora designentur per nouem ⁊ minora per .4. medium inter nouem ⁊ .4. proportionale est .6. idem numerus resultabit ex ductu .6. in .6. ⁊ ex ducto .4. in nouez: quadratū ergo est equale quadrangulo: quia est inventio rei medie: hec de cōmento duodecimo.

Sententia.

13. Id quo aīatū differt ab inanimato est principium viuendi: anima est id quo animatū differt ab inanimato: ergo aīa ē principiū viuendi. ¶ Dicit Auerrois: manifestum est q̄ omne de quo dicitur vna illarum intentionum: aut vna illarum actionuz: aut plures vna q̄ est animatuz: dicit intentionum: notans animaz ad quā sequitur actio: dicit actionem: significans ipsam actionem: que dicitur vita: vnde omnis actus viuentis vt viuens est: ē vita: siue sit actus primus: siue secundus: ⁊ licet forme elementoꝝ sint in viuente tñ non sunt vita: primo de anima .95. ¶ Iterum Commentator enumerando actiōes attributas vite: dicit intelligere: sentire: moueri ⁊ quiescere in loco. Contra quies est priuatio actionis .5. physicorum .20.53. Solutio est. Quies quidem elementorum est priuatio actionis: animalis vero fit cum quadaz membrorum sustentatione ⁊ accepit quiescere pro stare pedibus. Uel dico q̄ sicut priuatio est in genere substantie: quia priuat substantiaz: ita quiescere est in genere motus ⁊ actionis: quia priuat actionem ⁊ motuz. ¶ Rursus est aduertendum: q̄ operatio vegetatiua est omnino materialis: sensitiua minus: intellectiua imaterialis: graduando potētias hac lege: motiuum s̄m locum non differt a vegetatiuo appetitiuum nō constituit alium a sensitiuo ⁊ intellectiuo: ⁊ sic sunt tres gradus tantum potentiaruz non reducibiles in se inuicem. Graduando potētias s̄m superius ⁊ inferius: quattuor duntaxat reperiuntur gradus animatoꝝ: quia omne sensitiuū est appetitiuū ⁊ ecōtra: quia tamen appetitus non est sensus: nec intellect⁹: ideo sepe numero ponit in numerum cum sensu ⁊ intellectu.

Sententia .xiiij.

Declaratur hic plātas viuere: quia latebat in illis hac ratione: omnis motus qui est ad omnez differentiam positionis est motus anime: nutritio: augmentatio ē huiusmodi: ergo. ¶ Dicit Auer. corpus enim simplex aut compositum ad vnam partem mouetur: quoniaz si sit simplex: mouebitur aut superius aut inferius: si compositum mouebitur s̄m elementum dominans: vnde elementuz non mouetur naturaliter simpliciter ⁊ per principiū intrinsecū ad ptes cōtrarias: ferrum etiam mouetur versus omnem partem: s̄m q̄ alteratur a magnete .7. physicorum .10. ⁊ dicebam primo de aīa .35. magnes nō trahit ferrum ad oēm differentiā positionis nisi cōcurrēte motore aīato extrinseco magnetē huc: illuc: mouēte: vñ quēadmodū elementū nō mouet nāliter simpliciter ⁊ p principium intrinsecū ad ptes cōtrarias: sed ad phibendum vacuū nihil vetat ipsuz moueri versus omnes differentias positiōis: ita ⁊ ferrū non mouet naturaliter simpliciter ad ptes contrarias: sed quaten⁹ est alteratū a magnete nihil phibet ipsuz moueri sursum: deorsum: ante: retro: dextrorsuz: ⁊ sinistrorsuz: ⁊ anno superiori dicebam .7. physicorum. 10. ⁊ ferrum versus magnetem: ⁊ vapores ascendentes: ⁊ palea mota versus lapidem pretiosum: ⁊ humor agitatus versus medicinaz dicuntur moueri ex se: quia habent qualitates impressas quibus mediantibus mouētur versus attrahentia mouentia motu locali cōiuncto alterationi: in motibus localibus violētis ⁊ pternaturalibus mouens potest mouere sine alteratione rei mote: vnde in motibus violentis virtus imprimitur medio ⁊ illud est quādo mouens mouet non alterando: in motibus superius dictis imprimitur virtus mobili: qua mediāte pōt dici mobile moueri ex se. ¶ Itē ait Cōmen. ⁊ q̄ augmētū ē pfectio actionis nutrimēti: fuit necessariū vt principiū quod agit nutrimētū eēt ex genere eius qđ agit augmētū. Sensus ē: est augmentū pfectio nutrimēti inquātū in nutritione plus restaurat̄ q̄z sit deperditū: ⁊ in tm̄ est perfectio nutrimēti: q̄ fit a perfectissima nutricatione primo de gnātione .42. ¶ Postremo est cōsiderandum: q̄ quidam motus est ab anima nō precedente cognitione aliqua: vt attractio nutrimenti: retentio superfluitatis: quidā fit precedēte cognitiōe: non tñ q̄ cognitio sit cā illius motus: patet de motu matricis quo suscipit semen: ⁊ motu intestinorū expulsiuo: ⁊ tales mot⁹ vt fiūt a virtute nō pcedēte cognitione cāe eorū sunt nāles: quatenus tendunt versus omnem differentiam positionis appellantur animales: motus autem ab anima precedente cognitione causa illius dicitur vere ⁊ expedite voluntarius. Contra quo nam pacto potest anima mouere sursuz ⁊ deorsum naturaliter: cum motus circularis sit prius anime s̄m q̄ anima. 2. capitulo de substantia orbis. Item si motus sursum ē naturalis anime vel animali ergo motus deorsum erit eidem violentus: eidem enim non possunt inesse duo motus contrarij naturaliter. Solutio ē: potest anima mouere animal motu voluntario ad omnem differentiam positionis: licet motus circularis sit proprius anima vt anima est.

Tex. ⁊ commento .xv.

ordinātur potētie ⁊ actiones anime s̄m prius ⁊ posterius: nutritiuuz .n. separatur a sensu ⁊ intellectu: sed sensus ⁊ intellect⁹ in rebus mortalibus a nutritiuo non seiūgunt̄. ¶ Dicit Auerrois: hoc principium existens in aiato possibile est vt separetur ab aliqs principijs que numerauimus a sensu .s. motu ⁊ intellectu. ⁊ ratio ē: plante separantur a motu progressiuo ⁊ dilatationis ⁊ constructionis non a motu alterationi coniūcto. ¶ Itē ait: dixit hoc: quia corpora celestia manifeste vident̄ intelligere ⁊ moueri sed non nutriri neq̄z sentire: vnde est aduertendum corpora celestia componi vera compositione ex materia ⁊ forma .2. celi .3. 3. capitulo de substantia orbis: viuit etiam celum: cum ei⁹ forma substantialis sit anima: intelligentie enim abstracte attribuunt̄ corporibus celestibus s̄z q̄ anima attribuitur corpori .8. methaphysice vltimo: est quoq̄z celum

celum verum animal.2.capitulo de substātia orbis: est ⁊ animal intellectiuum: ⁊ rationale sine discursu non liberum: cum libertas nascatur ex discursu: ⁊ cū intelligentia det esse celo: verius dicimus celuꝫ intelligere ⁊ amare q̄ꝫ intelligētias amare ⁊ intelligere: sed de his locis suis tractabitur.

Textu cōmenti.xvj.

Inducitur differentia inter virtutem vegetatiuam ⁊ sensitiuam: virtute vegetatiua existit viuuꝫ: sensu vero animal. ¶ Dicit Auerrois: vult facere differentiam inter hanc virtutem ⁊ virtutem sensus per nominaꝫ posita apud eos: at dubitabit quispiam: cur ponatur hic differentia inter nomina: cum hec scientia sit rerū: dico ꝙ nomina sumuntur a proprietatibus rerum. ¶ Preterea inquit Auerrois: viuere in greco non dicitur nisi de omni quod viuit per hoc principium quod est nutrimentum ⁊ augmentatum nisi per aliud: idest etiam si nō ꝑ aliud principiū viueret: viueret.n.animal deposito sensu ⁊ ꝑmanēte virtute vegetatiua. ¶ Rursus ait: signū eius est sponga maris ⁊ multa ex hn̄tibus testam que habēt sensum: tn̄ non mouent: ⁊ dicunt aialia non tm̄ viua: vn̄ talia aialia imperfecta mouētur motu dilatationis ⁊ cōstrictionis ⁊ hn̄t nutrimētum eis copulatū. ¶ Rursus est cōsiderandum ꝙ oē aial mortale est aial per sensum: celuꝫ.n.animal existit ⁊ nō indiget sensu.3.de anima.61. Animalia bruta sunt dūtaxat animalia sensu: corpora celestia intellectu: at homo sensu ⁊ intellectu est animal; iccirco dici solet nihil esse cōpositius ipso homine.

Textu cōmenti.xvij.

Ordinantur virtutes sensitiue inter se: tactus.n.alios sensus antecedit ⁊ cum fuerit inuentus non est necesse vt inueniantur alij sensus; ⁊ cū alij sensus fuerint inuēti: necesse est vt īueniaꝫ tact⁹: ē igiꝫ prior nāl͞r alijs sensib⁹: sicut virtus nutritiua ē prior nāl͞r sensu tact⁹. ¶ Uiꝫ cōtradictio in dictis Auerrois in principio de sensu ⁊ sensato ⁊.3.de anima.63. asseritur tactum ⁊ gustum necessarios esse omni animali: hic tactus separatur a gustu. Solutio est. Tactus separatur a gustu perfecto non imperfecto: vel tactus solus est necessarius ſm quodlibet membrum: non sic gustus: vel gustus presupponit tactuꝫ: non aūt tactus presupponit gustū.

Sententia.xviij.

Causa in.3.ď anima est assignāda: cur virtus nutritiua ab alijs virtutibus separatur: ⁊ tactus a ceteris sensibus: nūc tm̄ sit stabilitum animaꝫ esse principium viuendi: sentiendi: ſm locum mouendi ⁊ intelligēdi. ¶ Dicit Auerrois: causa propter quaꝫ virtus nutritiua videtur separari ab alijs virtutib⁹ ⁊ antecedere eas naturaliter: ⁊ similiter tactus cum alijs virtutibus sensu's dicenda est post.s.causa finalis ⁊ hoc fecit in fine istius libri.s.in tertio de aia.59. ¶ Contra: finis necessitat oēs alias causas: ergo causa finalis prius est pertractanda. Solutio est: finis necessitat quantum ad operationem: non quantum ad speculationem: ⁊ dicebam anno superiori primo physicorum primo: doctrina ordinata est a prioribus incipere si ab illis commode incipi possit. ¶ Est aduertendum hanc diffinitionem esse formalem: principium vegetandi: sentiendi: ſm locum mouendi ⁊ intelligendi: ⁊ si talis diffō disiunctiue vel disiūctim intelligatur: diffinit aia cōmuniter accepta; tenēdo aūt l͞r ⁊ copulatiue possunt formari quattuor spāles anime diffinitiones: iuxta quattuor gradus aiatorū ī eē ꝯstitutoꝝ a quattuor pⁱcipalib⁹ aie potentijs: q̄ sunt: vegetatiua: sensitiua. ſm locum motiua ⁊ intellectiua: hucusqꝫ ergo assignate sunt varie aie diffinitiones ex quibus palam colligitur omnes animas dare esse formaliter: vnde si intelligentie dent eē celo: a fortiori ⁊ anima intellectiua humana: neqꝫ ob hoc sequitur intellectum humanum esse multiplicatum: cum non sit causatus a subiecto.

Textu cōmenti.xix.

adducunt questiones considerande de anima quaruꝫ facilitateꝫ ⁊ difficultatē ostēdit Aristoteles. prima est: vtrum vnūquodqꝫ istoruꝫ principiorum existentium in animali sit anima aut nō ⁊ hec questio inducta est propter Empedoclem arbitrantem augmentum non esse ab anima: infra.38. 39. Secūda questio est vt sequar vestigia Cōmentatoris: ⁊ si ē anima: vtruꝫ sit anima p se.s.totalis: aut pars anime.i.potentia anime: hec q̄stio introducta est propter nutritiuaꝫ: principium nutricationis est anima: tamen nō est vna anima que nutriat distincta ab augmentante: sed vna potentia infra.42. Tertia qō ē: ⁊ si ē pars aie.i.potētia: vtrū ē pars ⁊ alia ī eēntia ⁊ in loco ex corpore inanimato ꝑscrutandū est: ⁊ hec qō inducta fuit pp Platonē: primo de aia.7. Et subiūgit Auer. q̄ꝫtū ad secūdaꝫ qōnē: intendit p hoc qd dixit vtrū ē aia aut ps aie: vtrū ē possibile vt vnū istoꝝ sit in aiali absqꝫ aia: aut īpossibile ē vt sit ī aiali absqꝫ aia cuius ē pars. Sensus est: vtrū ē possibile vt vnum istorum sit in animali absqꝫ aia.i.absqꝫ hoc ꝙ sit vltra istaꝫ: anima totalis: aut impossibile ē vt sit in animali absqꝫ anima cuius ē pars.i.vtrū ita cōiungatur qd non possit separari.

Tex. Cōmenti.20.

varie anime potentie eedem loco ⁊ subiecto inueniūtur: vt pꝫ in aialib⁹ annulosis ⁊ plantis. ¶ Dicit Auer. ita ꝙ aia que est in illo vegetabili quasi sit in forma vna ī actu in illo vegetabili ⁊ plures in potentia idest ꝙ pōt diuidi in animas que sunt eedem in forma cum anima existente in eo: ita est in aliquo modo animaliuꝫ scilicet annuloso. Sēsus est: quemadmodum totum dicitur vnum actu ⁊ multa potentia: primo physicoꝝ.21. ita in plantis ⁊ animali annuloso est anima vna anima actu ⁊ plures potentia. ¶ Item ait Auerrois ⁊ cum narrauit ꝙ postq̄ꝫ diuiditur iste modus.i.cuꝫ aial diuiditur ſm hunc modū: habent partes oēs actiones quas totū habebat: quoniam vbi existit sensus: illic necesse.ē vt existat voluptas ⁊ tristitia apud ꝯprehēsioneꝫ rei sensibilis: ⁊ cū illic voluptas ⁊ tristitia fuerint illic erit necessario motus ad illud voluptuosuꝫ ⁊ motus a contristante: vt scilicet se ab illo remoueat: ⁊ illud ad qd est motus non est in actu delectabile aut contristans: vnde necesse est vt sit ymaginatū desiderium. Uerum dubitatur: quo modo voluptuosuꝫ non sit actu ⁊ fiat actu per ymaginationē: p voluptuosum actu intelligitur presens: vnde ad hoc ꝙ animal moueatur ad aliquid oportet primum mouēs esse rem extra animam.3.de anima.54. mouens est simul cum moto.7.physicorum.10. ideo debet desiderabile esse simul cum sensu: sed quia quandoqꝫ non est simul q̄ꝫtuꝫ ad esse reale: oportet ꝙ fiat simul q̄ꝫtū ad eē spūale ymaginatū: imꝑfecta ymaginatiua ñ hñs organū ꝓpriū reperit ī brutis imꝑfect̄ ꝑfecta ī

pfecti existit: q2 si delectabile sit p̄sens non mouētur bruta imperfecta nisi respectu maioris delectabilis. ¶ Iterum: cum per diuisionem non generetur sba: generatio .n. est finis alteratiōis: primo physicoꝝ 62. videtur doctrina Textus cōmenti .20. esse falsa. Solutio est: in diuisione est alteratio preuia diuidentis: ꝛ nō sola diuisio: ꝛ dato ꝙ esset sola diuisio: hoc nō incōuenit: q2 intelligitur solam diuisionē non facere substantiaꝫ aliquam: ꝛ hoc est verū: non eniꝫ fit substantia: sed fit in actu .i. per se subsistens vbi prius nō subsistebat.

Digressio.

¶ Queritur qua nam lege reperiantur anime in viuentibus: tenuit Albertus animam quālibet indiuisibilem esse ꝛ sm̄ essentiam in corde vel cordi ꝓportionabili: est enim cor fons anime alalis caduci: in quo operaᷓ anima nobili operatiōe: est nāqꝫ sensus primo in corde: in de somno ꝛ vigilia: lꝫ manifestentur opationes in camerīs cerebri: vt docet Auer. 2. colliget: neqꝫ rationes modernoꝝ ꝯcludunt contra Albertum: q2 anima nō dat esse alicui corpori nisi sm̄ ꝙ vnitur ei secundum essentiā vel potestatem. Non operatur quoqꝫ anima nisi secundum essentiaꝫ vel secundum potestatem. Hec opinio Alberti non satisfacit Commentatori volenti primo capitulo ḋ substantia orbis: omnes formas eductas de potentia materie esse extensas ꝛ diuisibiles ad diuisioneꝫ ꝛ extensionē subiecti: quare anima sensitiua ꝛ vegetatiua omnes sunt in toto corpore ꝛ partes in partibus: intellectus noster cum sit indiuisibilis ꝛ sm̄ fidem ꝛ sm̄ cōmentatorē est totus in toto ꝛ totus in qualibet parte: at dubitabit quispiam: si sensitiua ꝛ vegetatiua sunt extēse ergo in partib⁹ diuisis remanebunt partes animarū: veluti contingit vniuersaliter in mixtis inanimatis. Dico formas non viuentiū permanere in partibus separatis: quia tales forme nō requirunt diuersitatē in corpore. Anime plātarum cōualescunt propter cōsimilitudinē partium. Anime annulosoꝝ sunt valde similes: ideo talia animalia diuisa per transuersuꝫ in vtraqꝫ parte retinēt sensum ꝛ appetituꝫ: partita ꝑ longitudinem moriūtur: animalia perfecta: qꝛ sunt valde diuerse cōpositionis in organis corporis: nō remanent partes anime in partibus diuisis. Anima intellectiua cuꝫ sit nō educta palam est ꝙ non diuiditur ad diuisioneꝫ subiecti: sed desinit informare modo hanc modo aliam partem.

Sententia. 21 Non parua est contentio inter sanctum Thomam ꝛ Auerroim. Arbitratur sanctus Thomas Aristotelem nō dubitare hic vtrum intellectus sit anima aut pars anime: sed vtruꝫ differat ratione ꝛ subiecto ab alijs partibus anime. Soluitur questio: quia de quibusdam manifestum est ꝙ seiunguntur ratione tantuꝫ: non loco ꝛ subiecto: vt in his que pertinent ad sensum ꝛ virtutem vegetatiuam: sed an intellectus differat: latet: ꝛ ne quis crederet eum sensisse intellectum fore organicum subiungit ipsum separari non a corpore sed ab alijs partibus anime: ꝛ loquendo de partibus vt sunt receptiue actuum: vult autem Auerrois vt declaretur hic virtus que est intellectus esse potius non anima quam anima: ꝛ sententia tota in hoc consistit: intellectus vt abstractus est si animat vt appropriatus corpori est anima: ꝛ ideo intellectus videtur aliud genus anime. ¶ Dicit Auerrois: incepit declarare virtutem que non videtur esse anima: sed manifestius est de ea vt sit non anima. Sensus est: ratio anime est media inter formam abstractam ꝛ formam oīno materialem. 2. celi 3. cū rationem anime potius consequaᷓ appropriatio ꝙ abstractio. 12. metha. 36. aīa non est abstracta que est intelligentia: ꝛ ita potest dicere Auer. hic: sꝫ manifestius ē de ea vt sit non aīa: ꝛ in principio Cōmenti. 22. dicit: cum declarauit ꝙ latet de intellectu vtrum sit abstractus aut nō ꝙuis manifestius est vt sit abstractus sm̄ ꝙ ē nō aīa. ¶ Itē inquit: intellectus aūt in actu ꝛ virtus que perficitur per intellectuꝫ in actu adhuc non est declaratū vtrum sit aīa aut nō: sicut ē declaratū de alijs principijs: cū ista virtus nō videatur vti in sua actiōe instrō corporali: sicut alie virtutes anime vtuntur: ꝛ ideo nō fuit manifestū ex predicto sermone vtrum sit perfectio: aut nō. Sēsus est: intellectus dicitur ꝛ materialis ꝛ speculatiuus ꝛ agens ꝛ cogitatiuus. 3. de aīa. 20. hic fit mētio ḋ agēte ꝛ mālī: vnde oīs intellectus supra materialeꝫ pōt dici agens: ꝛ omnis infra Deū itellectus possibilis intellectus possibilis perficitur per intellectū agentem: quando ipm̄ ꝯprehēdit ꝑ essentiā: ꝛ ita cū intellectus humanus sit aliud genus aīe: cū sit abstract⁹ pandetur error Alexandri q putauit intellectū causari a corpore ꝛ nō esse abstractū. ¶ Preterea hec propositio: oē in quo manifestatur aut manifestabit qḋ pficit sꝫ ꝙ forme pficiūtur ꝑ māstory necessario ē aīa: intelligiᷓ de pricipijs opationū dictaruꝫ: aliter forme elementoꝝ ꝛ mixtoꝝ maīatoꝝ eēnt aīe: vn̄ aīe vegetatiue ꝛ sensitiue ita ꝯuēit rō aīe ꝙ sibi repugnat rō abstractiōis: ex quo a subiecto cānt: intellectui vō cōsentiūt rō aīe ꝛ rō abstractōis: q2 n̄ ē forma q̄ pficiaᷓ ꝑ mām̄. ¶ Postremo inqt Auer. sꝫ tn̄ meli⁹ ē dicē ꝛ magis vī eē veꝝ post ꝑscrutationeꝫ vt istud sit aliud gen⁹ aīe: q2 videlicet n̄ causaᷓ a corpe: ꝛ si dispositio intellect⁹ sit talis necesse ē vt ille solus iter oēs virtutes aīe sit possibilis vt abstrahaᷓ a corpore ꝛ nō corrumpaᷓ ꝑ suam corruptionē: quēadmodū sempiternum abstrahitur: ꝛ hoc erit: cū quandoqꝫ copulatur cum illo ꝛ qn̄qꝫ nō copulatur. Sensus ē: cuꝫ intellectus non educatur ḋ gremio materie: ideo abstrahitur a corpore: primo de aīa. 12. copulatio tn̄ que est preexistentiuꝫ vnio alia est sm̄ nām ꝛ hec incipit hō esse: alia sm̄ operationē: qua incipit esse intelligens ꝛ cum intellectus humanus terminet generationeꝫ extrinsece ꝛ remote dicit Auer. euꝫ quandoqꝫ copulari cum corpore: quandoqꝫ nō: incipit nāqꝫ esse in forte: ꝛ desinit esse in Platone.

Sententia. 22. licet pardui sit itelligere q̄ virtutes sint abstracte ꝛ que non abstracte nihil minus certissimum est virtutes differre ratione: ꝙuncunqꝫ ponantur in eadeꝫ parte: potentie etenim per actus ꝛ actus per obiecta distinguuntur. ¶ Dicit Auerrois: declaratum esse in vnaquaqꝫ earum ꝙ est perfectio corporis naturalis organici: perfectio enim est finis ꝛ complementum perfecti: finis autem non separatur a finito: vnde necesse est vt ille partes anime sint non abstracte. Sensus est: finis intrinsecus gnātōis n̄ sepaᷓ a finito: intellectus humanus ē finis extrīsec⁹: ꝛ venit de foris. 12. metha. 17. anime: ergo que constituuntur

in esse

in esse per materiam ⁊ subiectum sunt non abstracte omnino ⁊ non separabiles a corpore: anime non causate a subiecto sunt ⁊ anime ⁊ abstracte ẜm aliaz tamen ⁊ aliam rōnem. ¶ Iterum ait Auer. sed tamē manifestuz est per se ꝙ omnes iste virtutes sunt diuer se ẜm intentionē .i. diffinitionē: ⁊ sensum .i. operationes sensibiles: ⁊ ꝙ esse virtutis que cōstituitur per sensum: aliud est ab esse virtutis que cōstituitur per cogitationē .i. intellectuz speculatiuū: cum actio cuiuslibet istarum sit altera ab actione sui cōparis: sentire .n. qđ est actio virtutis sensus: aliud est ab intelligere quod est actio virtutis intellectus.

Digressio.

¶ Dubitatur an potentie per actus: ⁊ actus distinguantur per obiecta: probo ꝙ non. Tum quia nullo actu existente potētie differunt: nō sunt .n. actus principia essendi potentiaruz. Tum q2 visus hominis ⁊ aquile eiusdez essent speciei. Tum q2 actus nō sunt causa finalis potentiarū: cum sint eaꝝ effectus. Tuz q2 idem visus numero nō esset receptiu9 albedinis ⁊ nigredinis. Tum q2 duobus specie distinctis correspondet idē actus numero: vna .n. ⁊ eadez visione cōprehendit color ⁊ magnitudo. ¶ Ad oppositū ē Aristoteles pñti lectione. ¶ Pro cuius quesiti expeditiōe aduertendū primo potētias causas esse actuū ⁊ actus potētiaruz in diuersis generib9 causaruz: in quibus nō inconuenit idem eē prius ⁊ posterius: notius ⁊ ignotius ẜm naturam. ¶ Item sciendū potētias se ipsis essentialiter differre: accidētaliter per actus: pōt enim visus hoīs eiusdē esse rationis cuz visu leonis: nō obstante ꝙ aīe sint alterius ⁊ alteri9 rōnis: veluti caliditas ignis ⁊ caliditas aeris eiusdem existūt speciei: formis tamē ignis: ⁊ aeris existētibus alteri9 ⁊ alterius rōnis. ¶ Iterum cōsiderandum actus distinctos in modo imutandi: distiguere potentias: aliter nō: vñ respectu calidi: fri. humidi ⁊ sicci satisfacit vnus sensus tactus: cuz qualitates prime alteratione imutent sensum tactus: respectu vero grauis ⁊ leuis habetur alius tactus: quoniaz graue ⁊ leue imutant motu locali. ¶ Rursus notanduz obiecta prima ⁊ imediata ⁊ adequata conuincere distinctionem actuuz: non secundaria: ⁊ inadequata: ⁊ his notandis tolluntur difficultates adducte. ¶ Uerum cum intellectus ⁊ voluntas sint potentie diuerse habebunt ⁊ obiecta distincta ergo ens nō poterit poni obiectum intellectus: cum ens bonum sit obiectum voluntatis. Dico ꝙ potentie si sunt disperate habent obiecta penitus seiuncta: si subordinate in eodez genere: quicquid attingitur ab inferiori: etiā capitur a superiori: si sint subordinate in diuersis tamen generibus idem poterit esse obiectum earuz: ita est in ꝓposito de intellectu ⁊ voluntate.

¶ Textu cōmēti .23. excusat se Aristotiles a quibusdam considerandis in libris animalium: aut in tertio de anima: ⁊ cum Auerrois dicit: qua de causa inducuntur hec in animalibus dicendum est post: colligitur ꝙ liber de animalibus sequitur libruz de anima: ⁊ est verum si tales libri cognitione distincta ordinentur. ¶ Item ait Auerrois: quedam animalia habent quinqꝫ virtutes sensus: ⁊ quedam quasdam tantum: vt talpa: credunt nōnulli talpaz videre obūbrate tamen ob pelliculam tenuem ante oculos existentem: quod ideo est: quia virtus sequestratiua non bene sequestratur: sed de his alibi est inquirendum.

Sententia.

24. Si actio attribuitur alicui ꝑpter duo: vnum est forma: alterum mā: actio vite ꝯceditur ꝑpter aiam ⁊ corpus: ergo. Sꝫ oē id quo primo ⁊ per se actio alicui attribuitur ē forma: nō mā: nō ꝯpositū: aia est huiusmōi: ergo. ¶ Dicit Auer. modo reuersus est: positis aie diffinitionibus ad declarandū ꝙ aīa est substātia sola ẜm formam nō ẜm mām: neqꝫ ẜm compositum ex eis .s. corpus. Sensus est: probauit Ari. superi9 animam esse substantiam: sed nō ꝯsiderata hac negatōe: nō ē corpus: neqꝫ materia: vnde ꝯsideratio de forma simpliciter est methaphysici: vt vero in corpore naturali: nālis .12. metha. 6. ¶ Itē ait Auer. Sēsus .i. sensatio attribuit nobis per sensum .i. ꝑ virtutez sensitiuam: ⁊ ꝑ ipm sentiēs .i. ꝑ habens virtutē sensitiuā quāqꝫ .n. dicimus ꝙ videmus ꝑ visum .i. ꝑ virtutē visiuā. quāqꝫ ꝑ oculū: tāqꝫ per id qđ hꝫ virtutē visiuaz. ¶ Rursus ait: ⁊ cū posuit hanc propositionem pro manifesta per se ⁊ inductionē: vnde inductione colliguntur propositiones ꝑ se manifeste ⁊ prima principia .2. posteriorū capitulo vltimo. ¶ Iteruz cōcludit Cōmentator: necesse est vt oīs actio attributa alicui enti ꝑp aliqua duo existentia in eo: vt vnū eoꝝ sit mā ⁊ aliud forma: ⁊ hac ꝓpositione vtit Auer. 3. de aīa .36. ad ꝓbandū intellectū speculatiuū eē mām: ⁊ agētē formā ẜm scilicet eē intentionale: tñ speculatiuus est qualitas: intellect9 agēs ē sba: i pñti loco vtrūqꝫ ē substātia. ¶ Rursus ait: dixim9 ꝙ vnū eoꝝ duorū ē forma ⁊ est illud qđ ē quasi scientia ⁊ sanitas: q2 sanitas ⁊ scientia ⁊ similia sunt actiones .i. res acte agētis .i. dantis sanitatem ⁊ largientis: ⁊ actio agētis .i. res acta est illud quod existit in recipiente: ⁊ est forma: vnde necesse est vt scia sit existens quasi forma .i. habeat rationem forme: ⁊ aia sit quasi materia: ⁊ dicebam āno superiori .21. actionem pro re acta fundari in passo: pro respectu in agente: inuenit semper actio pro re acta in recipiente. ¶ Preterea nō i quocunqꝫ subiecto est apta quecūqꝫ forma recipi sꝫ i determinato .7. phy. 29. 12. metha. 21. ⁊ colligitur ꝙ forme eiusdem rationis habent subiecta eiusdem rationis: diuersaruz: diuersaꝝ: ⁊ hoc ē ꝙ vult Cōmētator 12. methaphysice .11. primo de generatiōe .22. numerus potentiarum est ẜm numerum specieruz entiuz generabilium: vnde licet sit idem susceptiuū primuz essentialiter respectu formarū substantialiuz: nō tamē idem accidentaliter: ⁊ sic etiam respectu accidentiuz sentiendum est: ⁊ ob hoc putauerunt Scotus Egidius ⁊ nonnulli alij materiam celi ⁊ horum inferiorum eiusdem esse rationis quia quantitates eiusdez erant diffinitionis ⁊ rationis. ¶ Dico tamē ꝙ quantitas consideratur ⁊ mathematice ⁊ naturaliter: si cōsideretur mathematice: in sui deffinitione non ponitur subiectum: si naturaliter: ponitur. ¶ Postremo notandum ꝙ materia non coagit vi pura potentia: sed inquātum est in actu: vel materia duplex prima ⁊ secunda: materia ẜm essentiam non est coactiua: sꝫ per accidens ⁊ vt coniungitur forme: materia enim non mouet seipsam de potentia ad actuz.

Ratio.

25. illud quod constituit aliquid in actu est forma: anima est huiusmōdi: ergo. Deducitur minor: animatum per corpus est potentia viuens: per animam actu viuens: ergo anima est actus corporis: vnde dicitur anima actus corporis: quia corpus est in actu per animam. ¶ Rursus

ait Auer. sed ista declaratio dat cām ⁊ esse: prima aũt dat esse tm̃. Sensus est: mediũ prĩtis dmonstratõis qd̕ est cõstituere in actu aliqd dat cām ⁊ esse respectu medij pcedẽtis demonstratõis qd̕ fuit primitus causare operationes: cã.n. quare alicui attribuitur primitus causare operationes est qꝛ constituit aliquid in actu. Alij dicunt hanc rationez exprimere causaz ⁊ esse respectu Textus cõmenti. 8. ⁊. 9. ⁊ non precedentis. ¶ Iterum est aduertendum: qꝫ ista propositio cõcedi potest. Anima est actus materie: compositi ⁊ agentis: vnde forma subiecta potestati agentis ⁊ materie ante sui actualitatem dicitur esse in potentia vtriusqꝫ: tamen dicitur educi forma de potẽtia materie non agentis: qꝛ materia trahitur ad participandũ esse illius forme: nequaqꝫ agens. ¶ Postremo est considerãdum: dicit sanctus Thomas qꝫ Aristoteles hic declarat animam vniri corpori quãtum ad omnes eius partes dictas: non sicut nauta naui: sed sicut vera forma: ⁊ hoc patefacit per operationes: ⁊ profecto Auerrois nõ dixisset oppositũ illius quod affirmat sanctus Thomas.

Sententia. 26. Actus nõ separatur ab eo cuius est actus: neqꝫ actuatuz ab actu: ⁊ cum anima sit perfectio talis ⁊ talis corporis non poterit ipsa diuersa intrare corpora. ¶ Dicit Auerrois: nõ est possibile qꝫ corpus sit perfectio. Contra: continens est forma contenti: ergo corpus est perfectio corporis. Solutio est: continens est pfectio extrinseca contenti: forma vero intrinseca. ¶ Item sciendum vnũquodqꝫ animatum perfici ⁊ in esse constitui per animam: anime autem causate a corpore pficiunt ⁊ perficiũtur: nõ causate perficiũt: non perficiuntur: ⁊ dicebam anno superiori. 2. physicorum. 4. materiam celi ⁊ horum inferiorum sustentari per formas: nõ oẽs tñ formas sustẽtari per materias: forma enim celi non sustentatur per celum: pᵒ physicoꝝ. 63. primo capitulo d̕ sba orbis. Rursus inquit: quia deffinitiões demonstratiue innate sunt dare cām oiuz q̃ videnf in diffinito ⁊ si diffõ nõ erit talis: nõ erit diffinitio: vnde alia est diffinitio: dicẽs quid: alia que dicit pp qd: alia est tota demonstratio sola differẽs positione: prĩo posteriorũ capitulo. 8.

Pro cõplemẽto prime sũme aduertenduz oẽm formã dare eẽ: sbal' sbale: accñtalis dat eẽ accidentale: dare nãqꝫ esse nõ infert formã esse multiplicatam ⁊ numeratã ⁊ vilem: ⁊ lz intellectus humanus det eẽ hominibus non tñ multiplicaf: cũ nõ sit causatus a corpore: veluti ⁊ intelligentie celestes dant esse celis proprijs non tamen multiplicantur in eadẽ spẽ. Quare rude est fateri intelligẽtias dare esse celo: nõ intellectum humanũ homini: si eniz intelligẽtia dat esse celo ergo dare esse ⁊ esse eductum de potentia materie nõ cõuertuntur: sed forma non educta põt in pluribus esse indiuiduis prĩo celi. 92. ¶ Postremo notandũ ly aiam analogũ esse ad aīas eternas ⁊ nõ eternas: cum nihil sit cõe vniuocũ corruptibili ⁊ incorruptibili. 20. methaphysice vlnmo: ⁊ pp hoc scribit Auerrois. 2. capitulo de substantia orbis: accidẽti eterno ⁊ nõ eterno nihil est cõe vniuocũ: quare fatuuz est fateri substantie caduce ⁊ eterne nihil cõe vniuocũ: sed bene accidẽti eterno ⁊ nõ eterno: sed hanc mãm dilucidaui anno superiori pᵒ physicorũ. 18. Hec sunt que circa primaz summã vobis aperienda proposueram: qua parte de aīa diffinitiones sunt approbate.

¶ Textu cõmenti. 27. vsqꝫ ad. 51.

Ste ãt v̓tutes aie. Presenti summa q̃ ẽ a textu Cõmenti. 27. vsqꝫ ad. 51. de virtutibus agif vegetatiuis. ¶ Sententia. 27. stat in hoc. Intẽdens Arĩ. loqui d̕ virtutibᵘ aie. Primo ponit numerum illarum. Secundo ostendit ea in quibus existunt tales virtutes. ¶ Dicit Auerrois: artifex non potest demonstrare subiectum sue artis: neqꝫ species illius subiecti. Contra: 4. celi. 37. primo de generatiõe. 43. 2. de generatiõe a. 26. vsqꝫ ad. 24. probat Aristoteles elementa eẽ: sed elementa sunt partes subiectiue naturali stabiliti anno supiori subiecti totiᵘ phye nãlis: ergo. Itẽ vnusquisqꝫ artifex tenetur diffinire ⁊ inuestigare diffinitionem sui subiecti ⁊ omnium diffinibiliũ in tali diffinitione inclusoruz ergo. Iterũ questio si ẽ ẽ questio subiecti: ergo dubitabilis ergo scibilis ⁊ non nisi ab artifice cuius illud assignatur subiectuz: ergo. ¶ In oppositum est Auerrois hic ⁊ primo physicorũ. 43. 2. physicoruz. 22. 26. 12. methaphysice. 5. ⁊ ratio est: quia ita se habet subiectum ad scientiam: sicut obiectum ad potentiaz cui nihil est manifestius obiecto. Et partes subiectiue subiecti per se note esse dñbent ⁊ saltem perfecta: quia illa est finis aliarum: ⁊ mensura: hoc idem fatetur Linconiensis in principio primi posteriorum: de subiecto enim precognoscitur si est: ergo artifex presupponit subiectum esse. ¶ Ad hanc difficultatem dico hec quinqꝫ inter se ordinem habere: quid nominis: questio si est: quid rei: questio quia est: questio propter quid: ⁊ qd̕ precedit semper est precognitio sequentis: ⁊ hac ratione idẽ ⁊ questio ⁊ precognitio respectu diuersorum poterit esse. Itẽ si est subiecti quatenus terminatur syllogismo hyppotetico a posteriori tantũ potest vocari questio: vt autez a priori si est subiecti terminari nõ possit nec syllogismo hyppotetico: neqꝫ cathegorico: appellatur si est subiecti precognitio. ¶ Ad primum dico Aristotelez probauisse elementa esse quattuor: non autem elementa esse. Ad aliud: artifex non probat sed supponit diffinitionem subiecti ⁊ potest viã diuisiua id qd̕ in scientia supponitur inuestigari. 3. physicorum. 12. Congregando itaqꝫ hec ⁊ que dixi ãno superiori in stabiliendo subiectũ naturalis phylosophie perfecte ⁊ resolute tradita erit hec difficultas. ¶ Rursus ait Auerrois: intendit per nutritiuaz omnia que agunt in nutrimentũ: ⁊ sunt tria: scilicet nutrimentum: ⁊ augmentum ⁊ diminutio: pro vno principio: ⁊ suple tu generatio: ⁊ enumerat actᵘ potentiarum: ⁊ intendit per desiderium appetitum ad cibum: vnde appetitus: ⁊ pro pricipio motus accipitur qui continetur sub motiua. 3. de anima. 54. ⁊ pro appetitu ad cibum: ⁊ ita capitur hic: desideriũ enim dicitur de appetitu: ⁊ de ira ⁊ voluptate: accipif ira pro displicentia: quia ira vt sequitur paruipensionez in animalibus tantum perfectis reperitur: volũtas seu voluptas dicitur de desiderio delectabilis: ⁊ in solo tactu est verissime voluptas: ⁊ tristitia: aliorum sensuũ ẽ potius cõplacentia.

Sententia. xxviij. Animalia habent sensum alimenti: tactus ẽ sensus alimẽti: ergo animalia habent sensuz tactus

tactus: at calidum: frigidum: humidum & siccũ sunt alimenta: tactus ē sensus horũ: ergo ē sensus alimē/ti: oīa quoq; aīalia cum habeant famē & sitim & hec sint appetitus: habent appetitum. ℂ Dicit Auerro. cum posuit q omne aīal hꝫ sensum tactus & deside/rium ad nutrimentũ & in declarando hoc nō sufficit inductio incepit declarare hoc rōne: inductione enī vtimur in declarando principia. 2. posteriorũ capite vltimo: ꝑ phyſicoꝝ. 5. ꝑ celi. 12. & qꝛ nō est per se no/tum: nec inductione sufficiēter probatũ tactuꝫ inesse oībus: ideo indiget rōne hic ponenda tali: oē hñs nutrimentũ in potētia nō in pluribus hꝫ sensuꝫ pci/pientē cōuenientes & disconuenientes: aīalia habent nu/trimentũ in potētia nō in pluribus ꝙ aīalia habent sensuꝫ pcipientē cōueniētes & discōuenientes. ℂ Rursus ait Auer. & iste locus indiget magna cōsideratōe: & rō est: qꝛ si tactus detur animali pp nutrimentũ: cuꝫ plante nutriant: debent habere tactũ. Solutio habe tur ex illa particula nō in plurib⁹: qꝛ plante qualicũ/qꝫ humido nutriunt: aīalia licet imperfecta non omnī humido sunt cōtenta: alimentũ ergo aīaliuꝫ imp fe ctorũ nō in pluribus reperit. ℂ Item ait Auer. & qꝛ omne viuũ nō nutrit. i. non disponit ad nutritionē nisi p siccũ & humidũ: calidũ & frigidũ: cũ nutrimētũ est loco eius qđ dissoluit: qꝛ nutritio non est nisi re/stauratio deperditi: & est nutrimentuꝫ ex illis ex qui bus componimur: ex eisdeꝫ enim sim⁹ & nutrimur: p̄imo celi. 21. necesse est vt sensus nutrimenti sit sen sus qui natus est cōp̄hendere has qualitates & est sensus tactus: omne igit animal hꝫ tactũ necessa/rio: vñ est aduertendũ q calidum: frigiduꝫ: humidũ & siccum absolute sunt obiecta tactus: in ordine autē ad mixtōeꝫ sunt obiecta virtutis nutritiue. ℂ Pre/terea ait: sensibilia eoꝝ. i. alioꝝ sensum a sensu tactus nō sunt in cibo ꝑm q est cibus: dicit Albertus: ista sensibilia spiritualiter imprimunt & nō faciūt ad trās mutationem nutrimenti que est realis: odor ergo nō incorporatur. idest corpori nō miscet propter suum esse spirituale: vnde quatenus odor pertinet ad ol/fatum non incorporatur: sed alio modo potest incor porari. ℂ Item ait: sapor si existit in cibo ꝑm q est ci bus est vnus modorũ rerum tangibilium & sensus gustus est aliquis tactus: & propter hoc quod dixit: opinadum est q iste sensus existit etiam in omni ani mali: sicut sensus tactus: cum sit quasi species eius: & post declarabitur. 101. 102. qualiter est in rei verita te. Sensus est: sapor vt calidum: tangibile est: vt cō ueniēs vel disconueniēs gustabile: & gustus vt per/ceptiuus saporis nō est tactus: vt vero discretiuus conuenientie vel discōuenientie saporis sic est qui/dam tactus: & quia nō mutatur gustus nisi p̄ius ta/ctus nouiter fuerit īmutatus: ideo dixit: cuꝫ sit quasi species: qꝛ nō est vera species. ℂ Amplius ait: cum desiderat cibum animal nō desiderat nisi calidũ & fri gidum & humidum & siccum: fames enim est appeti tus calidi & sicci & sitis frigidi & humidi. Sensus ē: consurgit fames infrigidato stomaco: sitis exsiccato: iccirco pueri nō amant vinum: fames est appetitus calidi cuius est officium virtutē digestiuaꝫ adiuua/re: & sicci cuius est retinere: & cum siccum nō sit bene terminabile icirco vt bona celebraret digestio opor tuit adiungi aliquod humidum & huic humido cali ditas nō potuit adiungi: quia nimis cito resolutum fuisset: ideo a natura institutus fuit appetitus frigi/di & humidi: & cum frigiditas nō ingrediatur opus nature per se: nō digeret per se sed per accidens: in/quātũ. s. facit constare materias. ℂ Postremo inquit & non desiderat dulce neq; amarum: sapor autem est comunicatus cum istis qualitatibus: & hoc intēde bat cum dixit sapor est causa istorũ. idest causa q ani mal sentit cōuenientia ex illis & nō cōuenientes & in/tendebat hic per eāꝫ cām inesse: ꝑme. n. qualitates sunt causa saporis: & forte intelligit q sapor ē causa ꝑpter quā animal vtitur cibo ꝑpter delectationē cō iunctam cũ ea. Sensus ē: qꝛ fames ē appetitus cali/di & sicci & sitis frigidi & humidi: ideo non desiderat animal dulce neq; amarũ per se: cib⁹. n. est necessari⁹ nō vt sapidus sed vt restauret: tamē vt appeteret nā dedit ei saporem.

Sententia.

29. verũ declarāda hec posteri us sunt: nunc eo vsq; dictũ sit animantiũ inq; hisce que tactũ habent & appetitum in esse: de ymaginatione nō patet: sed de hoc postea ꝯsideremus oportet: nōnullis insup & loco motiuũ etiaꝫ inest: & alijs ratiocinatiuũ ac intellectus: vt hoibus: & siquid sit aliud tale vel etiaꝫ prestabilius. ℂ Dicit Auer. quia vult ponere hic numerum istarum virtu tum ꝑm q artifex ponit subiecta sue artis. i. p̄tes sub iectiuas subiecti: considerantur eniꝫ iste virtutes vt accidentia fluentia ab anima & sic probātur: & vt cō/stituunt sp̄es animatorum: & sic non pbant. ℂ Item ait: omne animal carens tactu: caret desiderio: hoc n. est manifestum per se. Contra: omne animal ē ani/mal per tactum supra. 16. Solutio est: vel istud dcm̄ est conditionale. i. si foret vnum animal qđ careret ta ctu: careret & desiderio: vel habens debilem tactum debile habet & desiderium: accipitur. n. quandoq; carere pro debiliter habere. 5. methaphysice. 27. vel forte accepit viuum: & fuit vitium translatoris: cer/tissimum namq; est omne viuum carens tactu care/re desiderio: excludendo tamen celum: quia ordina/mus virtutes quatenus reperiuntur in viuentibus subcelestibus. ℂ Preterea ait. De ymaginatiōe au/tem latet vtrum existat in omni habēte sensum tact⁹ aut non: latet profecto đ ymaginatione perfecta: qꝛ de imperfecta palam est: vt dixit supra. 20. & ponam⁹ pro manifesto q omne motuꝫ in loco est ymaginās & potest intelligi & ponamus in numero istarum vir tutum que manifeste videntur: & differunt in diffini/tione & essentia virtutem mouentem in loco & inten/dit virtutem concupiscibilem. i. motiuam cum appe titu. ℂ Iterum ait: ponamus etiam pro manifesto q virtus cogitatiua & intellect⁹ existunt in alijs mo/dis animalium que non sunt homines. i. sunt in mo/do animalis qui est alius ab animali qđ non est ho/mo. i. est in homine qui differt a brutis: & q propter sunt in alio genere a brutis vt in hominibus: aut in alio genere. i. in alio animali qđ differt a bruto & ho/mine: si demonstratio surgat q alia sunt huiusmodi & hoc erit si fuerint illi modi equales hominib⁹: aut meliores eis: & intelligit vel celũ vel demones.

Digressio de demonibus.

ℂ Quia per genus prestabilius homine aliqui intel/ligunt corpora celestia: non nulli vero demones: & nō possum ꝗtum expedit proposito non pertracta/re que de demonibus approbanda sunt & naturali/ter & Theologice: relinquendo ea que sentiunt Pla/tonici tanq; non satisfacientia lumini naturali: neq; supnāli: & paulo altius exordiēdo. ℂ Dico p̄io. Est

natura angelica sba intellectualis semp mobilis merito nature sue que est ànichilabilis: ⁊ intelligentie ⁊ voluntatis: est ⁊ arbitrio libera: incorporea: deo ministrans. Est ⁊ simplex nõ cõposita. s. ex mã ⁊ forma sed ex esse ⁊ essentia: cõcedit ⁊ angelis memoria ⁊ intellect⁹: ⁊ volũtas: ⁊ liberũ arbitriũ. ¶ Dico scdo: fuerũt (vt opinor) angeli creati a deo bñdicto in grã gratũ faciẽte: quaten⁹ habuerũt vñ pficerẽt ad cõfirmationẽ ⁊ beatitudinẽ: cõfirmatio aũt angelorum est ex dono pseuerãtie eis cõcesso ⁊ ĩmobilitate honestatis: scdm volũtatez corũquorũ qdã offm̃ est purgare: pficere ⁊ illuminare: vñ triplex est modus qb⁹ angeli illuminãt animas. s. ad sensuz: ad imaginatõz ⁊ intellectuz: illuminatio tñ pfecta nõ fit nisi scdm intellectuz: dicũt. n. Theologi q angeli in intellectũ pñt imprimere lumen sub quo fit cognitio ⁊ ipsa cognoscibilis scdm spẽs suas: quẽadmoduz. n. mã eis obedit ad assumptiõez corporum: sic ⁊ eis obtẽperat quãtũ ad abstractiõez spẽruz: ⁊ sicut intellect⁹ agens spẽs abstrahit a fantasmatib⁹ ⁊ vnit eas intellectui possibili scdm ordinẽ ad sciãz ⁊ opus: sic intelligẽtia angelica lumine suo abstrahit spẽs a fantasmatib⁹ ⁊ cõponit cũ intellectu scdm ordinẽ ad reuelatiõez occultorum: põt nãqz angelus noua facere fantasmata ⁊ antiq̃ ordinare ⁊ cõponere ⁊ diuidere scdm exigẽtiã reuelatiõis scdm quã intendit reuelare. ¶ Dico tertio: a beato Dyonisio in de celesti hyerarchia declarant tres terne dispõnes angelorum: pria est ex seraphin. cherubin ⁊ thronis: scda existit ex ptãtib⁹: ⁊ dominationib⁹: ⁊ virtutibus: tertia cõplet ex angelis: archangelis ⁊ potestatib⁹: ⁊ de his oibus abunde differit. ¶ Dico q̃rto sunt nõnulli angeli: extendẽdo nomẽ angeli ad quãuis dispõnez: q assistũt: sunt q mĩstrãt ⁊ ministrãt. Est ⁊ angelica custodia necessaria homini: tũ pp dignitatem: tum pp debilitatẽ aie humane: vñ offm angeli est excitare ⁊ soluere a vinculis: cõfortare: arcere demones: docere: cõsolari: reuelare secreta ⁊ ostẽdere seipsuz: pbere adiutoriũ ꝯ hostes: increpare: auferre impedimẽta ad bonũ: orare ⁊ oratiões deferre: ⁊ suggerunt ⁊ hortant p illuminatiões quas ingerũt aiabus: mouent: loquũtur: assumunt corpora scdm opportunitatem. ¶ Dico quinto: Theologi putãt de quolibet ordine quosdam cecidisse inter quos fuit vn⁹ excelsior de quo propter pulchritudinẽ suam: in iob dicit q ipse principium viarũ dei est: ⁊ lucifer appellatur in Ysaia ⁊ signaculum similitudinis dei in Ezechiel: ⁊ assumũtur homines in quẽlibet ordinem angelorũ: at huiusmodi assumptionis non est causa restauratio ruine angelice: quia si angelus non cecidisset: adhuc fuisset homo glorificatus: ⁊ assumptus scdm diuersitatem ordinuz: ⁊ tenẽdum est omnes angelos malos cecidisse propria volũtate ⁊ electiõe: ipsosqz non potuisse: nec debuisse presciuisse casum suum. ¶ Dico sexto: diabolus nihil appetijt nisi beatitudinẽ ad quã peruenisset si stetisset: sed in beatitudine tria sunt: pfecta ptãs: pfecta sciẽtia: pfecta bonitas: appetibile angeli fuit beatitudo scdm perfectionẽ potestatis non considerata scientia ⁊ bonitate: appetibile aũt primi hois extitit beatitudo scdm perfectionez scientie nõ considerata potestate ⁊ bonitate: ⁊ appetibile antechristi erit beatitudo scdm perfectionem bonitatis ñ ꝯsiderata ptãte ⁊ scia: ⁊ ita supbia fuit pmũ peccatũ angeli ⁊ ex superbia orta ẽ inuidia qua decepit hoiez: supbiendo. n. inuidus: nõ inuidendo qsqz fit superbus. Dico. 7. Demones intrant corpus hominis ĩmiscendo se sanguini ad incẽdendũ libidinẽ ⁊ grauando corpus: quandoqz ad accidiam: sepe ad iram pmouendo: at aias substantialiter intrare non possunt: cũ vnus spiritus creatus nequeat eẽ locus alterius: hec ⁊ multa alia disserunt Theologi nostri in quarto: quib⁹ consentiendũ est auctoritate sacrosancte romane ecclesie.

¶ At peripatetici demones concedere non possunt hoc fundamento. Uel essent substantie vel accidentia: si substantie vel materia: vel forma: vel ex his permixtũ: vnde non reperitur forma que non sit act⁹ materie: vel in actu: vel in potentia: materia in actu est pars celi essentialis: materia in potentia nõ põt sub vna forma quiescere sempiterno tempore. Et p demones sepenumero intelligũtur idola ⁊ ymaginatiões ⁊ experientias oẽs qb⁹ demones esse cõprobari possent reducerent in humores ⁊ ymaginatiões: variasqz alias corporis dispositiones ⁊c.

Sententia. 30. stat in hoc: vt inducat exemplum inter animã ⁊ figuraz repetendo quodãmõ oia q̃ dicta sunt. Dicit Auer. cũ genera accepta in diffinitionibus aut sunt vniuoca: aut dicta mltipliciter: incepit dclarare cuiusmodi sit gen⁹ acceptũ in diffinitione. Sẽsus est: ens: potẽtia act⁹ sunt genera analoga: primo phys. 13. 4. metha. 2. ⁊ gen⁹ analogũ põt poni in diffinitione. 3. phy. 4. nõ est. n. tanta vnitas obiecti quanta ẽ scientie: cũ eadem sit scientia corruptibili ⁊ incorruptibili. 2. phy. 71. qb⁹ tamen nihil ẽ cõe vniuocũ. 10. metha. vltio: ⁊ dicebam ãno superiori primo phys. 13. Ens non est vniuocũ: vt animal: nec equiuocũ vt canis: sz mediũ inter illa. 4. metha. 2. q̃ auctoritas destruit vniuocationem methaphysicã ⁊ logicã: cũ. n. sit duplex analogia: cãe ad causatũ: ⁊ perfecti ad imperfectũ: pria vniuocationẽ penit⁹ destruit: secũda aut secũ eã permittit: nomen anime analogũ existit analogia cause ad causatũ virtualiter. s. nõ scdm esse sed scdm operationem: ⁊ ita anima rationalis cõtinet sensitiuã: hec vegetatiuam: ⁊ hec genera analoga ⁊ remotissima ordinatis limitata contrahentib⁹ deffinitiões constituunt vnde genus proximũ complet diffinitionẽ vna cum differentia vltima: gen⁹ vero remotũ oẽs exigit differentias: si diffinitio perfici debeat. Dicit secũdo: nõ n. est ex diffinitionib⁹ equocorum: qm̃ si ita eẽt: tũc geometria esset sophystica. i. syllogismi eius eẽnt peccãtes per fallatiam equocationis: neqz ẽ ex generibus que dicũtur vniuoce: qm̃ si ita esset: tunc necesse eẽt vt alterũ duorum foret: aut vt sit hic vna virtus in diffinitione ⁊ in noĩe in qua cõicent oẽs virtutes quas numerauimus: quemadmodũ modi animaliũ cõueniũt in diffinitiõe aialitatis simplicis: aut vt oẽs virtutes anime sint eedem in diffinitione ⁊ essentia. Sẽsus est: si anima esset vniuocũ: aut eẽt vt genus: aut vt spẽs: ⁊ nec sic: nec sic est: quia in figuris sicut ordo reperitur prioris ⁊ posterioris: ita in aiab⁹: talis aũt ordo tollit oĩo vniuocationẽ: ⁊ sum huius intentiõis q animab⁹ celestib⁹ ⁊ subcelestibus nihil sit cõe vniuocum pp diuersitatẽ materie: animab⁹ omnibus vegetatiuis ⁊ sensitiuis correspõdet aliquod nomẽ vniuocum: quia per se satisfacit materia in potentia: aie intellectiue humane ⁊ vegetatiue ⁊ sensitiue nihil ẽ cõe vniuocũ: qm̃ licet oẽs tales aie iformẽt materiã in potentia: tñ qr intellectus est posterior materia per accidens tantuz: alie vero per se: ideo illis nihil cõmune vniuocũ reperiri potest. ¶ Postremo aũt q

laborat

laborat in dādo in anima primuz moduz diffinitōis est in hoc ꝙ laborat in querendo impossibile: sicut q dimittit hanc diffinitionem in dimittendo possibile dimittere enim possibile est simile ſm locutionez ad querere impossibile. Sensus ē: terminus analogus non diffinitione vniuoca diffiniri potest: sed opus ē si deffiniatur: vt illa diffinitio sit analoga: Latini vero dicūt non esse assignādam diffinitionē cōmunez que non consentiat cuilibet anime in particulari: & dicebat Auerrois. 8. physicorum. 4. agens non posse agere aliquod impossibile non dicitur esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliquod impossibile & posse facere est deceptio.

Textu cōmenti. xxxj.

Ponitur vna conuenientia inter figuras & animas: quēadmodum enim vna figura continetur in alia potentialiter: ita vna virtus anime in alia: & iterum repetitur ordo inter virtutes anime & sensus. Dicit Auerrois: si quadratum est: triangulus est & non econtra: & capitur triangulus pro re habēte tres angulos. Et si sensibile est. i. sensitiuū nutritiuū est: & non econuerso. Iterum ait: plura. n. aialia carent visu & auditu & odoratu & gustu: & hoc intendebat cum dixit: neqꝫ alium sensum: existimat enim ꝙ gustus est vnꝰ modorum tactus ſm qd dixit superius: ergo omnia animalia habebunt gustū: sed si aliquod animal nutritur ex rebus carentibus sapore: tunc gustus illius animalis non erit nisi ſm calidum: frigidum: humidum: & siccū. i. animalia valde imperfecta cum nutriantur rebus insipidis non habent gustum perceptiuū saporis: sed tactu percipiūt cōuenientēs & discōuenientēs: aut inqt Auer. intendit cuz dixit: neqꝫ aliū sensum. i. ꝙ aliꝰ sensus distinguitur i vltimo. i. in fine a sensu tactꝰ ſm qd inuenit in aialibus perfectis. Sensus est: gustus perfectus perceptiuus saporis distinguitur a tactu: & separatur ab eo: & vniuersaliter opinandum est ꝙ si animal habet tactum & nutritur a suis radicibus: sicut plante nutriuntur: istud animal habet tactum sine gustu scilꝫ perfecto: & forte inuit tales istos modos animaliuz: omne enim animal habens os habꝫ aliquem gustū: & supple tu: non habens os non habet gustum: & cōgregabitis que dixi supra. 17. 28. & dicam in libello de somno & vigilia: & intelligetis id quod approbādum est.

Sententia.

32. stat in hoc: ordinātur animalia subcelestia quantum ad habere virtutes anime: vnde quedaꝫ mouentur motu ꝑgressiuo: qdā nō: & eoꝝ q mouenē motu ꝑgressiuo: qda hñt itellectū: qdā nō. Dicit Auer. cōplementū aūt aialiū & finis eoꝝ q imēdebat in gnātiōe: quē cū natura potuit pertingere stetit est modus aialiuz habens virtutē cogitatiuā. i. intelligibilez: trāslatio quā latini exponūt dicit: vltimū ai & minimū rōcinatione & itellectū. Sēsus ē: hō vocat vltimꝰ: qꝛ ē vltimū ad qd nā pōt pertingere: nō. n. datur opꝰ aliud hoīe: appellat minimus: qm̄ mensura debet esse minor mensurato: hō aūt mensura existit aialium brutorum. Uel homo vltimū est respectu inferioruꝫ: minimū respectu celestiū. i. ignobiliꝰ: intellectꝰ. n. noster ꝑ quē hō i eē ꝯstituit infimꝰ ē itellectuū: & vult Auer. intellectū attingi per generationē quatenus terminat generationē humanā extrinsece: & dicebaꝫ āno superiori prio physicorū. 34. ſm Cōmen. pono aiam cogitatiuā in hoīe terminantē intrinsece gñationeꝫ humanā mortalez & multiplicatā: & intellectū cōcomitantē aiam cogitatiuā ſm gnālem mundi influxuz: vnū & eternū ante retroqꝫ: quēadmodum. n. ab eterno intelligentie celestes corpora celestia eterna cōstituerūt nullo agēte alio ab illis coadiuuante: ita intellectꝰ humanus nullo agente ꝓpinquo & imediato alio a se coadiuuante: nouo corpori a nā fabricato incipit copulari. Sol. n. & hō dicunē hoīem generare. 2. phy. 26. ꝓpter cogitatiuā eductā de potētia materie: & hec est cā ꝙ soleo dicere: in hoīe vniri duas animas: infimā ō numero intelligentiaꝝ & supremā formam deibilem que est cogitatiua & per hāc declarationem intelligetis Auerroim dubio. 23. prime disputationis dicentem: intellectum posse vniri corpori possibilitate nō ex parte materie: neqꝫ agentis absolute: sed potentia agentis circa instrumentum: sumus ergo nos vt scribitur. 2. phy. 24. finis omniuz: quia homo est finis ad quem refertur vsus reruz artificialiuz & naturaliuz & est nexus & ligamentuz superiorum cuz inferioribus & paruꝰ mūdus. Iteruz ait: declaratū est. n. ꝙ illa non habent de virtutibus aie nisi concupiscentiuā idest virtutem desideratiuā & intellectum: vnde intelligentie & intelligunt & amant. 12. metha. 36. & motus factus ab intelligentia appellatur voluntarius & animalis & naturalis: cum sit in intelligentia voluntas: anima & natura. Iteꝫ ait: quedam viuūt per illa que sunt sub imaginatione idest per sensum inferiorē: ex virtutibus prioribꝰ ea. Sensus est: aialia viuunt virtutibus idest animabus ad quas cōsequūtur virtutes. ¶ Amplius ait: existimatur enim ꝙ non est anima neqꝫ pars anime: & inuit nobilitatem eius & diuersitatem illius ad alias partes: opinādum est enim ꝙ est ex natura superiori nature anime. Sensus est: intellectus speculatiuꝰ idest subiectus speculationi & intellectioni non est anima neqꝫ ps anime: quatenus scilicet est abstractus: & est ex natura superiori nature anime: quia est abstractus: ratio autem anime non est ratio abstractionis: vnde forme que sunt non anime penitus sunt materiales: anime vero si sunt causate a corpore nullatenus sunt abstracte: at si non constituantur in esse per corpus: sunt abstracte: sed vt sunt anime sunt nō abstracte: vt sunt abstracte sunt non aie. supra. 21. 12.

Digressio.

¶ Quia cōmuniter approbanē iste ꝓpositiōes. Prima est: diuisio anime per vegetabile & sensibile & rationale est diuisio totius potētialis que media est inter diuisionem totius vniuersalis & totius itegralis. Secunda est: vegetabile sensibile & rationale sunt in homine substantia vna & anima vna & actus vnus. Tertia est: potentie anime ab ea fluentes ab ipsa re ipsa seiunguntē: iccirco vt nihil omittatur intactū circa ipsas iustum est prolongare sermonez. In primis est aduertēduz ꝙ diuisio aie per vegetabile sensibile & rōnale nō est accidētis in subiecta: neqꝫ subiecti in accidentia: neqꝫ equiuoci in suas significatiōes: nec generis in spēs: eo ꝙ species diuidentes aliqd genꝰ nequeūt coadunari in vnā spēm: neqꝫ totius integralis: sed est diuisio analogi & totius potentialis: vnde vegetabile ſm ꝙ est species anime diuidens eam est aliquid separatū a sensibili & rationali: si vero sumat vt virtus & potentia quedam tunc non habet esse specificum per se sed est potentia in sensitiuo vel rationali: & hec diuisio assignatur penes genera aiatoruꝫ.

Contra: vegetabile constituit speciez anime: q: separatuz invenitur a sensibili: sensibile similiter: quoniã a rationali seiungitur: ergo motivũ fm locum: cuz separetur a rationali ⁊ inveniatur sensibile nõ motivũ fm locum constituet speciem anime. Solutio est: virtutes motive fm locum sunt virtutes cõsequentes aiam sensibilez ⁊ rationalez fm ꝙ ipse diriguntur in operãdo per appetitũ ⁊ intellectũ practicũ: ꝙ autez quedaz aialia sint motiva fm locum: quedaz nõ: hoc accidit: q: quorũdaz salus ⁊ nutrimentũ sunt i loco uno: ⁊ quorũdam in locis diversis: ⁊ illa quoꝝ salus ⁊ nutrimentũ sunt i loco vno accipiũt nutrimẽtũ ad modũ plãte digestũ pria digestione tractũ a terra: ⁊ ideo non moventur: nec habent organa motus pgressiui: ordines nãq3 aialiuz variantur gradatim quousq3 perveniat ad speciez cõpletam que est rationale.

¶ Preterea: apud Cõmentatorem certissimuz est in hoie duas aias inveniri: cogitativam. s. eductam: ⁊ intellectũ separatũ: his fundamẽtis: tuz q: intellect' nõ põt terminare generatõez humanã intrinsece: tuz q: homo quatenus ẽ aial per sensum est in genere substantie vniuoco: vt est aial per intellectũ est in genere analogo: cuz sit iste terminus aial per intellectũ analogus institutus ad significandũ corpora celestia ⁊ hoiem: tum q: materia in potentia non põt stare sine forma educta de potentia eius: intellectus non educitur: ergo: tum q: rei corruptibilis ⁊ incorruptibilis nũq3 est eadem essentia ⁊ substantia. Sed sola aia rationalis ẽ incorruptibilis: cetere vo corruptibiles: ergo: tum q: separabile a corpe ⁊ inseparabile nũq3 erunt substantia vna: q: aliter idem esset separabile ⁊ inseparabile. Cõtra: aia sensitiua in hoie re differt ab intellectu: ergo intellectus nõ advenit primo corpori organico naturali. Itez esset homo compositus ex aiali ⁊ aia intellectiua. Item q: vegetatiuũ est in sensitiuo: ideo in brutis vegetabile est virtus ⁊ potẽtia: ergo cum sensitiuũ sit in intellectiuo in hoie: erit sensitiuũ in hoie virtus ⁊ potentia. Iterũ vnius pfectibilis vna est pfectio: sed corpus ẽ pfectibile vnum ergo aia que ẽ eius pfectio erit vna. ¶ Rursus oia pdicata primi modi sumuntur a forma vltimata: ergo homo p intellectũ cũ sit ens: substãtia: corp': corpus aiatuz: ⁊ aial: ⁊ hõ: nõ erit i ipso aia cogitatiua distincta ab intellectiua. Solutio ẽ: ad primũ negatur cõsequẽtia: q: cogitatiua hz rõnem tm̃ medij dispositiui non receptiui. erat. n. cogitatiua p se posterior materia ⁊ quãntate: intellectus dũtaxat per accidens. Ad scdm negatur sequella: nõ. n. dicitur hõ cõstitut' ex aiali ⁊ aia intellectiua: sola nãq3 aia vltimata facit aliquid esse animal: cõstat aũt aiam cogitatiuã eẽ dispositõez materie pro intellectu recipiendo. Ad tertiũ: non est verum sensitiuũ esse in intellectiuo: vt vegetatiuũ in sensitiuo existit: virtutes. n. eiusdem ordinis põt ita se habere: ꝙ virtus posterior poterit in oẽs opatiões prioris: at virtutes alterius ⁊ alterius ordinis nõ sic se habent: terminat. n. intrinsece: gnãtionem humanam aia sensitiua: quã nequaq3 itellectus illo modo terminare põt: neq3 Aristo. vnq3 asseruit sensitiuum esse in itellectiuo: veluti vegetatiuũ in sensitiuo. Ad quartũ vni' pfectibilis est vna pfectio vltimata ⁊ cõpleta. Ad qntũ: nihil ẽ ꝯposit' hoie: qui est aial per sensuz ⁊ p itellectũ: vnde corpora celestia sunt aialia tantũ p intellectũ. Bruta vero duntaxat p sensum: at hõ aial existit ⁊ p sensuz ⁊ p intellectum: predicata primi modi analoga sumuntur ab intellectu. Sed illa que vniuoce ꝯueniũt homini ⁊ brutis a sensu capiuntur. ¶ Postremo de potentijs anime hec sentienda sunt: potentia intellectiua ⁊ desideratiua sunt idem re cum intelligentijs omnibus a quibus imediate actiones progrediũtur: non enim potest intellectus aliquis accidẽtibus esse subiectus. 12. methaphysice. 25. potentie anime sensitiue ⁊ vegetatiue re ab animabus distinguũtur: cum sint tales potentie qualitates de secunda specie qualitatis: que (vt opinor) a subiectis realiter differunt possunt quoq3 tales anime subiecte esse accidentibus: a quibus etiaz imediate actiones provenire non possunt: neq3 ab alia forma substantiali: arbitrandum nãq3 est calorez semper esse instrumentuz ignis: quomodocũq3 generetur ignis: veluti ⁊ virtus formatiua instrumentuz est anime.

Sententia.

33. Aristoteles docet hic modum investigandi naturaz propriam cuiuslibet anime: ⁊ cum anima cognoscenda sit ex operationibus: ⁊ operationes ex obiectis percipiantur: concludit prius determinanduz esse de alimento: sensibili ⁊ intelligibili: q3 de operationibus: potentijs ⁊ essentijs animarum. Dicit Auerrois: cũ declaravit ꝙ diffinitio vniuersalis anime predicta non sufficit in cognitione sue substantie: Ex qua auctoritate palam colligitur naturalem phylosophum cõsiderare quidditates in particulari: vt dixi primo de anima. 3. ⁊ primo physicorũ. 12. Itez ait: cognitio actionum istarum virtutum prior est apud nos i nostra prima cognitione. i. demonstratione quia. Itez ait: passiuum enim ⁊ actiuũ videntur esse quodãmodo opposita. i. obiectum ⁊ potentia opponuntur relatiue: veluti sensus ⁊ sensibile: intellectus ⁊ intelligibile: verum de ordine horuz dixi primo de anima. 9. ⁊. 10.

Textu cõmenti. xxxiiij.

Propõit Aristoteles causam: quare velit incipere a nutritiua: ⁊ est: q: hac tota animans natura participat. Dicit Auerrois primo: incepit narrare ꝙ oportet primo incipere de cognitione istarum virtutum ab ea que est valde prior. s. nutritiua. Contra a virtute inchoat generatiua cuius operatio est posterior operatione virtutis nutritiue: ergo. Solutio est: in potẽtijs penitus diversis incipiendum est a virtute priori: in potentijs tamen pertinentib' ad virtutem vegetatiuam incipiendum est a posteriori virtute a qua fit denominatio ⁊ totius mensuratio: veluti a maximo effectu quẽ possit potentia. Dicit secũdo ⁊ innuit ꝙ propter prioritatem ⁊ eius vniuersalitatez: oportet preponi i cõsideratione: vle enim notius est apud nos q3 pprium: vt dictum est alibi: supra cõmento primo: ⁊ phemio primi physicoruz: primo physicorum. 57. 3. physicorum. 2. 5. methaphysice. 26. vlia enim magis eodem genere noticie semper prius intellectui considerãda occurrunt: vt dixi anno superiori primo physicorum 4. ⁊. 5. Item ait actiones istius virtutis sunt nutrire. i. crescere: ⁊ generare: ⁊ vti cibo: ⁊ scribit Albert' operatio anime vegetatiue vel est ad formam: ⁊ sic ẽ generare: vel est ad materiam: ⁊ ita instituta fuit nutritio: vel tẽdit ad robur vtriusq3: ⁊ sic habetur augmentare. Iterum inquit generare simile in specie fit tribus conditionibus: quarum vna est vt pertingat tempus in quo habet hanc virtutem cum non sit in effectu omni tempore: pueri nãq3 ⁊ decrepiti gene-

rare

rare nequeunt. Secunda est vt cum hoc non habeat occasionē: ista enim impedit hanc actionē: licet ptingat tempus in quo pueniat ab illo illa actio: patet in eunuchis ⁊ spadonib⁹. Tertia est vt illud viuum nō fit in eis que fiunt casu sed per se: ⁊ hoc dictū est pp genita ex putri materia: vnde dicebā anno superiori 8. phyficorū. 46. que fiunt ex corrupta materia: hec quidem generant: alterum autem genus: ⁊ quod factum est: neq₃ femella: neq₃ masculus: aliter esset processus in infinitu₃ in speciebus: semp. n. talia aialia diuersum genus pcrearent: auctore Aristotele primo de generatione animaliū: ⁊ Auerrois putat vni⁹ nature tantum esse vnum modum cōmunicandi: ideo primus mus genitus ex putrida materia: ⁊ secūdus genitus coitu distant specie: quia materie sunt alterius rationis: ergo ⁊ spermata ab his decisa different specie: ⁊ genita illis ergo secundus ⁊ tertius: ⁊ ita deinceps: dicunt autē animalia genita putrefactione fieri casu: quia non apparet ibi generās particulare: non ꝙ affirmandum sit speciem aliqua₃ oriri casu: formabat nāq₃ Auerrois. 2. phyficorum. 84. hāc consequentiam: si species generatur casu: potest ex quolibet semine ⁊ omni elemento: ū mixtione generari: quia si quelibet species generatur casu: ergo nulla per se vel per accidens determinat materiam: non per se: quoniam tunc non fieret casu: non p accidens: quia esset aliquid quod determinaret per se illam materiam: ⁊ omne quod fit casu: pōt indifferenter fieri a quacunq₃ causa: si fiat ab agente nullū finē intendente: ⁊ ab hoc dicebat Auerrois in de somno ⁊ vigilia: indiuidua substantie omnia sunt terminatarum causarum ogentium: cum nullum indiuiduu₃ substantie inueniatur casu. Iteru₃ ait Auerrois: sollicitudo diuina cum non potuerit facere ipsum permanere ƒm indiuiduu₃: inserta est in dando ei virtutem qua potest permanere in specie. Sensus est: generatione acquiritur eternitas in specie ⁊ conseruatur mundus: neq₃ potest quispiam appetitu regulato ⁊ conformi rationi appetere eternitatem in indiuiduo: ⁊ dicebat Aristoteles. 5. ethicorum capite. 13. multa esse quorum nullum neq₃ voluntarium ē: neq₃ inuoluntarium: vt senescere ⁊ mori: ideo homo felix dato ꝙ morte pereat naturali: nec volens moritur: nec nolens. 2. etiam phyficorum. 75. vult Auer. deum habere sollicitudinem circa hec inferiora ex 𝔥 quia natura agit propter finem: ⁊ hec sollicitudo nō infert deum intelligere aliquid extra se: sed īfert deum producere hec mortalia ⁊ mouere propter illa: secundario tamen. 2. celi. 17. 21. ⁊ in ꝺ somno ⁊ vigilia declarauit Auerrois particularia que non intelliguntur a natura vniuersali acquiri posse ab illa. Unde si intelligentie abstracte comprehenderēt indiuiduum: tunc necessario essent materiales. Item de⁹ non est virt⁹ in corpe: neq₃ intellectui diuino deseruit virtus in corpe ergo deus nō intelligit singularia: neq₃ per se neq₃ per accidens. Iterū hec forma lapidis non est de se abstracta cuicunq₃ intellectui comparetur ergo non est de se intellecta ergo si abstrahi ⁊ intelligi possit: requiritur intellectus agens cuius officium est trāsferre formā de vno ordine ad alium. 3. de anima. 18. sed deus non eget ope intellect⁹ agētis: neq₃ fantasmatum: ergo ⁊ dicebā āno superiori. 2. phyficorū. 75. tenendū eē ad mentem Auerrois deū nihil extra se intelligere: apud quem certissimū est omnem intellectionē qua materialia pcipiuntur collectam esse ab intellectu agente ex fantasmatib⁹: ⁊ intellectionē esse rem intellectā: ⁊ his fundamētis solitus sum deducere has cōsequētias: Deus intelligit lapide₃ ergo lapis ītelligit: ītellectus humanus intelligit se per essentia₃ ppriā ergo lapis intelligit.

Sententia. 35. stat ī hoc: fuit a natura instituta virtus generatiua vt seruaretur eternitas in specie: vnūquodq₃. n. debet participare eternitate quātu₃ natura sua cōcedit. ¶ Dicit Auerrois: ppter quid dicit duobus modis: quorum vnus est illud qd̄ est iste finis ⁊ alius illud in quo est iste finis: verbi gratia: ī hoc sermone ꝙ omnia entia agunt propter permanentiā sempiternam ⁊ propter ea in qbus inuenit pmanētia sempiterna: aut dispositio pmanētie sempiterne. Sensus ē: duplex ē finis: qui scil₃ ⁊ cui: sanitas ē finis qui peroptat a medico: egrotus est finis cui: permanētia eterna ē finis qui desiderat a rebus: ea in quibus inuenit permanētia sunt finis cui: dicunt autem corruptibilia nō habere pmanentiā eterna₃: sed modu₃ pmanentie: qꝛ ñ in indiuiduo sed in specie tantū conseruantur. Item inquit Cōmentator: intendit generatiuū idest animal genitum per putrefactionē: ⁊ nō generatiuū idest aial genitum ex putri materia: vtrūq₃ enim permanet ƒm speciē: sed generatiuū h₃ semper hoc: qꝛ si deperderetur: nō posset verū talis species reparari: ⁊ non generatiuū in maiori parte tpis ⁊ in pluribus subiectis idest aialia genita per putrefactionē modo abolent: modo renascuntur: ⁊ ita fit prolongatio ⁊ pmanētia sempiterna in specie.

Sententia. 36. 37. Cū dixerit Aristoteles aiam ƒm virtutē generatiuam causam esse efficientē ⁊ in diffinitione anime eam fecerit causa₃ formale₃ aiati: fas est vt nunc ostēdatur ƒ₃ quot modos aia dicit causa. Est igitur anima forma: qꝛ est causa essendi. Est ⁊ finis: qꝛ corpus aiatu₃ institutum fuit a natura propter animā. Est ⁊ cā efficiens: cum motus oēs quibus viuens mouet proueniat ab anima. ¶ Dicit Auer. 36. ⁊ hoc est necessariū prescire anteq̄₃ loquatur de vnaqnaq₃ partiū aie: l₃ ia₃ fit declaratū vniuersaliter ꝙ ois forma naturalis talis est. Sēsus est: hoc declarato habemus vnū generale ad omnes aias: vel hoc cognito facilius intelligemus ea que ad aiam spectant: ⁊ l₃ hoc fit declaratum. 2. phy. 70. ad maiorem tamē expressionē iteru₃ his hec aperiuntur: ⁊ huic proposito deseruiunt ea que dixi āno superiori. 2. phy. 70. tres cause: forma scilicet ⁊ finis ⁊ efficiens in vna plerūq₃ cernuntur: ⁊ dicit Auerrois hoc esse verū cum naturalis voluerit reddere causas generationis: nō causas generabilium: vnde finis vt est quarta causa est finis rei generate: non generatōis: finis vt forme consentit non ponit in numeru₃ contra forma₃: ⁊ ideo docte loquēdo non est affirmādum tres causas coincidere: in assignando tamen causas generatōis concedi pōt tres causas coincidere: qn̄q₃ in ide₃ numero: sepe in idē specie: forma ⁊ finis generatōis consentiūt: efficiēs vniuocū est idem specie cu₃ genito: efficiens vniuocum ⁊ finis generatōis cōueniunt: ideo dicebat Aristoteles hec multotiens coincidere: at materia ī qua pōt alijs causis consentire: minime materia ex qua. Item ait: anima est corporis viui causa ⁊ principiū. distinctio enim de ly principium ⁊ causa soluit multas apparentes cōtradictiones in dictis Auerrois: ⁊ dicebam anno superiori primo phyficoru₃ primo.

ly causa proprie pro fine sumit: cōmunīter p omni
causa. ly principiū proprie dicitur de efficiente: mi/
nus pprie de extrinsecis: cōiter de omni cā. cōissime
de omni principio: ly elemētū cōiter de materia di
citur ⁊ forma: pprie de materia tantum: ⁊ hac distin/
ctione oia loca Aristo. ⁊ Auer. facile cōciliant. Iterū
ait: ⁊ possumus intelligere ex hoc motum in loco: ⁊
generationē ⁊ motum in augmento ⁊ diminutione:
anima. n. est causa agens istos tres motus in aiato:
ergo augmentū ⁊ diminutio hic sumunt pro vno mo
tu: cum ptineant ad idem genus: non facit aūt men/
tionem de alteratione: q: ab extrinseco alterata natu
raliter sunt alterata: ⁊ dicit anima esse causa aggene/
rationis in nutricatione: ⁊ capitur hic nomen mot⁹:
quatenus est institutū ad significandū oēs mutatio/
nes quibus aliqua forma acqritur. ¶ Rursus iquit:
declaratū est in sermonibus vniuersalib⁹ q materia
est propter formā tantum: ⁊ non per aliqd ɔsequēs
materiam: aut aliquod qd fit de necessitate materie:
sicut existimabant antiqui non ɔcedentes causā for
malem esse: neq finalem. Sensus est: materia habet
necessitatē non per se sed per formā ⁊ speciē: nam
materiā nulla sequitur forma necessario: necessariū
est tamen materiam esse forme subiectum: posito. n.
constitutoq fine inducitur necessitas materie prece/
dentis ⁊ ita propter finē: necessitas omnis emergit:
⁊. 2. phy. 88. faciebat Auerrois istam consequentiā:
si forme sequerent materiam de necessitate: tunc oia
essent necessaria: ⁊ dicebat ibidem Themistius: qui
solam causam posuere materiā ⁊ ex naturalibus ma
terie motibus sequi necessarios ⁊ prefinitos effect⁹:
hi arbitrantur simpliciter omnia lege quadam imuta
bili: ineuitabiliter ⁊ necessario fieri: posita enī causa
necessaria ponetur effectus: forme nullā pter mām
causā haberent: ergo cōcessa materia omnes forme
inuenirent nececessario. ¶ Postremo inquit: anima
est causa corporis fm substantiam ⁊ formam que est
causa esse omniū: ergo palam colligit vnamquāq;
animam dare esse.

Auerrois cōmento.

37. Primo di
cit: ⁊ signū q
anima ⁊ forma corporis est q hoc ens viuum nō hz
esse fm q est viuū nisi per illud quod viuit idest q ē
causa istius actionis. s. vite: ⁊ est manifestum q causa
istius actionis est anima: ergo hoc qd est viuū fm q
est viuū ē per aiam: cum itaq hō viuat intellectu: ⁊
similiter celum: primo capitulo de substantia orbis:
habebit homo esse ab intellectu: ⁊ similiter celum: ⁊
colligitur hic palam causalitatem cause formalis cō/
sistere in dare esse: ⁊ esse principium indiuiduatōis.
Itē ait: anima est perfectio: perfectio aūt est forma:
⁊ intentio eius qd est in potētia ens: ergo anima est
forma. Sensus est: cum corpus animatum sit in po/
tentia ad operationes virtute anime: ⁊ operationes
proueniant a forma: erit anima forma corporis ani/
mati. Iterum inquit: hoc ē finis nature scilicet q nō
agit nisi propter aliquid sicut ars non agit nisi pro/
pter aliquid: ⁊. 2. physicorum. 79. declaratur naturā
agere propter finem: quia ars agit propter finem:
siue faciat ars que natura potest operari: siue non fa/
ciat: ⁊ dicebat ibidem Themistius: quecūq ante fi/
nem fiunt: finis gratia videntur esse facta: ⁊ in operi
bus nature id apertissime videtur: oia. n. que triticū
antecedunt: gratia tritici precessisse iudicātur: neq
posset domū natura aptissime edificare: nisi ea q̄ finē
pcedunt gratia finis facta esse pbarentur. Similiter
non posset ars aial pducere nisi gratia finis ea face/
ret que ante finem fieri oportet. Rursus ait: quēad/
modum forma est finis artis in artificialibus: ita ani
ma est finis nature in animalibus ⁊ in omnibus na/
turalibus: omnia enim naturalia vident instrumen/
ta esse indifferenter in omnibus animatis: ⁊ sicut vi
detur in animalibus: ita videtur in plantis. Sensus
est: est anima finis non tamē causa finalis: multi. n.
sunt fines qui tamē cause finalis rationem subterfu
giunt: est enim nomen finis maioris ambitus nomi
ne cause finalis: edificare nāq conceditur finis po/
tentie edificatiue ⁊ non causa finalis: est causa fina/
lis vt dicebam anno superiori. 29. id quod remote ⁊
extrinsece concomitatur productum: ⁊ est optimum
illud causa cuius producium producitur. Sunt ita/
q omnia que sunt instrumenta ⁊ dipositōes ad ani
mā: instrumentū enim est gratia vtentis ⁊ membra
⁊ instrumenta naturalia ⁊ alia omnia mixta imperfe/
cta sunt tāquam dispositiones ⁊ instrumenta perfe/
cte mixtionis: qualis reperit in aialibus perfectis:
Amplius inquit: illud pter quid inuenit aliquid di
duobus modis: quorū vnus est illud pter qd inue
nitur aliquid: ⁊ ista est proportio anime ad corpus: ⁊
alius est illud cuius est hoc pter qd inuenit aliqd ⁊
ista ē pportio anime ad animatū: dicimus. n. q aia
⁊ corp⁹ vtrūq non sunt nisi propter animatū. Sen/
sus est: comparando animā ad corpus ipsa est finis
gratia cuius: at comparādo aiam ⁊ corpus ad aiatū:
est animatū finis vtrorūq in quo: tamen absolute:
anima existit finis animati ⁊ non econtra. ¶ Prete/
rea ait: declarauit etiam eam esse causam mouentem
fm omnes modos motuū existentes in animato: si/
ue veros siue existimatos esse mot⁹: ⁊ alteratio attri/
buta sensibus: sicuti quidā reputant: si cōcesserim⁹ eā
esse motū. s. verum erit per animam: vñ est alteratio
sensuum mot⁹ non verus: q: non est inter cōtraria: ē
motus existimatus i pter Platonem opinantem
in visione spiritus visiuos moueri penetrādo visibi/
le: ⁊ est alteratio spiritualis sensuum non ab aia sen/
sitiua effectiue: quia non datur sensus agens: sed est
a prima intelligētia anima primi mobilis: que voca
tur intellectus agens ⁊ sensum agens. dicebat enī
Auerrois in libello de somno ⁊ vigilia: omne quod
exit de potentia in actum habet agens quod est d ge
nere illius rei quod exit de potentia in actum: neces
se est vt faciens istā cognitionē sit intellectus i actu
⁊ ita vult cognitionē omnem ⁊ intellectiuam ⁊ sen
sitiuam pendere effectiue ab intellectu in actu: idest
ab intellectu agente: quem quidem esse declarabi/
tur in. 3. de anima. 17. ⁊. 18. ¶ Postremo ait: nihil di
minuitur naturaliter aut augetur naturaliter nisi ha
beat virtutem nutriendi: dicit naturaliter propter di
stractionem partium violentam ⁊ propter augmen/
tum per iuxtapositionem: ⁊ propter rarefactionem:
hec vocat non naturaliter: inquantum ab extrinseco
augentur effectiue: licet extrinsecus alterata natu
raliter alterentur. ¶ His dictis adijciendum est: ani
mabus eternis ⁊ non eternis hec predicata conueni
unt: sunt forme: fines: ⁊ motores: differunt tamē q:
eterne hñt idē eē in aia ⁊ extra: non eterne habent in
re esse materiale: in intellectu vero esse vltimate ab/
stractum: Quare ⁊c.

Tex.

¶ Tex. cōmen. 38. 39. 40. 41.

Sententia. 38. 39. 40. 41. stat in hoc: qꝛ causam augmenti Empedocles elemētis nō aīe tribuebat: ideo Aristo. presenti parte probat aiam cām esse augmenti nō aūt elementū. In primis Empedocles errauit accipiens sursum ⁊ dorsum vniformiter in mūdo ⁊ viuentibus. Itēz vel vnū elemētum esset causa nutritionis vel plura: non vnum: qꝛ tale mouet ad vnā tm̄ partez: nutrimentū ad oēm: si plura: quid retinebit ea: ne in loca ꝓpria statim tēderent. Item cum ignis crescat in infinitū: animata non: non poterit ignis causa eē augmenti.

Auerrois. 38. primo dicit. Incepit declarare ꝙ Empedocles errauit. Sensus est: intētio Aristo. ēst declarare opinionē Empedoclis esse falsam: cuius tn̄ Empedoclis opinio his tantū poterat fundamētis: tum qꝛ: quodlibet mixtū ex elemētis cōstatutū qꝛ elemēta seruant in corporibꝰ motus suos. nam in mixtis sunt forme elementorū truncate ergo ⁊ operatiōes cōsequentes formas. tū quia: si non: augmentatio esset motus violentus nō intentus a natura: verūtamen est licet elementa sint in mixtis: sunt tn̄ ibi ꝺm naturā ⁊ conditionez forme mixti: nutrimentuz quoqꝫ quatenus regulatur p animam ad omnem differentiam positionis moueri potest: ⁊ ita tractus ab extrinseco violentus quidez est: non autem tractus ab intrinseco. Item ait: hoc eniz quod existimabatur ꝙ superius in plantis est superius in mundo: ⁊ inferius inferius: non est verum. i. superius in mundo est concauum celi: inferius est centrum superius in plantis ⁊ animalibus est illa pars qua attrahitur nutrimentum: alia pars est inferius: ⁊ huius dicti ratio est: quoniam neqꝫ in parte conueniunt idest in situ: neqꝫ in natura idest perfectione: neqꝫ in potentia scilicet operandi: ⁊ iterꝫ subdit in parte autem non: quia licet concedamus ī plātis: tamen in pluribus animalibus non possumus illud concedere: superius enim in eis non respicit superius mundi: ⁊ veritas non concedit hoc: natura enim inferioris in plantis alia est a natura inferioris in mundo. Sensus est: licet superius in plātis ⁊ mūdo non consentiant: si tamen gratia argumēti posuerimus ꝙ plante habeant idem superius cuz mūdo: in pluribus tamen animalibus vt in delphinis non possumus illud concedere: ⁊ subiungit: sed contingit concregatio eorum in parte eadem casu: sicut de planta euersa aut tortuosa cuius fastigia plicarentur versus terram ⁊ est casuale idest natura vtriusqꝫ nō est eadem: non est eadem: non ꝙ sit extra intentionē nature ꝙ congregatio superioris ⁊ inferioris in plātis ⁊ mundo sit in eadē parte quādoqꝫ: ⁊ ipsa eadem est natura superioris in animalibus. s. ꝙ casu idem sunt superius mundi ⁊ animaliū: ⁊ signum eius ē ꝙ caput in animalibus est simile terre. i. parti respiciēti terram: cum actio eorum sit eadem: quasi dicat in multis animalibus superius est superius in mundo: in delphinis superius est inferius in mundo: natura ergo superioris ⁊ inferioris in plantis: animalibus ⁊ mundo non est eadem. ¶ Rursus inquit: quoniaz si ita esset: tunc neqꝫ superius: neqꝫ inferius haberet animal: neqꝫ natura superioris ⁊ inferioris in plantis ⁊ animalibus esset eadem. Sensus est: si pars grauis mouetur ad inferius: ⁊ pars leuis ad superius: animal non habebit superius neqꝫ inferius: quia os bassilare grossum: graue: terrestre non erit sursuz: ⁊ si animal nō habebit superius ⁊ inferius: neqꝫ natura superioris ⁊ inferioris in plantis ⁊ aialibus esset eadem: ⁊ dixit ꝙ potentia capitis in aialibus est potentia radicis in plantis: quia in hoc est principiuz eius per quod animal est animal. s. sensus. hoc aūt est principiū eius per quod plante sunt plante. s. cibi: ⁊ ideo si caput ex aiali ⁊ radix ⁊ plātis abscindunt: depereunt idest diu nō possunt viuere: vnde licet sensus sint subiectiue ⁊ radicaliter in corde: eorum tamen operationes manifestantur in camerīs cerebri.

Digressio.

¶ Quia Auerrois hic dicit in capite esse principiuz per quod animal est animal: ⁊ alibi sentit cor esse id in quo virtus sensitiua subiectatur: ideo vt mēs Aristotelis ⁊ Auerois habeatur ē aduertendum ꝙ cum in quolibet genere sit vnum primuz causa aliorū. 2. methaphysice. 4. inuenietur ⁊ vnum membrū principale: ⁊ est cor: patet ex loco ipsius: cui etiam primo inseritur anima: a quo postremo discedit: mirabilis quoqꝫ eius compositio ostendit principalitatez suaz: est ⁊ cor principium vite: sensus ⁊ motus: quas virtutes influit cerebro per arterias: adhuc ipsis virtutibus indistinctis existentibus: veluti ⁊ epati largit virtutem factiuam sanguinis per venas: at in operatione sensus ⁊ motus cerebrum cordi famulatur. Itez origo caloris quo fit motus est in corde. Item iudicatur cor esse principalissimuz membrum multitudine arteriarum que a corde cerebro cōmunicant differentiuz illi calorez quo iuuatur in sensu ⁊ motu. Rursus in somno retrahitur calor ad cor ministrās virtutez sensibilem. Amplius ob frigiditatem nō est dignum cerebruz vt sit primū: propter etiam colligātiam virtutis nutritiue cum sensitiua: ⁊ caloris īnati cūm calore sensitiuo palam infertur cor esse primum ⁊ principalissimuz membruz. Ulterius ad hoc propositum dicebam anno superiori. 7. physicorum. 4. qꝛ Galienus putabat ꝙ sequeretur si aliquoruz mouentium se motus est simul tempore quies quoqꝫ eorūdem foret simul tempore: cum viderit extracto corde adhuc animal moueri: dixit cor non esse principium motus animalis sed illud existimauit esse cerebrum: at Auerrois vidit arietem qui abscisso capite sepius huc ⁊ illuc ambulauit: verum quicquid sit de primo principio motus animalis siue illud sit cor siue cerebrum: manifestuz est non oportere quietes aliquoz esse simul tpe ⁊ si aliquorum mouentiuz se motus sit simul tempore: addit Albertus nōnulla aialia cantare posse nedum moueri amputato capite. ¶ Iterum quia de differentijs positionū hic tractatur ideo obseruanduz est: ꝙ sex differentie positionuz natura in animatis tantū inueniunt: vnde. 2. celi. 13. probatur celum habere differentias positiōis distinctas in natura: ex eo quia est animatū: ⁊ dicebat Auerrois. 8. physicoruz. 64. debes scire ꝙ iste partes sunt distincte in natura in homine ⁊ similiter in mundo: sed in homine sunt manifeste per se: in mūdo vero p demōstrationez: celum nāqꝫ quia est animatū hꝫ dextrum ⁊ sinistrum: ⁊ ꝙ habet dextrum ⁊ sinistruz necesse est vt habeat alias partes: ⁊ sumuntur in celo omnes tales differentie a motu locali: que enim dispersa sunt in inferioribus accumulantur in superioribus: ⁊ cuꝫ motus localis sit simplicior ⁊ plus corpori simplici

accomodatus ideo a motu locali tales i celo accipiũtur differentie quarum verus ordo si saluari debeat: habebit Atlas imaginatus caput in polo antartico: pedes in artico: dextrũ in oriente: sinistruz in occidẽte: faciem versus partez celi nobis meridionalez: partem posteriorẽ versus partẽ oppositã parti meridionali: e existimauerũt Aristoteles & Auer. lõgitudinẽ in celo esse a polo in poluz: latitudinem ab oriente in occidentẽ: pfunditatez a puncto meridiei ad angulũ noctis: ordo aũt hax positionis partiuz in viuẽtibus subcelestib⁹ talis est: plantis datur supius & iferius: non aũt ante & retro: cum nõ habeãt sensuz: nec dextrum & sinistruz cum non habeant motum localem. Brutis imperfectis concedit supius & inferius: & ante & retro: nõ dextrũ & sinistrũ: cuz in eis non sit motus localis: nisi motus constrictiõis & dilatationis: aialibus perfectis natura oẽs cõcedit positionis differentias: sursuz terminat longitudinẽ: & est principium motus augmenti: nõ qr crementũ nõ fiat vñquaqz: sed qr magis apparet ẽm longuz: maior.n. dimensio corporis aiati est longitudo: dextrũ terminat latitudinez & est principiuz motus localis. semp.n. in latere dextro formant organa motiua & aialia pfecta pponunt pedez dextrũ dum ambulant: & dextrũ humex ad onera portãda: & trahit pes siniter ad corpus sustinendũ ne decidat: qñ eleuat pes dexter i pfectiõe motus: quare in dextro ẽ maior caliditas a corde ẽz basim: & hec est cã qp Aristo. 32. pticula pblematum plemate. 12. dicebat virtutẽ motiuã in parte dextera potentiorẽ: sensitiuaz vtriusqz ptis equalis vigoris: ante terminat pfunditatem & est pars anterior pars essentialis respectu posterioris: qr in ea fiũt motus & sensationes: & hec de digressione.

Auerrois. xxxix. Dicit primo: & si concesserimus qp nã supiorisis & inferioris in plantis est nã supioris & inferioris in mundo & qp pars ignea mouet in plantis ad superius & terrestris ad inferius: adhuc suple tu oportet fateri aiam esse causaz augmenti. Item ait: nos videmus qp eadem pars mouet ad supius & inferius insimul idest auget ad omnez partez positionis indifferenter: videmus.n. qp quelibet pars potentie sensibilis & quodlibet membruz mouetur ad vtrãqz partez insimul: idest per partem potẽtie sensibilis intelligit minimũ sic vocatuz. 3. phy. 46. 8. phy. 23. mrnimũ nutrimenti mouet ad oẽm ptez & hoc qr mẽbrũ in nutritione mouet ad oẽm ptez simul ptio ð gnãtione. 33. alimentũ ergo & spiritus ẽt si sint inaiati vt regulata ab anima possunt moueri versus omnez differentiaz positionis. ¶ Iterum Auer. rationem Aristotelis sic ordinat motus elementoꝝ non est causa nutritiõis: & ratio est: quia vel vnuz vel plura: non vnum: qr tale mouetur ad vnam tantũ partẽ: nutrimentũ ad oẽm. Si plura: prohibens ea ne distrahant non poterit eẽ nisi anima: elementa eniz in mixtis aiatis & inaiatis inueniunt ẽm qp exposcit forma illius mixti: & solit⁹ sum dicere elementa in mixtis trahi ad speciem & naturam mixtoruz.

Auerrois. xl. Primo dicit: incepit destruẽ sermonẽ fingentiũ qp principiũ nutrimẽti & augmẽti nutribilis ẽ ignis: suple solus aut pcipue ignis: aut aliqđ igneũ. s. aer & aqua vt igni admiscent: vñ ignis p iuxta positionẽ nõ p itus positiõez nutrit & auget: neqz ẽ porosus: viuẽtia & porosa sũt & p int⁹ susceptiõez nutriũt & augent: p̃ ð gnãtõe. 33. Itẽ igt Auer. qdaz existimãt qp nã ignis in eo qp ẽ ignis: nõ ẽm qp ẽ aliqs ignis sit. s. cã augmenti: quasi dicat Auerrois: ignis nõ vt ignis: sed vt aliqs ignis i. vt regulatus per animam potest esse causa augmẽti: & nutritionis.

Auerrois. 41. primo dicit: dicamus nos qp ignis non est causa nutrimenti & augmenti in animalibus simpliciter. i. naturaliter & principalr: sed attribuit cause quasi instrumẽtũ suorum instrumentorũ. i. spiritus est imediatũ instrumẽtũ anime: ignis vero quatenus ex eo componit spiritus: ideo dicitur instrumentũ instrumentoruz. Et si petas vtrũ calidũ naturale permaneat idem a principio vite vsqz in finem: dico ipm cõtinue esse aliud & aliud: sicut continue est alia & alia flãma: & quẽadmodũ flãma corrumpitur: quia consumit eius nutrimentum: ita & calidum naturale resoluit humidũ substantificum. & cum calidum resoluat humidũ & idem non possit respectu eiusdez esse generans & corrumpens: a membris restaurabitur humidũ radicale: & si iterum petas vtrum tale corpus sit actu animatum: dico qp non: tum qr tale corpus est valde raruz subtile & de facili euanescibile: itaqp non percipit nec in viuente nec in mortuo: tum quia animatũ debet esse constans & firmũ. 2. de anima. 3. tum qr tale corpus ẽ discontinuum animali: & licet anima non posset eẽ in corpore organico sine spiritu: tamẽ nõ est in ipo spiritu: & si dicas cõtra. spiritus mouet ad oẽm differẽtiam positiõis ergo est animatus: dico inaiatũ vt regulatum ab anima versus varias positiõis differentias moueri posse. Rursus ait: & cõcessit qp ignis est cõiunctiue cause ẽm qp aliqd attribuitur alicui cuius actio non perficitur nisi per illud. i. cum decoctio fit a calore erit ignis causa sine qua non ẽ instrumentũ hoc enim elementũ inter alia aut est alterans alia & hoc nõ: quia destrueret ordo vniuersi: aut magis dominatur in eo alterare qz in alijs elemẽtis: qr ignis comparatus ad mixta calidus ẽ & siccus & multũ actiuus: quare in his que nutriunt domiabit ignis qui cõcausa erit nutritionis & augmenti. Amplius ait: intendit p terminũ & mensurã vltima naturalia que inueniuntur in quãtitatibus augmẽtabiliuz. Sensus est: cum ignis crescat in infinitum: aiata nõ: non erit ignis cã ipsi⁹ augmenti: hec aũt propositio: ignis crescit in infinitũ: ita itelligit: ignis crescit i ifinituz respectu aialis. Uel dicit ignis crescẽ in infinitum ẽm se vel ẽz ptes: vñ data qualibet pte ignis in quouis tpe põt crescẽ in ifinitũ: vna nãqz pte distincta & separata residuũ reuertet ad priorẽ qñtitatẽ: hoc i aialibus nõ repit: snia Egidij nõ satisfacit: videlz qp ignis crescat in infinitũ rõne forme: qr quelibet forma naturalis limitat sibi tantã qñtitatẽ: itaqp sub minori stare nõ põt: sed sub illa põt & sub qualibz maiori citra maximã qñtitatẽ: que maxima qñtitas ẽ qñtitas sub qua forma existere põt: & sub nulla maiori: sed sub qualibet minori supra minimã qñtitatẽ: latitudo itaqz qñtitatis quã vna forma pmittit terminat vtroqz extremo affirmatiue: vt colligit prio physicoruz. 37. & 38. 6. phy. 91. 8. phy. 62. & rõ est: quelibet forma substantialis limitat sibi qñtitatem determinatã: virt⁹. n. insequit formã in ordine ad mãz & qñtitatẽ: qm i maiori quãto est maior virtus. 8. physicorũ. 92. Rursus forma substantialis non est apta nata operari i n quacunqz materia ergo neqz induci: neqz in quauis modicissima materia potest forma conseruari: ergo neqz

go neqȝ introduci: ⁊ ita latitudo quantitatis erit affirmatiue terminata ꝑ de maximo ⁊ minimo nāliter dispositiōe intēdam⁹: q: ꝑ de illo simplr loquamur: ter minabit latitudo negatiue: his fundamēto: q: assignato minimo extrīa intrīseca: illud mediū corrūpēs supabit excessu diuisibili ꝗ̄ ablata medietate excessus poterit ꝑ se stare min⁹ minimo. Jtē daf vltimū dispō nis nālis qñ aliqd transit ab ipsa nāli dispōne in ꝑ ternālezȝ: ⁊ daf vltimuȝ ꝙ nō dispōnis ꝑternālis: q: dato quocūqȝ ꝑternālr disposito: de illo ē vex dicere ꝙ prius erat ꝑternāliter dispositū: q: deficiebat sibi aliquid ad pficiēdū operationē ⁊ tale erat diuisibile: nullū aūt diuisibile subito acqrit vel depdit ꝗ̄ dabitur minimū nāliter ⁊ nō ꝑ eternāliter dispositū: sed de his dixi anno supiori p̄io phyficoꝝ. 38. Jtē īngt dignius ē vt ita. actio attribuat ei qō ēt in ita actio ne quasi forma. s. aīa ꝗ̄ illi qō est quasi materia: ⁊ instrumētū. s. ignis. Sensus ē: illi dȝ demādari ħ actio qō hȝ rōnem formet dixit aūt in stm aut quia ignis effectiue ꝯcurrit ad mixtionē: aut q: mā vocatur instrumentū. 3. de aīa. 36. Amplius inquit: alterare qō est in eo dȝ attribui igni ⁊ q: est terminatuȝ dȝ attribui virtuti coniūcte cum igne: vñ calor alterat cum vocaf igneus: vt inducit formaȝ est calor anima lis: quatenus dat vitam parti nutriīe oppellatur celestis. Et ꝑ quispiam querat nūquid calor elementa ris: naturalis: animalis: ⁊ celestis differant specie: videtur ꝙ sic: tum quia elementalis decoquit: ⁊ alterat ⁊ destruit: naturalis agit ad generationeȝ fetus: celestis dat vitam ergo ex effectibus diuersis in specie indicabuntur distincti specie: tum quia elementalis est ab igne: naturalis ab idolo paterno: celestis a celo: ergo differunt specie. Contra: Auerrois. 4. metheoꝝ ⁊ Albertus magn⁹ calores oēs cōstituit eiusdem speciei: aliter nō tm̄ essent quattuor prime qualitates: caliditas enim putrefactiua ⁊ digestiua sunt qualitates prime. 4. metheorum: quare tenendum est oēs calores esse eiusdem speciei specialissime ⁊ vnum calorē numero dici elementalem: vt agit opera elementalia: naturalem quatenus dirigit ab idolo paterno ⁊ agit ad generationē fetus ⁊ ad complementuȝ dispositionuȝ eius: vnde. 4. metheorum arbitratur Cōmenta: or digestioneȝ celebrari a solo calore naturali: ⁊ paulopost vult ꝙ digestio ⁊ generatio mixtorum que est p digestionē fiat ab elemēto igneo: elementuȝ enim quod est generation: ⁊ causa prima operans in composito est ignis: similiter calor qui est in seminibus animaliuȝ dicitur celestis vt agit in virtute celi: ⁊ ita ideȝ calor est ꝑtens qualitas prima est simul elementalis: naturalis: celestis: preternaturalis: digestiuus: putrefactiuus: ꝑm ꝙ agit diuersa opera: ⁊ a diuersis coagentibus dirigitur. Ad primum dico idem posse producere effectus oppositos: quatenus est instrumentum diuersoꝝ. Ad aliud: diuersitas agentium specifica non semper infert diuersitatem in effectibus specificam: ꝑquis cupiat habere cognitioneȝ minimoꝝ recurrat ad ea que diximus primo phyficoꝝ. 38. ⁊ primo capitulo de substantia orbis.

Textu cōmenti. xlij.

affirmatur hec propositio. Alimentū est obiectū virtutis vegetatiue: vñ est aduertendū nutritiuū: augmētatiuū: ⁊ gnātiuū ptes eē potētiales aīe vegetabilis: ⁊ ē diuisio toti⁹ ptētiui ī ptīculares ptāteꝯ: alimentū itaqȝ vt qd nutrit: auget vt qntū vt supsluū facit ad gnātionē. ⁊ trahit cib⁹ ī diuersas rōnes specificas ob virtutē nutritiuā sibi ab cpe te cōicatā: augmentatiua ē a corde generatiua in vasis seminarijs: ⁊ volo has virtutes semp eē in viuente ⁊ ꝑ nō semp operent: quas qdē facio qualitates de secūda specie: virtus aūt attractiua: retentiua: digestiua: expulsiua reducunt in nutritiuā. Plāte tñ (vt reor) nō sunt ꝯcessa vt⁹ expulsiua: cū trahāt cibū per poros ⁊ non recipiant grossuȝ: veluti aīalia faciunt.

Sententia. 43.

inducunt ꝯditōnes reqsite ad hoc vt aliquid debitū sit nutrimentū: vbi nāqȝ nutriendū dȝ eē actiuū: porosum ⁊ siccū: nutrimentū inueniri dȝ passiuū: penetratiuū ⁊ terminabile termino alieno. ¶ Dicit Auer. innuit ꝑ hoc ꝯtraria q sunt in substātia: ista. n. existimentur augmentari ab inuicē ⁊ nutriri ab inuicē. Sēsus est substantia hūs ꝯtiū ē nutritiua ⁊ augmentatiua eius dē: sed qualitas hūs ꝯtiū nō pōt aliud nutrire: vel augere vñ existimo in oib⁹ partib⁹ māe posse fieri deꝑditionē ⁊ restaurationē: mēbra. n. radicalia cū nutriant ī illis fiet deꝑditio: ꝯstat āt ea ꝯponi ex ꝯtijs.

Sentētia. 44. ⁊ 45.

introducit difficultas: cū ex eadē aīatū nutriaf ⁊ augeatur ⁊ crescat ex filt: ergo nutrief ex silt: ex alia pte cū nutrimentū patiaf a nutribili: ⁊ transmutef in nutribile erit nutrimētū ꝯtiū nutribili. Solutio ē: nutrimētū añq̄ sit decoctū dissimile existit ⁊ ꝯtrariū: ⁊ cū decoctū ē vltia digestiōe sile reddit: in quolibet. n. istātī añ finē ē nutrimentū sile ꝑm dispositiōes ñ formas substantiales: patif nāqȝ nutrimētū passiōe ad quas sequit corruptio: alitū vō ꝑ patiaf ad illā sequit interitus nutriti. ¶ Est aduertēdū ꝙ Ari. in de somno ⁊ vigilia voluit ꝙ vltimū nutrimētū causatiuū somni eēt vltimū nutrimētū qō ē sanguis. Cōtra oia nutriunt ex eisdē ex qbus sunt: animalia sunt ex quattuor hūorib⁹: ergo vltimū nutrimētū sunt quattuor hūores. Jtē fames ē appetitus calidi ⁊ sicci: ⁊ sitis hūdi ⁊ sicci: ergo his equaliter nutrif aīal. Rursus caro nutrit ꝑm substātiā ⁊ caro nō ē sanguis: ergo: iteruȝ caro neruosa ⁊ nō sanguis ē organū quodāmō tact⁹ qui est sensus nutrimenti. Solutio est: sanguis: licet sit vltimum nutrimentum qō est causa somni non tm̄ est vltimum nutrimentum membroꝝ: quia digeritur sanguis in extremitatibus venarum: ⁊ in quolibet membro vlteriori digestione ad hoc vt fit conueniens nutrimentum illius membri. Ad primam rationem dicenduȝ est ꝙ licet sanguis sit calidus ⁊ humidus: sunt tamen in ipso potentia omnia quattuor elementa: ⁊ ita soluitur secunda ratio. Ad tertiam dicendum est carnem esse vltimum nutrimentum mēbroꝝ: nutrimentum autem qō causat somnum adhuc est inter venas ⁊ est sanguis: cū calida euaporatione que a loco digestionis eleuatur: ⁊ ita tollit vltima ratio.

Digressio.

¶ Quia perarduum est intelligere: vnde habeat nutritum ꝙ nutriatur: ideo non inmerito dubitaf. Utrū nutritum nutriatur ꝑm materiam tantū: videf ꝙ nō tū q: nutrimentū accipit formam nutriti ergo nutrito est ꝑȝ formā: tū quia: aliqd nutritur actu: ergo tū q: deꝑdif ꝑs materie in carne: ergo ⁊ forma extēsa ī illa pte māe: ꝗ̄ cū restauratio fiat ꝑm modū deꝑditionis: restauratio fiet in mā ⁊ forma. Ad oppositū ē Albert⁹ magn⁹ in sūma de hoīe dicēs nō eē nisi ꝑm ma

teriã: cui sniẽ ɔdicẽtes appellat ignorãtes veritatem: ⁊ probat rõne: nutritio est penes illud qd immutatur: tale est mã ⁊ nõ forma: ergo. Ad primũ stante eadem numero forma accipit nutritu alias partes mãles in quibus mutat. Ad scdm: nutrimentũ efficitur sub forma nutriti eadem que prius fuit in partibus nutritu i variatis partibus ſm materiam. Ad vltimũ dicendũ formaꝫ nõ perdi pp materie destructionẽ: pars.n. materie de perdita non fuit necessaria forme sine qua esse nõ posset: vt subtilr docet plusq̃ꝫ cõmẽtator. 2. tegni. cõmento. 44. quare cõcludo cũ augmentatio fiat merito eius qd permanet: nutritio rõne illius qd fluit ⁊ refluit augmentatiõem esse ſm formam: nutritionem ſm mãm.

Sententia 46. dũtaxat corpus aĩatum vt aĩatum est nutrit: ⁊ dicit Auerrois: nutrimentũ nõ attribuit aĩato nisi ſm ꝙ hꝫ animaꝫ: nõ ſm ꝙ est corpus: vnde esse nutribile conceditur corpori quatenus est viuũ: esse graue ⁊ leue vt corpus generabile prio de aĩa. 95. ¶ Amplius virtutes nutritiue numerant ſm numeruꝫ ⁊ cõplexioneꝫ membrorũ similiũꝫ quas oẽs satio eiusdem speciei. ¶ Rursus: restaurare: vnire: assimilare sunt officia virtutis nutritiue. Et si quispiam ambigat: nũquid ad generationẽ reducat nutritio: vr namqꝫ ꝙ sic: in motu locali idem est sbtum totius ⁊ ptis ergo ⁊ totiꝰ ⁊ partis eadem erit mutatio: sed nutritio est generatio partis simpliciter ergo reducit ad generationeꝫ. Ex altera parte: nutriens nõ est generans ergo nutritio nõ est generatio: vniuersaliter enim a negatione cõcreti de ɔcreto colligit negatio abstracti de abstracto: quẽadmodũ vlr ab affirmatione abstracti de abstracto deducitur affirmatio cõcreti de concreto. Item nutritiua nõ est generatiua ergo nutritio non est generatio. Quare putauit Albertus magnus nutritionẽ nõ esse generationẽ partis simplr pp permanentiaꝫ forme: cui ego nõ cõsentio: lꝫ enim forma nõ sit noua: est tñ materie que fuit mã nutrimẽti denuo vnita: si auteꝫ variata mã variaret forma clarissimuꝫ esset nutritioneꝫ esse generationẽ partis simpliciter ⁊ hac lege nutritio vocatur aggeneratio: ⁊ virtꝰ nutritiua aggeneratiua.

Sententia 47. Idẽ obiectũ est virtuti nutritiue: augmentatiue ⁊ generatiue alio ⁊ alio mõ consideratũ. Dicit Auerrois: est vero augmẽtatiuũ ſm ꝙ perficit quãtitatem nãlem eius qd diminuitur in principio pp necessitatẽ: putant nõnulli animal genitũ coitu in principio eẽ paruum: qꝫ matrix est angusta ⁊ parua: cõtra: ergo aĩalia genita putrefactione deberẽt magna procreari: quare viuentia vt reor primo existunt parua: vt videlicet diutius viuere possint. ¶ Item virtus nutritiua ⁊ si sit mãlis i qꝫ tñ mouet organa motu eis cõuenientem: iccirco nõ defatigat: 8. phys. 20. ꝓ de generatiõe 41. Rursus fateor augmentũ fieri merito forme: nõ mãe: qꝫ mã est in ɔtinuo fluxu: forma aũt est ꝑmanẽs ꝓ de gnãtiõe. 35. at dubitat fluẽte mã fluit forma existens in ipsa: quare sicut de vno sic ꝺ altero dici põt. Dico relicta rñsione Alberti ⁊ Trusiani. 2. tegni. 44 ꝙ secus est ꝺ forma: secꝰ de mã: forma nãqꝫ vt talis dat eẽ qd merito sui eẽt indiuisibile: fit aũt diuisibile ⁊ fluẽs rõne mãe: quapp magis est cã augmẽti forma q̃ꝫ mã: lꝫ vtraqꝫ fluat: qꝫ forma fluit p accidẽs: mã p se: vel dicẽdũ est vt dixi ꝓ de aĩa. 65. forma.n. extẽsa nõ variat. variat variato subiecto: vñ senex si oculuꝫ iuuenis acciperet: videret vt iuuenis: ergo virtꝰ visiua ẽ eadẽ a principio vite vsqꝫ in finẽ: tñ talis vtꝰ ẽ extensa ad extensionẽ organi: quare virtus sensitiua in se nõ intendet ⁊ remittet: neqꝫ erit aliquãdo fortior: aliquando debilior: sed eiꝰ organũ merito qualitatũ intendet ⁊ remittet: quare poterit virtꝰ organica i operationes suas aliqñ meliꝰ ⁊ aliqñ peius ⁊ variabunt actus sentiendi ſꝫ diuersitatẽ qualitatũ ipiꝰ organi potentia organica nullatenus variata: hac de cã itaqꝫ dici põt augmentũ fieri rõe forme: nõ mãe: qꝫ ꝑmanet eadeꝫ forma a principio augmentationis vsqꝫ in finẽ: mã aũt fluit ⁊ refluit: vñ quẽadmoduꝫ in intensione eadem ꝑmanet forma numero a principio alterationis vsqꝫ in finẽ: ita in augmento ɔseruatur eadẽ aĩa numero siue illa sit extensa siue inextensa: ⁊ hec ñ nisi frequẽti exercitio ⁊ tractatu capi possunt. ¶ Postremo ait Auer. nutrire ẽ ɔseruare se: ⁊ generare ẽ generare alterũ nõ se: impossibile.n. est vt aliquid generet se. Sũt tñ nõ nulli acutissimi Theologi q his ɔsentiũt ꝓpositionibꝰ. Idẽ nãliter mouet se ipsum. Idẽ nãliter põt ɔseruare seipsuꝫ. Idẽ producit seipm: qꝫ qd põt aliqd recipe ab alio põt ⁊ a seipo idẽ suscipere si illud in ipso sit virtualr. ɔtentũ: cũ sit sibi ipsi approximatũ ⁊ ꝓportionatũ: ergo si agẽs ꝑt ꝓducere in alio aliquẽ effectũ põt illũ eundẽ effectũ ꝓducere in seipo: si sit eiusdẽ rõnis cũ alio ⁊ receptiuũ istiꝰ effectus ab alio. Sꝫ de his ad Theologũ tractare pertinet.

Sententia. 48. potentia aĩe vegetabilis ẽ potẽtia potens saluare suscipiens alimentũ ſm ꝙ huiusmodi. ¶ Dicit Auer. sunt alique vtutes q ɔseruãt eẽ ſm oẽm dispositionem ⁊ oẽs ptes eiꝰ eodẽ mõ scilꝫ vtutes corporũ celestiuꝫ. Cõtra. 5. capitulo de substãtia orbis dr celũ habere ꝑmanẽtiã sempiternã nõ a vtute sꝫ a priuandõe vtutis. Distinctio ꝺ virtute educta ⁊ nõ educta soluit apparentẽ ɔtradictionẽ: celũ ɔseruat eodẽ mõ: primo celi 22. hec inferiora nõ: qꝫ nõ ſm eãdẽ dispositionẽ. Iterũ ait: nutrimentũ ẽ instrm p qd facit hãc actionẽ: accipit instrm pro mã: sic ⁊ mã sepenumero sumit pro instrõ supra. 24. ⁊. 3. de aĩa. 36.

Sententia. 49. tria ad nutritionẽ ɔcurrũt nutribile: quo nutrit: ⁊ nutriens: ⁊ cũ vnũquodq̃ꝫ a fine denoĩari iustũ sit: declarabit vtꝰ vegetabilis p hanc actionẽ q ẽ generare sile sibi. ¶ Dicit Auer. mãifestũ ẽ p se tria eẽ diuersa ſm diuersitatẽ reꝝ relatiuaꝝ. 1. cãlitatũ supra nutritionẽ celebrãdã: nã nutribile est cã mãlis subiectiua: nutrimentũ terminꝰ a quo: ⁊ id circa qd versat opatio virtutis vegetabilis: ⁊ nutriens hꝫ rationẽ forme: efficientis ⁊ finis. Iterũ sciendũ ẽ: actualis ꝓductio silis in specie ẽ finis rei generate: principiũ ꝓducẽdi sile in spẽ ẽ finis generationis: nam istud ẽ forma sbalis ⁊ iste finis nõ ẽ extra quiditatem rei facte: lꝫ finis rei facte sit alienus a substantia rei: ⁊ ita finis hꝫ sepe rationẽ cause intrinsece: vt tñ finis ẽ causa finalis contradistincta contra alias causas habet tantum causalitatẽ extrinsecam. Rursus: existimandum ẽ omnes formas preter intellectum preexistere i materia vniuersaliter ⁊ educi per actionem calidi: frigidi: humidi ⁊ sicci: ⁊ sunt anime vegetatiue ⁊ sensitiue subiecte potestati materie ⁊ agentis: intellectus humanꝰ si est vnus numero in omnibus hominibus: inducit mediante cogitatiua: at si numeratur: ⁊ fit eternus a deo creatur: vnde virtus generatiua generat simile

illi a

illi a quo est decisa: reperitur ⁊ virtus formatiua in testiculis radicata cuius officiuȝ est generare simile virtualiter. ⁊ credit̃ cõiter sperma decidi a toto corpe ⁊ maxime a capite.

Sententia.

50. qꝛ que deseruiũt nutritioni existunt agens principale ipsa s. aĩa ⁊ agens instrumentale: potentia vȝ aĩe ⁊ calor nãlis: nunc iterũ de instrumento faciens mentõem ait instrm̃ aliud esse nõ motuȝ ab extrinseco vt est potentia aĩe: apud Themistium ⁊ Auerroim: vel calor apud alios: instrm̃ motuȝ est calor: vel vt alij credũt nutrimentũ: fuit autem necessari⁹ calor: qꝛ necessaria est decoctio nutrimẽti: officiuȝ vero calidi est nutrimentum decoquere: quid igitur sit alimentuȝ vniuersaliter diximus: postea vero de his exactius perscrutabimur.

Auerrois

Cõmento. 50. primo dicit: illud per quod cõpletur actio nutrimẽti est duplex. s. primuȝ mouens qð nõ mouetur cum mouet: ⁊ primũ mouens qð mouet ⁊ mouetur: ⁊ est illud qð est de primo motore quasi subiectũ ⁊ prim⁹ motor de eo quasi forma. Sensus est: spiritus est q̃si subiectum. t. instrm̃ primi motoris. i. aĩe: ⁊ dicit̃ q̃si instrm̃ qm̃ virtus est veruȝ instrm̃ anime: ⁊ respectu spiritus primus motor est quasi forma: ⁊ hoc est qꝛ spiritus nõ est animat⁹. ¶ Amplius dubitatio Auerrois cõsistit in hoc: videt̃ Aristoteles cõcludere dari primuȝ alterans corporeũ: veluti in motu locali inuenitur primũ mouens corporeuȝ: qð constat esse falsum: qm̃ in motu locali datur primum mouens corporeum ⁊ est motum ex se: cum diuidatur in parteȝ per se mouentem ⁊ partem per se motam: at primuȝ alterans corporeum nõ est alteratuȝ ex se: cum non diuidatur in partem alterantẽ ⁊ ptem alteratam: vnde sciendum est ꝙ primuȝ mouens localiter in genere est celum: primuȝ mouens simpliciter est intelligẽtia: primuȝ tamen alterans simpliciter est primum mouens motuȝ quod resoluendum est in primũ localiter mouens imobile intelligentia nãqȝ pria mouens primuȝ localiter: nequaq̃ȝ primũ alterans vocari potest: ⁊ causa est: vt reor: qꝛ instrumẽtũ intelligentiaꝝ peculiare alterationẽ non recipit: sed bene motuȝ localẽ. 8. phys. 20. dicebat Auer. nõ inuenitur aliqd moueri ex se nisi in motu locali in ceteris motibus est motor extrinsecus. i. mouẽs ⁊ motũ in motu locali nõ distinguunt̃ loco ⁊ subiecto: nõ reperit̃ ãt alteratũ ex se ⁊ auctũ ex se: qꝛ in istis motib⁹ sp motor ẽ extrinsec⁹. i. sp mouẽs ⁊ motũ loco ⁊ subiecto. ¶ Rursus pria solutio cõmen. stat in hoc: vt Ari. inuitat ppõne declarata. 8. phys. a. 37. ad. 44. sed his ꝓpinquũ alterãs cibũ dȝ eẽ corp⁹ calidũ: ⁊ reqrit̃ ẽt aĩa: iõ primũ alterãs est cõgregatũ ex aĩa ⁊ spiritu: aĩa alterat: nõ alterata: spiritus alterat ⁊ alterat̃: scða rñsio est: possumus dicere ꝙ calor nãlis nõ alterat cibum nisi prio moueat̃ in loco: mot⁹. n. localis antecedit ceteros motus ⁊ maxĩe istũ motuȝ q est terminatus. s. q alterat rem in alia hora ⁊ in alia nõ: ⁊ ẽt non alterat tñ sȝ attrahit ⁊ expellit cibũ: ⁊ hoc est motus localis. Sensus est: si corp⁹ qð alterat prius mouet̃ localr̃: vel a se: vel ab alio: si a se: ğ cõponit̃: si ab alio erit deuenire ad primũ motorẽ corporeũ q mouebit se motu locali q qdeȝ existet primus motor in motu nutritĩo: ⁊ talis cõponet̃: ⁊ s̃m hanc expositionem erit sermo manifest⁹ sic ꝙ ratione motus localis adiuncti erit deueniẽdũ ad motorẽ corporeuȝ cui⁹ vna pars mouebit ⁊ mouebitur: alia mouebit ⁊ non mouebitur: sed prima expõ videtur magis conueniẽs: qꝛ ẽ vlis ⁊ s̃m se vera: ⁊ absqȝ beneficio motus localis. ¶ Preterea ꝯsiderandũ est: in semine eẽ corpulentam sbam que in fetũ transmutat̃: in qua corpulẽta substantia nõ fundatur virtus formatiua: si virtus talis pmanere debeat: cũ inducitur anima: inuenitur ⁊ in semine spiritus gignitiuus in quo fundat̃ v̓tus fere. n. totũ semen in spiritum conuertitur: qð profecto maxime conspicitur ex seminis spumositate: spiritus est substantia: virtus est qualitas de secunda spẽ qualitatis: verum quia illa duo integrant vnuȝ totale agens: actio ab illis prouenens interdum spiritui: sepe virtuti attribuitur: ⁊ hec forte ẽ causa diuersitatis inter doctores. Iterũ spiritus generati in corde vitales: in epate naturales: in cerebro animales vocantur: si quis igitur diligenter cõsiderauerit animam esse agens principale: ⁊ virtutes eius istrumẽta fore coniuncta: spiritus nominatos instrumẽta separata intelliget his tribus: operationes cũctas anime ꝯpleri pficiqȝ posse.

Digressio.

¶ Quia hac in parte iste propositiones sunt approbate. Vegetabile nõ est vnius rationis ⁊ speciei in plãtis: brutis ⁊ hoibus. Diuisio vegetatiui ĩ nutritiuum: augmentatiuum ⁊ generatiuum est diuisio totius potestatiui in particulares potestates. Sũt omnes virtutes nutritiue vnius viuentis eiusdem rationis. Generare ẽ opus naturalissimum viuentib⁹. Virtus nutritiua: augmẽtatiua: generatiua sunt virtutes anime vegetabilis ab ea pendentes in esse ⁊ conseruari: iccirco contra illas vt hec secunda sũma perfectum habeat complementum inducantur nonnulle difficultates ⁊ soluantur: in primis: potẽtie diffiniuntur per actus: ergo eorundem actuum specie idem erit principium specie: sed in animalib⁹ ⁊ plãtis est alimento vti: ⁊ augeri ⁊ generare que opera existunt vnius rationis: ergo vegetatiuuȝ in vtroqȝ vnius erit rationis. Solutio est: tenendum est vegetabile in plantis ⁊ animalibus non esse eiusdẽ rationis: cum sit in plantis forma substantialis: ⁊ in animalibus potentia tantum ⁊ non forma substantialis: ⁊ iste terminus anima vegetabilis est terminus genericus institutus ad significanduȝ omnes animas quibus plante diuersarum specierum in esse constituuntur: dicendum est itaqȝ actus non esse eiusdem rationis in animalibus ⁊ plantis nisi s̃m genus: cuȝ enim operationes trahantur in speciem per obiecta: si operationes essent eiusdem rationis: etiam obiecta essent: obiectum autem existit alimentum qð s̃m substantiam est obiectum virtutis nutritiue: vt quantum: augmentatiue: vt superfluum: generatiue: cum igitur nutriens plantam sit assimilatum plante ⁊ nutriens animal sit assimilatuȝ animali: constat ꝙ illud quod nutrit hinc. ⁊ inde non est in eadem specie nutrimenti: aliter enim ex nutrimento eiusdem speciei aptum natum esset constitui lignum ⁊ caro: similiter generatiua in planta producit lignum ex superfluo nutrimenti in planta ex quo aptuȝ natũ ẽ fieri lignũ: in aĩali aũt facit carnes ⁊ ossa corporis animati que cõmode oriuntur ex superfluo nutrimento animalis. ¶ Preterea potentie diffiniunt̃ p actus p obiecta: ğ s̃ȝ discrimẽ obiectoꝝ existet discrimẽ actuũ ⁊ potẽtiarũ at obiectũ idẽ re: distictũ tm̃ rõe ⁊ p acciñs v̓tutib⁹

satisfacit vegetatiuis ꝗ ⁊ opa: ⁊ potẽtie dcẽ ñ nisi rõe ⁊ ſm accidens segregabunt. Solutio est: putandũ ẽ diuisionẽ vegetatiui in nutritiuũ: augmẽtatiuũ ⁊ generatiuũ: esse diuisionẽ totius potestatiui in ꝑticulares ꝑtẽtes: ⁊ sunt tales potẽtie nãles q̃litates de secunda spẽ q̃litatis fluẽtes ꝓprie ⁊ imediate ab essentia ipsius aie: vegetabile itaqꜫ quaten⁹ est totũ potestatiuũ nõ hꜫ pfectionez nisi in suis ptibus: iõ qn aia vegetabilis diuidit p ista: non oio diuidit p accidẽtalia: imo sicut se hñt mẽbra corporis ad corp⁹: ita se hñt vires aie ad aiam: dicendũ est igit obiectũ vt est quantũ: vt supfluũ: vt est sba potẽtia hẽ distinctã rõnez formalẽ obiecti: vt palaz est ex dña finiũ: finis n. nutritiue est p incorporationez cibi saluare corp⁹ animatũ: at finis augmẽtatiue est p incorporationez cibi quãn cõducere corp⁹ ad perfectã magnitudinẽ ſm figurã: vñ augmẽtatiua maiori calore indiget q idoneus fit extẽdendo organa ⁊ addẽdo cibũ cõducere ad magnitudinẽ debitã spẽi: sīr supfluuz nutrimenti sup qd operat generatiua est potẽtia tm̃ corpus organicũ nõ adibile alij corpori: velut sunt cib⁹ nutritiue ⁊ augmẽtatiue: ⁊ ob hoc opus est vt ĩ isto operet virt⁹ maxie transmutatiua seminis ⁊ formatiua organoꝝ: quare cõstat ꝙ lz idem nutrimẽtũ ſm mãm existat: nõ tñ est idẽ ſm spẽi rõem: alia nãqꜫ est virtus in cibo a virtute nutritiua q̃ in epate est vel corde: alia a ṽtute augmẽtatiua: alia a virtute generatiua que in vasis diffundit seminarijs ⁊ p has virtutes descẽdẽtes ĩ cibũ: cibus trahit in diuersas rõnes que fiunt ei specifice sꜫ ꝙ ad diuersas potẽtias vegetabiles comparatur.

Vlterius virtutes nutritiue vnius viuẽtis nõ vident eẽ vnius rationis specifice: cum vna cõuertat in os alia in carnem: alia in paniculuz: diuersoꝝ quoqꜫ organoꝝ spẽ diuerse sint virtutes spẽ. Solutio est: nutritiua est vis anime vegetabilis conuertens corpus a corporeitate in qua erat in similitudinẽ corporis in quo est ⁊ vnit ei cibũ per restaurationem eius quod solutum est in illo: ⁊ hanc virtutẽ facimus vnaz specie ⁊ plures numero ſm diuersitates cõplexionuz omniuz membroruz similiuz: cuz enim virtutis nutritiue non sit nisi vnus solus finis ſm intentionẽ mouentis: qui est saluatio sbe nõ erit nisi vnus solus motor spẽ q est virtus nutritiua: cuiuscũqꜫ. n. est finis vltim⁹ vt inducẽs: eiusdem sunt oia q̃ sunt ad finẽ illũ: quare termini q sunt ad finez ⁊ sunt termini particulariũ operũ nõ ꝓprie ſm spẽm distinguũt opationẽ efficientis: ⁊ ita tales termini: nutrire carnẽ: nutrie os ñ colligũt virtutes esse distinctas spẽ sed numero ⁊ materia tm̃: dicendum est itaqꜫ ꝙ alia est reductio virtutũ nutritiuarũ ad nutritiuã: alia virtuz anime ad animã: ⁊ membroꝝ ad cor: vires enim reducũtur ad aiam vt ad sbam ⁊ subiectum in quo sunt: mẽbra vero ad cor: vt ad principium ex quo generantur: ⁊ a quo accipiunt influxum vite: sed virtutes nutritiue reducuntur in nutritiuam: sicut quedam instrumenta in quibus operatur nutritiua.

Rursus videtur generare nõ esse naturalissimuz viuentibus: tum q: nõ cõpetit cuilibet viuenti: tum quia: nutritio ordinatur in finẽ perfectiorem: quia ad salutem indiuidui quod est prestantius ipsa specie. Solutio est: generatiua est vis anime vegetabilis accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia ⁊ operatur in ea per attractionem aliorum corporuz que illi assimilat generari ⁊ ꝯmisceri: ⁊ conuertit eam in similitudinẽ illius i effectu: vnde ab aia q̃ ẽ ĩ toto corpe vĩ⁹ generatiua emanat in organũ generandis: q̃ virt⁹ influit semini virtutẽ generationis q̃ generat mẽbra sꜫ vnãquãqꜫ virtutẽ propriã ⁊ cõgruã actioni illi⁹: ita ꝙ vnũquodqꝫ membrũ sit aptũ ad recipiendũ virtutẽ ꝓpriã q̃ apparet in eo: ⁊ hec ẽ cã ꝙ virtus generatiua prima que ẽ potentia aie vegetabilis existit in generante: at in semine est vis formatiua que nec ẽ aia neqꜫ potentia aie: lz actione aie operet: quare virt⁹ generatiua cũ sit instituta a natura ad salutẽ forme ⁊ speciei ipsa erit finis vegetatiue. Dicenduz est itaqꜫ generare esse opus naturalissimũ viuentib⁹ vt viuẽtia sunt pfecta: nõ orbata: ⁊ nõ hñtia spõtaneã generationẽ: ⁊ cũ ꝯtinuatio specifica perfectior sit debita opatione: ⁊ hec precedat nobilitate ꝓseruationez indiuidui: ideo iste ẽ ordo perfectionis inter virtutes aie vegetabilis: generatiua: augmentatiua: nutritiua: ⁊ est conseruatio specifica nobilior conseruatiõe indiuidui: quando non potest tale indiuiduuz idem numero sempiterno tempore ꝑmanere. Tandẽ complendo sermonem de virtutib⁹ vegetatiuis dicit Albertus in sũma de homine: potentie aie vegetabilis aut sunt ad substantiã que est forma: aut ad substãtiã que est materia: aut ad robur vtriusqꜫ: si ad materiam: est nutritiua: si ad formam: est generatiua: si ad robur vtriusqꜫ est augmentatiua: de ordine autez dicendum ꝙ dupliciter possunt ordinari: ſm. s. respectum indiuiduorum: vel ſm respectum speciei: si primo modo: generatiua est prima: mox nutritiua: vltima est augmentatiua: si secundo modo: generatiua ẽ vltima: cui ministrat augmentatiua corroborando ⁊ maturando organa a quibus deciditur semen: nutritiua famulatur vtriqꜫ ministrãdo materiam. Hec sunt que de virtutib⁹ vegetatiuis vobis explananda proposueram: de sensibus vero lectione sequenti deo fauente determinandum erit: quare ⁊c̃.

¶ Tex. Cõmenti. 51. vsqꜫ. ad. 63.

T cũ iaz determinauim⁹. Presẽti sũma q̃ ẽ a Tex. com. 51. vsqꜫ ad. 162. tractat Aristoteles summatim de vnoquoqꜫ sensu: ⁊ membratim de sensib⁹ exterioribus ⁊ interioribus. Sed a Textu Cõmenti. 51. vsqꜫ ad. 63. differit de sensu generaliter inducendo istas ꝓpositiones. Sẽsus est virtus passiua. Sẽsus inuenit duobus modis: potentia. s. ⁊ actu. Motor in sensu est extrinsecus. in intellectu vero intrinsecus. Veruz pro introductione oium eoꝝ que dicturi sumus est oi cura ⁊ studio aduertendũ: ꝙ sentire ⁊ intelligere sunt operationes imanentes non transeuntes: est autem de ratione operationis immanentis ꝙ obiectum per ipsam realiter non transmutetur: nã ꝙ sit in eo a quo est effectiue: vnde sensatio omnis passio vere est intentionalis: quarum sensationum obiecta sunt operatiua aliquo modo in virtutes sensitiuas sensationibus informãdas: sunt nãqꜫ virtutes sensitiue oẽs receptiue sensationuz a ꝓducente ipsas sensatiões coadiuuante obiecto sensibili: qua de cã affirmo omnez sensationẽ passionẽ esse vere intentionalẽ. Intellectiones

ctiões oēs quibus hō intelligit operatões sunt imanentes ⁊ passiones vere intētionales quarū obiecta sunt aliquo mō opatiua in itellectū nostrū itellectionib⁹ pficiēdū: ⁊ hui⁹ cā est: q: intellect⁹ noster receptiuus est cuiuscūq; intellectōis: ⁊ hac lege pcedūt intellectões intelligētiaꝝ celestiū qbus alia a se itelligūt: intellectões aūt qbus se ipsas cōprehēdūt nō sunt passiones intētionales: cū eaꝝ nō sint receptiue sunt tñ opatões imanētes: q: tant intelligē his opationib⁹ opantia: intelligētibus. n. intellectões sunt opationes imanentes: ⁊ hec est cā φ sentire est pati sed intelligere est veluti pati. 3. de aīa. 2.

Sententia. 51. stat in hoc. Sensus cōsistit in moueri ⁊ pati: ergo est virtus passiua: patitur. n. a sensibili ⁊ alteratur ab eo recipiendo sensationē: est autē sensatio alteratio quedam: q: spiritualis. 7. physicoꝝ. 20. ⁊ cum cognitio fiat ratione similitudinis ⁊ sensus cognoscat sensibile dicunt antiqui simile pati a simili: veruꝫ primo de generatōe. 51. 52. declaraf hec ppositio: tam similitudo φ dissimilitudo rō existit actōis ⁊ passionis.

Auerrois prīo dicit: cum fuit locutus de virtute nutritiua: ⁊ subaudias ꝺ augmētatiua ⁊ generatiua: incipit loqui de sensibili ⁊ primo de illo qꝺ est cōe oibus sensibus: cōe nāq; est quo ad nos notius: si doctrina ēt cōpositiua exigit vt ab vniuersaliorib⁹ sp sumaf exordiū. ¶ Iteꝫ ait: sentire fit per aliquā passionē ⁊ motuꝫ in sensibus a sensibilibus nō per actionē sensuū in sensibilia: ⁊ dicit Auerrois in de sensu ⁊ sensato: opiniones antiquorum in cōprehensione sensibiliū sunt quatuor: quaꝝ vna est dicentiū φ forme sensibiliuꝫ sunt in aīa ⁊ in actu: ⁊ φ nō acqrunt eas ab extrinseco: ⁊ φ forme extrinsecē solū excitāt ⁊ faciūt rememorari illud qꝺ tenet ex eis: secūda est dicētiuꝫ φ nō est in anima aliqd sensibiliū in actu: sed acqrif ei ab extrinseco: ⁊ isti sunt bipartiti. qdaꝫ dicūt φ acqsitio formaꝝ extrinsecarū est acqsitio corporalis nō spiritualis. s. φ esse earū in aīa erit ꝭm dispositionē ꝭm quā extra animaꝫ sunt: illi aūt qui dicunt φ cōprehēsio rerum extrinsecarū ⁊ acqsitio earū est acqsitio spiritualis sunt bipartiti: quidā dicūt φ in cōprehēsione earum non indigent medio: qdam aūt dicunt φ aīa recipit suuꝫ sensibile mediantib⁹ mediis: primo. n. recipiunt ea media: ⁊ postea reddunt illud ad sensum eōem: ⁊ indifferenter siue mediuꝫ fuerit instrumentū: vt in tactu ⁊ gustu: aut corpus extrinsecū: veluti in visu: auditu ⁊ odoratu euenire cōspicitur: opinio itaq; Aristotelis fuit φ anima reciperet sensibilia per media: q: enim forma rei in re habet esse multū reale ⁊ materiale: in sensu multum spirituale: que duo eē sunt quodāmodo contraria: ideo indiguerunt sensibilia medio: vt medio modo essent in illo: nec totaliter videlicet realiter: nec totaliter spiritualiter: ¶ Amplius inquit: sensus alterantur a sensibilibus aliquo modo alterationis: ⁊ ista transmutatio non dicitur alteratio nisi multipliciter: est nāq; talis alteratio perfectiua: vnde forme que ꝭm esse reale possunt terminare realem mutationem: ꝭm esse intentionale alterationeꝫ spiritualem terminare dicuntur. ¶ Postremo ait: ⁊ nō sufficit ei qꝺ declaratū fuit in illo libro: q: sermo hic videtur magis proprius: subiectū. n. ꝺ quo loquif hic magis ppriū est subiecto de q loqbaf illic. Sensus est: in prīo de generatōe agitur de pati reali: hic vero de spirituali: ⁊ cū tam animata φ inanimata patianf passione reali: aīata v̄o ⁊ non inaīata passiōe spirituali: iccirco hec ꝯsideratio ē magis propria: illa aūt cōis appellatur.

Sententia. 52. stat in hoc. Cur sensus organa nō sentiūt composita ex elementis. Cur p oculos videmus ñ vidēdo ipos: nec colores eoꝝ: nec carnē: nec calorē carnis nr̄e tāgim⁹ sꝫ p carnē cetera tāgimus. Solutio ē: q: sensus sunt virtutes passiue nō actiue: vñ si sensus eēnt actiui: sentirent se nō ꝯcurrēte sensibili extrinseco: actio. n. vt docte. Egidius dicit: ñ ē in aliquo absq; obiecto extrinseco: vel si sit transiens in mām exteriorē: vel si illud in quo recipitur illa actio nō sit potētia actiua. Elementa aūt dicunf p se sensibilia: vel q: eis ꝯpetit hic accidentia que ꝭm se exñt sensibilia. vel ꝺ rōe elemēti nāliter ⁊ opatiue ꝯsiderati ē qualitas prima sꝫ. n. caliditas nō sit de rōe ignis: ē tñ de rōne ignis operantis:

Auerrois Primo dic̄: ⁊ hoc si nō intēdit p existimationē certificationē. multotiēs. n. vtif existimatiōe pro certitudine. Sensus ē: si Aristoteles dixit Textu Cōmēti. 51. existimatur notās opinionē hic ꝯuenienter ponif rō p modū dubii: at si intenderet p existimationē certitudinē: vt fecit prīo de aīa. 2. 19. 3. phy. 17. hec rō ñ eēt p moduꝫ dubii sꝫ p modū demōstratiōis. ¶ Itē ait: necesse ē si sensus eēnt actiue v̄tutes: vt sentirēt ex se ⁊ ñ vt indigerēt in sentire aliquo extrinseco: sensuū. n. qdaꝫ attribuif in sua ꝯpositiōe vnicuiq; elementoꝝ: ⁊ ista sunt sensibilia: opꝫ igif vt sentirēt se ⁊ h̄ itēdebat cū dixit: ⁊ accidētia ꝯtigētia eis. i. ꝯtigētia istis sensibilib⁹ ex qb⁹ ꝯponunf instrā istoꝝ sensuū: ⁊ p accidētia ꝯtigētia istis sensibilib⁹ itelligit sensatiões: passiuuꝫ n. applicatū actiuo ñ pt ñ agē: ⁊ cū i diuersis orgāis diuersa dominenf elemēta: q: i visu aq̄: i auditu aer i olfatu ignis: i gustu ⁊ tactu terra colligif palā i mixtis remanē elemēta formalr ꝭm eē remissuꝫ ⁊ trūcatū: valent. n. iste ꝯsequēne. Elemēta habent rōnem eāe mālis respcū mixtoꝝ: ḡ elemēta manent in mixto formalr. Itē mixtio ē miscibiliū alteratoꝝ ⁊ ñ corruptoꝝ vnio: ḡ. Amplius nō est elementū nisi elemētati: ergo. ¶ Rursus inqt Auerrois virtutes passiue idigēt motore extriseco: ⁊ dicebat. 4. celi. 2. virtutes actiue ⁊ passiue differūt i h̄: q: actiue ñ idigēt cū exiuerit de potētia i actū motore extriseco: passiue aūt ⁊ ē necessari⁹. 5. metha. 17. 9. metha. 2. potētia passiua ē pricipiū trāsmutādi ab altero iquātuꝫ alteꝝ: hec ḡ ē pria diā q̄ v̄tutes aīe differūt abiuicē: ⁊ ē pricipiū ꝯsiderandōis ꝺ itellectu. 3. ꝺ aīa. 18. ⁊ ꝺ aliis v̄tutib⁹. ¶ Postremo Cōmētator in de sensu ⁊ sensato docet itellectū ꝯprehēdē itētiões vl'es sine medio: sensuꝫ v̄o necessario egē ope mediii q: recipit itētiões pticulares: forme. n. i re ad ex̄ habent eē purū corporale: in aīa purū spirituale in medio mediū inter eē spirituale ⁊ corporale: ⁊ hac de cā intelligere ē i nr̄a potestate ⁊ non sentire.

Sententia. 53. stat in hoc: ⁊ sentiens ⁊ sensus ⁊ sensatio distinguunf per actū ⁊ potentiam: dicit Auerrois: qꝺ. n. est i obscuro est videns in potentia sed ista potentia ē propinquior actui φ potentia que est in visu dormiētis. Sensus ē: dormiens impeditur ab actu intrinsece: existēs in tenebris extrinsece: qui sepe dicitur actu videre: q: cui parum deest nihil deesse videf: ⁊ qꝺ ppe ē videf tūc presto esse. 2. phisicoꝝ. 56.

Contra. Sensatio est operatio imanēs ergo est in agēte: ergo datur sensus agēs. Solutio est: appellatur actio imanens: nō quia fit in agente: sed qꝛ per eam obiectū nō realiter transmutatur. ¶ Itez anima est causa efficiens sensationis: supra. 37. ergo sensus est virtus activa. Dico negando cōsequētiam: ab anima. n. sensitiva nō provenit sensatio sed ab anima primi mobilis: que ⁊ intellectus agens ⁊ sensum agēs apud peripateticos vocatur. ¶ Iterum: anima sensitiva est forma: sed forme est agere: materie pati: primo de generatione. 55. 2. de generatione. 54. ergo anima sensitiva est activa. Dico aīam sensitivā esse activā. i. productivam potentie ad operationem necessario requisite: absurdū nāqꝫ est dicere sensus exteriores imutare interiores: cum non sint obiecta eorum.

Textus cōmēti. liiij.

Inducitur vt sciamus aliud esse agere: aliud moveri: nō obstante qꝫ actio ⁊ passio sint vnus motus: vnde actio ⁊ passio sunt idem re: differunt rōne: vocatur passio quatenus est actus entis in potentia. 3. physicoꝝ. 6. esse autem in potētia est eē imperfectum. 2. physicorū. 11. actio dicitur vt fluit a perfecto: qꝛ ab eo quod est in actu: semp. n. existimabit aliqua species movēs. 3. physicorū 17. 3. de anima. 54. ¶ Dicit Averrois: omne numeratū in genere passionis nō habet esse nisi ab aliquo agēte: ⁊ ideo si agens nō fuerit: hoc nō erit: omne eniz numeratū in genere actionis habet esse ex se non ex alio. Sensus est: virtus passiva nō reducit ad actuz nisi ab agente: activum autez in eo qꝫ activum habet esse ⁊ operari ex se non ex alio. ¶ Item ait: virtutes passive sunt admixte ex potentia ⁊ actu. i. quādoqꝫ sunt in actu: quandoqꝫ in potentia: si sunt in actu: patiūtur a simili: si in potētia: a dissimili: ⁊ oportet vt cōservetur sicut diximus in alijs virtutibus anime ⁊ maxime in virtute rationali: que est purum potentiale in latitudine intellectuū. Et si quispiam dicat: actio competit agenti ⁊ est passio ergo passio competit agenti: ergo agens patit: dico qꝫ accidit actioni qꝫ sit passio quatenus competit agenti.

Sententia. 55. ⁊. 56. talis est. Est quippiā sciens: quatenus capax est disciplinę: alter vero propterea quod cum voluerit cōtemplari potest id ipsum facere: nisi quid externuz forte prohibeat impedimentoqꝫ fiat: ⁊ preter hos est alius qui iam contemplatur ⁊ est actu proprieqꝫ sciens hoc. A. ambo primi sunt potentia scientes: verum vnus indiget alteratione per disciplinaz: alter vero ex otio transit in operationem: ⁊ ita colligitur ista distinctio: potentia duplex: remota ⁊ propinqua: accidentalis ⁊ essentialis: colligitur etiam liberum arbitrium: cum possit aliquis considerare cum voluerit. ¶ Dicit Averrois. 56. ⁊ mutabit multotiens ex habitu ad dispositionem contrariaz: ⁊ ex dispositione contraria ad habituz quousqꝫ habitus fit firmus ⁊ fixus. Contra: si nō erit habit⁹ acqsitus: quō pacto movebit ab habitu in dispōez: dico qꝫ h̄ dictū sic intelligit: mutabitur ex habitu. i. ex cognitiōe veri in dispositione. i. ignorantiam.

Dgressio.

Dubitatur nunquid actus precedentes virtutem ⁊ scientiam ipsis sint nobiliores: videtur quod sic: quia causa nobilior est quaz effectus: actus precedentes virtutez ⁊ scientiā causant ⁊ aggenerāt virtutē ⁊ scientiā: ergo ⁊c. Affirmo actus p̄cedentes longe esse imperfectiores virtute ⁊ sciētia: nam in naturalibus accidentia precedentia formā sunt impfecta: sequentia vero inveniuntur perfecta: imo accidentia antecedentia sunt violenta ⁊ contra naturā: sequentia formā existūt naturalissima: ergo actus p̄cedentes virtutē ⁊ scientiā sunt incōpleti: ⁊ quasi contra naturā: sequētes autez completi ⁊ quasi s̄m nām: est. n. habitus aggenerat⁹ in potentia quasi quedā forma potentie inclinās determinate in tales ⁊ tales actus: habens se quasi p modum nature: vnde. 2. Ethicoꝝ capitulo. 6. virtus est certior oī arte ⁊ melior est: quēadmodū ⁊ natura: inclinat. n. in aliquid determinate p modū nāe: manui. n. non consuete ī naturale est citharyzare: habilitate vero naturalissimū. Ad argumentū dico act⁹ precedentes causare scientiā ⁊ virtutē nō virtute ppria sed in virtute luminis intellect⁹ agētis: vel dico efficiens nō semp p̄stātius esse passo: facit. n. potio sanitatem ipsa nobiliorez: quare ꝯcludo hunc ordinez actus p̄cedentes: virtus ⁊ scientia: actus sequētes: hoc fundamento: finis est nobilior his que sunt ad finem: actus antecedentes ordinantur ad virtutem ⁊ scientiam: ⁊ hec ad actus sequentes ergo virtus ⁊ scientia erunt nobiliores actibus precedentibus ⁊ ignobiliores sequentibus: ⁊ hec est causa qꝫ cōiter dicitur: perfectior est habitus si sit actui coniunctus: ⁊ ita melius est esse in actu formali compatiente secuz esse virtuale qꝫ esse in actu virtuali tantū. Et vlteri⁹ queri solet nūquid per vnum actū generet habit⁹ ⁊ per alios augeat: videtur in primis qꝫ sic: prim⁹ act⁹ facit aliquid. Secūdus vel factū auget: ⁊ habet itētum: vel facit aliud specie: ⁊ hoc nō: qꝛ illi act⁹ sunt similes: vel numero: ⁊ hoc nō: qꝛ duo diversa numero in eodem esse nō possunt: Ex alia parte: si p vnuz actum generetur habitus: idem homo iustus eēt ⁊ iniustus: cū iniustus possit facere actū iustitie. Multi existimant primū actum totam essentiam habitus generare ⁊ supervenientes augere qd̄ factū ē p primum actū: vnde perseverantia qua hō non cadit: cōtinentia qua vincit sed non delectabiliter: tēperantia: qua superat delectabiliter appetitū sensitivū: heroica qua nō movetur quovis modo ab obiecto quātūcunqꝫ delectabili differunt s̄m perfectū ⁊ imperfectum esse: nō s̄m essentiā. ¶ Dico ergo ob difficultatem repertam in appetitib⁹ ⁊ intellectu respectu proptiorum habituum primum actum remittere aliqd de illa difficultate ⁊ sequentes etiam: tandem vnus actus in virtute precedentiū inducit totam essentiaz habitus: vt de guttis cavātibus lapidem dicitur. 8. physicorum. 23. Ad argumentū aūt dico duos actus nō differentes specie posse nō idez producere: dummodo vnum illorum ordinetur ad aliud: remissio. n. difficultatis ad formam ordinatur ad introductionē forme: sed vn̄ nascat difficultas. in appetitib⁹ ⁊ itellectu respectu hitū dicā loco opportuno.

Sententia. 57. ⁊. 58. talis est: passio alia ē corruptiva: alia pfectiva: transiens de potentia propinqua ad actum scientie: non dicitur vere alterari. Exiēs vero de potentia remota ⁊ essentiali vere docetur ⁊ non vere alterat: neqꝫ vere patitur. Unde ē diligenter advertendū: alteratio ē duplex spiritualis scilicet ⁊ corporalis: spirituali quandoqꝫ abollet ignorantia succedente doctrina

sepe

sepe ad considerationem nihil amittẽdo reuocamur ⁊ tunc proprie non dicimur alterari. alteratio namq; spiritualis perfectiua propria est quando mutamur ex otio ad operationem: fateor ⁊ ego alterationem spiritualem imperfectiuam qua scilz scientia obliuiscitur: aut deperditur: quare passio perfectiua nõ requirit necessario deperditionez alicuius positiui: veluti passio corruptiua qua necessario a subiecto aliquid deperditur. ¶ Rursus apud Platonem habitus erant connaturales intellectibus multiplicatis: ⁊ nostrum scire erat reminisci: Commentator ponit vnum tantum intellectum cui cognitio equi perpetuatur varijs diuersorum hominũ fantasmatibus eã conseruantibus ⁊ ita apud ipsum nrz scire existit aliquo modo reminisci. 3. de aia. 5.

Auerrois. 57. primo dicit: etiam est passio que est euasio patientis in potẽtia ab eo quod est in perfectione ⁊ actu: sm ꝙ illd qd est in actu est simile non contrarium scilz extrahens ipsum a potentia ad actuz: e conuerso dispositioni in prima passione. Sensus est: vnum subiectum stans sub vna forma contraria nũquam transmutabitur nisi a contrario: educens itaq; vnam formam contrariam de potentia subiecti existit contrarium non simile: at ⁊ sensus ⁊ intellectus reducuntur de potẽtia ad actuz a sibi similibus: vel illa sint obiecta: vel sint agentia sensationes ⁊ intellectiones: ⁊ licet sensus ⁊ intellectus reducantur de potentia ad actum: sensationes tamen ⁊ intellectiones non educuntur de potentia sensus ⁊ intellectus. ¶ Amplius inquit: alteratio que est euasio patientis est duplex: alteratio scilicet de non esse ad perfectionem: ⁊ alteratio de prima perfectione ad vltimam. Sensus est: mutatio ad scientiam ex ignorantia est alteratio de non esse ad perfectionem: at mutatio ad scientiam actualem ex habitu vocatur passio perfectiua: ⁊ est alteratio de prima perfectione ad vltimam: ⁊ dici potest perfectiua: quia oritur ab ipso habitu simili. ¶ Itẽ Auerrois tangit tres modos quibus homo adipiscitur aliquam facultatem: ⁊ sunt: Disciplinatio que respicit scientiam acquisitam per inuentionem. Doctrinatio que est respectu notitie a doctore extrinseco acquisite: ⁊ rememoratio que est respectu notitie iterate postea quam oblita fuerit: ⁊ subdit Commentator. alteratio est duobus modis: quorum vnus est transmutatio que fit in dispositiõibus non esse in patienti ab agente: ⁊ alius est transmutatio que fit in dispositione habitus ⁊ forme existentis in patiente ab agente: ⁊ ista est pãssio que est non corruptio patientis sed euasio. Sensus est: est alteratio spiritualis sepe ab ignorantia ad scientiaz: quandoq; ab habitu ⁊ forma ad actum secundum. ¶ Postremo est obseruandum id quod Auerrois dicit. 7. physicorum. 12. in sensibus inuenitur modus alterationis alius a modo alterationis qui est in ipsis sensibilibus: cum hec sit corporalis: illa vero spiritualis: res nanq; animate alterantur per duas alterationes insimul: scilicet spiritualem existentem in sensibus: ⁊ corporalem existentem in sensibilibus: inanimata autem non alterantur nisi altero genere tantum. Et si dicas: ergo aer quando illuminatur alteratur realiter. Solutio ẽ: potest inanimatum spiritualiter alterari non vt inanimatũ sed vt est medium sensationibus perficiendis accomodatuz animatum vt animatũ ⁊ realiter ⁊ spiritualiter alteratur merito materie ⁊ anime: quare oĩs alteratio spiritualis vel erit ipsius virtutis cognoscitiue vel alicuius ordinati ad sensationez: ⁊ ita interpretandus est ille locus.

Sententia. 59. ⁊. 60. talis est. Hec cum ita sint: prima quidez mutatio sensitiui ab eo qd generat fit: cum aũt ortum est: hz iam sensum pinde atq; scientiaz: ⁊ sentire actu simile est cõtẽplari. Differentia tñ est: ea que actu sensuz efficiunt extra sunt: sed que mouent itellectũ sunt intrinseca: ⁊ cã est: sensus nãq; est singulariũ: Sciẽtia vero vlium est: hec autẽ in ipsa aia quodãmodo sunt: quapropter itelligere est in nostra potestate: nõ aũt sentire habet igit a quo producat sensus ⁊ differẽtia inter sensum ⁊ intellectũ ex parte obiectorũ.

Auerrois. 59. Primo dicit: ⁊ prima trãsmutatio sentiẽtis que ẽ similis trãsmutatõi hoĩs de ignorantia ad sciaz per doctorẽ est transmutatio que fit p agens generãs aĩal nõ a sensibilibus. Sensus ẽ: transmutatio que proportionat sciẽtie pducte ex ignorantia est qua pducit sensus: itaq; sensus fit vt habitus. Sensatio vero vt actus. Similr sciẽtia habitus existit: scire aũt actus. ¶ Itẽ ait: opinat ꝙ prima pfectio sensus fit ab intelligẽtia agente: scda aũt pfectio fit a sensibilib⁹. Sensus ẽ: sensus ipsi pducunt a virtute formatiua vocata intelligẽtia agẽte. 7. methaphysice. 31. q sensus si debent sentire opz sensibile adesse: vñ ad hoc vt prima pfectio dicat scda reqritur pñtia sensibilis. ¶ Rursus inquit: mouẽs primã pfectionẽ in sensu ⁊ extrahens eam in scdam sunt extrinseca sensata: ⁊ mouẽs scientez de prima perfectione in scdam est aliquid copulatum cuz anima copulatione in esse ⁊ nõ in essentia: ⁊ est intentio vniuersalis quã intellect⁹ cõprehẽdit sine medio: cuz sit abstracta oio: vñ verius vniũtur vlia intellectui ꝙ forma materie ⁊ intelligentia orbi. 3. de aia. 5. 2. celi. 3.

Auerrois. 60. Primo dicit: motor ẽ in sensu extrinsecus: ⁊ in intellectu intrinsecus est: qr sensus in actu non mouetur nisi motu qui dicitur comprehensio a rebus particularibus sensibilibus ⁊ iste sunt extra animaz: intellectus aũt mouetur ad vltimam perfectionem a rebus vniuersalibus: ⁊ iste sunt in anima. Dubitatur quia sicut intellectus mouetur ab intentione vniuersali existente in ipso: ita sensus ab intentione particulari existẽte in sensu: ergo motor in sensu erit intrinsecus: veluti ⁊ in intellectu. Dico quantuz ad intentiones rationem concludere: dicitur tamen sensus moueri a sensibilibus extra: quoniam intentiones in sensu nõ conseruantur nisi in presentia sensibiliuz: intellectui vero imaginatiua: cogitatiua: rememoratiua deseruiunt: eiq; imaginez sensibilis absentis presentant. 3. de aia. 6. ⁊ in de memoria ⁊ reminiscentia: ⁊ hec ẽ causa ꝙ motor in intellectu est intrinsecus. Dico vlterius sensibile habere esse in subiecto: medio: sensu exteriori ⁊ interiori: intentiones imaginabiles que sunt vniuersales in potentia propinqua: maximã habent cum intellectu cõnexionẽ: cum imediate efficiãtur vles in actu ab intellectu agente: comprehensio aũt vlis facit intellectũ nõ indigere medio: cõprehẽsio autem indiuidualis causa est ꝙ sensus requirunt instrumenta in de sensu ⁊ sensato. ¶ Amplius ait: post declarabit ꝙ ea que sunt de prima perfectione in intellectu sunt quasi sensibilia de prima pfectiõe in

sensu scilicet in hoc ꝙ ambo mouent ⁊ nō est simili/tudo quātū ad modum mouendi: neqꝫ quātum ad cōnexionem: ⁊ sunt intentiones imaginabiles: ⁊ iste sunt vniuersales potentia non actu: quia sunt intel/lecta potentia nō actu. vniuersalia aūt sunt intellecta actu. ¶ Iterum ait: ⁊ causa in esse istius dispositiōis in nobis in scientia sensibilium ē eadem causa in esse istorum in ipsis sensibus idest noticia que habet de sensibilib⁹: sublatis illis permanet opinio: opifices nāqꝫ artiū mechanicarū appellat Themistius scios sensibiliū: ⁊ similiter subdit est intelligendū ꝙ dis/positio existens in nobis in scientia vniuersaliū est in nobis: quia est in virtute rationali: ⁊ ꝙ causa ꝙ sumus per illam hoc modo est causa qua ipsa est illo modo. idest qꝛ vniuersalia nō habent esse nisi in aīa: ideo intelligimus cum volumus.

Digressio Auerrois.

Et potest. Digressio hec tendit ad hͦ: vt de/claretur opus esse ad producēdas sensationes motore extrinseco alio a sensibilib⁹. Se/ries autem verborū Auerrois talis est: sensibilia nō mouent sensus illo modo quo existunt extra animā: mouēt enim sensus ꝓm ꝙ sunt intentiones: cū in ma/teria non fuit intentiones in actu sꝫ in potētia: ergo mouebunt sensus ꝓm esse quod habebūt in sensib⁹: ⁊ non ꝓm esse quod habebunt in materia. Sed diuer/sitas inter esse reale ⁊ spirituale nō potest euenire ꝑꝑ diuersitatem subiectorū: quia melius est existimare ꝙ causa in diuersitate materie ē diuersitas formarū: nō ꝙ diuersitas materie sit causa diuersitatis forma/rum: ergo ponendus est motor extrinsecus alius a sensibilibus cuius officium sit transferre formam de esse reali ad esse spirituale: sicut fuit necesse in intelle/ctu: vnde i de somno ⁊ vigilia dicit Auerrois: omne quod exit de potentia in actum habet agens quod ē de genere illius rei quod exit de potentia in actum: ergo necesse est vt faciens cognitionē sit intellectus in actu: verum Aristoteles tacuit hoc in sensu: quia latet: ⁊ apparet in intellectu: idest magis apparet ꝙ producens intellectionem sit intellectus in actu: qꝫ agens sensationem sit intellectus: nihilominus ⁊ ꝓ/ducens intellectionem ⁊ producens sensationē est intellectus in actu.

Sunt qui Cōmentatori aduersantur dicentes aliqua esse distincta propter materiam ⁊ non propter formam: nam idem sol indurat lutum ⁊ liquefacit ceram. Idem quoqꝫ obiectū producit spe/ciem sui in medio: in sensu vero visionem (vel sit mo/tor extrinsecus qui speciem producat ⁊ sensationē) constat autem diuersitatem inter speciem ⁊ sensatio/nem inueniri duntaxat ex parte subiectorū: Solutio est: iste rationes non procedunt contra mentē Auer/rois qui intendit quātū ad esse spirituale ⁊ materia/le diuersitatem nō esse tantūmodo propter materiā: sed eam esse propter agens: quāuis in specieb⁹ vni⁹ istorꝫ generū ponēdū sit diuersitatem esse mām vno existēte agēte: nam in spēb⁹ mālib⁹ vt est liquefactio ⁊ induratio tota diuersitas pēdet a materia. Simılr in spēb⁹ spiritualib⁹: velut speciei visibilis ⁊ visio/nis diuersitas orit ex materia. Cōmentator ergo in/telligit qꝫtū ad eē spirituale ⁊ māle in genere. Et si queras: que ē rō diuersitatis ꝙ in eodem genere di/uersitas ē ꝑꝑ mām: in diuersis autem ꝑpter agens. Dicitur ꝙ hoc est quia sibi respondent diuersi modi

immutandi non cōuenientes in aliquo: vnum namqꝫ sit cū immutatione perfectiua: aliō vero corruptiua. ¶ Item non desunt qui Auerroim ad contradictio/nem reducere conentur: quia. 8. physicorū. 46. dicit quando materia fuerit diuersa: diuersabitur ⁊ forma hic sentit diuersitatem materie prouenire ex diuersi/tate forme. Solutio est: licet si materia sit diuersa: for/ma sit diuersa. ⁊ econtra: causa tamen diuersitatis ma/terie est diuersitas formarum: est enim materia eadē ꝓm essentiam respectu omnium corporū subcelestiū variata tñ ꝓm esse.

Digressio.

Quia de motore extrinseco facta hic est mentio ideo non immerito dubitatur: nunquid de/tur sensus agens: videtur ꝙ sic. tum quia sensatio ꝓ/ducitur ab anima. 2. de anima. 37. tum quia anima sensitiua est forma ⁊ forme est agere. tum quia sensa/tio non haberet principium actiuum: ⁊ non existeret operatio īmanens. tum quia: educuntur de potentia materie forme intentionales ergo conceditur sensus agens. tum quia datur intellectus agens. His ratio/nibus multi putauerunt animam sensitiuam habere duas virtutes qualitates de secunda specie: quarū vna recipit: altera agit: virtus receptiua erat sensus passiuus: altera vero dicebatur sensus agens. ¶ In oppositum: si daretur: non cognoscens esset absolu/te nobilius cognoscēte: vt sensus agens passiuo. Itē sensatio ⁊ species sensibilis sunt idem re: veluti in/tellectio ⁊ species intelligibilis: sed sensus actiue non concurrit ad speciem: ergo neqꝫ ad sensationē. Iterum sentirent se ⁊ in absentia sensibilium supra 52. esset Aristoteles diminutus: cōceditur quoqꝫ mo/tor extrinsecus alius a sensiblibus. ¶ Pro expedi/tione tanti quesiti relictis superfluis dico primo for/mas quantum ad esse reale ⁊ materiale habere agēs corporeum eas extrahens motu vero: habet namqꝫ agens extrahens in materia in quam agit dispositio/nes disconuenientes forme extrahende quas quidē motu oportet abijcere: ⁊ in genere agentium corpo/ralium celum est primū ⁊ est motum ex se ⁊ alterans: motus enim celi adducit ⁊ abducit generans. 2. de ge/neratione. 55. ⁊ hec est causa qd dicitur. 8. physicorū 47. ista inferiora sunt quasi instrumenta per que mo/uent corpora celestia. ¶ Dico secundo formas acqui/rere esse spiritualia ab agente spirituali: ⁊ quia sensa/tio ⁊ species sensibilis sunt idem re: pariter intelle/ctio ⁊ species intelligibilis: ideo sensus omnes tan/tum erunt passiui: ⁊ similiter intellectus possibilis: quia sensus ⁊ intellectus suscipiūt species ⁊ eas nō agunt: erunt itaqꝫ intelligentie celestes actiue sensa/tionum ⁊ intellectionum ⁊ cum in genere agentiū spiritualium sit inuenire primam intelligentiam inde/pendentem a qua celum ⁊ natura dependet. 12. me/taphysice. 38. vocabitur deus productiuus esse spi/ritualium: quare quemadmodum deus transfert de potentia intellecto ad actu intellectum: ⁊ dicitur in/tellectus agens: quia est intellectus ⁊ agit: tamen exactissime loquendo quoad hoc deberet appellari intellectum agens coadiuuante fantasmate: non enim pendet intellectio hominis a fantasmate tan/quam a causa effectiua: ne intelligere sit sentire ⁊ in/tellectus sensus. tertio de anima. 18. ita transfert de potētia

de potentia sensato ad actu sensatū: concurrente sensibili ⁊ appellatur sensum agens: ⁊ q2 nō est sensus: non datur sensus agens: ⁊ hac rōne deus est motor extrinsecus alius a sensibilibus: ⁊ hec oia accepi ab Auerroi in d somno ⁊ vigilia quādo dixit: hoc.n. posito non ē inopinabile vt intelligentia abstracta det anime imaginatiue naturam vniuersalez illius indiuidui facti.s. intellectum sue cause ⁊ anima imaginatiua recipiat ipsum particulare sm q2 est in materia: ⁊ tunc forte recipiet indiuiduū illius intellecti: aut suū simile: ⁊ queadmodū dat pfectōes animales vniuersales: ⁊ materia recipit eas pticulares: ita hic dat perfectionem vltimam anime imaginatiue vniuersalem ⁊ imaginatiua recipit eam particularem: declaratum est enim q2 intelligentia agens dat primas perfectiones virtutum anime particulares ⁊ particulariū.s. gnqz sensus ⁊ virtutis imaginatiue: dator enim vltimarū perfectionū in eis ē res sensibilis.i. concurrit res sensibilis tāquaz res transferibilis ad esse spūale: in hac autē cōprehensione spirituali que fit in somno: illa dat anime postremam perfectionez: idest in vigilia dat deus postremā perfectionem cōcurrente sensibili: in somno vero eādem largitur sensibus exterioribus existentibus ligatis: licet igit formę in esse reali imediate a deo esse non possint: oēs tamen formas in esse spirituali imediate prima causat intelligentia. ¶ Ad argumenta: dico sensationez produci ab anima primi mobilis: ⁊ fatto animā sensitiuam productiuam potentiarum: habet etiam sensatio principium actiuum sensibile ⁊ deum: ⁊ cū per ipsam non transmutetur obiectum est operatio imanens: ⁊ forme intentionales non dicuntur extrahi: quia in instanti est earum translatio nullo motu precedente. Ultima ratio concludit q2 datur sensuz agēs hec sunt que relictis superfluis mētē Aristo. ⁊ Auerrois resolute manifestant.

Sententia.

61.62. talis est. Nūc id sit a nobis determinatuz: cuz simplex non sit id quod dicitur esse potentia: sed aliud quidē sit vt puer quem militare posse dicere liceti aliud autem vt hisse qui iam etate militariqz arte aptus euasit ad militandum: sensitiuum similiter se habere: atqz cum ipsorum differentia nomine careat: determinatum autem sit ipsa esse diuersa ⁊ quo pacto diuersa sunt: necesse est ipso pati ac alterari tanquam proprijs nominibus vti: ipsum autem sensitiuum potētia tale est: quale iam ipsum sensibile est actu: patitur igitur cum est non simile: at passum euasit sile ⁊ ē tale quale est illud.

Auerrois.

61. dicit: per omnia ista intendit declarare q2 potentia sensus que recipit sensibilia nō est pura preparatio: sicut preparatio que est in puero ad recipiendum scientiaz: ⁊ q2 est aliquis actus sicut habens habitum quando non vtitur suo habitu. Sensus est: semen est potentia remota sentiens. Qui dormit: potentia remota: id sensus cum sit actus organi non est pura preparatio. ¶ Au. 62. visum est nobis q2 necesse est inquantum ista intentio quam determinauimus de anima non habet nomen proprium dare ei nomen passionis ⁊ alterationis que est subiectum rerum verarum idest que passio est subiectum: idest genus rerum veraruz idest intentionum: que ideo dicuntur vere: q2 cōformātur itellectui ⁊ rebus. ¶ Rursus inquit: illud qd innatum est perfici p intētionē rerū sensibiliū nō per ipsas res sensibiles: ⁊ si nō: tūc esse coloris in visu ⁊ in corpore esset idez: ⁊ si ita esset: tunc esse eius in visu non esset cōprehensio. Sensus est: esse coloris in corpore non est esse coloris in visu: q2 visus nō cōprehenderet: sicut nec paries: vel pies videret sicut ⁊ visus: patet cōsequētia: q2 si esse coloris in corpore esset esse coloris in visu: cum esse coloris in corpore nō sit cognitio: neqz esse coloris in visu visio appellaretur. Uel veluti esse coloris in visu nuncupat comprehensiotita ⁊ esse eiusdez in corpore ad extra visio nominaretur: quare vel visus non comprehenderet sic nec paries vel paries videret sicuti ⁊ visus: color itaqz sm esse reale visui est dissimilis: sm esse intentionale est similis.

Digressio.

Quia hac in parte due tandē ppositiones sunt approbate: quaz vna est. Sensus est virtus passiua ⁊ receptiua absqz reali transmutatione ⁊ alteratione: altera vero est: ad sensationē causandam vel conseruandam preexigitur presentia sensibilis: iccirco operepretiuz est ad excitandū ingenia vestra nōnullas inducere difficultates. In primis naqz videtur sensum non esse virtutē passiuā: tum quia: sensus ⁊ obiecti impossibilis est trasmutatio: tum quia: sensus non tantuz recipit: sed etiam iudicat: iudicare autem aliquid agere est: ergo sensus non tantum passiua sed virtus existet actiua: tum quia: ex parte anime rationalis inuenitur virtus actiua ⁊ passiua: ergo ex parte sensuū predicte virtutes reperiūtur: tum quia: sensus est virtus anime sensitiue: ergo est virtus actiua: tum quia: sensibile esset prestantius sensu: cum sensibile ageret in sensuz ⁊ sensus a sensibili pateretur. Solutio est. Est sensus virtus passiua: cuz fiat in actu per receptionem forme in esse spirituali: vnde quatenus potentia anime copulatur cuz organo vocatur potentia prima ad sensuz: ⁊ assimilat hec potentia potentie sciendi in puero: inquātum vero dispositio fit per spiritum animalem ⁊ calorem naturalem ⁊ armoniam organi nūcupatur potēna sensus disposita ⁊ propinqua: ⁊ est hec potentia sicut potentia sciendi in discipulo nūdum habente habituz qui tamen multis consentiat propositionibus: quādo aūt sensus est actu informatus specie sensibili dicit potētia completa per actum: ⁊ est quemadmodum potentia sciens. Neqz rationes oppositum huius cōuincunt. Ad primā: sensus ⁊ obiecti impossibilis ē trāsmutatio physica ⁊ realis que si esse debeat: exigūtur qualitates contrarie actiue ⁊ passiue vel in se vel in suis causis. Ad secūdam: nō est officiuz sensus vt est potentia remota ⁊ imperfecta ⁊ īdisposita iudicare ⁊ agere: sed sensus cōpletus per actum speciei sensibilis iudicat ⁊ agit: quemadmodum ⁊ materia in naturalibus quādo ē in potentia imperfecta neqz mouet neqz agit: sz quando completa est per actum forme mouet ⁊ agit. Ad tertiam: ex parte anime humane non est nisi intellectus possibilis: ⁊ ita ex parte sensuum non inuenitur nisi sensus passiuus. Deus autez transferi formas ab esse materiali ad esse spirituale ⁊ abstractum. Ad quartam negatur consequentia: sat enim est cuiussuis anime aliquam virtutem esse actiuam: quia vnaqueqz anima est motiua: ⁊ nō oportet omnem virtutem anime esse actiuam. Ad quintā: sensibilia quatenus informant sensus sunt ipsis prestantiora: vt autem sensus terminant dependentiam for

marum in esse sensato: sic sensus sensibilibus antepo nuntur in nobilitate.

Preterea quia sensibilia in sensib⁹ exteriori bus habent esse spirituale debi lissimu3: iccirco non potuerunt sensibilia conseruari nisi in presentia: cetere virtutes maioris perfectionis sensibilia ꝛ presentia ꝛ absentia comprehendere valuerūt: ꝛ licet quādoq3 appareat homini videre: audire absentia: nihil est tamen qd videat ꝛ audiat ſm veritatē: ver3 de his loquar dum de visione tractabo.

¶ Tex. cōmenti. 63. 64. 65.

Et antequam. Sententia huius partis stat in hoc. Sensibile aut est per se: aut per accidens. Sensibile per se: aut proprium: ꝛ est illud quod non alio sensu sentitur circa quod non contingit sensum exteriorem errare: aut cōmune: veluti sunt: motus: quies: numerus: figura ꝛ quantitas.

Auerrois. 63. Primo dicit: ꝛ quia sensibilium hec sunt vniuersalia ꝛ hec propria: incepit prius loqui de vniuersalibus: idest de terminis vniuersalibus ꝛ non de sensibilibus cōmunibus: cum faciat oppositum: at cum hoc nomen sensibile proprium sit nomen cōmune: ideo prius de vniuersalibus: ait secundo: Sermo eius in hoc capitulo apparet preter hoc quod dixit. Sensus aūt plures habet modos: intendit q sensibilia vniuscuiusq3 istorum sensuū plura sunt vno modo: sed vnusqsq3 sensuum iudicat suum sensatu3 proprium ꝛ nō errat in illo in maiori parte: vnde est aduertendum q anni qui crediderunt omne quod apparet sensui esse verum: tu3 quia: sensus non decipitur circa proprium obiectum: tum quia: omne quod agit: agit ſm q est in actu: tum quia: omnis nostra cognitio ortū habet a sensu. Si tamē hoc esset verum: idem esset vnum ꝛ multa: idem esset maius seipso: fractum ꝛ integrū rectum ꝛ curuū. Dico itaq3 sensum decipi circa iudicium de re imutante: sed non circa iudicium de imutatione rei: sensus enim quandoq3 imutatur ab vna re ac si imutaretur a duabus: quare sensus non decipitur circa obiectum proprium ꝛ per se ꝛ debito modo proportionatum sensui: vt Themistius reffert. Iudicio quidem particulari decipitur sensus: nunq̄ tamen iudicio vniuersali. Agens etiā quādoq3 agit ſm modum passi.

Digressio. Aurrois.

Et cum dixit. Digressio hec tēdit ad hoc vt declaret sensus nō percipere essentias rerum in vniuersali. Et primo ponit differentiam inter intellectū cuius officiu3 est cognoscere abstracte: ꝛ sensu3 percipientē nō modo abstracto. Scdo inducitur discrimen inter sensum hoīs ꝛ sensum bruti: sensus hoīs percipit intentōes indiuiduales decē p̄dicamentor ꝛ sicut medulla. Sensus bruti apprehēdit vt cortex. Tertio assignat differentia inter cogitatiuam ꝛ alios sensus hoīs interiores: ipsa nāq3 cognoscit obiectū sine cōditōib⁹ singularib⁹ ꝛ pticularib⁹: alij vero cū cōditōib⁹ singularib⁹: imaginatiua aūt est spūalior sensu cōi: at cogitatiua existit spūalior imaginatiua: est enī3 illa que imediate deseruit intellectui. His dicens Auer. adicienda sunt que dixi prio de aīa. 11. in prio arbitrat doctor subtilis in sensu exteriori ꝛ iterior recipi tantū silitudies accidentiū reprītatiuas a fantasmatib⁹ aūt causari in intellectu tm̄ spēs accidētis: ver3 q: accidēs ē effect⁹ substātie per talem spēm poterat intellectus habere aliquā noticiā substātie s3 imperfecta3: sba. n. terminat dependentia3 accidētis: cū ergo illa spēs reprītet accidens dependēs a sba: p p̄ns determinat illa spēs ad reprītandu3 terminū dependentie: voluit itaq3 Scot⁹ q accidēs existeret primū cognitū: ꝛ q substātia non cognosceretur per propriam speciem ꝛ distincte ꝛ quidditatiue pro statu isto: in tertia distinctione primi habuit Scotus hoc fundamentu3: species intelligibiles causantur in intellectu a fantasmatibus que sunt similitudines tantu3 accidentiū ergo non valēt causare speciem substantie: hec opinio licet in se tueri possit: non tamen satisfacit cōmentatori. 2. methaphysice primo: si impossibile inquit eēt intellectum nostrum intelligere substātias abstractas: ociose egisset natura: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum non intellectum ab aliquo. 2. physicorū 47. nihil est incognitum homini. 3. de anima. 36. homo est felicitabilis pro statu isto: ergo cognoscit nunc dei. Putant Thomiste q in sensibus recipiantur similitudines accidentium tantū: veru3 a fantasmate accidentis virtute substantie a qua causatum est: ꝛ virtute intellectus agentis potest in intellectu produci species substantie: veluti calor naturalis virtute anime producit carnem: intelligetur itaq3 prius substantia q̄ accidens ꝛ per propriam speciem: hec opinio non satisfacit Auerroi presenti lectione volēti virtutē cogitatiuam hēre potestatem cogitandi intentiones indiuiduales omniū decem predicamentorum: vnde forma nūquā acquirit ab intellectu agēte esse intellectum quin prius ab agente sensationes acquisiuerit esse cogitatum: cogitatiua enim ꝛ intellectus in essendo ꝛ in operando se cōcomitātur. Existimat ergo Auerrois formas substantiales ꝛ accidētales a sensu ꝛ intellectu percipi posse s3 aliud ꝛ aliud eē: at species substantie in sensu exteriori nō existit sensatio: sed in cogitatiua tantum.

Auerrois. 64. primo dicit: non intendit q vnūquodq3 istoru3 quinq3 ē cōmune vnicuiq3 sensuum: vt intellexit Themistius ꝛ ſm q apparet: sed tria eor. s. motus ꝛ quies ꝛ numerus sunt cōia omnib⁹: figura aūt ꝛ quantitas sunt cōmunia tactui ꝛ visui tantū. Sensus ē: sensibilia cōia cōueniunt in hoc: q vnūquodq3 eoru3 est sensibile a plurib⁹ sensib⁹ distincte. Differūt aūt q: tria eorū ab oībus distincte: duo a duob⁹ tm̄ sensibus percipiunt ꝛ ita intellexit Themistius q. s. nō itēdat vnūquodq3 istor eē cōe vnicuiq3 sensuū: vnde cognoscit odoratus cōfuse odo: abile eē quantū ꝛ figuratum. Similiter ꝛ auditus rem sonorā eē magnam vel paruā. Et si quispiā dicat: quātitas est sensibilis tactu ergo celū est tangibile. Dico q maior est colligantia tact⁹ ꝛ visus q̄ obiector ū: quare si d3 sensibile cōe imutare requirit pprīū. ¶ Rursus ait: ista. n. sunt cōprehēsibilia sensuū ſm q sunt sensus nō ſm q sunt aliqui sensus. Sensus ē: limitat sensus per subiectū: ꝛ per modū imutandi: percipi ab aliquibus sensibus facit sensibile per accidens pticularizando sensum ex pte subiecti: nō aūt pticularizando ex mō imutādi. Substātia. n. pticularis pcipit per accidēs: q: a sensu homini tm̄: figura ꝛ quātitas a visu ꝛ tactu oīum animalium percipiunt.

Auerrois

Auerrois. 65. primo dicit: albũ.n. quod est sortes non sentit nisi accidentaliter.i. iudicare.n. ꝙ istud albũ est sortes est sentire accidentaliter: ex hoc dicto infero iudicare per sensum nihil aliud esse ꝙ̃ sentire: nõ ꝙ sensus iudicet de tali ꝓpositione: q꞉ hoc spectat ad intellectum. 3. ð aïa 21. ⁊ cã quare sortes sentiat ꝑ accidens est q꞉ in eo reperitur id quod est per se tale quod accidit esse in eo vt tale: patet. 5. physicorũ primo: ⁊ dicebã ĩno superiori prohemio primi physicorũ: nihil sentit per se nisi forma: subiectũ aũt forme non nisi per accidens dignoscitur. ¶ Preterea digreditur Auerrois: vt ðclaretur sensibilia cõmunia esse sensibilia per se: nõ obstante ꝙ accidant sensibili proprio: non aũt substantia potest appellari sensibilis: quia accidit sensibili ꝓprio: accidit nãqꝫ substantia albedini ſm ꝙ est per se sensibilis: non tamen absolute: ⁊ est modus loquẽdi Aristotelis in predicamẽto relatiõis: quando dicit: circunscribãtur a domino ea que accidunt domino: veluti esse hominem: series autem verborum Auerrois talis est: sed potest aliquis dicere ꝙ similiter accidit ei.i. sensibili proprio figura: ⁊ numerus ⁊ mot⁹ ⁊ quies: quomodo igitur fuerunt numerata ista ĩ eis que sunt sensibilia essentialiter: quoniã si fuerunt numerata: quia sunt cõmunia pluribus scilꝫ sensibus: Similiter etiam intentiones indiuiduorũ sunt cões omnibus sensibus hominis: tamen ille intentões nõ propria existũt neqꝫ cõmunia sensibilia: ⁊ possumus dicere in hoc duos sermones: quorũ vnus est ꝙ ista cõmutatio.i. sensus imutatio magis videtur necessaria in esse priorum sensibiliũ.i. in sensibilib⁹ cõmunibus respectu propriorum ꝙ̃ in sensibilibus per accidens: color enim non denudatur a quantitate ⁊ non est necesse vt sit in sorte aut Platone: neqꝫ necessitate propinqua: neqꝫ remota idest absoluta ⁊ conditionata: vel sensus est: necessitas ĩmediata ⁊ mediata ẽ in sensibilibus cõmunibus respectu ꝓpriorũ sensibilium: ⁊ etiam inqt Auerrois: sensibilia cõmunia sunt propria sensui cõmuni: ⁊ non capitur sensus cõmunis pro potentia que habet imutari a sensibus exterioribus: quemadmodum ista sunt propria vnicuiqꝫ sensuum: ⁊ comprehensio intentionis indiuidualis: idest substantie particularis: licet sit actio sensus cõmunis.i. virtutis cogitatiue que in omnibus hominibus reperitur: tamen videtur ꝙ ista actio sit sensus cõmunis non ſm ꝙ est sensus communis ad diuersa subiecta: sed ſm ꝙ est sensus alicuius animalis itelligentis videlicet: vnde ꝙ sensus hoĩs percipiat substantiam inciatiue hoc non est ratione exterioris sed merito id est virtutis cogitatiue: iste igitur est etiam alius modus de numero modorũ ſm accidens. s. ꝙ accidit sensib⁹ cõprehendere differentias indiuiduorũ ſm ꝙ sunt indiuidua: nõ ſm ꝙ sunt sensus simplices sed ſm ꝙ humani ⁊ ꝑcipue dĩe substantiales: videtur enim ꝙ cõprehẽsio intẽtõis indiuidui ẽ sensuũ ⁊ cõprehẽsio intẽtõis vl̃is est intellectus: ⁊ vniuersalitas ⁊ indiuidualitas cõprehẽdunt per intellectũ s. diffinitio vl̃is ⁊ indiuidui. Sensus itaqꝫ resolutissimus horũ verborũ talis est: cõprehẽdere substãtiam particularẽ est actio sensus cõis non illi⁹ quibꝫ ĩmutari a sensibus exterioribus sed cogitatiue que est in omnibus hominib⁹: ideo percipi ab aliquib⁹ sensib⁹ i. vt puta a sensibus humanis facit sensibile per accñs ⁊ hoc est ꝙ dicebam. 64. ꝑcipi ab aliquibus sensib⁹ ꝑticularizando sensum ex parte subiecti infert illud esse sensibile per accidens: ⁊ nõ ſm ꝙ particularizat sensus ex modo imutandi: ⁊ cõcludit Auerrois vniuersalitatem ⁊ indiuidualitatem percipi ab itellectu: tamen comprehensionem indiuidui esse sensuũ: intentionis vero vniuersalis ipsius intellectus. ¶ Quare est diligentissime obseruandum. Sensibile cõmune id est ꝙ ſm suam naturã est coniunctum sensibilibus proprijs necessitate ꝓpinqua aut remota: imutantiũ sensus vt sensus: ⁊ sunt ista quinqꝫ sensibilia cõmunia fundamenta propriorum sensibiliũ: color in magnitudie subiectatur ⁊ figura. Sonus in motu. Odor ⁊ qualitas tangibilis in magnitudine mota vel quiescente: ⁊ quies quatenus est terminus motus localis qui suus est vel locus est sensibile cõmune: vnitas ẽt ad magnitudinem reducitur: ⁊ dato etiã ꝙ quies eẽt priuatio: posset sentiri per se: comparando sensibile ad sensũ: at in relatione ad sensibile sepe numero dicitur ꝙ priuatio dignoscitur per accidens. Item numerus vt numerus sensibile est cõmune ergo ratio numeri non dependebit ab intellectu: ⁊ re seiungetur a rebus numeratis: quia aliter non poneret in numerum contra magnitudinem ⁊ substantiam: errat etiã sensus sepe circa magnitudinem ⁊ non circa numerum. ¶ Postremo ait Auerrois: visus non patitur ab intentione sensibili per accidens: quoniam si pateretur ab aliquo indiuiduo ſm ꝙ est illud indiuiduũ non deberet pati ab alio indiuiduo: ⁊ ratio est q꞉ tũc illud indiuiduũ existere ratio sentiendi.

Digressio.

¶ Hac in parte ordinata est plane hec diuisio: qddã est sensibile per se: quoddam ꝑ accidens: ⁊ sensibile per se: aliud est proprium: aliud cõmune existit: tria exigũtur si aliquid debeat esse sensibile per se ⁊ proprium: ⁊ ꝙ non percipiatur alio sensu per se: ⁊ ꝙ circa ipsum non contingat errare sensum illum cuius ẽ sensibile: ⁊ ꝙ substantia organi sensus sit apta nata pati ab illo ⁊ nõ ab alio: ⁊ dato ꝙ sensus iudicio particulari deciperentur nũqꝫ tamen errãt iudicio vniuersali: ⁊ hac declaratione tolluntur contentiones expositorum.

Kursus. Sunt sensata cõmunia instrumenta quibus cõuenientia ⁊ differentia discernitur inter sensata propria: quiete iudicatur conuenientia ⁊ discrimen sensatorum ſm esse: motu vero ſm fieri: magnitudine: figura ⁊ numero differẽtie ⁊ conuenientie varie assignãtur: ⁊ sunt hec sensibilia cõmunia per se sensibilia: quorũ ope necessario egẽt sensibilia propria si debent posse imutare sensus exteriores: ⁊ ad hec quinqꝫ cetera reducuntur: sunt item tam sensibilia cõmunia ꝙ̃ propria ſm aliud ⁊ aliud esse in re: medio ⁊ sensu: ſm que varia esse varia sortiuntur nomina: vnde obseruandum est ꝙ generatio forme intentiõalis in tribus seiungitur a productiõe forme in esse reali in primis oritur forma in esse intẽtionali absqꝫ propria materia: mox ⁊ sine contrarietate: cũ i eodẽ pũcto medij repiri possint albedo ⁊ nigredo in esse spirituali ſm potentissimam intentionẽ: producuntur quoqꝫ forme in tali esse sine impedimẽto ⁊ distractione materie: ⁊ quemadmodum nascitur forma in esse intentionali absqꝫ materia: ita transferens formam de esse reali ad esse spirituale est agens ĩmateriale: ⁊ hec est causa ꝙ dixi ꝑio de anima. 64. forme possunt mouere per se primo spiritualiter ⁊ intentionaliter virtutes cognoscitiuas: actio itaqꝫ

biecto. Secundus modus dicendi per se est quando predicatur propria passio de subiecto adequato ⁊ conuertibili: ⁊ differt a predicatione primi modi in hoc: quia predicatum primi modi est causa intrinseca subiecti: ⁊ subiectū in secundo modo causa est predicati. Iterum predicatum primi modi reperibile est sine subiecto: nec est predicatum scibile ⁊ demonstrabile de subiecto. Tertius modus est modus essendi. Quartus vero est ille in quo predicat actus profluens a causa formali de effectu formali: vt patet enunciando: interemptus interijt propter interemptionem: plorans plorat: calidum calore calefacit.

Sententia. 67. Color omnis motiuus est eius quod est perspicuū actu: ⁊ id est ipsius natura: quapropter non est visibile absq̃ luce: sed omnis vniuscuiusq̃ color in lumine sane videtur. ℭ Auerrois dicit: ⁊ substantia coloris ⁊ eius essentia ſm ꝙ est visibilis est illud quod mouet dyaphanum in actu: hic tamen consideratur color respectu visus: in de sensu ⁊ sensato vt sequens mixtionem. Ait secundo: per lucem dyaphanum in potentia fieri dyaphanum in actu: est dyaphanum in potentia aer tenebrosus: dyaphanum actu est corpus transparens actu illuminatū: vnde lux ſm esse reale denominat corpus luciduȝ ⁊ luminosum: at in esse spirituali denominat medium illuminatum.

Digressio Auerrois

Et si digressio tendit ad hoc vt declaretur lumē requiri ad visionē causandam non pp colores sed propter medium tantum. Tum quia: color non mouet nisi dyaphanum in actu: ergo non ſm ꝙ caret luce. Tum quia: hec propositio: color est visibilis est in secundo modo. Tum quia: comparatiō coloris ad visibile esset accidentalis: facit ergo lux colores mouentes non visibiles: series autem verborum Auerrois talis existit. In primis Auempace putauit non esse necesse vt dyaphanuȝ quatenus mouetur a colore esse dyaphanum actu: color enim mouet dyaphanum de potentia ad actum ⁊ non mouet dyaphanum ſm ꝙ est dyaphanum actu: quia sic est illuminatum: ⁊ illuminatio est aliquis color: recipiens autem non recipit aliquid nisi in modo ſm quem caret illo: ergo lux erit necessaria ad faciendū colores ī potētia colores in actu: ꝯstituit aūt lux colores in actu vt moueāt dyaphanū ſm ꝙ dyaphanū caret luce aut colore. ℭ Amplius ait Auerrois: ista expositio est valde difficilis secunduȝ ꝙ sonant eius verba: quia Aristoteles dicit colorem non mouere nisi dyaphanum in actu: ergo non mouebit color dyaphanum ſm ꝙ caret luce. Item: Alexander dat rationem ꝙ dyaphanum in actu mouetur a colore ex hoc ꝙ apparet: aer sepenumero coloratus redditur: veluti parietes ⁊ terra quandoq̃ colorantur per colorem plantarum apud transitum nubium super eas: similiter hoc planum est de radio per vitrum transeunte: si igitur aer non coloraretur per coloreȝ plantarum non colorarentur parietes ⁊ terra: quia non fit actio in distans nisi per medium. Et si quis querat: pp qd est ꝙ hō transiens p nebulā habensq̃ eā imediate supra oculum cōspicit ipsam nebulam in parte distante ⁊ nō propinqua: ⁊ ſm ꝙ homo per nebulam incedit conspicitur semper nebula equaliter distare. Solutio est: ab oculo existente in nebula diffunduntur species que fortissime existunt vsq̃ ad certam distantiam rectum incessum seruantes absq̃ aliqua reuerberatione earum ad oculum: at in distantia notabili ⁊ magna ob resistentiam nebule prohibētis transitus earum: fit reuerberatio specierum presentantium obiectum siue nebulaȝ a qua reflectūtur: ⁊ hec est tota causa quare oculus non intuetur eam nebulam de prope: quia illa dum est propinqua radios visuales non potest reflectere. Amplius inquit ⁊ manifestum est ꝙ color licet fiat a corpore lucido: tamen differt ab eo diffinitione ⁊ essentia: color ē vltimum: quia in extremo videtur: dyaphani terminati. i. commixti cum opaco terrestri: lux autem est cōplementum dyaphani non terminati idest nō commixti cum opaco terrestri: quare si debeat aliqd moueri a colore: id non coloratum oportet esse: siue lucidum existat: siue non: ⁊ ista propositio: omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti significat ꝙ nihil recipit seipsum: nec est causa alicui in recipiendo seipsum: neq̃ est verum ꝙ omne recipiēs tanto sit magis receptiuum quanto sit magis denudatum: propter aquam frigidam ⁊ tepidam respectu caliditatis. Preterea iterum repetens questioneȝ dicit: cum fuerit possibile ꝙ dyaphanuȝ in actu moueatur a colore: necesse est vt hoc sit ei: aut essentialiter aut accidentaliter. s. aut ſm ꝙ est dyaphanum ī actu: aut ſm ꝙ est dyaphanum tantuȝ: sed contingit ei vt non moueatur a coloribus essendo dyaphanum in actu: hoc enim est ſm ꝙ est dyaphanum: ⁊ ista ē opinio Auempace. Sēsus est: dyaphanum vt dyaphanum aput Auempace a coloribus mouebatur: ⁊ nō quatenus erat dyaphanum actu. Ulterius cōcludit Commentator hanc esse in secundo modo: color est visibilis: iccirco lucem non requiri ad visionem causandam ex parte colorum sed ex parte medij tantuȝ: vnde lux facit colores motiuos in actu: ⁊ non constituit colores actu visibiles ex potentia visibilibus: ⁊ quia intellectus agens facit potentia intellecta actu intellecta: ⁊ requiritur propter obiectū non propter medium: lux autem exigitur ex parte medij ⁊ nō obiecti: ideo dixit Auerrois: de exemplo non intēditur nisi manifestatio: nō verificatio: ⁊ hoc est ꝙ dicit Auerrois: lux est illud qđ facit eos motiuos in actu: vnde assimilat lucem intelligentie agenti: ⁊ colores nubibus idest fantasmatibus. Contra. 3. de anima. 5. dicitur: quēadmodum lux est perfectio dyaphani: sic intellectus agens est perfectio intellectus materialis: ⁊ quemadmodum dyaphanum non mouetur a colore nisi quādo lucet: ita iste intellectus non recipit intellecta que sunt hic nisi ſm ꝙ perficitur per illum intellectum ⁊ illuminatur per ipsum: ⁊ quemadmodum lux facit colores in potentia esse in actu: ita ꝙ possunt mouere dyaphanum: ita intellectus agens facit intentiones in potentia intellectas in actu: ita ꝙ recipit eas intellectus materialis: ergo instituta est lux propter colores ⁊ non tantum propter medium. Solutio est: vel exempli non intenditur verificatio: vel colores prius erant mouentes in potentia nunc in actu: iste sunt solutiones communes. Dico autem ego intentionē Auerrois fuisse loco allegato pbare p exemplū de ꝯparatiōe lucis ad coloreȝ ⁊ dyaphanuȝ ꝙ intellectus noster pōt esse in actu respectu cognitionis quam hȝ de intellectu agente ⁊

recipere cognitionẽ aliorũ;non enim solum lux illu minat colorem:sed etiam antequam dyaphanũ recipiat speciem coloris oportet ipsum dyaphanum per lucem informari: et ita i actu lucidũ potest recipere colorem spirituale: eodem modo proportionabiliter: non solum intellectus agens illuminat fantasmata: sed etiam intellectũ possibilem: et per hoc intellectus noster est in actu per agentem non impeditur quin percipiat materialia: imo magis per hoc promouetur: et quando intellectus intelligit et perficitur per agentem dicitur homo felix: quare sicut intellectus agens dicitur poni ex parte intellectus possibilis ad hunc sensum: quia agendo in obiectum nascitur operatio intellectus possibilis ac si ageret in ipsum ita lux agendo in mediũ oritur sensatio visiua et est ac si ageret in colorem. Que igitur habentur in presenti cõmento hec sunt: aer vt est illuminatus suscipit colorem: lumen non dat formam coloribus. Exẽplum de intellectu agente considerandum est quo nam pacto sit simile. Presentia lucis est tm̃ necessaria ex parte dyaphani non coloris.

Sententia. 68. perspicuum id est quod nõ per se sed per alienum colorem visibile existit: atque res talis est aer et aqua: et solidorum complura: non etenim aer vel aqua vt est aqua vel aer perspicuum est: sed quia natura eadem inest in his vtrisque et in perpetuo superius corpore. Unde primo aduertendum est: hec propositio eadem est natura cõmunis celo et aeri non infert dari vniuersale reale sed significat vtrũque illorum esse dyaphanũ imo saluatur generatio vniuoca absque natura cõmuni: et hoc quia generans et genitum sunt eiusdem speciei vel generis propinqui propter mulum. Rursus dicitur aer visibilis per colorem extraneum: vel per lumen quod improprie dicitur color: vel quia recipit lumen secundum esse extraneum: quia lumẽ habet esse naturale in corpore luminoso: vel quia recipit colores sm̃ esse spirituale: intra enim se aer contrarios imbibit colores et eos ad oculum simul defert. Amplius cristallus et lapides quidam preciosi quatenus sunt corpora mixta mixtione et quia resultat certus color existunt per se visibilia: et non vt dyaphana sunt: et appellantur dyaphana sm̃ qd.

Sententia. 69. et 70. stat in hoc: lumen est actus dyaphani sm̃ quod dyaphanum est et et non est ignis: nec corpus: nec defluxus corporis: cum enim nullus habitus vel perfectio alicuius sit corpus: et lumen sit huiusmodi: nõ erit lumẽ corpus: et non successiue sed in instanti multiplicabitur.

Auerrois. 69. dicit: ista autem natura celestis semper est illuminata: Sensus est: quia celum est informatum intelligentia luce intellectuali quam cõsequitur lux forma accidentalis: ideo non quam inuenitur celum dyaphanum in potentia: intelligentia tamen lune valde imperfecta est respectu superiorum: iccirco celum lune remissam admodũ habet lucem a principio intrinseco: intellectum autem nostrum quia est pure potentialis. ipsum non consequi lux: sed splendidus color.

Rursus habere gradus sm̃ magis et minus: et terminare alterationẽ realẽ nõ cõuertunt: quia lumen gradus habet in medio intentionali per receptũ: et illa alteratio existit spiritualis nõ realis: subita: nõ successiua: lumen ergo dũ intendit aut remittit terminat alterationem spiritualẽ perfectiuã aut imperfectiuã: et si quis querat: vtrum lumen sit actus fluxibilis: dico quod actus i ntentionalis nõ ẽ fluxibilis cũ statim totus inducatur: actus realis est fluxibilis: vnde actus realis intenditur aliquãdo aut remittit saluata equali approximatione agentis passo: et eadẽ mediũ dispositione et circũstantiam: lumen autem si intendi aut remitti debeat opus est quod ista varientur: at si quispiam ambigat: lumen est in medio intentionaliter ergo realium operationum non est principium: quia entis realis principium actiuum est reale. Dico multas formas in esse intentionali causare: vt patet de formis artificialib' vere non semper cã sit oius operationum in esse intentionali qualiũ sunt cause i esse reali: vt palam ẽ de sanitate in mente medici.

Digressio.

Circa Textum Cõmenti septuagesimi dubitatur: nunquid lux gignat lumen tanquam spẽm sui: ita quod lux transferatur ab esse reali ad esse spirituale: et tale esse spirituale vocetur lumen: videtur quod non: lumen gignit substantiam: calorem et corrumpit visum: ergo non est species. Item mouetur localiter: refrangitur figuratur egreditur: et intersecatur: ergo est corpus. Rursus lumen denominat medium: excludit oppositum: scilicet tenebram: species coloris nec denominat: et simul inueniuntur species albi et nigri i medio ergo. In oppositum lux est d se sensibilis ergo habet aliquam speciem sensibilem nõ aliam a lumie: ergo. Pro expeditione huius questi dico primo: lux non est substantia: tum quia est per se sensibilis: tũ quia in aliquo est accidens ergo in nullo est substantia. s. physicorũ. 10. Dico secundo: lumen est species sensibilis lucis: s. n. non esset intentio: positũ supra sensum prohiberet sensationem: quia qd est tantum sensibile et non ratio sentiendi positum supra sensum tollit sensationem: lumen suprapositum oculo non impedit visionem: ergo. Dico tertio: lumen multiplicari sm̃ rectum radium seu perpendicularem et fractum atque reflexum: et vmbra priuatio luminis primarij: tenebra priuatio vtriusque primarij. s. et secũdarij. Dico quinto quod lumen est quo lux videtur: et est qd videtur: quando lumen reflectitur ad virides plantas colorantur parietes: et species sunt visibiles quando opacis contiguantur: patet de radio transeunte per vitrum coloratum apparet color in pariete vbi terminatur ille radius et videtur coloratus: similiter sicut vitrum. Dico sexto lumen esse qualitatem de prima specie: cum sit habitus: et quatenus infert passionem sensui potest vocari passio vl' passibilis qualitas. Solutio rationum talis est: potest lumen producere effectus reales. Item passiones corporis methaphorice lumini conceduntur: potest lumen denominare medium illuminatum: colores tantum denominant sm̃ esse reale: et si esset nomen impositũ colori sm̃ esse intentionale: ab illo aer denominaretur: vnum etiam lumen non excludit lumen alterius rationis: sed bene tenebram: et species coloris excludit priuationem illius coloris in medio.

Sentẽtia. 71. quia potuisset quis dicere dyaphanum in actu non posse recipere colorem: ideo ostendit Aristoteles dyaphanum illuminatum non impediri in recipiendo colores extraneos. Dicit Auerrois: natura autem celestis nũquam recipit obscuritatem nisi hoc quod existimatur de luna

luna in ecclipsi ⁊ apud diuersitatẽ situuz eius a sole: si cõcesserimus ꝙ natura lune sit ex naturis dyaphanis non ex naturis luminosis: ⁊ forte luna est composita ex istis duabus naturis. Sensus est i reciperet luna obscuritatẽ si esset dyaphana: sed est composita ex duabus naturis: vt luminosa est: apparet quasi nigra tempore ecclipsis: vt dyaphana lumen habet a sole: quia ipsa conspicitur arcualis figure: quod non est ex se: cum ipsa sit sperica: ecclipsatur autem luna non propter mutationez in substantia: neqȝ in qualitate fixa: sed propter motuz localem: quia subintrat luna vmbram terre: potest autez solo motu locali perdi qualitas habens esse velocis transmutationis: vt est lumen in luna: esse eniz lucis solaris in luna est esse intẽtionale veluti esse lucis in aere intẽtionale existit. Quare sicut Deus transfert formas materiales substantiales ⁊ accidentales ab esse reali ad esse spirituale in medio: sensibus ⁊ intellectu: ita deducit Deus lucẽ ab esse reali ad eẽ spirituale.

Circa. 72. noctiluca videtur in obscuro vt lucida: nõ vt colorata: requirit eniz color medium esse intense illuminatum: si percipi debeat: nõ apparet autem lucida de die: adueniente lumine solis maiori: motus namqȝ maiores solent impedire minores: permanet etiam color per se visibilis: licet exigat lumen tamꝙȝ causam sine qua non: ⁊ ex parte medij: vnde partes ignis conculcate ⁊ inspissate vel circa exteriorez superficiem vel circa locũ digestionis causa existunt: cur multa aialia luceant.

Circa. 73. Sensibile positum supra sensum tollit sensationẽ: nascitur autez in videndo maxima diuersitas propter situm oculi: humidũ: pellem: puritatem ⁊ dyaphaneitatem: voluit Aristoteles. 31. particula problematuz visus dextrum ⁊ sinistrum equales esse in vigore: cum tamen in ceteris omnibus dextra' sinistris cõmodiora habeamus: nõ est. n. differẽtia partis dextre ad sinistraz in potẽtijs sensitiuis quãta est in operatiuis.

Sententia. 74. ⁊. 75. Color in visione est mouens non motus: aer mouens ⁊ motus: visus est motus non mouens. Spẽs enim visibiles sunt in medio: veluti in defferente: ⁊ indigent sensus omnes medio vel intrinseco vel extrinseco: ne fiat transitus ab opposito ad oppositum sine medio: tactus ⁊ gustus indigent medio extrinseco per accidens: intrinseco per se: alij tres sensus egent medio extrinseco per se.

Circa. 76. aer ⁊ aqua vt cõmunicant in humido cuius officiũ est bene recipere ⁊ adaliquid defluere: ⁊ quaten⁹ nõ simpliciter leuia ⁊ grauia sunt verissimum existunt mediuz in sensu visus: inquãtum tamen mediuz debet esse raruz ⁊ peruium sic ignis ⁊ celum sunt verius medium: cõmunicant autez aer ⁊ aqua cum celo ex parte transparentie ⁊ luminis receptibilia in illis: neqȝ media discõtinua tollunt ꝙ visio nõ fiat subito ⁊ in nõ tẽpore. ¶ Rursus color ⁊ lux habent esse naturale in corporib⁹ colorato ⁊ lucido: in medio ⁊ visu aduentitium: ⁊ si debet color imutare visuz opus est vt tendat in oculũ: ideo nõ videmus que sunt post nos nisi fiat reflexio super speculum ante oculos nostros: hec sunt que Aristoteles de visibilib⁹: dyaphano ⁊ lumine ⁊ medio plano disseruit.

Digressio.

Naturalis philosophus de visu abundanter pertractans: has tenetur approbare propositiones. Prima est. Visus est primus sensus in apphendendo. Secũda est: aliquod cõe luci ⁊ colori ẽ adequatũ obiectũ virtutis visiue. Tertia est: lumen exigitur propter medium nõ propter colores. Quarta ẽ: organuz visus ẽ de nã aque. Quinta ẽ: aer ⁊ aqua ⁊ cetera corpora transparentia medium sunt idoneum pro visione causanda ⁊ cõseruanda. Sexta ẽ: spẽs visibiles sunt ipsimet colores sm esse quod habent in medio ⁊ sensu. Septima ẽ. lumen intenditur ⁊ remittit producitur qȝ in instãti sm latitudinem vniformiter difformẽ: quare concludendum est nullam formam intentionalez educi de potentia materie: cuz forma intentionalis fiat subito ⁊ in instanti in subiecto: ⁊ ita lumen non educitur de potentia materie: quia aliter materia lune eẽt transmutabilis ad formaz: ⁊ cum celũ non altereiur alteratione reali: non potest dici lumen esse ens reale aliquo modo: ⁊ illuminatio non ẽ motus verus: ⁊ medium licet resistat mobili qđ mouetur in eo motu locali non tamen resistit luminoso in diffusione luminis: concludo ergo esse spiritualia nullo pacto vocari posse entia realia formaliter: aliter sensatio ⁊ intellectio re differrẽt a sensato ⁊ intellecto: quãdocunqȝ n. aliqua sunt non se habentia sm superius ⁊ inferi⁹ quorum quodlibet est ens reale formaliter: illa realiter distinguũtur. Et cũ eternum in esse intentionali ⁊ producibile sint compossibilia tenendum ẽ: lumen in parte orbis soli propinqua ⁊ lumen in aere a sole productum eiusdẽ esse rationis: non obstante ꝙ illđ sit eternum: ⁊ hoc nouum luci tamen ⁊ lumen nihil est commune vniuocuz. Insuper studiosis mẽtibus adijcendum ẽ: peculiare est formis terminare mutationes: forma intẽtionalis quãtũ ad suã inceptionẽ terminat subitaz mutationẽ: intenditur vero successiue per partem post partem in infinitũ: vnde quia inter lucem ⁊ tenebram nihil penitus mediat: iđ mutatio a tenebra in lucem est momentanea: lumen autem remissum intenditur successiue: quia iter remissum ⁊ intensum mediat mediocre lumen remissuz ⁊ intensum: subite mutationis sola priuatio est terminus a quo primus: designata nomine priuatiuo: illius vero mutationis qua lumen remissuz intenditur sola priuatio est terminus a quo primus: designata tamen nomine affirmatiuo: ⁊ sunt lumen intensum ⁊ remissum contraria contrarietate ad mutationez successiuam opportuna. Forma terminans alterationẽ realem quantum ad suam inchoationẽ terminat subitam mutationẽ: intenditur vero successiue per partẽ post partem in infinitum: vnde mutationis subite q̃ caliditas incipit esse in materia stãte sub forma aque terminus a quo est frigiditas que remouetur: ⁊ priuatio caliditatis: mutationis vero successiue qua calidum remissum intenditur: terminus a quo est frigiditas calido remisso copulata: ⁊ priuatio caloris intẽsi: ⁊ ita vtriusqȝ mutationis subite. s. ⁊ successiue terminus a quo est positiuus ⁊ priuatiuus: at subite terminus a quo primus est priuatio: successiue vero terminus a quo primus est positiuus: ⁊ hec est causa ꝙ sepe soleo dicere: vnaquequis forma icipit esse generatione: forma substantialis generatione simpliciter accidentalis generatione sm quid: ⁊ vtriusqȝ generationis terminus a quo primus est priuatiuus: quã obrem inducebatur differentia. 5. phy. 12. inter mo

rum cuius vterqꝫ terminus primus necessario ē positiuus & generationez cuius alter terminus est priuatiuus: alter positiuus: si siquispiam ambigat: contra: ergo quando caliditas incipiet esse: incipiet esse generatione ſm quid: ergo nunq̃ erit alteratio simpliciter a frigido in calidum: contra cōmentatorem 5. physicorum. 19. concedentem alterationez simpliciter a contrario simpliciter in contrarium: & alterationem quodāmodo a remisse calido ad intense calidū. Solutio est: hee mutatōes ordinē hn̄t adinuicē: trāsmutatio q̄ abycit ab aq̄ nālr disposita vnus gradus friditatis: mutatio qua īducit minia caliditas: & intensio caloris: alteratio qua auffertur ille prim⁹ gradus frigiditatis incipit a frigiditate & desinit in non esse illius gradus intrinsece: & extrinsece terminatur ad caliditatē inductam: & hec est verissima alteratio a contrario simpliciter in contrarium simpliciter: non obstante q̄ hec alteratio sit mutatio priuatiua ratione termini ad quem intrinsece terminātis: mutatio autez qua inducitur minima caliditas est generatio ſm quid: cuius terminus a quo primus est priuatio caliditatis: & non frigiditas: cum illa sit terminus primus alterationis destructiue: intensio deinde caloris est verus motus & alteratio in comparatione ad generationem ſm quid: est autem alteratio quodāmodo in respectu ad alterationem precedentem generationem ſm quid: hec sunt que a nāli comprobātur p̄ bo.

Perspectiui de linea visuali loquentes tenentur affirmare has propositiones. Prima est: inueniuntur species ab obiecto in oculum per medium multiplicate: & hec est cā q̄ speculo mihi exposito conspiciunt̄ que retro sunt & cum a maiori quantitate plures species diffundātur q̄z a minori: iccirco difficilius est inspicere obiectum sub minori quantitate q̄z sub maiori in eadem distantia. Secūda est: visio nō formatur in cruciatione neruorum obticorum: nisi quantum ad iudicium de vnitate aut pluralitate obiecti visibilis: sed in humore glatiali existit visio & queādmoduz duo sunt instrumenta audiendi non tamen quilibet sonus iudicatur duo: ita licet sint duo oculi: vnum tamen obiectum non creditur esse duo obiecta: & quāuis ob neruorum cruciationem vnum obiectum non iudicetur duo: duo tamen obiecta iudicantur duo: ob species representantes distinctas. Tertia est: conspiciens lapidem cōspicit & solem: quia siquis intueatur lapidē per speciem eius: cum lumen sit species solis lucentis diffussum per medium ad oculum: representabit oculo corpus solare propter tamen debilitatem impressionis facte in oculo per radios reflexos non formatur iudicium de sole. Quarta est: visio potest causari obiecto non conseruante: & conseruari obiecto non existente: propter humorē glatialem in quo celebratur visio potentem diu retinere speciem in obsentia sensibiliū: hee tn̄ ꝯclusio ab Ari. nō ꝯcederet vn̄ sensatio exterior tm̄ sit presente sensibili: & lʒ alicui appareat intueri aliqd stat tn̄ ipsum nihil percipere ſm veritatem: & species in humore glatiali diu non conseruatur potens & sufficiens representare. Quinta est: omne luminosuz spericū expositū medio equaliter disposito opationē suaz p̄ducit speralez: & speraliter: & in quouis puncto medij terminat̄ piramis p̄ducta a luminoso siue sp̄ico: siue nō: in sp̄ha nāq̄ luminis infinite existunt piramides: q̄r vbi infiniti oculi possent situari īfra spaꝫ lumīs: isti oculi viderēt istud luminosum: & quilibet mediante piramide radiosa distincta a piramide alterius oculi: & ita luminosum gignit piramidem speraliter non piramidaliter: producens enim speram luminis p̄ducit quālibet eius partē: & cum in sperha existant infinite ptes quarū quelibet est piramis: inuenient̄ piramides infinite producte: licet nulla eaꝝ sit producta piramidaliter: verum de his pro opportunitate loci & tēporis sat sit dixisse.

¶ Tex. Cōmen. 77. vsqꝫ ad. 92.

In hoc autem. Presenti parte tractat Aristoteles de auditu: obiecto: & medio eiusdē: &. 77. introducit distinctionem de sono: est. n. alius actu: alius potentia: vnde sonus est obiectum auditus qui post visum ceteris ē prestātior: sonus qui ē actus ē sonus actualiter actuans medium & auditum: sonus potentia ē cā productiua soni: corpora dura habent quidem sonum potentia: aer & auditus sonum actu realē & ītēnonalez.

Circa. 78. quia sonus habebat simul suum esse & suum fieri: ideo de generatione soni nō aliorum sensibilium hic agitur. Sonus aūt eget tribus: si sint corpora plana: multū de aere expellit̄: si concaua multū de aere recluditur: multis alys modis generatur sonus: vbi nō apparent hec tria re distincta: patet de sono venti & corrigie. Rursus ē diligenter aduertendum q̄ sonus ē qualitas sensibilis prouenienes ex fractione motus aeris: & existens cuz illo: & est qualitas p̄manens pendens tamē a motu successiuo quo ad suum esse & cōseruari: multa enim sunt entia permanentia que dependent a re successiua: vt planum est de veritate huius p̄positionis: sortes ambulat. Amplius generatio soni est naturalis: cum sit sonus principiū actiuuz & motiuum naturale auditus: forma. n. non habet ab agente q̄ sit naturalis vel violenta: quia ignis violenter producitur: tn̄ est res naturalis: sed est forma naturalis: si naturaliter educatur de potentia materie: & cū sonus habeat esse cum motu violento: remittitur in fine: p̄manet tamen res naturalis. Iteruz sonus realis successiue multiplicatur: cū pendeat a motu in fieri & conseruari: vnde dicit Cōmentator sonū multiplicari orbicu lariter: queādmodū ergo circulationes aque fiūt successiue: ita circulationes aeris in productione soni: sonus intentionalis ex se subito est multiplicabilis: stat tamen per accidens ip̄m successiue multiplicari sonus tamen intētionalis non ē in eodē subiecto cū sono reali: prima circulatio realis producit secūdam realem & similitudinē sui: & sic deinceps.

Sententia. 79. Auditur quidez sonus & in aere & in aqua: at vero nec aer ē auctor soni: nec aqua: sed opus est vt inter se se solidorum corporum atqꝫ ad aerem ictus fiat: qd̄ qdez tn̄ fit cum aer percussus permanet: neqꝫ diffunditur quapropter si cito vehementerqꝫ percutiatur: sonat: opus est. n. vt p̄cutientis motus diffusionez p̄ueniat aeris: perinde atqꝫ si cumulū aut cerū arene cū fertur velociter quispiaz verberet. ¶ Dicit Auer. aqua minus reddit vocem fortiter q̄z aer: quia est densior aere: ideo iuxta. 4. phy si. 71. motus debet esse in ea tardior: vnde sonus est in aere vt in materia: non tamen agit in auditū actione materie sed actiōe medij

actione materie sed actione medij: actione materie scindit lignum: actione medij agit in sensum: & licet sonus nō causetur nisi in aere: tn species soni potest per aquaz multiplicari: neqz illis est cōsentiendum qui sonuz spiritualiter nullatenus crediderunt multiplicari in medio: quia natura nō procedit de opposito ad oppositū sine medio: & vt omnis e medio tollatur contentio: aqua est mediuz motus tm̄: & cōfundit & prohibet sonos: aer est subiectuz & mediuz & sonos souens atqz conseruans. Amplius inquit cōtingit vt aer videat quasi fixus & nō diuisus: per fixionem aeris intelligit vnionē eius & adherentiam ad percutiens vel percussuz: & ista est causa magni soni in cauernis: ibi enim aer est magis vnitus & nō cito exit: si filum etiam corrigie aprehenderis: maiorem dat crepituz: vt patet de terrefacientibus equos: nā filum aliquid attrahit secum de aere ex adherentia quam habet mobile ad aerē. Rursus: percussio cum fuerit velox: precedit motuz aeris. i. diuisionez partium itaqz anteqz exeat colliditur: & si percutiēs fuerit latum magnuz causabit sonuz: & etiam quando aliqua duo perpendiculariter cadut faciunt maiorē sonum qz si lateraliter caderent.

Sentētia. 80. sonitus ex reflexione resultās appellatur echo: & semp talis sonus videtur fieri: sz nō semper clarus efficitur: quēadmoduz enim lapis cū in aqua proicit circulos producit qui inuenientes obstaculuz refranguntur: ita in aere circuli producti multiplicantur: quousqz obstaculum reperiant: quo inuento retrocedentes reflectunt: & idem iudiciū de sono & lumine habēdum est: lumen semp refrangit: alioquin nō fieret lumen vbiqz: sed essent extra locū illū tenebre: quo radij solis perueniunt: verum nō ita semper refrangitur: vt vmbram efficiat: qua terminare lumen solemus: qd quidem fit cum ab aqua vel aere: ceterisqz lenibus repercutitur.

Cōmentum. 80. quibusdam dictis declaretur: & primo dicendum est qz reflexio soni non fit in aere primo percusso: sed in forma & figura prime peussionis: reuertitur nāqz sonus in echo fm formaz primi sonantis. ¶ Dico secūdo: echon realez causari ex repercussione soni realis intentōalē vero ex reflexione soni intētōalis: & fz qz reflexio fortis existit aut debilis: ita inuenitur echo potens aut debilis. ¶ Dico tertio: qz reflectēs sonuz qn̄ sonus est in aere libero vbi nō est planū soliduz: est resistens percutiēti: & est quelibz pars pcussa violenter: qz quelibet aliquātulū resistit: licet vincatur a violētia. ¶ Dico quarto: qz auditur frequēter echo in montibus: siluis & locis cauernosis: propter fortissimas reflexiones ibidem cōsurgētes. ¶ Dico vltimo: qz lumen prouenientes a corpore luminoso fm totuz est equale in quolibet puncto vnius circulatōis & perfecte rotūditatis: id vero quod progredit a luminoso fm partez nō est equale: nec rotunduz: qz in tali corpore longissima dyameter ē illa que exit a corpore luminoso ad circunferentiam in parte cui opponuntur. idest reflectūtur radij: & breuissima in parte opposita illi. scilicet ad quam terminabitur linea prior: & est pars que existit superioris vmbre omnibus partibus & paucioris lucis. idest que habent lucem remissiorem.

Sententia. 81. & 82. Mediū aereum est ex aere mediū audiēdi sonum: neqz principatū: licet & aqua strepitū faciat: & ē illud qz pprie sonatiuū qd ē motiuum vnius & continui aeris vsqz ad auditū: vnitas aut & ꝯtinuitas accidentis pendet ab vnitate & ꝯtinuitate subiecti.

Circa. 81. superficies aspera nō ē vna: qz nō est vnius figure simplicis: tamen est vna in forma & continuitate. Itē aduertendum qz sicut idez color realis videtur per diuersas species visibiles: a varijs virtutibus visiuis: ita idez sonus realis per varios sonos intentionales a diuersis percipit: vna tamen intellectione intelligitur lapis ab omnibus hominibus: quoniā intellectus ē vnus numero i cūctis hominibus. 3. de aīa. 5. Et si querat quispiā: nūquid sensatio sit sensatū. Dico sensationē esse idē realiter cum sensato: velut & intellectio idem re existit cum re intellecta: idem nāqz color fm esse reale actuans corpus coloratū: fm esse spirituale informat medium: sensus: & intellectum.

Circa. 82. Auris est organū auditus: per aurez intelligendo congregatuz ex extrinseca parte & profunda cum ossa petroso & miringha: in de sensu & sensato asserit aerem esse instrumentū auditus: merito conuenientie: de auribus tractat Aristoteles. 32. particula problematū: primo de hystorijs 5. de generatione animaliuz: & Auerrois. 3. colliget. Et si dicatur: nerui obtici per quos colores ad visuz defferūtur: vniuntur: ne visibile appareat duo: ergo cum nerui auditiui nō vniantur vnus sonus iudicabitur duo. Dico neruos obticos & auditiuos vniri in origine eorum: sed duplici vnione vniuntur visiui, auditiui tantum vna: & hoc fuit a natura institutum: quia auditui non erat necessaria tanta copia spirituū quāta visui: p multa aūt variaqz media sensibilia oīa ad sensum cōem defferūtur.

Circa. 83. Est aer ellementū proprium visui vt dyaphanum illuminabile: quatenus suscipit motum & sonum auditui deseruit. Amplius aer ꝯplantatus & pellicula cooptus ē mixtus in quo dominatur aer: & est talis aer denudatus ab omni motu facto in aere extrinseco: etiam si pprio peculiariqz motu moueatur: aer qui tangit pelliculā fere ē conaturalis: & nō mixtus. Rursus: cū aqua intrat aerem connālez accidit nobis illud qd accidit quādo matri cerebri accidit occasio: p matrē cerebri intelligo pelliculaz cooperientē cerebrū que nascit a dura matre. Iterū: corrumpit auditus si aer exterior impetuose & fortiter ingrediat: ideo iter auris extitit tortuosuz: anfractuosum: & flexuosuz ob salutē auditus.

Circa. 84. Dubitatur vnde proueniat sonitus ille quē hō percipit digito auri apposito vel quouis alio obstaculo ad intra cōcauitatē auris. Solutio est: p appositionē digiti in aure fumi elleuati p actionem caloris naturalis in membra: & p actionem eiusdem caloris supfluitates expellentis nequeunt exalare: quare reflectūtur & aerem naturalē cōmouēt motu extraneo. Rursus attendendū ē: virtus formatiua in semine dispersa a recta sepe deficit formatōe: tū imbecillitate sui: tū instrumento caloris & spiritus: tū malitia materie generationis: vel multitudine aut humiditate defluentis & peccantis: hinc sumūtur signa morum diuersa fm varias organorū dispositiones: vt Aristoteles tractat in phyhonomia. Magne nāqz aures & arrecte vltra modum & pminentes indices sunt stultitie: garrulitatis & impudētie: at tamē Aristoteles has bone retentionis notam existere: &

sunt qui dicāt eas longā vitaʒ ostendere: parue aūt valde malignitatis sunt indicia: nimiuʒ rotunde: indociles: tacentes vero super caput applicate inertiā ostendunt. Preterea multa aialia habent meat⁹ audiendi: non tamen auriculas: ⁊ sunt que tegunt penna: aut cortice: aut squāma: talpa: delphinus nō habent aures: tamen audiunt: de his Aristoteles tractat. 5. de generatione animaliuʒ vbi situs auriuʒ patefacit in varijs animalibus studiose natura fecisse diuersos. Amplius Aristoteles. xi. particula problematuʒ assignat causam: quare plures existunt surdi a natiuitate q̄ priuati ceteris sensibus: ⁊ nunquid quærit sint plures surdi q̄ muti: sed de his sottissius plura diximus q̄ erat necesse.

Circa. 85. Sonus est motus. i. causatus ⁊ pendens a motu quo ad suum esse ⁊ cōseruari ⁊ est percussio. i. cōsurgens ex pcussione. Ampli⁹: sonus verissime est in aere. deinde in percutiēte: demuʒ in percusso reperitur.

Circa. 86. Quia sonus habet debilissimuʒ esse: iccirco per similitudineʒ ⁊ methaphoraʒ accipiūtur differentie soni: ⁊ precipue a differentijs tangibilibus. quia quēadmoduʒ sensibile tactu non separatum a materia sua venit ad tactum: ita sonus non absq; materia sua que est aer percussus fractiuo motu: tendit ad audituʒ: vnde species soni causantur a modo scindendi aerem: in qua quidem scissione figuratur aer qui materia existit sonum acutum ⁊ hebes: ⁊ sic de alijs. Et si quis dicat: primo topicoꝝ capitulo. 12. appellatur vox alba: ergo differētia vocis sumetur a sensu visus. Solutio est: non dicit vox alba nisi per similitudineʒ: quoniam sicut albus color penetrat visum per actum lucis: ita clara vox p actum fractiui motus bene pertingit ad auditum. Preterea si quis inferat auditum esse incertuʒ: quia differentie soni capiuntur a tactu: veluti odoratus incertus existit: quia odores accipiūtur a saporib⁹. Dico hoc nō esse signuʒ mali auditus: sed debilis eē soni. Amplius: auditus nō videtur esse vnius: cum sit multarū contrarietatuʒ: acuti. s. grauis: debilis ⁊ fortis: lenis ⁊ asperi. Dico q̄ nulla harum cōtrarietatum est obiectum auditus: nisi per hoc q̄ est q̄dam sonus: ⁊ ita auditus est vnius sensibilis qd̄ est sonus.

Circa. 87. ⁊. 88. Vox habet neuma vel nete. i. longum ductum soni ⁊ extensionem: habet ⁊ trach. i. tonum ⁊ cōsonātiam: ⁊ locutionem. i. distinctionem in partibus propter diuersas aeris repercussiones. Amplius animalia causantia vocem possunt attrahere ⁊ remittere aereʒ: aer intromissus debet frangi: requiritur ⁊ pulmo determinate quantitatis ⁊ figure: dicit aūt cōmentator sermonem Galieni in hoc non esse sufficienteʒ volentis. scilicet anhelitum esse a pectore: cuʒ anhelitus fit a pulmone.

Dubitatur nūquid locutio sit homini naturalis: videtur q̄ sic: quia natura vtitur lingua in duo opera nature: gustum ⁊ locutionem: ergo. In oppositum: loqui est hominis ad placitum: primo perhiermenias: ergo. Voluit Egidius q̄ aliquid in vniuersali esset naturale: qd̄ specialiter sumptū esset ad placitū: ⁊ ita naturale est hōi loqui: nō tñ illo vel illo mō. Dico ego q̄ loqui est nāle distinguēdo cōtra violētum: nō tamē est naturale distinguēdo contra animale.

Circa. 89. Fuit trachea arteria cartilaginea: dura: flexibilis: habens anulos integros ⁊ nō integros: ⁊ ad formandā vocem: ⁊ ne esset impedimento cibo solido hora deglutionis: in superiori parte habet epiglotū cooptoriū quoddā datum a natura gratia apertionis aut clausure: ideo precipit vt in conuiuio sileamus: fungitur ⁊ officio accipiendi ⁊ reddendi aerem causa anhelitus ⁊ vocis: ⁊ vbi ysophagus est via ad stomacū: trachea tendit ad pulmonem: primo colliget. Amplius pulmo non est causa quare animal sit calidius: sed quia ē calidius: natura dedit pulmonem: vnde membra nō principalia. primo faciunt operationē pp̄ter aliud: secūdario pp̄ter se: ⁊ ita pulmo prio confert cordis euentationi. Rursus: inspiratio ⁊ expiratio ꝯplentes respirationeʒ ⁊ anhelitum debent pulmoni sm̄ Cōmentatorē hic ⁊ 2. colliget: hoc fundamento: virtus motiua insequit desideratiuā. 3. de aia. 54. ergo si in pulmone ē virt⁹ desideratiua: in eo debet esse virtus motiua: voluit aūt Gal. pulmonē nullum habere motum propriuʒ per se: imo mouetur pulmo per pectus: ⁊ pect⁹ per musculos ⁊ dyafragma: videmus. n. quando pectus dilatatur pulmonem repleri aere: cessante enā motu pectoris cessat motus pulmonis: ⁊ perit ꝯfestiʒ aial at vbiq; dicit Auer. hoc indigere subtili ꝯsideratiōe ⁊ nos satis pro nunc diximus.

Circa. 90. ⁊. 91. Causa materialis vocis est aer percussus ad vocaleʒ arteriam: causa formalis est acuitas: grauitas: dearticulatio: causa finalis est ymaginationis aut conceptus expressio ⁊ manifestatio: causa efficiens principalis est anima: instrumentalis pectus: pulmo ⁊ multa alia: vnde primum mouens in tussi est instrumentum respectu vocis: ⁊ cuʒ anima vtatur pulmone ratione attractionis: non potest ipso vti ratione vociferationis. Amplius: nō habere pulmonem: nō recipere aerē: carere sanguie est causa quare multa aialia nō habēt voces. Rursus sciēdum distinctū vocis signū nō esse a natura: sʒ ab institutione: vt in homine in quo ymaginatio dominatur super instinctū nature: in brutis aūt vox est a natura: que quia eadem est in omnibus indiuiduis vnius speciei: ob hoc voces ⁊ opera similia existunt in omnibus: formant quoq; bruta varias voces ī desiderijs cibi: potus: coitus. Amplius: magister proferendo voces deffectibus discipuli supplet potētia habere intentiones ⁊ nō ppositiones: ppositiōes sʒ non ordinatas: ⁊ stat discipulum habere ppositiōes ordinatas: tamen nō videre bonitateʒ illationis: vñ pōtres esse scientia preceptoris anteq̄ sciat a discipulo: quare concludo voces subordinari noīb⁹ mentalibus ad placitum significantibus: nō intentionibus simplicibus: que dicūtur vniuersales actu: ⁊ naturaliter significantes: ⁊ dicebam anno superiori pphemio primi physicoꝝ si estis memores: reperiunt apō Auerroim noia in quadruplici differentia: scriptuʒ: videlicet. vocale: mentale ad placitum significans: mentale naturaliter significās: cecus a natiuitate formans propositiones ex terminis colores designantibus vtitur noibus mentalibus ad placitū significātibus: similiter si quis de materia prima ostendat aliquod predicatū enūtiari: nomen materie est ad placitum significās: solū forme vt hñt eē in itellectu sunt noīa mētalia nāliter significātia: ex qb⁹ quoq; propositiones formari possunt.

Digressio.

Hac in parte patefacte sunt iste ppositiōes. Prīa est ad

est:ad sonũ pducẽdum tria exigunt:verberans.s.q̃ verberat:⁊ mediũ:⁊ est sonus qualitas sensibilis pueniens ex fractione motus aeris:⁊ extñs cũ illo:auditu ppriꝫ pceptus.

Secunda est:ad vocis formationeꝫ concurrunt:lingua:epiglotis:⁊ trachea arteria. Trachee aũt arterie deseruiũt musculi pectoris:⁊ pulmo sibi aerẽ preparantes. Epiglotis quoqꝫ ẽ mẽbrum in quo mirabilis est dispositio ex cartilaginibus:musculis ⁊ panniculis:ex qua epigloti versus partẽ superiorẽ orit corpus cartilaginosum semispicũ vocatũ lingua fistule:qđ quidẽ pprie verũ existit vocis instrm. Est vero vox pcussio inspirati aeris ab aĩa ad vocalẽ arteriã cũ imaginatiõe aliqua significãdi:sermo autem seu loquella est vocis per linguam dearticulatio.

Tertia. est:son⁹ alterat corpa inaĩata ⁊ sensuꝫ:quaten⁹.s.agit actiõe reali ⁊ spũali.

Quarta est:generatio soni est nãlis:at sonus fm eẽ reale educit de potẽtia subiecti:nõ aũt son⁹ fm eẽ spũale:⁊ ẽ son⁹ verissime ĩ aere tãq̃ in subiecto:⁊ dicebat Auer. 7.phyſicoꝝ.14.ĩ sonis aũt vr q̃ alteratio de graui in leue est modo equoco cũ istis:cũ sonus sit passio facta in aere a percussione corporũ:⁊ cũ ita sit:cũ dixit alterant a sensibilibus:intelligẽdũ est ab oĩbus sensibilib⁹:si intellexerimus vniuersalitatẽ:sin aũt excipiem⁹ sonos. Sensus est:q: soni nõ generant ex qualitatibus primis sed ex pcutiente ⁊ sonante:alteratio que ẽ inter acutum ⁊ grauẽ sonũ est modo equiuoco ad alterationẽ que in obiecto existit aliorũ sensuum:dicebat autem ibidẽ Albertus magn⁹:cuꝫ absqꝫ dubio verã habeãt tales alteratiões alterationis rõnem:intelligendũ est q̃ lꝫ quãtum ad primũ sonans generõ sonorũ sit violenta:inquãtũ tñ ad id quod est mediũ defferens:ħ est aer in quo sicut in materia prima generat nõ oĩo est innaturalis sonus:aer autem diuisibilis per humidum spirituale quod est ĩ ipso:⁊ ideo quo ad hoc aliquam respicit de qualitatibus primis:quia calidum cum humido spirituali puro facit optime sonare:si autem frigidum sit cum humido spirituali:retinentur soni:itaq̃ fiunt obtusi:⁊ si sit humidum corporale sicut in aquatico soni disparent:⁊ parum manifestantur:quare cum Auerrois arbitretur qualitates omnes de tertia specie posse terminare alterationem realem ⁊ physicam:⁊ si aliqua sit que non possit illam dicit esse sonum:soleo inferre lumen non esse qualitatem de tertia specie:terminat namqꝫ lumen alterationem spiritualem:minime realem:⁊ hec est causa q̃ Auerrois dicebat primo celi.21.illuminatio autem ⁊ similia sibi ex qualitatibus que non fiunt per alterationem non est impossibile vt sit incelo.

Quinta est:quando causatur echo non fit reflexio soni in aere primo percusso:sed in forma ⁊ figura prime percussionis.

Sexta est. Soni obuiantes cõtrarij ⁊ excellentes infringunt se in loco contactus:itaq̃ ex ambobus generatur vnus confusus ⁊ hoc quando ambo fuerint excellentes:vel alter destruit alterum:⁊ hoc quando vnus fuerit fortior ⁊ alter debilis:⁊ est attentione dignissimum:quod non vbiqꝫ corrumpunt se:nisi alter obtineat alterum in tota circunferentia:sicut quando vnus est debilis ⁊ alter valde vehemens:sed quando comparantur in fortitudine tunc maxime confringunt se ad rectum dyametrũ sonantium:sed in illa parte circũferentie nõ ita:⁊ cuꝫ vbiqꝫ fiat reflexio in sono:tñ cõtingit q̃ vterqꝫ sonus pcipitur:lꝫ in quadã parte sui sit corruptus:in altera in parte sue circũferentie reflectitur ad audituꝫ:⁊ ita in cõtinue sonante sonus sequẽs magis audit q̃ꝫ pcedens:sequens enim obtinet pcedẽtẽ:⁊ corrũpit ipm fm aliqđ vel ĩ toto:⁊ dixerũt alij:orbiculatiões reales se ipedire:spũales nõ:certa quoqꝫ ppiquitate clamãtes se impediunt:certa non.

Septima est:sonus duplex habet medium aereꝫ:scilicet ⁊ aquam:sed diuersimode:aer est medium ⁊ materia in quo generat sonus:⁊ sine quo nõ est eius esse:aqua vero est mediũ tantuꝫ.⁊ confundit ⁊ prohibet sonos:aer autem cõseruat:quia conseruatio rei est in propria materia.

Octaua est:si qs querat nũqđ detur minimũ visibile vel audibile. Respõdeo:datur maximuꝫ visibile:qđ non põt per se videri:quia hoc non põt per se videri:nec aliqđ sibi equale:vel minus:sub tanta quantitate precise sub qua est:sed quodlibet maius:vel cuilibet maiori aliqđ equale:datur tñ minimũ visibile qđ possit per se videri a determinato visu:certa intensione:certo spatio:⁊ signata distantia:vnde datur maxima distantia per quam ignis põt agere in passum:⁊ est minima vltra quam nõ põt fieri actio:⁊ assignat maxima distãtia p quam quideꝫ visibile agit in visuꝫ:⁊ ẽ minima vltra quam non potest visibile agere in visum propter distantie magnitudineꝫ:q: inter omnes distantias vltra quas non potest propter distantiaruꝫ magnitudinem:hec est minima sed propter distantiaꝝ paruitateꝫ datur maxima vltra quã visibile non põt agere in visum. Hec itaqꝫ sunt que de visu ⁊ auditu vobis explicanda proposueram.

Tex.cõmen.92.vsqꝫ ad.101.

Odor autem. Presenti pte que est a textu cõmẽti.92.vsqꝫ ad.101. tractat Aristoteles de olfatu ex parte odoris ⁊ odorantis:⁊ medij ⁊ modi olfaciendi:his propositionibus. Prima est:sensum odoratus multis animalib⁹ habemus peiorem:Secunda est:differentie odoruꝫ cognoscunt ex differentijs saporum. Tertia est:sola bonitas tactus infert bonitatem intellectus. Quarta est:aer ⁊ aqua sunt media opportuna pro odoribus percipiendis. Quinta est:licet respirantia ⁊ nõ respirantia habeant olfatum:tamen per illum diuersimode sentiunt.

Circa. 92.obiecta propria respectiue sumpta sunt eque nota:non absolute:odor ẽ difficilis cognitionis:quia incertum habemus odoratum:⁊ qui caret sensu caret simplici apprehensione sensibilis.

Digressio.

Dubitatur. an homo praue odoret:videt q̃ non:quia est nobilissimum ⁊ temperatissimum animal:ergo. Item propter hominem sunt inuente species odoris:ergo homo maxime debet percipere odores. Iterum:homo percipit odores propter se:⁊ propter cibum:ergo. Rursus anima humana est perfectissima:ergo ⁊c.

olfatus hoīs. ¶ Amplius: pōt homo itelligere oēs species odoꝝ: ergo ⁊ odorare. ¶ In oppositū ē Aristoteles. Pro expeditione difficultatis. Dico primo Auerroim. 2. colliget voluisse nares esse instrumēta odoratus ꝓpria: qꝛ naribus ꝺbduratis nullus sentitur odor: eis vero apertis attracto aere percipitur ⁊ si caruncule mamillares essent organū: odoraremus quāuis nares forent opilate per os: cum foramen in palato continueꝛ foramini nasi transeunti ad carūculas: sed conciliator differētia. 45. Agit partes conciliantis ⁊ ꝯ docet nares instra esse defferentia ⁊ teddētia: carūculas afferit suscipientes odoratum. Dico secundo: satis esse homini habere sensum quo animal est animal temperatissimū. Dico tertio species odoris vt ad sanitatez conferunt esse propter hoiem tantum: ⁊ nō potuit olfatus hois esse temperatus: vt cerebro deseruire cōmode posset: eliūt tū odores hō ꝑ subtiliatonē: confricatonē: distractionē. Dico quartorsatis esse animā humanā habere aliquā virtutem essentialiter perfectiorez q̄ sit aliqua virtus aīalis bruti. Dico vltimo: hoiem habere ꝑtātem ꝑcipiēdi quālibet spēm odoris: ⁊ odoratū hois perceptiuum esse saltem arte remississimi odoris alter aliqd esset nō cognoscibile ab aliquo intellectu: rationes vero vijs suis perambulent.

Auerrois. 93. Dicit: ⁊ cōsimilitudo que est inter sapores ⁊ odores est. qꝛ nō inuenitur odor nisi in habente saporem. Contra: nō reperitur odor nisi in habente colorem: cum color ⁊ odor sint passiones mixti. Similiter eleuata fumali euaporatione valde subtili ab aliquo corpore odorabili contingit sentiri intensum odorez. Solutio est: ratio concluderet si cetera essent paria. Prima vero causa dissimilitudinis ē: quia delectatio odoris ⁊ coloris nō ad eundez finem ordinanꝛ: velut delectatio odoris ⁊ saporis scilicet in alimentuz. Secunda causa est: qꝛ licet non inueniatur odor sine colore ⁊ sapore: tamen gustus per quem comprehenditur sapor in nobis est certior q̄ visus in relatione ad animalia bruta. ¶ Rursus dicit ꝙ illa euaporatio debiliter mouet gustuz: hꝫ tamen in se subiectiue saporē: ⁊ ideo in certa materia plus percipiꝛ odor q̄ sapor. non tñ ex hoc colligi pōt olfatū absolute esse in nobis certiorem gustu.

Circa. 94. Quia homo est prudentissimum animalium demon ob longaz rerū experientiā hoiem nō pōt supare: est aūt hō prudentissimus. 30. ꝑticula ꝓblematū: qꝛ est capitis parui ad sui corporis ꝓportionez. Bruta ēt capitū similez valde obseruant dispositionē in capite humano magna repiꝛ diuersitas. Et si qs dicat. 2. tegni. 14. caput magnū ē laudabili⁹ paruo: distinctio de paruitate cōtinentie cranei ⁊ paruitate carnis cōciliatoris differētia. 79. soluit apparentē ꝯdictionē. ¶ Amplius puto Platonez ⁊ Aristotelē ꝑsuasiue loq cū dicūt hoi esse magis credendū q̄ ceteris aīalib⁹: tum qꝛ hō solus scit numerare: iuꝫ qꝛ solus hō deū veneraꝛ ⁊ colit.

Rursus quilibet sensus deseruit intellectui: solus tamen tactus infert bonitatez ingenij: est enim tactus organum generale ⁊ speciale: alij sensus sunt speciales tantuz. Scientie inuente deseruit visus: acquisite ab alio audit⁹: de sensu ⁊ sensato.

Iterum Sanguinei ⁊ temperati ꝑ se sunt magis disciplinabiles melancolici tñ ꝑ accidēs scijs clarēt: qꝛ sunt solliciti: ⁊ curis nō occupati: ⁊ sunt melācolici ex adustione sanguinis ex colera: sed de his. 30. ꝑticula ꝓblematū abūde differiꝛ.

Circa. 95. odores: sapores: colores medij ex extremis formaliꝛ componūtur. 5. phyficoꝝ 6. 52. 6. phy. 32. 4. celi. 26. possunt. n. cōtraria sub esse truncato non intenso simul stare: opus. n. est vt semꝑ latitudo qualitatū cōtrariaꝝ adimpleaꝛ: ⁊ ob hoc reprehendiꝛ Porphyri⁹ a Cōmentatore putās vnam spēm ex duab⁹ spēb⁹ cōponi nō posse. Et si gspiā dicat. 10. methaphysice. 7. colores nō cōponūꝛ ex albo ⁊ nigro. Dico in genere colorū nō eē nisi spēm vnaꝫ coloris mēsurā oiuꝫ aliorū colorū: vt inuit ibi Auer.

Amplius odor pōt in se considerari: ⁊ sic est qualitas simplex: ⁊ in cōparatione ad subiectum in quo est: ⁊ sic nec simplex est: nec simplici constituitur: consideratur ⁊ in cōparatiōe ad medium defferens in quo ⁊ ꝺm esse reale ⁊ ꝺm eē spirituale reperiꝛ: infra. 97.

Iterum odor cōstituiꝛ actu calido ⁊ sicco: ⁊ vt cito perueniat a longe ad odoratum: vapor. n. calidus ⁊ siccus. 1. primo metheororum: oī vapore altius ascendit ⁊ citius: tum vt cerebrum temperaret.

Preterea. species odorū absolute sūt odor redolens ⁊ odor fetens: ⁊ odor nec redolens: nec fetens: respectu saporum denominamus odores nominibus saporū: penes delectabile autem distinguunꝛ odores in duas species tantū: sciꝫ ꝺm delectabile qꝺ cōfert ad alimentū: ⁊ ꝺm delectabile qꝺ cōfert ad sanitatē: prima delectatio ē primo in sapore cibi: secūdario in odore: secūda primo est in odore: vnde delectabile cibi cōuenit odori gratia saporis: ⁊ est odor cibi esurientibus desiderabilis non saturatis. At siquis dicat: multa bruta meli⁹ ꝑcipiunt odores q̄ homo: ergo non est propriū hōi tristari vel delectari in odoribus cōtra Aristotelē in de sensu ⁊ sensato. Dico ꝙ aīalia bruta melius sentiunt odores q̄ hō: sed non indignanꝛ vel letanꝛ eis nisi sint corruptiui: veluti apes ⁊ formice fugiunt odorē sulphuris: serpentes odorē cornu cerui cōbusti: nec ē cā naturalis delectationis melius sentire odorem: sed magis cōferre ad sanitatē.

Textu ⁊ cōmento. 96. tam odorabile q̄ non odorabile est ab odoratu ꝑceptibile visus ꝑcipit visibile ⁊ inuisibile: qꝛ lumē ⁊ tenebraꝫ: auditus sonū ⁊ silentiū: ergo odoratus habitū sentiet ⁊ priuationē: ⁊ colligitur palam priuationē sentiri sensu exteriori per se: ⁊ est verū cōparando priuationē ad sensum: ⁊ tñ priuatio sensibilis ē per accñs cōparando ipaꝫ ad sensibile: sunt tñ qui arbitrantur priuationē nō cognosci per se sensu exteriori. tū qꝛ ꝑcipitur silentiū per discursum virtutis superioris. tum qꝛ nullus sensus imutatur nisi a suo obiecto: auditus nō imutatur tempe silentij ergo animal cōcurrente auditu silentiū indicat per interiorem virtutē: hoc pacto sum in dispōne in qua audirē sonū: si cāreꝛ sꝫ nō audio: ergo: ⁊ surdus talē discursuꝫ formare neqt.

Circa. 97. In ꝑmis aduertēdū ē: odorat⁹ idiget medio extrīseco ꝑ se: vt odor hēat ī medio eē mediū īter eē puruꝫ corpale ⁊ eē puꝝ spūale: sensibile nāqꝫ positū ꝺm eē reale supra sensum tollit sensationē: lingua ⁊ tact⁹ nō sentiūt q̄litates quas in se hñt realiter: tale aūt mediū ē aer ⁊ aqua vt sunt receptiua odorum ꝺm esse spirituale ⁊ extraneum: vt

illuminabilia

illuminabilia existunt deseruiebāt visui: quaten⁹ recipiunt motū ⁊ sonū satisfaciunt auditui.

Rursus odor suscipitur in medio spūalr: ⁊ si spēs odoris ē extensa p mediuʒ: non tñ est ibi modo extenso: veluti dr de imagine in speculo exist ēte nō mō quātitatiuo: ⁊ ē vt Theologi docent. Xp̄s bndictus in eucharistia nō mō quātitatiuo pōt aut inaīatū spūalr alterari nō vt inaīatum sed vt est medium sensatiōibus pficiēdis accōmodatuʒ: aiatum quatenus animatu ⁊ realiter ⁊ spūaliter alteratur merito materie ⁊ anime: vnde omnis alteratio spiritualis vel est ipsius virtutis cognoscitiue: vel alicuius ordinait ad cognitionē: ⁊ ita declarandus ē Cōmentator. 7. phyſicoꝝ. 12.

Amplius credidit Aui. odorē nō habere nisi esse materiale in corpore odorifero per mediū ad olfactū delato. tū qꝛ: ventus impedit multiplicationeʒ odoris. tum qꝛ: corpa odorifera minuunt ob multiplicationē odoris. tū qꝛ: īpeditur a frigiditate talis odoꝝ mltiplicatio. tū qꝛ odor successiue multiplicat: multis expientijs opi. Aui. a multis cōprobatur.

Preterea Cōmentator facit hanc rōnem ꝯ Auicē. odor multiplicat sperice: sed per. 500. leucas p semydiametrū fuit sensatus ergo tota dyameter fuit mille leucarū: non pōt autem materia in potentia stare sub maiori dimēsione ꝙ sit dimēsio ignis: ergo: ⁊ ita vent⁹ nō potuit extinsse cā ꝙ odor ad tantā distātiā multiplicaret.

Iterum secūda ratio consistit in hoc: qꝛ odor non miscetur medio: quoniā si sic: olfatus esset quidam tactus: ⁊ ita vel aer cedit: vel non si sic: ibi animal non posset respirare: si non daret penetratio corporum: est itaqʒ odor in aere ſm eē spiritualem: ita igit est de odore: sicut de sono: sonus. n. fit a passione in aere sed ēt impedit a ventis: sed tamē non consequitur ex hoc vt sit corpus vel in corpore resoluto a campana: necesse est itaqʒ in his duabus passionib⁹. s. soni ⁊ odoris cum fuerint in aere: vt nō sint motus illic in aere ad aliam partē sine alia: quia multiplicantur orbiculariter.

Circa. 98. ⁊. 99. videtur olfatus dici equiuoce d respirātibus ⁊ nō respirātib⁹ ob diuersum modum percipiēdi odores. Solutio est: ꝙ obiectum vnius rationis exposcit potentiā vnius rōnis ⁊ ita non facit odoratū equiuocum diuersitas organi odorat⁹ cooperti vel nō cooperti. a mō. n. organi nō diffinit aliqua potētia sensibilis sed ab obiecto. 2. de aīa. 22. ¶ Ampli⁹: odoratus eū idigeat medio extrinseco per se: nō pōt odor puenire ad odoratū nisi pri⁹ fuerit in aere vel aq̄ intētionalr. ¶ Iterū solus hō si odorare oʒ necessario indiget respiratōe ⁊ ob hō hn̄s nasum simum pessime odorat: ⁊ frequenter anhelitum habet fetidum.

Preterea solet dubitari: nūquid ex equali distantia animal inspirans ⁊ non inspirans pcipiāt odorē: ⁊ an oīa inspirātia sint equaliter odorātia si sint in vltimo imutationis rei odorifere: videt ꝙ sic: qꝛ ibi alterat cerebrum non inspirātis ⁊ eundem aerem trahent inspirans ergo odorāt inequali distantia. Item in vltimo imutatiōis sit hō ⁊ canis: eūdem aerem trahet homo quem canis: sed aer imutatus odore tangit cerebrum vtriusqʒ ergo alterat vtrūqʒ. Dico nō oportere animalia quecūqʒ ex eq̄li distātia odorare: nō. n. ad sensatōeʒ pficiēdaʒ requiritur equalitas agentis tantum: sed patientis: vnde cerebrū siccum a debili odore imutari pōt: nō frigidum ⁊ humidum.

Auerrois cōmento. 100. inducit digressionem que tendit ad hoc: vt ostendat hanc cōsequentiā valere: est datum coopertoriū propter melius ergo illō animal optime sentit: si sit concessum coopertoriū propter necessitateʒ nō seqtur: tale animal bene sentire illo sensu: anhelantia ergo non sunt verioris olfatus ꝙ nō anhelantia: qꝛ coopertoriū ē ibi ppter necessitatē: ⁊ ita vtilius palpebraꝝ est ppter vnioneʒ specieꝝ ab obiecto: ⁊ non ppter defectū sentientis: nasus aūt concessus est pp defectum sentientis: hec sunt que de olfatu: relictis supfluis: agitanda proposueram.

¶ Tex. cōmen. 101. vsqʒ ad. 106.

Gustus autem. Presenti pte que est a textu cōmēti. 101. vsqʒ ad. 106. ptractat Aristoteles de gustu: his ppositiōibus. Gustus mediū nō exigit extraneū p sei ʒ itrinsecū. Sapor nō pcipit nisi ſm ꝙ est in humido. organum gustus dʒ esse nō actu humiduʒ aptū tñ humectari. Inueniunt sapores ⁊ medij ⁊ extremi.

Circa. 101. in primis aduertenduʒ est: gustus ⁊ tactus sunt materialiores ad alimentuʒ per se ordinati: est auteʒ gustus ſm sui organum: in neruo expanso ſm superficiē lingue ⁊ in neruis palati: in aīalibus maxima est diuersitas ppter linguaʒ existentem in quibusdam curuam: in alijs medianis in multis longam ⁊ acutam.

Amplius gustui ⁊ tactui cōceditur medium extrinsecum. infra. 115. non ppter multiplicationē speciei: ʒ ppter ipsa obiecta: ex necessitate. s. obiectoꝝ nō sensatōis: vñ aer exterior nō est necessari⁹ in gustu ⁊ tactu ad mltiplicādas spēs: qꝛ si p possibile tollat mediū extrinsecū: nō minus p intrinsecū possent spēs multiplicari: ⁊ nō ē sic de tribus sensibus declaratis: qꝛ carēt medio intrinseco.

Iterum sapor est in humido quantū ad imutationeʒ: non sic color: ⁊ nō cōprehēdit gustus saporeʒ: nisi cōprehendat ipsum humorē coniunctū: imo nō est necessariū tunc tactuʒ pcipere humorē posito casu possibili ꝙ hūiditas gustabilis sit precise eque intensa cum humiditate organi: ⁊ sapor sit excellens.

Rursus format Auerrois istam cōsequētiaʒ: si odor esset corpus: olfatus esset aliquis tactus. Contra sapor ēt nō est corpus: ⁊ ita gustus nō erit qdam tactus. Dico ꝙ sapor reqrit corp⁹ pro sui imutatōe nō sic est de tribus pprijs sensibilibus patefactis: que necessario ⁊ p se pexigūt media extrinseca: in qbus suscipiunt ſm esse spirituale: gustus ergo vt est sensus alimēti est qdaʒ tactus: quatenus vero est iudicatiuus saporꝝ ponit in numerum ꝯ tactū: ⁊ dicebā supra. 28. sapor vt caliduʒ: tangibile ē: vt cōueniens vel disconueniens gustabi'e: ⁊ gustus vt pceptiuus saporis nō ē tactus: vt vero discretiu⁹ cōueniētie vel discōueniētie saporis sic ē qdaʒ tact⁹: ⁊ qꝛ nō imutat gustus nisi prius tactus nouiter fuerit imutatus: ideo dixit: euʒ sit quasi species: qꝛ non est vera species.

Circa. 102. Magna est nature diligētia circa linguā: eā posuit in loco tuto ⁊ abscondito:

insignuit q; eam multitudine neruorum: arteriarum: ⁊ venarum ad eam venientiū: in radice lingue inuenitur caro glandosa generatrix salive. Eductio autē lingue non est motus voluntarius: si motus voluntarius requirat musculum: ⁊ nullus sit musculus in lingua: qui sit dux eductiōis lingue ad extra: si vero inueniatur motus in animali voluntarius nō cōcurrente musculo nihil in hoc erit ambiguitatis: s; hec medicis theoricis examināda relinquātur. Et si qs interroget: cur lingua amara: salsa: ⁊ acida fieri pōt: dulcis non pōt. Respondet Aristoteles. 34. ꝑticula problematu; ꝑblemate. 5. ꝙ sapores alij a dulci ⁊ vnctuoso sunt corruptiōes queda; ⁊ excessiui quare lingua ipsos ꝑcipit: sed dulcem cum vnctuoso non sentit: eo ꝙ naturalis existit ⁊ consuetus: ⁊ minime alterat qui talis: ⁊ flegma dulce percipitur insipidum.

Circa. 103. humiditas non est sensibile cōmune quia non agit in tactum ⁊ gustum: sed in tactum iunctum gustui: sensibile aute; cōmune agit in plures sensus. ¶ Amplius gustus ⁊ tactus habēt instrumentu; circa cor: vt isti sensus sunt alimenti: vnde licet in stomaco ⁊ epate fiat quedam ꝑparatio ad cibum: a calore tn̄ cordis cōpletur talis operatio nutrimenti. principiant̄ aūt tales sensus a cerebro quatenus iudicatiui existunt.

Circa. 104. ⁊. 105. recipiens d; esse denudatu; a natura recepti. i. nihil recipit seipm̄: nec est cā alicuius in recipiēdo seipsu;: supra. 97. ⁊ dicit̄ visus seu oculus nō habere colorē hac rōne: q: albedo in oculo nō est ratio recipiēdi: sed ē mediū dispositiuū: ⁊ ita dicatur de humiditate gustus.

Rursus voluit Galienus acutu; ⁊ ponticum sapores esse extremos ⁊ omne amarū eē calidu;. amaru;. n. ⁊ salsu; fere ide; sunt: calefacit desiccat: consumit: sitim inducit: excoriat. Auerrois arbitrat̄ nō omne amarū esse calidū: sicut. n. albedo ⁊ nigredo ꝑducunt̄ a calido ⁊ frigido: ita ⁊ de sapore est dicendū. Itē fructus ꝑmutant̄ de amaritudine in dulcedinem. ¶ Amplius plante habētes sapore; non transferunt̄ ex amaritudine ad dulcedinē nisi ꝑ media: vt in coloribꝰ mediāte karopo colore cerēsaꝝ nigrarum: ⁊ mediante kiano colore catuloꝝ habētiū pillos subalbos fit mutatio a nigredine in albedinē sapores itaq; vt imutant gustum accipiendi sunt: vt Aristoteles facit: vt entia existūt: debent sumi in cōparatione ad humiditatem ⁊ siccitatem ⁊ non in cōparatione ad caliditatem ⁊ frigiditatem: vt credidit Galienus: ⁊ in his non est in presentia prolongandus sermo: q: in processu lectionū ꝺ sensu ⁊ sensato presenti anno de obiectis visus: odoratus ⁊ gustus abundantissime pertractabitur.

¶ Tex. cōmē. 106. vsq; ad. 121.

De tangibili. Presenti parte que ē a textu cōmēti. 106. vsq; ad. 121. tractat Aristoteles ꝺ tactu: organo: ⁊ medio eiusdē. his ꝑpositionibus. Sensus tactus non est vnus sed plures. Caro nō est organū s; mediū existit virtutis tactiue. Tactus ⁊ gustus medio intrinseco per se: extrinseco vero per accidēs egent. Qualitates prime obiectum existunt oportunum tactus.

Circa. 106. Sermo in tactu ⁊ tangibili ē ide;. s. eque dubius ī ꝯtrarietate ⁊ multitudīe tactuū ⁊ tangibilium: ⁊ nō ē intelligēdu; ꝙ idem sit sermo omnibꝰ modis: nā plures species tangibiliū non requirunt plures tactus specie: i. sed pluralitas tangibilium in genere infert plures tactus. Et si qs dicat: lux ⁊ color nō sunt in genere vno proximo: tamen respectu coloris ⁊ lucis est vnus sensus visus Dico respectu visus omnia visibilia habere eunde; modum imutandi: respectu autem tactus tangibilia inueniūtur habere duos modos imutandi: quorum vnus est cum transmutatione locali instrumenti: i. velut imutant graue ⁊ leue: alius est cum transmutatione alteratiua vt faciūt q̄litates ꝑime: Amplius asserit Auerrois: consecutio in istis duobus syllogismis est manifesta: tamen destructio vel positio est ignorata. i. latet an sit affirmādu;: an negādu; āteceds vel ꝯsequens.

Circa. 107. formantur hee consequentie: si caro est instrumentum tactus: tactus est vnꝰ: ⁊ si tactus est plures: caro est medium ⁊ non instrumentum: tenent iste cōsequentie: quia si tactus sunt plures: ponuntur propter graue ⁊ leue: que aliū modum imutandi habent a qualitatibus ꝑimis: ⁊ si caro foret instrumentum: cum non percipiat nisi per calidum: frigidum: humidum ⁊ siccum: non oporteret propter graue ⁊ leue multiplicare tactꝰ: at si neruus instrumentum stabilietur: erunt plures tactus: quonia; neruus percipit graue sine qualitatibus ꝑimis: vbi nāq; esset obiectum graue positu; super organo tactus sibi simili in qualitatibus ꝑimis posset per depressionem mēbri eius grauitas sentiri ⁊ hac fundatissima declaratione pandūtur errores modernorum.

Commentum. 108. ita interpretandum est: quemadmodum vna scientia est vnius generis: ita vna potentia debet eē vnius obiecti in genere: per vnam enim intentionē ⁊ obiectum cōmune sensus est vnus: ⁊ dicuntur cōtraria diuersa in generibus que non habent eunde; modum imutandi: ⁊ hec est causa ꝙ quale equiuoce predicatur de colore: sapore ⁊ odore propter scilicet diuersum modum imutandi quem habēt respectu suorum sensuum: predicatur ⁊ quale equiuoce ꝺ graui ⁊ leui: calido ⁊ frigido: quia calidum ⁊ frigidum sunt in predicamento qualitatis: quoniam imutant cum transmutatione alteratiua: graue ⁊ leue sunt in predicamento substantie: quia sunt de genere imutandi cum substantia: quia sicut substantia perfecta īmediate producit motum localem: sic grauitas ⁊ leuitas sentiuntur cu; motu locali: ⁊ ob hos duos modos imutandi infert Cōmentator tactum esse plus quam vnum: ⁊ carnem habere rationem medij: caro enim quia non erat perceptiua motus: ideo non poterat esse organum tactus: sunt nam q; nerui qui habent introitū in motu: ⁊ non caro: vt credidit Aristoteles antequam videret anathomiam: ⁊ colligit̄ ex hoc commento ꝙ liber de anima est vltimus in ordine librorum naturalium Aristotelis.

Quare ꝑbo oīno respectu calidi: frigidi: hūidi ⁊ sicci vnū tactū nūero: tū q: tactꝰ ponit ꝺīam inter calidū ⁊ hūidū: frigidū ⁊ siccū: ergo ē vnꝰ numero: ꝯsequētia est Aristo. infra de sensu cō. tū q: iste q̄ttuor q̄litates ꝑie hn̄t eūdē modū imutādi ergo respectu earū est vnꝰ tactꝰ numero: tū q: caliditati ⁊ frigiditati respondet vnus modus immutandi

ergo caliditati & humiditati: frigiditati & siccitati. tum quia si multiplicarentur tactus respectu calidi frigidi: humidi & sicci: non valeret hec consequentia: caro est instrumentum: ergo est vnus tactus numero: quia caro percipit per calidum: frigidum: humidum & siccum: caro itaque non est organum quia non est perceptiua motus: sed erit neruus qui duobus predictis modis imutari potest: vnde potest graue & leue sentiri sine qualitatibus primis. Sed contra: impossibile est vnum tactum numero habere simul & semel duos actus perfectissimos: quia hoc non conceditur de intellectu. 2. topicorum. capite. 25. dicit Aristoteles: contingit multa scire: intelligere non tactus simul sentit frigiditatem & humiditatem aque non eodem actu: ergo respectu frigidi erit vnus tactus: & alius respectu humidi. Dico vnum sensum posse simul duo obiecta percipere: non tamen ita perfecte. sicut vnum: & est sententia Aristotelis in de sensu & sensato: quando dicitur album & nigrum posita iuxta seinuicem magis elucescere: intelligitur ea cognitione distinctiua perfectius sentiri sensatione communi quam propria.

Circa commentum. 109. Alexander errauit ponendo carnem organum tactus. Themistius idem videtur velle esse organum & medium. Verum & in dictis Auerrois est apparens contradictio: in de sensu & sensato & .2. colliget: fatetur carnem esse instrumentum tactus. Solutio est: Commentator procedit ibi ac si tactus vnus existeret: cuius signum euidentissimum est: quia ibi facit mentionem tantum de tactu respectu calidi: frigidi: humidi & sicci: & colligitur ex secundo colliget Auerroim voluisse vnum tactum numero respectu quattuor qualitatum primarum: in hoc secundo de anima comparabatur tactus ad qualitates primas & graue & leue: non ergo caro sed neruus concluditur esse instrumentum: sed nunquid grauitas & leuitas sint forme substantiales grauium & leuium dicemus anno futuro. 4. celi primo & secundo. Amplius: hec consequentia: sensibilia tactus non communicant in eodem genere: ergo tactus est plus quam vnus: declarata est supra. 107. & . 108.

Sententia. xxx. ostenditur quid faciat difficultatem in proposito: que oritur ex hoc: quia caro est pars nostri corporis: quia tamen demonstratio coegit plures esse tactus: ideo caro non organum: sed conuincetur eam habere rationem medij intrinseci.

Sententia. xxxi. declaratur necessitas ob quam caro fuit applicata: & propter quid ipsa ponitur medium: & ex quo fit caro: & colligitur quod non datur demon qui sit elementum: quia non esset animatus. Amplius hec consequentia Auerrois: animalia indigent in salute vt sentiant tangibilia ergo medium est pars animalis: tenet: quia alij sensus in distantia percipiunt: tactus propinque: ideo dedit natura instrumentum cum medio intrinseco. Rursus: commune est omni sensui habere medium ergo & tactui: non est elementum ergo mixtum ergo est caro: hec vltima consequentia videtur non valere: ideo Aristoteles fuit breuis: vt ingenium nostrum excitaret: & etiam Auerrois non deducit consequentiam: quam sic deduco: illud medium est pars animalis ergo os: vel caro: & sic de alijs: ceteris destructis concluditur carnem habere rationem medij. ¶ Iterum quia Auerrois dicit terrestreitatem dominari in carne: tenetur consimiliter terram dominari in carne quantum ad qualitates motiuas: ignem vero vel aerem quantum ad alteratiuas. Contra omnia membra sunt naturaliter grauia & densa ergo naturaliter frigida: grauitas enim & densitas insequuntur frigiditatem: ergo si elementa frigida dominentur in membris motiue: dominabuntur & alteratiue: quia qualitates motiue secundum viam communem comittantur alteratiuas: quare putandum est omnia membra cuiuscunque animalis frigide esse complexionis: quantum ad complexionem eorum innatam que resultat merito componentium: merito vero complexionis influentis que prouenit a spiritibus in membris influxis ipsa ab equali ad pondus declinare possunt per calidum & humidum.

Sententia. xxxii. ostenditur tactus esse plures & quod latet propter carnem esse medium: & ratio est ista: si omnis caro tangeret & gustaret putaremus tactum esse idem gustui: tamen non esset: nam extimaremus quod sicut idem est medium ita eadem est virtus: sed quia non omnis caro gustat: patet quod non sunt vnus sensus gustus & tactus. Similiter quia videmus quod per carnem sentimus graue & leue & alia tangibilia putamus quod sit idem sensus: & non est ita: ideo causa quare latet plures tactus esse est identitas medij.

Digressio.

Non est difficultas hec pretermittenda: nunquid dolor & delitia sint operationes sensus tactus: videtur quod non: quia dolere & delitiari est sentire conueniens vel disconueniens: sed cognoscere conuenientiam vel disconuenientiam pertinet ad fantasiam cum sint intentiones non sensate: quas nullus sensus exterior percipit ergo. Item dolor est tristis sensatio ergo tactus non dolet: quia nullus sensus exterior percipit per se sensationem aliquam. ¶ Rursus si dolet & delitietur: plures essent tactus quam duo: quia hec nec graue & leue sunt: nec aliqua quattuor primarum qualitatum. ¶ Amplius sensibile perficit sensum & ei non contrariatur: dolor ledit & est contrarius sensui tactus: ergo non est obiectum illius. In oppositum: dolor est perceptio contrarij materialiter imprimentis inquantum realiter imutat organum tactus: applicato enim contrario sensui tactus causatur dolor: quia realiter imprimit: non sic autem fantasiam realiter imutat: ideo &c. Pro expeditione quesiti dico in primis vnum: quod aliud est dolere: aliud dolorem percipere: sensus exterior dolet: non tamen percipit dolorem: interior percipit dolorem: non tamen dolet: vnde dolere est imutatio realis: & tactus habet hanc prerogatiuam vt imutetur realiter & spiritualiter: & ita dolere est percipere contrarietatem rei contrarie & est imutari realiter: sed percipere dolorem est imutatio spiritualis tantum. Similiter dicatur aliud esse delectari: aliud percipere delectationem. Dico secundo quod dolor & delitia causantur a qualitatibus primis: quia dolere est percipere contrarietatem rei contrarie: & delitiari est sentire conueniens remouendo disconueniens: & hoc est a qualitatibus primis: patet de manu posita ad ignem: vnde perceptio gaudij & tristitie non est egredi a dispositione preter naturam vel a naturali: quia illud est quod priuatiuum: sed simul coniunguntur deperditio dispositionis preter naturalis & acquisitio naturalis dispositionis: vel econuerso: doloris namque dolor aut est mala complexio diuersa: aut solutio continuitatis: licet Auerrois. 3. colliget capitulo. 31. posuerit doloris malam complexionem diuersam tantum causam: delitia est remotio illa

rum: ⁊ que habetur in actu venereo est vt ego reor veluti illa que habetur in scabie: verū in scabie causatur delitia priuatiue: pro quanto humor salsus existens in superficie cutis dolorem causans sculpēdo remouetur: in venere oportet ponere qualitatē positiuam causantē delitiam: cum ibi non sit dolor precedens: vnde in venere causatur aliqua solutio continuitatis in erectione virge: que non est multū sensibilis quā quidem remouet sperma: ⁊ sic causat delitia: vel forte ibi est caliditas temperata ⁊ moderata habens causare delitiam in tali parte: ⁊ est simile de cibo qui digeritur in stomaco a tali qualitate: quia a maiori non sic posset: ⁊ ita cōcludo breuiter ꝙ dolor ⁊ delitia causantur a qualitatibus primis ⁊ imutant obiecta doloris ⁊ delitie cum imutatione alteratiua ⁊ forte interdum cū imutatione locali. Neqꝫ rationes prius facte concludunt: ad primam: dico ꝙ non est verum ꝙ dolere sit perceptio rei disconuenientis: sed rei contrarie contrarietatem sentire: conuenientia ⁊ disconuenientia non percipiuntur a sensu exteriori sed interiori: quare nō sequitur: tactus percipit rem contrariam materialiter imprimentē: ergo percipit rem disconuenientē: licet sit idem realiter: ⁊ est simile ꝙ eadem res est ens ⁊ bonum: que quidē sub ratione entis est obiectum intellectus: sub ratione boni voluntatis: non tamen sequitur ꝙ sub vtraqꝫ ratione sit obiectū intellectus: ita in proposito non valet: tactus percipit rem contrariam: ⁊ illa vt sic est disconueniens ergo percipit illā sub ratione discōuenientis: quia vt sic ad sensum interiorē pertinet. Ad secundā: negatur consequentia: sed debet inferri tactum non percipere dolorē: quod ego cōcedo. Ad tertiam: sufficiunt duo tactus: quia obiecta doloris ⁊ letitie imutant altero duorū modorū. Ad vltimā dico obiectū iproportionatum imperficere ⁊ corrūpere: hec de digressione.

Sententia. 113. non solū gustus ⁊ tactus egent ope medij intrinseci: verum ⁊ mediū extrinsecū per accidens necessario tamen plane requirunt. Si nāqꝫ tangens ⁊ tangibile in aqua locentur: inter ea aqua mediabit: eodem modo de is dici potest que in aere inueniunt: iter duo ergo corpora dura se debentia tangere cadit mediū extrinsecū vel aqua vel aer: ⁊ hec propositio: omne corpus habet profunditatē: scribitur primo celi. 2. quam ideo accepit Aristoteles: ne qs diceret elemētum simplex carere profundo: ⁊ cum humiditas esse non possit sine aqua vel aere conuincitur palam elementa esse in mixto formaliter.

Amplius induco vnam apparentem cōtradictionem. 7. physicorū. 10. affirmatur mouens ⁊ motum semper debere esse simul: hic asserit fieri nō posse: vt duo corpora dura saltem discōtinua adinuicem imediate se tangant ſm superficies extrinsecas. Solutio ē: Dico primo ꝙ omne motum est motum in pleno. 4. physicorū. 71. Dico secūdo ꝙ plenū se tenet ex parte mobilis: ex mobili. n. ⁊ pleno fit vnum aggregatū quod dicitur moueri. Dico tertio ꝙ tunc totum tangit totum: quando ſm aliquā sui partē tangit illud veluti dicit. 2. celi. 42. celum tangit oīa sublunaria: his habitis plana ē solutio: quia inter duo corpora dura quatenus duo corpora sunt semꝑ mediat aliquid: vt vo mobilia sunt: nihil interponit: nam cū manus mea mouet lapidē in aere: ex lapide ⁊ aere efficitur vnum congregatū quod quidem mobile nuncupatur.

Sententia. 114. ⁊. 15. tangibilia ⁊ gustabilia per media extrinseca plane sentimus: quēadmodū ⁊ id quod sonat: ⁊ visibile ⁊ odorabile: verū hec quidē eminus: illa vero cominus sentiuntur: quapropter latet si per medium illa percipiantur: eteniuero si per subtilē pellē positā circa carnem sentirem⁹ oīa tangibilia ipsam nō animaduertentes: sic nos tū vtiqꝫ sentiremus: vt nunc i aere sentimus ⁊ aqua: nūc. n. videmur res ipsas tangibiles tangere ⁊ nullū mediū esse. Interest autem inter tangibile ⁊ ea que sonant ⁊ visibilia: nā hec qdē sentimus medio in nos aliquid agēte: at tangibilia sentimus non a medio: sed vna cum ipso medio moti: vti fit: cum quispiam per clipeum est ꝑcussus: non enim percussus clipeus percussit: sed fit: vt ābo sint simul percussi clipeus atqꝫ miles.

Auerrois. 114. dici: cum fuerit concessum hoc quod diximus ꝙ corpora sic ea impossibile est vt tangant se in corporibus humidis: nisi inter ea sit aliquod corpus ex illo humido: quare querendū est nunquid duo corpora dura possint se imediate tangere: videtur ꝙ sic: quia aliter cū graue descendit supra graue a proportione minoris inequalitatis proueniret actio siue prohibitio actionis. Item a principio multis aer interclusus nō sufficit resistere ergo in fine modicus aer non erit potēs resistere. Rursus experientijs multis: de securi scindente lignum: de ferro perforante craneum: de fundamento domus quod esset in aere. Ad oppositum arguitur: si esset possibile duo corpora imediate se tāgere: eleuetur vnum corpus durum ab alio equaliter ⁊ sequitur ꝙ aer circūstans infinita velocitate mouebitur: ⁊ tamen ab agente finito: ⁊ a proportione finita: consequens falsum: probatur consequentia: quia vel aer circunstans subito replebit illud spatium inter medium: vel non: si non: dabitur vacuum: si sic: ille aer infinita velocitate mouebitur: quia subito pertransibit totum illud spatium. Item est auctoritas Aristotelis ⁊ Auerrois dicentium aerem mediare inter ea que se tangunt in aere: ⁊ aquā inter ea que se tangunt in aqua: ⁊ iste rationes concludunt partem negatiuam quesiti esse veram: ⁊ ad rationes in oppositum respondent moderni aerem minimū virtute nature vniuersalis resistere graui: ⁊ hoc ne detur vacuum: aut ne moueatur aliquid infinita velocitate: ⁊ ille aer interclusus appetitu particulari appetit moueri supra graue: appetitu tamen vniuersali impeditur motus eius: ne detur vacuum: non erit ergo admittendum duo corpora dura ſm superficies planas immediate se tangere: At multi arbitrantur duo corpora plana abinuicem equidistanter eleuari posse: ⁊ quia non datur prima distantia qua aliqua corpora nunc distent: que primo se tangebant: quia quecunqꝫ nunc distant per pedale prius distabant per medietatē pedalis ⁊ sic deinceps: non datur primus aer qui primo sit petiturus centrum: ⁊ hoc pacto euitatur vacuū: ⁊ motus in instanti: ⁊ hoc est quod dixerunt alij immediate post hoc aer exterior punctum medium tanget: nullus tamen aer immediate post hoc ſm quodlibet sui punctum medium attinget: ⁊ ꝙ infinita velocitate mouebitur ille aer ad punctum medium: nec dabitur primum instans in quo tāget: sed vltimum in quo non: eo ꝙ in quolibet tēpore incipiente ab instāti pūti tāget: nec

ex his

ex his sequitur ꝙ detur motus instantaneus: imo
ille aer ⁊ quelibet eius pars que mouebitur successiue
mouebitur: ⁊ inquantum ps aeris erit in illis corporibꝰ
propinquior tanto velocius mouebitur: ideo in infi
nitum intendetur motus illius aeris ſm illud extre
mum: verum Aristoteles ⁊ Auerrois videntur cõsenti/
re prime opinioni: dicebat. n. Auer. in fine cõmenti
presentis. 15 nos in rei veritate nihil tangimus nisi
per mediationem earum.

Auerrois. 115. primo dicit: sed debes itel/
ligere hic per simul: non quia in
eodem tempore patitur mediũ ⁊ sensus a tangibili/
bus ⁊ in illis: duobus tẽporibꝰ. Sensus est: qꝛ affir
matur hic visum nõ simul cum medio pati a visibili:
est dubium: cum. n. ista actio sit carens cõtrarietate oꝫ
esse instantanea: ⁊ ita in instanti eodẽ fit actio in me/
dio: ⁊ sensu: vt ergo Auerrois solueret oẽꝫ ambigui
tatem dixit: ꝙ per simul nõ intelligit simul temporis:
sed priuationẽ ordinis in causa ⁊ causato: qꝛ scilicet
medium non est causa imutationis tactus: vnde aer
exterior non est necessarius in tactu ad multiplican
das species: quoniã si per possibile tolleretur medium
extrinsecum: non minus per intrinsecũ posset spe/
cies multiplicari: nõ sic est de alijs: qꝛ carent medio
intrinseco: mediũ ergo extrinsecũ pro tactione ⁊ gu/
statione pficiendis est necessarium per accidens: quia
si tangibile debet approximari: preexigitur medium
omnino: nõ poterit itaqꝫ species multiplicari in ta/
ctu nisi in medio prius multiplicetur: iccirco appel/
latur causa ſm accidens: qꝛ illa non est necessaria ex
natura sensus: sed quoniã ipsa est necessaria ex natu
ra tãgibilis approximãdi: pro tanto dicitur necesseria
per accidẽs. ¶ Amplius ait: intẽdebat per hoc. idest
simul declarare ꝙ illud nõ est mediũ nisi qd̓ est neces
sarium omni sensui in sentiendo: sed medium quod
huiusmodi est in hoc sensu est caro: ⁊ hoc scilicet me/
dium extrinsecũ si dicet mediũ erit ſm accidẽs: nõ
ꝙ Ari. dubitauit in li: ⁊ nõ cõpleuit: neqꝫ declarauit
nodũ ſm quẽ dicitur ꝙ tangibilia nõ sentiuntur nisi ꝑ
medium extrinsecum. Sensus est: nõ est verum ꝙ Ari
stoteles dubitatiue loquutus fuerit: vt multi arbitran
tur: neqꝫ Aristoteles etiam in hoc sermone fuit val/
de obliuius: sicut dicit Themistius ⁊ alij: dicunt enim
ꝙ nos si cõcesserimꝰ ꝙ tangibilia nõ cõprehenduntur
in aqua ⁊ in aere nisi mediantibus istis. quid possu/
mus dicere in cõprehẽsione qualitatũ tangibilium in
istis duobus medijs ipsis: vnde voluit Themistius
tres sensus per mediũ: non autem medium ipsum al/
terari: infrigidatur autem ⁊ calefit simul caro ⁊ ta/
ctus: verum hec expositio nõ satisfacit exemplo Ari/
stotelis: cum clipeus non sentiat: Auerrois putat in
tribus sensibus mediũ extrinsecũ causam esse imuta
tionis eorum necessariũ ⁊ per se: in tactu autẽ mediũ
extrinsecum est necessariũ per accidẽs: quia nõ ex na
tura sensus: sed ex natura tangibilis approximandi:
ideo ly simul in textu dicebat priuationem ordinis in
causa ⁊ causato: quia medium extrinsecum non est per
se cã imutatiõis tactus: si tñ inueniri dẽat tactio: opꝰ
est vt cõcurrat mediũ extrinsecum. Preterea sentit cõ
mentator tactũ non posse imutari ab aere aut aqua si
fuerint in simplicitate quam debent habere: sꝫ mediã
te aere vel aqua imutatur a qualitatibus corpusculo
rum existentiũ in illis: ⁊ hoc qꝛ locus est similis locato:
aliter nõ cõseruaret. 4. physicorum. 33. aer ẽt ⁊ aqua
continentes animalia si haberent qualitatem ꝯtrariam:

impedirent ꝯprehensionẽ qualitatũ ꝯtrariarꝫ ab ani
malibus: recipiens. n. debet esse denudatũ a natura 188
recepti. Contra: ellementa se inuicẽ locant. 4. physi/
corum. 46. tñ inuicem agunt ⁊ patiuntur. 2. de genera
tione. 24. ergo tactus poterit pati ab ellementis nõ
obstante ꝙ sint animaliũ naturalia loca. Item tactus
percipere põt qualitates intẽsas: ergo ⁊ qualitates
ellementorꝫ existentiũ in sua simplicitate. Quidã di/
cunt ellementa vt loca non posse alterare: sed vt elle
menta. Alij credunt ellementa quatenus media ⁊ vt
loca non sentiri: sed vt receptiua corpusculorꝫ. Con/
tra: ellementa vt loca animalium sunt in simplicitate
quã debent hẽre: ⁊ vt sic habent qualitates in sũmo:
ergo a tactu qui consistit in media pportione quali/
tatum tangibiliũ sentiri possunt. Dico ergo ꝑ aerem
in simplicitate nõ esse intelligendũ aerem naturalis
sime dispositum: qꝛ sic aer est calidus ⁊ humidus in
sũmo: in quo animalia viuere nõ possent: sꝫ intelligo
aerem in potositatibus imbibitũ qui nõ põt alterare
nec alterari remanens in sui simplicitate: ⁊ ita soluũ
tur rationes facte contra Auer. quas Albertus ⁊ san
ctus Thomas putauerũt demõstratiuas. ¶ Postre
mo ad mentem Auer. tenendũ est aquã remanentem
in sui simplicitate intrinsece calefieri non posse. 2. de
anima. 115. ⁊ si calidior iudicatur: hoc ẽ ꝓpter vaporum
calidorum admixtionẽ: vnde ꝓpter vapores ascen/
dentes pars suprema aque calidior apparet: ⁊ fun/
dus vasis frigidissimus existit: ⁊ ita aqua infrigidatur
quia vapores exeunt ⁊ sumptis multis aquis bulliẽ
tibus seruata in exitu vaporꝫ paritate eque citto ifri
gidabuntur. At si quis dicat. Contra: ellemẽta sunt
adseinuicem transmutabilia: sunt corruptibilia: sunt
cõicantia in materia: ergo sunt alterabilia intrĩsece.
Solutio cõis est: vt dicebam ãno superiori. 2. physi/
corꝫ primo: ellementa sunt quidem alterabilia altera
tione generationi copulata: forme. n. substantiales
ellementorum intenduntur ⁊ remittuntur: quẽadmodum
⁊ qualitates prime: quare materia stãs sub forma aq̃
intensissima: recipiens vnum gradũ caloris ꝛ recipit
⁊ vnum gradum forme ignis: ⁊ ita efficitur materia il
la sub duabus formis ellementorꝫ truncatis. Contra
si hec opinio esset vera: sequeretur materiam stantem
sub forma aque intensissima nõ posse suscipẽ formam
ignis intensissimã: nisi prius formam mixti susciperet
imperfecti: materia. n. stans sub formis ellementorũ
truncatis stat necessario sub forma mixti: ꝯstat autem
ex. 2. de generatione. 37. ellementa esse adseinuicem
imediate transmutabilia. Solutio itaqꝫ vera ẽ: non
eque citto inducitur forma ignis sicut caliditas i mã
stante sub forma aque: inuenitur. n. forma aque substã
tialis intensissima cum remissione frigiditatis: quan
do scilicet non est introducta certa determinataqꝫ ca
liditas: approximato nãqꝫ igne aque sũme frigidez
erit verum dicere: nunc nõ est remissa frigiditas: sed
imediate post hoc erit remissa frigiditas: non tamen
erit itroducta caliditas imediate post hoc ꝛ datur. n.
minima caliditas introducenda per primũ ꝙ sic: qñ
f. erit depditus vnus gradus frigoris: ⁊ tũc erit ve/
rum dicere: nũc nõ est iste gradus frigiditatis ⁊ nũc
est minima caliditas introducta: primũ. n. nõ eẽ vni
us gradus frigiditatis est primum esse introductio/
nis minimi caloris: ⁊ sublato vno gradu frigiditatis
⁊ introducta minima caliditate est forma aque remis
sa. absqꝫ forme ignis aduentu: illa minima caliditas
intenditur deinde per partem post ꝑtẽ in infinitũ: ⁊

tandem deueniēdum est ad talem caliditateꝫ ꝙ erit verum dicere: cū ista caliditate nō stat forma aque: sed cum qualibet minori stabat: ⁊ cum predicta caliditate stat ignis ⁊ cū nulla minori: sed cuꝫ qualibet maiori: ⁊ hoc modo primū nō esse forme aque in mā est primū esse forme ignis: aqua ergo calefit ⁊ alteratur intrinsece: ⁊ cum calefit: conuertitur in vaporem ideo per exituꝫ vaporū restituitur aqua pristine frigiditati. in hoc ergo: Auer. differebat ab Auicēna: qꝛ ipse volebat formā elementi remitti: remissa qualitate illius: Aui. aūt formas elementoruꝫ faciebat integras: truncatis: remissisqꝫ qualitatibus.

Circa. 116. Caro est mediuꝫ non organum. quia tangibile posituꝫ supra carnē sentit: sensibile auteꝫ positum supra organuꝫ non sentitur commode ⁊ expedite: vult Commentator sensus vt sensus indigere medio: non vt sensibilia sunt remota a sensibus: sed vt disponuntur p illud mediuꝫ ad esse medium inter esse purū corporale quod habēt in re extra ⁊ esse spirituale in sensu: nunqꝫ. n. natura vadit de opposito ad oppositum nisi per mediuꝫ in contrariis mediatis: veluti sunt esse reale: ⁊ esse in sensu: ⁊ sermo Aristotelis est hec omnia in potentia propinqua. i. imediate inferens quecūqꝫ approbata sunt. Cōtra. 3. tegni. 54. arbitratur plusqꝫ cōmētator sensibile positum supra sensum causare sensationem: qꝛ neruus discopertus dum tangitur: sentit. Et si diceres ꝙ vna pars nerui hꝫ rationē medii: ita diceretur ad rationeꝫ Aristotelis de carne. Dico ergo secus esse de carne. secus de neruo: est. n. caro totaliter discoperta: neruus āt naturaliter ⁊ totaliter coopertus: ideo ⁊c̄. ¶ Rursus: oculo apparēt sentile existētes in oculis senes iudicant maculas nigras existentes in oculis eorum. Tinnitus in auribus percipitur. Amaritudo lingue a lingua. Febricitantes caliditateꝫ ⁊ frigiditateꝫ cognoscunt. Dico in oībus sensationibus mediuꝫ oportere inueniri: at vna pars instrumēti sepe numero supplet rationeꝫ medii: requirunt ergo sensus oēs mediuꝫ necessario ⁊ per se: ⁊ non tantuꝫ per accidens vt credidit Trusian⁹ loco allegato: sensibile. n. se hn̄s p modū obiecti ⁊ medii positū supra sensuꝫ sentitur sm ptem remotaꝫ: nō propinquam.

Circa. 117. Qualitates prime insunt corpi quatenus est generabile: vt excludantur corpora celestia: sunt nāqꝫ mixta corruptibilia sm totum: elementa vero sm ptem non sm totū. 2. de gnātione 97. quare ppositio Aristotelis. 3. ḋ anima. 63. omne corpus est tangibile: est vā de subcelestib⁹: vt Auerrois docet. 3. physicorū. 48. vnde maior est colligantia sensus visus cum tactu: qꝫ obiecti visibilis cum obiecto tangibili: non īmutant. n. sensibilia coīa sensum exteriorē nisi sint cōiuncta sensibili proprio illi⁹ sensus. ¶ Amplius adiungit Auer. ⁊ que sunt ex eis: vt asperū ⁊ duruꝫ: ⁊ alie differētie tangibiles: ⁊ que sunt cōiuncte cum eis: vt graue ⁊ leue: ne quis extimaret tactuꝫ esse vnuꝫ: si. n. qualitates prime forent tātum tangibiles: vnus dūtaxat inueniretur tactus: supra. 108. ¶ Rursus: i calce Cōmēti ait Auerrois: ⁊ opināduꝫ est ꝙ hoc est caro aut nerui. Cōtra: dixit supra ꝙ neruus: hic dubitat: ergo. Dico ꝙ dubitat: non quia ipse dubitet: sed propter opiniones varias: quasi dicat: qualitates prime sunt obiectum tactus: siue organuꝫ sit caro. siue neruus.

Auerrois. 118. primo dicit: sentire. n. qꝛ est aliqua passio sm modū dictuꝫ. i. perfectiua: supra. 57. ⁊ oē patiens habet agēs: ⁊ oē agens agit sibi simile in actu. i. cuilibet potentie passiue correspondet actiua naturalis. 5. methaphy. 17. primo celi. 124. si nāqꝫ in natura nō detur agens potens generare celum: ergo non ē generabile: impossibile est. n. ymaginari aliquid possibile respectu patientis ⁊ non respectu agentis. Amplius ait: ⁊ intelligo ꝙ sensus tactus impossibile ē vt careat simpliciter calido ⁊ frigido ⁊ sicco ⁊ humido: ⁊ ideo iste sensus comprehendit sua sensibilia sm totū: sensus aūt tactus comprehendit extrema. Cōtra: ergo aliquid esset sensibile non sensatum: patet de illo medio. Solutio est: nullus sensus tactus percipit oē tangibile: at oē tangibile sentitur aliquo sensu tactus: nam in complexione illa media ē latitudo: ⁊ sensus vnius cōplexionis percipit alterius complexionē: nullus tamen vnus tactus omnem percipit qualitatē tangibilem: licet omnis qualitas ab aliquo percipiatur. Rursus inquit: sensus tactus distinguit ⁊ comprehendit sensibilia: quia est medium: mediuꝫ. n. distinguit: qꝛ recipit vtrunqꝫ extremum ⁊ assimilatur ei ⁊ efficitur cuꝫ eo idem. Contra Aristoteles in predicamento quantitatis putat absurdissimum fore fateri duo cōtraria enuntiari de eodem ⁊ respectu eiusdē: ⁊ respectu diuersorum: ergo pallidū nō poterit vocari albū ⁊ nigrum. Solutio est: duo contraria sm perfectā rōnem contrarietatis de eodē minime affirmari possunt: at contraria sm impfectā rōnē ꝯtrarietatis nihil prohibet de eodem verificari.

Preterea aduertendū nullum post modicū tempus sentire caliditatē balnei aut frigiditateꝫ aque: qꝛ caliditas balnei ⁊ frigiditas aque sūt tactui conāles: eque aūt calida nō sentim⁹ aut frigida. Iterū hō nō sentit caliditatem cordis: ⁊ frigiditatem cerebri: quia forte illa homini sunt connaturalia. Item similis caliditas in neruo ꝓhibet representationem: ⁊ sm multos ꝓductionē speciei a simili qualitate: ⁊ si spēs ꝓducantur a qualitate simili: nō producitur tn̄ opatio tactiua: qꝛ requiruntur spēs cuꝫ dissimilitudine obiecti: ⁊ n̄ assuefactione eiusdeꝫ: cōcludo itaqꝫ duos esse sensus tactus quos medio intrinseco ⁊ extrinseco tenēt Ari. ⁊ Auer. indigē respectu cuiusēūqꝫ tangibilis.

Circa. 119. quia nullum membrū ꝯsequutū erat medietatem dignius qꝫ caro: ideo antiq fecerunt carnē instrumentū tactus: tamen neruus vicinus ē carni in temperamēto: vt deseruit tactui percipiēti qualitates primas: vt erat motiuus fuit non ita temperatus: sicut existebat caro.

Circa. 120. Tactus est tangibilis ⁊ intangibilis quē homo habet certissimū ꝓpter equalitatem complexiōis: ⁊ bonus tactus subtiliter cognoscit causas sensibiliū: ideo vera delectatio ⁊ dolor in tactu existūt: alioꝝ sensuū ē potius quedam complacentia nō voluptas: ꝓpositiones itaqꝫ p̄senti pte patefacte. scitu ⁊ memoratu digne tales iterū reassumantur. Prima est: sensus tactus ē virtus diffusa p oēm carnem ⁊ cutim per quē quidem apprehēduntur qualitates prime: ⁊ grauitas ⁊ leuitas. Secunda ē. Duo sunt sensus tactus: cum sint duo modi imutandi tactum: alteratione scilicet ⁊ motu locali. Tertia ē. Caro est medium: neruus vero instrumentū sensus tactus. Quarta est: qualitates prime sunt obiectū vni⁹ virtutis tactiue: graue vō ⁊ leue alteri⁹: hec igitur sunt q̄ de singulis sensib⁹ gnālr ⁊ breuiter execuu sum⁹.

In vno quoqꝫ

Tex. Cõmen. 121. vsq ad. 128.

In vnoquoq. Presenti parte que est a Textu cõmenti. 121. vsq ad. 128. tractans Aristoteles de sensu vniuersaliter inducit has propositiones: sensus omnis formas et species haurit citra materiã. Quãuis sensus et primũ sensoriũ subiecto nõ distent tamen diuersa sensorio et sensui essentia est. Exupantia sensibilis pnitiẽ affert sensorio et sensui. A tangibilibus sepe patitur id quod virtutẽ nõ habet tactiuam: at a ceteris proprijs sensibilibus quod est non cõprehendens minime pati potest.

Circa. 121. In primis ꝯsiderãda est hec ꝯñtiat cera recipit eodẽ modo figurã: siue sigillus fuerit ferri: siue argẽti ergo sine materia: colligit hoc fundamento: forma alia et alia aliam et aliam exigit dispositionem. 2. de anima. 26. 7. physicorũ. 29. 12. methaphysice. 22. iccirco si sm esse reale sigilli cera susciperet: nõ eodem modo reciperet figuram ab annulo ferreo et argẽteo: quoniam alia est dispositio pro forma ferri: alia pro forma argenti. ¶ Amplius ait: si reciperet sensus formas cũ mã: tunc idẽ eẽ haberent in aia et extra animaz et ideo in anima sunt intentiões et cõprehẽsiões: et ex aiam nõ sunt intentiones: neq cõprehensiones: sed res materiales nõ cõprehẽse omnino sm. i. esse mãle: et paulopost subdit: et non patitur sensus ab eo sm ꝙ est color aut son⁹. i. sm esse reale: quoniã si ita esset: cõtingeret ꝙ cum reciperet ipsum esset color aut sonus nõ intẽtio: intentio eniz coloris alia est a colore. sensus est: nanuitas formarũ intentionaliũ inuenitur sine propria peculiariq materia: et absq cõtrarietate materie: necnon et sine distractiõe et impedimẽto materie: at forme in esse reali in propria materia et cũ cõtrarietate et impedimento nascunt: esse itaq forme in anima vocat cognitio: esse vero eiusdẽ in re nõ comprehẽsio nominatur. ¶ Rursus ait Auerrois: dixit sm ꝙ est in hac dispositione et intentiõe obseruando se ab intentionibus quas recipit intellect⁹: ille. n. sunt vniuersales: iste autẽ sunt particulares. Sensus est: intentio vniuersalis est in intellectu: particularis in sensu: illa cõprehensio vniuersalis dicitur et scientia: hec cõprehensio particularis et imago: primo methaphysice. 27. vnde esse sensibiliũ in obiecto et materia nõ est eẽ sensibiliũ in medio et sensu: quia vel sensus non sentirent: vel obiecta pciperent supra. 61. et. 3. de anima. 6. forme sensibiles alio modo materiã: alio modo sensus denominant: illam sm esse reale: hos sm esse spirituale: et cum sensatio et intellectio sint re ipsa forma sensata et intellecta affirmo iterũ eandẽ numero formaz realiter sm diuersa eẽ in re: sensu et intellectu reperiri: colligitur et illa eẽ spiritualia nullatenus dici posse entia realia formaliter: verũ ponẽtes sensationem et intellectionẽ realiter ab obiectis differre illa eẽ entia realia formaliter affirmare tenẽtur: est itaq omnis sensus susceptiuus specierũ sine mã. Cõtra: singulare est a materia: sensus est singularium: ergo erit eorum que sunt cum materia. Dico formaz singularem sm esse reale esse a materia: in sensu vero est cõprehensio obiecti cum hic et nunc: ceterisq conditionibus indiuiduãtibus. Item: forma que nõ est in materia est vniuersalis: ergo albedo in visu erit vniuersalis. Dico formas nõ esse vniuersales actu nisi in intellectu qui est vniuersalis p essentiam: in materia sunt vniuersales remotissime: in sensib⁹ propinque: et hec omnia hic approbata confirmauit Themistius suis elegantissimis verbis dicens: sed qd diximus sepe et sepe dicemus: species rerum et ratio concipitur: quo fit: aut passio hec nõ in cõuersionem: mutationemue sed in cognitionẽ et iudicium desinat: nulla. n. materia de forma sibi accidente herenteq iudicium fere põt: ꝗ materia suopte ingenio insipiens: bruta irrationabilisq est.

Sentẽtia. 122. Sensus sedem in primo sentiendi instrumẽto hʒ: nã sensus nihil aliud est ꝗ̃ facultas et forma primi sensorij: et lʒ sensus et sensoriũ subiecto non distent: tñ sensorio et sensui diuersa est ratio: nam sensoriũ magnitudo est atq corpus: sensus vero forma et ratio corporis. ¶ Auerrois dicit: et qd recipit istam virtutẽ que ẽ intentio abstracta a materia. i. nõ recepta cũ materia: et cum ꝯtrarietate et impedimento materie: est primũ sentiens: et cum receperit eam efficiet idem. i. ꝯsimile obiecto: vnde virtus sensitiua põt vocari intentio abstracta a materia: quatenus recipit intentionẽ abstractam a materia: sed in numero differunt primum sentiens et virtus in eo recepta que est intẽtio abstracta a materia: illud. n. qd sentit ẽ aliquid corporis et non sentit qd est corpus. i. non corporaliter recipit: neq sensus est corpus: sed intentio et potẽtia illius corporis qd est primũ sentiens: dicitur nãq sensus intentio: quia mediante sensu anima tẽdit i obiectũ.

Circa. 123. et. 124. Excellẽs sensibile perimit sensum: ppter alterationẽ realem alteratiõi spirituali copulatam: et quia intellectus tantũ spiritualiter imutatur: ideo nõ corrumpit: ꝗnimo magis pficitur ab excellenti intelligibili: et cum plante non ita patiantur vt formaz et rationẽ solam accipiãt: nec n. ea natura fructices sunt: vt species qualitatũ materia abiunctas. i. nuda et mera simulachra earũ concipere possint: non habuerunt plante aliquod sentiendi instrumentum: sed virtus vegetatiua tantũ illis concessa fuit.

Obseruandum est et multum vtiliter: albedinem in re habẽ partem extra partem et totam esse in tota superficie: et partem in parte: in medio vero et organo existit tota albedo in toto aere et tota i qualibet parte: ad hũc sensum ꝙ similitudo cuiuslibet partis albedinis est in qualibet parte aeris potente suscipere similitudinem: intellectus autem sunt toti in toto et toti in qualibet parte seruata semper eorum vnitate numerali.

Sententia. 125. Nihil videtur pati a sensibili nisi sensus: hac ratione: sensus diffiniuntur per sensibilia: ergo sensibilia non agunt in alias potentias: ꝗ potentia diffiniri habet suo actu: et cum sensibile sua actione determinetur ad sensum nõ infert passionẽ nisi sensui. Auer. in cõmento ait: hoc indiget magna inquisitione: ipse. n. quasi opinatur ꝙ sensuum quidam sunt in capitulo relationis: et quidaz sunt in capitulo actionis et passiõis per se: et accidit eis relatio. Sẽsus est: quidã sensus sunt in capitulo relationis. i. dicũtur ad conuertẽtiã cum suo sensibili: quia scilicet sensibile nõ agit aliam actionem nisi illam a qua sensus patitur: nec sensus alia passione patitur ꝗ̃ sensibile agat: tales sunt: visus: auditus: odoratus: at quidam sensus sunt in capitulo actionis et passiõis per se: et accidit eis relatio i. cõuertibilitas ꝯccidit eis sm suam actionem spiri-

tualem . tangibile tamen vt agit spiritualiter cõuertitur cum tactu.

Sententia. 126. Neq̃ color neq̃ son⁹: neq̃ odor in corporibus q̃cq̃ agunt sed ea nimirum in quibus sunt ipsa: aer. n. qui est cum tonitruo scindit lignum: at tangibilia ⁊ sapores agũt si. n. non agerent: a quo inanimata paterentur atq̃ alterarentur? ¶ Auerrois dicit: s̃ sonus est intentio q̃ nõ inuenitur nisi in audiente: ⁊ quasi est in capitulo ad aliquid: nõ in qualitate: ⁊ similiter odor apud ipsum est s̃m q̃ exposuimus. Sensus est: sonus est intentio ⁊ quasi ad aliquid: q̃ qualitates de prima specie sunt magis relationes q̃ qualitates. 7. physicorum. 20. est dignius vt comprehẽsio existimetur esse de capitulo ad aliquid q̃ de qualitate: primo methaphysice. 28. species sunt relatiue: est autem species forma vt h̃z esse in intellectu. 7. methaphysice. 48. vniuersale est ĩ capitulo ad aliquid: sed intentio forme in itellectu est vniuersalis actu: ⁊ dicebat Albertus magnus. 7. physicoꝝ. 20. sciẽs s̃m scientiã quã adeptus est maxime dicit̃ ad aliquid: licet. n. sit species quedã qualitatis scientia s̃m q̃ est in anima vt in subiecto: ⁊ animam denominet s̃m q̃ dicitur sciẽs vel prudens: tñ s̃m q̃ est in se vel s̃m suam generationem qua generatur in anima maxime est ad aliquid. ¶ Rursus inquit: sed tangibilia ⁊ sapores magis sunt in capitulo d̃ agere ⁊ pati q̃ in capitulo relationis. i. tangibilia ⁊ sapores agunt nõ solum in tactum ⁊ gustum: verũ ab illis inanimata alterant̃. ¶ Iterũ dit: iste actiones vtrum sint saporis aut sint de sapore quasi motus aeris de sono indiget cõsideratione: s̃ accepit hic q̃ sapor est modus tangibilis: cũ sit similis ei. Sensus est: sapor est modus tãgibilis: q̃ quo ad imutationem debet esse cõiunctus humori: nõ sic est de odore: sapor quoq̃ exigit corpus pro sui imutandẽ: nõ odor: supra. 101. vñ qualitates prime sunt ordinate in cõuersionem ⁊ mutationem: alia sensibilia ordinant̃ in cognitionẽ: ⁊ hec oĩa insinuauit Themistius dicens: nam vestes salsugine: aut aspergine aliasitum aut aliud vitiũ cõtrahunt: non sapor id tamẽ gustabilis facit: sed tanq̃ ea qualitas que nãm corrumpendi putrefaciendiq̃ habeat.

Sententia. 127. Ea que a sono: odore: colore q̃ pati pñt aut sunt sensus aut sunt corpora que terminis vacant ⁊ nõ manent: vt aer: olet enim ipse tamẽ aliqd passus: olfacere quoq̃ sentire est: at aer passus citto sensibilis fit. ¶ Auerrois dicit: aer. n. nõ patitur ab eis nisi quia ẽ ventus ⁊ ventus est corpus non determinatũ neq̃ fixum: corpora. n. que patiunt̃ a tangibilib⁹ sunt determiata ⁊ fixa: idest a colore: sono ⁊ odore ⁊ sensus ⁊ media patiunt̃ quatenus ordinant̃ ad sensationem producẽdam: at a tangibilibus patiunt̃ corpora determinata ⁊ fixa. i. nõ quaten⁹ ordinant̃ in cognitionem. ¶ Item ait: dicemus ei q̃ cum aer patiatur velociter a sensibili efficitur p̃ hanc passionem sensatum illi sensui: sensus aũt fit per hanc passionem sentiens nõ sensibile. Sensus est: colligit hec sequella: hoc recipit nõ spiritualiter ergo nõ cognoscit: nõ tamẽ valet: recipit spiritualiter ergo cognoscit propter scilicet medium quod est dispositio ad cognoscendum: sensus aũt ideo cõprehendit q̃ suscipit spiritualiter ⁊ non tamẽ dispositio.

Est itaq̃ animaduertendũ sensibilia ĩ tres sensus nõ existere in medio nisi s̃m potentiã ⁊ viam ⁊ transitũ: color in medio habet esse potentiale: ĩ obiecto ⁊ sensu actuale sonus in aere habet esse actuale vt aer ẽ materia soni quatenus vero ẽ medium ibi h̃z esse potentiale. Gustus aũt ⁊ tactus habent quidem sensibilia que sunt actu in obiecto: medio ⁊ organo: nihil itaq̃ spiritualiter alteratur nisi anima: vel media vt ordinant̃ in cognitionem: possunt nãq̃ sensibilia agere naturaliter actione medij ⁊ actiõe materie. Color ⁊ odor in aere nunq̃ agunt actione materie: sonus in aere ⁊ actione medij ⁊ materie ẽ potẽs agẽ: in sensum tamen actione medij tantum: qualitates prime in tactum vtraq̃ actione agere possunt: hec sunt que de sensu vniuersaliter vobis exponẽda proposueram.

¶ Tex. Cõmẽ. 128. vsq̃ ad. 136.

Quoniam. Quia modus mouendi sensum similis erat modo mouendi intellectum. 3. de aĩa. 3. ideo anteq̃ de intellectu differeretur prius de modo imutandi sensus interiores ptractandum fuit q̃ de intellectu: ⁊ ne quis existimare potuisset Aristo. positurũ sensus exteriores alios a dictis: introducit̃ presens pars que ẽ a Textu Cõmenti. 128. vsq̃ ad. 136 qua varijs rationibus declaratur non posse inueniri animal habẽs sextũ sensum. Themistius ⁊ sanctus Thomas initiũ hic cõstituunt tertij de anima: hoc fundamento: volens Aristoteles concludere intellectũ non esse sensum: cum palam existeret eum non esse visum: auditũ: olfatũ: gustum ⁊ tactum: incepit inquirere. nunquid in parte sensitiua reperiatur aliqua potentia cognoscitiua alia a predeclaratis: Albertus ⁊ Egidius auspicant̃ tertiũ de aĩa. 2. de aĩa. 150. Uerũtamen aduertendũ ẽ: tractare discrimen inter intellectũ ⁊ sensum preuiũ est ad tractatum de intellectu: antiqui. n. crediderũt sensum eẽ intellectum: quia ambo iudicabant ⁊ discernebant: subijciebantur q̃ celo. At veritas Peripatetica ẽ: intellectus humanus quo ad esse in sorte pendet a celo: nõ tamen simpliciter ⁊ absolute: nõ est. n. subiect⁹ potestati materie: neq̃ agentis absolute: s̃ agentis circa instrumẽtũ: veluti ⁊ materia prima quo ad suũ esse in potentia non dependet a celo: sed quo ad esse actuale que habet a formis: ⁊ hac ratione dicit̃ celũ causa generationis ⁊ conseruationis hoĩs: quia est causa preparationis ⁊ dispositionis materie stantis sub intellectu. Est item homo subiectus celo quo ad sanitatem ⁊ egritudinẽ ⁊ operationes sensitiuas: intellectio ⁊ volitio subiciunt̃ celo ĩdirecte p̃p colligãtiam intellectus cum viribus sensitiuis: homines. n. nobilioris complexionis sunt ⁊ nobilioris mentis ⁊ intellectus.

Sententia. 128. Sensum nullum alium esse preter q̃nq̃ enumeratos vnusquisq̃ credere põt: q̃ si sensus nobis defitiat aliquis ⁊ instrumẽtũ necesse est illius nobis deesse. ¶ Auerrois dicit: manifestũ est per se q̃ oẽs qualitates tangibiles s̃m q̃ sunt tãgibiles sunt sensibiles a nobis ⁊ comprehense per tactum: ⁊ similiter est de qualitatibus visibilib⁹: audibilib⁹ ⁊ olfatiuis. Sẽsus ẽ: quicunq̃ habet aliquem sensum est perceptiuus cuiuslibet qualitatis pceptibilis per illum sensum. Contra: ab odoratu humano multi odores pcipi nõ possunt: ergo. Dico hominem per se perceptiuum esse cuiuslibet odoris: per accidens tamen stat odoratum

fortis

fortis nec percipere: nec posse ꝑcipere multos odores: vñ sensus oēs sua sensibilia fm aliquez graduz. sentire possunt: ⁊ si nō fm omnem gradum. ¶ Amplius: hec propositio: si alicui deficit sensus: eidē deficit organum: vera est hoc fundamento: q2 sensus ⁊ organū ordinanf vt forma ⁊ ꝓpria materia: ⁊ est vera propositio: si deficiat a tota specie: ex his itaqz ꝓpositionibus format Cōmentator rōnem istam: in nobis nō sunt plures q̄z quinqz sensus ⁊ quinqz organa ⁊ sumus perfectissimi: ergo. ¶ Preterea Themistius enumerat tactus ex vario modo imutādi: ⁊ vult Aristotelem querere: an qualitas aliqua corporū habeatur que a nobis cōprehendi nō possit. ¶ Iterum aduertenduz intellectū humanuz indigere sensibus interioribus ⁊ hos exterioribus deficiente. n. sensu exteriori deficit noticia illius sensibilis quo ad simplicem intentionem.

Sententia. 129. Omnis sensus p medium senti: mediū autem aut cōiunctum aut seiunctū esse oportet: at nos habemus vtrūqz: ⁊ id inquā qd est coniunctum quo ⁊ gustabilia ⁊ tangibilia percipimus: ⁊ id etiā per qd eminus non tangētes sentimus: ⁊ ē aer ⁊ aqua: ⁊ si sensibilia plura genere diuersa p vnum mediū sentiant: opus est vt habens organū cōforme illi medio vel cōformia cōprehēdat illa plura sensibilia p illud organuz: at si vnum idemqz per plura media sentiatur: vt color p aerem ⁊ aquam: hec. n. vtraqz perspicua sunt: is qui alterum tamuz habet ipsorum: sentiet nimiruz id qd p vtrūqz senari potest.

Auerrois. p dic: si dfic sensus dficit sentiēs i. organū. Sensus ē: sensus: sentiens: sensibile cōuertunf: itaq3 deficiente vno deficit ⁊ alteruz. Item ait: causa data in demonstrationibus quarum vna est accepta a medijs: alia ab instrumentis est materialis. i. a posteriori: cā accepta a sensibilibus est finalis: q2 obiectuz sub esse reali non est finis potentie: sed sub esse cognito existit finis: quia potētia a natura instituta est vt cōprehēdat obiectū: ⁊ ratio cōmēti sic ordināda est: tot sunt sensus: quot genera mediorꝫ: genera mediorū sunt dūtaxat quinque: qm̄ medium aut est intrinsecuz per se: ⁊ ita habētur duo sensus: aut est aer ⁊ aqua: ⁊ reperiunf tres sensus: ⁊ quatenus hec media deseruiūt varijs sensibus diuersimode cōsiderātur: aer vt dyaphanus est mediuz in colore: vt rarefactibilis ⁊ cōdensabilis in sono. ¶ Rursus inquit: omne qd sentit animal: aut sentit ipsum per contactum: aut mediante corpore extraneo ⁊ omne qd sentimus per cōtractuz: aut sentimus ipsum mediāte carne: aut p ipsam carnē si fuerit instrumentū. Sensus est: sentimus per organum mediante medio. Contra: supra. 115. omnes sensus ope egent medij extrinseci. Solutio est: oēs qdem sensus indigent medio extrinseco vel p se: vt visus: auditus ⁊ odoratus: vel p accidēs: vt gustus ⁊ tactus: cōcludit ergo Auerrois in fine Cōmenti: intēdebat per hoc q̄ animal qd est in aqua dz habere virtutes sensus fm numerū virtutum sensus animalis quod est in aere: ⁊ animalis qd sentit i aqua ⁊ aere. ¶ Amplius hec propositio: si plura sensibilia genere diuersa vt color ⁊ sonus ꝑcipiunf per idem mediū vt per aerem habēs organū ꝯforme illi medio cōprehēdet illa plura sensibilia per illud organū: videf falsa: q2 per aerem dignoscūtur color ⁊ sonus ⁊ organū auditus cōforme existit aeri nihilominus per organū auditus nō possumus percipere colorē ⁊ sonum. Sed sonū tantū. Solutio est: mediante aere eodē mō cōsiderato nō percipif color ⁊ sonus: si ergo plura sensibilia genere diuersa per idem medium eodem mō consideratum perciperentur habens organum conforme illi medio comprehenderet illa plura sensibilia per illud organum.

Sentētia. 130. Cum ex aere aut aqua tantū instrumenta sint: etenim pupilla ex aqua: auditus ex aere: odoratus ex horꝫ altero cōstat: ignis aut nullius est instrumenti: aut cōis oiuz: quippe cum sine caliditate nihil sit sensitiuū: terra ēt aut nullius est instrumenti aut in tactu maxime commixta: ergo nullum sensus instrumentū esse poterit preter aerem aut aquam.

Auerrois. primo dicit: ⁊ tertium ē qd fit ex vtroqz: scilicet olfatus: ob aialia ⁊ in aere ⁊ in aqua habitantia: locutus ē aūt Cōmentator de ellemento qd certo: determinatoqz organo appropriatur: ideo ignis omnibus organis fuit concessus tanq̄z cōcausa operationū ab aia progredientium: respectus igitur sensus ad aliquid ꝑter ignem i. ad instrumentū ē sicut proportio alicuius ad materiam: ⁊ proportio eius ad ignem est sicut ꝓportio alicuius ad suam formam. Itē ait: terra nō videf seruire sensibilibus aliquo modo ob eius siccitatē ⁊ densitatem: aut si attribuitur. attribuif carni: q2 istud medium aut istud instrumentū indiget constitutione ⁊ confirmande: quapropter dominaf in eo. i. terra nō attribuitur alicui propter sensum: sed ꝓpter fixionē membri. Amplius format Auerrois hanc consequentiam. Datur sextus sensus ergo ⁊ quintū ellementū qm̄ ille nō posset cōstare ex aere ⁊ aqua: ⁊ nō ex terra: nec ex igne: ergo.

Est obseruandū: organū visus ē de natura aque: in de sensu ⁊ sensato: quia ipa cōmodius fuat figuram ⁊ quātitatē oculi: actum lucis: species receptas que transeunt per aerem: cū munus oculi sit suscipere ⁊ tenere aliquantulū: ⁊ ita in ipo dominabif aqua. Amplius organum auditus ē de natura aeris vt recipit sonum: ⁊ tale organū est situatū versus cerebrum: qd comparatiue est frigidū: tamen in se est calidius aere naturaliter disposito: nō quantū ad intensionem gradus: sed quantum ad sensibilitatē que est ratione densitatis materie: ⁊ quia aer erat male seruatiuus: institute fuerunt tortuositates ⁊ concauitates: vt aer motus ꝯseruaretf: que cōmode in oculo fieri non potuerunt. Rursus organū odoratus ē de natura aeris vel aque actu: potentia ē d nā ignis: vt Aristoteles docet in de sensu ⁊ sensato. Organa gustus ⁊ tactus existūt de natura terre in respectu aliorum organorum: absolute tamen in mēbris viuētiuz dominatur calidū supra frigidū ⁊ humiduz sup̄ siccū.

Sententia. 131. ⁊. 132. Si sensus sextus eēt oporteret vt inueniref in hoie qui ē ꝯpletissimum animaliū: supra. 32. eēt. n. necessario ꝓpter melius ⁊ ad ornamentū: ⁊ naturā sollicitā esse in tribuendo sensus animalibus non infert naturam cognoscere animalia: quēadmodū neqz Deum habere sollicitudinem colligit ipum aliquid extra se dignoscere: si quid esset sensibile aliud a pdictis: sensus haberetur ab aliquo animali: at hō ē animal ꝯsumatissimum: ergo.

Sentētia. 133. Sensus nō percipiūt sensibilia ꝯmunia nisi quatenus ꝓprijs

copulantur: sed sensibilia propria ab vno quinque
sensu capiuntur: ergo. ¶ Auerrois dicit primo: ipos
sibile est aliud sentiẽs esse a quinqȝ sensibus: itaq; sen
sibile eius sit aliquod vnum sensibiliũ cõmunium
sub quibus sunt sensibilia propria vnicuiqȝ sensuũ
qnqȝ nisi sensibilia essent cõmunia vnicuiqȝ sensuũ
accidentaliter: ⁊ dicit hoc: quia si essent eis acciden
taliter: ↄtingeret vt essent alicui sensui essentialiter
quod .n. inuenitur alicui accidentaliter debet inueni
ri alij essentialiter. Sensus est: si daretur sextus sen
sus propter sensibilia cõia: sequitur illa percipi a qn
qȝ sensibus per accidens: sensibilia autem cõmunia
sentiuntur mediãte sensibili proprio ⁊ mediante illa
motione ⁊ passione ergo per se. Et si quis ambigat:
substantia sentitur p accidẽs ab aliquo sensu ⁊ a nul
lo per se. Dico Cõmentatorẽ arbitrari substantiam
sentiri per se a cogitatiua hominis. Item hec propo
sitio: quod inuenitur alicui accidentaliter: debet iue
niri alij essentialiter: habetur primo celi. 14. natura
le enim in aliqua specie necessarium est vt sit prius
accidente: ⁊ impossibile est vt posterius sit sine priori
⁊ ꝙ aliquod sit accidentaliter ⁊ nunq̃ essentialiter:
⁊. 3. celi. 28. omne quod violẽter mouetur habet mo
tum naturalẽ: ⁊ huic propositioni nõ aduersatur id
quod scribitur. 2. physicoꝝ. 48. illud nãqȝ quod con
tingens existit respectu vnius ⁊ corruptibile nõ po
test esse necessarium respectu alterius ⁊ eternuȝ red
di ab alio: ⁊ dixerunt moderni ꝙ id quod est respe
ctu vnius per accidens nõ potest esse necessariuȝ re
spectu alterius eiusdem ordinis ⁊ nature: sed respe
ctu diuersoruȝ illud nõ incõuenit. ¶ Amplius ait:
figura est quãtitas cum aliqua qualitate. i. figura est
qualitas que est terminatio quãtitatis: qua de causa
nõ imerito a mathematico considerari potuit: ⁊. 7.
physicorum. 15. dicebat Auerrois: existimatum est
alterationẽ esse in figuris que sunt in genere qualita
tis que est in quãtitate sȝ ꝙ est quãtitas. ¶ Rursus
inquit: comprehẽsio quietis est per comprehensionẽ
priuationis motus: cũ enim cõprehenderint motuȝ
essentialiter: comprehendũt priuationem eius essen
tialiter: scilicet quietẽ: comprehensio vero numeri ⁊
multitudinis a sensibus est per comprehensionẽ pri
uationis cõtinui quod est magnitudo ⁊ iam declara
tum est ꝙ cõtinuuȝ comprehenditur essentialiter er
go ⁊ sua priuatio comprehẽditur essentialiter. Sen
sus est: cõparando sensibile ad sensum: priuatio co
gnoscatur p se: si ad sensibile: per accidens: ⁊ ita tollũ
tur ambiguitates in dictis Auer. ⁊ dicebaȝ supra
65. sensibile cõe id est qd̃ ẽm suam naturam ẽ cõmũ
etum sensibilibus ppriis necessitate propinqua aut
remota: imutatiuũ sensus vt sensus: ⁊ sunt ista qnqȝ
sensibilia cõmunia fundamenta propriorum sensibi
lium: color in magnitudine subiectatur ⁊ figura: so
nus in motu: odor ⁊ qualitas tangibilis in magnitu
dine mota vel quiescente: ⁊ quies quatenus est ter
minus motus localis q situs est vel locus est sensibi
le cõmune: vnitas etiam ad magnitudinem reducit
⁊ dato ẽt ꝙ quies essȝ priuatio: posset sentiri per se:
ↄparãdo sensibile ad sensuȝ: at i relatiõe ad sensibile
sepenũero dr̃ ꝙ ꝑuatio dignoscit p accidẽs. Itẽȝ nu
merus vt numerus sensibile est cõe ergo rõ numeri
nõ dependebit ab intellectu ⁊ re seiungeř a reb⁹ nu
meratis: qȝ aliter nõ poneret in numeruȝ contra ma
gnitudinem ⁊ substantiam: errat ẽt sensus sepe circa
magnitudinẽ ⁊ nõ circa numerum.

Sententia. cẽtesimi trigesimiquarti. Qua
re pȝ fieri ñ posse: vt ↄmuniuȝ
cuiusqȝ sit proprius sensus: si .n. esset: perinde tunc
fieret: atqȝ nunc visu dulce sentimus: qd̃ qdeȝ ꝓpte
rea fit: qd̃ vtrorũqȝ sensum habemus: quo cũ cõcur
runt agnoscimus: qd̃ si ita nõ esset: nullo alio modo
nisi per accidens sentiremus: quo pacto filium senti
mus cleonis: nõ .n. cleonis filiũ: sed album sentim⁹:
huic aũt accidit vt filius sit cleonis: at cõium habe
mus iam sensuȝ cõem nõ per accidens sane: nullus
igitur ipsorum ẽ sensus proprius: nullo enim senti
remus modo nisi eo quo diximus filium videre so
cratis: propria autem sensibilia sensus ipsi p accidẽs
alter alterius sentiunt: nõ hoc sane: quo ipsi sunt: sȝ
quo vnus: ceu simul in eodem sensus efficitur: ergo
si sensibile cõe haberet propriũ peculiarẽqȝ sensuȝ:
non existeret sensibile ab alio sensu nisi veluti dulce
vel sophronici filius. Sẽsus namqȝ exteriores non
percipiunt sensibilia alioꝝ sensuũ nisi quatenus con
currunt in vnum subiectiue.

Auerrois Primo dicit: iudicare aũt p visum
istum esse filium sortis accidit:
quia in alio tempore fuit coniuncta cum visu alia vir
tus a virtute visus: virtus .n. qua cõprehẽdim⁹ istũ
esse socratem aut filiuȝ socratis superior est ad virtu
tem sensus: ⁊ ideo iste modus videtur magis accidẽ
talis q̃ȝ primus vnde simpliciter dixit ipuȝ esse acci
dentalem ⁊ non primum. Sensus est: duo sunt modi
sentiendi per accidens: vnus quando sentimus dul
ce visu: alius quando sentimus substantiã: in primo
fit coniunctio sensus exterioris cũ exteriori: in secun
do sensus exterioris cum cogitatiua: ⁊ est secundus
modus magis accidentalis primo: dicũtur autem in
textu sensibilia cõia sentiri non per accidens a sensu
cõi: quia sentiũtur a pluribus sensibus per se: vnde
substantia particularis per se comprehendiř a virtu
te cogitatiua: cum quo stat: substantiam non percipi
a sensu inquãtum sensus: ⁊ dicebam supra. 64. perci
pi ab aliquibus sensibus facit sensibile per accidens
particularizando sensum ex parte subiecti non auteȝ
particularizando ex modo imutandi: substantia enĩȝ
particularis percipitur per accidẽs: quia a sensu ho
minis tantum: figura ⁊ quantitas a visu ⁊ tactu oiuȝ
animaliũ. ¶ Amplius ait: quãdo duo sensus fuerint
coniuncti ad iudicandũ supra eandẽ rem: ipam eẽ eã
dem: illud iudicium est vtriusqȝ sensus non alterius
sensus ab eis: sicut existimare põt aliquis: sed si dicit
vnus: ex hoc modo dicuntur accidentaliter. Sẽsus
est: iudiciuȝ de pluribus sensibilibus propriis ẽ plu
rium sensuum per se: vnius per accidens: ⁊ infra con
cludetur vnitas sensus cõis: quia vnitas suppositi si
ne vnitate potentie non idonea existit ad ponenduȝ
differentiam ⁊ conuenientiam per se inter aliqua ob
iecta: ⁊ dicebam ãno superiori prohemio primi phy
sicoꝝ: vnitas suppositi non sufficit: cum actus poten
tiarum sint subiecto distincti ⁊ separati: actib⁹ auteȝ
subiecto non seiũctis põt eadeȝ potentia inter varia
obiecta ↄsensuȝ: pugnãtiãqȝ inuenire.

Contra conclusionem hic approbatam solent
induci iste difficultates: i primis: sen
sus cõis ẽ proprius alicuius sensibilis ⁊ nõ nisi sen
sibilis cõis: ergo. Iteȝ sensus exterior ⁊ intellectus
habent obiectum adequatũ ergõ ⁊ sensus cõis. Ite
rum: sensibile cõe sentitur per se non primo a sensu
exteriori: ergo per se primo ab alio sensu. Solutio ẽ.

Dico

Dico prīo: sensibilia cōia nullū sensuz exteriorē: nec interiorem īmutare posse nisi mediantibus sensibilibus ppriis. Dico secūdo: oia sensibilia ppria vi cōcurrunt in vnā rōnem vlem obiectū fore sensus cōmunis. Dico tertio: non oportere sensatuz ab aliquo sensu per se non primo sentiri per se primo ab aliq: vnde quia esse sensibile competit sensibilibus cōibus ratiōe propriorū: ideo a quouis sensu per se nō primo percipiuntur.

Sentētia. 135. Inquirit causa: cur sensibilia cōia a pluribus sensibus debeant sentiri: ⁊ nō ab vno tm̄: qr si sic: color: quātitas: figura iudicarent idē realr: ⁊ colligit palā quātitatē ⁊ figurā reipsa seiūgi cōtra noiales: ⁊ nō querit vt pop time Auerro. docet: quare sensus sint plures vno: cā n. formalis in hoc manifesta est. s. multitudo sensibilium: qr per obiecta sensibilia ſm esse intētiōalia informant sensus: ⁊ cā finalis est pscrutāda post in. 3. ð aia: est. n. sensuū cā finalis duplex: prima ē apphensio cōuenientis ⁊ discōuenientis: secunda ē acqsitio doctrine respectu hois. ¶ Cōtra solutionē dubitationis arguitur: quia a pari dicam q̄ debuissz natura facere quātitatē ⁊ figuram percipi ab omnibus sensibꝰ nō tm̄ a visu ⁊ tactu: qr tūc possz vnꝰ putare quātitatē ⁊ figurā esse idē huic dinācto: visibile vel tāgibile: hoc aūt cōstat eē falsum: qr pars celi nō illuminata nō ē visibilis neqꝫ tāgibilis: tm̄ quāta ē ⁊ figurata. Solutio ē: p illos duos sensus cognoscimꝰ distinctionē quantitatis ⁊ figure ab obiectis propriis. ¶ Postremo ex hoc loco vr̄ sequi visum habere potestatem ponēdi differentiam inter magnitudinez ⁊ colorem: ⁊ tamē hoc pertinet ad virtutem interiorē. Dicit mētem Aristo. fuisse q̄ si mediāte solo visu perciperemus magnitudinem ⁊ colorē: tūc cōtingeret vt visus vel alia virtus hñs ponere dr̄iaz inter diuersa obiecta non cōprehēderet dr̄iam inter magnitudinē ⁊ colorē: si visus tn̄ distincte ea tāquaz diuersa obiecta cōprehēdat: ex hoc nō sequit ipz cōponere vl' diuidere: qr cognoscere duo nō ē cognitio cōpleta: sz de his infra pertractabit: satis sit nūc declarasse sensus exteriores esse tm̄ qnqꝫ: enumerādo tactus omnes sub tactu vno.

¶ Tex. cōmēti. 136. vsqꝫ ad. 150.

Et qr. Quia qnqꝫ sensus exteriores hēbāt vtutē cōem ad quā reducebāt veluti ad radicē ⁊ cētrū oia sensuū pticulariū sensata: cui due actiones demādabant: sentire. s. opōes sensuū pticulariū ⁊ discernē iter sensata ppria diuersoꝝ sensuū: iccirco Ari. pñti pte q̄ est a tex. cōmē. 136. vsqꝫ ad. 150. ð sensu cōi abūdātissime agit. Snia. 136. ⁊. 137. talis ē: aut visu aut alia virtute pcipimꝰ nos vidē: si alia vtute: ergo illa cōprehēdet visuz cōprehēdē ⁊ colorē quez visus capit: īpossibile. n. ē vt Auer. tngit illā vtutē cōprehēdere visuz cōprehēdē colorē: nisi ēt ipa ꝯprehēdat colorē: ergo duo sensus erūt eiusdē itētiōis: si visu pcipiamꝰ nos vidē q̄ idē sentiet seipm: q̄ agēs erit patiēs. Amplꝰ si pōamꝰ aliquē sensuz sentire suā sensatōez: meliꝰ ē id affirmare i prio: ⁊ ē regl'a hñda. 3. ð aia. 36. vsitata frequēter a theologis. Item: si visio cōprehēderet a visu: ipa vl' color existēt vl' colorata.

Circa. 138. Fatet Auer. visionē eē colorē nō sz eē reale sz spūale: ⁊ īfert visionē eē rem visaz realr nō formalr: vñ hñt q̄litates diuersa noia in re: sensu ⁊ itellectu. ¶ Ampliꝰ nisi cōcurreret sensus exterior nūq̄ virtꝰ iterior posset ferre iudiciū de priuatiuis. quāiū. n. ad cognitōem positiuoꝝ iterior pēdet ab exteriori: tñ q̄ ad puatiua exterior ope idiget interioris: iudicare. n. obscuritatē eē obscuritatez nihil aliud ē q̄ sentire obscuritatē supra. 65. Itē colligit palā eādē nūero formā realr eē i re: ⁊ sensu sz diuersa eē: ſm fundamēto: actio ⁊ passio sunt vnꝰ actꝰ ⁊ vna forma nūero diuersificata rōne tm̄: q̄ ⁊ vna forma numero ē actꝰ lapidis colorati ⁊ visus ſm diuersa esse. ¶ Dicit q̄ prīo Auer. vidēs qn̄ ꝯphēdit colorē efficit q̄si coloratū quoquo mō: ⁊ cā i ſm ē: qr sentiēs recipit sensibile ⁊ assimilatur ei visus: itaqꝫ recipit colorem quem recepit corpus extra aiam: sed differūt in hoc q̄ receptio sentiētis est nō materialis ⁊ receptio corporis extra aiam est materialis ⁊ quando sensibilia fuerunt abstracta a materia efficiunt in sensibus sensus. i. sensatōes ⁊ imaginatōes: non colores sensibiles: neqꝫ sapores: neqꝫ alie qualitatū sensibilium que sunt extra aiaz in materia: ergo qualitates noiate diuersa sortient noia in re: sensu ⁊ intellectu. ¶ Ait scdo Auerrois: ⁊ actio sensibilis extra aiam in mouendo sentiens: ⁊ actio sensus qui est in sentiēte. s. qualitas qua sentiens qualitatur in mouendo etiaz virtutez visionis est eadem actio: lz modus esse sensibilis extra aiaz differat a modo sui esse in sentiēte: verbi gratia q̄ sonus qui est in actu extra animaz iā mouet instrm auditus: sicut auditus q ē in actu mouet virtutē auditꝰ. Silr dispositio coloris i mouēdo videntē ē sicut dispō q̄litatis q̄ puenit in vidēte a colore in mouēdo virtutē visibilē. Sensus ē: color mouet: ⁊ visio mouet: ⁊ idē re existūt: seiūcta duntaxat rōne. Itē sonꝰ extra aiaz mouet instrm auditꝰ: at auditꝰ q ē in actu. i. ipsa auditio mouet virtutē auditiuā. Silr color mouet mediū ⁊ organū ⁊ virtutē visiuaz: at visio nō nisi virtutē visiuā mouere pōt.

Digressio.

Grauis est iter scriptores ꝯtētio: nūqd sensus exterior suā valeat pcipere sensationē. In primis ps negatiua pbat: ois sensus est virtꝰ extēsa ⁊ mālis: ergo suā n̄ dignosci opationē. Itē si visus sentiat suā opationē ergo ⁊ seipm: ergo agēs erit patiēs: ⁊ ē ꝯtra Cōmētatoris. 136. ¶ Rursus sensus exterior pcipit tm̄ sensibilia ppria ⁊ cōia p se: ergo nō sentit suā opationē. ¶ Ampliꝰ: sensibile positū sup̄ sensuz tollit sensatōez: visio ē i visu: ergo nō pōt pcipi a visu. Iterꝫ si visus pcipiat visionē: qro nūqd p illāmet visionē pcipiat ipaz: an p aliā. Si primo mō obiectū erit cognitio: ⁊ cognitio visionis existeret cognitio coloris. Si scdo mō pcedet i ifinitū. ¶ Rursus si visio videret: actꝰ rectꝰ eēt actꝰ reflexus ⁊ potētia sensitiua eēt reflexiua ⁊ cognoscitiua sui: ⁊ ꝯponē posset ⁊ diuidere: hec oia sunt incōuenientia: ergo. In oppositū ē rō Aristo. qr alr coloris eēt due potētie: visus ⁊ sensus pcipiēs visionē. hanc rōnem Aristo. nō soluit: lz moderni nitant eā soluere: sz nō soluūt: qr asserūt duas potētias subordinatas idem obiectū ꝯphēdē posse: ⁊ ita visus ⁊ sensus cōis sentiūt colorē: ⁊ rō Aristo. vel ꝯcludit duos visus respcū eiusdē coloris: nō ē. n. visio nisi i visu: ⁊ p modernos visio ē i sensu cōi: cū ab ipo pcipiat: q̄ erūt duo visus respcū eiusdē obiecti: vl' ꝯcludit sensuz cōem respcū coloris duplicē hēre ꝯprehēsionē ppriā scilicet ⁊ eam que est sensus visus. Itē alia rō Aristo. est: si ē aliqs

sensus ꝑcipiēs opationē suam: pari rōne ⁊ exterior: quā nō soluit. Dicūt moderni solū intellectū cognoscitiuū eē opationū sensuū. Cōtra: sensus sunt passiui ⁊ cognoscitiui: sꝫ sensatiōes vt sic sunt forme ⁊ cognitiōes sensuū ergo eas sensus ꝑcipiūt. Itē Auer. dicit: sensus. i. sensatiōes mouere virtutes: ⁊ visionē ⁊ auditionem nō esse nisi in visu ⁊ auditu: vñ scribit Cōmento. 140. sensibilia sunt agētia: virtꝰ sensitiua est patiēs. Sensatiōes sunt agētes ⁊ patiētes. i. sunt actiōes ⁊ passiones: ⁊ qcqd recipit in visu noiat visio: in auditu auditio: albedo tñ recepta ī visu hꝫ nomen peculiare: ⁊ nigredo silr. Sed talia noia in multis idiomatibꝰ nō habent. ¶ Solutio igit: ꝯsistat in hoc. Dico p̄mo sensus nō sentire ꝓprias operatiōes. Si sensatio reipsa seiungat a re sensata: ⁊ hac via ꝓcedūt Theologi apud quos argumēta demōstrāt in fauorē ptis negatiue adducta. Dico scdo: illos maxime errare q asserūt cognitionē ⁊ visionē esse cognitū ⁊ visuꝫ realiter: ⁊ postea negāt actū rectū eē reflexū: ⁊ potētiā sensitiuā cognoscitiuā sui: dicūtqꝫ sensus humanos soluꝫ ꝑcipere suas opatiōes: qm̄ in oibus aialibꝰ par est rō: vtrier nāqꝫ cognitio ⁊ visio cognituꝫ existit ⁊ visuꝫ. Dico tertio: sensibilia ꝓpria i sensibus exterioribꝰ diuersa sortiri noia s̄m numerū diuersoꝝ sensuū: in sensibꝰ interioribꝰ ⁊ itellectu eadē hñt noia. Dico quarto: oēm sensuꝫ sentire suaꝫ operationē ⁊ seipsuꝫ: ⁊ actū rectū esse reflexū ⁊ potētiaꝫ sensitiuā esse cognoscitiuā sui. Dico vltio: in sensibꝰ esse sensatiōes subiectiue: ⁊ eas assero sensatas ꝓpinque. Sensibilia extra aiaꝫ sunt obiectiue in sensibꝰ ⁊ sensata remote his dict] oēs tollunt ambiguitates.

Sententia. 139. Probat hec ꝓpositio preassumpta: actio sentiētis ⁊ sensibilis ē eadē lꝫ differāt in eē hoc fundamēto. Idē est actꝰ agētis ⁊ patiētis: visus ē patiēs sensibile agēs: ergo idē erit actꝰ visus ⁊ coloris. ¶ Dicit Auer. ⁊ si necesse ē vt ois actio que ꝓuenit ab agēte ⁊ ois motus q ꝓuenit a mouente nō inueniant nisi in re patiēte ⁊ mota: sensus aūt patiant a sensibilibꝰ ⁊ sensibilia agāt in eos: necesse ē vt actio sensibilis sit in ipo sentiente: qd est in potētia sensibile ipm spūaliter: ⁊ loquit Cōmentator de actiōe q est opus ⁊ finis agētis ⁊ est ipa forma ꝓducta: q vt fluens motus vocat: dꝛ vero actio ipa forma quatenꝰ est ab agēte: vt recipit in passo passio: ⁊ qꝛ actio ē ab agente realr differt ab illo: ⁊ cū passio in patiēte existat ab ipo re ipa seiungit: fecit quoqꝫ mentionē de agente ⁊ mouente: qꝛ oē agens est mouēs: nō ecōuerso: mouēs nāqꝫ ⁊ motuꝫ sunt priora maiorisqꝫ ambitꝰ qꝫ agens ⁊ patiēs 3. phy. 3. p̄mo de generatiōe. 45. ¶ Itē ait. Sonus itaqꝫ ⁊ auditus q sunt in actu sunt in eo qd est in potentia sonās. s. ꝑcussuꝫ: ⁊ qd ē i potētia audiēs. s. sensus audiens. i. sonus in actu. i. sonatio ē actꝰ ꝑcussi: et auditꝰ in actu. i. ipa auditio actꝰ existit virtutis auditiue. ¶ Rursus inqt: induxit oē hoc ad declarādū q sensus. i. sensatiōes mouēt virtutes: sicut sensibilia que sunt extra aiaꝫ mouent sensus. i. instrumēta virtutum sensitiuarum.

Sententia. 140. Actio ⁊ passio p̄re. s. actu sunt in patiente ⁊ non in eo qd agit: ergo actio sensuū ⁊ sensibiliū in ipso existet sensitiuo. Sꝫ in qbusdaꝫ noia quoqꝫ sunt posita: vt sonatio: ac auditio: in quibusdaꝫ aūt caret alterum noie: operatio eniꝫ visus visio dicitur: at coloris noie vacat: operatio preterea gustus gustatio appellatur: at saporis nō hꝫ nomē: sed coloratio ⁊ saporatio ꝑ nūc dicātur. ¶ Dicit Auer. qm̄ sicut actio ⁊ passio sunt ī patiente nō in agente: ita actio sensuū ⁊ sensibilium sunt in primo sentiēte: cū sensibilia sint virtutes agētes: in mediū. s. ⁊ organū ⁊ sensum: sensus aūt agentes. i. iudicantes ⁊ patiētes: primū aūt sentiēs. i. organum cōicās cū medio ⁊ patiens tm̄: vel sensibilia sunt agentia: sensus aūt. i. sensationes sunt agētes ⁊ patiētes. i. actiōes ⁊ passiōes: primū sentiēs. i. virtꝰ sēsitiua ē patiēs tm̄. ¶ Itē ait: dico q ī arabica: actiones habituū sensuū ꝓuenientiū in eis a sensibilibꝰ in p̄ris virtutes sentiētes nō videat hēre noia in aliquo idiomate: cū hoc nō sciat a vulgo: nō. n. cōprehēduntur a sensu in p̄mo aspectu. Sēsus est: quicqd recipit in visu dꝛ visio: ī auditu auditio: albedo tñ recepta in visu hꝫ nomē peculiare: pariter ⁊ nigredo: sꝫ hec noia nō hñtur ī aliquo idiomate: cū hoc nō sciat a vulgo: nō. n. cōprehēdunt a sensu p̄mo aspectu. i. ꝯuertibilr: sed visibile a visu: audibile ab auditu primo aspectu ab eoꝝ potētijs dignoscuntur.

Sentētia. 141. 142. si sensibilis ⁊ sensus vnꝰ existit actꝰ: simul ꝑibunt sensus ⁊ sensibile: simulqꝫ saluabunt: q qdē cōditiōalis approbāda ē his fundamētis. Tūc sensus ē ī actu: qn actu imutat a sensibili: ⁊ ē sensibile i actu: qū actu imutat sensum: ex hoc aūt q sensibile imutat ⁊ sensus imutatur: nascit q ē vnus actus sensibilis ⁊ sensus quem qdē efficit sensibile ⁊ recipit sensus: cū ergo sensibile desinit imutare: sensus desinit imutari: ⁊ econtra: sensibile tñ ⁊ sensus i potētia nō refferunt adinuicē ꝯuertibilr. ¶ Cōtra. Dat sensibile in potētia ergo sensus agēs: extrahēs sensibile in potētia de potētia sensato ad actu sensatū: veluti qꝛ inuenit itelligibile in potētia: cōcedit intellectꝰ agēs faciēs de itelligibili in potētia actu itellectū: Solutio ē: fateor eqdeꝫ q dat sensuꝫ agēs: nō aūt sensus agēs: vt dixi supra cōmento. 60. ¶ Ampliꝰ ē cōtentio ī dictis Auer. nō despiciēda: i ꝑdicamēto relatiōis putat sensuꝫ ⁊ sensibile: siue ābo in actu: siue ābo in potētia sumerētur dici ad cōuertētiā: ⁊ nō si vnū in actu: alterū vero ī potētia sumptū fuisset: hic affirmat sensum ⁊ sensibile dicta s̄m potētiā nequaquā ꝯuerti. Solutio ē. Dico primo: sensatio ⁊ sensibile in actu vniuersalr refferuntur: itaqꝫ si sensatū est sentiēs ē: ⁊ econtra: ⁊ si sensibile actu imutat sensum: sensatio ē: ⁊ econtra. Dico scdo: sensibile in potētia ⁊ sensum in potētia absolute sumpta ꝯuerti: qꝛ valet: sensibile ē: ergo sentiēs ē vel pōt eē ⁊ ecōtra: nō tñ vbicūqꝫ ē tāgibile ibi pōt eē tactus: qꝛ in cōcauo lune ē ignis: ibi tñ tactus eē non potest.

Sententia. 143. Cū sensus ipe rō quedam existat: sensibiliū ea q exuperāt: aut dolorē afferūt: aut tandē ipm corrūput: at sensibilia ad rōnem temperamētūqꝫ redacta amica sunt sensibꝰ atqꝫ iocūda. ¶ Dicit Auer. Cū posuit q sensus qui est in actu est quoquomō relatiuꝰ: incepit declarare hoc: ⁊ paulopost iquit: auditꝰ ⁊ audibile sunt ī caplo relatiōis ⁊ existiat q ista ꝓportio ꝯsunis sit in caplo relatiōis: tñ ē ꝓportio agēs: ⁊ ꝓportiōes ī eo q ꝓportiōes nō sunt agētes: sꝫ in eo q q̄litates: ⁊ sensus igit numerant in relatiōe vno modo ⁊ ī qualitate alio mō. Sensus ē: sensatio ⁊ itellectio eēntialr refferuntur: sꝫ sensatū ⁊ intellectū accidētalr: qm̄ sensatū ⁊ intellectum ꝑ aliud efficiunt sensatū ⁊ intellectū: vt ꝑ sensuꝫ agētē ⁊ intellectū agentem. Sensus in actu ⁊ itellectꝰ

intellectus in actu rõne sensatiõis ⁊ intellectiõis ref ferũtur ad sensatũ ⁊ itellectũ: numerant̃ itaq3 sensatio ⁊ itellectio i q̃litate vt mouēt virtutes in relatõe vo vt refferunt̃ eẽntialr̃ nõ ad v̓tutes sed ad obiecta ⁊ hec ẽcã ꝙ dictũ ẽ supra. 226. licz. n. scientia sit spẽs q̃dã qualitatis ſm ꝙ ẽ in aĩa vt in subiecto ⁊ aĩaz denominet ſm qd̓ dicit̃ sciẽs vel prudẽs: tñ ſm ꝙ est i se vel ſm suã gnãtionẽ qua generat̃ i aĩa maxime est adaliquid.

Sentẽtia. 144. ⁊. 145. Unusq̄sq3 sensus ẽ sensibilis obiecti: estq3 in mẽto: ea rõne qua illud sensus ẽ instrm̃ ⁊ differentias sensibiles obiecti sui palaz discernit: at cũ albũ ⁊ dulce ⁊ singula sensibiliũ ad singula nimirũ aliqua cõparemus ac discernamus ⁊ sentiamus differre: necesse ẽ idipsuz pfecto fieri sensu: qppe cũ illa sensibilia sint. ℭ Dicit Auer. cũ icepit pscrutari de virtute qua sentimus nos sentire: vtrũ sit eadẽ cũ virtute ppria vnicuiq3 sensui an alia: dedit in primo. 236. sermonẽ ex quo sequitur eã eẽ vnã ⁊ post. s. 137. ex quo cõseq̄uit̃ eã eẽ plures: deinde. 238. sermonẽ cõcludentẽ eã eẽ vnã. ⁊ dissolutionẽ ex qua exiuit ad declarandum ꝙ sensus ⁊ sensibile sunt vnũ in actu p sensationẽ videlicet: ⁊ hoc a. 138. vsq3 ad. 140. nõ diuersa: ppter qd̓ s. si sensus ⁊ sensibile nõ eẽnt vnum in actu sed diuersa: contingeret vt illud quod iudicaret super ipsum sensum esset aliud ab eo quod iudicaret super ipsuz sensibile: ratio est: quia si sensus esset in actu per aliquid: der quod quidem res sensata non esset in actu diuersis actibus ⁊ iudicijs comprehẽderẽtur sensus ⁊ sensibile: cõstat aũt hoc eẽ falsum: quia eodez actu fertur sensitiua virtus supra ipm̃ sensibile per se: ⁊ supra seipsam per accidens: quẽadmodum ⁊ eadez intellectione cognoscit̃ forma per se: ⁊ materia prima ⁊ itellectus per accidẽs: est naq3 forma materialis forma materie ſm eẽ reale: forma intellectus ſm eẽ abstractum: semper aũt est cognitio subiecti per formaz in subiecto receptam: ⁊ percipiens receptũ: percipit ⁊ recipiens. ℭ Jtẽ cõmento. 145. scribũtur hec verba: ⁊ ẽ ꝙ virtus qua visus iudicat albũ esse aliud a nigro est alia a virtute visus: quẽadmodũ virtus que iudicat ipm̃ videre videt̃ alia a virtute visibili. Differentia enim inter sensibilia est sensibilis. Sensus ẽ vult Auerrois duas virtutes: iudicare albũ aliud eẽ a nigro: ⁊ visionẽ: vna ẽ virt⁹ visiua: altera est sensus cõis: visio est modus sentiendi visus: nõ sensus cõmunis: ⁊ sicut color ſm eẽ in visu ppinque sentit̃ a visu: ⁊ color in pariete remote dignoscit̃: ita sensus cõis sentit ppinque sensibilia ſz eẽ qd̓ habẽt in ipso: remote vero eadẽ vt habẽt esse in sensib⁹ pticularib⁹ ⁊ in re extra aĩaz. Uñ vltimata loquẽdo resolutione: aduertendũ ẽ ⁊ multũ vult: virtus visiua informata visione p se fertur sup sensibile ipm̃: ⁊ sup ipsam p accidens: ⁊ est eadẽ virtus re: seiuncta dũtaxat ratione visus quoq3 quatenus iudicat albũ differt rõe ab ipsomet inquantũ secernit inter sensata sub obiecto ei⁹ adequato cõprehẽsa: actib⁹. n. subiecto nõ seiunctis põt eadẽ potẽtia iter varia obiecta cõsensum: pugnã itaq3 inuenire: hoc ẽ ergo qd̓ dicit Auer. virtus qua visus iudicat albũ eẽ aliud a nigro: ẽ alia. s. rõe a virtute visus: qm̃ appropriate loquẽdo appellat̃ visus put iudicat iudicio simplici: quẽadmodũ virtus que iudicat ipm̃ videre videt̃ alia a virtute visibili: nũcupatur naq3 pprie loquendo virtus visibilis vt fert̃ super colorem ipm̃.

Sententia. 146. Eadẽ est virtus que inter sensata diuersoꝝ generũ secernit. fieri. n. nõ põt vt separatis virtutib⁹ separata diiudicent̃: atq3 hic patet neq3 fieri posse vt separato in tẽpore discernant̃. ℭ Dicit Auer. sz quẽadmodũ necesse est vt idem hõ dicat hoc esse aliud ab hoc: sic necesse est vt virtus que iudicat dulce esse aliud ab albo sit eadem virtus. ita. n. est in hoc de indiuiduis sicut de mẽbris sensus. Contra: nõ videtur simile de duabus virtutib⁹ ⁊ duobus hoibus: q2 hi ad vnum tertiũ hoiem nõ reducunt̃: ille in vna essentia anime radicant̃. Dico aiam nõ iudicare nisi vt induit rõem virtutis: iccirco reductio duaꝝ virtutũ ad essentiam aie nõ est idonea ad faciendũ iudicium inter sensata illaꝝ virtutũ: sed reductio fieri dz ad vnam virtutem cõem. ℭ Jtẽ ait Auer. ⁊ non intelligo p instans hoc instans qd̓ dicit̃ accidentaliter in eo qd̓ illud est diuisibile sicut instans in quo dicimus rõne intrinseca eẽ aliud instans cũ fuerit cõprehẽsuz rõne intrinseca eẽ aliud. instans. n. de quo dr̃ ipsuz esse aliud est aliud ab instanti in quo cõprehẽdit̃ ipsuz esse aliud. Sensus est: occurrit Aristoteles cuidã tacite obiectioni: q2 dicebat̃ alietatẽ ⁊ differentiã non nisi inter ea que simul inueniunt̃ cadere posse: potuisset q̄spiaz nõ imerito dubitare: affirmamus instans prius ⁊ posterius esse differẽtia: que tñ cõstat nõ esse simul: neq3 est dicendũ ꝙ hoc instans sit diuisibile in duo instantia ⁊ ꝙ identitas duret per tempus. Soluit igit̃ Aristoteles ꝙ loq̄tur de differẽtia non accidentali: qualis est differẽtia inter prius ⁊ posterius: est. n. accidentalis idest p opus intellect⁹. Themistius vult ly nũc refferri posse ad dicentẽ ⁊ rez dictã: in hac. n. ppositõe Sortes dicit nũc dulce aliud eẽ ab albo: põt ly nũc cõponi cũ ly dicit ⁊ cũ ly esse: vñ si q̄s hodie sortem albũ iuenit̃ ⁊ cras Platonẽ nigrũ: posset loq̄ d̓ alietate eoꝝ refferẽdo nõ ad rez dictã sed ad dicentem.

Sententia. 147. Jmpossibile est vt simul idẽ ea rõne q̃ idiuisibile ẽ ⁊ in indiuisibili tpe motib⁹ ɔ̃rijs moueat̃: quare erit qd̓ discernit indiuisibile q̄dẽ numero. Separatũ aũt rõne ptim igit̃ vt diuisibile res sentit diuisas: ptĩz vt indiuisibile: nã rõne q̄dez diuisibile: loco aũt atq3 numero indiuisibile: fieri naq3 nõ põt vt idẽ patiat̃ a ɔ̃rijs q̃tenus ẽ vnũ ⁊ idiuisibile. ℭ Uerũ relinquẽdo hãc ppositionẽ hic approbatã: iter sensata diuersoꝝ generũ discernit sensus cõis: q̄ vn⁹ ⁊ idẽ existat subiecto: diuisibilis tñ p itentiões q̃s recipit. Introduco hãc difficultatẽ. Quid nã illd̓ sit in quo p̄mũ eẽ spũale inueniat̃: in primis vr̓ ꝙ in medio vl̓ sensu exteriori: qm̃ in medio sunt spẽs sensibiles: i sensu exteriori sensatiões existũt. At Cõmẽtator in calce d̓ sensu ⁊ sensato: forme hñt tres ordines. Unus ẽ corpalis. Scd̓s est in sensu cõi ⁊ ẽ spũalis. Tertius ẽ in virtute imaginatiua. Jtẽ in d̓ memoria ⁊ reminiscẽtia ait Auerrois: sunt q̄nq3 ordines. Primus est corporalis magni corticis: ⁊ est forma sensibilis extra aiam. Scd̓s est esse istius forme in sensu cõi ⁊ est primus ordinũ spũaliuz. Quare dicenduz est primo: sensus particulares ⁊ sensuz cõem in hoc cõuenire ꝙ qñ sensatuz absentauerit se statiz absentabit se forma et⁹ a sensibus pprijs ⁊ cõi. Dico scd̓o sensuz cõem vnũ esse actu ⁊ multa ſm istrumẽta. videt. n. colorẽ mediãte oculos, audit sonũ mediãtib⁹ aurib⁹. Dico tertio sensũ cõez ⁊ particulares sil̓ saluari ⁊ ledi: nõ sic de alijs virtutib⁹. quaꝝ magis spũalis leditur p lesionẽ min⁹ spũalis.

⁊ nō ecōtra: ꝓpter itaq̄ cōuertibilitatē esse spūalis in oculo ⁊ sensu cōi: ⁊ qꝛ etiā sensus cōis caret peculiari instrumēto: cū sit multiplicatus ꝰm instrumēta: esse spūale in ipso vocabit nō īmerito primū.

Sententia. 143. Quia potuisset q̄spiaꝫ dicere nō incōuenire idem simul pati a ꝯrarijs ꝰm eē intentiōale: dicit Cōmētator Aristotelleꝫ declarasse ꝙ sensus cōis ē vnus nō vnitate priuatiua: velut ē mā pria: sꝫ vnitate positiua ⁊ multiplicatꝰ ꝰm instrā: vñ Auer. 2. colliget capite. 20. posuit imaginatiuā in priore cerebri ⁊ in de sensu ⁊ sensato dicebat: necesse ē vt imaginās sit in orizonte anterioti cerebri: ⁊ hec oīa insinuauit Comētator in fine. 148. dicens: intēdit per oīa hec declarare ꝙ hec virtus nō est eadē ꝰm ꝙ est in potētia: sicut ē materia prima: sꝫ est vnica in intellectu ⁊ in esse actu: ⁊ multa ꝰm instrumēta: vt post declarabimus.

Sententia. 149. Quemadmoduꝫ punctus qui ꝯiunct ab vna linea ē vnus ⁊ multa: p extrema lineaꝝ exeuntiū ab eo: ita ista virtus est vna ⁊ multa: est plures p sensus q̄ copulātur cū ea: est vna: quatenus iudicat. ¶ Dicit Auerrois: ꝰm igit ꝙ ista virtus est diuisibilis p sensus operat per illud vnū qđ est de ipsa quasi punctꝰ duabꝰ operationibꝰ diuersis insimul: ⁊ ꝰm ꝙ vtit rebꝰ que sunt de ea virtute cōi quasi extrema de lineis. s. sensibus inquātuꝫ habēt hanc ꝯsilitudinē iudicat res diuersas iudicijs diuersis: ⁊ ꝰm ꝙ est vna iudicat res diuersas vnico iudicio: tandeꝫ arbitrat Auer. sensum cōem vnum esse vt iudicat: multa vero instrumentis quatenus recipit ⁊ reor ꝰm Auerroim sensuꝫ cōem nō hr̄e peculiare istrm̄: vt Themistius ⁊ plur̄q; Cōmentator quoq; tenuit. 2. tegni. 17. vñ cuꝫ dicimus q̄nq; esse sensus nō dicimus nisi esse q̄nq; sensitiua ⁊ q̄nq; esse spiritꝰ sensitiuos: sicut ex fonte vno canales q̄nq; deriuatos quasi vnus sit rex: quinq; autē nuntij. sicut. n. ibi sunt multi nuntij: vnus aūt q̄ iudicat: sic ⁊ hic multa sunt nūciatiua organa: vnū aūt qđ de oībus ꝓnūciat cuius officiū ꝓpriū erit discernere inter sensata diuersoꝝ generꝝ: ⁊ hac ꝯsideratōe sensus cōis ē vnꝰ ꝰm reꝫ cū sensibus ꝓprijs instris varijs vtens: cui noticiā oīuꝫ sensibiliū natura ꝯmādauit: virtutes alie interiores: qꝛ ꝓpria habēt istrumenta: a sensu cōi seiunguntur.

Digressio.

Sermo igitur de sensu cōi his absolutus existat propositionibus. Prima est. Est cor principiuꝫ vite: sensus ⁊ motus: ideo ⁊ organū sensus cōis. 2. n. colliget capite. 20. sensus oēs sunt in corde: eoꝝ tñ operatōes in cameris cerebri manifestant. Amantes quoq; ⁊ dolentes maximas in corde pcipiūt lesiones. Iteꝫ in somno retrahit calor ad cor ministrās virtutē sensibilē. ¶ Amplius ob frigiditatē nō est dignū cerebrū vt sit primū: pp̄ ēt colligantiā virtutis nutritiue cū sensitiua ⁊ caloris inatti cū calore sensitiuo palaꝫ infert cor esse primū ⁊ principalissimū mēbrū. ¶ Cōtra: lesis ptibꝰ cerebri ledūtur imagiatiua: cogitatiua: memoratiua: ergo ⁊ sensus cōis: ergo cerebrū organū existet v̄tutū iterioꝝ. Itē sensus cōis pcipit calidítatē cordis ergo nō est cor eiꝰ organum. ¶ Rursus dicebat Galie. aīal non deponere sensuꝫ vel motū voluntariū retento corde cū tenaculis: ⁊ sublato corde ab animali asserebat animal huc illuc vagari posse. ¶ Amplius remedia in frenesi ⁊ apoplexia applicant capiti: ergo: ⁊ hec ē cā ꝙ Plato ⁊ Gal. aiam intellectiuā ⁊ virtutes ei deseruiētes in cerebro locauerūt. Solutio ē: prima rō ꝯuincit sensum cōem esse in cerebro manifestatiue: Secūda rō reflectit: qꝛ sensus cōis pcipit frigiditatē cerebri. Rursus Auer. vidit Arietē q̄ absciso capite huc ⁊ illuc ambulauit: ⁊ Alber. nōnulla aialia cantare posse affirmauit neduꝫ moueri amputato capite. Absurdissimū quoq; fuit ponere intellectū in cerebro ⁊ non in alijs corpis partibus: cuꝫ. n. intellectꝰ indiuisibilis existat: totus est in toto ⁊ totus in quabꝫ pte: Ad vltimū dr̄ remedia applicari capiti: quia ibi existunt manifestatiue: vñ leso hūore cristallino ledit virtus visiua que ī corde est vel cerebro: immo leso dyafragmate offendunt virtutes quas tñ nullus in eo collocat: dicebat Auer. loco allegato.

Secunda ꝓpositio sit talis. Sēsus cōis vnꝰ ē ꝰm rē: multiplicatus vero ꝰm instrumenta: nō hꝫ. n. sensus cōis ꝓpriuꝫ: peculiareq; instrm̄. Contra: sensus cōis, vel est virtus aīe inorganica: vel organica: si primū: sensus erit intellectus: si scđm habebit sensus cōis peculiare instrm̄: ⁊ erit prima cōcauitas cerebri que copiosa ē spū sensibili. Solutio ē: certissimū ē in pria cerebri cōcauitate neruuꝫ inueniri qui fundamētū existit oīum sensuū: ⁊ quando vis tactiua deficit in illa pte a tangēdo: necesse ē oēs alios sensus deficere: ⁊ hec ē cā qđ dicit ī libro de somno ⁊ vigilia: somnꝰ ē passio p se primo sensus cōis ⁊ tactus: ⁊ iđ inquātum illud organū ē fundamentum tactus ⁊ sensus cōis: pōt saluari appropriate loquēdo primā cerebri cōcauitatē organū esse sensus cōis. Verūtñ est: sensus tactus ⁊ sensus cōis nūquā seiungunt: itaq; sicut visus: auditus: olfatus ⁊ gustus virtutē tactiuā habēt secū colligatā: ita ⁊ sensum cōem: ⁊ ob hoc pōt dicere Aristo. aīal mortale eē aīal per tactū ⁊ p sensum cōem. Cōtra verū: ergo tactus ꝓprium non habebit organū. Dico tactū proprium habere instrm̄: qꝛ dispositio in neruo p tactu limitata est ad qualitates alteratiuas ⁊ graue ⁊ leue: sed dispō in neruo pro sensu cōi nō ē restricta ad sensibilia vnius determinati generis: erūt itaq; in oculo tres sensus: visus tactus: ⁊ sensus cōis: visus ad genus colorū: tactus ad tangibilia tantuꝫ: at sensus cōis sensata diuersorū generū secernit: in instrumētis auditui: olfatui: gustui deseruiētibus pari filo procedendum est: ⁊ hac declaratione saluabit tactuꝫ proprium habere instrm̄ ⁊ nō sensum cōem. Cōtra iteꝝ ergo poterit oculus discernere sensata diuersorum generū: cū in ipso inueniat sensus cōis. Dico ꝙ conditio sensus cōis talis existit: nō imutari nisi imutato sensu exteriori cui copulat: pōt autē tactus visui cōnexus ferri supra tangibile: sꝫ eo momēto non feratur visus supra visibile. Sensus tñ exteriores sua obiecta non pcipiūt quin eadem sensus cōis plane dignoscant: qua de re maior ē colligātia visus: auditus: olfatus: ⁊ gustus cū sensu cōi q̄ꝫ cū sensu tactꝰ: ⁊ ꝓpter hanc sensuū exteriorū cū sensu cōi colligātiam pōt dicere Auer. primuꝫ eē spūale in sensu cōi inueniri.

Tertia propositio sit talis. Sensus cōis institutus est a natura vt percipiat sensata diuersorum generum: inueniatq; inter ea consensum: pugnantiamue: est ⁊ eius officium sensationes omnes sensuum exteriorum cognoscere: vnde dicebat Aristoteles in de somno ⁊ vigilia: quoniam autē

aũt existit ſm vnũquẽq3 ſenſuz hoc qdẽ aliqd ꝓpriũ: illud vo aliqd cõe: ꝓpriũ quidẽ velut viſui videẽ: auditui aũt audire: eſt aũt ⁊ cõis quedã potẽtia que ſequitur oẽs: q2 ⁊ qd videt ⁊ audit ſentit: nõ.n. viſus qdẽ videt: qm̃ videt: ⁊ iudicat. Contra. ergo ſenſus exteriores ſuas nõ pciperent operatiões. Solutio ẽ: dicit Themiſtius ita ⁊ hic tam ⁊ ſi multa inſtrumenta: machinamẽtaq3 ſint: in que rerũ ſimulachra recipẽtur: vna tñ vis arbitra ẽ: que ḋ oibus ſiſcat: pnũciet iudicet: hec: hec illa vis eſt qua nos viſui videre ⁊ auditu audire ſentimus: eadẽ.n. potentia percipi actiones ſenſuũ neceſſe eſt: qua dĩas actionũ percipim⁹ non ergo verũ eſt ꝙ paulo ante viſi ſumus probare: cũ diximus viſu nos ſentire hoc ꝙ cernamus ⁊ auditu ꝙ audiam⁹: hoc ſuũ eſt ſenſus cõis ĩgeniũ: munuſq3 cui notitiã oiũ ſenſibiliũ natura mãdauit. Cõtra Themiſtiũ arguit: ſenſus exteriores ſunt paſſiui ⁊ cognoſcitiui: ſed ſenſatiões vt ſic ſunt forme ⁊ cognitiones ſenſuũ ergo eas ſenſus pcipiũt. Quare dico ꝙ viſus appropriate loquendo fert ſup viſibile pſe: ſup viſionẽ vero p accñs: ⁊ q2 pcipit ſenſus exterior ſuã opationẽ: q2 pcipit obiectũ: quaten⁹ videlz intentio in ſenſu nõ cõſeruat niſi in pñtia ſenſibilis cõcedit hec ꝓpoſitio: nõ videt qdẽ viſus: qm̃ videt ⁊ iudicat. Senſus aũt cõis ſenſatiões oẽs oium ſenſuuz exteriorũ plane dignoſcit: ſed de his iterũ loquar in ꝑuis nalib⁹: hacten⁹ de ſenſibus dixiſſe ſit ſatis.

¶ Tex. cõmen. 150. vſq3 ad. 162.

Et quia. Intentio Ariſtotelis pñti pte que ẽ a tex. cõmẽti. 150. vſq3 ad. 162. ẽ oſtẽdere intellectũ nõ eẽ ſenſum: ⁊ ẽ iſta pars p̄euia ad tractatũ de ĩtellectu: ãtiq.n. putauerũt ſenſuz eẽ ĩtellectũ: q2 ãbo iudicabãt: ⁊ diſcernebãt: ſubĳciebãturq3 celo. Sẽtẽtia. 150. ergo talis ẽ: q2 corpa celeſtia habebãt ptãtẽ ſupra ĩtelllectũ ⁊ volũtatẽ humanã: ⁊ q2 trãſmutabat ĩtellect⁹ ſicut ſenſus: dixerũt anng ĩtellectũ eẽ ſenſuz. Uerũtñ dixim⁹ ſupi⁹ intellectũ hũanũ q̃tũ ad eẽ in ſorte pendere a celo: nõ tñ ſimplr ⁊ abſolute: nõ ẽ.n. ſubiect⁹ piãn mãe: neq3 agẽtis abſolute ſ3 agẽtis circa inſtrm: veluti ⁊ mã pria quo ad ſuũ eẽ in potẽtia nõ pẽdet a celo: ſ3 quo ad eẽ actualis q̃ hz a formis: ⁊ hac rõne dĩ celũ cã gnãtiõis homis ⁊ ꝯſeruatiõis eiuſdẽ: q2 ẽ cã preparãõis ⁊ diſpõis mãe ſtantis ſub ĩtellectu. Eſt ṗterea ſubiect⁹ hõ celo quo ad ſanitatẽ ⁊ egritudinẽ ⁊ opationes ſenſitiuas: ĩtellectio ⁊ volitio ſubĳciũt celo indirecte pp colligantiam intellectus cũ virib⁹ ſenſitiuis: nobilioris nãq3 cõplexionis nobilioris exiſtũt mẽtis ⁊ ĩtellect⁹.

Sentẽtia. 152. Quia ſenſus ⁊ ĩtellect⁹ cõprehẽdũt corp⁹: ⁊ ſili ſiſe ſentiebat ⁊ ĩtelligebat: iccirco ĩtellectũ eẽ ſenſum affirmabat ãtiqtas. Cõtra: ergo oportuiſſ3 veteres ḋ errore quoq3 ꝯceptõe ue differere: ſũt.n. hec magis ꝓpria aĩalium: pluſq3 id tps ẽ q̃ i his aĩa ỏſat. Preterea neceſſariũ erat aut ſilitudines ꝯtrariorũ generũ ſimul ineſſe aĩe: qñquidẽ ꝯtraria noſcerent: aut diſſimilitudines: q2 deciperemur: quorũ neutrũ vlla rõne pot eſſe.

Circa cõmentũ. 152. idẽtitas ẽ forme ineſſe reali ⁊ intẽtionali ergo opi. ãtiquorũ hic recitata ẽ ṽa. Dico ãtiquos voluiſſe terrã cognoſci p realẽ terrã: ⁊ feciſſe aĩaz ꝯſtitutã ex reb⁹ vt illas cognoſcere poſſet: at peripatetici formã realẽ intẽtionali cognoſci arbitrant. ¶ Amplius ait Auerrois: error magis inuenit in aĩalib⁹ ⁊ aĩa maiori tpe inuenitur ignorans ⁊ errãs q̃3 ſciens: ⁊ rõ eſt: in infantia: pueritia: ꝺcrepitate: ignorãtia ſuenit: in acgrẽdis nãq3 diſciplinis ⁊ virtutib⁹ magnũ tẽpus vite hoĩs labit ⁊ hac de cã dicebat. 12. metha. 38. hõ felix paruo durat tpe: vñ partito tẽpore vite vnius hoĩs qd eſt annorũ. 70. 2. de gnãtiõe. 58. in duas ptes equales: felicitas nõ adipiſcit niſi in ſcda pte que qdem citius ⁊ tardius acqrit ſ3 ꝙ diſcipuli ſunt melioris complexionis: ⁊ vtunt melioribus ṗceptoribus: ⁊ libris ⁊ frequenti exercitio ⁊ tractatu.

Sententia. 152. Cuz oĩa aĩalia ſubceleſtia ſint ſenſib⁹ predita: ⁊ ſolus hõ preter hos ⁊ mentẽ ⁊ intelligentiã obtineat non erit ſenſus intellect⁹. Preterea qs nõ videt alias eẽ differẽtias rõnalis potẽtie: alias ſenſus: eſt.n. intelligere id quo recte atq3 nõ recte res pcipi ſolent: propriorũ aũt ſenſus ſemp eſt verus ⁊ vniuerſis aĩalib⁹ ineſt: at ſit vt falſo quoq3 quis ratiocinet: neq3 cuiq̃3 cõpetat cui nõ ineſt ⁊ ratio.

Auerrois Primo dicit: ⁊ cuz hee due virtutes ſint in ſubiecto diuerſe neceſſe ẽ vt ſint diuerſe in eſſe. que.n. differũt in ſubiecto differũt in eſſe. Senſus ẽ: q2 in aliquo aĩali reperit ſenſus in quo non pot inueniri intellect⁹ colligit ſenſuz ⁊ ĩtellectũ virtutes eẽ diuerſas. ¶ Amplius inqt: ſenſus.n. ſemp dicit verũ in reb⁹ ꝓprĳs: ⁊ falſuz in vlibus: intellect⁹ aũt ꝯtrario: verũ in vlib⁹ ⁊ falſum in ꝓprĳs: ⁊ ẽt ſenſus in reb⁹ ꝓprĳs magis durat ſua veritas q̃3 intellect⁹ in rebus vlibus: hoc fortaſſis ẽ: q2 veritas in vlibus pot variari infinities. ſ. per quodlibet indiuiduũ: vt ſi oĩs hõ eſſet alb⁹: tunc per depditionẽ albedinis in aliquo indiuiduo falſificatur illa ꝓpoſitio. Sed veritas ſenſus non pot mutari niſi per illudmet: ideo illa veritas magis durat. Contra quẽadmodũ veritas in vlib⁹ variat p vnũ: ita veritas in ꝓprĳs. Intelligo itaq3 veritatẽ ſenſus magis durare. i. cuz minori eſſe dubitatõe q̃3 intellectus in vlibus: hoc palaz eſt exemplo: iſta lz ſit vera oĩs hõ eſt bipes: tamẽ eſt cũ maiori dubitatõe q̃3 ſit iſta ſortes eſt bipes: ipm oculata fide intuendo.

Sententia. 153. Imaginatio nõ ẽ ſenſus: neq3 intellecus: ſed ẽ imaginatiua virtus ṗſtantior ⁊ nobilior ſenſu: longe tñ inferior aĩo: intellectuq3: vtpote que tanq̃3 in confinio vtriuſq3 ſit poſita: ⁊ dicit Auer. imaginari aliud eſt a ſentire ſenſu exteriori ⁊ a diſtinguere p intellectuz: ⁊ imaginari nõ ſit abſq3 ſentire ⁊ abſq3 imaginari non ſit cõſiliari. i. opinari: ⁊ quaſi innuit hic alietatẽ iſtarũ trium virtutũ ſm prius ⁊ poſterius in natura. ſi eīm ſenſus fuerit non ſequit vt ſit imaginatio ſcilz perfecta: ſed ſi imaginatio erit ſenſus erit: ⁊ ſimiliter ſi intellectus erit in mortalibus: erit imaginatio: ⁊ non econuerſo: ⁊ dicebat Temiſtius: ita ſit vt ea vis ſenſum quidem ſequatur: ſed actionẽ animi antecedat. Patet igitur nõ idem eſſe imaginationem: exiſtimationẽue: imaginari.n. in ptãte noſtra ſine ꝯtrouerſia collocat: lz nãq3 cum libet fingere qcqd volumus atq3 ante oculos ponere: at opinari in nobis nõ eſt ſituz. neceſſe eſt.n. opinantẽ aut veram aut falſaz exiſtimationẽ habere: ⁊ dicit Auer. imaginatio.n. ẽ voluntaria nobis. cũ.n. voluerim⁹ imaginari res ꝺpoſitas ĩ ṽtute ꝯſeruatiua q̃s pri⁹ ſenſim⁹ poterim⁹ facẽ. poſſum⁹ ẽt p hãc ṽtutẽ fingere formas imaginabiles quarũ ĩdiuidua nũq̃3 ſenſim⁹. ¶ Cõtra imaginari nõ

fit sine sensu:sensus exigit rei pñtiá ergo ñ possum⁹
imaginari nisi re presente:ergo imaginari nó est in
nostra ptáte. Solutio est:imaginari nó est nisi de sen
sibili prius accepto:vnde cecus a natiuitate nullam
habet fantasiaȝ ⁊ imaginationé coloꝝ:nó tñ oportet
ꝙ cum imaginemur etiá sentiamus ẜm actũ: hec est
responsio Alberti magni in summa de hoie. ¶Contra
Auerrois pñti cómento dicit:possumus p hác virtu
tem fingere formas imaginabiles quaꝝ indiuidua
nunꝗ̃ sensimus: ⁊ in de memoria ⁊ reminiscẽtia di
cebat:ẜm hunc modũ pót imaginari elephanté qui
nunꝗ̃ sensit ipsuȝ:ergo nó opȝ imaginationé esse ꝺ
sensibili prius accepto. Dico itaqȝ imaginatiuá ima
ginari posse p intentóes ⁊ ad placitũ ⁊ nãliter signi
ficantes:quas tñ̃ oés hȝ a sensib⁹ exterioꝛib⁹. ¶Am
plius in fine cómenti ait Auer. ista est vna rónum ex
quib⁹ apparet imaginari aliꝺ eé ab intelligere. Có
tra:intelligimus cũ volumus.2.de aia.60.3.de aia
36.ergo ob h̃ ñ seiungit̃ imaginatiua ab intellectu.
Solutio é:imaginationé verá possumus vere fingẽ
qualitcũqȝ mó fingam⁹:sȝ nó qualitercũqȝ intelligi
mus veꝝ intelligimus: ⁊ dicebat Themisti⁹: ꝑsuꝭ
suscipere aliqd in opinioné:sciaȝ:aut prudentiá alte
rius facultatis est ꝗ̃ imaginatóis:nam imaginari ⁊
visa cócipere simul collibitũ é possum⁹: táteqȝ in eo
cuiqȝ copie suppetũt:vt nihil subsit qꝺ nó possit sibi
affingere ⁊ subijcere oculis:adeoqȝ facile oía q̃ veli
mus ad ꝯdictũ accurrunt:vt tñ quasi geri: agiqȝ vi
deant̃:at credere aliqd aut existimare aut iudicare ꝺ
reb⁹ quotiés incessit volũtas in nr̃a manu nó é:sed
quotiés ipsa rei veritas q̃ videbat̃ apertissima assenti
re nos cogit:neqȝ.n.fieri pót vt qs rei quá nihil du
bitat falsaȝ eé assensus suos accomodet: ⁊ q̃ euidẽtis
sima sunt rapiũt aium ad assensuȝ:quoꝝ vo incerta
⁊ ambigua rõ é ⁊ pinde iudiciũ anceps q̃si suspẽdũt
assensus ⁊ substinét:imaginari qdem in nr̃a ptáte est
nó modo que pñt esse:sed ét que nó possunt.

Sententia. 154. Preterea cum opinamur
aliqd malũ esse atqȝ terribile:
cótinuo pturbamur. Simil̃r ⁊ cũ opinamur qppiam
esse tale vt in illo sit ꝯfidendũ:at cũ imaginamur ta
lia:pinde afficimur atqȝ si i pictura eadé spectarem⁹
at differétie ⁊ spés ipsi⁹ ꝯsilij sunt:scia:existimatio:⁊
intellect⁹ ⁊ ꝯ̃tia istis ⁊ de his ⁊ in libro ꝺ sensu ⁊ sen
sato ⁊.6.ethicoꝝ ptractabit̃. ¶Dicit Auer. cuȝ nos
existimauerim⁹ aliqꝺ timorosum futurũ quoquo mó
nos patimur passione ac si illud timorosuȝ eét pñs:⁊
sil̃r cũ nos existimauerim⁹ aliqꝺ audactiuũ futurum
statiȝ patiemur tali passione quali illo audactiuo exi
stente pñti:cũ aũt imaginati fuerim⁹ illꝺ timorosuȝ
nó statiȝ patiemur quasi eét pñs:⁊ intédit hic p eõ
liuȝ fideȝ.i.cognitóeȝ ꝯplexá:capit̃.n.sepe numero
fides pro scẽa intellect⁹ opatione. Theologi dicunt
sciaȝ eé de certo ⁊ euidẽti:fidé ꝺ certo sȝ nó euidẽti:
vñ fides ⁊ scia respectu diuersoꝝ ꝑdicatoꝝ stant sil̃
nó respectu eiusdem. In paulo quoqȝ rapto fides ⁊
clarissima dei bñdicti visio simul pmanserunt.

Sententia. 155. Virtus imaginatiua q̃ san
tasma ⁊ simulachrũ aliqꝺ in no
bis dicim⁹ fieri ⁊ nó aliud quicꝗ̃ qꝺ p translationeȝ
hoc eodé noie nuncupat̃:ipsa profecto vna quedaȝ
est poténtiaꝝ eaꝝ aut habituũ qbus discernim⁹ ⁊ aut
vere pcipimus aut falso:tales autẽ sunt: sensus:opi
nio scientia: intellectus:⁊ horum quattuor sensus
est potentia:cetera habitus existunt.

Vnde est aduertẽdũ:Quinqȝ sunt habit⁹ itel
lectuales quib⁹ hó ñ pót mẽtiri.6.ethi
coꝝ a capite.4.vsqȝ ad nonũ. Sciẽtia é notitia cóclu
sionis acqsita p demóstrationé: itellectus est notitia
pricipioꝝ:sapiẽtia é intellect⁹ ⁊ sciẽtia:ita ꝙ sapien
tia est vn⁹ habit⁹ totalis includés tá sciẽtiá ꝗ̃ itelle
ctũ:differés ab vtroqȝ sicut totũ a pte:ñ arbitroꝛ.n.
ꝑmissas ⁊ cóclusioné eodé actu ꝯprehẽdi posse: quo
sapientia origanet̃:qnimo vt reoꝛ:fateri eodem actu
multas ab intellectu capi ꝓpóñes quaꝝ altera sit af
firmatiua: altera negatiua:altera de cónngẽti: alia
de necessario nó é itegri:iustiqȝ iudicij. Prudẽtia é
habitus actiuus:Ars factiua é:Opinióe vero tá ve
ris ꝗ̃ falsis pót qs cósentire ꝓpóñib⁹. Ignorátia di
spositióis semp hó ꝺcipit̃:enumerauit aũt Arist. pre
senti lectióe illos dũtaxat habit⁹ cũ quibus imagina
tio conuenire videbatur.

Sentẽtia. 156. Imaginatio nó é sensus istis
reb⁹.i.róib⁹ quas dicem⁹. Tũ qꝛ
in somnis imagiamur:in somnis nó sentim⁹: neqȝ
actu:neqȝ potétia:ceci náqȝ imaginát̃ colores:quos
tñ neqȝ actu:neqȝ potẽtia sentiũt. Tũ qꝛ:sensus sem
per fit cũ pñtia sensibilis:imagiatio aũt nó:sȝ cũ ab
sentia:cũ imaginatio aliqñ actu sit:existẽte sensu i po
tẽtia:ipsa nó erit sensus. Tũ qꝛ ná cũctis aialib⁹ sen
sum sȝ nó vim imaginádi cócessit:⁊ dicit Auer. existi
matur ꝙ nó oé aial imaginat̃:⁊ é aial ꝙ nó mouet̃ ad
sensibilia nisi apud pñtiá eoꝛũ in actu:vt vermes ⁊
musce:⁊ talia bruta iperfecta si delectabile sit pñs ñ
mouent̃ nisi respectu maioris delectatóis:apes ⁊ for
mice necessario imaginant̃:apes pp artificiũ cóficien
di mellis:formice pp dispóem.i.ob hoc ꝙ recódunt
granũ:sed nó curat̃ de exemplo. Themistius sentit
imaginatiuá inesse apibus ⁊ formicis nó vermib⁹.
Tũ qꝛ sensus ꝓpriorũ generũ ver⁹ magna ex pte est:
imaginatio aũt falsa est in maiori pte:⁊ é obseruádũ
ꝙ imaginatio facta a sensu exteriori initiatiue semp
vera existit:⁊ notáter dico a sensu exteriori: qꝛ ima
ginationé de chimera nó oportet eé veram. Tũ qꝛ
cũ exacte circa sensibile operamur:nó dicim⁹ hoc no
bis hoiem videri ac apparere:sȝ potius cũ nó clare
sentim⁹. Tũ qꝛ:nemo pót clausis ⁊ compressis ocu
lis cernere:cogitatio:imaginatioqȝ tũc vel efficacis
sima é:dicit Auer. alia ratio est ⁊ propinqua ꝑdictis
i. prime rationi:qm̃ hec ratio sit de ligaméto vnius
sensus tm̃:at prima de ligamento oium sensuum in
somno plane procedebat.

Sentẽtia. 157. Atqȝ neqȝ imaginatio vllus
habituũ eoꝛũ erit qui veri sũt sem
per:est enim ⁊ falsa imaginatio non solum vera: Dis
sentit quoqȝ ab imaginatione opinio:qꝛ opinionem
cósequit̃ assensus ⁊ fides: neqȝ vllo pacto vt q opi
natur nó credat ita plane esse sicut opinat̃. Preterea
fides sequit̃ oém opinioné:psuasio fidé: psuasióni ra
tio annectitur:at imaginatio quidem quibusdá bel
uis inest:ratio autem nullis. ¶Contra. Aristoteles
30. particula problematũ problemate.5. arbitrat̃ bru
tis inesse fidem:eisqȝ credendũ esse: cui⁹ tñ opposi
tum hic affirmatur:ergo. Dico hoib⁹ ꝓpriissime in
esse fidem:que é rei ignote mirabilis certitudo: bru
tis ẜm methaphorá:veluti ⁊ methaphorice bruta se
pe numero verecũdari dicunt̃:cum tamé verecũdari
in ratione consistat.

Sentẽtia 158. Nó est imaginatio opinio cuȝ
sensu: ita ꝙ sit eẽntialit̃ opi. ⁊ hẽat
sensum

sensuz cōcomitātē: neqȝ est opinio p sensum: itaqȝ sit essentialr opinio ꝛ hēat sensuz causantē: neqȝ est ꝯiūctio sensus opinioniſqȝ: itaqȝ sit ꝯstituta essentialr ex sensu ꝛ opinione: qm̄ vt Auer. inqt: si essz ꝯposita ex eis: cōtingeret vt vere dicerent de ea ꝓprietates illarum virtutū ex qbus cōponit mō medio: cōpositum n. ex aliqbus necesse est vt in eo existāt quoquō existētia in cōponētibus .i. accidētia ꝓpria cōponētium: ꝛ lȝ accītia cōponētiū sint in cōposito: nō tñ opȝ illa denoiare cōpositū simplr ꝛ absolute: alter idez reciperet pdicatōez ꝯtrioꝝ: ꝛ dicit Themi. at dictū ē atqȝ adeo demonstratū magnationē cū opinione nō semp cōiungi: qd̄ facile deprehēdas: si picturā quāpiā cōtēpleris: in q̄ mirāda extremaqȝ ꝛ mōstrosa sint depicta: nā cogitare qdē ō illis ipsis q̄ spectaueris ꝛ imaginari tantisp necesse est: opinari certe ita esse vt sunt descripta nō possis. Sed ꝛ inde ꝓbaueris imaginationē nō esse cōnexionē sensus ꝛ opinionis: qꝛ si illō detur: cū fieri nequeat vt talis cōplexio intelligatur diuersis subiectis absolui: hoc est vt opinio circa bonitatē: sensus circa albedinē versef: ēt si eadē res sit in qua ꝛ bonitas ꝛ albedo ꝯtineaf: q̄ gñe ꝯposito sensus ꝛ opionis accītalis essz: reliquū ē vt opinio atqȝ sensus quoꝝ cōpositōe deffimēda imaginatio sit: tuz vno gñe ꝛ qualitate subiecta vti. tū parē vtrūqȝ rōnez inire nec pugnare vicissim dicanf: ꝛ hoc ē ꝙ dīc Auer. qm̄ si imaginatio est eiusdē rei: ꝛ hoc manifestuz est ꝛ cōponit ex existimatōe ꝛ sensu: necesse ē vt existimatio ꝛ sensus sint eiusdē rei essentialiter.

Sententia. 159. Existimatio ꝛ sensus non sunt eiusdē rei ꝯphēsibilis: cū plerūqȝ accidat: vt tamet si ō eadē re ꝛ sensus ꝛ opio habeanf: tñ opinio recta sit atqȝ vera: sensus mēdax ꝛ falsus: itellect⁹. n. sepenumero corrigit errores sensus. nō poterit ergo ex sensu ꝛ opione vnū iudiciuz cōstitui: si nāqȝ sensus ꝛ existimatio essent eiusdē cōprehēsibilis: esset necesse aut repudiata opione que vera est. falsuz iudiciū sensus asciscere: aut simul cuz opione retinere ēt iudiciū sensus a q̄ potissimū imaginatio oriaf ꝛ pendeat: certe hoꝝ vtrūqȝ impossibile est: qꝛ neqȝ veram opinionē respuere aliqs pōt re ꝓsertim nō cōmutata sed incolumi: ꝛ ipsa ꝛ eo q opinaf: mōi pdendi sciam ponuf. i. poste. ca. 6. vñ ñ pōt eadez opinio simul eē vera ꝛ falsa nulla mutatōe fcā in opināte aut re opinata: ꝛ dicit Themi. neqȝ item fieri pōt vt is q recte opinaf solez esse maiorē terra: credat aspectui facien̄ pedalē: imo hic nedū coalescit opinio cū sensu: sed excludit ꝛ reiicit sensum: ꝛ vna cū sensu imaginatio quoqȝ damnaf: est. n. imaginatio quedaz impressio ꝛ vestigiuz sensus nō cōplexio opinionis ꝛ sensus.

Sententia. 160. 161. ꝛ. 162. Imaginatio est motus aie quem sensus in actu positus creat. ¶ Dicit Auer. ꝓ: qm̄ si sunt q̄daz que mouenf ab alijs ꝛ mouent alia: ꝛ imaginatio vr esse virtus mobilis ꝛ passiua ab alia: erit actus imaginādi ꝑfectio virtutis imaginatiue p intēniones sensibiles existentes in sensu fm̄ moduz fm̄ quē sensus ꝑficiunf p sensibilia q̄ sunt ex̄ aiaz: ꝛ ꝙ pria ꝑfectio istius ptis aie sit virtus q̄ īnata est se assimilare sensationibus que sunt in ipso sensu cōmuni: sed Aristoteles propalauit in hoc sermone precedens: ꝛ quia posuit imaginationē eē passiuā a sensu: ꝛ tacuit ꝯsequens: qꝛ ex pdcā ꝓpōne colligif assimilatio sensationibus sensus cōis: ꝛ tacuit hoc. ¶ Amplius lȝ mot⁹ imaginationis sit sīlis motui sensus: maior tñ falsitas inuenif in imaginatiōe q̄ȝ in sensu: ꝛ dicit Themisti⁹: plane ōis imaginatio siue recta siue ꝯtraria sit: tota pendet a sensu: cū quo semp incedit: ac pedē pariter ponit: vt seu verus rectusqȝ sit: seu ꝯ mēdax ꝛ falsus cōtinuo se eidem secte imaginatio addicat: ergo quēadmodū sensus ꝓprioꝝ sensibiliū fere semp verus existit: ꝛ contra in substantijs ꝛ sensibilibus cōibus sepe decipi solet: ita imaginatio respectu sensibilium proprioꝝ incorrupta ē: de substātijs v̄o ꝛ sensibilib⁹ cōibus falli solet: facillime ēt labif imaginatio: qꝛ reruz vestigia ñ ꝯseruat: pinde q̄lia excipit. ¶ Rursus cuz visus maxīe sit sensus: hinc ē ꝙ nomē imaginatio ab ipso luie sumpsit: fantasiaqȝ dr: qꝛ sine luie visio fieri neqt: at qꝛ imaginatiōes inmanent: sensibusqȝ sileꝰ existunt: iō p ipsas bruta ꝛ hoīes multa agūt: illa mētis sunt expꝰtia: hoīes: qꝛ mēs pturbatiōe nōnūq̄ȝ vl̄ morbo vel somno submergif. De imaginatiōe itaqȝ sit hactenus determinatum.

Digressio.

Quia Aristo. nō execut⁹ ē hic nisi de sensu cōi ꝛ fantasia. ꝛ Auer. 2. colliget capitulo. 7. ꝛ 20. in de sensu ꝛ sensato: ꝛ de memoria ꝛ reminiscentia al's v̄tutes iteriores enumerauit: iō operepretiū ē in calce huius libri ingrere quot sint v̄tutes iteriores ꝛ in quo mēbro suas ꝑficiāt opatiōes. In ꝑmis vr ꝙ sit vnus tm̄. Sensus. s. cōis: qꝛ si ponaf ali⁹: aut ergo hoc erit ad iudicādū de sensibilibus sensuuz exteriorū: ꝛ hoc nō: qm̄ hoc ꝓsequif sensus cōis: aut ad ꝯponēdū ꝛ diuidendū sensibilia: ꝛ hoc iteꝝ nō: qꝛ hoc facit sensus cōis: cū differētiā ponat iter sensata diuersoꝝ sensuū: aut ad cognoscēdū aliq̄ nō sensata exteri⁹: ꝛ iteꝝ hoc nō: qꝛ alr nō plura cognoscēt sensus cōis q̄ȝ sensus exteriores. Itē cū sensus ꝛ organū ꝯuertanf ꝛ sit tantū vnū organū: cerebruz scilicet aut cor: erit tantū vnus sensus. Rursus cū vn⁹ sit intellectus respcū oiuz intelligibiliuz: vnus satisfaciet sensus cōis respectu oiuz sensibiliū. Amplius videntur duo auctoritate Arist. iudicātur tres: qꝛ sunt tres ꝯcauitates cerebri: ab Alberto ꝛ Aui. ponunf qnqȝ sensus cōmunis: imaginatiua: fantasia: estimatiua: memoratiua.

In oppositū ē Cōmētator. 2. de aīa. 60. ꝛ. 3. ō aīa 6. Aristo. inqt posuit v̄tutes iduiduales distīctas in q̄ttuor ordinib⁹: i prio posuit sensuz cōez: deinde v̄tutē imaginatiuā: deinde cogitatiuā: ꝛ postea rememoratiuam.

Pro expeditiōe q̄sti ē primitus obseruanduz. Sēsus cōis ē pria v̄tus iterior: vtēs qnqȝ instrumentis sensuū exterioꝝ: vel pte primi vētriculi anteriori hūida valde ꝛ aꝑhensiōi deseruiēte: ꝛ est cognoscitiuus tm̄ eoꝝ q̄ p sensuz exteriorē capiunf: ꝛ cū ꝯprehēdat sensatōes sensuū exterioꝝ: tales sensatiōes sensu exteriori noscētur: ꝛ dicebat Auer. in ō sensu ꝛ sensato: ꝛ ista ps ē postrema partiū oculi: ꝛ p illā aspicit sensus cōis formā. 2. colliget capitulo. 7. virtutes aiales sunt. 5. sensus: virtus motiua i loco: virtus imaginatiua: ꝛ estimatiua ꝛ cogitatiua: ꝛ ꝯseruatiua ꝛ reminiscibil̄: vñ pp maximā colligātiam sensuum. s. cū sensu cōi: enumeratis. 5. sensibus enumerat⁹ ē sensus cōis: ꝛ affirmato primo eē spiritualē in sensu cōi: affirmaf ꝛ formā in sensibus exterioribus hēre esse spiritualē: ꝛ in de memoria ꝛ reminiscentia ait Auer. ꝛ iō ista adunatio nō accidit nisi cogitātib⁹.

in solitarijs qñ abscindũt a se occupãtia sensus etiã
n. reuertit̃ sensus cõis ad adiuuãduz istas virtutes:
q̃ sensus cõis lz sit vnit⁹ sensib⁹ exteriorib⁹: ceteras
tñ ṽtutes iteriores adiuuare põt: ⁊ hec est cã q̄ dr̃ i
de somno ⁊ vigilia. Somn⁹ ẽ passio sensus cõis: i cõ
paiõe tñ ad sẽsus iteriores ñ imobilitat̃ sẽsus cõis.

Est Scdo aduertẽdũ. Imaginatiua seu fantastica est scda virtus interior: scribit Auer. in de sen
su ⁊ sensato: ⁊ cũ sensus cõis recipit formã reddit eã
intẽtõi: ⁊ est virt⁹ imaginabilis: ⁊ tũc recipiet eã
ĩformãs receptõe magis spũali: ⁊ tũc illa forma erit
in tertio ordine: in de memoria ⁊ reminiscẽtia: in for
mis. n. imaginabilib⁹ est aliqd q̃si sbiectũ. s. lineatio
⁊ figura: ⁊ aliqd q̃si forma: ⁊ est intẽtio illius figure: ⁊
ṽtus imaginatiua ɔprehẽdit de subiecto illud qd̃ pi
ctor describit in pariete: ⁊ p̃itat formaz rei: existitqꝫ
manifestatiue in orizonte añteriori cerebri: ⁊ est virt⁹
imaginatiua reseruatiua formarum multe corpalitatis ⁊
modice spũalitatis. Tertia ṽtus iterior est distictiua
seu cogitatiua in hoie: in brutis dr̃ estimatiua: p quaz
qdez virtutẽ aial nãlr fugit nocitiua lz nũq̃ senserit
psa. offm̃ distinctiue est cõponere imaginẽ cũ inten
tione: ⁊ imaginẽ cũ imagine ⁊ intẽtõez cũ intẽtõe: ⁊
diuidere has ab illis. Quarta est ṽtus memoratiua:
q̃ est vna re ipa ⁊ duo ƀm modũ ⁊ rõnez: si. n. ɔtinue
ferat̃ sup aspectũ formarum pceptarum dr̃ cõseruatiua: si
aũt cũ abscisiõe vocat̃ rememoratiua: q̃si sit rememo
ratio cõseruatio interpollata: ɔseruatio aũt rememo
ratio cõtinua: ⁊ iste q̃ttuor ṽtutes oẽs sunt reseruati
ue ⁊ cognoscitiue: sensus m̃ cõis ⁊ distictiua plus co
gnitõi dseruiũt q̃ reseruatõi: imaginatiua aut ⁊ me
moratiua magis reseruãt q̃ dignoscãt: ⁊ dic̃ Auer. i
de memoria ⁊ reminiscẽtia: inuestigatio p rememora
tionẽ cõplet̃ p istas tres ṽtutes: qñ vnaqueqꝫ earũ
facit p̃itari suũ ppriuz: virt⁹ rememoratiua facit p̃i
tari intentõez rei: imaginatiua formã: distinguẽs cõ
ponit ⁊ diuidit: ⁊ p cõgregationẽ istarum triũ virtutũz
p̃itat̃ res oblita apud inuestigationẽ rememoratõis
⁊ inter istas ṽtutes talis reperit̃ ordo: id qd̃ ẽ magis
spũale ledit̃ p lesionẽ eius qd̃ est min⁹ spũale: ⁊ non
ecõuerso. ¶ Cõtra hãc determinatõez inducit Tru
sianus. 2. tegni. 17. has rõnes: in p̃mis: rememora
tio est operatio vna simplex: ergo nõ est ex multis cõ
posita. Solutio est. lz actus rememorãdi sit simplex: ⁊
pexigit tñ actus aliarum virtutũ: sicut q̃uis opatio itel
lectus humani sit simplex: hꝫ tñ colligantiã cũ actĩ
bus sensitiuis. ¶ Amplius: fingit Auer. duplicẽ re
memorationẽ: vnã. s. intentionẽ: alterã formarum. So
lutio est: imaginatiua intentões sensatas tm̃ respicit
memoratiua vero ⁊ sensatas ⁊ nõ sensatas: ⁊ ita vna
virtus re satisfacit formis ⁊ intẽtionib⁹. ¶ Rursus:
cõtinue aspectorum nõ est memoria sed fantasia: ergo.
Solutio est: cõtinue sensatorum aspectorum põt esse ima
ginatiua: at intentionũ sensatarum necnõ ⁊ nõ sensata
ruz existit memoratiua. ¶ Preterea ab Aristo. nõ fit
mentio de distinctiua: ⁊ intentiones nõ sensate sunt
sensibilia p accidens ergo pceptõi ipsarum nõ est ponẽ
da alia ṽtus q̃ sensitiua ⁊ imaginatiua. Ouis quoqꝫ
pterita lupũ instinctu nature fugit: propter qd̃ nec
accũbit sup eius coriũ. Solutio est. Duz Aristoteles
tractaret de sensib⁹ interiorib⁹: execut⁹ est de sensu
cõi ⁊ imaginatiua: audiendo imaginatiuã p quatuor
ṽtute iteriori distincta ɔ̃ sensuz cõez ⁊ memoratiuaz.
Itẽ itẽtiões ñ sensate elicuint̃ ex sensatis ab estima
tiua in brutis: ⁊ cogitatiua in hoie. Et ouis nãliter
qdẽ fugit: sꝫ p estimatiuã: at fugit inspecta figura ⁊
magnitudiẽ lupi: nõ accũbit aũt sup eius coriũ ob il
li⁹ corij odorẽ: hec itaqꝫ sunt q̃ de sensib⁹ interiorib⁹
Auerrois opinatus est.

Ulterius ingrat̃ discrimẽ inter spẽm: actuz ⁊ habitũ: q̃ distat̃ videnẽ: q2. 162.
dr̃: abeuntib⁹ sensibilibus remanẽt spẽs ⁊ fantasie: q̃
recedente actuali sensatõe ⁊ actuali intellectiõe per
manent spẽs sensibilis ⁊ intelligibilis: ergo spẽs nõ
ẽ actus: ⁊ cũ habitus causet̃ ex actibus. 2. ethicorum ca
pite primo: habitus nõ erit actus. Ad oppositũz: ni
hil ẽ i ṽtute cognoscitiua nisi eẽ dimenutũ ⁊ eẽ aphẽ
sum rei: sed tale eẽ aphensũz ẽ cognitio: ergo in vir
tute cognoscitiua nihil ẽ nisi cognitio. In ṽtute autẽ
cognoscitiua existũt spẽs: actus ⁊ habit⁹: ergo h oia
sunt idẽ re. Dico igit̃ hec tria eẽ distincta rõne tãtũ:
cogitante. n. hoie spẽs ẽ actualis cognitio: non cogi
tãte: sꝫ p rõptitudine existente ad cogitãdũ spẽs est
habitus vel dispõ: vñ ista eẽ aphensa hñt eẽ velocis
trãsmutatiõis: at in ipsis potentijs cognoscitiuis re
manent pmptitudines ad cognoscendũ.

Postremo. Secũdus iste liber de aia quibusdã terminet̃ ppõnib⁹. Pri
ma ẽ: visio: sensatio cõis: imaginatio: cogitatio ⁊ itel
lectio differũt formalr ⁊ sunt idẽ realr: ad hũc sensuz
q̄ nullũ istorum ẽ ens reale formalr: sed tm̃ idẽtice: vñ
oĩa eẽ q̃ vni forme ɔcedunt̃ sunt idẽ re priuatiue. i.
inter illa eẽ nõ inuenit̃ nisi vnũ eẽ reale. Secũda ppõ
ẽ: intellectus humanus suscipit formas mãles: ergo
sensus easdẽ recipiũt: q2 nihil ẽ in intellectu qn p̃t⁹
fuerit in sensu: sed dr̃ intellect⁹ suscipere formas mã
les: q2 intellectio nõ differt realr a re intellecta: ergo
sensus dicetur recipe formam mãlem: q2 sensatio est
res sensata: si. n. intentio coloris in sensib⁹ a colore re
ipa seiungeretur: ergo ⁊ intẽtio coloris in itellectu.
Itẽ intellectio ⁊ sensatio sunt qualitates de pria spẽ
intellectio est res intellecta: ergo sensatio erit sensa
tũ: quare ɔcludo diuersas virtutes cognoscitiuas eã
dẽ formã recipere ƀm diuersa esse formaliter distin
cta. Tertia ppositio ẽ: intentiones formarum que sunt
i prima spẽ qualitatis sunt relatiue: prio metha. 28.
spẽs sunt relatiue. 7. metha. 48. vñ est i capitulo ad
aliqd: sed intentio forme in itellectu ẽ vlis actu: er
go: ⁊. 5. metha. 20. intellectus in sua substantia ẽ rela
tiuus: ⁊ capit̃ intellectus pro intellectu speculatiuo
seu intellectiõe: ⁊. 2. de aia. 126. sonus q ẽ intẽtio ñ ẽ
in qualitate sed in capitulo ad aliqd. 7. phys. 20. co
gnitio dignı⁹ ẽ vt sit ad aliqd q̃ qualitas: his itaqꝫ
euidentissime concludo primã spẽm qualitatis ṽtus
esse relationẽ q̃ qualitatẽ: si nõ realiter distinguat̃ a
repñsentatis per ipam: at si re distet: veri⁹ existet qua
litas q̃ relatio: ⁊ hoc (vt reor) magnum ẽ fundamen
tum doctrine Cõmentatoris. Hec igitur sunt q̃ cir
ca secũdũ librũ ordinanda pposuerã: quo qdẽ Ari.
varias aĩe diffinitiones inquisiuit: executusqꝫ fuit ð
virtutibus vegetatiuis: pariter ⁊ de sensitiuis. De
virtute vero intellectiua ⁊ motiua ƀm locũ libro ter
tio determinabitur.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in tertium de anima Aristotelis ⁊ Auerrois.

¶ Tex. Cõmen. pꝛimi vsq; ad. 12.

E pte ãt. Summa tertij libri de anima talis pꝛoponitur. Inuestigat Aristoteles ꝑ essentiam intellectus quo pacto sit materialis ostẽdẽs: ⁊ quo pacto vnus existat: a Textu Cõmẽti pꝛimi vsq; ad. 12. Mox quasdã soluit q̃stiones de essentia intellectus a. 12. ad. 21. Declarat deinde modos intelligendi simpliciter ⁊ compositiue: a. 21. ad. 40. Demum tractat de virtute motiua ſm locum: a. 40. ad. 59. Postremo ostendit finem omniũ virtutuz anime: ⁊ que sit propter necessitatem: ⁊ que propter melius: a. 59. vsq; ad 68.

Tractaturus igitur de intellectu: documenta quedam ꝑmittã introductoꝛia: que ꝓpositionibus in hoc tertio libro approbandis existent cõmodissima: in pꝛimis obseruandum est. Omnis foꝛma ſbalis aut anima existit: aut nõ anima: foꝛme nõ anime versus vnam tm̃: aie vero queuis versus oẽs differentias positionis agitare pñt. Diffinitio aie stabilita. 2. de aia. 7. oĩbus intellectib⁹ apertissime consensit: vñ reperit intellectus possibilis q exactissime est intellect⁹ qui est oia fieri. i. cuius officiuz est suscipere oẽs intellectiões: ⁊ est intellectus humanus: qui apud Auerroim vnus numero existit in cunctis hominibus: sepe sumitur intellectus possibilis pꝛo quouis intellectu susceptiuo intellectõis: siue denuo: siue ab eterno: qua significatione oĩs intellectus citra pꝛimũ intellect⁹ possibilis nũcupari solet: nulla. n. intelligẽtia est liberata a potentia preter pꝛimã: infra cõmẽto. 5. inuenitur ⁊ intellect⁹ speculatiuus: q (vt reoꝛ) est ipsa intellectio nõ per essentiaz in intellectu nr̃o recepta: quẽadmodum. n. mã pꝛima capax efficitur foꝛmaꝝ ſbalium dispositionibus quãtitatiuis ⁊ qualitatiuis: ita intellectus humanus intellectionib⁹ non ꝑ essentiaz pꝛeparatur: disponiturq; ad capescẽdas intellectiões per essentiã: cõperit ⁊ intellect⁹ agens: quẽ audiendo ꝑ virtute transferẽte foꝛmas de oꝛdine mãliuz ad oꝛdinem spũaliuz fecim⁹ deũ. 2. de aia. 60. at pꝛo ſba vniente intellectionẽ intellectui receptiuo de nouo vel ab eterno est oĩs intellect⁹ supꝛa intellectũ humanũ sepe de intellectu passiuo fit mẽtio: q qdez est aia cogitatiua hoĩs. At intellect⁹ noster possibilis multifariaz cõsiderari põt: ⁊ vt passiuus: ⁊ vt sic cõparatur intellectui agenti a quo patitur perfectiue. consideratur vt receptiu⁹ respectu intellectõis: quatenus cõponit: diuidit: iudicat: vocat actiuus: ꝯsideraẽ vt est fundatiu⁹ i. ⁊ sic ꝯparaẽ nãlibus potẽtijs: que sunt idem ꝙ ipsemet: ꝯsideratur vt foꝛma: vt aia: ⁊ de oĩbus istis intellectibus vel pꝛimaria vel secundaria intentione in hoc tertio libro loquemur.

Amplius officiũ est naturalis pħi tractare de intellectu humano ⁊ quãtũ ad si est: ⁊ quantum ad quidditatẽ eius: q2 mutationes reales remote ⁊ extrinsece terminare põt: intelligẽtie quantũ ad si est pertinent ad naturalẽ: diuinus de eis loquitur quidditatiue: subicitur etiaz intellectus humanus alterationi spirituali: nõ intelligẽtie superioꝛes: anime causate a coꝛpoꝛe ⁊ extense ad extẽsionem illius generationes intrinsece ⁊ per se terminãtes: a pħo naturali quidditatiue tractanẽ: dicunẽ autem foꝛme intrinsece terminare generationẽ: quãdo ⁊ esse ⁊ infoꝛmare incipiunt: ⁊ sunt q̃ inducũtur ꝑ se mediantibus dimensionibus interminatis: posterioꝛes ipa materia ⁊ ipsis dimensionibus per se: intrat quoq; considerationem naturalẽ intellectus humanus: cum habeat potestatẽ terminandi generationẽ hoĩs extrinsece ⁊ remote: dicitur aut intellectus humanus terminare extrinsece: quia nõ incipit esse: sz infoꝛmare hoc vel illud perfectibile: qua de cã existit intellectus noster ꝑ se pꝛioꝛ materia ⁊ dimẽsionibus: per accidens vero posterioꝛ materia ⁊ dimẽsionibus: intelligẽtie celestes neq; eẽ neq; infoꝛmare incipientes methaphysico ꝯsiderãde relicte fuerũt.

Sententia. Textus Cõmẽti pꝛimi. De ea anime parte qua hõ cognoscit ⁊ intelligit considerandũ deinceps ẽ quã differẽtiaz habet: ⁊ quo pacto tandez fit ipm intelligere: siue talis pars sit separabilis: siue nõ separabilis: magnitudine sed ratione: ⁊ ẽ anima rationalis pars subiectiua anime i cum sub hoc termino anima analogo oẽs aie ꝯpꝛehendantur.

Circa Cõmentũ pꝛimuz. Querit in quo differt rationalis anima a sensu ⁊ imaginatione quas Auerrois facit cõpꝛehẽsiuas: ⁊ capitur imaginatiua pꝛo cogitatiua: q2 imaginatiua pꝛopꝛi⁹ conseruat q̃3 apꝛehendat: vt dixi. 2. de aia. 162. ⁊ subdit in pꝛima ⁊ vltima perfectione ⁊ in actione ⁊ passiõe pꝛopꝛia: ⁊ sumitur ly ⁊ pꝛo idest: quia vltima perfectio est actio ⁊ passio pꝛopꝛia. ¶ Amplius inquit: ꝑ hanc virtutem differt hõ a bꝛutis: ⁊ colligit rationale veram esse hoĩs differentiã ⁊ animam rationalem dare esse hoiem: vnde homo ẽ animal ꝑ sensum: ⁊ ꝑ intellectum: quatenus ẽ animal per sensum in genere substantie vniuoco locatur: pꝛo vt ẽ animal ꝑ itellectum nõ nisi in genere analogo collocari põt: nullũ nãq; animal inuenitur compositius hoie: vbi. n. celũ animal existit tantum per intellectũ. Bꝛuta vo ꝑ sensum: homo ⁊ ꝑ intellectũ ⁊ ꝑ sensum constituuntur: ⁊ hoc ideo a natura institutuz fuit vt hõ ⁊ superioꝛa ⁊ inferioꝛa ꝯpꝛehendere posset: foꝛetq; nexus ⁊ ligamentum superioꝛum cũ his inferioꝛibus: ⁊ paruus mundus: ⁊ hec est causa ꝙ dicebam ãno superioꝛi. 2. physicoꝝ. 26. in hoie sunt vnite due anime: nobilissima coꝛruptibilis ⁊ caduca per se constituta ꝑ mãm: ⁊ impfectissima intelligentia que appellaẽ foꝛma hominis vltima ⁊ coꝛruptibilis remote ⁊ per accidẽs. ¶ Rursus ait: videtur ꝙ intendebat hic per cognitionem: cognitionez speculatiuã: ⁊ ꝑ itellectũ: cognitionem operatiuã: cũ intellectus sit cõis oib⁹: cognitio aũt non: dicebam ãno superioꝛi pꝛohemio pꝛimi physicoꝝ: iste terminus hõ cum sit terminus specificus ẽ vera ⁊ nõ simulata vniuocatione vniuocus: ⁊ merito aie intellectiue oẽs hoies sunt disciplinabiles: ⁊ ht magis: qui magis volunt: ratione tamẽ coꝛ

porio aīe intellectiue subiecti pōt quispiaʒ non esse aptus scientīj s speculatiuis: molles.n. carne aptos mente: duros ineptos: dicebat Ari.2.de anima.94. ⁊.2.physicoꝝ.3. non ois homo est aptus vt fit medicus: ⁊ q: quarto metheoꝝ scribebat: ꝙ nō pōt facere opus in qō ordinatur: dr tale equiuoce ⁊ iccirco potest docte saluari ⁊ vniuocatio ⁊ equiuocatio istius termini hō ⁊ cuʒ esse felicitabile ⁊ intellectiuum sint aptitudines sequētes aīam rōnalem: hec propositiones erunt per se: hō est beatificabilis: hō est intellectiuus dei: distinctio tandeʒ de aptitudine sumpta a forma: qua aptitudine ois hō est aptus perfici p sciētias speculatiuas ⁊ aptitudine sumpta a forma existente in mā sic ⁊ sic disposita qua nō ois hō pōt speculari soluit omneʒ ambiguitatem.

Textu Cōmenti.2. inuenit Aristotiles populi me nām intellectionis absolute: siue intellectio sit opatio intellectus simplr abstracti: q̄ inorganica est ⁊ nō colligata cuʒ virtute organica: siue sit intellectio intellectus nō simplr abstracti que est intellectio inorganica ⁊ colligata tñ cū viribus sensitiuis: est nāqʒ intelligere: veluti pati: quia intellectio queuis ducit nos in cognitionē opantis hac opatione que est intellectio: cui opanti ⁊ intelligēti est hec opatio īmanens: ⁊ dicebam.2.de anima.51. sensatio ois passio est vere intentionalis: intellectōes oēs qbus homo intelligit opationes sunt īmanētes ⁊ passiones vere intētionales: q: intellectus noster receptiuus est cuiuscūqʒ intellectōis: ⁊ hac lege pcedūt intellectōes intelligentiaꝝ celestiū quibus alia a se intelligunt: intellectōes aūt qbus se ipsas cōprehēdunt nō sunt passiones intētionales: cum earū non sint receptiue: sunt tamen operationes īmanentes: quia dant intelligere his opationibus operantia: intelligentibus.n. intellectōes existunt opationes immanentes: ⁊ hec est verissima eā ꝙ sentire est pati: sʒ intelligere est veluti pati.

Circa Cōmentū.2. dubitatur in quo genere sit intelligere: an in passione: an in actione: ⁊ si sit passio: nūquid corruptiua: an pfectiua existat: ⁊ si perfectiua: vtrū organica: vel nō: ⁊ abstracta vel non: vñ alique sunt opationes aīe organice ⁊ colligate cū organis: alique sunt iorganice: sed cū virib⁹ sensitiuis colligate: sunt quedaʒ que penitus abstracte vocant. ¶ Item Auerrois per primaʒ virtutem intellectiuā intelligit intellectū possibilē qui est primus quoad nos: cū sit vltimus intellect⁹: ipse.n. est qui recipit ⁊ cōprehēdit oia: ⁊ concludit cōmentator intellectū assimilari sensui in receptōe tm̄: cum sensus sit virtus in corpore.i. causatus a corpore: intellectus aūt nō pendet a corpore: est eniʒ aīa sensitiua subiecta potestati materie ⁊ agētis absolute: nequaqʒ intellectus: vñ sm fideʒ intellectus hūman⁹ creatur: cum sit simplr nouus ⁊ nō educat de gremio corporis: at peripatetice est ante retroqʒ sempiternus. ¶ Amplius est aduertenduʒ: sensus est potētia passiua.2.de aīa.51. intellectus sllr: infra.5.14. patitur sensus spūaliter.2.de aīa.121. pariter ⁊ intellectus: infra.5.⁊.38. bene sensibile est bene intelligibile: male: male:2.de aīa.97.pʒ itaqʒ conuenietia inter intellectum ⁊ sensuʒ. ¶ At sensui euenit corruptio.2.de aīa 143. intellectui minime: infra.7. sensus recipit pticulariter: intellectus vlr.2.de aīa.60. infra cōmēto.5. obiectum motiuum sensus est extra: intellectus itra 2.de anima.60. infra.18. per accidens sensibile sensu exteriori est per se intelligibile pʒ ð sba: hec sunt inter intellectū ⁊ sensus manifesta discrimina.

Sententia Textus Cōmēti.3. Intellect⁹ est virtus passiua quoquo mō i. pfectiue: non transmutabilis: q: nō est corp⁹: neqʒ virtus in corpore: oportet igitur vt intellectus sit ñ passiuus.i. non trāsmutabilis a forma quā cōprehendit: sed recipit formam.i. nō habet de intentiōe passionis nisi hoc tantū ꝙ recipit formam quā cōprehendit: ⁊ est in potentia sicut illud: nō illud.i. est in potētia sicut sensus: non quia illa virtus sit aliquid hoc: aut corpus: aut virtus in corpore: ⁊ oportet intellectum subire similitudinē cum sensu: vt queadmoduʒ sese habet ad sensibilia sensus: sic se habet ad intelligibilia intellectus: ⁊ huius ppositionis Auer. affert duas expositiones: sensus prime est: ex similitudine quā habet intellectus cū sensu probatur intellectuʒ recipere: ⁊ non probatur per recipere similitudinem esse inter intellectū ⁊ sensuʒ: ⁊ hoc est qō dicit Auerrois: pōt intelligi sic: ⁊ necesse est vt sit ð virtutibus passiuis: ita ꝙ pportio itellectus ad intelligibilia sit sicut pportio sensus ad sensibilia: ⁊ sm hoc in ordine sermonis erit transpositio: ⁊ tunc debet legi sic: opʒ igitur vt dispositio eius sit sm similitudinē: sicut sensus apud sensibilia: sic intellectus apud intelligibilia ⁊ vt sit nō passiuus passione: sicut passione sensuū: sʒ recipit formam: ⁊ est in potentia sicut illud nō illud: fuit ergo necessarium vt hec ppositio anteponeretur q: p istam pbabatur intellectum recipere ex similitudine inter intellectum ⁊ sensum: addidit deinde alias ppositiones quibus intellectum non passiuum: sʒ susceptiuum formarum declarabat. Sēsus secunde expositionis est: si hec ppositio: sicut sensus ad sensibilia: ita intellectus ad intelligibilia: postponatur ceteris ppositionibus textus cōmenti tertij: ponere intellectum non passiuum nō contradicit huic ꝙ pportio eius ad intellectum sit sicut pportio sentiētis ad sensatum: sed forte concedendo ipm habere hanc pportionem: erit necesse vt sit non transmutabilis.i. quia non est similitudo inter intellectū ⁊ sensum: nisi quatenus vtraqʒ virtus ē passiua: ⁊ cum sensus particulariter recipiat: eiqʒ interitus accidat: intellectus vo vlia ⁊ abstracta comprehendat: conuincetur palā intellectum esse non passiuum passione sensuum: ⁊ subdit Auerrois: coegit nos ad illam primam expositionem: hoc ꝙ intellectum habere hanc pportionē: manifestum est per se: aut prope: cum hoc qō est quasi principium ad sciendum ipm esse non passiuū: neqʒ transmutabilem: est autem talis ppositio principiū ad sciendū ipm esse non passiuuʒ: q: ex quo per similitudinem inter intellectum ⁊ sensum conuincitur intellectum recipere: ⁊ nō colligitur similitudo: q: intellectus recipiat: dignoscimus mox intellectum nō passiuum ⁊ nō transmutabilē existere: cum sit intellectus in potentia sicut illud nō illud: vt ergo paucis locum hunc expediam: nihil aliud volui declarasse nisi ꝙ secus est deducere intellectuʒ humanū recipere per similitudinem quā habet intellectus cū sensu: ⁊ secus conuincere similitudinē inter intellectū ⁊ sensum per recipere: verūtamen quibus conuenientijs ɔsentiant: qbusue distent discriminibus sensus ⁊ intellectus in fine cōmenti secūdi patefactū est.

Cōmento Tertio affirmat hec ppositio: sed nō habet intellectus de intētiōe passionis nisi hoc tantum ꝙ recipit formam quā cō-

prehendit

prehendit:ꝛ hanc ꝓpositionem dixit de sensu in Cō
mento secūdo: vnde receptum est comprehensuꝫ tāꝫ
respectu sensus ꝙ̄ respectu intellectus: sensus tamē
est virtus in corpore: nō aūt intellectus. Ex tali pro/
positiōe colligit palāꝫ: nihil nō formā cōprehensam
recipiūt sensus ꝛ intellectus: ergo cū recipiāt sensa/
tioneꝫ ꝛ intellectionē sensatio ꝛ intellectio forme exi
stent cōprehēse: ꝛ ita certissimū est mentē Auer. fuis
se intellectōeꝫ esse reꝫ intellectā: ꝛ sensationē reꝫ sen
satam: ꝛ cū in intelligētijs nō inueniat cōpositio nisi
ex intelligēte ꝛ intellecto: desiderāte ꝛ desiderato: qꝛ
intelligens ꝛ desiderās recipiunt: intellectū ꝛ desi/
deratuꝫ suscipiunt: ꝛ intellectus humanus capax sit
intellectionū: nō erit ipe alia cōstitutus cōpositione
nisi ea qua intelligētie me die: ꝛ talis cōpositio ab ex/
positoribus cum his: nō ex his noiari solet: talis iteꝫ
cōstitutio intelligētiaꝝ simplicitatē minime auffert:
sunt nāqꝫ res abstracte simplices: nō abstracte: aucto
re Auerroi infra Cōmento nono.

Sententia Textus Cōmenti quarti. Qua
re necesse est ipsuꝫ cum vniuer/
sa intelligat nō mixtū esse: opus quoqꝫ est ipm nullā
spēꝫ certā aut ꝓcipuā hr̄e: recte igit Anaxogoras q̄si
somniādus de intellectu vr̄ sensisse: cū illuꝫ sinceruꝫ:
simplicē: intēperatūqꝫ diceret ꝛ ab oium reruꝫ quas
cognosceret nā cōicatuqꝫ alienū: fieri. n. quāfacilli/
me pōt: vt oia intellectu cōprehēdant: si nulla fami/
liaris forma geminaqꝫ habent: q̄ adituꝫ ceteris for/
mis tāꝙ̄ peregrinis ꝛ aduentijs ꝓcluderet.

Cōmentum Quartum varijs aperitur do
cumentis. Primū est: loqui/
mur hic de intellectu mālī qui est oia fieri: ꝛ qꝛ com
prehendit oia est virtus passiua: ꝛ nō educta de po
tentia corporis nālis aut animalis: sunt forme sba/
les nō aie: appropriate loquendo nature: que quidē
virtute elementoꝝ oriunt: aie que non intellect⁹ exi/
stunt subiecte sunt potestati materie ꝛ agētis absolu
te: at intellectus venit de foris: ꝛ ex extrinseco itrat
nos. 12. methaphysice. 17. qua ten⁹ s. terminat gene/
ratione hois extrinsece: cōstituit nāqꝫ intellect⁹ ho/
minē: tn̄ nō educitur de gremio materie: ꝛ dicebam
primo de aia. 87. si estis interiores: forme mixtorum
inaīatoꝝ sunt forme corpales: aia vegetatiua ꝛ sensi
tiua virtutes sunt in corpore ꝛ nō forme corpales: in
tellectus nec forma ē corpalis neqꝫ virtus in corpe.

Secundum documentū est: si esset intelle/
ctus virtus causata a corpore
nō intelligeret oia: qꝛ haberet formaꝫ peculiarem q̄
ceteris formis aditū precluderet. Contra: forma mā
lis exñs i oculo nō auffert visionē: ḡ ab intellectu nō
tolletur intellectio: ēt si in itellectu inueniatur forma
mālis. Solo est: qꝛ intellectio que vis act⁹ ē abstract⁹
iō forma mālis si esset i intellectu ipediret qdē intel
lectionem: at nō cognitioneꝫ simpliciter.

Tertium documentū est: intellectus est vir/
tus passiua: qꝛ mouetur ab aliquo
operante in ipm: sunt. n. obiecta actiua in intellectuꝫ
nostruꝫ: ꝛ sensibilia opatiua sunt in virtutes sensiti/
uas: ꝛ dicit Auerrois: necesse est inquātuꝫ rerum for
me sunt in actu ex̄ aiam: vt moueant aiam rationalē
sm̄ ꝙ cōprehēdit eas: quēadmoduꝫ sensibilia: inquā
tum sunt entia in actu: necesse est vt moueant sensus
i. vt sensus moueantur ab eis: itaqꝫ nulla fit passio in
obiecto: sed in sensu tm̄. Et qꝛ formis extra animaꝫ
eductis vt sunt ex̄ aiam cōceditur esse reale: nume/
rale: ꝛ materiale: formis vero vt mouent intellectū:
esse abstractū ꝛ eē intellectuꝫ ergo pp multiplicatio/
nē diuersoꝝ eē ñ multiplicant forme. Et si dicas: sunt
multe forme: sed sunt idem sm̄ spēm. Cōtra: forma
ex̄ aiam est sba: in intellectu est intellectio. 3. disputa/
tōe dubio. 18. sꝫ sba ꝛ intellectio seiunguntur genere
generalissimo ergo non sunt idem sm̄ spēm nec spe
cialissimam nec subalternā.

Quartum documentū est: videtur ꝙ forme
rerum extrinsecarū mouent hāc
virtutē: ita ꝙ mēs auffert easa materijs ꝛ facit eas
primo intellecta in actu postꝙ̄ erant intellecta in po
tētia ꝛ hoc modo videtur ꝙ ista aia ē actiua imo pas
siua. Responsio ē: sm̄ ꝙ intellecta mouent eā ē passi
ua: ꝛ sm̄ ꝙ mouentur ab ea ē actiua: ꝛ iō dicit Arist.
post ꝙ necesse ē ponere i aia rationali has duas dif/
ferentias. s. virtutem actionis ꝛ virtutē passionis: er
go intellectus possibilis ꝛ agens sunt virtutes ani/
me rationalis: ergo intellectus agens nō erit Deus
ergo anima rationalis erit composita cōpositione ex
his: ꝛ infra. 17. necesse ē vt he differentie sint in aiaꝫ
ꝛ cōmento. 20. ait: intellectus in nobis componit ex
virtute actiua ꝛ virtute passiua. Soluit Auer. qñ di/
cit: intellectus possibilis ꝛ agens sunt ꝑ diuersitatē
actionis eoꝝum: actio. n. intellectus agentis ē gene
rare istius aūt informari: sunt aūt vnuꝫ: qꝛ intellect⁹
materialis perficitur ꝑ agentem ꝛ intelligit ipsuꝫ: ꝛ
ex hoc modo dicimus ꝙ itellectus ꝯtinuat⁹ nobiscū
apparent in eo due virtutes: quarum vna ē actiua: ꝛ
alia est de genere virtutum passiuaꝝ.

Quintum documentū est: quidam arbitrā/
tur intellectū agentē nullam hr̄e
actionem positiuā circa fantasmata: sed cū remouere
ꝓhibens dūtaxat putant. Cōtra: remouens ꝓhibēs
est agens ꝑ accidens: intellectus agens ē extrahēs:
ꝛ est per se efficiens: ergo. Quare dico ꝙ intellect⁹
agens facit formam que erat sub esse reali ꝛ singula
ri sub esse vniuersali ꝛ intellecto: ꝛ non ē agēs ꝓprie
qꝛ antecedebat forma nō tn̄ in esse illo qd̄ acqrit ab
intellectu agente: ꝛ si ꝓfuisset in illo esse: non tn̄ exti
tisset cōtinuata cum fantasmate fortis cū quo nunc
continuatur: transfert ergo intellectus agens de po
tentia intellecto ad actu intellectū: concludēdo itaqꝫ
primam ptem Cōmēti quarti: obseruandū est ꝛ mul
tum vtiliter: ꝙ intelligētijs superioribus sm̄ esse reale
abstractum earum correspondēt orbes celestes: sm̄
vero esse earum intentionale deseruiūt intellectus.
At itellectui nr̄o sm̄ eius esse reale correspōdet cor
pus organicū potentia vitam habēs: cuius ē verissi/
mus actus: eidem aūt sm̄ suum eē intentionale nul/
lus intellectus respondet: erit ergo itellectus huma
nus purum potentiale in genere intellectuū.

Quoniam autem. Secūda hac parte
deducit hec ꝓpo/
sitio: intellectus nō est forma materialis: hac ratiōe:
omne recipiens debet esse denudatum a natura rece
pti: intellectus possibilis recipit oēs formas materia
les: ergo intellectus non est forma materialis: ergo
apud Cōmētatorē intellectus noster recipit formas
materiales sm̄ esse earum abstractū: ergo intellectio
erit res intellecta realiter: ergo intellectus possibilis
nullam intellectionē sibi determinabit tāꙗ formā si/
bi naturalem: ergo intellectus nō erit compositū cor
pus ex materia ꝛ forma: nec forma ellementi: nec mi
xti: ꝛ subdit exemplū de tactu: vt ostendat tale dictū

esse conforme dictis superioribus: in medio.n.sunt
qualitates truncate ex quibus resultat forma media
specie ab extremis distincta. Cõtra: intellectus pos/
sibilis recipit substantias abstractas: & vna intelligẽ/
tia intelligit aliam: constat tñ h̃ omnia esse d genere
intellectuũ. Item sane ẽ q forma materialis ĩ itelle
ctu nõ sit rõ recipiendi alias formas: velut dicit de
oculo colorato. Solutio est: nõ opz q nõ sit intelligẽ
tia: imo nõ opus est q nõ sit intelligentia in actu: sed
requirit q nõ sit in actu illa intelligẽtia quã dz reci/
pere: & dixit Auer.3.de aia.67. nihil recipere seipm
nec esse cãm alicuius in recipiẽdo seipsuz: & qr intel/
lectus possibilis recipit oẽs intellectiões: iõ ipse nõ
est intellectio: alie intelligẽtie existunt intellectiões
& ob hoc nõ potuerũt recipere oẽs intellectiões: for
ma itaqz mãlis si esset in intellectu ipediret intelle/
ctionẽ non cognitionẽ simpliciter: qr intellectio oĩs
actus est abstract^9: & vt hanc rem vltimate resoluaz:
est cõsiderãdũ q oĩs forma nõ intellect^9 human^9 vl
est intellectio p essentiã: vel nõ p essentiã: solus intel
lect^9 nr̃ existit non intellectio: & hoc a nã institutum
fuit vt ipse cõmode posset suscipe oẽs intellectiões:
vñ nõ est intellect^9 humanus mã pria que fit in actu
p formã receptã & terminat p illaz ad esse indiuidua
le ipsa nec est actus realis: neqz intẽtionalis: intelle
ctus nr̃ est actus realis nõ intẽnonalis: nõ ẽ ẽt itelle
ctus human^9 forma q̃ possit esse intellectio: qcqd ẽ
est in reruz nã aut est actus realis & intẽtionalis: aut
est actus realis: minime intẽtionalis: aut nec est act^9
realis: nec intẽtionalis. Ad aliud diceret Cõmenta/
tor visuz recipe colores: nõ oculũ. Vel oculus nõ est
coloratus. Vel oculus vt dyaphan^9 nõ est colorat^9:
vt mixtus est colorat^9. Et si qs dicat: intellectio reci/
pitur in intellectu nr̃o recepto in mã ergo ipsa susci
pitur in mã: qr oẽ receptũ in recepto recipit & ĩ reci
piente. Dico hanc ppositionẽ esse veraz saluato eo/
dem genere recipiẽdi. ¶ Rursus Cõmentator in d
beatitudine aĩe probat intellectum nostrum non eẽ
virtutẽ in corpore: qr apprehendit seipsum. Cõtra
sensus pcipiunt seipsos: vt & facit intellectus noster
qui tñ se p accidens cognoscit: tñ sensus sunt virtu/
tes in corpore. Solutio est: apprehensio sensuum or/
dinat ad itellectionẽ beatificã hoĩs: tertiũ itaqz sensus
cognitiõẽ nõ beatifica: intellect^9 noster & beatifice se
apprehendit dum intelligit se cognoscendo substan
tias separatas p eaz essentias: & nõ beatifice duz co
gnoscit se p intellectiones reruz mãlium: vel intelle
ctus nõ est virtus in corpore: qr apprehẽdit seipsum
qui est vlis: sensus aũt nõ percipiunt vlẽ actu.

Sententia. Textus Cõmẽti.5. Cuz itaqz intellect^9 nullã sibi intellectio/
nem determinet: nõ erit ipsius alia natura nisi ea so/
lum qua possibilis est: & nihil erit actu prorsus eorũ
que sunt anteqz ipse intelligat. ¶ Dicit Auerrois:
cum declarauit q intellectus materialis nõ habz ali
quam formaz materialium.i. q non est forma mate/
rialis causata a subiecto: nunc dicit: non habet intel/
lectus naturam sm hoc nisi naturaz possibilitatis ad
recipienduz formas intellectas materiales. Cõtra:
recipit intellectus human^9 formas abstractas qñ in/
telligit eas per essentiaz eaz: ergo. Solutio est: vel
intellect^9 diffinit hic vt respicit mãlia: vel hec propõ
est exclusiua primi vel secundi: nõ tertij ordinis: est
nãqz hec ppositio vã: tñ intellect^9 nr̃ recipit formas
itellectas mãles: pariter & ista: intellect^9 noster ẽ tan
tum recipiens formas itellectas materiales: at h̃ fal
sa existit: intellectus noster ẽ recipiẽs formas tantuz
mãles. Itez dico: forma causata a subiecto obiectũ ẽ
primũ itellect^9 possibil' cõparati ad itellectũ agentez:
cum.n. intellectus possibilis sit omnia fieri & intelle/
ctus agens omnia facere: tante possibilitatis erit in/
tellectus possibilis: quante actiuitatis itellect^9 agẽs
ergo illud erit obiectum intellectus possibilis pmuz
respectu cuius intellectus agens ẽ vere abstrahẽs: et
tale autez est forma causata a subiecto: declarat itaqz
natura intellectus possibilis: quatenus tante ẽ possi
bilitatis: qz te actiuitatis existit intellectus agens.
¶ Amplius aũt: dñudat intellectus noster ab oĩbus
formis materialibus & intelligibilibus. Sẽsus ẽ: nõ
est intellectus humanus intellectio: & licet iungatur
cum quauis intellectione: veluti & mã prima semper
copulatur forme.2. physicoz.22. tamen nõ ẽ forma:
prio phys.63.65.69. vnde forme materiales sunt in/
tellectiones nõ per essentiã: forme celestes q̃ appro
priate loquendo vocantur forme intelligibiles itel/
lectiones sunt per essentiã: de oĩ igitur forma alia ab
intellectu nr̃o verum ẽ dicere q ẽ intellectio: & ita in
tellectus intelligitur esse denudatus ab omnib^9 for/
mis materialibus & intelligibilibus: qr ipse nõ est in
tellectio. ¶ Rursus inquit & nõ ẽ in actu aliqd entiũ
anteqz intelligat ipm: ergo colligat intellectũ nihil
recipere nisi intellectionẽ: nõ esseqz cõcedẽdas spe/
cies intelligibiles ab intellectione re ipsa seiũctas: sz
n. dantes speciem intelligibilem re distinctã ab itel/
lectione: eam profecto op^9 esset vt prius natura vel
tempore susciperet intellectus anteqz itelligẽt: hec
quo ad textus expositionem.

Digressio Auerrois.

Et cum ista. Digressio hec Auerrois trib^9 tandem ppositionibus pate/
factis absoluetur. Pria ẽ: intellecta speculatiua sunt
eterna sz qd: nõ simpliciter. Secũda est: intellectus
est vnus numero in omnibus hominib^9. Tertia est:
itellectus nec materia ẽ: neqz forma: neqz ex illis cõ
gregatum: sed est quartũ genus entis: verum hanc
digressionem neglectis minutissimis diuisionib^9 do
cumentis apertam & digressionibus. Primum docu
mentum est: recipit materia prima formas vlẽs.i. sz
esse reale: intellectus suscipit formas vniuersales &
per essentiaz & in predicando: vnde sequella hec pla
ne colligit: hoc recipit non spiritualiter: ergo non co
gnoscit: non tamen valet: recipit spiritualiter: ergo
cognoscit: pter.s. medium qd ẽ dispositio ad cogno
scendum. Sẽsus autez ideo cognoscit: qr recipit spi/
ritualiter & nõ tanqz dispositio: esse tamẽ forme ĩ sen
su est esse spirituale nõ abstractũ: vnde aduertenduz
est q eadem intellectione cognoscitur forma per se:
& materia prima & intellectus per accidens: ẽ.n. for/
ma materialis forma materie sm esse reale: forma in
tellectus sm esse abstractũ: semp.n. est cognitio sub
iecti per formam in subiecto receptã: & percipiẽs re/
ceptum pcipit & recipiens: forme nanqz intellecte in
potentia sunt forme in materia & sensibus: forme in
tellecte actu sunt ipe intellectiones: idcirco Auer. ex
diuersitate receptoz colligit diuersitatẽ recipientiuz.
Contra: luna suscipit eternam figurã & lumen corru
ptibile: ergo diuersitas receptoz stat cũ vnitate reci
pientis. Rursus celum & materia prima recipiunt
particulariter: tamẽ non sunt idem. Item mediũ re/
cipit

cipit spiritualiter individualiter vt facit ⁊ sensus: ni non sunt idem: ergo. Solutio est: diversitas receptibilium imediatorum cócludit diversitatez recipientiú: ⁊ ita tollitur argumentuz de luna: ⁊ identitas modi recipiendi receptibile imediatum arguit idem recipiens: ⁊ ita removet instantia de celo ⁊ mã prima. Amplius intellect⁹ nó é materia prima que fit in actu per formá receptá ⁊ terminat pillá ad esse ídividuale: ipsa nec é actus realis: nec inténóalis: íellectus ní é act⁹ realis: nó inténóalis: nó é ét forma: supplentu que possit eé intellectio. Súnt itaq; apud Averroim duo pure potétialia: vnú in genere sensibiliú: ⁊ é materia pria: cuius officiú est suscipere oés formas sublunares fm eé reale. Scóm est in genere intellectuum: ⁊ é intellect⁹ noster possibilis: cuius munus existit recipere oés formas tá supiores q̃ iferiores fm esse intentionale.

Secundum documentú est: Voluit Themistius intellectú possibilez esse eternú: quia non est hoc: nec corp⁹: nec virtus i corpore: non poterat. n. intellectus esse forma educta intelligédo substátias separatas: quia intellectus est idem q; apprehensio: ⁊ apprehésio é idem qd apprehensuz: id intellectus noster intelligendo abstracta fieret eternus: dicebat Cómétator in de beatitudine aie: ⁊. 3. de aia. 36. huius snie est etiá Averrois 2. methaphysice. 16. 12. methaphysice. 51. intellectus humanus é liberatus a mã nó tñ simplr: quod id dixit: q: intellectus humanus terminabat nonullas mutationes reales remote ⁊ extrinsece: ⁊ primo de aia 12. intellectus é abstractus. 2. de aia. 21. non corrumpitur per corruptioné corporis. Contra. nostrum intelligere perit quodam interius corrupto: ergo itellectus noster est corruptibilis: non constat enim substantia sine operatióe. Dico itellectioné eé operationem suppositi mortalis p intellectum eternú: qui ét non permanet sine operatióe: q: semp é hó aliqs felix: ⁊ dicebam primo de aia. 66. ideireo senes ⁊ prudétissimi ⁊ sapientissimi existút: quare intellect⁹ nó erit virtus organica: cú senes peroptime discurrát ⁊ itelligant: in quibus nihilominus organa oia indisposita comperiant: ergo cum plus conferat ad scientiam assidua exercitatio q̃ indispó organorú phibeat: cócludendú est aperte intellectú humanú nó eé virtutez organicaz: é itaq; intellectio hois operatio propria nó abstracta: at intellect⁹ ipse abstractus existit. Sanctus Thomas in libello de vnitate intellectus scribit intellectú possibilé multiplicatú eé eternuz a parte post: nouú a parte ante: fm Themistiú. At Cómentator facit ipm vnú: ⁊ ró est q: si multiplicaret: cú nó educatur de potentia materie: crearet vtiq;: evitat náq; creatio forme ppter causalitaté quam hz materia supra formá: hinc é q; aia intellectiua hz fidé creatur: cum sit simpliciter noua: ⁊ non causetur a subiecto: quam quidem creationem volens Averrois omni cura: studioq; evitare intellectum humanum putavit esse vnum in omnibus hominib⁹ ex vtraq; parte sempiternum.

Tertium documentum est. Intellectus speculatiuus est eternus: quia si pria perfectio é eterna: ⁊ scda: stat tñ multitudo secunde perfectionis cum vnitate prime: vno. n. existéte itellectu varie reperiunt intellectiones: ⁊ ars facit formam in materia artificiali fm eé reale: itellect⁹ agés deducit formá ab esse nó vltimate abstracte ad eé vltimate abstractú: ⁊ sensuz agés formá tráffert ab esse reali ad eé spúale nó vltimate abstractu: ⁊ ímit idere sensuz agés ⁊ intellectus agés: vt dixi. 2. de aia. 60. ¶ Amplius intellect⁹ speculatiu⁹ vt Themistius imponit Auer. é pfectio intellect⁹ mãlis p intellectum agenté cópositus videlz ex intellectu mãli: ⁊ intellectu agéte: que qdé cópositio si fit cú his: nó dift Themistius ab Averroi: si ex his: magna inter eos erit discordia: est intellect⁹ speculatiu⁹ apud Cómétatorez (vt reor) ipsa intellectio nó p essentiá distincta ab intellectu possibili ⁊ agente: apd Themistiú eét verissima substátia: si cópositio illa eét ex his: qm ex substantijs nihil ɔponit nisi substátia. ¶ Iteruz agens vez ⁊ factú sunt cú nouitate essendi: agens fm similitudinem est forma dans esse. 4. celi. 1. colligitur ex hoc loco celuz ⁊ intelligétias medias non depédere a deo in genere cause efficientis: vnde ad hoc q; aliquid sit pductuz reqrit q; nó esse producti tempore antecedat esse. mundus. n. nó est pductus lz partes mundi sint natura priores mundo: primo celi. 105. ⁊ hoc fundamento tenet cósequentia Auer. primo celi. 106. Si múdus est factus: ea ex qbus fit sunt priora tempore mundo. ¶ Preterea intellectus agens qñq; intelligit: qñq; non: creat intellecta: ⁊ est operatio eius reducta ad nostram voluntatem: ⁊ concluditur intellectú speculatiuú esse intellectú agentem fm Themistiú: vñ bene verú est intellectú speculatiuú esse ab intellectu agente: nó tñ intellectú agété. Et lz intelligere formas mãles ⁊ recipere eas sint idez: absolute tñ intelligere ⁊ recipe nó ɔuertunt: q: Deus intelligit: ⁊ nihil recipit.

Quartum documentú est. Reprehenditur Themistius i primis: q: nó poterat saluare pportioné intellecti in actu ad intellectuz mãlem talem eé qualis é ea que é sensati ad sentiens. cuz. n. sensatú non sit sentiés: nec intellectú in actu erit intellectus: ⁊ cuz sensus de nouo sensibilia recipiat: intellect⁹ nouus poterit suscipe itellectióes: fieri. n. potest vt aliqua spés longo tpis evo lateret: itaq; nullus sit hó cognoscés eá: ⁊ ɔsequéter intellectus possibilis istius speciei cognitióez nó habebit: ea aút specie in lucez pdeunte: cuz incipiat illa species cognosci ab hoie: mutat intellect⁹ possibilis pfectiue de potétia ad actú: ⁊ hec é causa q; dicebaz primo de aia. 66. intellectio qua cóprehendit senix: ⁊ si sit ab eterno in intellectu ɔservata: est tñ pducibilis ⁊ inceptibilis ⁊ desibilis: ⁊ ratio é: sit ita q; longo témporis intervallo nó sentiat ab aliquo senix: constat q; in intellectu nó ɔservabit intellectio senicis: vnde eternuz in esse intentionali ⁊ producibile se compatiuntur: at eternum in eé reali ⁊ producibile pugnát odinuicé. ¶ Iterum: cum intellectus noster nó intelligat formas materiales p essentiam suam: sz p intétiones earum: indiget fantasia: a cuius inténtionibus fit abstractio ab intellectu agente. Si enim intelligere nostrum non haberet colligantiam cum fantasmatibus: ipsum eét eternum: ⁊ formatum eét eternuz: ⁊ hoc quia intellectio ⁊ res intellecta sunt idem rez: ergo forme sensibiles essent intellecte in actu extra animam: quia intelligerentur non coadiuuante intellectu agente ⁊ fantasmatibus: ⁊ omne quod intelligitur ⁊ ad hoc q; intelligatur non indiget abstractione intellectus agentis est forma separata intellecta de se in actu extra animam: habens idem esse in anima ⁊ extra. Si itaq; intellectio hominis sit

eternā: ⁊ cogitatio seu imaginatio ⁊ sensatio ⁊ res
sensata erunt eterna: propter colligantiam quam ha
bet intellectus cū cogitatiua: quare ꝯcludit Cōmē.
intentiões corruptibiliū esse corruptibiles. Sunt. n.
vlia colligata cū imaginib⁹ ⁊ corrupta p corruptiões
eoꝝ: dicebat Auer. infra. 30. c. 1. metha. 27. vlia sunt
p accidēs corruptibilia: q꞉ corrūpit hoc vel illud sin
gulare fantasiatū. Cōtra. 7. metha. 53. 8. metha. 14.
12. metha. 27. vl'e nō generat neq꞉ generat. ⁊ primo
posterioꝝ capitulo. 26. vl'e ē vbiq꞉ ⁊ semp. Dico vl'e
nō generare: neq꞉ gīari: q꞉ nō acq'rit aut deponit eē
reale: q꞉ nō est ens reale: ⁊ q꞉ indiuidua vl'iū in va
rys locis ⁊ tēporib⁹ existere pnt: dicuntur vlia esse
vbiq꞉ ⁊ semp. ¶ Ampli⁹ Cōmentator ondit arduū
esse intelligere quo mō intellect⁹ possibilis ⁊ agens
sunt eterni ⁊ intellectio noua: ⁊ quō intellect⁹ agēs
pōt pducere intellectū in habitu. i. itellectiōez nouā:
cū ab eterno inuariabili nō possit nouū qcꝙ᷑ puen
re. 8. phy. 15. Dicēduz tñ ꝙ a deo bñdicto lz ñ possit
imediate extrahi forma de potētia materie: forme tñ
in esse spūali imediate a deo pducunt. ¶ Rursus du
bitat Cōmentator ꝯ vnitatē intellect⁹. Scda pfectio
numerat ergo ⁊ prima: q꞉ si pria numeraret ⁊ scda:
ergo ⁊ ecōuerso si scda multiplicat: numerat ⁊ pria.
Itē si esset vnus intellect⁹: tu esses p esse mei: ⁊ ego
p esse tui: ⁊ existeret sortes anteꝙ᷑ foret generatus:
qm̄ esset esse eius. Et nō esset hō gñabilis ⁊ corru
ptibilis in eo ꝙ hō: iste rōnes Cōmētatoris nullam
haberēt efficaciā: si intellectus assisteret hoibus: sed
magne sunt efficacie si intellect⁹ sit vnus ⁊ det eē vl
timatū hoib⁹: ⁊ sit forma p quā hō locet in determi
nata spē. cū. n. non fiet multiplicatio effectuū forma
liuz sine multiplicatiōe forme: vel erit forma hois vl
timata numerata: vel nō poterūt esse plures hoies:
velut dicit. 12. methaphisice. 49. quia non pnt esse
plures primi motores non possunt esse plures celi
primi: ⁊ si satisfacit vnus itellect⁹ oibus hoib⁹: cor
porib⁹ quoꝙ᷑ celestib⁹ poterit satisfacere vna intelli
gētia: hec dubitatiue dicta sint: hoc tñ Auerroi erat
certissimū: formas cētas dūtaxat multiplicatas ⁊ in
tellectuz humanū nō eductū eē d gremio materie.

Quintum documentū ē. Uoluit Alexāder formas oēs cuiusuis mixti ex ele
mentoꝝ mixtiōe cū qualitatib⁹ suscitari: ⁊ intellectuz
possibilez fecit mortalez eductū de potētia materie p
actionē qualitatū: erat pfecto admirāda elementoꝝ
mixtio qua effectus mirabiles oriebant. ols. n. actio
sublunaris apud Alexandrū a primis pēdebat qua
litatib⁹ iputauit ergo intellectū humanū eē comple
xionem: tuz q꞉ intelligere nostrū variat ad variatio
nez cōplexionū: tuz q꞉ intelligere hois aut est fanta
siari aut nō est sine fantasiari. Uerum hec ostendunt
colligantiā quā hz itellectus noster cū fantasmatib⁹:
⁊ fatium intelligere hois nō esse operationē abstra
ctam: cū quo stat intellectū nostrū esse abstractum: ⁊
dicebaz primo de aīa. 3. ⁊. 12. lz intellectus sit abstra
ctus. i. nō causatus a corpore: eius tñ opatio non est
abstracta: plura naꝙ᷑ exigunt ad cōcludendū opera
tionez abstractā ꝙ᷑ intellectū abstractū. At hec snīa
Alexandri nec verbis Aristotelis: nec demōstratiōi
facte Cōmento. 4. aliqua in parte satisfacit. Alexan
der tamen dicebat ꝙ potentia itellectus erat abstra
cta ꝙ᷑uis substātia ei⁹ esset corruptibilis: qm̄ illa po
tentia erat pparatio ⁊ priuatio quedā numerāda in
ter ea que non sunt corpus: neꝙ᷑ virtus in corpore:

Uerū preparatio ols cuiuscūꝙ᷑ subiecti nec ē corpus
nec ē virtus in corpore: ⁊ ita Aristo. nō declarassz na
turā subiecti preparati: sed substantiā preparationis: si li
ceat dicere: pparatio est substantia: ⁊ cu preparatio nō
sit recipiens: sed subiectū preparatum: nō faci Aristo
teles mētionē de pparatione. Itez nō eē virtutez in
corpe dicebat de quattuor ꝟm Aristo. ꝟz Alexā. non
poterat dici nisi de tribus. Contra: dicit Cōmenta
tor formas abstractas nō eē virtutes in corpore: nō
erit ergo intellect⁹ nr̄ forma abstracta. Solutio ē: Di
co primo intellectū nostrū nō eē formā abstractā que
sit intellectio. Dico secūdo: itelligētias celestes pro
bari esse via motus eterni: intellectū aūt nostrū via
intellectiōis. ¶ Amplius credidit Alexā. diffinitio
nem aie vniuocam eē: sed Auer. tenuit oēs aias in
formare: cum in ipsis perfectio sit dare eē: alique ta
men anime causantur ⁊ sunt impfecte: caduce ⁊ mor
tales: nōnulle existunt liberate a materia: ⁊ hec ē ve
rissima causa ꝙ aīa analogice enūciatur de aīa rōna
li ⁊ alijs viribus aie. 2. de aīa. 7. poterat itaꝙ᷑ intel
lectus humanus separari: nō obstante ꝙ eēt finis ge
nerationis: q꞉ erat finis extrinsec⁹ ⁊ remotus: ⁊ dice
bam. 2. de aīa. 47. perfectio in aīa rōali ⁊ alijs virtu
tibus aie fere dicit pura equiuocatione. ⁊ ratio est:
vnaqueꝙ᷑ aīa suū perficit perfectibile: alique tamē
causant a corpore ⁊ educunt de gremio materie: ali
que sunt penitus liberate a corpore: ⁊ hec est cā ꝙ
anima dicitur analogice de aīa rationali ⁊ alijs vir
tutibus anime.

Sextum documentū est. Posuerunt arabes intellectū nrm̄ eē virtutē imagina
tiuam: vt erat preparata lumine intellectus agētis: ⁊ sic
poterāt ipsi multa saluare: que Alexander nō pote
rat: ad Alexandrum sequebatur nullam esse differē
tiam inter esse formarum in anima ⁊ extra animam:
quo scilicet ad esse vl'e ⁊ singulare: q꞉ tam intra quā
extra esse forme fuisset singulare: ⁊ ita aīa nostra non
fuisset apprehensiua: quia quicquid recipitur in for
ma causata a materia est intellectum in potentia: im
mo ⁊ lapis cognosceret: si intellectus esset causatus
a formis elementorū: quia tūc esse lapidis in anima
esset idem cū eē eius extra animā: q꞉ semp mãle: ⁊ q꞉
aliquod eē lapidis ē cognitio ⁊ eē lapidis in lapide
est eodem modo quo in aīa: ergo esse lapidis in lapi
de est cognitio: ⁊ ita lapis cognosceret. Item si intel
lectus est a natura elementorū ⁊ postrema perfectio
que est intellecta esset facta a substantia eorum: quia
quicquid pōt in vl'e per essentiā: pōt ⁊ in vl'e i pdicā
do: hec de opinione dixisse sit satis. ¶ Constat naꝙ᷑
mentem Aristotelis fuisse animam intellectiuaz esse
imortalem. Cōtra. hō ⁊ equus eiusdem existunt ge
neris ergo ⁊ anime eorum vltimate: sed corruptibile
⁊ icorruptibile differunt plusꝙ᷑ genere. x. methaphy
sice vltimo: aīa equi corruptibilis ē ergo ⁊ aīa intel
lectiua. maxime tenēdo ꝙ intellect⁹ nr̄ sit forma vlti
mata dās esse hominem. Solutio ē: hō ē aīal ⁊ p sen
sum ⁊ p intellectū: quatenus est animal per sensum
est eiusdem generis vniuoci cum brutis: vt vero est
aīal per intellectum est eiusdem gn̄is analogi cuz ce
lo. Unde si intellectus noster esset imagiatiua: vt ara
bes opinati sunt: idē reciperet seipsuz: ⁊ mouens esset
motū: ⁊ tenet hec sequella hoc fundamēto: itellect⁹
possibilis eē itellect⁹ i potētia: ⁊ oē itellectū in po
tētia mouet itellectū possibilē recipiētē: mouebit ꝙ᷑
itellect⁹ possibil' seipz: ⁊ recipiet seipz. Cōtra: itētiões
imaginate

imaginate sunt mouētes itellectū: ꝛ mouēt imaginatiuam: quia vnaqueꝗ virtus cognoscitiua mouetur ab intētiōne existe in ipsa: ergo: Itē nō incōueniēs idē mouere seipsum: forma. n. lapidis mouet vt forma: mouetur vt in mā. 4. celi. 22. ꝛ aqua calefacta reducit seipsam ad pristinam frigiditatē: ꝛ pōt idez recipere spēm sui ipsius: itellect⁹ nāq3 vt potētia est facit spēz vt illustratus lumine itellectus agentis recipit spēz sui ipsius. Solutio ē: Dico p̄mo: intētiones imaginabiles que sunt vles potētia ꝓpinqua maximā hn̄t cū itellectu cōnexionē: cū imediate efficiant vles i actu ab itellectu agēte: mouēt ergo intētiones imaginate imaginatiuā actu: itellectū potentia ꝓpinqua. Dico scdo: idem non eē per se mouens ꝛ per se motū: forma. n. grauis p se mouet. i. ē rō principiandi motum actiue: sed p accidēs mouetur: q2 est forma mālis: sꝫ āt intellectus nō eēt virtus imaginatiua eēt per se mouens: ꝛ per se motū: ois. n. intētio intellecta in potētia mouet per se intellectum: ꝛ intellectus per se mouetur ab eadem. Dico tertio aquā calidā reddi frigidam ex exitu vaporū. 2. de aia. 115. Dico quarto: speciem rei esse rem ipsam aput Auerroim: ideo si intellectus reciperet spēm sui: reciperet seipsum: dicitur enim visus recipere colores: quia recipit intentiōes colorum: quare cū intellectus possibilis suscipiat formas vt sunt forme. i. vt sunt vles actu: non poterit ipse esse forma materialis: ꝛ fuit necessariū ipm non esse intellectionem vt posset cōmode omnes intellectiones recipere.

Septimum documentum est: Introducitur prima qō. Utrū itellecta speculatiua. i. itellect⁹ speculatiu⁹ sit etern⁹ an generabilis ꝛ corruptibilis. Solutio Auer. ꝯsistit i hoc: p sensatū extra aiam ꝛ ipm sensuz pficitur sensatio: p intentiones imaginatas ꝛ itellectū cōpletur itellectio: vn̄ quēadmodū color mouet visum p pn̄tiā lucis ita fantasmata mouēt itellectū p pn̄tiā intellect⁹ agētis: ꝛ sicut color realis nō pficitur p colorē q ē intētio comp̄hēsa: sꝫ visus pficitur p ipz colorē intētionalē: ita intētiones imaginate nō pficiunt p itellectionē: sed est itellect⁹ possibilis q pficitur p itellecta speculatiua: q2 ergo cōcurrūt fantasmata q caduca ꝛ mortalia sunt: ꝛ itellect⁹ mālis etern⁹ ad itellecta speculatiua conseruāda: idō pōt cōcedi ꝙ sunt eterna sꝫ qd nō simplr. Ex hac solutiōe Auer. palā colligitur ꝙ visio ē res visa ꝛ cōp̄hēsa: q2 dicit: coloris q ē intētio cōp̄hensa: ꝛ visus pficitur p ipm colorē q ē intentio cōp̄hensa: ¶ His adijciēdū ē: multi existimāt ad mentē Auer. intellectiōes quib⁹ hoies itelligunt mālia eē simplr nouas. Tū ꝓpter rōem Auer. contra Themistiū: q2 aliter forme sensibiles eēnt itellecte i actu. Tū q2: ne eternum a corruptibili dependeret. Sūt qui faciunt omnes intellectiones eternas ꝛ intellectum nunꝗ volūt recipere quicꝗ de nouo. Ego aūt teneo intellectiones quib⁹ hō intelligit itelligētias p essentias eaꝝ eē simplr eternas: ꝛ eas nō ꝺpēdere a fantasmatib⁹ existimādū ē: l3 nō possint cōseruari in intellectu humano sine indigētia fantasmatū: ꝛ hec ē eā ꝙ dicebam āno supiori ꝓhemio p̄mi physicorū: forme celestes abstracte p eēntiā simplr ꝛ absolute intellectū humanū nobilitate antecedūt: q2 ipse pficientes intellectū ab ipo nullaten⁹ depēdent: intellectiōes materialiū fatio corruptibiles q̄s ꝓducit itellect⁹ agēs: ꝛ dicebā p̄mo ꝺ aia. 66. itellectus homis ē gnābilis ꝛ corruptibilis. i. iceptibilis ꝛ desibilis eē: itellect⁹ vō licet incipiat esse in hoc: ꝛ desinat eē in illo: nō tn̄ est inceptibilis ꝛ desibilis esse: ad hoc. n. ꝙ intellectio sit gnābilis ꝛ corruptibilis sat ē eam colligantiā hr̄e cū virtute organica: at intellect⁹ humanus ē ingn̄abilis ꝛ icorruptibilis si sit nō causat⁹ a corpe: eternū itaq3 in eē intentiōali ꝛ ꝓducibile se ꝯpatiuntur: at eternuz in eē reali ꝛ ꝓducibile pugnāt adinuicē: ꝛ hec ē eā ꝙ soleo dicere: accidit forme māli ꝙ sit intellectio inquātuz fortes incipit illaz intelligere.

Octauum documentū est. Scda questio ē. Utrū intellectus humanus vn⁹ numero sit in oibus hoibus: pars affirmatiua est ad mentez Auerrois: his fundamētis. Si intellect⁹ possibilis esset multiplicatus ad numerū hoiuz: esset aliqd hoc aut corpus aut virtus in corpore: tenet consequētia: q2 omne singulare multiplicatū est corpus aut virtus in corpore: cōcurrit. n. materia que ē pura potentia ad plurificationē indiuiduoꝝ eiusdē speciei. 7. metha. 28. Itez si sic: intellect⁹ possibilis esset intellectus in potētia. Et idem reciperet ꝛ moueret seipsuz. ois. n. forma mālis est intellecta in potētia ꝛ vlis in potētia. Rursus si sic: reciperet mālia vt diuisa: q2 tūc indiuidualr susciperet: ergo nō seiungeretur intellectus a sensu: ois nāq3 virtus singulariter cognitionis receptiua ē sensus: ergo nullum inuenietur discrimē inter esse forme in aia ꝛ extra aiam: quo scilicet ad esse vle ꝛ singulare: qm̄ taz intra ꝗ extra eē forme existeret singulare: his rōnib⁹ addantur iste: rationales aie nō numerantur per corpora: q2 nō causantur ab illis: nec seipsis indiuiduantur ꝛ numerantur: q2 differenꝫ specie: ois. n. differētia ꝛ distinctio p formā est specifica. 1. physicoꝝ. 6. Item cuz mūdus sit eternus ꝛ infiniti fuerint hoies: quoꝝ aie permansissent infinita multitudo intellectuū reperiretur: contra Aristotelem. 3. phy. 41. ¶ Amplius cū his ꝓpositiōib⁹ in eternis saluatur natura in vno idiuiduo: ꝛ omne qd incipit esse desinit esse nō pōt aia intellectiua numerari ꝛ esse imortalis. ¶ Ueruz ex altera pte: si intellectus ē vnus: intellectio erit vna: ꝛ forte acgrente intellectionē aliquā: oēs hoies eaz acgrerēt: sicut. n. ad vnitatē visus seqtur vnitas visionis: ita ad vnitatem intellectus infertur vnitas intellectiōis: ꝛ cogitatiua ꝺseruiens intellectui si erit separata erit vna numero: si virtus in corpore: nō variabit intellectionē: ergo. Itē omne cōpositū cuius forma est separata sꝫ esse a materia ē vnū cōpositū numero in tota spē: hō est ꝯpositū cuius forma ē separata sꝫ esse a materia: ergo. Ista est vis rōnum Auerrois.

Digressio.

Inquiratur primo: nūqd colligat hec sequella: vnus est intellectus in oibus hoib⁹: ergo tm̄ vnus ē hō: videtur ꝙ sic: q2 valet vnus est finis celi ergo tantū vnuz p̄mū celū est: intellectus possibilis est finis hoīs ꝛ est vnus: ergo. Solutio ē: in deo intellectio est penitus idem intellecto ꝛ ex vnitate intellecti colligitur vnitas intellectiōis: ꝛ hec isert plane vnitatē intelligētis qd est aial celeste: at in hoie ex vnitate intellect⁹ nō seqtur vnitas intellectiōis neq3 vnitas intelligētis qd ē hō: vn̄ p̄mo celi. 90. plurib⁹ imaginatiōib⁹ pōt imaginari hō circa idē obiectū: cōplexe. s. ꝛ incōplexe: vlr ꝛ pticulariter: affirmatiue ꝛ negatiue.

Iterū Dubitatur nūqd valeat h̄ ꝯn̄a: tm̄ vna est vltiata forma hoīs ḡ tm̄ vn⁹ hō nūero:

videt q̄ sic: q̄ valet: tm̄ vna ē p̄ria forma ergo tātuȝ vnu p̄mū celuȝ: ⁊ tm̄ vnus mūdus. Dico nulluȝ eē hoīem q̄ sit formatuȝ p̄mū intellect⁹ possibilis: cui deseruit iulrm corruptibile: cū regrat aīam cogitatiuam causataȝ a materia.

Amplius. Querit̄ nūq̄d vna intelligentia possit oīb⁹ celis satisfacere: sicut vnus intellect⁹ oīb⁹ hoīb⁹. Dico p̄mā intelligētiaȝ nō posse ↄcurrere ad motū planetaꝝ effectiue nisi cōcurrat mouēs aliō intelligēs p̄mā: p̄ma nāq̄ intelligētia in eē intentiōali pōt motū inchoare quē p̄ncipiabat in eē reali: ⁊ si oībus corporib⁹ celestib⁹ deseruiret tm̄ p̄ria itelligētia: stelle errantes veloci⁹ mouerent̄ q̄ȝ firmamētū: q̄ maiorē ꝓportionē hēt de⁹ supra planetas q̄ȝ supra fi. mametuȝ.

Rursus. Dubitat̄: an respectu eiusdē obiecti spē specialissima sit tm̄ vna intellectio: vȝ q̄ nō: q̄ vel illa itellectio erit eterna: ⁊ si sic: forme sensibiles erūt itellecte in actu: vl̄ erit p̄ducta ⁊ cū sint diuerse cause: q̄ diuersa fantasmata: erūt diuerse intellectōes. Solutio ē: si itellectōes multiplicarent̄ sub eadē spē: essent plures itellect⁹: sȝ multiplicant̄ sub eodē gn̄e vel diuersis: nō sub specie specialissima: vl̄ia. n. n̄ sunt nata iterari: ⁊ itellectū aialis nō iuenitur magis vno: dicebat Auer. 1. metha. 40. Ad argumentū dico q̄ accidit sorti incipiēti itelligere lapidē q̄ talis itellectio fuerit cōtinuata cum fantasmate Platonis: quātuȝ. n. ē ex se: ē noua: ⁊ arbitrandū ē q̄ ad intellectionē p̄ducēdā cōcurrat tm̄ effectiue intellect⁹ agens q̄ facit in rebus vniuersalitateȝ. 3. de aīa. 8.

Digressio.

His relictis dico q̄ opinio Aristotelis ⁊ Auerrois de vnitate intellectus falsissima est: neq̄ rationes adducte demonstrant. Solutio p̄ie est: ista cōditiōalis est impossibilis. Si intellect⁹ ē numerat⁹ ē virt⁹ in corpe. i. educta neq̄ ē veꝝ q̄ oē singulare multiplicatū in corp⁹ aut virt⁹ in corpe. Ad scdaȝ: negat̄ ↄditōalis: nō ē. n. sȝ fidē intellect⁹ nt̄ intellect⁹ in potētia: itaq̄ ad hoc vt intelligat̄ indigeat abstractiōe itellect⁹ agentis. Ad tertiā: itellect⁹ ē singularis ⁊ receptū in eo ē singulare: tn̄ cōp̄hēdit vl̄ia: q̄ spēs itelligibilis ē singularis in eēndo ⁊ vl̄is in rep̄ntando: ⁊ maīfestū erit discrimē inter eē forme in aīa ⁊ extra. Ad quartā: que tangit difficultatē ꝺ indiuiduatiōe aīaꝝ apō fideles: dico q̄ aīa pōt ↄsiderari vt forma ē ⁊ aīa: ⁊ ita n̄ pōt vnitas ⁊ distinctio aīaꝝ intelligi sine corpe: ⁊ vt tale ens pōt ↄsiderari: ⁊ q̄ a Theologis cōcedit̄ aīa p̄i⁹ pā creari q̄ȝ infundi poterit ab intellectu p̄cipi in illo p̄iori absolute ⁊ sola rōne ꝓp̄ie entitatis. Et si vos petatis: qualis ē ista aīe p corpora distinctio: an per accidentia: an p intrinseca: vel quo modo. Dico q̄ talis distinctio est p modū quo vnū correlatiuū ab alio seiungit̄: vt pater a filio: q̄ hȝ peculiare correlatiuū: ⁊ verius accipit̄ aīa sub rōne aīe q̄ȝ sub ratione talis entis: ⁊ cōicat aīa intellectiua suam perfectionem corpori a quo ipsa perfectionē essentialeȝ nō recipit: distinguunt̄ ergo aīe intellectiue per habitudines ad corpora sm̄ sanctū Thomam: at Scotus eas distictas credidit per heccetates. Ad q̄ntā: mūdus nō est eternus sm̄ veritatē: ⁊ puto illas ꝓpositiones assumptas sm̄ fidem esse falsas: ⁊ licet nōnulli acutissimi Theologi conentur reducere Aristoteleȝ ad fidem: variȝsq̄ limitatiōib⁹ moderent ꝓpōnes Aristotelis: puto tn̄ eos ire cōtra mentē Aristo. ⁊ dicebā ī̄no supiori. 8. physicorū. 7. si luie nāli p̄cedē cōtendamus quo quidem intellecta in potētia intellecta actu efficiūtur infra. 18. opus est vt eternitatē mūdi fateamur: necnon ⁊ vnitatē intellect⁹ humani: dissentiamusq̄ creatiōi noue ⁊ eterne: lumine vero supnaturali quo credita in potētia reddunt̄ credita actu cōcedimus nouitatē mūdi ⁊ multitudinē intellectuū ⁊ creationē nouam: vnde inter agens nāle ⁊ Deum benedictum varia inueniunt̄ discrimina: in p̄mis agit agens nāle per motū ⁊ transmutationē: Deus autem absq̄ motu ⁊ transmutatiōe: pōt res in esse p̄ducere. Item agēs nāle māīn attingit: vt ē quanta: Deus eam respicit: vt ipsa ē quid: quare non potest idem in numero reuerti nāliter: pōt autē Deus idē in numero sepe p̄ducere: ex his pendēt omnes iter theologuȝ ⁊ p̄hm dissensus: neq̄ lumina ista cōfundenda sunt: vt nōnulli arbitrant: in p̄ma fatis ē mihi satisfacere lumini nāli. Nostri. n. theologi lumine supnaturali p̄fundissima satisfaciunt inuestigatione.

Nonum documentū est. Intētio Auer. ē declarare vnitatē intellectus stare posse cum numeratione intellectionum: ⁊ in p̄mis dicitur q̄ homo non est intelligens actu nisi per continuationem intellecti. i. forme intellecte cum intellectu: vnde qui teneret q̄ intellectio esset res distincta ab obiecto ⁊ intellectu faceret intellectionē realit. inherentem intellectui: sed cum sentiendum sit intellectionem eē rem intellectaȝ: nō erit intellectio forma inherens intellectui: sed forma ip̄m p̄ficiens: sicut si p possibile esset intellectio qua sortes intelligeret lapidem separata a sorte: ⁊ sortes per eā intelligeret: illa intellectio esset forma perficiens intellectum non inherens intellectui: eadē enim numero forma realiter p̄ficit māīm sm̄ vnū eē: informat intellectum sm̄ aliud eē: veluti sepenumero diximus: itelligētiā p̄imam p̄ficere p̄mu celū sm̄ eē reale: intelligētias inferiores sm̄ eē intētionale. ¶ Amplius: vnio ex intellectu ⁊ intelligibili maior ē vnione ex materia ⁊ forma: ratio est: non resultat naturatū ex intellectu ⁊ intelligibili: sed bene ex mā ⁊ forma: ⁊ q̄ intimi⁹ vniūtur ⁊ adunantur actus ⁊ potentia in genere intelligibilium q̄ȝ actus ⁊ potentia in genere sensibilium: q̄ habent intelligibilia verius naturam actus ⁊ potentie q̄ȝ materialia: ideo verius dicit̄ fieri vnū ex vnione intellectus ⁊ intelligibilis q̄ȝ ex mā ⁊ forma: vnde. 2. ce. 1. 3. maxima vnio est adunatio recipientis ⁊ recepti in forma abstracta: sunt nāq̄ vnibilia indiuisibilia: spūalia: se hn̄tia vt perficiēs ⁊ p̄fectibile: nulla. n. vnq̄ occurrit diuisibilitas dū intelligibilia vniuntur intellectui: nec ex parte intelligibiliuȝ: nec ex parte itellect⁹: siue sint itelligibilia itellecta p eēntiā siue itellecta p itētionē. Secūda vnio ē adunatio itelligētie cū orbe: quorū alteꝝ ē diuisibile p ꝺsignatiōeȝ alterū indiuisibile: ⁊ ita hec vnio recedit a p̄fectione p̄ie: cui⁹ p̄tes oēs indiuisibiles erāt. Tertia ē īfima vnio ex mā i potētia ⁊ forma educta: ⁊ isti⁹ vniōis q̄libet ps est diuisibilis ⁊ quāta p accidēs ⁊ recedens a p̄fectiōe p̄ie ⁊ scde vnionū. ⁊ hec declaratio si Auerroi satisfacit palam est que dicūtur a recētiorib⁹ nullius eē momenti. ¶ Rursus intellectio numerat̄ nō merito itellect⁹: sed intētionū imaginatarum: que si fuerit eiusdē obiecti spē spālissima vna īde ↄsurget intellectio: si diuersarū spēruȝ: hēbunt̄ varie itellectiones

ētiones: ē aũt intellect⁹ quaſi mã̄ reſpectu intētionis imaginate que ē quaſi forma: q: intellect⁹ recipit ſpūalr: ⁊ intētiones imaginate ſuſcipiūtur ſpūaliter vera aũt materia ⁊ vera forma capiunt̄ ſm modum realem: ⁊ lȝ intellect⁹ ſit quaſi mã̄ nō tñ eſt quaſi potētia: ⁊ intentiōes imaginate ſunt quaſi forma ītellect⁹ non quaſi actus: vel ſic dr̄: q: intētio imagiata ē vlīs in potētia: ſolum aũt vl'e actu eſt forma intellectus. ¶ Item puer eſt intelligens in potentia: non enim habet ꝓpoſitum ⁊ cognitionē intellectiuam. 2. phyſicorū. 59. ⁊ hoc ꝓpter non debitaȝ ſenſuum interiorum diſpoſitionē: nō exteriorū: quas ſatꝫ abſolutos habēt: dicit̄ aũt intellectus ꝯtinuatus nobis in potētia quando eſt nobis vnitus ſm eē ⁊ nām ⁊ non ſm operationē: copulatione. n. ſm operationē icipit iſte hō intelligere. ¶ Preterea: cōſideranda ſunt hec v̾ba Cōmentatoris: eſt aliqua pfectio p quā corp⁹ nō pficit̄: aut ſi perficit̄: erit alio mō: ⁊ hec diſiunctiua ē vera p ſecūda parte: intellectus. ſ. perficit ⁊ dat eſſe ⁊ nō eſt eductus: alie forme dant eſſe ⁊ ſunt cōſtitute ineſſe per corp⁹: ⁊ hec ē cā ꝙ aia enūciat̄ analogice ď aiabus: ⁊ paulopoſt ſubiungit: preparationē que eſt in intētōib⁹ imaginatis eſſe actiuaȝ: paſſiuam vero in intellectu: ⁊ cōcludit duos intellect⁹: agētem videlicet qui ē forma ⁊ poſſibilē qui eſt materia: ⁊ dicūtur intellectus agēs ⁊ poſſibilis ptes aie rōnalis: q: poſſibilis perficitur per agentem.

Decimum documentū eſt: apud Themiſtium intellectus agēs: poſſibilis ⁊ ſpeculatiuus erant idem re: ⁊ eſt intellect⁹ agens aut aliquid noſtri aut plane noſmet: quia eſſe forme eſt eſſe totius compoſiti: ⁊ forma ⁊ compoſitum ſepe eodem nomine nominant̄: vt dicebam anno ſuperiori prohemio primi phyſicorū. At Auerrois ſentit intellecta eſſe vnica ſm recipiens: multa ſm intētionē receptam: ⁊ conuincit vnum intellectum ſpeculatiuū in omnibus: inuitꝗ̨ iſtam diſtinctionē: operatio intellectus ſumitur vno modo abſolute non comparādo huic vel illi: ⁊ ita non inconuenit intellectionem aliquā eternalr̄ informaſſe intellectū ſeū pfeciſſe: licet alterius fantaſmata illam intellectionē conſeruauerint: non erit ergo intellectus denudatus a principijs cōibus: alio modo capitur operatio intellectus reſpectu ſortis vel platonis: ⁊ ita non perpetuatur operatio intellectus vt in iſto. Et quando Auerrois dicit: hoc erit: ſi non fuerit poſitum. Senſus eſt: ſi intellectus ſpeculatiuus non eſſet ſicut ſunt vniuerſalia: tūc non differret intellectus ſpeculatiuus a poſſibili. ¶ Rurſus intellectus ſpeculatiuus per reſpectum ad intellectum poſſibilem eſt vnus ⁊ eternus merito fantaſmatum nec vn⁹ eſt neqȝ eternus: ⁊ hac declaratione multe ſententie aperiunt̄. ¶ Item ait Auerrois: quia enim hoc declaratum eſt ꝙ habitatio eſt poſſibilis in parte meridionali: ſicut in ſeptētrionali: ratio eſt. Queadmodum celuȝ imaginatur diuiſum in quinqȝ zonas: quarum vna eſt a polo antartico vſqȝ ad circulum antarticum. Secunda eſt ab hoc circulo ad tropicum capricorni. Tertia inter duos tropicos quam quidem ſcindit equinoctialis p medium. Quarta eſt a tropico cancri ad circulū articum. Quita a tali circulo ad polū articū. Ita terra credit̄ diuiſa ī qnqȝ plagas illis celeſtib⁹ ſuppoſitas. Voluit Ariſto. ptē auſtralē ⁊ ſeptētrionalē habitari: immo tanta ē ps habitata ad auſtrū quāta ad ſeptētrionē ꝓp equaleȝ diſtātiā inter tropicos ⁊ circulos antarticū ⁊ arcticū. eedē. n. cāe habitatōis cōcurrentes in zona arctica ſunt ⁊ ī auſtrali. Sol nāqȝ equalr̄ appropinquat ⁊ equalr̄ recedit a zona ſeptētrionali ⁊ auſtrali: cū ſp exiſtat in medio eaꝝ: vñ ſi aliq̄ ps auſtrina ñ eēt habitata: aliq̄ virt⁹ celeſtis ocioſa eēt: pȝ ď ſtellis in polo antartico ſp nobis occultis. Sȝ hec opio non placet Aſtrologis ⁊ Alber. magno volētib⁹ ptēȝ auſtrinā penit⁹ eē incultā: verū enim vero ſi ſolis in orbis eccentric⁹ vera ē opio Alberti. Si aũt eccētrici ⁊ epicicli nō īueniant̄ ſtat ſnīa Ariſto. ⁊ Auer.

Digreſſio.

Dubitatur nūqd iſte ꝓpōnes ſint poſſibiles null⁹ hō fantaſiat̄: ois hō dormit: vł ꝙ ſic: poſito numero hoiuȝ determinato ⁊ quouis demōſtrato veꝝ ē dicē: pōt iſte dormire ⁊ ñ fantaſiari: ⁊ non velle coire: ⁊ ſi ſic: ponat̄ ineſſe: ⁊ hȝ intentū. Dicēduȝ ē ſȝ multos nō eē admittēdū vltimā ꝓpōneȝ poni ineſſe: q: repugnat. Vel dico ꝙ ſtat vnā copulatiuā eē negādā cui⁹ qlibȝ ps ē ꝯcedēda: vt ſi hec ſit tibi poſita ⁊ a te admiſſa: tu curris: hec copulatiua: tu curris: ⁊ es Papie negāda ē: q: falſa ⁊ ītptinēs: ſit nāqȝ rei v̾itas ꝙ ſedeas ⁊ ſis Papie: qlibet tñ ps ē approbāda: pria: q: poſita: ſecūda: quia vera ⁊ impertinens.

Iterum dubitat̄ in de ſomno ⁊ vigilia: prime ꝓpōnes arguunt̄: ⁊ prio poſteriorū: ois doctrina ⁊ ois diſciplina intellectiua ex ꝑexiſtēti ſit cognitiōe. ⁊ 6. phy. 59. aliqua ſunt gnābilia indiuiſibilia vt intelligere. Solutio ē: multe ītellectiōes ſtat ꝙ nō ꝑpetuent̄ remanēte hoīe ſemp felici. Sciēmȝ ꝯtinue generatōeȝ hñt ⁊ augmētū. 2. metha. 2. nō regrit̄ nāqȝ cognitio oiuȝ entiū ad felicitatē ſpeculatiuā: q̄re ſicut mã̄ pria ſemp ē copulata alicui forme: nulli tñ forme ſemp cōiungit̄: ita ītellect⁹ poſſibilis ſemp iungit̄ alicui ītellectiōi: oēm tñ ītellectiōeȝ ipſiuȝ nō eſt neceſſe ſemp habere.

Vndecimum documētū ē. Introducit̄ tertia qō q̄ querit̄ qd ſit intellect⁹ poſſibilis. nō. n. erat forma mãlis: cū reciperet oēs formas mãles: nō erat mã̄ pria: q̄ tm̄ ſingulr̄ recipit: nō erat ꝯpoſitū: nō erat forma abſtracta: q: ñ erat ītellect⁹ de ſe actu: q̄. n. ſunt de ſe ītellecta actu ſunt ītellectiōes ſine abſtractiōe ītellect⁹ agētis: ⁊ ois intellectio recipit̄ in aliq̄ ītelligēte: intellect⁹ aũt poſſibilis cū ſit infim⁹ ītellect⁹ nō potuit ſuſcipi in aliq̄ intellectu: patet igit̄ in q̄ ꝯſiſtat difficultas tertie qōnis. Solutio vltiata talis ē: nomen materie ⁊ forme exacte loquēdo audiūt̄ vt ex his dict̄ nāꝫ ta celeſte q̄ȝ ſubceleſte: nomē potētie ⁊ act⁹ veri⁹ intellectui ⁊ ītelligibili attribuūt̄ q̄ȝ materie ⁊ forme in exiſtentia reali: vñ oēs intellect⁹ verā hñt rōneȝ forme reſpcū corpoꝝ quoꝝ ſunt act⁹. Sȝ quateu⁹ adſeinuicē ītellectus pficiunt̄ in ipſis repit̄ vera rō actus ⁊ potentie: nō materie ⁊ forme: ⁊ hec eſt cā ꝙ Cōmētator dicit in oi intelligētia intelligēte aliud: aliqd eē ſimile materie: aliqd ſimile forme. intelligētia. n. recipiens dicit̄ ſimilis materie: intelligētia recepta ſimilis forme. Intellect⁹ itaqȝ human⁹ reſpcū corpis humani erit v̾a forma: ⁊ reſpcū oiuȝ ītellectionū pura potētia ⁊ q̄ſi mã̄: quare nō valebit hec ꝯña: ītellect⁹ iſt nō eſt forma: non mã̄: reſpcū intellectionum ergo nihil eſt: ⁊ cum dicebat̄: nō eſt forma abſtracta: q: ſic eſſet ď ſe intellectus actu. Dico ꝙ intellect⁹ noſter cū ſit pura potētia in genere intellectuū nō ē. forma abſtracta q̄.

sit intellectio.intelligit.n. intellect⁹ noster se tantū p accidēs.¶Amplī formaē hec ꝯña:si in intelligē/tijs nō eēt aliqd simile materie:ꝙ aliqd sit forme nō eēt multitudo i formis abstractis:q̄ tenet:q̄ si ē multitudo i intellectu vnus ē potētialis alteri:ꝙ ita patet error credētiū Cōmētatorē formare hanc ꝯñam.Si nō eēt itellect⁹ humanus nō eēt multitudo in abstractis.sicut.n.si nō eēt itellect⁹ possibilis nō eēt multitudo in itelligētijs:ita ēt si nō eēt intelligētia ionis nō existeret talis multitudo.¶Preterea:nulla ē intelligētia liberata a potētia p̄ter p̄mā q̄ nihil extra se itelligit:sꝫ essentia ei⁹ est qditas ei⁹:alie forme diuersanē in qditate ꝙ essentia quoquo mō:hūc locum explanat Auer.12.metha.51.qñ dicit qd̄ est minoris cōpositionis est nobilius in illo genere donec deueniaē ad simplex.ꝙ.11.metha.44.dicebat Auer.non incōueniēs vnū esse cām pluriū sm̄ q̄ pluribꝰ intelligiē:pfectius tñ a pfectiorib⁹ ꝙ impfecti⁹ab ipfectiorib⁹.Unde dicebā ãno supiori.2.phyficoꝝ.75.tenēdum esse ad mentē Auer.Deuꝫ nihil extra se intelligere apud quē certissimū ē oēm intellectionem qua māilia pcipiunē collectā esse ab itellectu agēte ex fantasmatib⁹ ꝙ intellectionē eē reꝫ intellectaꝫi q̄re diceē Deus simplex nō ꝯpoñī ex intelligēte ꝙ intellecto:amāte ꝙ amato:ꝙ cū tali diuina simplicitate saluatur ipm itē⁹ꝙ remissius itellectōes eē diuersis varijs q̄ intelligētijs.apud.n.Cōmētatorē nouē gradus felicitatis iueniunē:velut sunt nouē itelligētie.Primus gradus beatitudis deo ꝯcedit:infim⁹ hoi:medij vo intelligētijs celestib⁹ depēdētib⁹:ꝙ quāto itelligētia iferior cognoscit deū p essentiā pluribus medijs tāto remissius ꝙ ipfectius eū dignoscit.qd̄ ē.n.maioris intellect⁹ est maioris voluptatis.12.metha.39.ꝙ hec ē cā q̄ intelligētie depēdentes diuersanē in qditate ꝙ essentia quoquo mō:ꝙ cōponunē ex intelligente ꝙ itellecto:amāte ꝙ amato.¶Itē ꝯsiderāduꝫ ē:octau⁹ physicoꝝ p eternitatē motus deducit istas abstractas eē:at in tertio d̄ aia eas eē itelligētes declaraē:q̄ itellect⁹ nr̄ itelligit:ergo ꝙ intelligētie superiores:ꝙ hec est cā q̄ dicebā primo de aia.2.ꝫ ista ꝑpositio istē abstracte sunt intelligētes sit diuina deducitur tamen ab animastico.

Duodecimum documētū ē.Proponit tertia questione soluta Auer.hāc ꝯñam:intellect⁹ nr̄ itelligit formas māles ergo ꝙ imāles:q̄ qdeꝫ ab ipso declaraē infra.36.itellect⁹ possibilis intelligit formas q̄s itellect⁹ agēs facit abstractas ergo ipsi mazū est intelligere ea q̄ sunt p̄io denudata a mā.forme.n.abstracte si min⁹pfectū cōprehēdūt ꝙ magis pfectū:ꝙ nō ecōtra.Et Cōmētator.2.metha.1.intelligētie celestes essent ociose si ab hoie nō itelligerenē:ꝙ dicebā ãno supiori.2.physicoꝝ.47.Que ab hoie nō itelligunē a nullo alio intellectu capi pñt:ꝙ hec ōia pcedunt hoc fundamēto q̄ itellect⁹ possibilis ē ōia fieri ꝙ pura potētia in genere intellectuū:ꝙ hec ē cā q̄ dixi supra intellectum possibileꝫ nō fuisse itellectōes vt posset cōmode oēs intellectiōes suscipē.¶Amplius huic ꝯñe dissentit Auer.itellect⁹ possibil' itelligit intellectum agētē ꝙ nō itelligit māilia.Sont nāq̄ forme māles ꝑparātes disponētes q̄ itellectum nr̄m ad suscipiēdū itellectū agentem:eūq̄ suscpetum conseruandum:ꝙ hec est causa q̄ diximus superius:intellectiones quibus forte itelligit abstracta non posse in itellectu cōseruari sine fantasmatib⁹ a q̄bus tamen eas dependere negauimus:vñ intellectōes nō p essentiā faciūt intellectū hūanū capacē itellectionū p eēnnā.¶Preterea q̄ potuisset q̄spiā dicere itellectū nr̄m nō esse abstractū:q̄ recipit abstracta:recipiēs aūt dꝫ eē denudatū a natura recepti.dicit id Auer.qd̄ dixi.cōmeto.4.fatis esse.s.intelligentiā recipientē nō esse itelligētiam receptā ad verificandū ꝑponem assumptā:at intellect⁹ nr̄ dr̄ denudatus a formis mālib⁹ ꝙ itelligibilibus:q̄ ipse non est forma que itellectio vocari possit.Iterū hec verba solūt hoc argumentū itellectus nr̄ itelligit intellectū agentē ergo ē i actu p ipsum ergo nō pōt itelligē cetera entia:q̄ cognoscens dꝫ eē in potētia respectu cognitoꝝ.Solutio Auer.ē nō opꝫ q̄ recipiēs aliqd sit oino in potētia sed sufficit q̄ sit in potētia respectu eoꝝ quoꝝ cognitio sibi superest adhuc ingreda.¶Ulteri⁹ difficile ē itelligere qd velit Cōmē.cū dicit:imo debes scire q̄ respect⁹ ꝙ cetera:quā qdē ptē sic introduco:vult ostēdere per exēplū de cōparatiōe lucis ad colorē ꝙ dyaphanū q̄ itellectus nō pōt eē in actu respectu cognitiōis quā hꝫ de itellectu agēte:ꝙ recipe cognitionē alioꝝ:nō n.solū lux illuminat colorē:verū ēt anteq̄ dyaphanum recipiat spēm coloris opꝫ ipm dyaphanū p lumeem iformari:ꝙ ita in actu lucidū pōt recipe colores spūālē:eodē mō ꝑportiōabilr nō solū itellect⁹ agens illuminat fantasmata:sꝫ ēt itellectum possibilē:ꝙ per hoc q̄ intellect⁹ nr̄ ē in actu per agentē nō impeditur qn intelligat māilia:qnimo magis p hoc ꝑmouef:ꝙ qñ intellectus intelligit ꝙ perficitur p agentē dr̄ hō felix:ꝙ tunc operaē hō operatione deo ꝑpria:cū comprehendat deum per essentiā dei:actio autē propria dei est deum intelligere per eēntiam:ꝙ in hac beatissima vnione pendet hō ab eo intellectu a quo celū ꝙ natura dependet.12.methaphysice.38.ꝙ talis dispōnoiatur adeptio ꝙ itellect⁹ adept⁹:infra.36.At cōditio in dictis Auer.inuenitē nō cōtēnenda:hic asserit q̄ itellect⁹ agens requirit ex parte intellectus possibilis:quātū ad actū illuminādi:ꝙ infra.18.dicit itellectum agentem causam esse q̄ intellectus possibilis intelligat.Ex alia pte.3.de aia.18.dicit intellectū agentem poni ꝑpter fantasmata:sicut.n.lux facit colores mouentes in actu dyaphanū ꝙ visum:vbi pri⁹ mouebāt in potētia:ita itellectus agēs facit intelligibilia i potētia eē itellecta in actu i ergo itellectus agēs institut⁹ ē ex pte obiecti.Solutio ē:Dico prio q̄ itellect⁹ agēs reqrit ex pte obiecti:ꝙ q̄ agēdo in obiectū:nascit opatio itellect⁹possibilis:ac si ēt agēt in ipm:hoc sensu fateor itellectū agētem agē i itellectū possibilē.Dico scdo:q̄ itellect⁹ possibilis illuminatur ab agēte:qñ cognoscit eū:q̄t vnaqueuis itellectio est quedā illuminatio:nō q̄ itellect⁹ agēs illuminet itellectū possibilē ante oēm rerū māliū cognitionē:veluti nōnulli ex hoc loco sumpserūt:est nāq̄ itellectus potentia passiua cuius officium est recipere sm̄ q̄ est in potentia.

Ultimum documentū est.In calce cōmēti cū Auer.dicit:ꝙ iste modus sm̄ quē posuim⁹eēntiā itellect⁹ māilis ꝙē.conaē iterum ondē vnū eē i oib⁹hoib⁹itellectū:si itellect⁹ nr̄ nūera t⁹ ꝯtigit q̄ res intellecta apud te ꝙ me sit vnū i spē ꝙ due in idiuiduo:ꝙ si sic:pcederet in infinitū in conceptibus:q̄ cōcept⁹ existerēt numero diuersi:ꝙ ab omni intelligibili numeralr multiplicato abstrahibilis ē cōceptus:ꝙ hoc argumentuꝫ pōt euidentissime sic formari:oē receptū recipiē sm̄ naturam recipientis

sed res

sed res ad extra recipiunt in intellectu ſm esse vle: qḋ esse est implurificabile ergo intellectus recipiens erit implurificabilis. Non desunt Auerroiste numerantes intellectões respectu eiusdem obiecti in spē specialissima: ⁊ asserunt rōnem Auer. esse inductam disputatiue: vel nō incōuenire ire in infinitū in intellectionibus: vel si a numero diuersis potest abstrahi vna forma cōis: opꝫ illa esse loco ⁊ subiecto distincta: ⁊ sic non sunt intellectões due quarū vna sit in te: ⁊ alia in me: sed hec opinio est purus error tenendo ꝙ intellectio sit res intellecta. Item si est intellect⁹ numeratus spēs in ipso nunꝗ̄ fuissent vltimate abstracte: quare ad mentē Auerrois nō multiplico intellectiones respectu eiusdem obiecti in spē specialissima: sed bene respectu obiectoꝝ diuersoꝝ in genere ⁊ specie. Dicendū est tū ſm veritatem intellectionē multiplicari ⁊ intellectões quas dicim⁹ cōceptus formales stante vnitate conceptus obiecti seu rei cōcepte: in cōceptibus formalib⁹ pōt esse processus in infinitū nō obiectiuis: vel in cōceptib⁹ essentialiter ordinatis est status nō accidētaliter ordinatis.

℄ Ulterius: si intellectus esset numerat⁹ ī preceptor nō posset erudire discipulū: qꝛ aut hoc esset: qꝛ preceptor nouā causaret intellectionē siliē̄ sue quā hꝫ in discipulo ⁊ ita scia esset qualitas actiua: aut hoc esset: qꝛ cōicaret illam quā hꝫ apud se transferendo illā a se ad discipulū: ⁊ ita magister denudaret̄ ꝓpria intellectione ⁊ scientia: ergo facit magister ꝙ intellectio que erat cōtinuata cum suo fantasmate cōtinuat̄ cum fantasmate discipuli: ⁊ sic est eadē sciētia. erit ⁊ idem intellectus. Dico tū ad hoc argumētū ſm fidē ⁊ veritatem: ꝙ preceptor causat in discipulo nouam scientiam excitādo ingeniū eius ꝑ principia nota ⁊ ꝑ determinatam principioꝝ ad ꝯclusiones applicationē: neqꝫ sequit̄ ꝙ scientia sit qualitas actiua: qꝛ. n. actiua qualitas agit in aliud nō requirit in illo in qḋ agit esse aliqḋ agens principale iuuans ipsam: at scientia preceptoris nō est qualitas sufficiens ad inducendū sciā in discipulo: sed principale agēs est intrinsecū discipuloꝝ vt est intellect⁹ agens suo lumine. ℄ Ulteri⁹ approbat Cōmentator aliquo mō opinionē Platonis: quantū ad hoc ꝙ nostrū scire sit reminisci: acqrit. n. discipulus eandē sciā quā pri⁹ preceptor acquisiuit: posuit tū Plato intellectus multiplicatos ⁊ habit⁹ eis innatos ⁊ cōnāles: qui quantū ad hoc castigatur 2. posterioꝝ capite vltio: tandem Auer. gloriatur accusando precessores suos se inuenisse solutionē questionum motarum.

Digressio Prima.

Ut Cōmentū quintū suū habeat cōplementū. Querat̄ vtrū intellectus possibilis sit forma dans esse hoīem ad mentē Auerrois: hoc est sit forma per quam homo cōstituat̄ ⁊ locetur in determinata specie: ⁊ fiat vnum ꝑ essentiā ex intellectu ⁊ corpore: itaqꝫ intellectus informet corpus humanū ⁊ ipm perficiat in rōne act⁹ primi ⁊ vt pria eius perfectio. In primis pars negatiua probatur ⁊ creditur cōiter esse mens Auerrois: si intellectus daret esse: esset forma accidentalis: qꝛ adueniret enti in actu specifico ⁊ vltimato: qꝛ composito ex materia ⁊ cogitatiua: ⁊ ita aliqḋ ens actu reciperet formā sbalē ꝯ nāꝫ materie prime ⁊ forme substantialis. Scḋo forma posterior recepta in materia continet virtualiter formas priores: ergo intellectus continebit vegetatiuū ⁊ cogitatiuum: ergo vna tantum erit aīa in hoīe: contra Cōmentatorem: 3. de aīa. 20. Tertio: hō habet eē a cogitatiua: ergo nō ab intellectu: nō pōt. n. eadem materia simul habere esse a pluribus formis substantialibus: primo capitulo de substantia orbis. Quarto: si sic: vel intellectus noster eēt diuisibilis si inducit̄ post dimensiones: vel hō erit indiuisibilis si recipiat an̄ dimensiones: oīs. n. forma siue educta: siue non educta post dimensiones ē extensa: primo capite de substantia orbis: sed si intellectus vniatur hōi in ratiōe principij operatiui tantū quātū ad eius primā perfectionem que est sibi essentialis nō sequunt̄ predicta inconuenientia: ergo. Quinto: si sic: cū sit vnus numero in omnibus hoibus: omnes hoies eēnt vnus hō numero: illa. n. indiuidua sunt vnū numero quorum forma ē vna numero: cū forma sit principiū indiuiduationis. Sexto: si sic: terminabit intellect⁹ generationem hominis: ergo educet̄ de facultate materie: si cogitatiua dicatur intrinsece terminare generationem hominis: ergo esse specificū ⁊ vltimatum erit a cogitatiua: qꝛ cogitatiua ē forma specifica: ⁊ ita hō locabitur in specie per duas aīas distinctas. Septimo: intellectus non pendet a materia: non multiplicatur: nō est materialis: nō est actus corporis in quo corpore sit totus in toto ⁊ totus in qualibet parte: qꝛ sic pes intelligeret: cum ibi esset intellect⁹ ⁊ intellectio: ꝗ. Octauo nō esset hoīs corruptio: nec generatio: cum eius forma vltimata intrinsece nec generationem nec corruptionē terminet. Eodem esse tu esses ⁊ ego. Eadē forma diuersis ⁊ loco distinctis daret esse: ⁊ esset corruptibilis ⁊ incorruptibilis forma eiusdem generis physici materie. s. prime: vt sensus ⁊ intellectus: ⁊ existeret hō anteaꝗ̄ generaret̄: qꝛ esset esse eius: qꝛ forma eius. Nō esset differentia inter rationem formalē ⁊ efficientē posita. 12. metha. 16. si forma alicuius nō inciperet esse īcipiēte illo cōposito: ⁊ desineret desinente esse illo ꝯposito. Largiretur etiam agens multitudinē ⁊ perfectionē: cōtra 8. methaphy. 15. eū educeret̄ de potentia materie: ⁊ esset transmutabilis. Nono: si sic: aīa vniuoce đ oib⁹ animabus predicaretur: non esset intellectus separatus ſm esse. Uniretur hōi in principio natiuitatis: ⁊ ita pueris nō copularetur tantū in potentia. Non copularetur nobis solum per copulationē cum formis imaginabilibus si daret esse: ⁊ hꝰ sunt cōtra Cōmentatorem. 3. de aīa. 36. Ultimo si intellectus daret esse: pari ratione ⁊ intelligētie orbibus celestibus: iste rationes faciunt vt cōiter teneatur ad mentē Auer. intellectū vnū numero in cunctis hoibus pure potētialem nō esse vnitum hōi ſm esse.

Ad oppositum arguitur. 10. ethicoꝝ capite. 9. existentia cuiuscunqꝫ hois vt hō: ē ab intellectu ergo intellectus dat esse hōi: ⁊ capitur hō pro cōgregato ex materia: cogitatiua ⁊ intellectu: ⁊ tale cōgregatum est per intellectū: ⁊ Auerrois paulopost dicebat: a mente habet homo suam rationem formalē: ergo intellectus dat esse si cōstituit hominem in determinata specie. Secūdo: intellectus possibilis cōtinuatur nobis prima cōtinuatione per naturam. 3. đ anima. 20. ergo dat esse: ⁊ ꝯfirmatur: quia rationale sumitur ab intellectu. 3. de aīa primo. Itē: consequēter Auerrois presenti Cōmento formate non haberent efficatiam nisi intellectus daret eē: si vnus mgt Auerrois intellectus esset: homo existeret corruptibilis vt homo. Tu esses per esse meū: ⁊ ego per esse

tui. Rursus intellectus est actus primus corporis
humani: ꝛ est quo primo viuimus: sentimus: intelli
gimus: ergo dat esse: viuẽ. n. nõ hz esse sm q viuum
nisi per illud ꝑ quod viuit. 2. de aia. 37. viuit autẽ hõ
intellectu: pariter ꝛ celum: primo capitulo de sba or
bis. Amplius. 12. methaphysice. 17. adducit Aristo.
has duas ppõnes: nulla forma precedit cõpositũ
ꝛ hanc dicit esse verã: nulla forma sequit cõpositũ: ꝛ
hanc asserit esse falsam pp intellectũ: ꝛ cum nõ capia
tur forma difformiter. si sumat forma vt se extendit
tam ad formã dantẽ esse q̃ ad formã assistentẽ: pri
ma ppositio reddetur falsa pp intellectũ qui pcedit
cõpositũ cuius est forma: veluti ꝛ sequitur cõpositũ:
si sumatur in vtraq3 ppositione forma assistẽs: vtra
q3 ppositio erit falsa: si dans esse: enumerabit intelle
ctus inter formas dantes esse: maxime q2 Ari. loque
batur ibidem de causis ꝑ quas res fit ens ꝛ vnum.
Iterum: intelligẽtia dat esse orbi: ergo: antecedens
habet. 2. celi. 3. si enim ex mã ꝛ forma educta fit vnũ
per essentiã: ergo ex intelligẽtia ꝛ orbe. 2. capitulo de
substãtia orbis: intelligẽtia dat celo nõ operari tantũ
sed pmanentiã sempiternã: primo celi. 95. nã neutra
est existens per se in actu: ꝛ cum existat ꝑ alterum ꝛ
nõ nisi ꝑ intelligẽtiã: intelligentia informabit celũ:
quare existimãdũ est oẽm formã dare esse: si est sub
stantialis dat esse sbale: si accidẽtalis: accidẽtale: pro
prium nãq3 est forme dare esse:

Pro expeditione tanti quesiti mens Auerrois
varijs explicabit propositionib9. Demum
rationes ante oppositũ inducte dissoluẽtur: prima
itaq3 ppositio sit talis: intellectus possibilis non est
virtus in corpore: tum q2: est receptiuus omniũ for
marum mãliũ: tum q2 intelligit substantias abstra
ctas: tum q2 nõ est forma elementi: nec causata a for
mis elementorũ: nec requirens cõplexionẽ pro sui
esse: quãtum ex se: tum quia sibi nõ accidit corruptio:
veluti: sensui.

Scda propõ est: vnus est in oib9 hõibus itelle
ctus: tũ q2: intellect9 recipit sm esse vni
uersale: quod quidẽ implurificabile existit: tum q2:
non est intellectũ in potentia: tum quia in eternis
sub vna specie nõ est nisi vnũ indiuiduum: intelle
ctus autẽ nõ incipit neq3 desinit esse: tum q2 si mul
tiplicaretur ꝛ nõ educeret de potentia materie: crea
retur de nouo: forme enim licet non sint in materia
nisi inchoatione vli: q2 tamen educunt: nõ creant.

Tertia propositio est: itellectus possibilis est
pure potẽtialis in genere intellectuũ:
ꝛ tantum susceptiuus: tum quia est omnia fieri: tum
quia quorũcunq3 actu intellectorũ est receptiuus er
go ipse non est intellectus in actu: aliter ipse seipsũ
susciperet: tum quia non habet aliã nãm nisi q pos
sibilis vocatus: ꝛ hec est causa q dicebam in declarã
do. Cõmentum. 5. intellectũ nostrum nõ esse intellẽ
ciõẽ vt possit oẽs intellectiões cõmodissime recipe.

Quarta propositio est: intellectus dat esse ꝛ
informat corpus humanũ in rõe act9
primi sm Cõmentatorẽ: ꝛ probatur: homini existẽti
in specie ꝛ quatenus hz vnitatẽ speciei inest forma
liter intelligere qd est operatio imanens ergo ꝛ itel
lectus principiũ illius opationis inerit homini for
maliter ꝛ subiectiue: vt est in speciei maior patet: q2
homo est per se felicitabilis ꝛ per se intellectiu9 dei:
vt est in tali specie: ergo cum aptitudo ad felicitari
actu competat hõi: nõ merito cogitatiue: intellectus

dabit esse specificũ vltimatũ. Secũdo in hoie vt ẽ in
spẽ insunt virtutes morales: ergo intellectus ꝛ vo
luntas: existunt nãq3 virtutes in ptãte nostra: ideo
nequeunt fundari in appetitu sensitiuo: qui non ẽ li
ber. Item intellectio ẽ operatio imanens ꝛ est ppria
hois opatio: ergo non põt recipi in aliquo suppositi
taliter distincto ab homine: at suscipitur in intellectu
ergo intellectus nõ distinguitur suppositaliter ab ho
mine: si autem intellectus tantũ assisteret: seiungere
tur ab homine suppositaliter: ergo: quare hec suffi
ciant: existimo. n. nõ posse saluari hoiem intelligere
si intellectus non det esse formaliter: vez de his di
xisse sit satis.

Ad primam difficultatẽ. Dico intellectũ nõ ad
uenire enti in actu completo specifico: est. n.
cogitatiua medium dispositiuũ nõ receptiuũ: ꝛ ita
non infertur ens actu recipere intellectum ꝛ hoc pri
mum argumentũ tenetur soluere scotus pp formam
mixtionis quã ponit in mixto: vltra formam vltima
tam dantem esse specificũ vltimatũ: vnde fuit homo
animal compositissimũ: cũ viueret sensu ꝛ intellectu.
Ad secundam nego intellectũ esse formam receptã
in materia. i. eductã: ꝛ q2 nõ poterat materia stare si
ne forma causata: idcirco in hoie preter intellectũ in
uenta fuit cogitatiua educta de potentia materie: nõ
potuit nãq3 intellectus induci imediate mediantib9
dimensionibus: quia sic extinisset diuisibilis primo ca
pitulo de substantia orbis: sed indiguit forma mate
riali nobilissima preuia dispositione: ꝛ ita permanet
intellectus penitus idiuisibilis: ꝛ hec ẽ causa q sepe
numero dixi intellectũ nostrũ nõ esse subiectu ptãti
agentis naturalis absolute ꝛ potestati materie. Non
est etiam verum sensitiuũ esse in intellectiuo: vt vege
tatiuum in sensitiuo existit: virtutes. n. eiusdẽ ordi
nis possunt ita se habere. q virtus posterior poterit
in omnes operationes prioris: at virtutes alteri9 ꝛ
alterius ordinis nõ sic se habent: terminat. n. intrin
sece generationẽ humanam anima sensitiua: quã ne
quaq3 intellectus illo modo terminare potest: neq3
Aristo. vnq3 asseruit sensitiuũ esse in intellectiuo: ve
luti vegetatiuum in sensitiuo. Ad tertiam negat con
sequentia: q2 cogitatiua nõ ẽ forma vltimata: nõ põt
n. eadem mã numero simul inueniri sub duabus for
mis vltimatis: cuiusmodi nõ sunt intellectus ꝛ cogi
tatiua: vnius nãq3 pfectibilis vna ẽ pfectio vltimata
ꝛ completa: ꝛ cum hoc stat q homo sit aial ꝑ sensum
ꝛ per intellectũ: ꝛ q predicata primi modi analoga
sumantur ab intellectu: sed illa que vniuoce cõueni
unt hõi ꝛ bruto a sensu capiũtur. Ad quartã. forma
que incipit esse ꝛ informare ẽ posterior ꝑ se materia
ꝛ dimensionibus: forma aũt que neq3 esse neq3 ifor
mare incipit ẽ simpliciter prior ꝛ mã ꝛ dimẽsionib9: ꝛ
at intellectus humanus qui incipit iformare hoc vl
illud pfectibile ꝛ non esse ẽ quidem simpliciter prior
materia ꝛ dimẽsionib9: sed est posterior per accidẽs
eisdem: est. n. cogitatiua ad intellectũ pma dispõ: q ꝑ
se posterior est materia ꝛ dimẽsionibus. Ad quintã.
negatur omnes hoies esse vnũ numero: numerãtur
n. cogitatiue: ꝛ q2 itellectus ẽ forma vniuersalis per
essentiam: ideo põt ipse dare eẽ hoc omnibus hoib9
ꝛ est totus in toto ꝛ totus in qualibet parte: illa autẽ
indiuidua sunt vnum numero quorum forma educta
est vna numero: ꝛ dicebat Auer. prio celi. 92. celitas
dicitur de pluribus indiuiduis ꝛ sicut hoc inueniur
in pluribus partibus huius celi: ita nõ est longe qn

inueniant

inueniant plura vno individuoꝝ totius celi: est aūt
celitas forma celi ⁊ est intelligentia: q̄ voluit Auer/
rois formaȝ celi non multiplicari: etiam si celi multi/
plicarent: quia forma celi non causatur a celo: ergo
absurdum erit dicere intellectum humanū nō dare
esse: qꝛ sunt multi homines: ⁊ intelligentiā dare esse
qꝛ vni tantum celo applicat: quare queadmodum
ſm fideȝ omnibus partibus corporis sortis vna ani
ma satisfacit simpliciter inextensa ⁊ indiuisibilis: ita
apud Auerroim omnibus hominibꝰ satisfacit vnus
intellectus numero. ¶ Ad sextā: fateor cogitatiuam
esse formā specificaȝ: ⁊ negatur cōsequētia: ergo cō/
stituit hominē in vltimato esse specifico: potest nāqꝫ
forma specifica ordinari in aliam: ⁊ hec habet quoqꝫ
affirmare doctor subtilis: forma. n. mixtionis homi/
nis est specifica ordinata in aiam intellectiuaȝ: ⁊ ita
nō locabitur homo ꝑ duas animas in genere vniuo
co: sed per cogitatiuā est eiusdeȝ generis vniuoci cuȝ
brutis: ꝑ intellectū vero est eiusdeȝ generis analogi
cum celo. ¶ Ad septimā: dico prio: intellcetuȝ nō pē
dere a materia: cum quo stat ipsuȝ dare esse. Dico se/
cundo: intellectū nō multiplicari: cum quo stat ipsuȝ
dare esse: cā. n. quare aliqua forma multiplicatur est
qꝛ educitur: dare esse ⁊ constitui inesse per subiectuȝ
nō cōuertuntur. Dico tertio: intellectū esse actuȝ cor
poris .i. informantē corpus: ⁊ nō esse actum corporis
idest nō eductuȝ: ⁊ hec est causa ꝙ iste ꝓpōnes non
pugnant adinuicē: intelligentia est separata a celo.
Non est actus celi. Est extra celum. Est cōiuncta ce/
lo. Est actus celi. Est in celo. Dico quarto: ꝙ opera/
tio inorganica nō denominat nisi principiū radicale
aut cōpositum: ⁊ licet recipiatur intellectus in mate
ria ⁊ intellectio in intellectu nō tamen recipitur itel
lectio in materia: ⁊ hoc qꝛ non saluatur idem genus
recipiendi. ¶ Ad octauaȝ: dico primo: hominis ve/
ram esse generationē ⁊ corruptionē: qꝛ materia pri/
ma est pars hominis transmutabilis de forma in for
maȝ: vnde quādocūqꝫ cogitatiua desinit esse ⁊ infor/
mare: intellectus desinit informare. Dico secundo:
ꝙ eadem forma diuersis loco ⁊ situ distinctis potest
dare esse: quādo non est educta de gremio materie.
Dico tertio: ꝙ idem est esse pluriū essentiale: tamen
illa non sunt idem: quia illud esse est vniuersale per
essentiā. Dico quarto: corruptibile ⁊ incorruptibile
differre plusqꝫ genere: cum quo stat formā eternaȝ ⁊
mortalem informare primā materiā ⁊ esse eiusdē ge/
neris physici: forme. n. nō sunt eiusdeȝ generꝭ phy/
sici: si vna ⁊ eē ⁊ informare incipiat: alia vero neqꝫ eē
neqꝫ informare incipiat: imo tales forme sunt peni/
tus incōpossibiles: at due forme: quarum vna incipit
esse ⁊ informare: altera aūt incipit informare ⁊ nō eē
sunt eiusdeȝ generis physici ⁊ cōpossibiles. Dico qn
to: sortes nō est anteqꝫ generet: licȝ forma vlis prece/
dat ipsuȝ: intellectus tn̄ humanus est simul cū sorte:
quatenus terminauit generatōem sortis: ꝑmanet tn̄
postqꝫ sortes interijt: qꝛ nō erat causatus a corpore
humano. Neqꝫ agens naturale dat multitudinē nec
educit ipsum de potētia materie: sed ipsemet intel/
lectus vnit seipsuȝ materie disposite: verum hāc pro
positionē: agens nō largit multitudinē sed ꝑfectōeȝ
ita a scotistis intelligit: talis propositio vera est de
actu existentie ⁊ potentia obiectiua sibi respondēte:
qua potentia obiectiua rosa denominat possibilis:
rosa. n. in potētia est idem cū rosa in actu: ideo agēs
producendo de potentia obiectiua ad actuȝ existen/
tie largitur tantum perfectionem: sed producendo d
potentia subiectiua ad actum formalem largitur mul
titudinem. Amplius dicatur apud Commentatoreȝ
compositum proprie produci cuiꝰ materia precessit:
formam. n. agens non producit: sed extrahit d potē/
tia materie. 12. methaphy. 18. quare agens naturale
dicetur non largiri multitudineȝ: qꝛ qd̄ proprijssime
ꝓducitur nō est totaliter nouū. Rursus dico ꝙ agēs
naturale dat perfectionē ⁊ nō multitudinē: qꝛ nō in/
ducit formam nisi precedente sublata: primū. n. esse
inductionis forme inducende est primū non esse for/
me abiciende: est. n. priuatio forme inducēde qd imꝑ
fectissimum respectu illius. Ad nonaȝ dico animam
analogice predicari de intellectu ⁊ sensu: qꝛ itellectꝰ
non causatur a subiecto: sensus aūt causat: ⁊ fateor i
principio intellectuȝ copulari ſm esse ⁊ nām: in etate
discretionis ſm operationē tantū copulat: sed de va
rijs copulationibꝰ loquar infra. 36. Ad vltimā dico
intelligentias dare esse celo ⁊ ipsas assero ꝑmanere
imobiles ⁊ per se ⁊ per accidens: causa. n. cur aliqua
forma moueatur nō est: qꝛ det esse: sed qꝛ ē causata a
subiecto: prio de aia. 65. ⁊ queadmodū nō valet: ce/
lum intelligit ergo quelibet ps celi intelligit: ita nō
colligit h̄ sequella: celuȝ mouet: ergo quelibet pars
celi mouetur: fateor. n. ptes oēs celi ꝗtitatiuas mo/
ueri: nō tn̄ essentiales: h̄ de digressione.

Digressio secunda.

Quia sepenumero affirmaui eandem formā in
re: sensu: ⁊ intellectu reperiri: ideo quera
tur nūquid intellectio sit res intellecta: pars negati/
ua ꝓbatur: intelligentie inferiores intelligunt supe/
riores per essentias inferioꝝ nō superiorū: ergo itel
lectio nō ē res intellecta: añs declaratur: superiores
intelligentie sunt obiecta intellectionū quibus ife/
riores ipsas apprehendunt: sed nullum obiectū est
operatio illa que circa obiectum tale versatur: ergo.
Confirmatur primo: omnis intellectio ē in itelligen
te: vna intelligentia nō ē in alia ergo vna intelligen/
tia nō est intellectio alterius: secundo intelligentie
medie nō vnico actu intelligerēt qcqd intelligerent
imo ſm diuersitatem obiectoꝝ intellectoꝝ numera/
rentur intellectiones. Tertio: vna itelligentia daret
esse alijs intelligentijs: cum vna esset forma alteriꝰ:
ꝓprium aūt sit forme dare esse. Quarto intelligentia
inferior pendet a deo in genere cause efficientis: er/
go per essentiam propriā Deū intelligit. Quinto in
tellectus ⁊ res intellecta in intelligentijs non esset
idem.

Rursus principaliter arguitur: intellectꝰ hu/
manus denominat intelligens acci/
dentali ⁊ intrinseca denominatione: ergo intellectio
est accidens inherens intellectui: ergo seiungit rea/
liter a re intellecta: ⁊ confirmatur: species intelligibi
les: actus intelligendi: habitus intellectuales acci/
dunt intellectui: ergo.

Iterum Sciētia nostra causatur a rebꝰ. 12. me
thaphysice. 51. ergo scientia nō est
scitum.

Amplius si scientia ē scitum: sensatio ē sen/
satum: qꝛ que sunt in eodem ge/
nere subalterno currunt vniformiter respectu obi/
ectorum ⁊ subiectoꝝ: constat aūt scientiā ⁊ sensationē
qualitates esse de prima specie: ꝯñs est falsum: si. n.
sensatio esset res sensata actus rectus eēt actus re/

flexus et potentia sensitiua esset reflexiua et cognosci tiua sui.

Item Intellectio est qualitas predicamẽtalis ergo est ens reale: cũ ens reale descẽdat in decẽ predicamẽta: et scitum est in predicamẽto substantie: ergo differunt realiter: quia duo entia realia diuersorũ generum re ipsa distinguũtur.

Preterea ad multiplicationem esse spiritualium multiplicant forme qz aliter vna forma numero esset in re: sensu et intellectu: et ita sequeret oppositũ primi principij: qz idem simul esset et nõ esset: cum possit esse reale forme perire saluato esse intentionali: ergo illa esse distinguũtur realiter: ergo et forme sñales sub illis eẽ: ergo intellectio realiter a re intellecta: relinquant auctoritates et fauorẽ huius partis quibus probatur dari species intelligibiles quas quidem nos nõ negamus.

Ad oppositum arguitur: si intellectio nõ esset res intellecta: non posset hec consequẽtia deduci: si intellectus humanus intelligeret se per essentiã et intelligeret lapidẽ: lapis intelligeret: si intellectio re differet a re intellecta: nõ colligeret hec illatio: qz dici posset qz intellectus noster apprehenderet lapidem p essentiã intellectus. Iste nunqz deduci posset hec illatio: si deus intelligeret lapidẽ: lapis intelligeret. Rursus supra Cõmento.4.cõcludit Auerrois qz intellectus non est forma materialis: quia recipit omnes formas materiales: et dicebat Cõmento.3. qz intellectus nõ hz de intentione passionis nisi hoc tm̃ qz recipit formã quã comprehendit: quicqd ergo recipitur in intellectu cõprehẽditur: intellectio recipitur ergo cõprehẽditur: et pari rõne: quicqd suscipitur in sensu percipit a sensu: sensatio recipit i sensu: ergo sensatio pcipitur. Iterum: infra.14. non aliter recipit intellectus possibilis formas speculatiuas ꝙ corpora celestia formas abstractas et ꝙ vna intelligentia aliã: ergo: quare tenẽdũ est intellectiõez idẽ esse re cum re intellecta.

Pro vltimata huius quesiti resolutione: pertractentur sex difficultates iuxta materiã difficultatũ de quibus est facta mentio in argumentis ante oppositũ: in primis ergo dico qz modus intelligendi formarũ celestiũ que sunt de se actu intellecte talis est. Deus intelligit se per essentiã propriam: ita suo quidẽ scia absolutissime est ipsuz scibile: intelligens nãqz intellectio et intellectũ in deo sunt penitꝰ idẽ. Scda intelligẽtia est intellectio qua intelligitur scda: et pria intelligẽtia est intellectio quã hz scda de pria. Tertia intelligit tertiã p essentiã terne: et sedaz scdã: et primã priã: et ita vlr: scientia est scitũ: ai quã tenus intelligẽtie ꝯprehẽdunt seipsas: idẽ eẽ sciẽs: scitũ: et scientia plane inueniunt: vt vero inferiores intelligunt superiores: sciens a scientia et scito manifestissime differt: et qd approbat de scia et mõ sciẽdi intelligẽtiaꝝ celestiuz sũt sentiaẽ de desiderio et amore earũdez: est. n. desiderũ et amor res desiderata et amata: et hec est cã qz Auer. scribit.2.celi.71.est mundus ligatꝰ potẽtia spũali diuisa in sui toto. qz inferiores intelligẽtie superiores intelligebãt et amabãt. Solutio itaqz prĩe difficultatis his manifesta est: inter obiectuz et operationẽ sufficit distinctio rõnis: et fateor vnã intelligẽnam esse in alia sm esse intentionale: que qdem intelligentie sm esse earum reale actus existunt corporũ celestiũ. Et volo intelligentias medias pluribus intellectionibꝰ varia obiecta itelligere: sola. n. pria intelligẽtia vna dũtaxat cognoscit intellectiõe. Affirmo etiã formas materiales dare esse sm esse earum reale: sm qd esse naturata ꝯstituũtur et celestia et subcelestia: formis nõ conceditur dare esse sz esse earum intentionale: sm qd esse non ꝯstituunt naturaũ: et hec é causa qz ex intellectu et intelligibili fit veriuis vnum ꝙ ex materia et forma. Itẽ consentio tenẽtibꝰ intelligentias medias nõ pendere a Deo in genere cause efficientis: postremo i intelligentijs itellectio et intellectum semper inueniũtur idem: nõ tamẽ sem per coincidunt intelligens: intellectio et res intellecta: hec de prima difficultate.

Ad secundam difficultatez. Dico primo qz accidẽtium duplex ẽ esse: reale scilicet et intẽtionale inherentia est conditio accidentis sm esse reale accidentis: non sm esse intentionale: vnde forme oẽs accidentales dant esse accidentale sm esse reale: et i formant intellectum sm esse intentionale: perficiũt accidentia intellectũ et nõ dant esse: neqz inherẽt: et ista informatio sine inherentia idonea ẽ ad saluandum ꝓpositiones accidentales et denominatiuas accidentium de intellectu: quare erit hec ꝓpositio denominatiua denominatione intrinseca: intellectus noster intelligit lapidem: et inferri nõ dz intellectionẽ inherere intellectui: et realiter differre a re intellecta: ergo formis substantialibus et accidentalibus in exiñtia intentionali perficit intellectus humanus: et his denominatur intellectus palam intelligere. Ad confirmationem dicendum ẽ: qz eadez sunt species: actꝰ et habitus rationibus diuersis: cogitante. n. homine species sunt actuales intellectiones: sed nõ cogitante: sunt habitus vel dispositiones: vel ꝓmptitudine existente ad fantasiandũ habitus existunt in intellectu: in intellectu nãqz sunt tantum intellectiones ꝙ ibi sunt vt locatum in loco: et hoc ẽ qz intellectus non recipit intellectiões tãqz formas sibi inherẽtes: imo vt sepe dixi: queadmodum intelligentia inferior psi citur a superiori eam recipiendo: sic intellectus noster ab omnibus intellectionibus perficitur eas recipiendo. Et si quispiã querat: nũquid ista sit vera denominatiue: lapis intelligitur et si sic qua denominatione. Solutio est: forma materialis informans actu intellectum possibilem ẽ vniuersale actu: et ꝓpingsime cognitus: et appellatur intellectũ intellectus et formatus: qz ergo intellectio ẽ forma rei abstracta: põt idem de diuersis predicari denominatiue diuersimo de consideratũ: forme tamẽ sm esse qd habent extra animam dicũtur intellecte intellectione existente in intellectu: et formant ꝓpositiones denominatiue denominatõe extrinseca: semp. n. forma cognita habet esse intentionale: lz nõ consideretur vt stat sub eẽ intentionali: quia põt cõsiderari quatenus inueniũt sub vtroqz esse et sub existentia reali nõ speculãdo vt stat sub esse intentionali: et hec ẽ causa qz intellectus põt ponere differentiam inter esse forme in anima et esse forme extra animã: h de difficultate secũda.

Ad tertiam difficultatẽ respondeo qz Deus est cã rerum per scientiam eius: cũ per voluntatez et intellectum moueat primum mobile imediate esse eius: scientia nostra ꝯplexa causat ab intellectu agẽte tãqz a causa vniuersali: et ab antecedente seu notitia antecedentis tãqz a cã particulari et instrumẽtali 3. de aĩa. 36.

Ad quartã: fateor hanc sequellã: scientia ẽ scituz ergo sensatio ẽ sensatũ: intellectio. n. et sensatio cũ

tio cum sint qualitates de prima specie: & intellectio sit res intellecta: sensatio erit sensatũ: & si intellectio & intellectũ sint idem realiter: intellectio nõ est verũ ens reale formaliter: & si intellectio non est ens reale formaliter: pari ratione nec visio: nec sensatio: & ita sensatio erit idem quod sensatum: est enim precep tum apud me vniuersale: quãdocunq; sunt aliqua nõ se habentia ſm superius & inferius quorũ quodlibet sit ens reale formaliter: illa realiter distinguunt. Neq; est inconueniens ꝙ actus rectus sit actus reflexus: & potentia sensitiua sit reflexiua & cognoscitiua sui: & hec est causa ꝙ dixi supra Cõmento. 4. sensum posse cognoscere seipsum cognitione ad intellectionẽ hominis beatificã ordinata: intellectũ aũt posse seipsum dignoscere beatifice.

Ad quintam: prima species qualitatis est analogice qualitas cũ alijs: & est magis relatio ꝙ̃ qualitas: vt dixi. 2. d anima. 126. & hec est cã ꝙ Auerrois potuit dicere primo physicorũ. 18. omnem qualitatem predicamentalẽ esse diuisibilẽ p accidens: excludebat enĩ qualitates de prima specie: que quidem insunt animato ex parte qua est animatũ: que nec sunt per se: nec per accidens diuisibiles: neq; est verum ꝙ ens reale descendat in decem predicamẽta nõ est etiam affirmandũ decem genera re ipsa differre: & licet duo entia realia diuersorũ generum re seiũgantur: nõ colligitur tamẽ intellectionẽ differre realiter ab intellecto: cũ intellectio sit ens rõnis formaliter: vñ apud Auerroim ens partitur in rem & intentionem rei.

Ad vltimam: fateor ꝙ ad multiplicationem esse spiritualium nõ numerantur forme: & fateor vnam numero formã realiter esse in rei sensu & intellectu: quandocunq; enim inter multa esse nõ est nisi vnũ esse reale: illa esse sunt idem realiter: hoc est inter illa esse nõ inuenitur nisi vnum eẽ reale: esse aũt forme in re: est reale: in sensu & intellectu sunt intentionés: ergo illa esse erunt idem realiter: & cum esse reale & esse vnum numero conuertãtur: habetur intẽtum: quãuis ſm viam cõmunem distinguendo ens spirituale contra ens reale: cõcederetur cõclusio nostra: in hoc tamen dissentio a doctoribus de via communi: quia ipsi species in sensu & intellectu concedũt eẽ entia realia formaliter: ego vero eas facio entia rationis formaliter & entia realia tantum identice: neq; infertur oppositum primi principij: quia ista esse sunt idem realiter priuatiue: immo apud Cõmentatorem: dimensio terminata & interminata sunt idem re: vna tamen est prior & eterna: altera posterior & caduca: neq; concedi põt ꝙ forma in re & in intellectu sint idem ſm speciem: quia differunt genere ergo & specie: ex hoc enim ꝙ forma rei abstracta & forma rei non abstracta sunt idem re non colligitur ea esse idem ſm speciem: hec sunt que congregare volui circa Cõmentum. 5. ad vtilitatem communem relictis superfluis.

Sententia. Textus Cõmenti. 6. talis est: si intellectus sit virtus in corpore aut est forma elementi: aut causata a formis elementorum: aut requirens complexionem pro sui eẽ quantum est ex se: non est forma elementi quia anima qualitates in summo sibi non determinat: nõ est causata ab elementis: seu non est virtus attributa complexioni: quia tunc vt inquit Auerrois: esse lapidis in aĩa esset idem cũ esse eius extra animã: quoniam esse lapidis in anima eẽt esse materiale & singulare: sicut est extra animam: ergo lapis intelligeret: quia esse lapidis in lapide esset eodẽmodo in aĩa quo extra: ergo. Nõ ẽ etiã requirens complexionẽ pro sui esse: quãtũ est ex se: quia sic esset virtus organica: qđ est falsum: quia non ẽ sensus exterior: neq; interior: & hec ratio est causa ꝙ teneo formam mixti in mixtorum existunt nãq; ellementa formaliter in mixto ſm esse truncatum & remissum: ergo ex illis forma resultãs: & talis nõ est aĩa: primo de aĩa. 77.

Auerrois. primo dicit: & si haberet qualitatem: tunc illa qualitas aut attribueret calido. i. igni: & aeri: aut frigido. i. terre & aq̃ s. complexioni in eo ꝙ ẽ complexio. i. esset forma inducta per mutuam ellementorũ actionẽ: aut esset qualitas existens in complexione tantũ addita cõplexiõi & sunt forme que inducunt a motore extrinseco: sicut ẽ de anima sensibili & sibi similibus: & sic haberet instrumentũ corporale: & hec ẽ causa ꝙ dicebã primo d aĩa. 88. licet aĩa sit potentia in semine cõmixtio: nõ tñ est in se ie causata a cõmixtis ipsis: sed potius ẽ causata ab anima illius a quo semen decidebatur: vel a cibo: vt in his que ex putri materia generãtur: & quãuis anima vegetatiua & sensitiua sint virtutes in corpore: non tamen causant a corpore: nec a cõmixtiõe corporali: licet causentur in ipso qđ corporaliter cõmixtum ẽ: & ita dicit hic Auer. declaratũ ẽ ꝙ ois virtus in corpore composito. i. mixto aut attribuit primis qualitatibus. s. forme complexionis: aut erit virtus existens in forma complexionali & sic necessario erit anima organica: sensus ẽ: forme mixtorũ inaĩatorum sunt forme corporales: non habentes nisi vnicã operationem: anima vegetatiua & sensitiua sunt virtutes existentes in forma complexionali: quia sunt virtutes in corpore & non forme corporales. ¶ Iterum ait Auer. Galienus & alij ratiocinãtur super hoc: ꝙ iste virtutes sunt in istis locis per locum concomitantie & est locus faciens existimare non verus: sed dclaratum est in libro de sensu & sensato. i. paruis naturalibus: ꝙ talis ẽ ordo istarum virtutũ in cerebro p demonstrationem dantẽ causaũ & esse. Sẽsus ẽ Demõstratio Galieni qua ordinauit virtutes interiores fuit: eodẽ modo locantur virtutes veluti vna ẽ dignior altera: sed indignius debet antecedere: & dignius sequi: & hec ratio ẽ locus per locũ concomitantie: at ratio Auerrois taliter formari debet: ita debent ordinari virtutes: veluti operationes illarũ exposcũt sed prima est sensatio cõis: & ita deinceps: & quia operationes cause existunt ordinis virtutũ: constat ꝙ ẽ demõstratio cause & esse: & cõcludit Cõmentator aduersus Galienũ intellectũ nõ esse virtutẽ cogitatiuã cum intellectus vniuersaliter: cogitatiua particulariter comprehendat: licet operatio intellectus habeat colligantiam cum virtute cogitatiua: talis tñ operatio non est organica: quã dixi primo de aĩa. 12. non esse abstractã. ¶ Amplius sciendũ intellectũ respectu specierum intelligibiliũ habere conuenientiã cũ loco & cum subiecto. Est locus vt sit variatio intellectionum: nõ intellectus. Est subiectũ: quia perficit intellectus per intellectiones: & ab ipsis formaliter denominatur: vnde formis ſm esse reale vere correspondet subiectum: ſm esse intentionale locus: facta n. variatione circa formã ſm esse reale: fit & circa subiectũ: non aũt facta mutatione circa intellectiones variatur intellectus. Est semper intellectus sume di

spositus ad intellectiones capescendas: non autem materia prima: ⁊ quia maiori vnione vnitur intelligibile intellectui q̄ forma materie: dicitur intellectꝰ esse forme existentes in ipso: tamen mā non dr̄ forma. Item in rebus difficilimis possumus vti sermone methaphorico ⁊ nominibus sinonimis prio physicorum.81.4.physicorum.45.

Sententia. 7.talis est: primo celi.85.aliquando Aristoteles preinducit sermones ꝓbabiles ante demōstratiuos ad exercitādū ⁊ dubitāduz aliqñ post: vt faciat ꝯuenire ſmones probabiles demōstratiuis: ⁊ talis ratio certificata per sensum dicitur sufficientis ⁊ certissime fidei: erit igitur itellectus abstractus: tum qꝛ trāsmutatio in intellectu est pura: tum qꝛ nō corrūpitur imo magis ꝑficitur ab excellenti intelligibili.

Circa Cōmentuz septimū est primitus aduertenduz: priuatio transmutatōis in intellectu est pura: qꝛ itellectui nō accidit corruptiō ⁊ mors ⁊ cuz sensui virtuti in corpore possit euenire interitꝰ priuatio transmutationis sensus nō est pura. ¶ Amplius: sensus ab excellenti sensibili corrūpitur.2. de anima.143.⁊ hoc propter alterationē realem ibi copulatam: ⁊ quia intellectus tm̄ spiritualiter imutaꝛ: iccirco ab excelenti intelligibili non destruitur. Et si queratis causam: cur est ꝙ videns solez ⁊ conuertēs visum ad obscurū apparent rotunditates lucide ante oculos eius: que paulatim euanescunt. ⁊ cur est ꝙ arbores in littore existentes apparent moueri oculo existente in naui celeriter mota. Dico illas rotunditates esse ipsam visionē ⁊ illum motū similiter esse visionem: vel apparent rotunditates ille ex vehemēti impressione sensibilis prius visi: ⁊ motus arborū in littore iudicaꝛ ꝓp debilitatē visus ⁊ sensus cōis: ⁊ qꝛ sensus est virtus materialis: ideo si diminuiꝛ sensibile in infinitū: sensus debens percipere crescet in infinitū: in de sensu ⁊ sensato: sed nō minorato intelligibili in infinitū crescit intellectus in infinitū: ⁊ hoc qꝛ est virtꝰ separata. ¶ Preterea passio corruptiua per se primo est totius cōpositi: per se nō primo virtutis in corpore: ⁊ cū intellectus nequaquā corruptiue patiatur nō erit virtus in corpore: indirecte tamē intellectus subiciꝛ celo ꝓp colligantiā quā hꝫ cū virtibus sensitiuis: cōtingit naqꝫ vario modo intelligere ꝓp dispositionē fantasmatū variam: subtilitatē spirituum: grossitiez: turbulentiā: claritatē: multitudinē ⁊ paucitatez eorūdem. ¶ Iterum inquit Auer. non oportet obicere huic argumēto ex eo qđ accidit i intellectu de transmutatōe ꝓp transmutationē virtutū imaginationis ⁊ maxime cogitatiue: in intellectu.n. existimatur accidere fatigatio hoc mō ⁊ nō est ita nisi accidentaliter. Cōtra: cogitatiua ⁊ in operando ⁊ in essendo deseruit intellectui: qꝛ quēadmoduz necesse est intelligētem fantasmata speculari: ita opus est: si intellectus inueniri debeat vt cogitatiua reperiatur: ⁊ si nulla esset aīa cogitatiua: intellectus nō esset: ergo sicut vna intellectio cōseruaꝛ mediātibus fantasmatibus diuersorū hominū: ita intellectus ꝑmanet idē numero mediātibus varijs diuersoꝝ hoīuz cogitatiuis: ꝗ eternitas ⁊ corruptibilitas intellectui ⁊ itellectōi pari lege ꝯueniēt. Solutio ē: itellectio q̄ semꝑ ꝯprehēdiꝛ ⁊ si sit ab eterno in intellectu conseruata: est tamen producibilꝭ ⁊ inceptibilis: intellectus vero iꝫ incipiat eē in hoc: ⁊ dsinat eē in illo: nō tñ ē icepibilis ⁊ desibilis eē; vñ dicebā ꝑ de aīa.66.eternū inesse intentionali ⁊ producibile se compatiuntur: at eternū inesse reali ⁊ producibile pugnant adinuicez. ¶ Ulterius ait: virtus.n. cogitatiua ē de genere virtutum sensibiliuz: imaginatiua aut ⁊ cogitatiua ⁊ rememoratiua nō sunt nisi in loco virtutis sensibilis: ⁊ ideo non indiget eis nisi in absentia sensibilis. Cōtra: hic dicit Auerrois intellectū non indigere cogitatiua nisi in absentia sensibilium: ⁊ infra.39. necesse est intelligentem fantasmata speculari. Solutio est. Dicūt recentiores intellectuz indigere cogitatiua ꝑ se ⁊ primo in absentia sensibilium: at in ꝑ̄sentia indiget ea per accidens. Contra transfert formā intellectus agens ab esse fantasiato ⁊ cogitato ad esse intellectum ⁊ abstractuz: ergo requiritur necessario per se primo fantasia ⁊ cogitatiua. Dico ergo intētionē Cōmentatoris fuisse ꝙ ad sentiendū sensibilia nō idigemus virtutibus dictis nisi sensibilia sint absentia. ¶ Itez ait: ⁊ oēs iuuant se ad presentandū imaginē rei sensibilis vt aspiciat eam virtus rationalꝭ abstracta: ⁊ extrahat intentionem vniuersalez: ⁊ postea recipiat eam.i. comprehendat eam. Contra eidē virtuti attribuit Cōmentator extrahere formam vniuersalē ⁊ recipere eam: ergo intellectus agens nō erit Deꝰ: Solutio ē. intellectui nr̄o agere ⁊ recipere ꝯceduntꝛ audiendo per intellectū nostrum omnem intellectuz principiantez operationē in nobis: ⁊ ita intellectus agens in nobis existit: nō obstāte ꝙ sit Deus.

Sententia Textus Cōmenti.8. Intellectꝰ fit ⁊ est quodāmodo oīa intelligibilia: quando scilicet pōt operari per seipsuz: tunc n. non indiget motore extrinseco reducente ipsuz de potentia ad actuz.2. de aīa.57. ¶ Dicit Auer. ⁊ hoc qđ dixit est differentia inter virtutes agētes propinquas aut remotas: ꝓpinque in actu sunt que agunt per se ⁊ nō indigent extrahente eas de potentia in actum: remote autem indigent: ⁊ dicebat.4.celi.2. Geometer habet potentiam geometrizandi dum nō geometrat: sed cuz geometrauit in actu. idest fecerit actionem geometre non indiget motore extrinseco: addiscens vero geometriam habet potentiam geometrizādi etiam: sed indiget motore extrinseco.i. doctore. Contra.9. methaphysice.12. materia que pōt simpliciter non indiget in hoc qđ exeat in actum nisi vno motore tantū: materia autez que nō dicitur posse simpliciter sed per potentiā remotam exit in actuz per plures vno motore ſm remotionē aut ꝓpinquitatem: ergo nunq̄ ex se exit potentia ad actuz. Distinctio de potentia proxima ad actum primū ⁊ secūduz soluit difficultatem: ⁊ hoc ē ꝙ dicit hic Auer. tunc dicetur de eo hoc nomen potentia nō vere sed modo simili. Amplius: intellectus possibilis humanus itelligit seipsum intellectōe distincta ab ipso intellectui cognoscit.n. se aut cognitione nō beatifica: ⁊ tunc se ipsum comprehendit per intellectiones rerū materialium ſm ꝙ accidit rebus intellectis ꝙ fuerint ipse i. essentia eius: aut cognoscet se cognitione beatifica ⁊ ita intelligit se per essentiam intellectus agētis: qꝛ tm̄ intelligibilia que recipiuntur in intellectu nostro eum vere informant: ⁊ ipsi verissime vniūtur: iō itellectus ⁊ intelligibile dicūtur aliquo modo idētificari: non pōt itaqꝫ intellectus noster se intelligere per essentiam ꝓpriam: substantie separate celestes intelligunt se per essentias proprias: ⁊ est intellectus eaꝝ intellectio earundem: iccirco intelligunt se essentialiter: ⁊ in calce Cōmenti reꝓhēditur Alpharabiꝰ qui

credidit

credidit itellectũ nr̃m posse se itelligẽ per intẽtionez pp̃riã ab ipso abstractã: fuissz.n. tũc itellectus nõ abstractus: ⁊ abstractũ habuissz aliquid abstractius eo. ¶ Dubitaẽ: qꝛ itellectꝰ possibilis itelligit se mõ accidẽtali beatifice p eẽntiam itellectus agẽtis: q ẽ Deꝰ ergo intelligẽtie medie itelligẽt se beatifice mõ accidentali per eẽntiam Dei: ergo falsum ẽ intelligẽtias separatas non posse itelligẽ se modo accidẽtali. Solutio habeẽ ex dicto Cõmen. cum dicit: ⁊ hoc perfectius inueniẽ in primo intelligente quod nihil intelligit extra se: vnde dicendum est ꝙ Deus tantũ intelligit se per se: intellectus possibilis se tm̃ per accidens: non potuit enim intellectus possibilis se intelligere per essentiam ppꝛiam: cum eẽt pure potentialis in genere intellectuũ: intelligẽtie medie cognitione non beatifica cognoscunt se per se: at cognitione beatifica fateoꝛ ipsas intelligere se per accidens ea scilꝫ ratione qua prima intelligentia efficiẽ intellectio ⁊ amoꝛ earum: intellectus ergo humanus intelligit se modo accidentali ⁊ cognitione beatifica ⁊ cognitione non beatifica: intelligentia vero media cõprehendit seipsam per essentiam propꝛiam: ⁊ p primã: neqꝫ incõuenit scd̃am intelligẽtiam itelligẽ seipsam duabꝰ cognitiõibꝰ distinctis: quẽadmodũ nõ obsurdũ est fateri intellectũ humanũ intelligẽ seipm varijs intellectiõibꝰ: oĩs.n. forma est cognitio recipientis: ⁊ quicquid pcipit receptũ: pcipit ⁊ recipiẽs virtute recepti.

Tertius cõmenti noni ita introducitur. Expositis naturis sensuum ⁊ intellectus: nunc constituiẽ differẽtia inter imaginationem in actu ⁊ intellectum in actu. ⁊. intellectum possibilẽ vt actu intelligit: appebat.n. antiqs has duas virtutes eiusdez eẽ nature: quia vna mouebat: ⁊ alia mouebatur: mouẽs autem ⁊ motum solent esse eiusdem speciei: fuit etiam hoc oppoꝛtunũ: quia sepe p imaginatiuam intelligiẽ intellectꝰ: primo de gnãtiõe. 19. vtraqꝫ enim harum compꝛehendit in absentia; h̃ est Auer. ꝯtinuatio ⁊ Themisthij: cui ego ꝯsentio. Snia aũt talis ẽ: cũ in rebꝰ mãlibus indiuiduũ ⁊ forma diuersenẽ: diuersabunẽ ⁊ virtutes pcipiẽtes: aut si erit vna virtus illa diuersa dispositione speculabiẽ.

Cõmentum nonum varijs notandis explicetur. In primis sciendũ est: quia vnaquaqꝫ res descriptionem suam non de materia sed de forma enancisciẽur: est enim forma tota rei essentia. 7. methaphysice. 21. ideo in compositis ex materia ⁊ forma ⁊ in artificiosis: aliud ẽ aquã: aliud esse aque: aliud sunt edes: aliud essentia ediũ: ⁊ hec est causa ꝙ Commentatoꝛ dicebat. 7. methaphysice. 21. quidditas hominis ẽ homo vno modo ⁊ non homo alio modo: ⁊ est forma hominis ⁊ non est homo qui sit congregatus ex materia ⁊ forma. Amplius aduertendum: in abstractis idem est indiuiduum ⁊ quidditas: sunt enim substantie abstracte simplices non composite aliqua reali compositione: ⁊ hec est causa qd̃ dixi supra. 3. 4. 5. compositionem intelligentiarum ex intelligente ⁊ intellecto: amante ⁊ amato stare cum simplicitate earum: est.n. talis cõpositio cum his: nõ ex his: qꝛ ergo intellectꝰ oẽs habent idem esse in aĩa ⁊ extra vbi existũt in essendo: ⁊ habentes vnitatem indiuidualem eandem cũ specifica: fuit autem vt Albertus dicit: positum exẽplum de carne: quia caro nominabat materiam vltimam ⁊ propꝛiaꝫ: ⁊ hucusqꝫ habetur ista propositio in compositis ex materia ⁊ forma indiuiduũ ⁊ quidditas sunt diuersa: forma item fm esse reale principium est singularitatis: fm esse abstractũ vniuersalitatis. ¶ Preterea: singulare est id quod vsurpatur sensu: forma rei abstracta est illa que per se ⁊ propinque intelligitur: ⁊ ita indiuiduum ⁊ forma percipiũtur propinque a duabus virtutibus diuersis: intellectus autem formam propinque compꝛehendit fm esse abstractuꝫ: remote vero cognosci singulare: hoc est ergo ꝙ dicit Aristoteles i textu: aut ergo alio: aut aliter habẽte discernit: ⁊ Auerrois inquit: intellectꝰ compꝛehendit formam per se: non precedente compꝛehensione eius in eo ꝙ quidditas per sensuꝫ: compꝛehendit indiuiduum mediante sensu: idest precedente compꝛehensione fm ꝙ est indiuiduũ per sensum: vnde forme materiales causate a materia: quia diuersa esse habere inueniuntur: ideo varijs dispositiõibus cognoscũtur: ⁊ nõ potest forma talis cognosci sine materia: cum ab ea pendeat: in diffinitione namqꝫ forme materialis ingreditur materia: primo de anima. 26. materia iteꝫ ⁊ forma sunt inseperabilia inesse: primo physicoruꝫ. 65. ⁊ primo physicoꝝ. 70. subiectum sustentat formam ⁊ forma subiectum. 2. physicorum. 30. materia est causa forme ⁊ forma materie: vnde materia subcelestium coꝛpoꝛum: quia est vna priuatiue: cum in sua essentia nullam includat formam: (est enim pura potentia) non potest intelligi nisi p formã: materia tamẽ vt est prioꝛ natura formis quibus copulatur sine forma compꝛehẽdi põt. ¶ Postremo cum Auerrois dicat hic: non est eadez virtus que intentionem indiuidualem compꝛehendat ⁊ vniuersalez: ergo cuꝫ intellectus sit capax vniuersalis: non pcipiet singulare. Iteꝫ ait: intellectus compꝛehẽdit formam p se ⁊ indiuiduũ mediãte sensu: ⁊ cuꝫ singulare sit intelligibile in potẽtia propter suam materialitatẽ: ⁊ soluꝫ vniuersale sit intellectuꝫ actu: (est namqꝫ hec forma singularis non abstracta ergo non intellecta: non erit singulare per se intelligibile: ⁊. 2. de anima. 60. inquit Auerrois: intellectꝰ mouetur ad vltimaꝫ pfectionẽ a rebus vniuersalibꝰ ⁊ iste sunt in anima. intellectus enim cum sit abstractus formam fm esse singulare recipe non potest: verum cuꝫ cognitio vniuersalis sit cognitio singularis in potentia: eadem cognitione cognoscetur vniuersale p se: ⁊ singulare p accidẽs: ideo dicit Auerrois: compꝛehendit alietatem inter ea per dispositionem que diuersatur: ⁊ hec est causa ꝙ resoluendo hanc difficultatem: anno superioꝛi pꝛohemio primi physicoꝛum: dicebam tenendum est ꝙ intellectio p essentiam minime sit cognitio singularis: intellectio non per essentiam que est ab intellectu agente producta est ratio intellectui percipiẽdi singulare: ⁊ quia intellectio est forma vt hꝫ eẽ in intellectu: que vlis est in actu: ideo imediatissime ⁊ cõmodissime pcipiẽ vniuersale: mediate vero ⁊ p accidens dignoscitur forma quatenus habet eẽ in sensibus: ⁊ medio ⁊ subiecto. Contra. 2. d̃ anima. 62. sicut aliquod est sensibile: ita est intelligibile: singulare ẽ primo sensibile: ergo ⁊ primo intelligibile. Solutio est: comparatis duobus singularibus diuersarum naturaꝝ: magis sensibile facilius a nobis compꝛhẽditur: at refferẽdo vniuersale singulari illud dictũ nõ hꝫ veritatẽ: cuꝫ.n. cognitio intellectiua a sensu originem trahat: prius exit sensus in operationẽ q̃ꝫ itellectus. Itẽ: anteq̃ꝫ formetur vniuersale: aliquod singulare est notum: ⁊

nō tantū p sensuꝫ: sꝫ etiaꝫ p intellectum: vt Auerrois scenuit. 12. methaphy. 4. vniuersalia. n. sunt collecta ex particularibus in itellectu qui accipit inter ea cō similitudineꝫ ⁊ facit ea vnam intentionē: cōstat autē intellectum nō posse accipere ꝯsimilitudinē singularium nisi cognoscat illa: ergo. Solutio ē: vniuersalia sunt collecta ex particularibus idest ex formis cogitatis: in intellectu qui accipit ꝯsimilitudinē idest formam: ⁊ facit intellectus. s. agens ea vnam intētōeꝫ: vnica. n. intellectione qua forma cognoscit per se vt habet esse in intellectu: singularia oia illius speciei per accidens dignoscunt.

Sententia Textus cōmenti. 10. talis est: forma rei non abstracta quam Aristoteles ⁊ Auerrois explicant per calidum ⁊ frigidum: cognoscit a virtute nō abstracta: ⁊ forma rei abstracta cognoscit a virtute abstracta: formā rei abstractam explicant per rem existentem in carne: per quaꝫ quidem caro est caro. Et semper virtus est similis rebus quas cognoscit: nūcupat intellectus compositus si cōposita: simplex: si simplices formas vniuersales intelligat: cum ad eas speculandas ope sensuꝫ nō adiuuet: quorum auxilio indiget si iudicare debeat quid sit aqua: ⁊ qd caro: dicebat Themistius capitulo. 29. ¶ Dicit Auerrois: necesse est vt forma experimentetur per aliquam virtutem: ⁊ hoc erit ex hac virtute intellectus scilicet aut per dispositioneꝫ similem linee recte: cum intellexerit primam formaꝫ existentem in hac re singulari: aut ſm dispositionem similem linee spherali. Sensus ē: imaginatur Auerrois duas lineas ex parte obiecti totidem ex parte intellectus: prima linea ex parte obiecti ē recta: qua cognitione sensitiua procedimus ordinate ab inferiori sensu vsqꝫ ad cogitatiuam: ⁊ quia forma in itellectu quando est species specialissima imediate pendet a forma existente in cogitatiua: durat ista linea vsqꝫ ad formam vt est species specialissima quā quidem intellectus non comprehendit nisi vt in hac re singulari. Alia ē linea spheralis seu giratiua qua intellectus girat se ad formam ita abstractam: vt ē genus subalternum ⁊ generalissimuꝫ: ꝙ non est opus intellectui procuratione ⁊ beneficio sensuū: ⁊ talis giratio non est cognitio indirecta: imo directa ⁊ certior: ⁊ hec est causa ꝙ Cōmentator dicit: quando intellectus girauerit se ad lineam cognitionis mere vniuersalium: itaqꝫ intellectus non indigeat opera sensuum: ⁊ procedet vsqꝫ ad genus generalissimum. Prima linea ex parte intellectus est reflexa: qua intellectus procedit a generalissimo ad speciem specialissimam exclusiue. Alia est qua a specie specialissima tendit ad singularia: ope sensuum: ⁊ talis linea vocatur circūflexa: ⁊ dicebā anno superiori prohemio primi physicorum: merito linee prime ex parte obiecti: species specialissima est primum cognitū: linea vero spherali seu giratiua genus subalternum: sed prima linea intellectus magis vniuersale certissimum est intellectui: linea vero circunflexa iterum species specialissima primo presentatur intellectui: ex parte ergo obiecti species prius apprehenditur ꝙ genus: ex parte itellectus magis vniuersalia sunt prius cognita: ⁊ his lineis diligēter perspectis multa aperiuntur.

Sententia Textus cōmēti. 11. ī mathematicis idē discrimē: quod ī naturalibus ꝯspicit: intelligit intellectus id qd ex subiecto ⁊ forma cōponit ⁊ formā ipsam separatā: alio tñ ⁊ alio respectu: cōpositū tāquā cōpositus: formā tanqꝫ simplex: ⁊ cū intelligit tāquaꝫ cōpositus: intelligit p dispositionē silem linee recte: cū itelligit tāquā simplex itelligit giratiue ⁊ sperice: ⁊ subiūgit Aristo. ⁊ Auerrois itellectū materiā a cōtemplatōe sua reycere: ea rōne. s. qua ipse res sunt a materia abiūcte: cū ergo entia mathematica nō re: sed rōne sola a materia abiungantur: necesse ē itellectus quoqꝫ cōtēplādis his mām nō re vera sed sola cogitatōe precidat.

Auerrois primo dicit: ⁊ illud intelligere intellectus recte scilicet ⁊ speraliter: nō tātum inuenit in rebus materialibus: sꝫ i mathematicis: rectum enim est cum cōtinuo sicut simitas in naso: cum igitur posuerimus ꝙ in mathematicis etiam sunt duo: quorum vnum est in altero: tunc anima nō experimētat. i. cognoscit ea nisi per aliam virtutem: aut tantum per dispositionem que diuersatur: cum non intelligit ea nisi cum re: licet non itelligat ea cum materia sensibili. ¶ Amplius inquit: sciendum eniꝫ est ꝙ dispositio habita ab intellectu que diuersatur in eo quādo comprehēdit formas rerum primas sensibiles: est et per sensus: ⁊ dispositio que diuersat in eo per cōprehēsionē quiditatis: ⁊ forme: est enim dispō diuersa in se: non per sensus: ⁊ idō assimilat Aristo. ipsum intellectū linee sperali in hac dispositione: Plato autem linee giratiue: ⁊ per hanc dispōnem intelligit formas rerum mathematicaruꝫ: cum non accepit itelligēdo eas mām sensibilem. Sēsus est: intellectus intelligit linea recta quando cōprehendit formā vt est species specialissima: quam non comprehendit nisi vt in hac re singulari: ⁊ eget intellectus quando intelligit linea recta ope sensuū: itelligit ⁊ linea giratiua: qua qdē girat se itellectus ad formā ita abstractā: vt ē genus subalternū ⁊ gnālissimū ꝙ nō ē opus itellectui pcuratōe ⁊ bñficio sensuū. ¶ Iterū ait: vtr dispō rez quas cōprehēdit itellectus inenit i eo in mō ſm quē sunt in ppinquitate ⁊ distātia ab abstractōe a mā. Sensus ē: vnūquodqꝫ ē intelligibile: quatenus ē a mā sepatū altero triuꝫ modorū: quedā nāqꝫ sunt abstracta a mā tam ſm eē ꝙ ſꝫ rōeꝫ ⁊ de his ē methaphysica: sunt ⁊ alia que a mā sensibili sunt abstracta ſm rōnem tantum: non ſm eē: de quibus agit mathematicus: quedam a mā simplr separari nō possunt: nec ſm eē: nec ſm rōneꝫ: possunt tamē abstrahi ab hac vel illa materia. Hec sunt igit que de natura ⁊ eēntia intellectus humani Aristoteles ⁊ Auerrois hac prima summa disseruerit qua intellectum humanum eē separatū ⁊ imixtū ⁊ eternuꝫ ante retroqꝫ patefactum est.

¶ Tex. cōmēti. 12. vsqꝫ ad. 21.

T dubitat. Presenti summa que est a textu cōmēti. 12. vsqꝫ ad. 21. quedaꝫ soluunt questiōes ad essentiā intellectus ptinētes. Snia auteꝫ 12. talis est: qr materia causa est passionis: primo de gnātione. 51. hec duo pugnare vidēt: itellectus patit: ⁊ ē semotus a mā. ¶ Dicit Auer. reuersus est ad dubitādū d itellectu passibili: dubitat. n. hō ī hoc qd dictū ē ꝙ itellectus mālis ē simplex ⁊ nō passibilis qr non existimat ipsum hēre cōmunicationem cum re mali

re mãli: recipit namqz omnes formas materiales: ꝛ ideo nõ est materialis: ꝛ paulopost subdit: per aliqd cõmune agẽti ꝛ patiẽti existimaſ hoc agere ꝛ hoc pati: nisi esset enim materia nõ esset passio: vnde tam similitudo q̃z dissimilitudo causa est actiõis ꝛ passionis: passio est merito materie: actio consurgit merito forme.

Sententia. 13. Stat in hoc: aut itellectus intelligit se per essentiaz: ꝛ si sic: res materiales intelligerẽt: aut itelligitur veluti materialia percipiũtur: ꝛ ita ipse non erit intelligens. Prima consequentia a recentioribus ita deducitur: quia est idem modus intelligẽdi se ꝛ res alias a se: percipit se per essentiam ergo ꝛ alia comprehẽdẽtur per essentiam. Contra in primis falsum est ꝙ idem sit modus intelligẽdi se ꝛ alia a se: intellectus enim noster intelligit se per accidẽs: multa tamen p essentiam cognoscit ꝛ per species: falsuz quoqz est ꝙ vnius intellectus sit tantum vnus modus intelligendi: cũ intellectus intelligat ꝛ per essentiam: ꝛ per intentionem. Deducatur itaqz sequella his fundamentis: intellectio est res intellecta. Item intelligibile p essentiam non est intelligibile per speciem. Item intellectus intelligẽs se per essentiam ad hoc vt intelligat non indiget beneficio ꝛ procuratione intellect⁹ agẽtis: ꝛ hec est eĩ fundamẽtalis ꝙ fuit necessariũ vt itellectus human⁹ itelligeret se tñ per accidens: vt oĩa cõmode posset intelligere.

Series verborũ Auerrois talis est: ista est dubitatio de intellectu materiali: ꝛ est: vtrum est in se intelligibilis .i. per essentiam propriam: non per naturã existentem in eo .i. non per accidens: per formam receptam in eo: adeo ꝙ intellect⁹ ꝛ itellectum in eo idem erit oĩbus modis: sicut ẽ dispositio in formis abstractis: in quibus itelligẽs: intellectum: ꝛ itellectio sunt penitus idem: quaten⁹ cõprehendũt seipsas: vt vero inferiores intelligũt superiores: itellectio ꝛ res intellecta sunt penit⁹ idez: nõ aũt itelligẽs: itellectio: ꝛ itellectum. Aut intellectuz ex eo est aliud quoquomodo ab ipso .i. aut ipse itelligit se tãtum per accidens per formam scilicet receptam in ipso que est aliud quoquomodo ab ipso: quia intellectio non est intellectus: non est tamẽ aliud simpliciter ab intellectu: cum nõ sit ens reale formaliter: abbreuiatio itaqz dubitatiõis est talis vt vĩ aut .n. erit intellectũ sicut alie res abstracte intellecte ꝛ sic res que sunt extra aiam erunt itelligẽtes .i. si intellectus humanus intelligat se p eẽntiã ppriã: cum itelligat res materiales: res mãles intelligerent: aut erit itellectũ: sicut alie res que sunt extra animam: ꝛ sic erit in se non intelligens: neqz comprehẽdens.

Sententia. 14. Distinctio de passione perfectiua ꝛ corruptiua soluit primam dubitationẽ: passio: receptio: perfectio: equiuoce intellectui ꝛ materie attribuuntur: est materia causa transmutationis: cui respondent forme ſm eẽ reale: intellectus recipit vniuersaliter: cui correspõdẽt vlia: quẽadmodũ tamen prima materia nullam formam sibi determinat: ita intellectus nullam intellectionem sibi vendicat: ꝛ sicut materia prima semp alicui forme copulatur: ita intellectus itellectiõib⁹ semper cõiunctus existit.

Auerrois p͛io diĉ: ista itẽtio vlis ꝺ passiõe i itellctu: nihil aliꝺ ẽ: nisi qꝺ ẽ i potẽtia itellectũ: n̄ i actu ɋusqz itellcat: sẽsus ẽ: itellectio q̃ ẽ passio intentionalis recepta in intellectu: nihil aliud est nisi quod est potentia intellecta idest res intellecta que non erat intellectio anteaq̃z intellect⁹ perciperet. ¶ Rursus ait: non est opinandum ꝙ pria materia est causa receptionis: sed causa receptionis trasmutabilis: ꝛ est receptio huius singularis: causa autem receptionis simpliciter idest vniuersalis est ista natura idest intellectus possibilis. Sensus est: sunt duo pure potẽtialia: vnuz in ordine intellectuũ ꝛ est intellectus humanus cuius officiũ est suscipere oẽs formas ſm esse intentiõale: aliud in genere sensibilium: ꝛ est materia prima: cuius officium est recipere oẽs formas subcelestes ſm ẽsse singulare ꝛ trãsmutabile. ¶ Iterum ait: ꝛ ex hoc modo receptionis fuit possibile ꝙ corpora celestia reciperẽt formas abstractas ꝛ intelligerẽt eas: ꝛ fuit possibile vt itelligẽtie abstracte pficerẽtur per se adinuicẽ: ꝛ si non: non esset possibile vt illic intelligeretur recipiẽs simile: scilz materie: neqz receptibile: simile .s. forme: vnde videmus ꝙ illud qꝺ est liberatũ ab hac natura ẽ primũ itelligẽs. Sẽsus ẽ: itelligẽtia supior ẽ amor ꝛ scia ꝛ itellectio itelligẽtie iferioris: ꝛ iferior hꝫ rõnez materie: supior vͦo forme: sola aũt pria liberata ẽ a potẽtia: cũ sit actus purus nullius intellectõis capax: ꝛ cũ intelligẽtie celestes intelligãt seipsas p essentiaz earuz: in ipsis intellectus idem erit cum intellecto: verũtamẽ lꝫ vlr verũ sit ꝙ intellectio sit res intellecta: nõ semp tñ intellectio: intelligẽs ꝛ res itellecta in itelligẽtijs idez esse cõspiciũtur. ¶ Preterea inqt quẽadmoduz tabula nõ patiſ a pictura: neqz accidit ei ab hoc trãsmutatio: qꝛ recipit sine motu: sed tantũ inueniſ in ea de intentiõe passionis qꝺ pficitur per picturaz postq̃z erat in potẽtia picta: ita ẽ dispositio in intellectu mãli: ꝛ hoc exẽplum qꝺ induxit valde est simile dispositiõi intellectus qui est in potẽtia cuz intellectu q est in actu .i. cum intellectiõibus quas recipit intellectus possibilis: quẽadmodum .n. tabula nullaz picturã hꝫ in actu: neqz potẽtia ppinq̃ actui: ita in intellectu mãli nõ ẽ aliqua formaꝝ intellectaꝝ quas recipit: neqz in actu: neqz potentia propinqua actui: ꝛ voco hic potẽtiaz ppinquã actui dispositiõez mediaz inter remotã potẽtiaz ꝛ postremã pfectionez idest actuz scꝺm. si .n. eẽt intellectus in potẽtia ppinqua actui nõ indigeret agente reducẽte ipsuz de potentia ad actuz: ꝛ hoc ẽ inqt Auerrois: vt non sit in eo intẽtio que sit in potẽtia intellecta: ꝛ hoc ẽ ppriũ soli intellectui. pfectio .n. prima sentiẽtis est aliqd in actu respectu potẽtie remote: que quidem fuit in eo ex quo animal fuit generatum: ꝛ est aliquid in potẽtia respectu postreme perfectiõis: ꝛ ideo assimilauit Aristoteles primaz perfectionez sensus geometre: quando nõ vtitur geometria. Sensus ẽ: vt arbitror in intellectu nõ est aliqua forma mãlis actu: quia sic in materia actu reperiſ formal neqz potẽtis propinqua actui: quia sic est in sensui in quo forma est intellecta in potẽtia: ꝛ quia sensus fuit forma educta: potuit in sensu inueniri intentio intellecta in potentia: non aũt in intellectu abstractor his tamẽ nõ obstãtibus: quẽadmodũ intellectus possibilis eget ope intellect⁹ agẽtis reducẽtis ipsuz ꝺ potẽtis ad actũ: ita ꝛ sensus idiget agẽte sensationẽ sensuz passiuũ trahẽte a potẽtia ad actũ. ¶ Ulteri⁹ qꝛ Alexãder itellectũ putauit esse formã eductã ꝺ potẽtia materie: sermones oẽs Aristotelis interpretãdos eẽ ꝺ pparatiõe docuit. Cõtra: vel Aristoteles facit mẽtiõez ꝺ itellectu a

vel de ꝓparatõe. Si de ꝓparatione: vel simpliciter: vel determinata generis: si scḋz: habet intẽtũ: qm̃ nõ dignoscit preparatio sine subiecto ꝓparato: si pmũ. Sermo Aristotelis fuisset cõfusus: ⁊ nõ appropriatus alicui rei determinate: quare cõcludit Auerrois necesse esse ipsuz intellectũ nõ esse corpus: neq3 formaz in corpore: ⁊ cuz nõ fuerit corpus: neq3 virtꝰ in corpore: nõ erit etiã forme imaginatõis: ille.n. sunt virtutes in corporibꝰ ⁊ sunt intentiões intellecte in potentia: impossibile aũt est ꝙ itellectus humanus sit intentio intellecta in potentia: ⁊ hec est causa ꝙ dixi supra cõmento.5. quãuis formã posse vocari intellectionez preter intellectũ humanũ. Sunt intelligẽtie celestes intellectiões ꝑ essentiã: forme causate a corpore intellectiones nõ ꝑ essentiã: ⁊ hoc fuit a natura institutũ vt intellectus noster posset cõmode oẽs intellectiones suscipere. ¶ Rursus ait Alpharabius in libro de nichomachia videt negare cõtinuatõem esse cuz intelligẽtijs abstractis: ⁊ dicit hãc esse opinionez Alexãdri ⁊ ꝙ nõ est opinãdum ꝙ finis humanus sit aliud q̃ ꝑfectio speculatiua. Sensus est: credidit Alpharabius hoiem nõ posse intelligere substantias separatas nisi notitia discursiua. ⁊.9. methaphisice vltimo: reprehẽdit Auempace q putauit felicitatẽ acqri ꝑ sciẽtias speculatiuas. apud.n. Cõmẽtatorez acquirit felicitas post acquisitionẽ sciẽtiaruz speculatiuaꝝ: est nãq3 hõ felix qñ Deum intelligit ꝑ essentiã Dei: que quidez intellectio noticia est intuitiua. ¶ Postremo ait: ⁊ forte hec est vna causarũ ꝓpter quas videmus ꝙ cõsuetudo ⁊ mos plurium damnũ se phye in hoc tpe sunt corrupti: ratio ẽ: q2 si intellectus est mortalis: ad quid. bũ facere? Sz si qs dicat: ergo si intellectus est vnus: pari ratione poterũt homines viuere sine moribus. Dicẽduz tñ est l3 teneamur magnificare creatorẽ ⁊ sacrificare ⁊ colere vnuz Deuz: primo celi.2. hec tñ nõ inferũt Deũ cognoscẽ hec inferiora: sacrificare.n. nãle est.5. ethicoꝝ.7. ad bñ moraliterq3 viuẽduz educãdi sunt liberi ⁊ regendi vulgares in timore Dei: ⁊ hec oia patiunt vnitatem intellectus. Ueritas nihilominus existit: numerantur aie itellectiue que noue a parte. ante: eterne vero a parte post inueniunt: ita enim peroptime saluantur precepta ⁊ mores: ⁊ premia ⁊ punitiones: nullum nãq3 bonum ꝭm fidem est non remuneratũ ⁊ nullum malum impunitum.

Sententia. 15. Stat in hoc: intellectꝰ intelligit se ꝑ intentionẽ: sicut intelligit materialia: talis intentio in intellectu est intellecta actu: in rebus est intellecta in potẽtia: ⁊ hec est causa ꝙ dicebaz supra Cõmento.5. eadẽ intellectiõe cognoscit forma lapidis ꝑ se ⁊ intellectus ꝑ accidẽs ⁊ materia lapidis. Scitur itaq3 intellectꝰ nõ scientia distincta ab ipso scibili: ⁊ si intellectus esset itellectꝰ ꝑ se ⁊ ꝑ essentiã: cõtingeret vt scientia speculatiua ⁊ scituz essent idẽ: qḋ est impossibile: sciẽtia.n. ꝯplexa nõ est scitũ: ⁊ q2 intellectus humanus nõ est liberatꝰ a materia simplr: ideo in eo intellectus ⁊ intellectuz nõ sunt idem simpliciter.12. metha.51.

Sententia. 16. Forme educte non intelligunt. intellectio eniz est actus obstractus qui repugnat forme causate a materia: vñ forme materialiũ facte abstracte sunt intellecte actu per quas quidem intelligit se intellectus: non intelligunt ergo entia materialia: quia sunt intellecta in potentia ⁊ possunt fieri intellecta actu: ⁊ hec est causa ꝙ sepe numero dixi supra: itellectio per essentiam illa est qua forme celestes comprehẽdunt: ⁊ est intellectio non egẽs ope intellectus agẽtis: intellectio vero non per essentiam est illa qua forme materiales percipiũtur habẽtes aliud esse in anima: aliud extra: ⁊ est talis intellectio facta procuratiõe itellectus agentis.

Digressio.

Ut modus quo itellectus humanus seipsum comprehẽdit: aperiatur: inquirẽdum est: nũquid intellectus noster possit se itelligere per essentiam propriam: ⁊ videtur pars affirmatiua esse approbãda hoc fundamẽto: est abstractꝰ ergo itelligibile per essentiam: consequẽtia patet ex differentia iter formã materialem ⁊ formam abstractam: illa per speciem: hec vero per essentiã est intelligibilis: ⁊ hec ratio est tante efficatie vt credat communiter intellectum possibilem quatenus est infimꝰ abstractorũ: ⁊ vt nõ cõuersus ad corpus cõprehẽdere seipsum per essentiã: qui quidẽ vt sic nõ est subiectum itellectorum: vt vero nobis cõtinuat nõ itelligit se per essentiam.

Contra Si intellectus intelligeret se ꝑ essentiam: illa intellectio esset operatio penitus abstracta: cõtra.12. primi de anima: est nãq3 intelligere hois operatio ꝓpria nõ abstracta. ¶ Item itellectus nõ itelligit se ꝑ essentiã ergo est actus i genere itellectuum: ergo nõ erit pura potẽtia. ¶ Rursus: ois intellectio recipitur in aliquo intelligente: ergo nõ esset infimus: cum nec in superiori intellectu: nec in seipso recipiatur. ¶ Amplius: ess3 aliqua itellectio a qua homo nõ denominaretur itelligẽs: q2 homo non vocabitur intelligẽs intellectiõe qua intellectus possibilis comprehẽdit seipsum per essentiã. Quare opinãdum est intellectum nostrum nullatenꝰ posse se itelligere per essentiam propriã: fuit nãq3 vt dixi supra necessarium itellectum nostrum non esse itelligibilem per se: neq3 scilicet per essentiam neq3 per intẽtionẽ: vt capax existeret ⁊ receptiuus oium itellectionũ: oẽs enim forme potuerũt esse itellectiones ꝑter itellectũ humanum: ⁊ hac ẽ cã ꝙ Auer. dicebat.12. methaphysice.51. põt itelligi ꝙ oẽ itellectum itellectꝰ: cuiꝰ itellectꝰ nõ h3 mãm: ⁊ ẽ illud qḋ idẽ est in eo itellectꝰ ⁊ intellectũ: ipossibile ẽ: vt diuidat: sicut est possibile vt diuidat in intellectu humano: ⁊ sic cã diuisionis in itellectu humano est ꝙ intellectũ aliquo modo ẽ aliud ab intellectu: qm̃ si intellectꝰ ⁊ intellectum in eo eẽnt vnuz oibus modis: nõ cõtingeret ei vt in itellectu eius eẽnt plura: cã.n. multitudinis ẽ alietas iter intellectũ ⁊ rẽ intellectã in nobis: ⁊ põt itelligi ꝙ signũ eius ꝙ oẽ carẽs materia nõ diuidatur in eo intellectus ab intellecto est intellectꝰ humanus: videmus.n. ipsuz liberatũ a materia in sei ⁊ quãuis nõ sit liberatꝰ simplr: itellectꝰ tñ ⁊ itellectuz in eo idẽ est: ⁊ cũ ita sit illud quod est liberatum a materia simplr: itellectꝰ ⁊ itellectũ in eo ẽ idẽ simplr: in qbus verbis voluit aliud Auerro. nisi ꝙ in itellectu nr̃o existunt plura propter alietatem iter intellectuz ⁊ rem itellectã in nobis: in superioribꝰ itelligentijs nõ dicunt eẽ plura q2 intelligunt se per essentiam ꝓpriam: ergo itellectus humanus nequaquaz potetit se comprehẽdere per essentiã ꝓpriam: hec sunt que de modo intelligendi humano ad mentem Auerrois sentienda sunt.

Sententia

Sententia. 17. Probat Aristo. intellectuz agēte eē: cuius eēntiā cū sit De⁹ hȝ methaphysic⁹ considerare: ꝛ pfecto demōstrato Aristo. cōcludit ꝙ agēs intellectū seu itellectionē est qꝛ tn̄ agēs itellectū ē intellect⁹: dicēte Cōmētatore in de beatitudine aie: oē faciēs alia eē intellect⁹ necessario est intellect⁹: ꝛ in de somno ꝛ vigilia: oē quod exit de potētia in actū hȝ agēs qḋ ē de genere illius rei qḋ exit de potētia in actū: necesse ē vt faciēs istaȝ cognitionē sit intellectus in actu: ꝛ ita vult cognitionē oēm ꝛ intellectiuā ꝛ sensitiuam pendere effectiue ab intellectu in actu. i. ab intellectu agente: vn̄ quēadmodū forme q̄ſitū ad esse reale ꝛ materiale reqrūt agēs corporeū eas extrahēs motu vo de potētia materie: hȝ naqȝ agens corporeū in materia i quā agit dispōes discōuentētes forme extrahēde quas quidē motu opȝ abijcere: ꝛ in genere agētiū corpaliū celū ē primū ꝛ ē motū ex se ꝛ alterans. Ita forme acquirunt eē spūalia ab agēte spūali: ꝛ cū sensus ꝛ intellectus human⁹ sint virtutes mere passiue: erūt intelligentie celestes actiue sensationū ꝛ itellectionū: ꝛ cū in genere agētiū spūaliū sit inuenire primā itelligentiam simplr independētem a qua celū ꝛ nā depēdet 12. methaphysice. 38. vocabitur Deus productiuus esse spiritualium.

Sententia. 18. In parte aie que dicit itellectus inueniūtur tres differētie. prima ē: intellect⁹ possibilis. secūda est: itellect⁹ speculatiuus. tertia ē intellect⁹ agēs qui facit intellectū in potētia esse intellectū in actu. Et dicunt isti tres itellectus dīte aie rōnalis: nō ꝙ itellect⁹ nr̄ sit ex illis integratus: sed sic dicūtur: qꝛ itellect⁹ speculatiuus ꝛ agēs vniūtur intellectui possibili.

Auerrois primo dicit: necesse est vt in eo sit pars que dicit intellect⁹ ſm ꝙ efficit oē modo silitudinis ꝛ receptiōis: itellectus possibilis dicit effici oē mō similitudinis ꝛ receptōis: qꝛ itelligit mālia per assimilationē: qꝛ per formalē vnionem intellectiōis assimilāns intelligēs obiecto: comprehēdit imaterialia p essentiā eorū. ¶ Itē ait: ꝛ i ea est secūda pars que dicit intellect⁹ ſm qḋ facit istum intellectū qui est in potētia intelligere oia actu: causa. n. pp quā facit itellectū q ē i potētia itelligē oia i actu: nihil aliud ē nisi ꝙ sit in actu: hoc. n. qꝛ ē in actu est cā vt intelligat in actu oia. Sēsus ē: secūda ps est itellectus speculatiu⁹ quo itellect⁹ itelligit mālia: intellectus. n. nr̄ itellectione efficit in actu: ꝛ appellat itellectio nō p eēntiā itellect⁹ speculatiu⁹: qua disponitur pparaturqȝ itellect⁹ possibilis ad capescēdas: retinēdasqȝ itellectōes p eēntiā. ¶ Rursus inqt: nō n. possumus dicere ꝙ pporno itellect⁹ agētis in aia ad intellectū gnatū. i. speculatiuū: ē sicut pporno artificij ad artificiatū oib⁹ modis: ars. n. iponit formā i tota mā absqȝ eo ꝙ in mā sit aliqd existens de intentione forme: antequaȝ artificium fecerit eam: ꝛ non est ita in intellectu: qnoniam si ita esset in intellectu: tūc homo nō idigeret in comprehendēdo intelligibilia sensu: neqȝ imaginatōe: imo itellecta puenirēt i itellectū mālem ab itellectu agēte absqȝ eo ꝙ itellect⁹ mālis idigēt aspicē formas sensibiles. Sēsus ē: forma ſm eē reale educit de potentia māe: que in ea nō preexistit inchoata nisi inchoanōe vniuersali: at forma in intellectu suscipi non potest: nisi prius ꝛ in re ꝛ in sensibus prefuisset: forma namqȝ ab intellectu agente nunquam acquirit esse intellectum: quin prius ab agēte sensationē acqsiuerit eē cogitatum: ꝛ cuȝ nequeat natura pcedere d opposito ad oppositū sine medio: nō pōt forma trāsire ad eē reali ꝛ māli ad eē vltimate abstractū nisi p media opportuna: agens ergo corporeū pōt formā simplr denuo extrahere de potētia materie: at itellect⁹ agēs formā facit itellectā in actu q̄ pus erat itellecta in potētia: ꝛ nō eam facit simplr dnouo: pexistebat. n. prius sȝ nō in illo eē: ꝛ dato ꝙ pfuisset in illo eē: nō tn̄ erat ꝯtinuata cuȝ fantasmate fortis. ¶ Preterea nō satisfaciebat itellect⁹ possibilis ꝛ intentōes imaginate ad intellectōeȝ causandaȝ: ne ipse fuisset virt⁹ imaginatiua: intētiones eiȝ imaginate virtutē mouēt imaginatiuam: ꝛ si vlia ponerent in re extra aiaȝ: essent vlia p eēntiaȝ: ꝛ nō eēt necessari⁹ itellect⁹ agēs ad causandas itellectiones nō p eēntiā: quare quēadmodū lux facit colores in potētia eē in actu: itaq pn̄t mouere dyaphanum: ita itellect⁹ agēs facit itentōes in potētia itellectas in actu: itaq recipit eas itellect⁹ mālis: ergo itellect⁹ nr̄ pōt eē in actu respectu cognitōis quā hȝ d itellectu agēte: ꝛ recipere cognitionē alioꝝ. nō. n. solum lux illuminat colorē: sȝ ēt anteq̄ dyaphanū recipiat spēm coloris opȝ ipsuȝ dyaphanū p lucē iformari: ꝛ ita in actu lucidū pōt recipē colorē spūalēȝ: eodē mō p ꝟ ꝙ itellect⁹ nr̄ ē in actu p agentē nō ipedit qn pcipiat mālia: qnimo p hoc magis pmouet.

Digressio.

Difficultas que mihi in pn̄tia ptractāda occurrit: talis ē: nūqd itellectus agēs sit cā vlis intellectōis: in primis videt ꝙ sic: qꝛ cōcurrit ad oēs itellectōes: ꝛ nullā itellectōeȝ tanq̄ effectū sibi ppriū determinat: ergo. ¶ In oppositū arguit: nō cōcurrit intellect⁹ agēs ad mouēdum intellectum possibilem: ꝛ cā vlis coagit causis particularibus vlter: ergo. Respondeo: intellect⁹ agens qꝛ hȝ effectū ppriuȝ: quo facto cessat ois ei⁹ actio: ideo nō meret dici causa vlis nisi extendendo nomē cause vlis ad causaȝ que concurrit ad multos effectus. Cōmentator. n. pn̄ti cōmento ponit intellectum agentē vt faciat intelligibile in potētia intellectuȝ in actu: nec sibi attribuit aliquam vlteriorem actionē: ꝛ ppterea intentiōes imaginate sole dicunt nō mouere: que pexigūt aliuȝ motorē: nō qꝛ preexigant motorē qui coagat eis intellectuȝ possibilem: ꝛ hec est causa ꝙ dixi supra cōmento. 5. ponit intellectus agens ex parte obiecti: qui tamen sepe dicitur agere in possibilem: quia agendo in obiectum: est ac si ageret in possibilem intellectuȝ: vltima tamē eius actio est abstrahere ꝛ facere intentiones imaginatas intellectas in potentia intellectas in actu: vnde in vniuersali duo inueniunt: materiale: ꝛ est forma trāslata: formale ꝛ est esse spirituale datum forme ab intellectu agente.

Rursus Dubitat nunquid intellectus possibilis ꝛ intellectus agēs sint equales in actiuitate ꝛ receptibilitate: videt ꝙ sic: qꝛ agens est omnia facere: possibilis omnia fieri: videtur ꝙ non: quia intellectus possibilis recipit substantias abstractas supra quas intellectus agens non habet actiuitatem. Sunt enim intelligentie de se abstracte ꝛ vniuersales per essentiam. Solutio est. Uel intellectus agens dicitur habere actiuitatem supra intelligentias: quatenus producit intellectiōes non per essentiā faciētes intellectū possibileȝ capacē intelle/

ctionuꝫ p essentiā. Uel dico: forma causata a subiecto obiectū est primū intellectus possibilis cōparati ad intellectū agentem. cum. n. intellectus possibilis sit oia fieri: ⁊ intellectus agēs oia facere: tante possibilitatis erit intellectus possibilis: quante actiuitatis intellectus agens: ergo illud erit primū obiectū intellectus possibilis respectu cuius intellectꝰ agens est vere abstrahens: tale aūt ē forma causata a subiecto: declaratꝫ itaqꝫ natura intellectꝰ possibilis quatenus ē tāte possibilitatis: quāte actiuitatis existit intellectus agens: hec de cōmento. 18.

Sententia. 19. Intellectꝰ agēs ⁊ possibilis sunt abstracti ⁊ vles p essentiā nō passibiles: neqꝫ mixti: at intellectꝰ agens nō est potētia receptiua alicuius intellectiōis: intellectus vero possibilis cōctaruꝫ susceptiuꝰ ē intellectionuꝫ. In intellectu quoqꝫ agente sciētia in actu eadem est cum scito: ⁊ nō sic in intellectu māli: cum suū intellectum ē res que nō est intellectꝰ in se. i. intellectꝰ possibilis intelligit intellectōe nō p essentiaꝫ que nō est in se intellectus: at intellectus agēs seipsuꝫ tantum cōprehēdit p essentiam.

Auerrois primo dicit. Intellectꝰ agēs ē in sua substātia actio. i. nō ē in eo potentia ad aliqd: sicut in itellectu recipiēte ē potentia ad recipiēduꝫ formas: intelligētia. n. agens nihil intelligit ex eis q̄ sunt hic. Sensus ē: intellectꝰ agens cuꝫ sit Deus liberatꝰ ē ab oi potētia: ⁊ cum ipse non intelligit intellectiōe nō p essentiaꝫ: ⁊ mālia nō possint cōprehēdi nisi intellectiōibus nō p essentiam: nō pōt apprehēdere ea que sunt hic.

Item ait. Si intellectus agēs esset virtꝰ mixta cuꝫ materia: tunc aut crearet se: aut non crearet oēs formas. Similr̄ si intellectꝰ possibilis nō esset abstractꝰ: tūc aut reciperet se ⁊ motor in eo eēt motū: aut nō reciperet oēs formas. Sensus ē: cum oēm formā in re nō abstractā: abstrahibileꝫ tn̄ possit intellectꝰ agēs reddere abstractā: si ipse nō esset abstractus: ipse ab ipsomet abstractꝰ cōstitueretꝫ: aut nō crearet oēs formas abstrahibiles abstractas. Pariē si intellectꝰ possibilis nō eēt abstractꝰ: ipse eēt intellectus in potētia. i. res itellecta potētia: ⁊ tunc: aut idē reciperet seipsuꝫ: ⁊ motor eēt motū: aut itellectus possibilis nō reciperet oēs intellectōes: intellectꝰ igit possibilis nullo pacto pōt eē itellectio: neqꝫ. s. p eēntiā: neqꝫ non per essentiam.

Rursus ait: ⁊ possumꝰ scire ꝙ itellectꝰ mālis dꝫ eē nō mixtꝰ ex iudicio ⁊ eiꝰ ꝯphēsione: qꝛ. n. iudicamꝰ p ipsuꝫ res īfinitas in numero in ꝑpōne vl̄i. i. rō ꝓbās itellectū māleꝫ nō eē mixtū talis ē: oē cognoscitiuū īfinitoꝝ i ꝑpōne vl̄i ē abstractū: itellectꝰ humanꝰ ē hmōi: ergo. Soluꝫ nāqꝫ finita iudicantꝫ a v̇tute māli: vn̄ oē nō iudicās intētōes finitas ē non virtꝰ mixta: intellectꝰ ē hmōi: ergo: maior declaratꝫ p ꝯuersionē p ꝯpositionē: q̄ cōuersio vocari pōt ꝯu̇ntia econtrario in ꝯdictorie oppositis. 2. topicoꝝ ca. 22. ois. n. virtꝰ mixta ē iudicās intētōes finitas: ꝫ oē n̄ iudicās itētiōes finitas ē n̄ virtus mixta.

Amplius inqt: n̄ qꝛ ē aliō p qꝺ differat iste itellectꝰ ab intellectu agente nisi p hanc intentionē. Sensus ē: cum intellectus oēs simplices sint nō potuerūt nisi seipsis ⁊ operationibus differre: differunt ergo in hoc ꝙ iudiciuꝫ est aliquid in caplo pfectiōis iudicis: actio aūt nō ē ꝫm illū modū in caplo pfectiōis agētis. i. itellectꝰ possibilis pficitꝫ itellectiōibꝰ: sꝫ itellectꝰ agēs n̄ pficitꝫ ꝫ abstrahat.

Digressio.

Inquirendum tandē est nūquid itellectus agens sit deus: pbatur ꝙ nō. Tū qꝛ itelligimus p agētē ⁊ per possibilem. Tū qꝛ est pars aie nr̄e. Tū qꝛ abstrahere reductum est ad nr̄am volūtatē. Tū qꝛ qn̄qꝫ itelligit: qn̄qꝫ non. Tū qꝛ Cōmentator in de beatitudine anime vult intellectū agētem intelligere alia a se ⁊ eē i tertio gradu latitudinis entiū. Tū qꝛ forma hois non pōt pficere intelligētias superiores.

Ad oppositū est Auer. 12. methaphysice 38. faciēs hoiem felicē dependere ab illo intellectu agēte a quo celū depēdet: ꝫ cū intellectꝰ agēs nō sit. potētia ad aliqd: ꝫ ⁊ nulla sit intelligētia liberata a potētia preter primā: iccirco itellectꝰ agēs erit pria intelligētia: cuiꝰ officiū ē imediate pducere oia eē spūalia.

Pro expeditōe quesiti relicta fidei veritate: qua credimus itellectū possibilē ⁊ agētē duas virtutes aie itellectiue qualitates de scd̄a spē quibꝰ aia intelligit ⁊ abstrahit. Mens Auer. in hoc cōsistit: sunt itellectꝰ substātie eterne: vles p essentiā: ⁊ abstracti extra aiam. Et rude est affirmare ex ipsis fieri vnū aggregatōe: cuꝫ ex intellectu ⁊ intelligibili fiat verius vnū q̄ꝫ ex mā ⁊ forma: verā. n. hn̄t imaterialia rōem actꝰ ⁊ potentie. Absurdū itē ē fateri aiam itellectiuā eēntiali cōpositione cōpositā ex itellectu possibili ⁊ agēte: cum n. itellectꝰ possibilis recipiat agētē itētōalr: eū realr nō susciperet. Eēt quoqꝫ aia itellectiua alia cōpoē cōposita q̄ꝫ ex itelligēte ⁊ itellecto: amāte ⁊ amato: neqꝫ possꝫ vnq̄ꝫ aliq̄ rōne simplex pdicari. Recētiores pessime Cōmētatorē itelligūt existimātes aiaꝫ rōalē ꝯstitutā ex itellectu agēte ⁊ possibili tāquaꝫ ex mā ⁊ fō. Sūt nāqꝫ isti duo itellectꝰ due substātie n̄ duo modi: sunt ābo itelligētes: ne itaqꝫ plēs intelligentie sint q̄ꝫ nouē: itellectꝰ agēs erit deus: i quo effectiue sunt oēs forme speculatiue: q̄ qdē passiue in itellectu existūt possibili. Itē si intellectꝰ agēs p eēntiā ꝑpriā intelligeret mālia: lapis itelligeret: supra. 13. Rursus si itellectus possibilis cōprehēderet substātias separatas per eēntiā itellectꝰ agētis: beatificaretꝫ vtiqꝫ in obiecto secūdarie cognito: ⁊ scia nō eēt res scita: ⁊ Dei multe inuenirentꝫ itellectiōes. Amplꝰ cū Deus sit cognoscibilis p ꝑpriā eēntiā: nō pōt intelligi nisi per ꝑpriā essentiā: aut per aliqd qꝺ eminenter ipsum cōtineat: sꝫ itellectꝰ agēs nō cōtinebit eminenter Deū: ergo p ipsum intellectꝰ possibilis non cōprehendet Deum benedictum.

Ad argumēta vō rn̄denduꝫ est. In primis itelligimꝰ p itellectū agētē: qū sumus felices: efficitꝫ. n. tūc Deꝰ itellectꝰ itellectꝰ possibilis. Et appellatꝫ ps aie nr̄e: qū sibi copulatur: ⁊ ē amor eiꝰ ⁊ sciētia. Itē ē abstrahere i nr̄a potestate: quia cogitare possumus cū volumus. Iterum intellectus agens quandoqꝫ intelligit: quandoqꝫ non: ꝫm Themistium non ꝫm Auerroim. Uel nō semper intellectus agens est intellectio fortis: licet semper inueniatur homo felix. ¶ Amplius que ab Auerroi scribūtur in de beatitudine anime sunt ꝫm aliorum sniam. Item potest eadem numero forma vt deus: informare oēs intelligētias dependētes ꝫꝫ esse intētionale: ꝫm esse aūt reale primū dūtaxat potens

tens est pficere mobile.

Sententia. 20. intellectus qui est in potentia prius continuat cum nobis ꝙ̃ intellectus agens: qui qdem intellectus possibilis si respectu spẽi sumat nõ est veruz dicere ꝙ qñqz intelligat: ⁊ qñqz nõ: non recordamur tñ post mortẽ pp sensus intellectui deseruientes.

Circa Cõmentum. 20. In primis credidit Alexander intellectũ in potẽtia priorem esse agẽte respectu indiuidui: absolute tñ agẽs est prior: qui semper intelligit: ⁊ solus est q inter intellectus sit eternus: ⁊ cũ intellectus possibilis esset caducus ⁊ mortalis nõ rememorat homo post mortem: vnde licet actus sit simpliciter prior potentia: respectu tamen sortis potentia est prior.

Amplius Themistius opinat textũ Aristotelis refferendum esse ad intellectum agentez vt tangit materialem: ⁊ est intellectus speculatiuus: ⁊ nõ est sermo de sciẽtia in dispositione adeptionis: que est notitia incõplexa intuitiua substãtiaꝝ separatarũ sz de notitia ꝯplexa acquisita p rõnes nãles ⁊ methaphysicales: nõ reminiscit autẽ hõ post mortem propter sensum intellectui deseruientem: primo de anima. 66.

Rursus intellectus agens ⁊ possibilis sunt abstracti: ⁊ cõtinuat nobis prius intellectus in potẽtia ꝙ̃ intellectus agens: ⁊ sm Alexandrum intellectus q est in potẽtia erit prior in nobis sm esse: aut generationẽ: ⁊ nõ sm cõtinuationez i. sm operatõem: vnde sm operationem intellectus agens ⁊ possibilis equalr nobis cõtinuant: ⁊ tandem Cõmentator innuit operationem intellectus summi dupliciter: ⁊ absolute: ⁊ respectu sortis vel Platonis ⁊ omnia saluat ꝙ̃ perpulchre de intellectu possibili cui qr deseruiũt sensus ⁊ reminiscentia ad partẽ sensitiuam spectãtia: nõ recordamur post mortẽ: ⁊ intellectus agens lz sit deus: respectu tamẽ hominis semper inuenit vnitus intellectui possibili.

Preterea ostendit Cõmẽtator hec oĩa intelligi posse ꝺ intellectu possibili vt perficit per agentem: vel de possibili vt cõtinuat nobis cõtinuatõe per nãm: ⁊ colligit ex hoc loco intellectum dare esse: qr si assisteret tñ: cõtinuaret nobis intellectus sm opationẽ: nõ p nãm: ⁊ facit hic Auerrois intellectũ agentẽ ⁊ possibilem vnum: qr possibilis pficit p agentẽ: ⁊ quẽadmoduz ignis agit ⁊ patitur calore ⁊ siccitate: ita itellect⁹ human⁹ agit ⁊ patitur: nominãdo oẽm intellectuz humanũ intellectũ principiantẽ aliquaz opationẽ in nobis: ⁊ cõcludẽs intellectũ tñ dici de q̃ttuor excludit preparationem de qua Alexander intendebat.

Vlterius varie antiquoꝝ opiões ꝯparant ad inuicẽ: credidit Plato itellecta exñtia in nobis eẽ eterna ⁊ addiscẽ esse rememorari: habit⁹. n. erãt ꝯnãles intellectib⁹ multiplicatiꝫ ⁊ nrã scire illo mõ erat remisci: sz affirmabat Plato ꝙ ista intellecta erãt in nobis qñqz ⁊ qñqz nõ: pp h̃ ꝙ subiectũ. i. fantasia ꝑparat qñqz ad recipiẽdũ ea: ⁊ qñqz nõ: sedatio nãqz humoꝝ cã erat remiscẽtie. 7. phys. 20. ⁊ ipsa intellecta ⁊ vlia apud Platonẽ ita sunt antẽ ꝙ̃ recipiam⁹: sicut post: ⁊ ita sunt ex̃ aiam: sicut in aia: dabant. n. vlia separata que ex̃ aiam ⁊ in oia similiter inueniebantur abstracta.

Iterũ fatet Cõmẽ. se ꝯuenire cũ Alex. de itellectu agẽte apꝺ quẽ erat de⁹: cũ The. de itellectu mãli: cũ Alex. iteꝝ de itellectu i habitu aliq̃ mõ: qr apꝺ Alex. intellect⁹ in habitu erat simplr corruptibilis: apud Cõmẽtatorẽ erat sz quid eternus.

Amplius inqt: ⁊ debes scire ꝙ vsus ⁊ exercitium sunt cause eius qꝺ apparet ꝺ potentia intellectus agẽtis: q ẽ in nobis ad abstrahẽdum: ⁊ intellectus materialis ad recipiendũ: sunt dico cause pp habitum existẽtem p vsum ⁊ exercitium in intellectu passibili ⁊ corruptibili: quez vocauit Aristoteles passibilẽ. Sẽsus ẽ: in intellectu nihil ẽ nisi quando actualiter considerat: ⁊ secũda cõsideratione nõ mutat intellectus: velut in prima: vnde cogitante hoĩe spẽs sunt actuales intellectiões: ꝓmptitudine existente ad cogitandum sunt habitus vel dispositiones: sunt nãqz intentiões oẽs velocis transmutationis.

Item inducit istam consequentiã: ⁊ si nõ ꝯtingeret vt virtus que ẽ in nobis agens intellecta eẽt materialis: ⁊ similiter virtus possibilis. Sensus ẽ sm aliquos. i. si intellectus habilitaretur ad intentionem que ẽ opus ꝓprium: non esset forma separata. At cũ Auerrois dicat: ⁊ dicit aperte ipsum corrumpi: ⁊ si nõ. i. si intellectus passibilis qui ẽ virtus cogitatiua nõ periret: ꝯtingeret vt virtus que ẽ in nobis agens intellecta esset materialis: ⁊ similiter virtus possibilis: hanc igitur sequellã ita deduco: si cogitatiua nõ periret: esset ante retroqz sempiterna ergo vna numero in omnibus hoibus: ergo cũ plures aie eterne sint incõpossibiles in eodem psectibili sm esse reale: erit intellectus possibilis vnitus homini caducus ⁊ mortalis: ergo intellectus agẽs erit nõ abstractus: ergo nouus: ergo isti intellect⁹ erunt virtutes in corpore ⁊ materiales.

Postremo ait p intellectum passibilem diuersantur homines in quattuor virtutibus dictis in topicis quas Alpharabi⁹ numerauit in elenchis: intelligit p virtutes: vel genera argumentationis: vel virtutes morales: ⁊ p talez intellectum differt hõ a Bruto: ⁊ si esset eadem cogitatiua i homine ⁊ Bruto: quicquid competeret vni ⁊ alteri: sed cogitatiue hominis consentit cõtinuari intellectui: ergo: ⁊ intellectus quidem opatiuus dĩt a speculatiuo per diuersitatẽ ꝑparationis existentis in hoc intellectu. i. sm dispositionem talis virtutis vnus hõ magis ẽ aptus disciplinis ꝙ̃ alter. Ut itaqz mens Auerrois resolute paucis habeatur dico ꝙ cum homo paruus mũdus existeret: ⁊ nexus ligamẽtũqz supiorum cũ inferioribus: fuit necessariũ vt viueret sensu ⁊ intellectu: cogitatiua nãqz intentiones indiuiduales hõ appꝛhẽdebat: intellectu vero omnia vniuersalia ⁊ p essentiã ⁊ nõ p essentiã: vlia ñ p essentiã ab intellectu agente creabantur. Hec de secunda summa patefacta sufficiant.

¶ Tex. Cõmẽ. 21. vsqz ad. 40.

Ormare aũt res. Presenti sũma que ẽ a textu Cõmẽti. 21. vsqz ad. 40. ꝺclarat Aristoteles modos itelligẽdi simpliciter ⁊ compositiue: qr. n. nõ complebat cognitio subiecti nisi p cognitionem diffinitionis ⁊ operationum ⁊ accidẽtiũ ꝓpriorũ: prio

de aīa.3.iccirco qḋ remanserat erat speculari operationes intellectus famosas. Sentētia igit.21. stat in hoc: intellectui possibili due oꝑationes cōcedūtur: vna qua informat intellectus: sunt nāq; vlia forme intellectus q̄bus intellectus formaꝭ ⁊ perficiꝭ: alia ē qua intellectus cōponit intellecta vel diuidit. Pria operatio intellectus nominaꝭ passio: in qua quidem intellect⁹ humanus est tm̄ receptiuus. Scḋa vocaꝭ actio i qua intellectus actiuus appellari solet. est.n. iudicare aliud a recipere: recipit i pria: iudicat in secunda operatione: in cōpositiōe autem ⁊ diuisione aliquando error cōtingit ⁊ nequit error ille perpetuari.3.de anima.36. in prima operatione intellect⁹ nec verus est: nec falsus: ⁊ dicitur intellectus cōprehendere singularia.i.incōplexa.

Auerrois

primo dicit: cum cōpleuit notificare sbaz triū itellectuū.s. māliis ⁊ eius q̄ est in habitu: ⁊ agēns: est enim intellectus possibilis mālis nō q: sit causatus a mā: sed q: informat mām in potētia: ⁊ capax est omnium intellectionum: intellectus speculatiuus est intellectio nō per essentiam: qua q̄dem disponiꝭ intellectus possibilis ad suscipiendū intellectiōes p essentiam: intellectus agens hʒ potestateʒ transferendi formas de vno ordine: ad alium ordinē. ¶ Item ait: ⁊ q: famosior differētiarum p quas diuidiꝭ actio intellectus sunt due actiones: nō meminit de tertia oꝑatione: quia tertia operatio intellect⁹ que est discurrere a noto ad ignotum: qḋ tamen ignotū efficiꝭ notum p argumentationem: nō erat famosa: vel p has duas de facili pducetur quispiam in cognitionē tertie operatiōis. ¶ Amplius ait: apprehēdere res simplices nō compositas erit p intellecta que nō falsanꝭ neq; verificanꝭ q̄ dicuntur informatio.i. prima oꝑatio intellectus diciꝭ formatio: quatenus intelligit vlia ⁊ iformaꝭ illis: cōprehēdere autem ab eo res cōpositas erit per intellecta in q̄bus est falsitas ⁊ veritas: ⁊ vocaꝭ cōpositio fides: q: intellectus assentit vel dissentit illi propositioni: ⁊ cōtentus fuit prima diffinitiōe sine scḋa: idest de affirmatiōe dūtaxat facit mentionē: nō de negatione: est nāq; affirmatio qua affirmatur aliquid de aliquo: negatio qua remouetur aliquid ab aliquo. ¶ Preterea ait intellecta i quibus inueniꝭ veritas ⁊ falsitas est in eis aliqua cōpositio ab intellectu materiali: intellectus quidem primo intelligit singularia.i. incomplexa: si igitur hec cōpositio fuerit cōueniens enti erit vera: si nō: erit falsa: idest ab eo ꝙ res est vel nō est oratio diciꝭ vera vel falsa: i prima ergo operatiōe intellectus nec verus est: nec falsus: ⁊ hoc est ꝙ in antepredicamētis dicebaꝭ: singulum incomplexorū ꝭm se nec verum: nec falsuʒ eē. ¶ Cōtra: sensus proprius semper est verus vel pro maiori parte 2.ḋ aīa.63. ergo ⁊ itellect⁹ respectu q̄ꝺ q̄dest. Solō ē: verum vt in compositione opponiꝭ falso: ⁊ hac rōne in prima operatione nec verū est: nec falsum: veruʒ aūt pro vt est rei entitas: ⁊ in sensu ⁊ in prima operatione intellectus reperiꝭ cui nō aduersaꝭ falsum: iō dixit Aristoteles in prima operatiōe nō esse falsum: cum falsum nullatenus fit circa indiuisibilia: verum autem vno modo. Et siquis querat: quid nam sit ista ꝯpositio ⁊ diuisio. Rn̄deo: attributio p̄dicati ad subiectū est cōpositio: remotio p̄dicati a subiecto ē diuisio: in q̄b⁹ inueniꝭ veritas que consistit in habitudine terminoruʒ adinuicē. Et est in intellectu: reb⁹: ⁊ enūciationibus: diuersimode tamē. Ex his pandiꝭ error putantium intellectum possibileʒ neq; componere: neq; diuidere posse: est.n. cogitatiua ratio particularis: intellectus vero vniuersalis: vt Cōmēto.20. dixit Auerrois.

Sententia.

22. multas notiones in vnum pōt intellectus ꝯducere: ⁊ notitiam temporis cum rerum ꝯiūctione: ⁊ ē eadeʒ virtus que componit ⁊ apprehendit in simplici operatione: contra Auempace: in omnibus ergo ꝓpositionibus ⁊ de secundo ⁊ de tertio adiacente inueniꝭ veritas ⁊ falsitas.

Digressio.

Dubitatur

primo: tempus ē de constituētibus particulare ꝭm ꝙ ē particulare: intellectus aūt nō est particularis: ergo i intellectus nō est factorum: p̄sentium ⁊ futurorꝫ. Et confirmatur: vniuersale intelligitur ⁊ ē remotū ab oī tēpore: cum ergo compositio intellectus nō fiat nisi ex vniuersalibus: erit compositio intellect⁹ remota ab omni differentia temporis. Solutio est: tempus qḋ adiacet compositioni ē in intellectu nō sub rōne temporis: quia talis compositio simplex ē ⁊ ꝑpetua ⁊ remota ab omni successione prioris ⁊ posterioris: ē tamen ibi temporalitas vt illa compositio reffertur ad res intellectas: in secunda.n. operatione semp denotatur predicatum inesse subiecto vel nō inesse ꝭm aliquā temporis differentiā. ¶ Dubitatur secundo de hoc qḋ dicit: intellectus est faciēs vnūquodq; horꝫ: p hoc.n. videꝭ ꝙ compositio fit ab intellectu ⁊ non a rebus ꝯpositis: ⁊ hoc reputaꝭ incōueniēs. Tum q: in eo ꝙ res ē vel nō ē oratio diciꝭ vera vel falsa. Tuʒ quia si componanꝭ ea que ꝭm rem nō sunt composita ē compositio falsa: ergo iudicandū ē compositōeʒ ⁊ diuisionem a rebus esse ⁊ nō ab intellectu. Tuʒ q: diffinitiones nō componunꝭ nisi ex ꝓpriis pricipiis que sunt in re: primo de aīa.5. ergo ⁊ propositiones. ¶ Solutio ē: nota compositionis inter subiectum ⁊ p̄dicatum est ab intellectu: compositio.n. que ē i re: siue sit forme ⁊ materie: siue vniuersalis ⁊ pticularis generis ⁊ differentie: subiecti ⁊ accidētis: semp ē sine medio ⁊ hec est causa ꝙ Aristoteles scribit.6. methaphysice.8. verum ⁊ falsum sunt in intellectu: cōpositio itaq; erit ab intellectu: esse tamē compositionis: verum vel falsum terminatiue ē a rebus. Ad aliud: illud dictum intelligiꝭ sic. Diffinitiones n̄ cōponunꝭ nisi ex p̄ncipiis que sunt i re.i. ex principiis q̄ sumunꝭ a re: q: genus sumitur a materia. Dr̄a a forma.7. methaphysice.43. qḋ ideo dictuʒ ē: q: genus est forma sub esse impfecto: nō q: vere sumaꝭ a materia: forma.n. ē tota rei essentia: que quidem in itellectu nostro aliq̄n est genus: aliq̄n spēs: aliq̄n dr̄a ꝭm ꝙ magis abstracte ⁊ minus abstracte cōsiderari pōt.

Sententia.

23. Pōt intellectus insecabile actu: potentia tamen diuisibile in momento dignoscere: ē intellectus intelligēs longitudinem ceu genus vnum: simul vniuersam intelliget: nō ptem vnam dimidio temporis: dimidio alteram: ⁊ est omnis magnitudo indiuidua actu: diuidua potentia. ¶ Est aduertēdum sicut in longitudine est diuisio ⁊ indiuisio: ita in ꝓpositione: actu nāq; ꝓpositio ē vna: qui quideʒ actus ē ꝯpositionis vnio: ⁊ termini in ꝓpositione nō sunt in actu ꝓprio: sed in actu cōpositionis ⁊ totius: ⁊ est propositio potentia plures. ¶ Contra: cum intellectus propositionis sit

subiecti

subiecti ⁊ p̄dicati: aut vno actu s̄m ordinē: aut equaliter: si primo mō cum in ordine sit prius ⁊ posterius nō erit simul in indiuisibili tpe: si secūdo modo: vnus actus numero simul terminabit ad duos terminos: quod est impossibile: si duobus actibus intellect⁹ dicetur diuisibilis. Solutio est: actus intelligēdi qui ē supra ꝓpositionē nō attingit subiectū ⁊ p̄dicatū vt duo ordinata: vel inordinata: sed ꝑ vt sunt vnum in cōpositiōe: ⁊ sic actus vnus pōt esse sup duo: quia sic actu sunt vnū: potētia duo: quēadmodum ⁊ eodem actu pōt quis ferri super causam ⁊ effectum: si huic ꝓpositioni cōsentiat: omnis homo est risibilis: quia est animal rōnale. ¶ Iterum: intelligibilia habēt multitudinē cum discretiōe: nō cum cōtinuio: ergo in ꝓpositione nō erit aliquid vt cōtinuās: ⁊ vt ptes cōtinuate. Solutio est: subiectū ⁊ p̄dicatum sunt sicut partes cōtinui: cōpositio aūt velut punctus continuans: errauit Plato credens motū intelligēdi esse vt est motus continuus.

Circa. 24. forme multe sunt indiuisibiles actu ⁊ potētia per se: ꝑ accidens tamen sunt diuisibiles. Et siquis: dicat quod inest alicui ꝑ se: ei⁹ oppositum nec ꝑ se: nec ꝑ accidens potest inesse. Solutio vera est: aliquid conuenire alicui intelligit dupliciter: positiue ⁊ ꝓuatiue: primo modo propositio assumpta est vera: nō secūdo modo. ¶ Est considerā dum: totum vnum s̄m formam nō s̄m continuitatē vt intelligitur tempore indiuisibili: accidit ei ꝙ sit diuisibile: qꝛ non intelligitur in tempore indiuisibili vt est diuisibile sed inquātū indiuisibile. ¶ Ampli⁹ ambiget quispiam: nūquid successiua possit esse operatio intellectus: ⁊ intendi ⁊ remitti: possit ⁊ intellectus discurrere successiue a premissis ad cōclusionē. Solutio est: intellectus quantum est ex se subito in ꝓprias exiret opationes: nō exit autē ꝓpter sensus sibi deseruiētes: fatigabiles spirituum resolutione. ¶ Iterum inquiri posset: vtrū pluribus intellectionibus possit simul intellectus ꝑcipere. Solutio est: potest vtiqꝫ: qꝛ ⁊ hoc sensus potest: statim enim idu cens cognouit: ⁊ intelligit intellectus infinita in ꝓpositione vniuersali supra. 19. potest quoqꝫ vna tm̄ intellectiōe opari circa aliqđ obiectū: de quo si sciētia habēda sit multa ꝑcognosci oportet.

Sententia. 25. intellectus possibilis comprehēdit priuatiōem: quia est in potētia ad qn̄qꝫ intelligere ⁊ quādoqꝫ non: ⁊ si semper esset in actu. i. si intelligeret se ꝑ essentiā nō cōprehenderet priuatiōem: qꝛ forme quarū sunt priuatiōes non ꝑcipiuntur nisi fauore intellectus agentis abstrahētis: quo qdem nō indigeret si intelligeret se ꝑ essentiā: ⁊ hoc modo nō dicit secunda intelligentia in potētia ad intelligēdum: cū sciat seipsā: ⁊ in fine Cōmenti palam fatet Auerrois intellectum agentem esse Deum.

Dubitatur primo: in presenti Cōmento putat Auerrois omnē virtutē cognoscentem ꝓuationem cognoscere se esse in potētia. Contra: sensus exterior percipit ꝓuationem nō tamen cōprehendit se esse in potentia: qꝛ nullus sensus pōt seipsum agnoscere. Solutio est: arbitrandū est sensus seipsos per accidens tamen cognoscere: vt dixi. 2. de anima. 138.

Dubitatur secundo: vult Cōmentator intellectum illum nihil intelligere extra se qui non est quandoqꝫ in potentia ad intelligere: ergo intelligentie nihil intelligent extra se. Dico ꝙ intelligentia inferior potest intelligere superiorem: sed quia superior est in inferiori: potest saluari ꝙ nihil cōp̄hendit extra se. Et pōt ꝯcedi oēm intellectum nihil intelligere extra se: qui intelligit se per essentiam. Solus ergo intellectus possibilis intelligit extra se.

Circa. 26. Propriū ē intellectui materiali ꝙ in eo veritas ⁊ falsitas admisceant: ē enim sortes aptus vero ⁊ falso consentire: etiam si solū vero assentiat. Contra: cogitatiua pōt errare: ergo. Dico hoc esse ꝓpriū intellectui nostro in ꝯparatione ad substantias separatas.

Amplius nūqꝫ mentitur intellectus cū formam aliquā simpliciter speculat. Contra: iudicat intellectus quiditatē hoīs esse eq: ⁊ cōceptus chymere ⁊ hycocerui falsi existūt. Dico intellectum falli nō posse quo ad simplicē intentionē: ⁊ congregatione conceptuū cōp̄hendunt erronee impossibilia existere.

Iterum in fine Cōmenti dicitur: in intelligētijs superioribus nō inuenit compositio ⁊ diuisio: qꝛ suum intellectū ē abstractū a mā: ⁊ est sensus: ꝙ intelligens ⁊ intellectū in superioribus intellectibus: sunt idem: ⁊ ab illis nihil nisi penitus abstractum concipit: hec intellectui possibili nō conceduntur intelligenti materialia ⁊ seipsum sciētia ab ipo distincta. Contra. 8. physicoꝝ. 40. solum aīa est eterna: quando in ea idem ē intelligens ⁊ intellectū ergo cum in intellectu humano intellectū sit aliđ ab intelligente. 12. methaphysice. 51. ipe erit n̄ eternus ⁊ virtus erit in corpore. Pōt responderi itellectum humanum aliquo modo esse generabilē ⁊ corruptibilem: vt dixi. 2. physicoꝝ. 26. cuius intellectionib⁹ deseruiunt sensus exteriores ⁊ interiores: ⁊ hec ē cā ꝙ sepenumero dixi: operatio itellectus humani ē propria nō abstracta: licet ipe sit abstract⁹: at intellectiones quibus itelligētie celestes intelligūt sunt simpliciter abstracte: quēadmodū ⁊ ipe sunt abstracte.

Sententia. 27. scita materialia efficiunt intellectiones ⁊ sciētie intellect⁹ possibilis ab intellectu agēte: qui ⁊ intellectio ⁊ sciētia ē ipsiusmet agētis: dicetur autem in substātijs superioribus scientiā ⁊ scitum eē idem omnib⁹ modis ꝓpter idem esse qđ habēt intelligētie in anima ⁊ extra: forme materiales ꝓpter aliud ⁊ aliud esse n̄ sunt omnibus modis sciēns earum: ⁊ hec ē causa ꝙ intelligēre superiores nō subiiciunt alterationi spirituali: prima est actus purus: medie sunt potētiales ⁊ receptiue: sed nō de nouo: quia receptibile ab eis ab eterno fuit receptum.

Sententia. 28. sciētes Aristoteles ⁊ Auerrois alterationē tēdere ad qualitatem ⁊ intētiones potius esse relationes q̄ȝ qualitates: vt dixi. 7. physicoꝝ. 20. ⁊. 2. de aīa. 126. concludunt hic nec sensū nec intellectum alterari: ⁊ sentit Cōmētator p̄senti Cōmēto transitum intellectus in sciētiam eē subitum: vt etiam dicebat. 7. physicorum 18. quare actio intellectus erit in instanti: tum quia ē ꝑfecta: tum qꝛ nō ē via ad complemētū: tū qꝛ nō precedit eam actio imꝑfecta.

Digressio.

Dubitatur nūquid actio intellectus sit instātanea: probo ꝙ nō: qꝛ agēs

eam esset infiniti vigoris:producēs.n.in aliquāto tē pore e aliquanti vigoris:in minori tempore maioris vigoris:ergo in nō tempore infiniti. Confirmatur in de memoria & reminiscentia dicitur:intelligere hu manum est cū cōtinuo & tempore. Item intellectus operās in aliqua mensura pōt distincte oēm talē mē suram apprehēdere:sed si intellectus intelligeret in instāti:cum in qualibet hora sint infinita instātia:pos sent in hora produci infinite intellectiōes: & intelligi. Respondeo:ad primū:talem modū arguēdi nō te nere nisi in agētib° cū resistētia: vbi et sint actiōes al terius rōis nō tenet. Ad cōfirmationē loquitur Aristo teles de secūda & tertia opatiōe intellectus quibus necessario admiscetur tempus. Ad scōm dico aliam esse mēsuram in qua intellectus agēs agit intellectio nem:prima est instās:alia qua intellectus possibilis cōseruat intellectōem: & est minimū tempus:itaqz in minori tempore nō posse tactum suum cōseruare:vo lo nāqz qz inter quascunqz duas intellectiones me dict necessario tempus & infinite temporis pies in tellectui imperceptibiles.

Circa. 29. debet desiderabile esse cū sensu & desi derāte:qz mouens est simul cū moto.7. physicorum.10.verū qz: qñqz nō est simul quantum ad esse reale:ops qz amatū fiat simul cū amāte: quātū ad esse spirituale imaginatum fm quod esse amans est in amato:sunt sensus & appetitus sensitiuus idē subiecto sed ratione discrepant: eodem mō intelle ctiuo & voluntas.

Digressio.

Inquiritur primo an volūtas sit virt° co gnoscitiua. Respondeo qz nō ex se. Cōtra:que potētia dicit istaz ppositōez:vtinā essem felix. Dico qz ppositōem format intellectus: affectio voluntatis in eam subito fertur: & addo qz in tellectus & voluntas sunt idez re:sed rōe discrepāt. Dubitatur secundo:an volūtas possit sei psam mouere. Respondeo qz nō:qz si sicitdem esset in actu & potētia:vnde imagi nor qz nō reperiantur actus intellectus & volutatis nisi subordinati:vt semp quod videt & cognoscit intelle ctus offerat volūtati. Est autem ex nā ipsius volun tatis sic subito mote in optimū semp moueri & auerti a malo: & in istis actibus adeo impzouisio adhuc nō apparet volūtatis libertas:primi.n.motus nō sunt in nostra potestate:postea vero ad seipsaz rediēs ex vi & libertate propria potest intellectui imperare qz sistat vel nō sistat in tali actu fm qz sibi placet vel nō placet i illo oblectari: sz hec Theologis relinquantur.

Circa 30. officium intellectus practici est exe tare volūtatem tam abiūcto qz iūcto sen su: & iudicare qd eligēdum:quidue fugiēdum sit:itel lectus speculatiuus sola rei intellectiōe est cōtētus: itaqz bonum & malū spectāt ad intellectū practicū: veritas & mēdatium ad speculatiuū: volūtas autem & dolor ad partem pertinēt sensitiuam: & hoc intende bat Cōmentator cum dicebat non fm qz est nota esse talis aut non talis tantum idest non fm qz est quid/ ditas speculabilis.

Digressio.

Dubitatur vtrum vniuersalia sint corru ptibilia:videt qz sic: tum quia Cōmētator dicit hic ea esse corrupta per corruptōes imaginū:tum qz peremptis primis substātijs peūt cuncta alia a primis substātijs:tum quia primo me thaphysice.27.vniuersalia sunt p accidens caduca: tum quia supra Cōmento.5. intellecta speculatiua habent subiectum fantasmata in quo sunt generabi lia & corruptibilia.

In oppositum est Auerrois.7.methaphysice.53. 8.methaphysice.14.12.methaphysice.27.vbi nō generat neqz generat:primo posteriorum:vniuersa le ē ingenerabile: & vbiqz & semp. Solutio ē. Disti ctio Cōmentatoris Cōmēto.5.soluit apparētes cō tradictiones:habent nāqz intellecta speculatiua du plex subiectum:intellectum possibilē: & hoc ē eternū merito cuius stat vniuersalia perpetuari:aliud sunt fantasmata: & ratiōe illius sunt vniuersalia corrupti bilia:vnde vniuersalia in predicādo cōseruantur in eo dem intellectu mediantibus diuersorum hoium fan tasmatibus: & cū sint eterna in esse intentionali:etis non repugnat inceptibilitas & desibilitas:vt dixi pri mo de aīa.66.

Pro complemēto oium que hactenus dcā sunt in hoc ternio:aduertēdum qz Deus cuz sit purus actus:nequaqz pōt vocari intellectus possibi lis:quātūqz extendat nomen intellectus possibilis: & licet Deus sit intellectus agēs: cparatus tñ sibi si habet rationez agētis propriā:sed cōem:pōt hic: rō ppria est transferre formam de ordine materialiū ad ordinem abstractorum:ratio cōis est vnire intellectionē intellectui receptiuo:cōstat aūt qz Deus nō cōprehē dit materialia.12.methaphysice.51.neqz dicit infor matus aliqua cognitiōe:quia tñ vnit se intellectib° inferioribus pōt dici intellectus agēs.

Rursus intelligētie medie sunt intellect° pos sibiles:quia receptiue i & intellectus agētes fm rationem cōem:qz semper intelligētie su periores vniunt seipsas inferioribus: & se vnitas il lis ppetuo cōseruant:has vniones facit Peripateti cus necessarias & complātatas. Theologus liberas & contingētes: & sunt intelligētie medie respectu su periorum potētiales:respectu inferiorum intellectuū intellectus agentes.

Vltimo itellectus humanus nequaqz agēs dici pōt:habet tñ in se intellectum agētē & fm rationē propriam q ē Deus: & cōem quā ē qlibet intelligētia supior vnita illi vt intellectio: & hoc euenit quando intellectus humanus intelligit substantias separatas p essentias earum que nō sunt intellectus noster:sz ille essentie nō sint aliud inesse ab intellectu nostro:cū sint sibi formaliter copulate: forma aūt nō solet esse aliud inesse a materia : primo physicorum.65.

Circa. 31. colligit ex principio Cōmēti sensum sentire suam operationē:qz recipit inten tionem quā comprehēdit:sz intētio recepta in sensu ē sensatio:ergo sensatio ē cōprehēsa.

Rursus Cōmētator dat tres sniās ire Aristo telis:primo vt velit & sensum cōez & intellectum vt iudicās habē rōnem vnius:secūdo:si cut omnibus coloribus respondet visio i visu: & om nibus sensibilibus in sensu cōi respondet sensatio cō munis:ita omnibus imaginibus in intellectu respō det intellectio. Tertio quēadmodū sensus & sensatus sunt idem in forma:ita intellectus & imaginatū:vna n.forma numero fm diuersa eē sensibus & intellectui sausfac. Contra:fantasmata sunt intelligibilia in potentia

potẽtia: & cum agẽs agat ſm q̄ ẽ in actu. 3. phyſicoꝝ 18. ergo intellectus nõ mouet a fantaſmatibus: ſen/ſus aut mouetur a ſenſibilibus habẽtibus formã ſꝫ quã imutare poſſunt ipm ſenſum: ergo nõ ita ſe ha/bet fantaſmata ad intellectum ſicut ſenſibilia ad ſen/ſum. Solutio ẽ & ſenſibilia & fantaſmata indigẽt mo/tore extrinſeco faciẽte ſenſatũ & intellectũ in potẽtia ſenſatũ & intellectũ in actu. 2. de aĩa. 60.

Sententia

Textus & cõmẽti. 32. vltimata reſolutione ſtat in hoc: oĩa que ab vna virtute cõprehenduntur idem ſibi nomẽ vendi/cant: ſiue ſint eiuſdẽ generis: ſiue diuerſoꝝ: & in fine Comenti aſſerit Auer. ſenſuꝫ percipere intẽtiões ſen/ſibiliũ: vnaqueqꝫ. n. virtus cognoſcitiua cognoſcit obiectũ ſuuꝫ proprium ſm eſſe qd̃ hꝫ obiectum in tali virtute: & hec eſt cã q̄ ſenſatio ẽ ſenſatũ: & intellectio res intellecta. 12. methaphyſice. 51. docet palã Auer/rois intellectum noſtrum intelligere ſe tm̃ per acci/dens: & ſenſationem eſſe rem ſenſatam: & ſenſus ſen/tire ſeipſos per accidens.

Digreſſio.

Dubitatur vtrum fantaſma ſit principiuꝫ imediatuꝫ per ſe productiuũ in/tellectionis: arbitrãtur moderni partem affirmatiuã hoc fundamẽto. Quãdocũqꝫ duo principia effectiue cõcurrunt ad vnum & eũdem effectũ numero: & vni illorum agentiũ aſſimilatur effectus: & nõ alteri: illud cui ſit aſſimilatio dr̃ agens propinquum & imediatũ: patet exemplo de ſole & hoĩe generãtibus hominẽ. 2. phyſicoꝝ. 26. ſꝫ intellectio aſſimilatur fantaſmati: nõ intellectui agẽti: ergo. Cõfirmatur: fantaſma eſt agens particulare: intellectꝰ agẽs cã vlis ergo fantaſ/ma eſt principiũ imediatũ actiuũ intellectiõis.

In oppoſitũ eſt Auer. in de ſomno & vigilia & in de beatitudine aĩe: omne faciens intellectum in actu ẽ intellectus in actu: quare decipiũtur mo/derni: intellectio. n. producta cum ſit abſtracta & itel/lectio aſſimilatur intellectui agenti qꝫquidẽ & abſtractꝰ eſt & intellectio. Itẽ intellectꝰ agẽs cã eſt particularis intellectiõis: cauſe. n. vlı̃ nõ correſpondet effectꝰ ade/quatus: imo ſi effectus hñt rõnem cauſe opus eſt q̄ cã vlis eis coagat: intellectio aũt eſt effectus adeq̄/tus intellectꝰ agẽtis abſtrahẽtis que cũ eſt producta mouet intellectũ poſſibilẽ ſine beneficio intellectus agentis: & his cõſideratõibus nõ põt nõ letari ani/mus. Unde intellectio nõ p eſſentiã pendet a fantaſ/mate quatenꝰ forma nõ põt acqrere eſſe abſtractum quin prius acquiſiuerit eẽ fantaſiatũ: ſi. n. intellectõeꝫ fantaſma effectiue cauſaret: intelligere eſſet ſentire: & intellectus ſenſus.

Sententia.

33. ſtat i hoc. Sicut pñtibꝰ ſen/ſibilibus poſſumus p itellectũ iudicare ali qd̃ proficuũ aut nociuũ: ſic & abſentibus ſenſibilibꝰ: cadit. n. cogitatio ad inueniẽdũ: qñ ſenſi/bilia ſunt pñtia. ¶ Dicit Auer. ita eſt de q̄ſito & de fu/gito apud intellectũ: ſicut de cõprehẽſione. i. his mo/uetur intellectꝰ ad fugam vel proſequutionẽ qbus mo/uetur ad intelligẽdum: ſequitur. n. cõphẽſionẽ ap/petitus: ſicut vmbra corpus. 12. methaphyſice. 37. voluptas ita ſequitur cõprehẽſionẽ: ſicut vmbra corpꝰ & deſideriũ precedẽs cõprehẽſionẽ magis vr̃ dolor q̄ voluptas. Contra: ſemp deſideriũ conſequitur cõ/gnitionẽ: nihil. n. volitum quin precognitũ: diſtinctio de cognitione cõfuſa & diſtincta ſoluit. Item ait: ſi illa/tor mouetur qñ imaginatur ignem inflãmari in turribꝰ: lꝫ ignis nõdum inflamatus ſit. i. ad fugam vel proſe/quutionẽ nõ ſemp requiritur pñtia ſenſatorũ. ¶ Iterũ ꝑlatores aduerſarij cõem hñt cogitationẽ in hoc. ſ. q̄ ignis eſt finis poſitus & queſitus apud ipſos ſed ſꝫ modos duos diuerſos: ergo illoꝝ erit vnus finis cõis. ¶ Ruſus ait: cogitatio nõ eſt niſi in diſtinguẽ/do indiuidua illoꝝ intelligibiliũ & pñtare ea in actu quaſi eſſent apud ſenſum: & iõ qñ fuerit pñtia apud ſenſum: tunc cadet cogitatio ſcilicet ad inueniẽdum & remanebit actio intellectus in eis: & dixi ſupra. 7. ad ſentiendum ſenſibilia non indigemus virtuti/bus dictis niſi ſenſibilia ſint abſentia. ¶ Amplius inquit & hoc declarabitur q̄ actio intellectus eſt alia ab actione virtutis cogitatiue quã Ariſto. vocauit in/tellectum paſſibileꝫ: & dixit eam eſſe generabilem & corruptibilẽ: & hoc ẽ manifeſtũ d̃ ea: cuꝫ habeat inſtru/mẽtum terminatũ: & hõ nõ ẽ generabilis & corrupti/bilis niſi per hãc virtutem: & ſine hac virtute & virtu/te imaginationis nihil itelligit intellectus humanꝰ: & ideo ſicut dicit Ariſtoteles nõ rememoramur poſt mortem: nõ qꝛ intellectus ſit generabilis & corrupti/bilis. Sẽſus ẽ: ex hoc q̄ intelligere nõ ſit niſi cũ ima/ginatione: nõ colligi põt itellectum humanum gene/rabilem eſſe & corruptibilem: quia operatio itellectꝰ licet ſit coniũcta cũ imaginatiõe: nõ tamẽ talis opera/tio ẽ organica: quare errauit Alexander exiſtimãs in/tellectum eſſe mortalem: qꝛ eius operatio colligata erat cum virtute organica. Ueritas itaqꝫ peripatetica eſt q̄ intellectus humanus ẽ abſtractus a corpore. i. nõ cauſatus a corpore: eiꝰ tamẽ operatio nõ ẽ abſtracta: intellectus. n. poſſibilis vt perfici poſſet omnibus in/tellectionibus fuit puꝝ potẽtiale in genẽ itellectuũ: habuitqꝫ colligãtiam cum viribus ſenſitiuis.

Digreſſio.

Dubitatur nunquid vniuerſale ſenſibiliũ ſit in itellectu cuius nulluꝫ ſingu/lare fuerit ſenſatũ: & an i iteriori ſenſu ſit aliqua for/ma que nũqꝫ i ſenſu extiterit exteriori. Dico q̄ nõ p ſimplicem intẽtionẽ: & ſi medicus vel propheta vel pre/latoꝝ iudicẽt d̃ nõ ſenſatis: futuris: hoc ẽ p cõceptuũ plurium cõgregationem: & dicebaꝫ. 2. de anima. 153. fantaſia nõ ſit ſine ſenſu & cum ſenſus exigat rei pñſen/tiam videtur q̄ nõ poſſumus fantaſiari niſi re preſente & ita nõ fantaſiamur cũ volumus. Solutio ẽ: fantaſia/ri nõ ẽ niſi de ſenſibili prius accepto: vnde cecus na/tus nullam habet fantaſiam colorum: nõ tamen opor/tet q̄ cum imaginemur etiam ſentiamus ſm actum: hec ẽ reſponſio Alberti i ſumma d̃ homine. Contra: Auerrois. 153. & pñſenti lectiõe dicit: poſſumus p hãc virtutem fingere formas imaginabiles quaꝝ indiui/dua nũqꝫ ſenſimus: & i d̃ memoria & reminiſcẽtia di/cebat fantaſiam poſſe fantaſiari p intẽtiões & ad pla/citum & naturaliter ſignificãtes: q̃s tñ oẽs hꝫ a ſenſi/bus exterioribus: vnde voces non ſubordinãtur niſi terminis mẽtalibus ad placitum ſignificãtibus non intentionibus ſimplicibus que dicũtur vniuerſales actu & naturaliter ſignificãtes: qꝛ. n. natura nõ vadit de oppoſito ad oppoſitum niſi p medium: nõ potue/runt forme tranſire ab eſſe reali & materiali ad eẽ vl/timate abſtractum niſi prius in ſenſibus reciperentur.

Sententia.

34. ſtat i hoc: veritas & falſitas in intellectu ſpeculatiuo proprie repertuntur: bonum & malum in practico: hec tñ idẽ

re sunt: quia intellectus practicus ⁊ speculatiu⁹ sunt idem re: vt dixi primo de anima primo. Contra determinata arguit: itelligit aliquãdo intellectus quãdo oẽs sensus sunt ligati: vt sunt viri heroici ⁊ speculationibus substantiaꝝ separatarũ maxime intenti: ergo põt homo intelligere nõ concurrente auxilio sensuum. Dico virtutem aliquã interiorem semper esse in ꝯtinua trãsactione ꝺ vna imagine ad aliã: auctore Auerroi in de somno ⁊ vigilia.

Sententia. 35: quia dictum ẽ supra intellectum nostruз itelligere formas mãles: nũc ꝯcẽdit entia mathematicalia ⁊ substãtias separatas posse ab intellectu nostro cõphẽdi.

Digressio.

Dubitatur nunquid mathematica sit de abstractis a qualitatib⁹ sensibilibus: probo ꝙ nõ: nõ potest apprehẽdi corpus quin apprehẽdatur figura qualitas sensibilis: ergo. Iteꝫ sensibilitas est passio cõueniẽs rebus mathematicis ergo a sensibilitate nõ abstrahit mathematic⁹. Iterũ passiones cõsiderate a mathematico cõueniũt quãtitatibus ſm eẽ in re ergo nõ cõsiderant ſm eẽ abstractum a materia.

Ad oppositũ est Ari. 2. phyꝛicoꝝ. 16. 18. abstrahẽtium nõ est mẽdacium. ¶ Pro expeditiõe q̃ſti aduertẽdum primo: scia nãlis prio qualitates sensibiles: secũdario quãtitatẽ speculat̃: purus mathematicus fert̃ in quãtitatẽ tm̃: continuã ⁊ discretam. Artifex medius primo quantitatẽ: secũdario qualitates cõsiderat: qnimo isti artifices pñt de eisdẽ obiectis diuersimode cõsideratis determinare. ¶ Rursus sciẽdum: mãm sensibilẽ eẽ mãm informatã qualitatib⁹ sensibilib⁹: mã itelligibilis ẽ sba ꝯsiderata sine q̃litatibus intelligibilib⁹: q̃ qdeꝫ vt sic solo itellectu cognoscibilis est: vel sunt partes quãtitatis: ⁊ est distinctio Aristo. 8. methaphysice. 15. ¶ Amplius cõsiderandum: aliud esse abstractũ ſm rem: aliud ſꝫ rõnem: quare poterit quantitas abstrahi ſm rõnem a qualitatib⁹ sensibilibus: ⁊ hac rõe abstrahẽtiuꝫ nõ est mẽdaciũ. ¶ Ad primũ ⁊ scdm argumẽtuꝫ dico quãtitatem abstrahi a qualitatibus tertie speciei: figura enim cũ sit terminatio quãtitatis: poterit nõ imerito a mathematico cõsiderari. Ad aliud: dico aliud eẽ cõsiderare quãtitatẽ abstractiue: aliud ſm eẽ abstractũ: quãtitates cõsiderate a mathe. hñt tm̃ esse in rebus nãlibus: quas mathe. cõsiderat abstractiue: non ſm esse abstractũ: q: passiones quas mathema. demonstrat cõsentiunt quãtitatib⁹ ſm eẽ qđ hñt in re extra ⁊ hoc verissimo fundamẽto saluat̃ ꝙ mathematica ẽ scia realis: nõ obstãte ꝙ ipsa sit de abstractis ſm rõnem tm̃: ⁊ est distincta a nãli phya: q: cõsiderat quãtitatem abstrahẽdo ipsaꝫ ab oi ordine essentiali ⁊ attributiõe ad mãm sensibilem. Et sigs dicat. Contrarie scientie secant̃ queadmoduꝫ ⁊ res: ergo idẽ realiter nõ est cõsideratũ in diuersis sciẽtijs. Solutio est: per res intelligunt̃ obiecta formalia nõ mãlia: neqꝫ intellectus false intelligit: intelligẽdo rem aliter q̃ꝫ est: sꝫ bñ false intelligeret: intelligẽdo rem eẽ aliter q̃ꝫ est.

Sententia. 36. licet Aristo. relinquerit sub dubio: nũquid hõ possit cõprehendere sbas sepatas: nihilominus pos affirmatiua approbãda est: est. n. itellectus possibilis capax oiuꝫ intellectionũ: ⁊ itellectiõib⁹ nõ p essentiã disponitur ad recipiẽduꝫ intellectiões p essentiã: veꝝ hec apientur in Cõmẽto oi studio: curaqꝫ declarando.

Auerrois ergo primo dicit: queadmodum res quaꝫ intellectus abstrahit fit intellectus quãdo abstrahit ⁊ intelligit ipsaꝫ: cuꝫ necesse ẽ vniuersaliter in intellectu vt illud qđ ẽ intellectum in actu fit intellectus in actu. Sẽsus ẽ: ſm aliquos: res que intelligunt̃ ab intellectu fiunt intellectus in actu: postq̃ꝫ erant in potẽtia: ⁊ cum forme separate nõ fiant intellectus in actu: postq̃ꝫ erant ĩ potentia: cum sint intellectiones p eẽntiam: ergo nõ poterit intellectus humanus cõphendere substãtias separatas. Dico aũt ego rem intellectã actu appellari intellectum: vel quia ẽ intellectus speculatiu⁹: vel pꝑter maximam vnionẽ spiritualeꝫ intelligibilis in intellectu: tanta. n. vnione vniũtur intellectiões itellectui: vt Aristotiles infra sit dicturus: anima ẽ quoquomodo oĩa entia.

Amplius ait: oportet nos pscrutari veꝝ iste intellectus qui est in nobis possit intelligere aliquid qđ est in se intellectus ⁊ abstract⁹ a materia: sicut intelligit illud qđ facit ipm intellectũ in actu: postq̃ꝫ erat intellectũ in potentia. Sensus ẽ: vtrum sicut homo intelligit intellectionibus nõ per essentiam: ita possit intelligere intellectionib⁹ p eẽntiam: sunt intellectiones nõ per essentiã intellectiones quibus materialia ꝯprehẽdunt̃: intellectiões vo p essentiam sunt intelligẽtie celestes: ẽ ergo questio: nũquid intellectus qui ẽ in nobis possit intelligere res abstractas a materia ſꝫ ꝙ sunt abstracte a magnitudine nõ ſm comparationẽ ad alterum: vt puta ad celum motum: ⁊ ostenso ꝙ intellectus humanus põt comprehendere substantias separatas: inquirenduꝫ ẽ vlterius nũquid possit intelligẽ eas ſm ꝙ est copulat⁹ nobiscũ: vel nõ. ¶ Aduertẽda ẽ ꝯsequẽtia Auerrois. 2. methaphysice primo: si nõ posset intellectus humanus comprehẽdẽ substantias separatas: qđ est in se naturaliter intellectum nõ foret intellectum ab aliquo: ⁊ eẽnt itelligẽtie medie: in quibus nõ reciperetur Deus: si nõ susciperet̃ in itellectu nostro pure potẽtiali in genẽ intellectuũ: ⁊ intelligẽtia nõ itelligẽs supiorẽ nõ intelligit iferioreꝫ: ergo: consequẽtia Cõmẽtatoris existit fundatissima.

Rursus inquit: qui ponit intellectũ materialem eẽ generabilem ⁊ corruptibileꝫ nullum modum põt inuenire naturalẽ quo possim⁹ intelligẽ substantias abstractas: intellectus. n. dꝫ eẽ intellectum omnibus modis: ⁊ maxime in rebus liberatis a materia. i. intellectus dꝫ eẽ intellectuꝫ omnibus modis. i. essentiale: vñ si itellectus noster eẽt virtus in corpore: esset intellectio nõ p eẽntiaꝫ: ⁊ ita idẽ recipet seipsum: ẽ ergo necessarium vt intellect⁹ sit intellectum omnibus modis. i. nõ sit intellectio si p eẽntiam: substantie tñ celestes que sunt penitus liberate a materia sunt intellectiones p essentiam: vñ de quocunqꝫ ẽ verum dicere ꝙ ẽ intellectus ꝛ verũ ẽ dicẽ ꝙ ẽ nõ intellectio nõ p essentiã: intellect⁹ humanus est nõ intellectio nõ p essentiam: q: ñ ẽ itellectio intelligentie superiores nõ sunt intellectiones nõ p essentiam: iqm̃ sunt intellectiones p essentiã.

Iterum ait si possibile eẽt ꝙ substantia generabilis ⁊ corruptibilis intelligẽt formas abstractas: ⁊ reuerteret̃ idem cum eis: tunc possibile esset: vt natura possibilis fieret necessaria: formai ergo Auerrois istam consequẽtiam contra Alexandrum: intellectus possibilis intelligit abstracta

ergo

ergo est etern⁹: qua tamen rõ nõ videt valere. Tum q: visus pt respicẽ solẽ eternũ. Tũ q: pari rõne itellect⁹ eẽt corruptibilis: q: itelligit corruptibilia. Dico q ex illa ppõe: itellect⁹ dz eẽ itellectũ oib⁹ modis et maxie i reb⁹ sepatis a mã colligit deductio vera cõsequẽtie Cõmẽ. Hec nãqz abstracte itelligũt p eẽntiã et hnt idẽ eẽ in aia et ex: iccirco cũ vniant intellectui nro p eẽntiã iferf q itellect⁹ nr sit etern⁹. Lux aũt solis vnit visui p intẽtiõez: et põt vt⁹ corruptibilis cognoscere icorruptibile: et icorruptibil corruptibile per intẽtionẽ: et hec est cã q dixi Cõmẽto.5. actũ abstractũ repugnare forme educte.

¶ Preterea inqt: Si igit aliqs dixerit q illa intẽtio quã itẽdit Alex. s. de exñtia itellect⁹ adepti nõ ẽ isormatio facta d nouo i itellu mãli: q añ nõ erat: q: si sic bñ seqret icõueniẽs: sz ipe copulat nobiscũ copulatõe: adeo q sit forma nobis: et ita ñ seqt aliqd malũ: p quã itelligim⁹ alia ẽtia: sic appz ex smõe Alex. Sẽsus ẽ: qdã ẽ coplatio sz eẽ tm: vt ẽ coplatio q forma i eẽ reali vnit mãe: alia ẽ copulatio sz cõprehẽsiõez: sz quã itells agẽs copulat itellectui possibili mediãte ꝯphẽsiõe: putauit g Alex. itellz agẽtẽ pri⁹ coplari itellui possibili vt forma et vt principiũ opationis: et eẽndi: qz vt itellectio itellect⁹ possibil: g apd Alex. itellect⁹ agẽs pri⁹ copulabat hoi: deinde p eẽntiã ei⁹ intelligebat ab eo: et erat cã q alia intelligebant.

¶ Ulteri⁹ q: i his opi. morari supuacaneũ ẽ: vt paucis agã: q: sestio ad opi. Cõ. opi. Alex. vt sibi Auer. iponit iudicio meo stat i h: i p signo nãe scim⁹ oia: i scdo agẽs ꝯiuat nob vt forma: i tertio p illũ itellz psectũ itelligim⁹ agẽtẽ: i qrto p itellz agẽtẽ itelligim⁹ abstracta: vñ apd Alex. itells possibil i sui nã ñ erat capax sbaꝝ sepataꝝ: sz qñ hẽbat cõplemẽtũ poterat eas pcipe: et apd Alpharabiũ itells possibil ñ poterat tñ eleuari: vt itelligẽt sbas abstractas cognitõe. s. itiutiua sz bñ p pdicata cõta capi poterãt: et Alpharabio theologi multi consentiunt.

¶ Rursus sciẽdũ: duplex ẽ copulatio q ẽ pexistẽtiũ vnio: itells possibil corpi: et sz nãz: q qdẽ copulatõe icipit iste hõ eẽ: et sz opatõez: q iste hõ icipit itelligẽ. Alia ẽ coplatio itells agẽtis possibili et hõi: et vt agẽs et vt forma: itells mãlis nõ copulat nobiscũ nisi per formas imaginatas: copulatõe. s. sm opatione.

¶ Ampli⁹ i fauorẽ Alpharabij et Theologoꝝ iduco istã rõem: ignorãtia abstractoꝝ ẽ sic cecitas itells. 9. metha. vltimo: sz ipossibile ẽ cecũ videẽ g et itellz itelligere abstracta. Distictio d ignorãtia sz ꝯpõez et sz priuatõez soluit difficltatẽ ẽ ignorãtia sz puatiõem opposita notitie intuitiue abstractoꝝ silis cecitati: ab ignorãtia tñ ad habitũ possibilis est regressus: non autem a cecitate ad visionẽ.

¶ Preterea ait: Themisti⁹ sustẽtat in h p locũ a maiori: dicit. n. q cũ intellect⁹ mãlis hẽat potentiam ad abstrahẽdũ formas a materijs: et itelligẽdi eas qnto magis hz innatũ intelligere ea que sunt primo denũdata a mã. i. substantias abstractas. Sẽsus ẽ: pbauit Themistius intellectũ nostrũ posse cõtinuari itelligentijs: hac ratione: intellectus noster itelligit formas abstractas a materialib⁹ conditionibus: ergo et formas de se abstractas: et ꝯfirmat Cõmẽtator rõnez Themistij: si. n. minus intelligibilia intelligimus: a fortiori magis intelligibilia: cã cur non valeat visus solem intueri est q: est virtus organica vtens corpore vt instrumento: et hec est cã q dixi sepe numero: si intellectus nr põt seipsum intelligere: põt et altiores intelligentias ꝯprehendere: fuit aũt necessariũ vt intellectus nr intelligeret seipm: ne esset nãliter incognitus: nõ. n. pcipit a supioribus intellectibus: nec ab aliqua virtute cognoscitiua. et hoc ẽ q Auer. voluit in de beatitudine aie: oẽ faciens alia esse actu intellecta ab intellectu possibili est magis intelligibile: tale aũt est intellectus agẽs. ¶ Contra vni⁹ nature est tantum vnus modus operandi: intellectus noster intelligit p modum abstractionis a fantasmatibus: ergo nõ poterit intelligere substantias separatas. Solutio ẽ: vnius nature actualis realis et intentionalis ẽ tm vnus modus operandi. Uel recipẽ de nouo vlr ẽ modus peculiaris itellect⁹ nostri. Uel cõcludit h argumẽtũ q itellect⁹ mãl nõ põt itelligere deũ nisi sz q relucet i fantasmatib⁹ creaturaꝝ. dispo nit. n. itellect⁹ hũan⁹ intellectõib⁹ ñ p essentiã ad suscipiẽdas: ꝯseruandasqz intellectiões p essentiaz.

¶ Rursus pbauit idẽ Alexã. ex pte itellect⁹ psectio intellect⁹ in habitu in cãndo ẽ facẽ intellecta in potẽtia intellecta in actu: in intelligẽdo ẽ intelligere tam abstracta qz ñ abstracta. Cõtra h nõ ẽ veꝝ nisi imaginari dicat d abstractis et ñ abstractis vniuoce: et si hec rõ ꝯuincat ꝯ Alex. nõ ꝯ Auer. opz dicẽ Cõmẽtatorẽ voluisse nos posse tm Deũ cognoscẽ vt relucet in fantasmatib⁹. Alexãdrũ aũt vt in seipso: et nõ tm: vt relucet in fantasmatib⁹. apd. n. Auer. itellectões nõ p essentiã faciũt itellectũ hũanuz capacẽ intellectionũ p essentiã. ¶ Itẽ qcqd sit intellect⁹ agẽs: cũ ei⁹ actio sit creare intellecta: intellect⁹ possibil nõ pcipiet abstracta. nõ põt. n. corruptibile vniri eterno: et eẽ principiũ opatõis eterne. neqz pt agẽs eternũ agẽ p instrumẽtũ corruptibile. Sz de his ifra. apd. n. Cõmẽtatorẽ intellect⁹ speculatiu⁹ mediũ ẽ dispositiuũ pro recipiẽdis abstractis que nõ cognoscunt nisi sz q relucent in intellectu speculatiuo. ¶ Ulteri⁹ rõ Auẽpace stat in hoc: intellect⁹ cũ intelligit aut puenit ad simplicẽ qdditatẽ et ht intẽtũ: aut ad hñs qditatẽ: et intellect⁹ põt abstrahẽ: et in tali abstractõe necessario ẽ status ad simplicẽ qditatẽ: g ñ pt puenire ad aliqd qd ñ hẽat qditatẽ: neqz sit qditas: q: illd nihil est. Est aduertẽdũ q positio Auẽpace fuit q itellect⁹ nr nõ solũ põt itelligẽ Deũ in luie nãli sz q relucet i fantasmatib⁹ creaturaꝝ: sz q hita psecta cognitõe d creaturis intellect⁹ nr trãsferret se ad cognoscẽdũ Deũ vt i seipso sine indigẽtia sensuũ: et q sic voluerit declarat: q: Cõmẽtator rñdet ad Alexã. cũ dicit: psectio intellect⁹ mãlis ẽ intelligẽ oia siue abstracta siue nõ: q h nõ ẽ veꝝ nisi hoc nomẽ imaginari dicat vniuoce de abstractis et nõ abstractis: et eodẽ mõ satisfacit ad Auẽpace cũ dic itellect⁹ agẽs pt abstrahẽ pueniẽdo vsqz ad simplicẽ qditatẽ. Dicit q nõ ẽ veꝝ nisi h nomen qditas dicat vno mõ de abstractis et nõ abstractis sed certũ ẽ q ista rñsio ñ ẽ ꝯ eos si posuissent Deũ cognosci a nobis tm vt in fantasmatib⁹ relucet: q: tunc caderet sub imaginatõe sicut alia: et sic qditas sua esset eiusdẽ rõnis quoquo mõ cũ qditatib⁹ alioꝝ vt ergo Cõmentator ꝯcludat volo ipm tenuisse abstracta intelligi cõcurrẽtib⁹ itellectõb⁹ ñ p essentiã. ¶ Dubitat plus elõgat pria itelligẽtia ab intellectu nro qz itellect⁹ nra cogitatiua: sz cogitatiua nõ pt cognoscere intellectũ humanũ: ergo nec itellect⁹ human⁹ primã intelligẽtiã cõprehẽdere poterit. Dico primã intelligentiã et intellectũ nrm fore eiusdẽ generis: at itellectum et cogitatiuam diuersorum. Sed his relictis. Tandem mens Auerrois explicanda est.

¶ Aduertẽdũ prio: audit intellect⁹ in pñti Cõmẽto vt noiat oẽz itellectũ pricipiãtẽ aliquã opationez in

nobis: ⁊ hac rõne sunt duo itellectꝰ in nobis: agens ⁊ possibilis: quoꝝ alter abstrahit: alter itelligit ⁊ recipit. Cõtra supra. 21. itellectui nr̃o due demandant opatões: formari. s. intellectõe ⁊ cõponẽ ⁊ diuidere: quaꝝ vna dr̃ actio: alia passio: ergo abstrahere non ẽ opatio itellectꝰ nostri. Dico qꝫ. 21. sumabat itellectꝰ pro itellectu possibili tm̃: cui dicte cõcedũt opatões: qre distictio tollit oẽm ambiguitatẽ. Itẽ: si abstrahẽ attribuit itellectui nr̃o: itellectꝰ agẽs nõ erit Deus: principalissima. n. opatio itellectꝰ agẽtis ẽ abstrahẽ. Dico intellectũ diuinũ esse intellectũ nr̃m quatenꝰ intellectꝰ noster pficit p agentẽ: cui itellectui agenti vt nobis attribuit ꝯuenit abstrahere ⁊ pficere itellectuꝫ possibileꝫ: ipsi deinde absolute ꝯsiderato multe alie opationes debent a methaphysico speculande.

Rursus sciẽdũ ẽ: itellectũ possibileꝫ vt h abituatũ: nõ idigere bñficio intellectus agẽtis abstrahẽtis. Cõtra itellectꝰ agẽs ẽ agẽs nãle ergo eodẽ mõ illuminat semp fantasmata. Dico itellectũ agentẽ semp illustrare: intellectꝰ tñ possibil' habituatꝰ itelligit: ac si itellectꝰ agens nõ illustraret.

Iterum vt ꝯtẽtis in dictis Auer. dicebat sup 20. itellectꝰ possibilis pꝰ nobis copulat qꝫ agẽs: hic ꝟo affirmat: actõeꝫ q̃ ẽ creare itellecta priorẽ eẽ in nobis qꝫ sit actio q̃ ẽ itelligẽ. Distictio ꝟ copulatõe itellectꝰ possibil' corpi humano fm nãm ⁊ opatõeꝫ remouet oẽm appentẽ ꝯdictioneꝫ.

Item notãdũ ẽ: itellectui possibili cõposito ꝯpositõe cũ his nõ ex his demãdat opatio absolute nõ ꝯparãdo ipsuꝫ huic vel illi: ⁊ respectu sortis vel Platonis: ⁊ absurdũ ẽ fateri itellectõeꝫ a qua hõ nõ denominet intelligẽs: vt putant moderni volentes intellectũ nostrũ hr̃e ptãteꝫ itelligẽdi seipsuꝫ per essentiã ꝓpriã: vt est infimus intellectuũ.

Amplius noticie incõplexe ex qbꝰ oritr pꝛimũ pricipiũ cõplexuꝫ stat qꝫ etернali isormẽt itellectũ coadiuuãtibꝰ diuersoꝝ hoium fantasmatibꝰ: ⁊ ita habemꝰ pꝛia pricipia cõplexa nescientes vñ veniãt: ⁊ hec est cã qꝫ Cõmentator dixit Cõmẽto. 5. itellectũ possibileꝫ nũqꝫ eẽ denudatuꝫ a primis formatõibꝰ ⁊ primis ꝓpõnibꝰ. Cõtra in ꝟ somno ⁊ vigilia pr̃e ꝓpõnes acqrunt. Dico qꝫ lꝫ pr̃e ꝓpõnes perpetuent: põt tñ esse qꝫ nõ perpetuetur.

Vlterius itellectꝰ possibil' ꝯsentit pricipijs solo lũie itellectꝰ agẽtis: iõ ad ea ẽ iterior rõ. pꝛio posterioꝝ capite. 9. ⁊ sunt ꝓpõnes q̃si mãa ⁊ q̃si instrm itellectꝰ agẽns: intellectꝰ agẽs est q̃si forma ⁊ q̃si efficiẽs: assentit ⁊ itellectꝰ ꝓpõnibꝰ voluntarijs. i. ꝯclusionibꝰ q̃ sic dicunt: qꝛ discursum sequũtur: est aũt liber hõ: qꝛ discurrit: at ꝓducũt noticiaꝫ ꝯclusionis noticia p̃missaꝝ ⁊ itellectꝰ agẽs. scia eniꝫ nr̃a cõplexa cãtur a rebꝰ. 12. metha. 51. qꝛ ab añcedente ⁊ itellectu agẽte. Uerũ dubitat nũqd itellectꝰ agens sit forma ⁊ actꝰ itellectꝰ speculatiui. Dico qꝫ itellectꝰ agens ẽ forma ⁊ actꝰ illiꝰ cui vnit in esse reali ⁊ spũali: vnit pꝛio mobili sꝫ eẽ reale: itellectibꝰ depẽdẽtibꝰ in eẽ itentõali. Sꝫ itellectꝰ speculatiuꝰ. i. intellectio nõ p essentiã facit itellectũ nr̃m capacẽ ⁊ receptiuũ itellectionũ p essentiã: ergo ꝯstat vnitas q̃ cõsurgit ex itellectu speculatiuo ⁊ itellectu agẽte.

Preterea itellectꝰ agẽs ẽ forma intellectus speculatiui: cũ ambo sint in itellectu possibili: ⁊ agens sit p̃stantior speculatiuo: p̃paratio ẽt ⁊ dispositio ad cãm reducit mãlem: est ⁊ forma intellectus possibilis: quando ab eo intelligitur. efficitur. n. Deus intellectio ⁊ amor itellectꝰ possibil': ẽ ⁊ forma hois: quia homo mediante illo operatur ante felicitatẽ abstrahẽdo: i felicitate itelligẽdo deuꝫ per eẽntiã dei: vnde nolo deũ itelligi posse p essentiam itellectꝰ possibilis: nec itellectũ possibilẽ posse se intelligere per essentiam propriam.

Rursus diligẽter põdero qꝫ Cõmẽ. cõpat intellectũ agẽtẽ ad obiectũ: sicut luceꝫ ad colorẽ: ⁊ isero corrolarie itellꝫ agẽtẽ regri ex pte fantasmatũ ⁊ nõ ex pte itell's possibil': verutñ lux p̃exigit ex pte medij: nõ ex pte coloꝝ: qꝛ tñ colores ñ mouẽt visuꝫ: nisi exñte medio illuminato: iõ lumẽ qꝺ regrit ex pte aeris ad causandas visiões agẽdo i mediũ ẽ ac si agẽt in colores: itellectꝰ ẽt agẽs agẽdo in obiectũ operat ac si ageret in intellectu possibilem.

Amplius aduertẽdũ: Deꝰ si debeat eẽ itellectio itellectꝰ possibilis regritur dispõ ex pte hois: a q̃ qdẽ dispõe nõ dr̃ deꝰ depẽdẽ: Deũ. n. eẽ itellectiõeꝫ hois ẽ ex abũdãtia diuie pfectiõis: veluti ⁊ theologi arbitrant aiaꝫ itellectiuã ñ pẽdẽ a mã: lꝫ regrant dispõnes ꝯseruãtes eã in mã.

Itẽ ꝯsiderãdũ: ad hoc vt itellecta speculatiua disponãt itellectũ ad recipiẽdũ deũ: regrit depẽdẽtia itellectꝰ specl'atiui a fantasmatibꝰ vniꝰ determinati hois: vñ si esset possibile mltos hoies hr̃e totũ itellm specl'atiuũ: nullũ tñ hoieꝫ eũ hr̃e totũ: tũc itell's ñ eẽt felix: nec sufficiẽter p̃patꝰ ad recipiendũ abstracta.

Iteꝝ cũ hõ icipit eẽ felix icipit itelligẽ itellectũ agẽtẽ p eẽntiã agẽtis: ⁊ opat tũc hõ actõe dei ꝓpria q̃ ẽ itelligẽ deũ p eẽntiã dei: ⁊ qꝛ deꝰ ẽ forma itell'us possibil' ⁊ itellectoꝝ specl'atiuoꝝ: ⁊ semp forma ẽ cognitio mãe: iõ deꝰ ẽ cognitio alioꝝ a se hõ itaqꝫ cũ ẽ felix oĩa deo ꝯprehẽdit: a q̃ depẽdet hõ felix ⁊ celũ. 12. metha. 38. ꝺpẽdẽtia tñ hois felicis tpalis ẽ ⁊ itẽtõalis: celi aũt eterna ⁊ realis: ⁊ põt vocari itell's agẽs itell's ihitu: q̃tenꝰ ipo itelligimꝰ: ⁊ ex hac decl'atiõe isero corolarie modernos errare putãtes hoieꝫ felicẽ eq̃lꝫs potẽtie cũ dõ: qꝛ agit actõe ꝓpa dõ

Preterea successio cadit i acq̃sitõe itellectorũ specl'atiuoꝝ: ⁊ iciaꝝ specl'atiuaꝝ: isormatio itell's possibil' ab agẽte beatifica fit i istãti: ⁊ sicut forma s̃balis educit i momẽto dispões tñ faciẽtes mãꝫ capacẽ forme tẽporanee: ita i ꝓposito penitꝰ idẽ dicat: vñ disponi ex pte itell'us possibilis: ⁊ copulari effectiue ex pte agentis põt eẽ totaliter ⁊ partialiter: perfecte ⁊ imperfecte.

Vlteriꝰ hõ felix ẽ q̃dãmõ oĩa ẽtia: cũ sciat oĩa ⁊ ẽ q̃si deꝰ: ⁊ opat opatõibꝰ diuis: est nãqꝫ deꝰ i eẽ itẽtõali pricipiũ eaꝝ opationũ q̃ꝝ ẽ pricipiũ itell'us recipiẽs ipꝫ: i h̃. n. maxie differt forma mãlis a forma abstracta. Et isero corolarie illos errare q eristimãt hoieꝫ felicẽ eẽ oĩa: qꝛ itelligit deũ itelligẽtẽ oĩa: deꝰ. n. nihil ex̃ se itelligit: ⁊ lꝫ deꝰ itelligẽdo deũ ꝯp̃hẽdat id qꝺ ẽ q̃dãmõ oĩa: ñ tñ itell'it oĩa.

Rursus copulatio ẽ cã itellectõis: ñ ãt itellectõ copl'atõis: vñ p̃suppõit copulatõ itellectõi: ⁊ ñ eꝯ: pꝛiꝰ. n. copl'at agẽs nobiscũ vt abstrahẽs qꝫ icipiat iste hõ itelligẽ: ⁊ iste hõ felix itell'it itellectõe q̃ ẽ etna: q̃ qdẽ itellectio icipit eẽ ꝺ nouo i tellectio huiꝰ hois: ⁊ paulopost dĩnit eẽ itellectio: ⁊ dicebã ãno supiori ꝓhemio p̃mi p̃hoꝝ: ista ꝓpõ ẽ ꝟa sortes felix viuit vita sẽpitna: qꝛ itell'it itellectõe q̃ ẽ deꝰ bñdictꝰ q ẽ sẽpiterna vita: noticia. n. q̃ scit deꝰ p eẽntiã a sorte ẽ felicitas: ẽ itellectio etna: ẽ ipsemet deꝰ vt hꝫ eẽ itentiõale i itell'u sortis: ⁊ denoiat a tali notitia sortes felix: ⁊ itelligẽs itellectiõe eterna.

Postremo

Postremo nãlis: ⁊ diuina pħia: logica ⁊ grãmatica disponũt ad felicitatẽ: mathematicaꝝ disciplinaꝝ exercitio itellꝰ nr̃ ad certissima: manifestissimaq̃ȝ entia pducit: vñ pħemio pmi pħoꝝ: scie mathematice numerãt pp exercitiũ: ⁊.6.metha.pmo: itẽdit p res exercitabiles: scias mathematicas: at morales scie q̃ ad vite nr̃e istõem ptinent ad felicitatẽ dũtaxat p acc̃ns faciũt: qr̃ enꝰ videlȝ itellectꝰ hũanꝰ maximã habȝ cũ virtibꝰ sensitiuis colligãtiã. Et felicitas q̃ ẽ notitia dei itiutiua ñ acqrit p scias speculatiuas: sȝ post acqsitõeȝ eaꝝ acqrit: nãlis nãq̃ȝ diuiaq̃ȝ pħya cognosciti hõ Deũ notitia ↄplexa difficillima: q̃ disponit itellectũ nr̃ȝ ad noticiã dei ĩtuitiuã. Et ñ põt ppetuari error q ↄtigit i diuisiõe ⁊ cõpõne: qm̃ si itellꝰs ve cõponat nõ opȝ illã intellectionẽ eẽ eternã: oritur.n. doctrina ex pexistẽti pmissaꝝ cognitõe. ¶ Dubitat pmo ex dictis i hoc cõmẽto colligi vr̃ hoĩeȝ felicitari nõ posse i hac vita: cum hẽri nõ possint oĩa itellecta speculatiua: Dico ad felicitatẽ sufficẽ ea q̃ i libris Ari. ⁊ Auer. bñ itellecta ↄtinẽt: quos qdẽ puto fuisse felices hac sua felicitate: dicãt alij qcqd velint. ¶ Iteꝝ dubitat sint hoies docti vitiosi: tũc itellectꝰ possibilis erit felix: ñ tñ hõ. Solutio ẽ: q a vtutibꝰ distrahũt sũt pħy dialectici. s. opinãtes tñ: ⁊ nihil pfunde: r̃solute q̃ȝ sciẽtes: ve ãt docti ⁊ sapiẽtes a vtutibꝰ mime seiũgũt. Hec d.36. p oportunitate tpis dcl'ata sufficiãt: neq̃ȝ a pceptore dbet oĩa expectare: sȝ sit igeniũ vr̃ȝ sp applicatiuũ.

Snia. 37. Quicqd ẽ vl' ẽ sensibile vl' itelligibile: aĩa p sensuȝ ẽ quodãmõ oĩa sensibilia p itellectũ oĩa itelligibilia: tãta.n. vniõe vniũt sensibilia sensui ⁊ itelligibilia itellectui q istę ppões ↄcedũt: sensus ẽ sensibilia: itellꝰs ẽ itelligibilia. Sẽsus ẽ sensatio: itellꝰs itellectio. Cõtra aĩa p sensuȝ ẽ sensibilia ⁊ p itellectũ itelligibilia: q̃ sensibilia nõ sũt itelligibilia: si.n. sensibilia eẽnt itelligibilia: aĩa p itellectũ eẽt ⁊ sensibilia ⁊ itelligibilia. Solutio ẽ: est aĩa p sensuȝ sensibilia imediate: p itellꝰm itelligibilia imediate: sẽsibilia remote tñ: qr dicũt ẽtia sensibilia q̃ienꝰ hñt eẽ i sensu: itelligibilia vt hñt eẽ i itellectu.

Snia 38. res quarũ vr̃e sunt eedem: ipse sunt eedẽ in alio mõ sȝ q̃ hñt easdẽ vr̃tes: intellectꝰ igit ẽ itellectũ ⁊ sensus ẽ sensatuȝ: sȝ non ↄcedit q itellectꝰ sit itellectũ nisi qr itellectꝰ ẽ itellectio ⁊ itellectio ẽ itellectũ q̃ sẽsus erit sensatio: ⁊ sensatio existet sẽsatũ. ¶ Rursus forma lapidis ẽ i itellectu ⁊ est ratio cognoscẽdi ⁊ formã lapidis ⁊ totuȝ lapidẽ: ⁊ colligit ex cõmẽto.38. q spẽs itelligibilis nõ distinguit realr̃ a re repñtata p ipaȝ: si aũt itellectus recipet formã lapidis sm̃ eẽ reale: itellectꝰ esset lapis: qr forma sm̃ eẽ reale ↄstituit cõpositũ i determinata spẽ ⁊ facit vnũ suppositũ de pdicamẽto substãtie: talẽ pratẽ nõ hȝ forma sm̃ esse spũale.

Snia. Textꝰ ⁊ cõmẽn.39. oĩa intelligibilia in spẽbꝰ sensibilibꝰ existẽ palã est: nullũ nãq̃ȝ vl'e cõprehẽdimus nisi pꝰ singl'are illiꝰ cogitemꝰ nihil.n. itelligit itellectꝰ sine fantasmate: ⁊ lȝ actꝰ intelligẽdi nõ sint fantasmata: nõ tñ sine fantasmatibꝰ sunt. ¶ Est pmiꝰ attẽdẽdũ: corpꝰ qḋ ẽ genꝰ vniuersalissimũ existit i ipis sensibilibꝰ ñ sm̃ eẽ qḋ hȝ i itellꝰu sȝ hȝ eẽ reale: dr̃ ẽt forma vl'is existẽ i sensibilibus p pdicatõeȝ: facit.n. itellꝰs agẽs vniuersalitatẽ i rebꝰ: pmo de aĩa.8. ¶ Itẽ forme i itellꝰu dicũt itẽtões ⁊ ñ sunt fixe: ⁊ sũt velocis trãsmutatõis: forme i re sunt pmanentes: intẽtões nõ educunt de potẽtia subiecti: forme in re multiplicate hñ educunt ⁊ colligit ex Cõmento spẽs itelligibiles quãtũ ad suũ cõseruari pẽdere a fantasmatibꝰ ⁊ actu cogitãdi: vñ nõ solũ ad hoc vt sint hec spẽs in itellectu sunt reqsita fantasmata: veꝝ ẽt ⁊ q̃ȝtũ ad suũ ↄseruari: aliter hẽent eẽ fixũ. ¶ Iterũ intẽtio itellecta eadẽ ẽ cũ re quã sensus cõprehẽdit in sensato: iõ nõ põt itellectꝰ itelligere sine bñficio sensus: in quo qdẽ forma hȝ esse spũale ñ abstractũ: vbi in itellectu hȝ esse spũale abstractũ: ⁊ hec oĩa palaȝ ↄfirmãt q̃ supꝰ approbata sunt. ¶ Amplꝰ affirmat Cõmentator intellectũ cõponere diuidere ⁊ pmas ppositiones a fantasmatibꝰ dependere.

Digressio.

Inquiratur pro cõplemẽto tertie summe nũqd noticia intellectiua sit certior sensitiua: in pmis vr̃ q sic.8.pħy.26. frustra est q̃rere rõneȝ vbi hr̃ aliqd dignꝰ rõne. Itẽ noticia sensitiua ẽ indepẽdens: itellectiua depẽdens: ergo. ¶ Rursus pp qḋ vnũqḋq̃ȝ tale ⁊ illud magis: sȝ itellectꝰ qcqd intelligit: itelligit fauente sensu ergo sensus erit certior in cognoscẽdo q̃ȝ itellectꝰ. ¶ In oppositũ: itellectꝰ sepe corrigit errorẽ sensus: ⁊ noticia intellectiua pricipioꝝ certissima ẽ: ergo. Neq̃ȝ rões oppositũ ↄuincũt: ad pmã p dignꝰ rõne itelligit sȝ Cõmentatorẽ ↄgregatio oiuȝ sensuũ p quã qdeȝ cognoscit motum eẽ. Certior quoq̃ȝ ẽ noticia sensitiua vniꝰ sensus respcũ vniꝰ obiecti q̃ȝ rõ sophystica: apḋ Scotũ p dignꝰ rõne itelligit Aristo. noticiã principioꝝ. Ad scḋaȝ dico q noticia itellectiua pẽdet a sensitiua occasionalr̃ tñ: ⁊ hec ẽ cã q affirmaui supra itellectũ agẽtẽ cãm eẽ totalẽ pductiuã itellectiõis. Ad tertiã: illa ppõ intelligit in causis p se ⁊ essentialibꝰ ⁊ vniuocis ⁊ adequatis. Hec sunt q̃ de intellectu rõnali peripatetice cõprobanda sunt.

Tex. Cõmen. 40. vsq̃ȝ ad. 59.

Vonia ȝ aie. Pñti summa q̃ est a Textu Cõmẽti.40. vsq̃ȝ. ad.59. differitur de vtute motiua sm̃ locũ: ⁊ snia gñalis iõis summe stat in hoc vt declaret hec ppõ itellectꝰ appetitꝰ: ⁊ appetibile principia existũt motꝰ aĩalis d loco ad locũ: mõ descẽdo ad seriẽ vboꝝ Arist. ⁊ Auer. Snia 40. vtrũ virtꝰ motiua sm̃ locũ sit ps separabilis magnitudie vel rõne: an sit aĩa tota: ⁊ si ps sit aliq̃: vtrũ sit alia q̃daȝ ppria pter eas q̃ dici solent ⁊ eas quas diximꝰ: an istaꝝ aliq̃ vna. ¶ Est aduertendũ: differt aĩatuȝ ab inaĩatis motu: qr aĩata mouent vsus oẽm diaȝ positõis: at inaĩata vna tñ dia positõis agitãt: vñ mixta mouent sȝ motũ corpis simplicis dominãtis mouent nãq̃ȝ mixta vt simplicia: ñ vt ↄposita: ⁊ hec ẽ cã q Auer. hȝ dicere. pmo celi.7. lapidẽ moueri deorsuȝ a forma terre: ⁊ ñ a forma sbali lapidis.

Sententia. 41. Dubitatio ẽ quo nã pacto distiguant ptes aie: qr vident esse quodãmõ ifinite: cũ videant eẽ actꝰ ifiniti vnde due ab antiqs tradebant diuisiones: pma erat: potẽtiaꝝ aie alia ratiocinatiua: q̃dã irascibilis: q̃dã concupiscibilis existit. Secunda fuit potentiarum anime alia ẽ rationalis alia irrationalis. Cõtra: vegetatiua ⁊ sensitiua plꝰ differũt q̃ȝ irascibilis ⁊ ↄcupiscibilis

ergo. Itē potētia vegetatiua neqꝫ ē rōnal̄: neqꝫ irrationalis. Dubitatur qꝛ ex q̄ rōnale ⁊ irrōnale ꝯdictorie opponūt: vr̄ qualibꝫ potētiā aīe sub altero illoꝝ cōtineri. Preterea Aristoteles p̄io ethicoꝝ hāc distinctionē facit sufficiētē. Solutio ē: accipit irrōnale pro ꝯ̄rio rōni: vel ꝑ illo qḋ apt̄ū ē seq̄ rōnē ꝫ nō tñ sequit̄: ⁊ qꝛ de potētijs humanis loquebat̄ in ethicis: hic vl̄r: icirco hec diuisio fuit ibi sufficiēs: ꝫ n̄: neqꝫ accipiebat̄ irrōnale negatiue: qꝛ sic lapis eēt irrōnal̄.

Sententia. 42. Imaginatiua q̄ rōne q̄dē ab oib⁹ ē diuersa: cui sit iungēda: vt sit idē qḋ illa: aut a qua ē seiungenda vt sit alia ab illa magnā ꝑfecto hꝫ dubitationē: maxīe si q̄s seiunctas aīe ꝑtes separatasqꝫ ponat. Insuper appetitiua que ⁊ rōe ⁊ vi alia diuersaqꝫ sine dubio ab vniuersis esse vr̄: ⁊ si ꝺm ꝑdictā diuisionē ꝑtes aīe subiecto distinguant̄ in rōnalem ꝫ ⁊ irrationalem: absurdū videbit̄ hāc a ceteris diuellere ꝑtib⁹. fit. n. ⁊ in ꝑticipe rōnis volūtas: ⁊ in rōne vacante cupiditas atqꝫ ira: qḋ si tres i ꝑtes diuidit̄ aīa: in vnaquaqꝫ ꝑfecto partiū incipit appetit⁹. ℂ Auerrois dicit: virt⁹ principalis nō existit nisi in aīali rōnali: ⁊ nō p̄ncipalis: sicut desideriū ⁊ ira existit in nō rōnali. i. tres inueniūtur appetit⁹: volūtas: cōcupiscibilis ⁊ irascibilis: appetitus intellectiu⁹ est tm̄ vnus: qꝛ intellectus apprehēdit bonū ꝺm vl̄em rōnē boni: hꝫ aūt aīal vnā virtutē appetitiuā p quā ꝑsequit̄ cōueniētia: ⁊ vocat̄ cōcupiscibilis: rursus hꝫ aliam virtutē p quā resistit ⁊ inuehit̄ cōtra volentes impedire ipsuꝫ in desiderato: ⁊ dicit̄ irascibil̄: hn̄t iste due virtutes ꝓprias ꝑsecutiones ⁊ fugas. Desideriū est ꝑsequutio cōcupiscibilis: abhominatio v̇o fuga: at spes ⁊ audatia sunt ꝑtinentes ad irascibileꝫ. Similiter ⁊ timor ⁊ desperatio: ⁊ hec est cā ꝙ inueniūtur quattuor virtutes cardinales: prudētia que ē in intellectu: iusticia in volūtate: fortitudo in irascibili: tēperantia in ꝯcupiscibili ⁊ p̄nti ꝑte tm̄ tractatur de appetitu aīali. 1. phys. 81. Sermo habebat̄ de appetitu naturali: qui non cōsequitur cognitionem.

Circa. 43. ad augmentū ⁊ diminutioneꝫ sequit̄ motus localis quē ꝑducit virtus vegetatiua: inspiratio ⁊ expiratio fiunt mediante motu locali: mēbroꝝ ad illas oꝑationes a natura deputatoꝝ: ⁊ sunt pulmo pect⁹: musculi pectoris: dyaphragma ⁊ tales motus (vt reor) effectiue ꝑducit virt⁹ cordis vitalis: motū localem spirituū ab exteriorib⁹ ad interiora: ⁊ ecōuerso: in vigilia ⁊ somno facit virtus regitiua totius: nūc dūtaxat de principio motus localis ꝓgressiui tractādū ē. Cōtra: augmētatio ē p minima ergo motus localis ē in instāti. Solutio ē: vel p accidens ⁊ p viā sequelle mot⁹ localis ē in instāti: vl̄ nō occupat̄ maior locus p motū localeꝫ: sed ꝑ subitā mutationē: vel auctū ē maius q̄ imediate añ hoc eēt: in nulla tñ ꝓportione maius: ideo occupat̄ maior loc⁹ q̄ imediate añ hoc occupabat̄: in nulla tamen proportione maior.

Sententia. 44. ⁊. 45. nec vegetatiuū: nec sensitiuū sufficiēs est principiū motus ꝓgressiui: ꝓpter plantas ⁊ aīalia iꝑfectissima carētia organis ad motū ꝓgressiuū requisitis. Deus autem ⁊ natura nihil operant̄ frustra. primo celi. 32. ℂ Dicit Auerrois. 45. ⁊ signuꝫ eius est ꝙ generant sibi similia ⁊ habent in sua vita ascensuꝫ ⁊ descensuꝫ idest tempus generatōis ꝫ nāꝫ est equale tempori corruptōis: qꝛ ip̄o accessus ⁊ recessus sunt equalia: a p̄ncipio. s. capricorni vsqꝫ ad p̄ncipiū cācri: ⁊ a principio cācri ad p̄ncipiū capricorni. ℂ Iteꝝ ait: dh̄et scire ꝙ nō vtit̄ loco cōicātie in destruēdo has virtutes esse motiuas: nisi ita: qꝛ suū q̄siꝫ ū ē cā ꝓpiqua motus: ⁊ si nō: tūc sensus est vna causaꝝ isti⁹ motus: sed cā remota. i. sensus est cā q̄dem motus ꝓgressiui remota tñ: nō ꝓpinqua. ℂ Dubitat̄ ꝯ hanc rationem Aristotelis q̄ stat in hoc: nullū organū mot⁹ ꝓgressiui nā dedit plantis ⁊ brutis iꝑfectis ḡ i illis nō reperit̄ v̇tus motiua ꝺm locuꝫ: ⁊ ē rō Aristo. 2. celi. 50. ꝓbātis stellas nō hēre virtutē ꝓpriā motiuā: qꝛ nulluꝫ organū nā cōcessit stellis. Contra: grauia ⁊ leuia nō egent organis ad hoc vt localit̄ moueant̄: neqꝫ celi: ergo potuerūt plāte ⁊ bruta imꝑfecta hēre virtutē motiuā ꝺm locū sine organis: sil̄r ⁊ stelle. Solutio ē: celi ⁊ elemēta nō indiguerūt organis: qm̄ celi determināt sibi locū in quo sunt: elemēta in quē nāliter feruntur: aīalia aūt indigēt organis: qꝛ nō sunt determinata magis ad vnā differētiā positionis q̄ ad aliam: similiter ex iteratiōe stelle ad esse in oriēte ⁊ occidente organis stelle indiguissent si habuissent ꝓpriam virtutē motiuam.

Sentētia. 46. Intellect⁹ speculatiuus nō est principiū motus localis: cuꝫ nō dicteret aliq̄d esse fugibile aut ꝑsequibile: imo pōt apphēdere rē aliquā terribileꝫ aut delectabilē nullo sequēte gaudio aut timore: vt euenire solet ī̄spicienti picturas: ⁊ cū possit itellect⁹ res oꝑabiles speculatiue considerare erit ideꝫ intellect⁹ practic⁹ ⁊ speculatiuus: ꝺm ꝙ ꝓpō cui ꝯsentiet practica existet vl̄ speculatiua: ē aūt ꝓpō practica illa p quā hō dirigit̄ in op⁹ speculatiua v̇o hō nō dirigit̄ in operationes.

Sentētia. 47. Intellect⁹ practic⁹ nō ē principiū mot⁹ localis: cuꝫ incōtinēs ⁊ medic⁹ nō semp obediāt rōni: sepe. n. numero appetitus nō obtēpat rōni: ergo ali⁹ est motor p̄ncipalis actionis illarū actionuꝫ que agunt̄ p cognitionem ⁊ artē: ⁊ si nō: cōtingeret vt oē hn̄s cognitionē alicui⁹ operationis nō ageret nisi illā rem quā scit: ⁊ hoc est falsum: qꝛ pōt regulari appetitu.

Snīa. 48. Quia abstinētes nō operant̄ ꝫ appetitū sed ꝺm rōnem: appetitus nō est principiū sufficiēs motus localis: ꝫ tale principiuꝫ erit itellectus ⁊ appetitus audiēdo p intellectū oēm virtutē cognoscitiuā. ℂ Dubitat̄ qꝛ potētia motiua organica est principiū adequatū motus progressiui ergo: solutio est: hec ꝓpō intellectus practicus ⁊ appetitus sunt principiū motus ꝓgressiui: intelligitur sic: ad actus istaꝝ potētiaꝝ potētia motiua exequit̄ actū suum: ideo vocent̄ principia precia ⁊ nō ꝓprie ꝓductiua motus ꝓgressiui.

Sententia. 49. appetibile p̄io mouet intellectū sub rōne boni vl̄ mali: ⁊ ad talē cognitōeꝫ seq̄t̄ desideriū vl̄ odium. ℂ Dicit Auer. p̄io: oꝑatiu⁹ differt a speculatiuo fine: finis. n. speculatiui ē scire tm̄: oꝑatiui āt oꝑari. Sēsus ē: quia hitui speculatiuo nō correspondent nisi act⁹ elicit⁹ ñ directiu⁹ praxis: ⁊ hitui practico rñdēt duo act⁹: elicitiuus s. ⁊ direct⁹: icirco ꝯcedēdū ē quēlibꝫ hitū practicuꝫ a q̄libꝫ speculatiuo fine ꝓprio discerni. ℂ Itē ait: itellect⁹ qñ ꝯprehēdit aliq̄d desiderabit p sciaꝫ: ⁊ mouebit p desideriū: necesse ē vt ip̄e itellēs sit mouēs ꝫ ꝙ ē desiderās ñ ꝫ ꝙ ē ꝯprehēdēs neqꝫ ꝫ ꝙ desideriū ē alia v̇t⁹ ab itellu q̄ ē ēt mouēs: ḡ palā ē volūtatē ⁊ itellectū idē eē re: ⁊ actualē cōprehēsionē non esse causam

ĩmediatã mot⁹:cũ itellect⁹ moueat quatẽ⁹ ẽ deside
rãs ⁊ nõ vt ẽ cõprehẽdẽs:si igit forma fuerit imagi-
nata ex cogitatiõe: tũc mot⁹ attribuet itellectui opa-
tiuo:⁊ si ñ fuerit ex cogitatiõe:tũc attribuet ipi virtu
ti imaginatiue.

Sentẽtia. 50.intellect⁹ ⁊ ṽt⁹ desideratiua
mouet sʒ q̄ sũt vnũ:⁊ lʒ itellect⁹
itelligat sine volũtate ⁊ fantasia sine desiderio:tñ nõ
mouẽt ṽtutes cognoscitiue nisi determiate p appeti
tus:vñ appetit⁹ quo ad latitudinẽ eẽndi sũt posterio
res ṽtutib⁹ cognoscitiuis sensu.s.⁊ itellectu:sunt tñ
priores sʒ latitudinẽ opandi ⁊ maxie i motu pgres-
siuo.¶ Dubitat prio:saltatio: cãtatio: citharizatio:
ↄfricatio barbe siũt ab hoie:quoꝝ tñ cã ñ ẽ appeti-
bile.Dico ad oẽs istos mot⁹ appetibile ↄcurrere vł
ↄcurrisse.Itẽꝝ si qs moueat ad studẽdũ: vt notitiã
Dei adipiscat:ñ mouet tũc ab aliq̃ appetibili.Dico
finẽ acgrẽdũ moue metaphorice tãq̃ appetibile:⁊
cõcludo vlr verũ esse intellectũ ⁊ appetitũ princi
pium esse motus localis.

Snia. 51.stat i ħ:rect⁹ ẽ ois itellect⁹ pricipioꝝ:
appetit⁹ ñ ois rect⁹:q ⁊ a bono ṽe bono
⁊ a bono appenti moueri sepe solet:nõ appetit⁹ semp
mouet nõ itellect⁹.Ceteꝝ nõ oẽ bonũ mouet appe-
titũ.nã bonũ cõe oib⁹:vł bonũ simplr ⁊ semp:vł bo
nũ laudabile ab oib⁹ desiderat:ñ mouet ẽt appetitũ
bonũ vlr acceptũ:sed solũ bonũ pticulare qd cadere
põt in opatiõe nr̃a ⁊ vocat bonũ agibile ⁊ ↄtingens.
¶ Dubitat q: vr̃ itellectũ practicũ nõ eẽ pricipium
opatiõis practice:domificatio ẽ opatio practica ⁊ fit
a domificatore vel arte existẽte i eo:⁊ nõ ab itellectu
practico.Rñdeõ q itellect⁹ practic⁹ vt vnit habitui
morali:medicinali artificiali est cã mediata opationũ
practicarum:habitus imediata.

Snia. 52.Multo pl'es repiunt potẽtie aie q̃ p
ãtiqs fuerit assignate:nutritiua: sensibił
itelligibił:cogitatiua.¶ Dubitat an ṽt⁹ appetitiua
sit cognoscitiua:vr̃ q sic:cũ eligat bonũ:refutet malũ
electio aũt ẽ act⁹ cognoscitiu⁹.Rñdeo q appetit⁹ ñ ẽ
ṽt⁹ cognoscitiua:pp tñ maximã ppinqtatẽ itellect⁹
cũ volũtate ⁊ sensus cũ appetitu:necnõ pp subitã ⁊
mutuã actuũ illoꝝ sequellã multi nõ pñt discernere
dr̃iam iter virtutes cognoscitiuas ⁊ desideratiuas.

Snia. 53.aia ↄcupiscibilis mouet ad rẽ q̃ est in
actu voluptuosa:aia aũt rõnalis multo-
tiens phibet:⁊ ħ pp nocumẽtũ futuꝝ ⁊ multi existi-
mant q res pñtis voluptatis ẽ voluptuosa simplr ⁊
nũq̃ ↄtristabilis: q: virt⁹ ↄcupiscibilis nõ ispicit
ↄtristationẽ cõtingẽtẽ in futuro.¶ Dubitat vtrum
appetit⁹ in nobis possint eẽ pugnãtes adinuicẽ.vr̃ q
nõ: tũ q: obiecta appetituũ solũ rõne distinguũt: g̃
⁊ ipi appetit⁹:tũ q: posset idẽ aial moueri ⁊ qescere:
dato q appetit⁹ i sorte eẽnt equales:⁊ vn⁹ ad qeteꝫ:
alt ad motũ iclinaret.In oppositũ ẽ Aristo.sunt eim
appetit⁹ ↄrij quotiẽs cupiditas rõni aduersat: neqꝫ
rões ↄcludũt.Ad primã dico obiectuꝫ volũtatꝫ vni⁹
eẽ obiecto appetit⁹ sensitiui.Ad scdaꝫ dico q sortes
ñ mouebit ad.A.nec ad.B.stãte eq̃litate appetituũ
⁊ si altero iclinet moueri:altero qescẽ:qeset sortes
q: sufficit ad qetẽ pportio eq̃litatꝫ:ad motũ reqrit p-
portio maiorꝫ iequalitatꝫ.¶ Iteꝝ dubitat nũq̃d ma
litiã volũtatꝫ ⁊ necessario ⁊ semp p̃cedat error i rõe.
vł q sicut act⁹ volũtatis p̃supponit actũ itellect⁹ i g̃ er-
ror errorẽ:q: sicut act⁹ ad actũ:ita error ad errorem:
sunt.n.voluntas ⁊ intellectus potentie essentialiter

ordinate. Item.3.ethicoꝝ capite.3.ois malus igno-
rans:ergo.In oppositũ: nõ omne peccatũ ẽ ex igno
rantia ergo.Itẽ cõtingit aliquẽ cõmittere aliqd sce-
lus qd scit esse scelus:tñ dat manus sceleri. cuꝫ ipse-
met fateatur se male facere ⁊ corde ⁊ ore.¶ Rursus
scientes pñt in opposita:⁊ Auerrois sepe conquerit
q multi docẽtes phiam sint pessimi. ¶ Pro expedi-
tione quesiti dico prio q iordinatio que ẽ in fornica-
tione põt absolute ⁊ p se cõsiderari ⁊ ẽt vt ẽ cõiuncta
delectatiõi ⁊ multis alijs cõmoditatib⁹ que apparẽt
in opere fornicario.Dico scdo q fornicatio ⁊ alia in-
ordinata mouẽt appetitũ vt hñt esse cõiunctuꝫ dele-
ctatiõi ⁊ alijs voluptatib⁹ existẽtib⁹ in actu venereo.
Dico tertio q malitie voluntatis semp ãnectit error
intellect⁹:qlibet.n.in seipso experit q sicut qs i amo
re carnali efficit:sic in iudicio puertit.nihil.n.bñ cer
nit amor:vñ intellect⁹ dicit prio istã ppõneꝫ:fornica
tio ẽ delectabilis tñ fugiẽda:volũtas allecta dlecta-
tione inficit:⁊ infecta puertit iudiciũ rõnis ⁊ iperat
intellectui vt ↄsideret fornicatiõeꝫ quãtuꝫ ad delecta
tionẽ ⁊ alias cõmoditates in fornicatiõe reptas:⁊ ħ
est cã q ois peccans peccat aut p ignorãtiã:aut igno
rans.Dico vltio q stat aliquẽ scire vlia pricipia pra-
ctica:⁊ circũstatias istas cũ qbus opat: idebitas non
scit esse: quia nõ ↄsiderat. nullus.n.ad malum respi-
ciens opat:hic dictis clara ẽ vltimata q̃siti resolutio:
sed de his ad phiam moralem tractare spectat.

Sententia. 54.appetibile ẽ primuꝫ mouẽs
imaginatiõeꝫ:⁊ intellectiõeꝫ:⁊ ẽ
ñ motũ:organũ ⁊ virt⁹ appetitiua mouẽt mota:aial
mouet ⁊ nõ mouet:ergo erũt quattuor q̃ cõcurrunt
ad motũ pgressiuũ causandũ:appetibile:potẽtia ap-
petitiua:aial:⁊ organũ mot⁹.¶ Est aduertẽdum.2.
caplo d̃ scd̃a orbis:aialia subcelestia ↄponunt ex plu
rib⁹ motorib⁹ ⁊ plurib⁹ motis:aialia autẽ celestia ex
vno motore tñ ⁊ vno moto.¶ Dubitat q: hõ nõ vr̃
cõponi ex duob⁹ motorib⁹ ⁊ totidẽ motis:cũ intelle
ct⁹ possibilis sit penit⁹ imobilis:ex quo nõ ẽ causat⁹
⁊ educt⁹.Dico q moto corpore ab itellectu possibili
possibile ẽ artẽ iexistẽtẽ itellectui moue:cõcurrẽte tñ
amore appetibilis extrisec:⁊ tũc mouet intellectus
possibilis p accidẽs:vñ sicut De⁹ existẽs ars vlis in
mẽte itelligẽtiaꝝ mouens eaꝝ celos eas mouet:ita
ars inexñs aie nr̃e mouẽs corp⁹ iformatũ intellectu
possibili mouet itellectum possibilẽ p accidẽs tñ.Sꝫ
hec rñsio ñ satisfacit: posset cõcedi corpa celestia alia
a prio ↄposita eẽ ex duob⁹ motorib⁹ ⁊ duob⁹ motis:
quare dico expedite ⁊ resolute q appetibili cõcedit
mouere:qñ hʒ aliud eẽ in aia:aliud ex qñ idẽ: nihil
ab eo ppꝛte dr̃ moueri:⁊ iste locus eget ↄsideratiõe.

Sententia. 55.nũc in suã dicam⁹ id qd mo-
uet vt instrm:ibi ẽ collocanduꝫ
vbi idẽ pricipiũ rõnẽ finisue subit: vt in cardine fit.
hic.n.cõuexũ ⁊ ↄcauũ.ẽ:quoꝝ alterũ finis: alterum
principiũ ẽ:quapp alterũ qescit:alteruꝫ mouet:sunt
rõne quidẽ diuersa:magnitudine vero nõ separant:
vniuersa nãqꝫ pulsu tractuqꝫ mouentur: iecirco opꝫ
perinde atqꝫ in circulo aliqd manere ⁊ hinc incipere
motuꝫ.¶ Dicit Auer.primo.ois motus cõposit⁹ ex
attractiõe ⁊ expulsione necesse ẽ vt principiũ a quo ẽ
expulsio sit finis ad quẽ ẽ attractio:⁊ ideo dixit: sicut
motus gyratiu⁹. motus.n.gyratiuus cõpositus est
ex attractione ⁊ impulsione:manifestũ est qm̃ quãdo
pars dextera mouetur a nobis ⁊ sustentati fuerimus
sup sinistram:tunc quedaꝫ partes illius partis erunt

motu ꝓprio: Sensus est: cū vnū celi sit tm̄ vnꝰ motus: cū aliq̄li diuersitate: ⁊ tm̄ faciat diuersitas apd̄ Cōmētatorē: quātū motꝰ apud mathe. id pōt dicere Auer. planetas moueri pluribꝰ motibꝰ .i. vno motu cū diuersitate: ⁊ ꝓbaui ānō superiori. 8. phyſi. 52. planetas pluribꝰ motibꝰ re distinctis moueri nō posse: vñ ꝯtētio est inter nālez ⁊ mathe. si. n. nāli phye cōsentire voluerimꝰ fatebimur nullū corpꝰ celeste eē excētricū: ꝑ celi. 5. 18. 78. 2. celi. 32. 35. 62. 12. metha. 45. nō pt. n. motꝰ circularis eē circa aliud q̄ꝫ circa cētrū totiꝰ respectu cuiꝰ simplicitas motuū corpoꝝ simplicū dignoscit: ꝑ celi. 6. 8. sentiemꝰ insup firmamētuꝫ eē primū mobile realr: cū. n. celū sit pp stellā: vbi nō erit stella ibi nō erit celū: sꝫ supra celū stellatū nō est stella: g̃ supra celū stellatū nō est cellū. 5. metha. 22. ꝑ celi. 91. 96. 12. metha. 34. 44. 2. celi. 26. 35. 62. 68. ⁊ stabilito firmamēto ꝑ mobili certissimū erit ipm tm̄ vno motu moueri ab oriēte. s. in occidētē ꝑ meridiē: a prīa intelligētia imediate effectiue ⁊ finalr. 2. celi. 69. 70. 97. Et cū ex nāli: diuinaq̃ꝫ phya palā sit ꝑmā intelligētiā nō ꝯcurrere effectiue remote tū ad motū planetaꝝ nisi ꝑ q̄ꝫto intelligit ab itelligētijs medijs icirco nō potuerūt planete pluribꝰ motibꝰ re distinctis circūuolui: ponit itaq̃ꝫ phs nālis motuū celestiū colligātiā: ⁊ aialiū octo celestiū cōplātatiōeꝫ ⁊ catenā eādem nobilissimā eē ex aiaꝝ celi vinculo ⁊ ligamēto spirituali: amat enim ⁊ intelligit inferior intelligentia superiorem ꝑ essentiā superioris: ⁊ potest prima intelligētia in esse intētionali principiare motū qualem principiabat in esse reali. Si vero mathematicis credendum sit: nō erit firmamentuꝫ primū mobile: compertuꝫ enim est stellataꝫ sphērā tres motus habere: ab oriente videlicet in occidentē: ⁊ ab occidente in orientēꝫ: ⁊ accessum vel recessum a meridie vel ad meridieꝫ. Compertū est etiaꝫ polos octaue sphere nō esse eos sup. quibus fiat motus diurnus. Poli enim firmamēti variantur Polis motus diurni penitus inuariatis: ⁊ huic sentētie videtur fauere Auerrois. 2. celi. 61. 2. de generatione. 60. 4. phyſicorum. 45. Mouebūtur ⁊ planete pluribus motibus re distinctis: ab oriente. s. in occidentem motu diurno: ⁊ ab occidente in orientem motu proprio ⁊ a propria intelligentia: ⁊ huius sentētie videt̃ esse Auerrois presenti Cōmento. ⁊. 8. phiſicorum. 52. 2. celi. 16. 33. 35. 58. 63. 69. 70. Non erit etiā omne corpus celeste concētricum mūdo. Sed apud mathematicos quos imitatur Albertus magnus dabuntur excentrici: ⁊ epicicli: sunt enīꝫ stelle errantes aliquādo terre propinquiores: aliquando remotiores: ⁊ sepenumero apparent notabiliter maioris quātitatis q̄ꝫ prius: ⁊ interdum eclipsis est diuturnior: interduꝫ impedit̃. Sūt ⁊ planete stationarij. Directi: retrogradi: ⁊ iste apparentie saluari nō possunt sine excentricis ⁊ epiciclis: ⁊ q plus est huius sentētie videtur esse Auerrois primo metheoroꝝ dicens: necessitamur ponere excentricū propter inequalitatem motus solis in zodiacoieum in vna eius medietate velocius: tardius vero in alia moueat̃: ⁊. 2. celi. 32. forte inquit Auerrois impossibile est inuenire astronomiaꝫ conuenientem esse huic quod apparet de luna sine orbe excentrico: hec sunt inter naturaleꝫ phm ⁊ mathematicuꝫ manifesta discrimina.

Sententia. 58. Sola ratio practica mouet imediate hominē ad fugā vel ꝓsequutionē: ⁊ dicit Cōmentator q virtꝰ apprehensiua particularis q̄ñ mouet mouet̃: vlis ꝯprehēsiua nō mouet̃: lꝫ moueat: forme. n. abstracte cū nō sint ꝯstitute inesse ꝑ subiectū sunt penitꝰ imobiles. 1. de aia 65. ¶ Cōtra. 4. phyſi. 32. scientia ē trāsmutabilis sm̄ locū: cū subiectū in quo ē moueat̃: ergo intellectꝰ nō mouet̃ motu locali ꝑ accidēs. ¶ Solutio ē Auer. extēdit nomē sciētie ad cognitionē sensitiuā: vl̃ dico q intellectꝰ mouet̃ ꝑ accidēs improprie tñ: veluti ⁊ intelligētie medie: vel ꝑ esse in intellectu nō efficit̃ res mobilis aut imobilis: celū. n. mouet̃. Deus tñ q ē in ipso nō mouet̃: intelligētia quoq̃ꝫ depēdēs mouet̃ ꝑ accidēs rudiuscule: tñ Deus q ē cognitio eaꝝ nō mouet̃: ⁊ hec ē cā q Auer. 8. physicoꝝ. 27. nō dixit oīa q̄ sunt i moto moueri: sed dixit: illa q̄ mouent̃: q: sunt in moto mouent̃ ꝑ accidens. Hec sunt q̄ de virtute motiua sm̄ locū Aristoteles disseruit.

¶ Tex. Cōmenti. 59. vsq̃ꝫ ad. 68.

Ecesse est igitur. Presenti summa q̄ est a textu Cōmēti. 59. vsq̃ꝫ ad. 68. ostendit Aristoteles finē oium virtutū anime ⁊ que sit pp necessitatē: ⁊ q̄ pp melius: sentētia. 59. Celū ē animatū. primo celi prio. 12. methaphyſice. 41. primo capitulo de sba orbis: ⁊ solū viuū ē nutribile qd̄ habet animam a generatione vsq̃ꝫ ad interitum: viuentibus ergo que accrescūt atq̃ꝫ decrescūt necesse est inesse potentiam nutriendi. ⁊ dicit Cōmentator q causa crementi nihil aliud est q̄ꝫ nutrimentum: est enim augmentuꝫ perfectio nutrimenti inquātum in nutritione plus restauratur q̄ꝫ sit deperditum: ⁊ intantum est perfectio nutrimenti: quia fit a perfecta nutricatione. Uerum quia inter augmentum caloris ⁊ decremētum datur quies media colligit̃ etas consistentie que durat per aliquod tēpus in quo humidum inuenitur perfectissimū caloris pabulū: hac etate viuens perfectissime sentit: discurrit: itelligit: est ⁊ hac etate humidum radicale consumatissimuꝫ ⁊ pro vita ⁊ pro exercendis operationibus: recedens ⁊ a nimia siccitate ⁊ humiditate: quare qui augetur ⁊ decrescit absolutus nō habet operationes: in hoc humiditatis: in alio magna est siccitatis copia: ⁊ cuꝫ humidum semper deperdatur ⁊ restauretur contine siccius minime humidius restaurari dicitur: aliter vita hominis posset perpetuari: tollerētur q̃ꝫ etates consistentie ⁊ diminutionis: vnde imaginor q primo desinat suctio per humidi radicalis terrestrificationem: ⁊ primum non esse desitionis etatis augmentatiue est primum esse etatis consistentie: postmodum a calore naturali calor equalis in gradu producitur: tandem remittitur calor in gradu: ⁊ tunc est etas diminutionis: ⁊ primum non esse etatis ꝯsistētie ē primum esse etatis vltime.

Sententia. 60. omne animal ē animal per sensum: loquendo de animalibus que non suscipiunt speciem non in materia: qua limitatione excluduntur corpora celestia sm̄ Cōmētatorem: quorū materia in potentia non est pars: alij excludunt mixta inanimata. ¶ Amplius Cōmētator format in calce Cōmenti hanc consequentiam: natura ociose ageret si celum haberet sensum: quia cū sensus petitur propter salutem celo non indigente saluari

n sensu frustra dabif sensus celo: ꝛ propter hoc non immerito reprehēditur Auicēna. 2. celi. 78. arbitrans celuȝ habere sensum: hoc idem dictū est. 2. de anima 35. ¶ Contra: si omne animal est animal per sensuȝ: nō esset animal pfectum vere cōtinuū: cuȝ vna pars habeat sensum: ꝛ alia nō. Solutio est: Cōmētator ꝑ physicorum. 17. vocat animal cōtiguū nō cōtinuuȝ: ꝛ causa est vt reor. vel q: motus progressiuus nō est vnus: vel q: in animali ponuntur diuerse forme partiales: posset tñ concedi animal pfectum esse continuum ratione vnius forme vltimate:

Sententia. 61. Soluit Aristoteles q̄ōnem an possit viuere aial sine sensu ꝛ dicit animal corruptibile siue sit manisuū: siue nō: absqȝ sensu viuere non posse: ꝛ si queraf ratio quare celum sensuȝ nō habeat: respondet celū nō hēre sensum pp melius esse anime: neqȝ pp melius eē corporis. vnde si celum haberet sensuȝ propter melius eē anime: tunc celū aut aia illius melius cogeret habēdo sensuȝ q̄ȝ nō habēdo ipsum: hoc aūt est falsum: q: vt dicit Cōmentator: sensus impedit intellectuȝ in maiori parte: hinc est q. 7. physicoꝝ. 20. dr: in q̄escēdo ꝛ sedēdo fit aia sciens ꝛ prudēs: a passionibus. s. sic sensitiue ꝛ cōcupiscibilis: q̄ sepe vigēt: sensus ēt sunt virtutes corpee vtentes spiritu in suis operationibus q facilē est resolubilis: ꝛ hec est cā q dicebā ꝑ de aia. 12. intelligere intelligētiaꝝ celestiū esse operationeȝ penit9 abstractā. Ceterū nō iuuat additio sensus ipm corpus celeste: q: sensus est cā q res corrūpanf cū psupponat māȝ in potētia principiū corruptiōis: quare cōmētuȝ in principio sic dȝ legi: cū illud corp9 nō est remanēs sȝ gñabile ꝛ corruptibile: at vero simplex: quare non habebit: ꝛ iste Textus cōmenti. 61. indiget consideratione.

Sententia. 62. 63. 64. necesse ē omne aial mortale hēe tactū ꝛ gustū ꝛ nō alios sensus. illi. n. duo sunt sensus alimēti: vt dictū est. 2. de aia. 28. ꝛ est veꝝ oē corp9 sublunare eē tāgibile: 2. de aia. 117. ¶ Dubitaf visum maxie diligim9 ergo est magis necessari9 q̄ȝ tactus: iteȝ dī mō gustū esse necessariū aiali: mō nō. Solutio est. tactuȝ diligim9 quo ad vitā: visuȝ vero quo ad doctrinaȝ: ꝛ distinctio de gustu pfecto ꝛ impfecto soluit apparētes cōdictōes in dictis Aristotelis ꝛ Auerrois.

Sententia. 65. Dū imutanf sensus media reqsita nō mouenf localr veluti mouenf in alijs motib9: illa ē spūalis: cetē reales existunt: vñ color in visione est mouēs nō mot9: aer mouens ꝛ mot9: visus motus nō mouēs: spēs. n. visibiles sunt in medio veluti i defferēte ꝛ indigēt sensus oēs medio intrinseco vel extrinseco: ne fiat trāsit9 ab opposito ad oppositū sine medio: tactus ꝛ gust9 indigent medio intrinseco p se extrinseco p accidēs: alij tres sensus indigēt medio extriseco p se. ¶ Ampli9 lȝ intētiones recipianf in medio non tñ educunf de potētia medij: forme. n. itētōales fiūt subito ꝛ in istāti in subiecto ñ resistēte illis: ꝛ hec ē cā q sepenūero dixi. 2. de aia lumē eē formā itētōalē ꝛ ipȝ nō educi d potentia subiecti: aliter mā lune esset trāsmutabilis ad formā. ¶ Dubitaf relicto q visio fiat p int9 susceptōeȝ an in oī alteratōe mouēs ꝛ motū sint simul: vr q nō: tū q: corpus illuminosuȝ illuminat partē medij distātē: tuȝ q: sol alterat hec inferiora: tuȝ q: magnes alterat ferrū distans nō mediū: tū q: mulieres malefice alterāt hoīes ad magnā distātiā. In oppositum est Aristo. 7. physicoꝝ. 12. Solutio vera est: alterans totale ꝛ alteratū totale sunt simul: ꝛ. 2. celi. 42. voluit Auerrois totum celū agere in hec inferiora: ꝛ non oportet medium alterari alteratione eiusdeȝ rationis cum passo.

Circa. 66. instrumentum visus est de natura aq̄: auditus aeris: odoratus aeris ꝛ aq̄ actu potentia ignis: organum gustus ꝛ tactus est de natura terre in de sensu ꝛ sensato: ꝛ est verum in respectu aliorūȝ organorum: quia fm multos in membris viuentium dominatur calidum supra frigidū: ꝛ humidum supra siccum. ¶ Dubitatur quia Cōmentator dicit q tactus ē causa essentialis quare animal sit mixtū ꝛ si posset animal habere alios sensus sine tactu: esset corpus animalis simplex non mixtum. Cōtra: organa aliorum sensuum sunt mixta licet in illis dominetur aliquod aliud elementum ab elemento q̄ð dominatur in instrumēto tactus. Solutio ē: istrumēta alioꝝ sensuū vt deseruiūt tribus sensibus habēt q in ipsis dominef vnum simplex elementū: instrumētum tactus vt sic ē mixtū: iō si organa alioꝝ sensuuȝ sint mixta: hoc ē rōne tactus tantū.

Circa. 67. ꝛ. 68. Dubitatur primo quid sit vita. Dico q omnis actus viuentis vt viuēs est: est vita: capiendo vitam ꝛ pro actu primo ꝛ secūdo: vita materialiū ē mansio anime nutritiue in calido naturali ꝛ cessatio virtutis nutritiue ab opere suo est mors. 8. physicoꝝ. 20. ¶ Rursus dubitaf quid requiraf ad hoc vt animal sit longe vite. Dico hec regri: humidum non facile exsiccabile a calore naturali: nō parue q̄ntitatis: ñ aqueū: sed aereū ꝛ pingue: quoniam si esset aqueū: citto infrigidaref: requiritur ꝛ calor debitus humido pporonatus: regio temperata ꝛ has conditiones ponit Aristo. in de longitudine ꝛ breuitate vite. ¶ Iterum difficultas ē: stat duos homines eiusdem complexionis viuētes eodem penitus modo: ꝛ vnum citto deficere: aliū nō. Dico hoc esse pp̄ter qualitatē occultā alicȝ existenteȝ in materia: forte tñ si nascerentur gemelli ꝛ esset in oībus paritas: vno ridente alter rideret: ꝛ lachrymante vno aliter lachrymaretur. ¶ Amplius: cū hō magis abūdet principijs vite ceteris aialibus: calido scilicet ꝛ humido: ergo deberet homo longius durare: q̄ð est falsum: propter elephantē. Solutio ē: forte elephas ē exceptuādus: vel nō ē ita debita pportio calidi ad humidū in hoie: veluti in elephante: vel est merito qualitatis occulte existentis in elephante nō i hoie. ¶ Postremo inquiratur. Unde nascaf q vnū aial ē fortius alio. Dico grossitieȝ ꝛ duritiem neruoꝝ cām esse fortitudinis aialis: vnde in boue sunt nerui grossiores ꝛ duriores q̄ȝ in hoie. ꝛ in eo ē maior caliditas ꝛ copia spirituū pro virtutē motiua: pro vita vero ꝛ sensu in hoie hec sunt maiora: hinc ē q manus ē melioris sensus pede: q: nerui ꝛ spiritus sunt in manu valde subtiles: pes vero pro mouere ē potētior: concludo itaqȝ illud aial eē longioris vite q̄ð ē optime tēperatum tempamento faciente ad longitudinē viteȝ ꝛ idem tempamentū facit pro bonitate operationuȝ: ꝛ in eadem specie indiuiduū lōgioris vite perfectiores habet operationes.

Digressio.

Ut lectionibus presentis anni ordinarijs finis tandem debitus imponatur operepretiū ē vt nōnulla inducātur documenta: que quidē totū id q̄ð presenti

p̄senti anno tractauimus plane ɔplectantur. In primis itaq̀ʒ aduertendum est: q̄ hec deffinitio: act⁹ primus corporis naturalis organici: deffinitio ē anime integgerrima: consentit. n. oibus intellectibus ⁊ aie vegetatiue ⁊ sensitiue: ⁊ ē nomē aie nomē analogum analogia cause ad causatū nō s̄m esse: sed s̄m operationes: ⁊ sum huius intentiōis q̄ aiabus celestib⁹ ⁊ subcelestib⁹ nihil sit cōe vniuocū pp diuersitatē mãe aiabus oibus vegetatiuis ⁊ sensitiuis correspōdet aliqđ nomen vniuocū: q: per se satisfacit mã in potētia: aie intellectiue humane ⁊ vegetatiue ⁊ sensitiue nihil est cōe vniuocū: qm̄ lʒ oēs tales aie informent mãm in potētia: tñ q: intellectus est posterior mã p accidens tm̄: alie vero p se: ideo illis nihil cōe vniuocū reperiri pōt: vñ corpus humanū respectu aie cogitatiue mã appellat: at respectu intellectus supra quē nullaʒ hʒ causalitatē vocat subiectum: nō hʒ. n. mã ptātem nãlem recipiēdi aiam intellectiuā: cum ipsa nō sit subiecta ptāti agentis nãlis ⁊ mãe: erit ergo diuisio aie in vegetatiuū: sensitiuū: ⁊ intellectiuū diuisio analogi in analogata: ⁊ sunt oēs aie act⁹ corporis: pp organizatōem quā reqrit subiectū aie: aia vegetatiua ⁊ sensitiua virtutes sunt in corpore ⁊ nō forme corporales: cū nō suscitent ex elementoꝝ mixtione: itellect⁹ vero nec forma est corporalis: neq̀ʒ virtus in corpe: id qđ intelligētijs supiorib⁹ subicit est p se prio motū: subiectū aūt aie subcelesti nō existit p se prio motū: sed est motū per ptem vnā quātitatiuaʒ: que vel sit musculus: vel neru⁹: vel cor. nihil reffert in ppōsito: vñ esse aiatum est effect⁹ formalis aie: aia vegetatiua ⁊ sensitiua incipit informare ⁊ eē intellect⁹ humanus incipit informare hoc pfectibile ⁊ istud: ⁊ nō esse: intelligētie supiores neq̀ʒ incipiūt esse: neq̀ʒ informare.

Secundum documentū sit tale. Uegetatiuū in plātis est forma sbalis: cuius virtutes pricipales existūt: nutritiuū augmentatiuū ⁊ generatiuū: nutritio est s̄m mãm: augmētatio s̄m formā: ⁊ lʒ istarū virtutū sit ideʒ nutrimētuʒ s̄m mãm: non tñ est idem s̄m speciei rōnem: alia nāq̀ʒ est virtus in cibo a virtute nutritiua q̄ in epate ē vel corde: alia a virtute augmētatiua: alia a virtute generatiua q̄ in vasis diffundit seminarijs ⁊ p has virtutes descendentes in cibū cibus trahit in diuersas rōnes que fiunt ei specifice s̄m q̄ ad diuersas potentias vegetabiles cōparat: ⁊ potentie aie vegetabilis aut sunt ad sbam que est forma: aut ad sbaʒ que est mã: aut ad robur vtriusq̀ʒ: si ad mãʒ: est nutritiua si ad formā ē generatiua: si ad robur vtriusq̀ʒ est augmentatiua. De ordine aūt dicendū q̄ dupl'r pōt ordinari: s̄m. s. respectū indiuiduoꝝ: vel s̄m respectū speciei: si prio mō: generatiua est prima: mox nutritiua: vltima est augmētatiua: si scđo mōi generatiua ē vltima: sicut ministrat augmentatiua corrobādo ⁊ maturando organa a quibus decidit semē: nutritiua famulatur vtriq̀ʒ ministrando materiam.

Tertium documentū est tale. Sensꝰ est virtus passiua: suntq̀ʒ oēs sensatōes passiones vere intētionales ⁊ opatōes imanētes: pducte ab agēte sensuʒ qđ arbitror: eē deum. Itē qualitates de tertia specie sunt sensibilia propria: quātitates existunt sensibilia cōia: sunt aūt sensata cōia instrumēta p que sensus ponit cōuenientiaʒ ⁊ differētiā inter sensata propria. Iterū: de visu sunt iste ppositiones approbate: visus est primus sensus in apprehēdēdo. Aliqđ cōe luci ⁊ colori obiectū ē adequatū virtutis visiue: lumē exigit pp medium non pp colores. Organum visus est de natura aque: aer ⁊ aqua ⁊ cetera corpora transparentia medium sunt idoneū pro visione causanda ⁊ conseruanda. Species visibiles sunt ipsimet colores ⁊ luces s̄ʒ esse qđ habent in medio ⁊ sensu. ¶ Amplius de auditu sunt iste ppositiones tractande sepius atq̀ʒ sepius: ad sonū pducēdum tria exigūtur: verberans scilicet: qđ verberatʒ ⁊ medium: ⁊ ē sonus qualitas sensibilis pueniēs ex fractione motus aeris ⁊ existens cuʒ illo: auditu proprie percept⁹. Ad vocis formationē concurrunt lingua: epiglotis: ⁊ trachea arteria. Sonus alterat corpora inanimata ⁊ sensum: q̄tenus scilicet agit actiōe reali ⁊ spirituali. Generatio soni ē naturalis. Quando causatur echo fit reflexio in forma ⁊ figura prime percussionis. Soni obuiantes contrarij ⁊ excellētes infringunt se in loco contactus: itaq̄ ex ambobus generatur vnus confusus: ⁊ hoc quando ambo fuerint excellentes: vel alter destruit alterum: ⁊ hoc quādo vnus fuerit fortis ⁊ alter debilis. Sonus duplex habet medium aerem scilicet ⁊ aquaʒ. Rursus de odoratu his propositionibus procedendum est: sensum odoratus multis animalibus habemus peiorē. Differentie odorum cognoscuntur ex differentijs saporum: sola bonitas tactus infert bonitateʒ intellect⁹. Aer ⁊ aq̄ sunt media oportuna p odorib⁹ pcipiēdis: licet respirantia ⁊ non respirantia habeant olfatum: tamen per illum diuersimode sentiūt. Odor spiritualiter multiplicatur. ¶ Preterea de gustu iste propositiones habeantur. Gustus medium non exigit extraneum per se sed intrinsecum. Sapor nō percipit nisi s̄m q̄ est in humido. Organum gustus debet esse nō actu humidum: aptum tamen humectari: inueniunt sapores ⁊ medij ⁊ extremi. ¶ Ulterius de tactu has affirmo propositiones. Sensus tactus non est vnus sed plures. Caro non est organum sed medium extra virtutis tactiue. Tactus ⁊ gustus medio intrinseco per se: extrinseco vero per accidens egent. Qualitates prime obiectum existunt opportunum tactus: ⁊ sunt omnes sensus haurientes formas ⁊ species citra materiam.

Quartum documentum tale existit. Sermo de virtutibus iterioribus: his absoluitur propositionibus. Sēsus cōis ē prima virt⁹ interior vtēs quinq̀ʒ instrumentis sensuum exteriorum: imaginatiua seu fantastica est secunda virtus interior que quidem comprehendit de subiecto illud qđ pictor describit in pariete ⁊ presentat formaʒ rei existitq̀ʒ manifestatiue in orizōte anteriori cerebri ⁊ est talis virtus reseruatiua formarum multe corporalitatis ⁊ modice spiritualitatis. Tertia virtus interior ē cogitatiua in homine: estimatiua ī bruto: per quā quidē virtutē animal naturaliter fugit nociua: lʒ nūq̄ senserit ipsa. Quarta ē virtus memoratiua: q̄ ē vna re ⁊ duo s̄m modū ⁊ rationē.

Quintum documentum. De intellectu hec discussa sunt: itellectus human⁹ s̄m Auerroiʒ ē vnus numero ⁊ vniuersalis per essentiam: non est forma materialis: pōt extrinsece varias terminare mutationes. Habet colligantiā cū virtutibus sensitiuis: propter quā colligantiam eius operatio est propria non abstracta: licet ipse sit a corpore abstractus: intelligit se tantuʒ per accidens ⁊ cognitione beatifica: ⁊ cognitione non beatifica. Et cum ipse

esset pura potentia in genere intellectuum nō potuit esse intellectio vt ꝯmode expediteq; posset oēs suscipere intellectiōes: at omnes alie forme potuerūt esse intellectiones ⁊ recipi in intellectu humano intellectionib⁹ nō per essentiā disponebaꝭ ad capescēdas retinēdasq; intellectiōes per essentiā: ⁊ hec oīa ita a natura instituta fuerunt: ne superiores intelligētie essent ociose: ⁊ a nullo intellecte: ⁊ ne res materiales intelligerent.

Sextum documētuꝫ est motus ꝓgressiuus est cōposit⁹ ex pulsu ⁊ tractu ⁊ est sicut motus circularis nō circuli sed sup circulū reꝫ itaq; sup vnū semicirculū fit pulsus ⁊ sup aliū tract⁹: est.n. pulsus appetit⁹ in appetibile extra: ⁊ est tract⁹ ipsius appetibilis in aīal appetēs: ⁊ ad appetibile quidem est finis pulsus ⁊ ab eo idē est principiū tractus: ⁊ pp hoc quiescere accidit in appetibili a pulsu: ⁊ talis motus ꝓgressiuus dr organicus ab organo spāli: lꝫ n. virtus motiua multis mēbris cōcedaꝭ nō tñ ab illis dr motus ꝓgressiu⁹: qꝛ p illa nō ꝓcedit totū aīal: sed tm̄ mouetꝭ quedā pars ipsius ⁊ intellectus appetitiuus: ⁊ appetibile principia existunt motus animalis de loco ad locum.

Postremo obseruandū est. Quia Aristo. dixit: in rōnali est volūtas: in irrationali desideriū ⁊ aius: videndū est de istis appetitib⁹: quoꝝ alter est cōcupiscibilis: alter irascibilis: alter est volūtas humana: cōcupiscibilis proprie loquēdo est vis aīe sensibilis cuius ꝓprius finis est delectabile in sensu: ⁊ imperat motū ad cōsecutionē illius. Cōcupiscere est proprius actus concupiscibilis: vnūquodq;.n. habet determinari ab vltimo ⁊ maxime sui generis: cōcupiscentia aūt sonat in maximum appetitum: cupido.n. dicit vehementē appetitum circa aliquid: at concupiscentia ex vi ꝯpositōis adhuc dicit maiorem intensionē circa delectabile cōcupitū: ⁊ hoc est ex vehementia dulcedinis obiecti: virtus irascibilis est pars appetitiua repellens nociuum insurgendo cōtra ipsum: ⁊ arduum ⁊ altuꝫ inquantū huiusmodi propriuum obiectū est irascibilis ⁊ cum duo sint ardua. s. nociuū impugnans ⁊ quod est altum excellentia dignitatis: arduum eminētius est in nociuo impugnāte q̄ꝫ in dignitate: ⁊ ratio est: arduum in nociuo est in victoria periculorum vite q̄ altissima sunt: ⁊ ideo quia per hoc irascibilis ponitꝭ in altissimo diffinitur ⁊ denominatur in comparatione ad ipsum: sicut ⁊ cōcupiscibilis in altissimo ponitur per delectabile tactus: vnde in homine ꝓprius habitus ordinans concupiscibilem est temperantia proprius aūt habitus ordinans irascibilem est fortitudo que ī periculis vite existit. ¶ Superest dicere aliqd de voluntate hominis q̄ libera existit in hīs bruta nō habent liberū arbitriuꝫ nec liberi arbitrij iudicium: nec liberuꝫ appetitū: liberum.n. arbitriuꝫ dicitur a libertate arbitrandi de bono simpliciter ⁊ malo simpliciter magis arbitrando in ipsis ꝟm rationem honesti vel inhonesti q̄ꝫ ꝟm rōnem delectantis vel nō delectantis. Similiter iudiciuꝫ liberi arbitrij ē de honesto vel inhonesto: liberū.n. arbitriū ab omnibus ponitꝭ principiū in morib⁹: libertas ēt appetitus ꝯsistit in hoc q̄ hꝫ facultatē inclinādi se in iudicatū: vel declinandi ab ipso ⁊ hec nō sunt in brutis: iudiciū.n. brutoꝝ nō ē nisi in delectabili ⁊ ñ eleuaꝭ ad iudiciū honesti ⁊ ꝓpter hoc ipsuꝫ nō ē absolute liberum: ex obligatiōe nāq; materie in qua est sicut in organo cogitur ad sistēdum in particulari ⁊ in sensibili bono. Liberi ergo arbitrij potentia ē spiritualis ꝟm ordinem nature: vt constat per actū liberi arbitrij q ē eligere q qdē hꝫ aliquid rōnis ⁊ aliqd voluntatis: vñ in opere rōnalis aīe quattuor cōsideranda sunt: quoꝝ primū ē actus rōnis q ꝯsiderando ꝓponit aīe appetibilia ⁊ discernit qd appetibile sit. Secūdū est voluntatis consensus in vnum appetibiliū: tertium ē id qđ eligit amatū a voluntate ⁊ hoc vocamus liberum arbitrium: quartū est perfecta voluntas q̄ mouet ad ꝯsecutionē appetibilis decreti p rōnē ⁊ optati p voluntatē ⁊ electi p liberū arbitriū: qꝛ ꝟo arbitrari de appetibilibus rōnis ē: libertas autē volēdi vel nō volendi voluntatis est: liberū arbitriuꝫ sequitur vtrunq;: idcirco nomē suū cōponitꝭ ex vtroq;: ⁊ ꝓpterea dici solet: liberum arbitriū esse facultatē rōnis ⁊ voluntatis. Uerūtamen in quo consistat rō libertatis difficile ē assignare ꝟm Theologos: sunt q dicūt rationē libertatis cōsistere in īdeterminatione de possibili ad posse agere ⁊ posse nō agere: nulla.n. cā est indeterminata indeterminatione de inesse. Cōtra: indeterminatio de possibili repugnat necessitati: necessitas aūt ⁊ libertas stant simul: ergo. Alij putāt eā consistere in vtraq; īdeterminatiōe: de possibili scilicet ⁊ de inesse: sed qcqd sit: voluntas humana: lꝫ ex se īdifferens sit ad opposita: tñ indiget determinante ipaꝫ ad alteꝝ oppositoꝝ ⁊ tale determināns nō ē ipsa volūtas: non pōt.n. volūtas mouere seipsam: ne idem in actu sit ⁊ in potētia: vñ actus intellectus ⁊ voluntatis sunt subordinan: qꝛ semp qđ itellectus noscit: voluntati ꝓsentat: voluntas aūt suapte nā ferꝭ necessario in presentatū ab intellectu (nō sunt.n. vt cōiter dr primi motus in nr̄a ptāte) postea vero voluntas ad seipsam rediens pōt ex libertate ꝓpria intellectui imperare q̄ sistat vel nō sistat in tali actu ꝟm q̄ i illo sibi placet vel nō placet oblectari. At ꝟm peripateticos libertas nasciꝭ ex ratiocinio ⁊ discursu itellect⁹: nō.n. sunt intelligētie celestes libere: cū non discurrant: imo solus hō ē liber: ⁊ quēadmoduꝫ nullus est effectus ꝯtingens qn ad ipm̄ ꝯcurrat mā prima: ita nullus effectus liber inueniꝭ qn ad ipm̄ concurrat hō: vbi.n. mā prima causa est cōtingentie: intellect⁹ humanus cā erit libertatis. Hec itaq; sunt obsequētissimi. Perspicacissimiq; discipuli dogmata qbus ingenia vīa in tres libros de aīa hoc āno excitanda eleuandaq; ꝓposuerā: in sequenti lectione parua naturalia deo fauente auspicabunꝭ.

Finis.

¶ Habetis sacre p hye cultores candidissimi enarrationes in tres libros de aīa Aristotelis ⁊ Auerrois a Tiberio Bacilerio Bononiensi Uiro nr̄i seculi celeberrimo in felici Ticinēsi achademia lucubratas.

¶ Tiberius Baccilerius Bononiensis Reuerendissimo. D. Raphaeli Riario Episcopo Sabineñ Car
dinali Sācti Georgij: ac sacrosancte Romane ecclesie Camerario dignissimo perpetuam felicitatem.

Uia in principio lectionū de anima Raphael reuerendissime affirmabā ex tribus de anima li/
bris ꝛ paruis naturalibus vnā vniuersę naturalis phylosophie partē integrari principalē: q̄
ꝛ sexta ꝛ octaua pars appellari poterat: sʒ ꝙ libri nālis phye ordine cognitionis distincte vel
confuse ordinabant. Expeditis his q̄ ad tres libros de aīa pertinere videbant. Placuit huic
florentissime achademie: vt ea que in quibusdā tractatibus ꝯtinent qui parua nālia nuncupant a nobis
ptractarent. Et qꝛ nihil ē qđ huic Achademie denegare possim ꝛ presertim in re litteraria: puīciā libē/
tissime suscepi: ꝛ eo libentius: quo tu mihi occurristi cui iste elucubratiōes nō immerito dicari possent. Et
quēadmodū sciencia de aīa ceteris disciplinis comodissima Julio secūdo pōtifici maximo fuit ꝯsecrata.
Ita equissimū extiti presentes tractatus qui sciētie de aīa maxima ꝯiungutur ꝑpinquitate ei dedicare q
pontifici maximo ꝛ affinitate ꝛ dignitate cōiūctus foret. Et quēadmodū Sacrosancta Romana Eccłia
Julio pastore ꝛ Raphaele camerario nō parꝝ gloriat. Sub quibus quidē ecclesia regitur: cōseruat ꝛ au/
getur. Ita ꝛ mihi iure letandū erit: qñ quidē has meas elucubrationes vobis fuisse gratas intellexero.
Posteaq̄ꝫ.n. lumini satisfeci nāli quo sciētas humanitus inuētas hoīes adipiscunt: poptarē tantā mihi
opportunitatē concedi: vt ꝑpositiones tā veteꝝ q̄ recentioꝝ Theologoꝝ possem libere: ꝯmode ꝛ expe
dite altissima ꝓfundissimaqꝫ inquirere inuestigatōe. Uale. Datū Papie Kal. Februarij. 1508.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiensis lectura in tractatũ de causa lõgitudinis & breuitatis vite.

Eo autem quod est hoc quidem esse longe vite animalium: hoc autem breuis vite & de vite totaliter longitudine & breuitate considerandũ causas.

¶ Principium autem considerationis necessarium primo ex eo quod est dubitare de ipsis..

¶ Nõ.n.est palaz vtrum alteruz: aut idẽ cãe oĩbus aĩalib⁹ & plantis eius qð est: hec quidem esse longe vite: hec aũt breuis: & plãtarum has quidez pauci tẽporis: has aũt multum durabilem habere vitã. ¶ Adhuc aũt vtrũ eadẽ que longe vite: & que sm naturaz sana natura constantiũ: aut separata sunt. Et quod breuis vite & langorosuz: aut sm quosdam quidam langores appropinquant langorosa sm naturam corpora his que breuis vite sm quosdam autem nihil probihet langorosos esse longe vitẽ existẽtes. ¶ De somno quidez igitur & vigilia dictum est prius. De vita autem & morte dicendum est posterius. Similiter autem de langore & sanitate quantuz adiacet naturali philosophie. Nũc autem de causa eius quod est: hoc quidẽ esse longe vite: hoc autez breuis vite: sicut dictũ est prius considerandum.

¶ Intentio Aristotelis presenti tractatu est inquirere causas longitudinis & breuitatis vite. Cõparare q3 viuentia sm longitudinem & breuitatẽ vite. Verũ anteaquã seriem verborum Aristotelis aggrediar pmitto vnum documentuz cunctis quos expositurus sum tractatibus introductorium cõmodissimum. Si potentia anime est organica: & actus: & si potẽtia existit inorganica: & actus inuenitur inorganicus: operationes organice appropriate loquendo vocantur operationes coniuncti: & potentie organice potentie coniuncti: at intellectio operatio est propria aie non coniuncti: & virtus intellectiua est potentia anime & nõ cõiuncti: ergo omnes operatiões pertinentes ad virtutem vegetatiuã: sensitiuam & motiuam sm locũ erunt cõmunes anime & corpori: ergo & virtutes vegetatiue: sensitiue: & motiue sm locum potentie existent coniuncti & organice. Operationes cõmunes anime & corpori poterant duobus modis considerari: & inquantum se tenent ex parte anime: & vt se tenent ex parte corporis: ratione dispositionum quas requirũt in corpore: de operationibus cõmunibus anime & corpori quatenus se tenent ex parte anime in libris de anima copiosissime pertractatur: de quibus prout se tenent ex parte corporis in paruis naturalibus differitur: de intellectione vero operatione propria anime in tertio libro de anima duntaxat tractari potuit. Et licet de ordine horum tractatuuz non multum curandum sit. Quia tamen cõmunior a in eadem facultate anteponuntur: visum est mihi talem seruare ordinem: vegetatiuum prius est sm naturam sensitiuo: & hoc motiuum sm locum antecedit operationes ergo cõmunes corpori & virtuti vegetatiue inquantum se tenent ex parte corporis pri⁹ determinande sunt: in tractatib⁹ de longitudine: de iuuentute. De respiratione: de morte & vita. At op⁹ sensitiue cum tripliciter variari posset: aut scilicet sm cõparationem sensus ad sensibile: aut sm reditum ex specie sensibili seruata apud animaz in rem prius aceptam in sensu: aut sm q sensus egreditur vel ingreditur animal: de his operationibus in libello de sensu & sensato: de memoria & reminiscentia: de somno & vigilia abunde differitur. In tractatu vero de motibus animalium inducuntur operationes cõmunes corpori & virtuti motiue sm locuz: prout scilicet se tenent ex parte corporis. Ex his infero corolarie: ex tribus de anima libris & paruis naturalibus vnã naturalis phylosophie partem integrari principalẽ: que quidem & sexta & octaua pars appellari potest: in qua totali parte agitur de operationibus anime & cõiuncti & vt se tenent ex parte anime: & inquantum se tenent ex parte corporis. Infero secundo: q isti tractatus sunt scientifici: licet tales operationes sint singulares & possibiles aliter se habere: cum componantur propositiones eterne veritatis ex terminis significantibus huiusmodi operationes: subiectum autem huius tractatus sit iste terminus vegetatiuũ quatenus subiitur terminis importantibus causas longitudinis & breuitatis vite: his expeditis deueniendum est ad seriem verborum Aristotelis.

Sententia huius partis stat in hoc: Conueniens est determinare quare aliqua animalium sint longe vite: vt sunt elephas & homo: & aliqua breuis: vt sunt quedam animalia: quorum periodus non est nisi vnus annus vel dies: immo expedit considerare que omnium viuentium longitudinis vite causa sit: & que breuitatis. & dixit hoc propter plantas: quarum quedam sunt longioris vite: quedam breuioris. Non enim palam est an eedem sint cause longitudinis vite animaliuz & plãtarum: necne: & vtrum eedez sint cause breuitatis vite animalium & plantarum: nõdum etiaz satis perspectum est vtrum idem sit esse diuturne vite & natura esse sanum: itidem eẽ breuis vite & natura esse egrũ nempe nõnulli affirmant vitam lãguidam veloci [illegible] su terminari: sm quosdam autem nihil vetat lã[illegible] re captos diutius viuere.

Est primitus aduertendum q eadem est causa cõmunis lõgitudinis & breuitatis vite in plantis & animalibus. Itez non idem est esse longe vite & esse sanum: quãuis vnum alteri coadiuuet: neq3 idem est esse breuis vite & esse egrotum: vnde alia est causa longitudinis vite: alia sanitatis: alia breuitatis vite: alia egritudinis. & l3 Aristoteles dicat de somno & vigilia dictum esse prius: de vita & morte dicenduz esse posteri⁹: nihilominus ordo quem seruare contendo impediri non de

bet. ¶ Rursus sciendum est viuentibus que crescunt atque decrescunt necesse est inesse potentiam nutriendi: ⁊ est vita viuentium materialium mansio anime nutritiue in calido naturali: tamdiu enim viuimus quandiu nutrimur: octauo physicorum. 20. de vita abstractorum tractatur. 12. methaphysice. 39. vnde de omnis actus viuentis siue primus siue secundus vi actus viuentis est: est vita. primo de anima. 95.

Amplius dubium erat vtrum esset eadem causa essendi sanum ⁊ esse diuturne vite: ⁊ essendi egrotum ⁊ breuis vite: cui Aristotiles satisfacit dicendo multos egrotatiuos: longeuos: sanatiuos breuis vite: vnde communiter tenetur ꝙ humidum pueri ethici curati ante curam esset melius pro vita pro calidi sustentatione licet impediret restauratum melius est qualitatiue: est tamen etatiue magis desiccatum: siccitas namque etatiua est ineuitabiles ⁊ acquisita non potest remoueri. non datur enim retrocessus in etatibus: siccitas accidentalis auferri potest.

Auerrois dicit longitudo igitur ⁊ breuitas vite non attribuuntur nisi his quattuor qualitatibus: non quantitati: neque alij qualitati: verbigratia grauitati ⁊ leuitati ⁊ nigredini ⁊ albedini non est quantitas de numero principiorum actiuorum. 4. physicorum. 84. grauitas ⁊ leuitas sunt perfecto substantiales forme ellementorum: que tamen forme substantiales sepenumero qualitates naturales appellantur: ideo Auerrois grauitatem ⁊ leuitatem asseruit esse qualitates. Sensus est: licet causa radicalis ⁊ principalis generationis ⁊ interitus sit materia in potentia: ⁊ contrarietas in formis: instrumenta tamen quibus committuntur iste mutationes sunt quattuor qualitates prime: quarum due sunt actiue: ⁊ totidem passiue: vnde qualitates prime ad ellementa comparate sunt actiue omnes: at in respectu ad mixta due sunt actiue: totidem passiue: siccum ⁊ humidum per pati diffiniuntur: calidum ⁊ frigidum per agere: neque caliditas potest omnem effectum siccitatis perficere. Siccum. n. ex aqua generat terram: non caliditas: caliditas quoque faciens humidum subtile mixti euaporare grosso remanente exiccat per accidens: ⁊ puto ordinem qualitatum actiuitatis contrarium esse ordini qualitatum resistentie: quantum enim ad latitudinem actiuitatis iste est ordo: caliditas: frigiditas: humiditas: ⁊ siccitas: at latitudo resistentie talis comprobatur: siccitas: humiditas: frigiditas ⁊ caliditas.

Digressio.

Inquiratur vtrum omnis actio sublunaris a primis pendeat qualitatibus: videtur ꝙ non: tum quia forma substantialis dat esse simpliciter ergo ⁊ operationem: tum quia multe medicine graues purgant sursum ⁊ leues deorsum: ergo tales operationes qualitatibus ellementorum non attribuuntur: tum quia consumptio auri a corpore struthionis ab ellementis non prouenit: tum quia ex repletione ⁊ nutrimenti multitudine nascitur egritudo ⁊ interitus: non omnis itaque actio perficitur qualitate. ¶ Ad oppositum arguitur: omnis actio est a contrario: vera contrarietas primis ellementorum qualitatibus conceditur: ergo. Item actio omnis est in motu: omnis motus est a contrario ad contrarium: ergo.

Pro expeditione quesiti attendendum primo omnem actionem fore a qualitate aut essentialiter aut initiatiue ⁊ coadiuuatiue: ⁊ hac lege virtutes occulte per qualitates ellementorum in earum iuuantur actione: est ⁊ quantitas tantum de principijs passiuis non obstante ꝙ sit qualitati ratio agendi. ¶ Rursus obseruandum: ignis nihil agit nisi per calorem: ⁊ nulla actio immediate egreditur a forma ignis. 7. methaphysice. 31. vnde calor inducit ⁊ calorem ⁊ formam: calorem virtute propria: formam inquantum est organum ⁊ instrumentum ignis: neque oportet ꝙ forma substantialis inducat formam: ⁊ calor calorem: cum possit ignis non ab igne generari: ⁊ non agat ignis inquantum ignis: sed inquantum calidus: his questio est plane satisfactum.

¶ Sunt autem habentia differentiam hanc tota ad tota genera ⁊ eorum que sub vna specie altera ad altera. Dico autem secundum genus quidem differre: vt hominem ad equum. longioris enim vite genus hominum quam quod equorum. Secundum speciem autem hominem ad hominem. Sunt enim ⁊ homines: hi quidem longe vite: hi autem breuis vite: alteri secundum altera loca distantes. Que quidem enim ⁊ calidis gentium longioris vite. Que autem in frigidis breuioris vite: ⁊ habitantium autem eundem locum differunt. Similiter aliqui qui hac differentia adinuicem.

¶ Sententia huius partis stat in hoc. Longitudo ⁊ breuitas vite comparantur: aut secundum genus: aut speciem: aut modum aut indiuiduum: ⁊ ita supplet Auerrois textum Aristotelis non comparantis plantas ad animalia in hac distinctione. Qui ergo in calidis ⁊ humidis habitant regionibus longiorem habent vitam: cum calidum sit causa vite ⁊ viuentibus beneficum: qui vero in frigidis breuiorem: quoniam frigidum causa est mortis ⁊ ducit ad interitum. Immo eiusdem regionis habitatores aliqui longe sunt vite: alij vero breuis: aut propter aeris continentis diuersitatem: aut potius propter contemperamentorum variam dispositionem. Et dicebat Aristoteles. 14. particula problematum problemate. 9. Cur diutius viuunt qui locis calidis suam degunt etatem. soluit. quia natura sunt sicciore: firmius autem diuturniusque est quod siccius est. mors autem quedam putredo est. habitantes enim loca calida sunt natura sicciores habitantibus loca frigida propter caliditatem: ad quam quidem consequitur exiccatio: cum humidum putrescibile expiret: quod autem siccius existit: minus natum est putrefieri: quoniam putrefactio est per calidum ⁊ humidum: at in locis frigidis multiplicatur humiditas per accidens: hec autem faciliter putrescit ⁊ ducit ad mortem putrefactione.

¶ Contra Auerrois in hoc tractatu inquit: qui habitant in regionibus calidis ⁊ humidis sunt longioris vite: ⁊ hoc accidit propter accidens: scilicet propter paucitatem putrefactionis: ergo humidum ⁊ calidum non erunt cause putrefactionis. Soluit Conciliator: duplex est complexio calida ⁊ humida: vna est naturalis a principio existens creationis ex suis prin

eipsis: altera accidentalis ex vsu permutantium ad caliditatem ⁊ humiditatez acquisita: que vituperabilis extat: parata enim est de facili ad putrefactionē: de qua intendit Aristoteles cum dicit: in locis frigidis putrefactione magis fieri q̄ȝ in calidis. Auerrois autem de prima.

Digressio.

Dubitatur que sint regiones ⁊ loca ad longitudinem vite magis conducentia. In primis videntur frigida: dicēte Auicena secunda primi: in locis calidis senium aduenire in triginta annis: senium vero propinquum est morti. In regionibus aūt frigidis inueniunt hoīes audaces bene digerentes ⁊ diu viuētes ⁊ subtilium spirituū. Item homo est calidissimum animalium: sed simile additum simili facit furere. Amplius in regiōe calida calidum extrinsecuz educit humiduz contenti: ergo est causa putrefactionis. Rursus habitantes in regionibus frigidis sunt calidiores ergo potentiores ergo sapiētiores ergo longioris vite: iste rōnes faciunt vt Albertus magnus arbitretur habitantes in regionibus frigidis esse longioris vite: qui Aristoteli palam aduersatur asserenti eos qui in calidis habitant regionibus longiorem habere vitam: cum calidum sit causa vite ⁊ viuentibus beneficium.

Solutio itaqȝ quesiti duobus absoluat documentis. Primum sit tale. Terra habitabilis partita est in semptem climata: habitantes loca valde calida breuis sunt vite propter adustionem ⁊ consumptionem humidi radicalis citam. Loca quoqȝ valde frigida mortem accelerant: propter enim vehementem frigiditatem exteriorem calidum interius impellentem accidit ipsum vehementer profundari ⁊ inuiscari in humido: quare illō magis depascet ⁊ corrumpet. Neqȝ veruz est ꝙ quidam affirmant dicentes eos citius perire morte accidentali ⁊ violenta qui habitant regiones frigidas ⁊ habitantes loca calida velotius decedere morte naturali. Est autem mors accidentalis ⁊ violenta que causatur putrefactione: putrefactio vero est reductio humidi radicalis a sicco facta a calore alieno extraneante calorem naturalem educentem humidum ad exteriora putrefacti: frigiditas enim extrinseca causa est putrefactionis prohibens ne calor extraneus dissoluatur a re in qua est: aliter si frigiditas non prohiberet: separaretur calor a re antequam putresceret res: Concurrit etiam frigiditas intrinseca calidum exiens expellens ⁊ putridum reddens incineratum. Mors naturalis prouenit ex consumptione humidi naturalis ex dominio calidi. isti enim non satisfaciunt Aristoteli volēti ad longitudinem vite calidum ⁊ humidum proportionata requiri: constat autem in locis calidis hec reperiri amplius q̄ȝ in frigidis. Item in estate est putrefactio per dissolutionem ⁊ combustionem: combustio autem vt reor a fortissimo calore extraneo causatur potente absqȝ fauore caloris naturalis humidum ad exteriora educere: quandoqȝ enim calor extrinsecus extraneat calidum naturale non educendo humidum: quandoqȝ vtrūqȝ operatur: ergo mors violenta eis eueniet qui in locis calidis habitant: sicut ⁊ habitantibus in locis frigidis. Regio itaqȝ calida vt calida est magis facit ad longitudinem vite q̄ȝ regio frigida vt frigida: regio tamen frigida calidis complexiōib⁹: ⁊ calida frigidis viuentibus cōmodissima est: cum enim regio complexioni aduersetur: nascitur temperamentum. Et qui sunt in locis calidis sapientiores sunt q̄ȝ qui in frigidis.

Secunduȝ documentū est.

Quattuor sunt complexiones lapse a temperamento. Sanguinea scilicet: colerica: flegmatica: ⁊ melancholica: iter quas talis ordo reperitur quātuȝ ad nobilitatem ⁊ durationem: sanguinea: colerica: flegmatica: ⁊ melancholica. Est sanguineus calidus ⁊ humidus: colericus calidus ⁊ siccus: flegmaticus frigidus ⁊ humidus: melancholicus frigidus ⁊ siccus.

¶ Neqȝ rationes facte ante oppositum concludūt. Prima concludit regionem intense calidam nō conducere ad vitaȝ vt est intense calida: licet regioni intense calide inquātum calida non repugnet concurrere ad longitudinem vite: neqȝ verum est homines habitantes in regionibus frigidis esse diutius viuētes ⁊ meliorum spirituū: licet existant audaces ⁊ vehementer de seipsis confidentes. putant eniȝ suo robore omnibus posse resistere: ipsaqȝ superare. Ad secundam: homo ⁊ si sit calidissimuȝ animaliū in regione tamē temperata calida erit diuturne vite. Ad tertiam dicendum est ꝙ habitantes loca frigida citius moriuntur morte naturali ⁊ violenta. Et si dicas: nō naturali: quia humidum multum est in eis ⁊ calidū. Solutio est: illud humidum est aqueum: neqȝ cuȝ calore ⁊ corde proportionatum: pereunt ⁊ morte violenta celeriter: quoniaȝ licet sint pingues: non est ipsorum pinguedo aerea: qualis requiritur ad longitudinem vite: est ⁊ causa accidentalis: quare breuiori durant tempore in regione frigidiori: inordinatio regiminis. sunt enim effrenes brutales ⁊ sunt maxime voraces: nunquam de futuris cogitantes: ⁊ ebrijs assimilantur quantum ad dipositionem corporis ⁊ anime.

¶ Oportet autem accipere quid facile ī natura corruptibile cōstantibus: ⁊ quid qō nō facile corruptibile.

¶ Sententia huius partis stat in hoc. Ellementa cum varientur qualitatibus primis: quia quedam sunt simbola: quedam dissimbola: sunt causa trāsmutationum in mixtis: si enim ellementa nō essent seinuicem transmutabilia non esset subiectum in alteratione: nec in substantia. primo de generatiōe primo. que cōditionalis tenet: quia omnis alteratio est mediate vel imediate in primis qualitatibus: generatio quoqȝ finis est alterationis. primo physicoꝝ. 62. non intrīnsecus sed extrinsecus: quia qualitas acquisita per alterationem terminat intrinsece ipsam alterationem. Item que a natura fiunt: fiunt per actionem qualitatum primarum ⁊ omnia talia generabilia ⁊ mortalia sunt: que fiunt sine tali actione sunt ab arte ⁊ talia etiam caduca inueniuntur: ⁊ hoc siue fiant ab arte per compositionem: siue per ablationeȝ: siue per transfigurationem: ⁊ sm ꝙ res sumit complementum ab arte vel a natura: ita artificialis ⁊ naturalis denominatur. ¶ Rursus sciētia ⁊ sanitas peculiari pereunt corruptione: quando corrumpuntur subiectis saluatis: corrumpuntur autem per viam sequelle ad interitum subiectorum: interitus formarū

ꝑprius fit p successuƺ cõtrarij vl' priuatiue oppositi. Et si.12.methaphysice.18.dicatur compositum tantum generari & corrumpi per se: formas vero per accidens: hic vero formas generari & corrumpi per se capitur hic generatio & corruptio pro inceptiõe & desitione cuiuscũqꝫ preexigentis subiectum: preexigẽtis dico subiectum vel tanꝙ partem vel non tanꝙ partem.12.methaphysice.18. capitur generatio pro inceptione alicuius preexigentis subiectum tanꝙ partem: qua significatione tantum compositum dicitur generari. At si iterum quispiam dicat: scientiam non corrumpi sublato animali: quia permanet intellectus in quo est scientia tanꝙ in loco seu subiecto. Dico scientiam aufferri ablato animali cum pendeat a fantasmatibus: & cum deperditur scientia per obliuioneƺ efficitur homo ignorans ignorantia negationis: que priuatiue scientie aduersatur: cum autẽ per deceptionẽ: efficitur homo ignorans ignorantia dispositionis errore cõtrario discipline: & his addo accidentia propria tantum deperdi per viam sequelle: cõmunia vero vtroqꝫ modo deperdi posse.

¶ Preterea non est anima in corpore veluti scientia in anima: est anima natura corporis animati & tota essentia illius: vnde forme substantiales & accidentales in hoc conueniunt ꝙ ad corruptionem subiectorum forme omnes desinunt esse: vl' informare: quod dico propter animam intellectiuam humanã: differunt vero: quia sublatis formis substantialibus pereunt necessario subiecta illis informata: non autem occidunt subiecta necessario ad occassum accidentiũ & hec est causa ꝙ dicebaƺ anno superiori: primo phisicorum.14.accidens non posse quoquomodo a substantia denudari. ¶ Rursus accidentia non sunt nature: forme omnes substantiales sunt nature: qꝛ principium motus & quietis.2.physicoruƺ.3. capitur interdum natura pro forma substantiali inclinante tantum ad vnam differentiam positionis: qua significatione anima nõ est natura: nec motus celi & animalis mortalis naturalis.

Est aduertendum.

Accidentia incompossibilia forme introducende per viam sequelle & per se corrumpũtur seu desinunt esse: accidentia vero in re corrumpenda forme inducende compossibilia per viam sequelle & per accidens pereunt: patet hoc exemplo: si calor sit in tota aqua subiectiue: in aduentu forme ignis peribit calor consecutiue per accidens tamen: risibilitas hominis eo sublato destruitur consecutiue per se.

¶ Dubitatur cur peripatetici sentiant accidẽtia non posse esse sine subiectis. Dico hoc esse ꝑpter causalitatem quam habet subiectum supra accidens quaƺ causalitateƺ causa prima non potest supplere. Theologi quia volunt causam primam posse in effectum secunde sine fauore secunde tenent accidentia reperiri in eucharistia sine substantia panis. Et siquis quereret vtrum qualitates prime agerent si a subiectis essent separate. Respondet Auerrois primo de generatione quinquagesimoquito. calor si esset abstractus per possibile vel impossibile ageret & non pateretur. causa enim actionis est forma: passionis vero materia: in summa ergo ellemẽta sunt facile corruptibilia: & quecunqꝫ ex ellementis componentur transmutabilia sunt & corruptibilia: quod enim ex corruptibili componitur: corruptibile esse necesse est: immo ex aliquibus composita constituentium naturam participant: & accidentium varie sunt explicate deperditiones: & saluatis & non saluatis subiectis: & per successum contrarij & priuatiue oppositi. sepenumero pereunt accidentia.

Digressio.

Quia scientiam acquiri & deperdi posse Aristoteles putat: ideo visum est mihi quantum expedit proposito modum inducere quo scientia acquiritur vel deperditur. In primis ergo aduertendum ꝙ Auerrois septimo physicorum.20. format istam rationem: cognitio acquiritur intellectui nulla mutatione facta in ipso intellectu: ergo cognitio non terminat veram alterationem: vnde sicut columna efficitur dextra & sinistra per motum sortis sine mutatione eius: ita & homo efficitur sciens absqꝫ mutatione intellect⁹: pars ergo cognoscens non transmutatur sed quoddam aliud: & ex hoc infero corolarie ꝙ intellectus agens non ponitur ex parte intellectus possibilis: sed tantum ex parte obiecti: quod virtute intellectus agentis transfertur de ordine materialium ad ordinem abstractorum. tertio de anima.18. forma enim facta abstracta presentata intellectui possibili ipsum perficit absqꝫ hoc ꝙ inhereat veluti si per possibile intellectio qua sortes intelligit lapidem esset separata a sorte: & tamen sortes per eam intelligeret: tunc ipsa esset forma perficiens sortem: non tamen inhereret intellectui sortis. Et quemadmodum homo post somnum vtitur scientia actu: absqꝫ hoc ꝙ scientia acquiratur generatione & alteratione: ita quis incipit scire de nouo absqꝫ hoc ꝙ scientia illa noua terminet generationem & alterationem: verũtamen sciens cuƺ non vtitur sua scientia est in potentia accidentali: at addiscens antequam addiscat est in potentia essentiali: &.2. de anima.58. ponebatur differentia inter doctrinationem & rememorationem: & est aduertendum ꝙ apud Platonem habitus erant cõnaturales intellectibus multiplicatis: &. nostrum scire erat reminisci: at Auerrois arbitratur vnum tantum intellectum cui cognitio equi perpetuatur varijs diuersorum hominum fantasmatibus eaƺ cõseruantibus: & ita apud Cõmentatorem nostrum scire erat aliquo modo reminisci.3. de anima.5. si autẽ fantasmata valeant conseruare intellectionem in intellectu: opus est vt sit rectitudo accidentium: lumẽ nãqꝫ intellectus agentis non figitur supra fantasmata puerorum: & ebriorum: & si generaretur sciẽtia eo tempore quo sensibiles species inordinate & confuse habentur: tunc ex natura eius esset apud transmutationem: non acquiritur ergo ꝺ nouo scientia discipulo: quia cum sit idem intellectus apud Auerroiƺ: erit & eadeƺ scientia: & dicebaƺ primo de anima.66. ad hoc vt intellectio sit generabilis & corruptibil' sat est eam colligantiam habere cum virtute organica: at intellectus humanus est ingenerabilis & icorruptibilis si sit non causatus a corpore: & hac de causa dixi primo de anima.12.&.13. intellectionem hominis esse operationem propriam non abstractaƺ: & intellectum ipsum abstractum existere: officium ergo ꝑceptoris non est aliud ꝙꝫ facere ꝙ intellectio que erat continuata cum suo fantasmate continuetur cuƺ fantasmate discipuli. Dico tamen ẜm fidem & veritatem

tem q preceptor causat in discipulo nouam scientiaz excitando intellectum eius per principia nota et per determinatam principiorum ad conclusioné applicationem: neqz sequit q scia sit qualitas actiua: quando enim actiua qualitas agit in aliud non requirit in illo in quod agit esse aliquod agens principale in nás ipsam: at scientia preceptoris non est qualitas sufficiens ad inducendum scientiam in discipulo: sed principale agens est intrinsecum discipulo: vt intellectus agens suo lumine: verus etenim doctor est qui interius mentem illuminat: et intellectum et veritatem ostendit: auctore lyncomense primo posteriorum.

Rursus aduertendum: primo posteriorum capite sexto enumerantur quattuor conditiones quibus quidem scientia deponi potest et saluari: habens rationem: saluatus: salua res sit: et non oblitus: veritas nanqz propositionis scite nó dependet ab existentia subiecti et predicati. Et cum ad vnam conclusionem possint esse plura media potissima: vno medio sublato noticia conclusionis absolute non destruitur: sed tantum respectu illius medij: perempto etiam sciente tam principali q totali tollitur necessario scientia: que etiam aufert p obliuione totalem: reminiscétia. n. exposcit obliuioné imperfectam et truncatam.

Forte autem vtiqz. Sententia huius partis stat in hoc: Ignis in concauo corrupubilis est: et cuz ibi nullum sit corruptiuum naturale: neqz naturaliter possit esse: celum enim et ignis ibidem ignem cóseruant: colligitur aliquod ee corruptibile: quod tamé núquam corrumpetur: et aliquod habere potestatem calefaciendi quod tamen núquaz calefaciet: et ita nó omnis potentia exibit ad actum: ergo ignis erit incorruptibilis in loco simpliciter sursum: vbi nullum habet contrarium. Item pereunt que inexistunt cótrarijs sm accidens: contraria inuicez interimuntur per se: sed substantie non corrumpunt sm accidens cum de nullo subiecto predicent. s. denomiatiue: nó enim indiuidua de predicamento substantie pereút eo modo quo accidentia saluis scilicet susceptiuis: aut per contrarij actionem: aut conseruantis ablationem: quia ipsa tota composita sunt substantie et non sunt in subiecto: ergo vbi corruptibilia nullú hébút contrariuz: erunt incorruptibilia: igni itaqz nihil cótrariatur et maxime in concauo lune: ergo nó poterit ibi corrumpi: neqz etiam in alio corrumpetur: qz nó potest descendere naturaliter: neqz violenter: quia nullum est ibi violentans: neqz naturaliter pót esse aliquod ibi ignem deorsum violenter impelléo: qm oporteret illud violentás vincere celú et ignem que resistunt violentanti: et hac eadem ratione possz pbari terram in cétro existenté eternam esse: que quidé terra cú ibi nullum habeat cótrarium erit eterna: nó enim a celo: nec a seipsa: nec ab aliquo elemento: cú nulluz elementum attingat illam partem corrumpi potest. Solutio est: quáuis corruptibile í eo loco eét in quo nihil ei eét cótrarium: non tñ simplr eét íncorruptibile. nam ipsum extra locú suum existens tandé corrumperet: neqz admittendú est corruptibile í aliquo loco esse posse vbi nihil ei aduersetur: nam quicquid ex materia componitur: ei aliquid est cótrariú: cum impossibile sit omne ens naturale esse calidum: aut omne frigidum: si enim semper vnum eodem modo dispositum esset agens: et vnum itidem patiens: transmutatio nulla fieret: cum etiam in omni transmutatione debeat esse aliquod abundans quod sit contrarium passo: et omnis permutatio sit a contrario in contrarium: et quáuis nullum actu ponatur ipsi contento contrarium q ipsum continens: siue ipsum continés sit corruptibile siue non: tamen contentuz a cótinente tandez corrúpetur: nempe cótinens efficit cótenti corruptioné: modo ei contrarium sit: aut saltem coadiuuat: tametsi non sit cótrarium. ¶ Unde obseruandú est: ad materiaz in potentia sequitur contrarietas in formis: et hec est causa q sepe vna: sepe due explicantur cause generationis et interitus: et si non esset in formis contrarietas: forme que essent: essent intelligentie. in hoc enim intelligétie differunt a formis eductis: intellectibus nihil penitus aduersatur: nec positiue nec priuatiue: formis eductis multa opponuntur: et sic in post predicamentis dicatur vnum contrariuz posse esse in natura sine reliquo. Dico ad esse vnius contrarij sequi alterum aptitudine et si non actu: in qualitatibus secundis: qz prime ad salutem mundi omnes necessario ponunt. si enim non pulererit iueret mundus. dicebat Auerrois. 2. phy. comm. 77. ¶ Iterum sciendú: non possunt contraria non permutari ergo omne corruptibile de necessitate corrumpetur. superfluú enim cótrarium agit in contrariuz: et corrumpetur ignis in concauo non a contrario formali: sed a celo continéte: quod est virtualiter cótrariuz igni. non eniz sm quálibet sui partem celum est intensissimi caloris conseruatiuú: non potest autem pars ignis data continuáte illius gyratione euadere: quin aliquando supponatur parti celi calorem intensissimú remittenti: et cópletur illius ptis ignis descensus pte ignis leuiore: locum vbi illa prefuit subintrante. Itē pars terre centralis post longissima tempora vsqz in superficiem terre adducetur: terremotibus: multisqz alijs adiuuantibus. Et infert Aristoteles maiorem flámaz minorez quodámodo corrumpere: citiusqz corrumpi facere: tamen maior fláma minori non contrariatur formaliter. Item cum omnia viuentia in continuo sint motu: fiant et corrumpantur: continens ea continuú motum et interitum ipsorum aut operatur aut ad ea efficienda cooperatur. Insuper viuentia que de loco ad locum permutantur: quandoqz quidem fiunt durabiliora: interdum vero anteq ad determinatá nature periodum perueniant: deficiunt: hinc fit vt sicut eterna nullum habent contrariuz et in nullo loco: ita quecunqz materie sensibili coniuncta sunt vbicunqz sunt habent contrarium: quaptopter quátitas que materie in potentia coniuncta est habet contrarium pro motu perficiédo opportunum: qualitatibus vero constat aliquid contrariari. Motus quoqz localis de contrario in contrarium tendit: ergo in omni trásmutationuz genere facile est contrarietaté inuenire.

Digressio.

Dubitatur cur est q omne corruptibile de necessitate corrumpetur: nó iñ omne generabile necessario generabitur. Dico hoc esse: quia quelibet prima materia respicit genus formarum: et talem respectú ad genus forme frustrari est impossibile: corruptibile signatum necesse est deficere: vt potentia ad genus forme non frustretur: potentia materie ad signatam formá impediri potest ab

exitu in actu: ideo determinati generabilis non ē necessaria generatio. ¶ Iterū dubitatur nunquid oīs potentia necessario exeat in actum. Dico non omnez potentiaz in individuo sed in specie necessario exire ad actum: ⁊ hoc ne mundus suo careat oꝛnamento. Dico etiam omnez potentiā respectivā essentialem necessario exire ad actum: non aut respectivā accidētalem: vt dixi anno superioꝛi. pꝛio physicoꝝ. 70. Vñ antiqui crediderunt potentiā ad non esse infinitaz in futuro: sicut ⁊ potentiā ad esse viderūt infinitam in pꝛeterito: at Averrois: pꝛimo celi. 120. declaravit potentiam ad coꝛruptionē nullam esse infinitam: potētiam autē ad generationē docuit esse infinitam: essentialem finitaz: vnde duplex est potentia materie absoluta scilicet ⁊ respectiva: ⁊ respectiva alia est accidentalis: alia essentialis: accidētalis est eterna a pte ante ⁊ desinit esse a parte post: ⁊ fundatur ī pꝛivatōe ⁊ terminatur ad foꝛmam generandam: ⁊ multiplicaᷣ ad numerationē foꝛmaꝝ introducendaꝝ: neqꝫ inconvenit respectus ratiōis ⁊ infinitos esse ⁊ eternos tm̄ a parte ante. Essentialis incipit esse d̄ novo ⁊ desinit esse: ⁊ fundatur in materia disposita: ⁊ hāc potentiaz necessarium est reduci ad actum: cum incipit esse in materia in tempoꝛe interminato ante pꝛimuz esse foꝛme inducende: nullo alio instanti clauso: itaqꝫ quādo est verum dicere: hec materia non est sub. A. foꝛma: sed necessario est futura sub. A. foꝛma: tunc potentia respectiva essentialis incipit esse in materia: ⁊ ē nova ex vtraqꝫ parte: ⁊ quia necesse est vnūquodqꝫ coꝛruptibile desinere esse: ⁊ coꝛrumpi in contrariuz determinatum: ideo non potest potentia ad coꝛruptionez accidentalis ⁊ essentialis īveniri infinita. Immo existimo hanc pꝛopositionem esse falsam. Datur potentia infinita accidentalis ad coꝛruptionem: quia potentia accidentalis non necessario reducitur ad actū: sed omnis potentia ad coꝛruptionez necessario reducitur ad actum: potentia autem ad generationem accidentalis est infinita a parte ante: essentialis nova ex vtraqꝫ parte.

Erunt autem neqꝫ. Sentētia huius partis stat ī hoc: nec magnitudo: nec parvitas: nec sanguis: nec habitatio in terra: nec in mari: nec esse plantam: nec esse gressibile sunt cause longe vite: ⁊ inter plantas. Cupꝛessus ⁊ palma: īter animalia elephas ⁊ homo diutius durant. Antiquitas cupꝛessum moꝛtuis dicavit eo ꝙ in modum hominis excisa non pullulet. Palma auget sperma ⁊ iuvat ad coitum. Elephas vivit. 300. ānis: ⁊ est obedientioꝛ atqꝫ disciplinabilioꝛ ceteris brutis in tantum ꝙ instituitur adoꝛare regem: ⁊ cum ossa solida habeat sine iuncturis: cadens nō potest surgere. Et si homo magis abundet pꝛīcipijs vite calido. s. ⁊ humido ꝙ̄ elephas: elephas tñ diutius durat: cū nō sit ita debita ꝓpoꝛtio calidi ad humidum in hoīe: veluti in elephante.

Averrois scribit ī calce tractatus. Antiqui attribuunt longitudinē ⁊ bꝛevitatem vite causis accidentalibus: quidaz enim dicunt ꝙ causa longitudinis vite est locus calidus ⁊ sicc⁹: ⁊ quidam magnitudinem coꝛpoꝝ: ⁊ quidam multitudinem sanguinis ⁊ spiritus: locus calidus ⁊ sicc⁹ non potest esse causa longitudinis vite: quia est comburens ⁊ consumens humoꝛē naturalē: est autē humidum naturale fundamentū vite: quare est soluz ꝑ accidens causa lōgitudinis: eo ꝙ putredo in eo minoratur: quia putrefactio que accidit per humiditatem minoꝛatur in tali loco: ⁊ ideo loca frigida ⁊ sicca magis videntur esse cause longitudinis vite ꝙ̄ calida ⁊ sicca: quia carēt putrefactiōe que fit ex humiditate: ⁊ putrefactione que fit ex caliditate: ideo ꝓpꝛium est istis regionibus ꝙ moꝛs que accidit ex putrefactione raro accidat in eis: pꝛovenit enim putrefactio per congelationem ⁊ desiccationem: ⁊ per dissolutionem ⁊ combustionem: ⁊ similiter magnitudo coꝛpoꝛum non est causa longitudinis vite nisi quando magnitudo pꝛovenit ex multitudine calidi ⁊ humidi pꝛopoꝛtionati: non ex abundantia partis terrestris in eis: ⁊ ideo licet animal sit parvi coꝛpoꝛis: tamen longioꝛis vite est multis animalibus que sunt maximi coꝛpoꝛis: vt apes cuius vita ponitur decem extendi annis: cum tamen sit parva: Malachia vero magna duobus. Neqꝫ etiaz multitudo sanguinis per se: verum per accidens est causa longitudinis vite: quoniam accidit animalibus ex habundantia calidi ⁊ humidi interdum suffocari: similiter neqꝫ spiritus: qꝛ facit interdū ad vite bꝛevitatez: ꝓpter ipsius exuffiationem maioꝛem.

Opoꝛtet enim accipere. Sentētia stat in hoc. Ad hoc vt vivens sit diuturne vite hec requiruntur: humidum non facile exiccabile a caloꝛe naturali: non pauce quantitatis: non aqueum: sed aereum ⁊ pingue: quia si esset aqueum cito infrigidaretur. Debitus caloꝛ pꝛopoꝛtionatus humido: regio tēperata: illud itaqꝫ longioꝛis vite erit: quod erit optime temperatum temperamento faciente ad longitudinem vite. Calidum igitur ⁊ humidum sunt causa vite: frigidum ⁊ siccum causa moꝛtis: oppositoꝛum enim effectuum opposite debent esse cause: ⁊ humidum ⁊ calidum in quanto ⁊ quali contemperata esse debent: hinc est ꝙ animalia in venerem pꝛona: illiqꝫ sepius indulgentia cito senescunt: nam semen cum frequentius emittitur exiccat animal: qua de causa mulus longioꝛis est vite ꝙ̄ asinus ⁊ equa ex quibus pꝛecreatur: ⁊ passerum famelle masculos vita exuperant. Item viri laboꝛibus fracti ⁊ attriti citius senescunt. Rursus quedam plantaꝝ longioꝛis ꝙ̄ aīalia durationis existūt: ⁊ habent plante modū vivendi quodāmō silem īsectis aīalib⁹: ⁊ ceterꝫ indē aīalibus plante persimiles sunt: nam animalia quoꝝ supioꝛes coꝛpoꝛis ptes grossioꝛes sunt ꝑmanētioꝛis sunt vite: icirco masculi suis femellis sunt vivacioꝛes: ⁊ navi exiguoqꝫ coꝛpoꝛe homines partes superioꝛes habent grossioꝛes ꝙ̄ femelle: ita plante robustas ⁊ grossas sūmitates habentes longioꝛi tempoꝛe ꝑdurant: sūmitates aūt plante sunt radix: ⁊ partes ipsi⁹ trunci radici adiacentes: cum radix sit caput plante 2. de anima. 38.

Est pꝛimitus cōsiderandum: Caloꝛ naturalis inquātum naturalis subtiliat: digeritqꝫ humidum: ipsuz cum sicco admiscēdo: foꝛmāqꝫ educendo de potentia materie: ⁊ a Cōmentatoꝛe explicantur due cause longitudinis vite: dñium qualitatū activarum supꝛa passivas: ⁊ debita īter qualitates activas ⁊ passivas ꝓpoꝛtio: cum itaqꝫ ad longitudinez vite requiraᷣ humiduz nō parvū: coꝛpoꝛa malencholica ⁊ colerica minoꝛis erūt vite tēperatis ⁊ sanguineis: ⁊ cum humiduz vitale debeat esse nō aqueū: flegmatici non diu durabunt: vnde moꝛiētur malencholici naturaliter frigiditate congelāte ⁊ siccitate rarefaciē-

te: colerici

te: colerici propter siccitatem humidum rarefacientem: flegmatici propter frigiditatem congelantem: sanguinei et temperati propter deffectum qualitatum humidi substentantis calidum.

Rursus sciendum: tres sunt superfluitates in corpore animalis prefecti: sperma: phlegma: tabes: est semen aptum statim conuerti in substantiam membrorum: quod quidem ab omni parte corporis decidit: et maxime a principantibus: in quo inest virtus formatiua: cuius officium est producere simile illi a quo est decisum semen: quam habet a vasis inuolutis secundum Aristotelem: secundum medicos a feminis vel a testiculis. Et si quis querat: vnde causetur maxima que habetur in coitu delectatio. Dico quod omnis dolor aut est mala complexio diuersa: aut solutio continuitatis: et omnis delitia remotio aut male complexionis diuerse: aut solutionis continuitatis: aufferet emissio spermatis erecte virge solutionem continuitatis non multum sensibilem: hanc veneris delectationem non precedit dolor: veluti in scabie semper reperitur dolor precedens delitiam: sed de his quarta particula problematum plena est.

Iterum aduertendum: labor deficcat non habentes humidum superfluum: et existimo corpora multa impinguari forti exercitio: alia extenuari: secundum scilicet diuersitatem complexionum: vnde careant a longo somno et quiete malencholici et flegmatici. Animalia itidem magni et corporis et caloris diu durant in locis frigidis: parui vero et calore et corpore in locis calidis: et cum mors proueniat tum propter caloris extinctionem: tum propter humidi consumptionem in locis calidis et siccis homines erunt longeui propter absentiam frigiditatis: in frigidis erunt longeui propter defectum caliditatis. Et quia Aristoteles dicit: calidum naturale consumit materiam in qua est: dicendum est quod calor morientis ex fame extinguitur propter defectum humidi eius pabuli: calidum enim naturale semper consumit subiectum in quo est: quo quidem pascitur. Et si quispiam daret verum tale corpus calidum naturale permanet idem a principio vite vsque in finem. Dico quod continue esse aliud et aliud sicut cotinue est alia et alia flamma: et quemadmodum flamma corrumpitur quia consumit eius nutrimentum: ita calidum naturale resoluit humidum substantificum: et cum calidum resoluat humidum et idem non possit respectu eiusdem esse generans et corrumpens: a membris restaurabitur humidum radicale. At si quis iterum petat: nunquam tale corpus fit actu animatum. Dico quod non: tum quia tale est valde rarum: subtile: et de facili euanescibile: itaque non percipitur nec in viuo nec in mortuo: tum quia animatum debet esse constans et firmum. 2. de anima. 3. tum quia tale corpus est discontinuum animali: licet anima non possit esse in corpore organico sine spiritu: tamen non est in ipso spiritu. Contra: spiritus mouetur ad omnem differentiam positionis: ergo est animatus. Dico inanimatum vt regulatum ab anima versus varias positionis differentias moueri posse.

Amplius obseruandum est. Sunt qui arbitrantur quamlibet humanam complexionem et cuiuslibet membri humani corporis declinare ab equali ad pondus per calidum et humidum: est mixtum equale ad pondus in quo qualitates prime et grauitas et leuitas equales in gradu reperiuntur: quod licet in re non detur: tamen apud intellectum dari potest: opinio hec his rationibus roboretur: est omne mixtum perfectum inanimatum calidum et humidum: cum omnis mixtio et digestio fiat a calido dominante. 4. metheororum: ergo a fortiori quilibet homo et quodlibet membrum eius: sunt enim animalia et viuentia omnia vita carentibus calidiora: cum vita sit per calidum et humidum: si itaque omne mixtum fiat per digestionem: erit omne mixtum in comparatione ad equale ad pondus calidum. Item: quelibet operatio viuentis perficitur calido. 2. de anima. 41. et omne viuens nutritur: ergo omne viuens respectu equalis ad pondus erit calidum. Rursus cause omnes concurrentes ad generationem hominis sunt calide et humide: ergo: cause autem sunt corpora celestia que calefaciunt et non infrigidant 2. celi. 42. spiritus gignitiuus sanguis menstruus: et secundum Galienum sperma maris et femine: que quidem omnia sunt calide et humide complexionis. Iterum non datur equale ad pondus ab primo celi. 7. ergo quodlibet viuens recedet ab equali ad pondus per qualitates vite conformes: que sunt caliditas et humiditas: vnde dicitur calor innatus: non frigiditas innata: est caliditas amica nature: frigiditas inimica: hinc est quod medici magis timent in infrigidando quam in calefaciendo. Postremo malencholicus non est frigidus et siccus respectu equalis ad pondus: cum membra eius calida sint plura et maiora quam frigida: et non possit vita vltra temperamentum stare cum maiori latitudine frigiditatis quam caliditatis: existimant ergo isti vnumquodque viuens declinare ab equali ad pondus per calidum et humidum: qui recte sentiunt quantum ad complexionem influentem que prouenit a spiritibus in membris influxis: quantum autem ad complexionem innatam que resultat merito componentium arbitror omnia membra cuiuscumque animalis frigide esse complexionis: hoc fundamento: omnia membra sunt naturaliter grauia et densa: ergo naturaliter frigida.

Auerrois primo ostendit longo sermone: necesse fore vt qualitates actiue et passiue habeant inter se proportionem et ad tertium puta ad corinthos sufficit alterum: stat enim duos homines inueniri eiusdem consimilis complexionis: et consimili vtantur regimine: quorum tamen vnus moritur celerius: quia licet proportionentur qualitates inter se: non tamen in tertio: alter autem erit longeuus propter hoc. Iterum ait: cause conseruatrices ipsius ex extrinseco sunt sex modi nominati. 1. sunt sex res non naturales: que sunt. Aer. Cibus et potus. Inanitio et repletio. Somnus et vigilia. Motus et quies et passiones anime dicta accidentia: et debita harum rerum administratio conducit ad longitudinem vite: indebita vero ducit ad mortem. Rursus inquit: et complexio quam narrauimus est propria longitudini vite in qua inueniuntur ille due conditiones predicte: et est ignota in arte medicine: aut difficile scitur: et si esset nota precise iudicaret medicus longitudinem et breuitatem vite: et complexio media quam ponit Galienus videtur: sed scire istam complexionem est valde difficile et magis videtur esse per rationem quam per sensum. Sensus est: complexio optima pro duratione vite est illa in qua et qualitates prime inter se et ad eorum habent debitam proportionem: et non datur complexio equalis quo ad gradus et virtutes qualitatum: cum in omni mixto dominetur aliquod elementum: et dato quod complexio temperata in rerum natura non inueniatur satis tamen est quod per intellectum intelligatur: tanquam regula omnium aliarum complexionum. Postremo ait: quanto

forma cōpositi fuerit magis remota a formis simplicium cōponentiū: tanto magis erit ꝯtraria illis formis: quapꝑ actio simplicium fortior erit in ea. Cōtra: ergo cum hō sit aial cōpositissimum: erit breuioris vite ⁊ durationis ceteris. Solutio est: quatenus homo cōpositior est: ita breuis vite inueniri deberet: qꝛ tamē in ipso ē debita calidi ⁊ humidi ꝓportio: iccirco diutius viuit: paritate nāqꝫ in ceteris seruata simpliciora semp ꝑmanēt iꝛa sunt compositis.

Digressio.

Inducantur pro complemento tractatus nōnulle difficultates ⁊ soluantur: in primis dubitatur nunquid in equo magno sit aliqua pars materie que ꝑfuerit in ipso paruo. Respondet Cōmentator primo de generatione 38. dicens mā ꝫm se totaꝫ fluere ⁊ refluere: ⁊ ꝑp hoc ꝫm mām nō fieri augmentū: forma aūt est ꝑmanens ⁊ nō variaꝭ saltem per se ad variationē māe: vt dixi 2. de anima. 47. ℭ Dubitatur secundo vtrū si virtꝰ restauratiua esset infinita: eueniret mors. Dico multas esse causas interitus: ⁊ vna remota ꝑmanet altera: vnde si restauratum esset eque bonū seu melius resoluto ⁊ pro vita ⁊ pro operationibꝰ: accideret corruptio tunc nō ꝑp defectum humidi: sed qꝛ calor euaporaret: veluti contingit in magno gaudio: hō moriꝭ ꝑp expansionē caloris naturalis ad extra suo simili gaudente: ⁊ dato qꝙ humidū restauratuꝫ esse melius seu eque bonū in qualitate ⁊ quātitate: ⁊ calor nullo mō euaporaret: adhuc viuens ꝑueniret ad mortē: qꝛ elementa appetūt nāliter redire ad loca propria: deinde rium aūt elementoꝝ appetentiū se reducere ad q̄litates ⁊ loca propria: cā est vltīs interitus mixtoruꝫ: quā ob cām mixtū vniforme ab intrinseco deficeret. ℭ Iterum dubitaꝭ que cōplexio sit longioris vite. Dico elemēta in mixto esse equalis potētia atqꝫ virtute: equalitate. s. arithmetica non geometrica. i. elementa sunt in mixto ꝫm qꝙ exposcit forma mixti: ⁊ ē mixtū mediū iter elemēta ꝑ participationē nō ꝑ abnegationē. Et cōmentator. 2. de generatōe. 48. vult miscibile dominās dominatuꝫ remanere in mixto ⁊ fatetur nō dari mediū temperatuꝫ equale: neqꝫ quo ad qualitates motiuas: nec quo ad alteratiuas: sed datur cōplexio temperata institialis ꝫm qꝙ exposcit spēs aliqua: ⁊ inter quattuor complexiones declinātes ab equali sanguinea erit perfectior: malencholica imperfectior. ℭ Postremo dubitatur vtrum humidum radicale pueri sit magis conueniens pabulum caloris q̄ꝫ humidū iuuenis. Respondeo: humidum pueri est vt pallea: iuuenis vt lignū durū: hinc est qꝙ iuuenes facilius tollerant ieiunium q̄ꝫ pueri: ⁊ cum calor humido iuuenis diutius duret: cū ex defectu nutrimenti citius deficiat puer q̄ꝫ iuuenis: erit humidum iuuenis absolute melius pro vita: erit tñ puer longioris vite homine: qꝛ pueritia necessario precedit iuuentutem: ⁊ non potest esse iuuenis quin fuerit puer: vnde existimo humiduꝫ melius pro operationibus esse melius pro vita: cum vita ordinetur ad operationes. Hec sunt que circa Tractatum de causa longitudinis ⁊ breuitatis vite pertractanda proposueram: mox de iuuentute ⁊ senectute sermo noster versabitur.

F I N I S.

ℭ Tiberij Bacilerij Bononiēsis Lectura in Libellum de iuuentute ⁊ senectute.

E iuuentute aūt ⁊ senectute ⁊ vita ⁊ morte nunc dicendum: simul aūt ⁊ de respiratione necessarium forte causas dicē. Quibusdam enim animalium propter hoc accidit viuere ⁊ non viuere. ℭ Quoniaꝫ aūt de aīa in alijs terminatum ē. Et palam: quoniā non est possibile substantiaꝫ ipsius esse corpus. Sed tamē qꝙ in aliqua existit corporis particula manifestū: ⁊ in hoc aliquo habentium virtutē in particulis. Que quidem igiꭍ alia anime: aut partes: aut virtutes. Qualitercunqꝫ quidem oportet notare dimittaꭍ nūc.

ℭ Cum iuuentus sit status viuentis perfectus: ⁊ senectus imperfectus: ꝯcedanturqꝫ iuuētus ⁊ senectꝰ oībus viuentibꝰ subcelestibus: ideo Aristoteles presenti tractatu intendens tractare ꝺ iuuentute ⁊ senectute: approbat tres propositiones: prima est. Cor vel aliquod ꝓportionabile cordi primū ē principiuꝫ vite: sensus ⁊ motus. Secūda ē. Calido perficiuntur operationes oēs viuentis. Tertia est beneficio refrigerationis saluatur calidum naturale in plantis: his tribus propositionibus expeditis finis erit presentis tractatus. Promittit ergo Aristoteles in principio se determinaturū de iuuentute ⁊ senectute: morte ⁊ vita ⁊ respiratione: que quidem multis animalibus necessaria ē ad vitā: defectu cuius ꝑuenit sepe numero occasus: ⁊ mors.

Iterum repetit vnam propositionem scriptā 2. de aīa. 4. 26. anima nō est corpus sed existit in aliqua parte corporis: cuius quideꝫ anime varie partes ⁊ virtutes comperiunꭍ: aīe vegetatiue que plantis datur: virtutes he enumerantur: nutritiua: augmentatiua: generatiua: potentie aīe sensitiue sunt sensus exteriores ⁊ interiores: virtus concupiscibilis ⁊ irascibilis ⁊ virtus motiua ꝫm locuꝫ: si anime intellectiue voluntas ⁊ virtus intellectiua peculiares existunt virtutes. Cum igitur omne viuū sit viuuꝫ per aliquid existens in subiecto: ⁊ quicquid sit viuum: sit viuū ꝑ aīam: erit aīa aliqd existēs ī subiecto: ⁊ cū nullum ꝯpositū sit in subiecto: aīa nō erit substantia composita.

Digressio.

Quia Aristoteles affirmat animam existere ī aliqua parte corporis determinata. Dubitatur: quia anime vegetatiue ⁊ sensitiue oēs cū sint extense ad extensionē subiectoꝝ sunt in toto corpore ⁊ partes in partibus: intellectus vero cū sit indiuisibilis est totus in toto ⁊ totus in qualibet parte: sunt q arbitrantur animam quālibet ꝫm substantiā esse ī toto corpore ⁊ totam in qualibet parte: ꝫm vero virtu-

tes in

tes in varijs partibus corporis inueniri. Cōtra: aīa vegetatiua ⁊ sensitiua sunt extense ad extensionē subiecti: ergo nō sunt tote in toto ⁊ tote in qualibet parte: esse nāqꝫ totum in toto ⁊ totum in quauis parte est conditio forme indiuisibilis: que vbi est tota est. Uirtutes etiā animē sunt inseparabiles ab aīa: licet earum operationes nō manifestentur nisi in determinatis partibus corporis. Tenuit Albertus animam quālibet indiuisibilem esse: ⁊ ſm essentiam in corde: vel cordi proportionabili: est.n. cor fons anime animalis caduce: in quo operatur aīa nobili operatiōe. Contra: aīa vegetatiua ⁊ sensitiua sunt causate a subiecto ergo extense ergo diuisibiles: sunt nāqꝫ tales anime posteriores p se ⁊ mā ⁊ dimēsionibꝰ instituūtur a nā vt forme in mā diuisibiliter recipiantur. Quare veritas peripatetica est: aīa intellectiua est tota in toto: ⁊ tota in qualibet parte: ⁊ informat corpus perfectibile p ipsam: ⁊ non est aīa intellectiua pfectio alicuius membri.i. alicuius organi determīati: anima vero vegetatiua ⁊ sensitiua dicunt esse perfectiones partium corporis ſm ꝙ forme nāles perficiunt per mām: vñ ex hoc ꝙ aīa est pfectio corporis nō infert ipsā esse causatā a corpe: sed bene si aīa sit perfectio alicuius partis: colligit palam ipsā a corpore dependere: cum ergo Aristoteles loqueret hic de aīa vegetatiua ⁊ sensitiua tm̄ potuit dicere aīam esse actū alicuius particule corporis. At dubitabit quispiā: si sensitiua ⁊ vegetatiua sunt extense ergo in partibus diuisis remanebūt ptes aīarum: velut cōtingit vlt in mixtis inaīatis. Dico formas nō viuentiū permanere in partibus separatis: qꝛ tales forme nō requirūt diuersitatem in corpore: anime plantarum conualescunt pp cōsilitudinē ptiū: aīe annulosorū sunt valde similes: ideo talia animalia diuisa per transuersū in vtraqꝫ parte retinent sensum ⁊ appetitū: partita per longitudinem moriunt: aīalia perfecta: qꝛ sunt valde diuerse cōpositionis in organis corporis: non remanent partes aīe in partibꝰ diuisis: aīa intellectiua cū sit nō educta palam est ꝙ nō diuidit ad diuisionē subiecti: sed desinit informare mō hanc modo aliam partem: vñ omnibꝰ mēbris aīalis perfecti ⁊ partibꝰ mēbri officialis satisfacit vna aīa numero actu ⁊ potentia: diuersitas.n. mēbroꝝ ⁊ partiū coꝝ nō infert animarū pluralitatē: at aīa plante ⁊ aīalis impfecti nō habentis vnum principiū.i. mēbrū vnū numero principale: est vna numero actu ⁊ plures potētia in animalibus igitur perfectis est vna anima numero actu ⁊ potētia: in plantis vero ⁊ brutis impfectis est quasi vna specie.

C Quecūqꝫ autem animalia dicunt: ⁊ viuere in his quidē que adepta sunt in vtraqꝫ hec. Dico aūt vtraqꝫ: ⁊ qd̄ est esse animalia ⁊ qd̄ viuere necesse eadem esse: ⁊ vnam particulam: ſm quam viuit: ⁊ ſm quā appellamus ipsum animal. C Animal quidem.n. ſm ꝙ animal impossibile est non viuere. Si aūt viuit: sic aīal existere nō necessariū: plāte enim viuūt qdem: nō habent autē sensū: per sentire aūt animal ad nō animal dterminamus. Numero quidem igit necessarium vnam esse ⁊ eandem hanc particulam: in eē aūt plura ⁊ alterā. Nō.n. idē aīal eē ⁊ viuere.

C Quoniam igitur propriorum sensitiuoꝝ vnū aliqd̄ cōe est sensitiuū: in qd̄ eos qui ſm actum sensus necessariū obuiare: hoc autē vtiqꝫ erit mediū anterioris vocati ⁊ posterioris. Anterius qdem enim dicit: in quo est nobis sensus: posterius aūt oppositū. Adhuc aūt diuiso corpore viuētium oīum superiorū ⁊ inferiorū. Omnia enim habēt superius ⁊ inferiꝰ. Quare ⁊ plante palam: qꝛ nutritiuū principium habebunt vtiqꝫ in medio hoꝝ.

C Particulam enim ſm quā ingreditur alimentum: superius vocamus ad ipsam respicientes: sed non ad ambiens totū. Deorsum autem ſm quā superfluū dimittunt primo.

C Habet aūt contrarie in plantis hoc ⁊ animalibus: homini quidē enim ppter rectitudinem maxime existit hoc animalium habere que sursum particulā ad id qd̄ totius sursum: alijs aūt intermedie: plantis aūt imobilibus existentibꝰ ⁊ accipiētibus ex terra alimentum necessariū semper deorsum hāc habere particulā: pportionales aūt sunt radices plātis: ⁊ qd̄ vocatur os aīalibꝰ: p qd̄ alimentum hec quidem e terra accipiunt: hec autem per ipsa. C Tribus aūt existentibus partibus in quas diuidunt oīa perfecta animaliū: vna quidē qua suscipit alimentum. vna aūt qua superfluū emittit. tertia autē harum media: hec in maximis aīalibus vocat pectus. in alijs autē proportionale. Dearticulata autē sunt magis alteris altera. Quecunqꝫ autem ipsoꝝ sunt processiua apponunt ⁊ particule: que ad hanc administrationē quibus totum fertur kicos crura ⁊ pedes ⁊ habentia eandem his virtutem.

C Sententia stat in hoc. Si erit idē membrum fons ⁊ origo vite ⁊ sensus ⁊ motꝰ: ista propositio erit vā: ſm eandem partē animal est animal ⁊ viuit: sed pp colligantiam virtutis nutritiue cum sensitiua: ⁊ caloris innati cum calore sensitiuo cōcludetur cor vel aliquod proportionale cordi primum esse ⁊ principalissimum membrum: vnde animal eadem aīa ⁊ eodem principio sensibili viuit ⁊ sentit: alia tamē virtute viuit: alia sentit: cum.n. valeat ista consequētia: aīal ergo viuit: ⁊ quicquid sit cū antecedentis sit cū ꝯñtis: ꝯcludendum erit idem membrum originē eē vite ⁊ sensus: hinc panditur error existimantiū cerebrū eē principiū sensus: cor aūt vite: sed intentio Aristotelis est probare idem membrum principiū esse vite ⁊ sensus.

Amplius Aristoteles format istam rationē. Sēsus cōis ⁊ sensus tactus sunt in corde qd̄ est in medio anterioris ⁊ posterioris: su-

perioris ⁊ inferioris: ergo ⁊ principiū nutritiuū erit
in corde: ergo plante habebunt principiuꝫ nutritiuū
in medio harum. ¶ Est aduertendum ꝙ cum ĩ quo/
libet genere sit vnum primū causa aliorum. 2. metha
physice. 4. inuenietur ⁊ vnum membrū principale: ⁊
est cor: qđ in medio situatum fuit: vt cōmodius om/
nibus corporis partibus subuenire posset: ⁊ vt me/
lius conseruaret: ⁊ magis fuit opportunū cor decli/
nare ad superiora: q̃ȝ ad inferiora: magis ad dextruꝫ
q̃ȝ ad sinistrū: ⁊ ad ante q̃ȝ ad post: mirabilis quoqꝫ
eius ꝯpositio ostendit principalitatē suam.

Iterum Aristoteles ostendit naturam supe/
rioris ⁊ inferioris in mundo. Plan/
tis ⁊ animalibus nō esse eandem: vnde superius in
mundo est concauum celi: inferius ē centrū: superius
in plantis ⁊ animalibus est illa pars qua attrahit nu
trimentum: alia pars est inferior. Superius in homi
ne est superius in mundo. Superi⁹ in plantis ē infe
rius in mundo: in brutis vero superiora sic habēt me
dio modo: neqꝫ sunt simpliciter superiora in mūdo:
neqꝫ ĩferiora: ⁊ in animalibus perfectis tres partes
seu ventres: seu regiones inueniūtur. Supior qdeꝫ
media ⁊ inferior. cerebrum ⁊ que cerebro circūponū
tur superiorem constituunt regioneꝫ: cuius quidem
substantia ossosa fuit creata ñ lacertosa: venter auteꝫ
ĩferior cōtinet membra nutritiua ⁊ naturalia. i. stom
chum. Epar splenē: renes: vesicā: intestina: ⁊ matri
ces in mulieribus: cuius vētris substantia ē lacerto/
sa: venter aūt medius comprehendit cor pulmoneꝫ:
⁊ que illis cōtinuātur: sicut sunt alia velamina pecto
ris: ⁊ huius medie partis substantia inuenit ossosa ⁊
lacertosa.

Est aduertendū: ordo differentiarū positionis ĩ vi
uentibus subcelestibus talis est. Plantis dat
superius ⁊ inferius: nō autem ante ⁊ retro: cū nō ha
beant sensum: nec dextrum ⁊ sinistrum cū nō habeāt
motum localem. Brutis imperfectis conceditꝫ supe
rius ⁊ inferius ⁊ ante ⁊ retro: nō dextrum ⁊ sinistrū:
cum in eis nō sit motus localis: nisi motus ꝯstrictio
nis ⁊ dilatationis: animalibus perfectis n atura oēs
concedit positionis differentias: sursum terminat lō
gitudinem: ⁊ est principium motus augmēti: non qꝛ
crementuꝫ nō fiat vndequaqꝫ: sed quia magis appa
ret ſm longum: maior. n. dimēsio corporis animan ē
longitudo: dextrum terminat latitudinem: ⁊ ē princi
pium motus localis: semper enim ĩ latere dextro for
mantur organa motiua: ⁊ animalia perfecta ꝓponūt
pedem dextrum dum ambulant: ⁊ dextrum humerū
ad onera portanda: ⁊ trahitur pes sinister ad corpus
sustinendum ne decidat: quando eleuat pes dexter ĩ
perfectione motus: quare in dextro est maior calidi/
tas a corde ſm basim. Et hec ē cā ꝙ Aristoteles. 32.
particula problematū problemate. 12. dicebat virtu/
tem motiuam in parte dextra potentiorē: sensitiuam
vtriusqꝫ partis equalis vigoris. Ante terminat pro/
funditateꝫ: ⁊ est pars anterior pars essentialis respe/
ctu posterioris: qꝛ in ea fiunt motus ⁊ sensationes.

Digressio.

Queratur propter discordiam inter aucto/
res nūquid sensus cōis sit in cor
de. In primis pars negatiua deducit: qꝛ sensus cōis
instrumentum est pars anterior cerebri: qua quideꝫ
lesa: impeditur operatio sensus cōis. Item spiritus
animalis instrumentū ē sensus cōis: cuius quidē ge
neratio ē in cerebro. Iterū: in corde ē excellētia qua
litatuꝫ tangibiliū: cum cor sit calidissimū: ergo. Rur
sus fantasticū ⁊ sensitiuū sunt idem subiecto: sed vir/
tus fantastica est in cerebro: ergo ⁊ sensitiua. Ampli
us nerui oriunt a cerebro: ⁊ sunt organa sensuuꝫ: er
go: iste rōnes satiunt vt multi clarissimi auctores te/
neant cerebrum esse primuꝫ membrum ⁊ principale
⁊ organum sensuum: a quo neruos originari plane
affirmant.

Contra cor primo formatuꝫ nullo alio mēbro
formato sentit: ergo sensus tactus est
in corde: ergo ⁊ cōis. Itē animal inquātū aial viuit:
ergo idem est organū vite ⁊ sensus. Iterū est cor pri
cipium vite: sensus ⁊ motus: quas quidem virtutes
influit cerebro per arterias adhuc ipsis virtutib⁹ in/
distinctis existentibus: veluti ⁊ epati largitur virtu
tem factiuam sanguinis per venas: at in operatione
sensus ⁊ motus cerebrū cordi famulat. Amplius ori
go caloris quo fit motus ē in corde. Item indicatur
cor esse principalissimū membrum multitudine arte
riarum que a corde cerebro cōmunicant defferentiuꝫ
illi calorem quo iuuatur in sensu ⁊ motu. Rursus in
somno retrahitur calor ad cor ministrās virtutem sen
sibilem. Amplius ob frigiditatem nō ē dignum cere
brum vt sit primum: propter etiam colligantiam vir
tutis nutritiue cum sensitiua: ⁊ caloris innati cuꝫ ca/
lore sensitiuo palam infertur cor esse primū ⁊ princi
palissimum membrum.

Neqꝫ rationes facte in oppositū ꝯcludūt: ad
primaꝫ dico ꝙ cor est organū principale
sensus cōis ⁊ cum eius operatio manifestet in parte
anteriori cerebri: ideo hac lesa impedit actus ipsius
sensus cōis. Ad scđam: principiū cuiuscūqꝫ spirit⁹:
est a corde: qꝛ tñ ad generationē spiritus aialis com
mēsurat calor cordis ꝑ frigiditatē cerebri: pōt dici
cerebrū esse principiū spiritus aialis: spiritus ēt sba/
liter generat⁹ in corde aliquaꝫ dispositionē acquirit
in cerebro: cū puenerit ad ipsum: ⁊ subtiliat transeū
do ꝑ pelliculas cerebri: originē tñ traxit a corde. Ad
tertiam: calor cordis idoneus est pro opationib⁹ aie
pficiendis: ⁊ dato ꝙ esset nimis excellens: cōtem/
peratur ꝑ frigiditatē cerebri ⁊ respirationē. Ad quar
tam: virtus fantastica est in corde pricipaliter lꝫ eius
operatio ostendat in cerebro. Ad quintā: dico ꝙ ner
ui oriuntur a corde ſm veritatē: taꝫ q̃ȝtum ad mām si
ue radicem: q̃ȝ ēt quo ad formaꝫ ⁊ virtutem: imedia
te tñ vel cum medio: vnde dicebat conciliator diffe/
rentia. 41. neruus nō nascitur a corde inquātū carno
sum: sed a quadam substantia dura occulta in substā/
tia cordis: ⁊ neruus fuit creatus in corde ⁊ non assi
milatur illi sicut veruca ⁊ glandula in carne: ⁊ nō na
scitur ex ipsa substantia que apparet ei: sed ex mate
ria que ei coadunatur ⁊ occultat: ⁊ si res est ita ñ opꝫ
verū dixisse Galenū in pignore suo qđ posuit cōtra
custodē altaris ꝙ daret multū aurū ei q mōstraret ꝙ
nerui nascerent a corde: quare occultant ⁊ euanesce
re videntur nerui cū in cerebrū protenduntur a cor
de: ceu fluuius ante ex pelago in lacuꝫ disseminatur
ampliorem.

SEd principium quidem nutritiue
anime in medio trium particularū
ſm sensuꝫ existens videt ⁊ ſm rōeꝫ
¶ Multa enim aialia ablata vtraqꝫ parti/
culaꝝ: ⁊ ea que vocat caput: ⁊ susceptiua ali
menti

mẽti viuũt. Cuꝫ quocũqꝫ vti fuerit medium.

¶ Palam aũt in entomis ⁊ vespis ⁊ apib⁹ hoc accidẽs: ⁊ multa aũt nõ entomoꝝ diuisa põt viuere pp nutrimẽtũ. vl' nutritiuũ. Taleꝫ aũt particulã actu quidẽ hꝫ vnã: virtute aũt plures. Eodem enim mõ plantis constituta sunt: etenim plante diuise viuũt ⁊ separatiꝫ: ⁊ fiunt multe arbores sub vno principio.

¶ Propter quam aũt cãm he quidem non possunt diuise viuere: hec autẽ splantantur: plantaruꝫ alter erit sermo. Sed similiter habent ſm hoc plante ⁊ genus entomoꝝ.

¶ Necesse autem ⁊ nutritiuam animam. actu quidem in habentibus esse vnam: virtute autem plures. Similiter autem ⁊ sensitiuũ principiuꝫ videtũ enim habẽtia sensuꝫ diuisa ipsorum. ¶ Sed ad saluari nãm: plãte quidẽ possunt: hec autẽ nõ possunt: qꝛ non habent organa ad saluteꝫ. Et quia indigẽtia sunt hec quidẽ capiẽtis: hec autẽ suscipiẽtis alimentum: hec autẽ aliorum ⁊ hoꝝ amborum: assimilant. n. talia aĩalium multis aĩalibus simul iunctis. Optime aũt ꝯstituta hoc nõ patiunt aĩalium pp esse naturã ipsorum: vt cõtingit maxime vnam: pp qð ⁊ paruum sensum quedã faciunt: diuise particularuꝫ: qꝛ habẽt aliquã animalẽ passionẽ: separatis enim visceribus faciunt sensuꝫ: vt cortuce cor deablato.

Adhuc auteꝫ in plantis palaꝫ ⁊ aialibus eaꝫ que ex spermatib⁹ generatõeꝫ cõsiderantib⁹ ⁊ incisiones ⁊ absplantationes. ¶ Que eniꝫ ex spermatibus generatio accidit omnibus ex medio. ¶ Bitiron eniꝫ existẽtibus oĩbus ſm qꝫ nata sunt: mediũ enim vtriusqꝫ est particulaꝝ: hinc ramusculus oritur ⁊ radix nascentiuꝫ: ⁊ primũ autẽ medium horuꝫ est in incisionibus. que ⁊ absplantatõibus hoc maxime accidit circa ortus. Est eniꝫ principiũ quoddã os rami. fit aũt ⁊ mediuꝫ. Quare aut hoc auferũt aut ĩ hoc ĩsunt: vt aut rami⁹ aut radices ex hoc generent tanqꝫ existente principio ex medio germine ⁊ radicis. ¶ Et aialiuꝫ sanguinem habentiũ cor fit primo: hoc aũt palam ex quibus in ꝯtingẽtibus adhuc factis videre cõtemplati sumus. Quare ⁊ in exanguibus necessariuꝫ. analoguꝫ cordi fieri primo. Cor autem qð est venarũ principium in his quẽ circa partes animaliũ dictũ est pri⁹ ⁊ qꝫ sanguis in sanguinẽ habentibus est vltimuꝫ alimẽtum: ex quo fiunt particule. Manifestum igit qꝫ vnam quãdam operationeꝫ oĩs virtus exercet: alterã autem que vẽtris circa alimẽtuꝫ. Cor aũt gratia operis anime huius est: oportet quideꝫ. n. principale ad id cuius gratia perficere: sed nõ: in his que huius gratia: vt medicus ad sanitateꝫ. ¶ Sed adhuc qꝫ principale sensuũ in hoc in sanguinem habẽtibus oĩbus. in hoc. n. necessariuꝫ esse: qꝫ oium sensitiuoꝝ cõmune sensitiuum: duos aũt manifeste h tendẽtes videmus gustum ⁊ tactũ quare ⁊ alios necessarium. In hoc quidem. n. ex alijs sensitiuis cõtingit fieri motum. hec aũt nihil tendunt ad eum qui sursum locũ: sine his aũt si viuere in hac particula oĩbus est. palam qꝛ sensitiuũ principiuꝫ necessariuꝫ. Quod qdem. n. animal hac ⁊ viuere dicimus: qua enim sensitiuũ hac corp⁹ animal esse dicimus. ¶ Propter qð autem hi quideꝫ sensuũ manifeste tendunt ad cor: hi aũt sunt in capite: pp quod ⁊ videt qbusdam sentire animalia pp cerebrũ: causa in alteris dicta est seorsum. ¶ Secũdum apparẽtiã quidẽ igitur palaꝫ ex dictis qꝫ in hoc ⁊ in medio corporis triuꝫ partium sensitiue anime principiũ est ⁊ augmẽtatiue ⁊ nutritiue.

¶ Secũdum rõnem autẽ quia naturam videmus in omnibus ex possibilibus facientem optimũ. In medio aũt substantie principio existente vtroqꝫ maxime proficit vtraqꝫ particulaꝝ proprĩũ opus operans. s. vltimuꝫ alimẽtũ ⁊ suscipiens: penes vtrũqꝫ eniꝫ ipsorum sic erit. ¶ Et est talis medij regio principantis. ¶ Adhuc vtens ⁊ quo vtitur opꝫ differe queadmodum fistule ⁊ mouens fistulas manus. ¶ Siquideꝫ igitur animal determinatuꝫ est per habere sensitiuam aĩam. in sanguinem quidem habentibus necessarium in corde: hoc habere principiũ ex sanguinis: aut in ꝓportionali particula.

¶ Sententia stat in hoc: principiũ anime nutritiue est in parte media: ⁊ scilicet que cor ꝯprehẽdit ⁊ pulmonem: quia multa aialia viuũt saluata media regione ceteris sublatis: vt lꝫ inueni in aialibus impfectis ⁊ plantis: viuũt bruta imperfecta ⁊ plante si tali mõ diuidãtur: vt nõ pereat principiũ vite ⁊ sensus: moriuntur aũt facta diuisione p longitudinem: ⁊ queadmodum aĩa plante ẽ vna actu ⁊ plures ptãte: ita aĩe sensitiua animalis impfecti: at aĩa aĩalis perfecti vna numero ẽ actu ⁊ potentia: verũtñ partes plante diuise ⁊ separate diu possunt viuere: nõ aũt ptes animalis qꝫtũcũqꝫ ĩperfecti: maiorẽ. n. organoꝝ diuersi

tatem exigunt bruta impfecta q̄z plante.

Item in viuentibus oībus cor p̄mo formatꝫ vel id qḋ cordi ē ꝓportionale: vt palā est discurrendo modum generationis plantaꝝ ⁊ aialiū: quare cum sensitiuū sit in corde: ibidē erit ⁊ vegetatiuum. Melius quoqꝫ perficiunt operationes viuētis: si membrū principale sit in medio: ergo his ꝯcludendum est p̄mū principiū nutritiuū ⁊ sensitiuum esse in corde vel ꝓportionali cordi.

Digressio.

Nunquid cor vel proportionale cordi sit id qḋ p̄io a virtute formatiua productum inueniat̄: in p̄imis videtur ꝙ nō: tum quia vmbilicus p̄imo creatur ⁊ panniculi fetum inuoluentes: tum qꝛ operatio epatis prius ē necessaria que ē circa rem nutrimenti: cuius principiū ē epar: cum fetus prius viuat: vita plante: iū qꝛ cor ē pfectissimuꝫ membrū: ⁊ natura ꝓcedit ab impfecto ad perfectuꝫ: tum quia: extremum artificij p̄ius ꝓducitur q̄z medium: ergo ⁊ extremuꝫ nature: quia ars imitat̄ nām inquātum potest.

Ad oppositū est Aristoteles: cuius rōnes potuerunt esse tales: membrūꝫ illud p̄imo generatur: cuius operatio est p̄imo necessaria: talis autem est sustentatio vite ⁊ caloris naturalis: neqꝫ mēbrum operans in rem nutrimenti operationē pōt facē sine sustentatione vite ⁊ caloris nālis: ergo operatio cordis preueniet operationē epatis ⁊ cerebri: que ꝗdeꝫ est spiritum vitalem generare qui ē mā spiritus aialis ⁊ naturalis per cuius p̄sentiā in embrione cōseruatur vita ⁊ aīa. Item spiritus vitalis est agens vniuersale effectiue ꝯcurrens ad oēs operationes a spiritu aiali ⁊ naturali ꝓuenientes: ergo generatio cordis antecedit via originis generationē cerebri ⁊ epatis: ergo prius ⁊ principalius pendebunt opatiōes aiales ⁊ nāles a corde ⁊ spiritu vitali q̄z a cerebro ⁊ spiritu aiali ⁊ epate ⁊ spiritu naturali: ⁊ ita soluta est secunda ratio ante oppositum. Amplius restauratio vitalem p̄supponit operationē: ergo cor inter membra ē p̄imum qḋ generatur: ⁊ dixi signanter iter mēbra: qꝛ si creatio pāniculoꝝ inuoluentiū fetum precedat cordis formationē: hoc non incōuenit: cū ipsi nō sint partes fetus. Iterum mouet̄ animal p̄ seipm: ergo oportet in eo prius fieri membrum illud a quo sit principium motus: ⁊ per cuius motum habeant alia oīa vt moueantur: tale aūt nō ē nisi cor: qḋ p̄imo viuit ⁊ vltimo moritur Auctore Aristotele. 16. de aialibus. Cerebrū ante epatis ꝓductionē format̄ ſ꞉m multos: alij epar prius cerebro originatū putāt: qcquid tñ sit generatio cerebri ⁊ epatis est generationi cordis multū annexa: cuius cā fuit: vt nō solum viueret embrio vita plante: sed ⁊ vita aialis. ¶ Neqꝫ rōnes concludunt p̄ima ⁊ secūda ex dictis sunt solute. Ad tertiā: nā ab impfecto tendit ad perfectū: qꝛ cor p̄io imperfectum q̄z pfectum ꝓducit̄: qñ. n. cor generat̄: est paruum sicut granū milij. Ad quartam ꝛ intentio Aristotelis. 2. physicoꝝ. 78. 86. fuit: artē ⁊ naturā eūdem ordineꝫ obseruaturas si domum fabricarent: natura tamen est principium actuum intrinsecum: ars principium actiuum extrinsecum: ideo operatio agētis naturalis est ad interiora: artificis vero ad exteriora.

Omnes autem particule ⁊ totuꝫ corpus animalium habent quandam caliditatem naturalem: ꝑꝑ quod viuentia quidem videntur calida. Morientia autem ⁊ priuata viuere ꝯtrariū. ¶ Necessarium autem esse caliditatis huius principiū in corde sanguinē habentibus: ex sanguī autem in proportionali. ¶ Operantur eniꝫ ⁊ digerunt naturali calido alimētum oīa maxime autē qḋ principalissimuꝫ. ¶ Propter qḋ alijs quidē partibus infrigidatis remanet viuere: eo autem q in hoc corrūpit̄ omnino: quia hic oritur principiuꝫ oē caliditatis ⁊ anime tanq̄z ignitis in his ꝑticulis ex sanguinū quidē in ꝓportionali: in corde autem sanguinē habētium. ¶ Necesse igit̄ simul viuere existere ⁊ calidi huius saluatōeꝫ ⁊ vocatam mortē: ⁊ huius corruptionē. ¶ Sed adhuc quideꝫ ignis videm᷒ duas corruptiones marcedinēqꝫ ⁊ extinctioneꝫ: vocamus aūt eam quidē que a seipso marcedinē eam que a ꝯtrarijs extinctionē: hanc quidē senectutē: hanc aūt violētiam. ¶ Accidit autem ambas ꝑꝑ idem fieri corruptiones: deficiēte enim alimento nō potēte calido accipere alimētum corruptio fit ignis cōtrariū quidem eniꝫ cessare faciēs digestionē ꝓhibet nutriri. Quandoqꝫ aūt marcescere accidit āplīori cōgregato calore ꝑꝑ nō respirare neqꝫ infrigidari: cito enim ⁊ sic cōsumit alimētuꝫ multum cōgregatum calidū ⁊ ꝓuenit cōsumēs ante ad eē vētationē. ¶ Propter qḋ quideꝫ non solum marcescit qḋ minus secus plurinium ignē. Sed ⁊ ipsa ſ꞉m seipsam lucerne flāma imposita in maiori flāma cōburit̄: sicut quodcūqꝫ aliud vstibiliuꝫ. ¶ Causa āt qꝛ alimētum quidē existens in flāma preoccupat accipiēs maior flāma. priusq̄z adueniat alterum. Ignis autem permanet semper factus ⁊ fluēs sicut fluuius: sed latet ꝓpter velocitatem.

Palam igitur ꝙ siquidem opꝫ saluari calidum: hoc aūt necessarium si futurū sit viuere: oportet fieri eius quod in principio calidi per quandaꝫ refrigerationem. ¶ Exemplum autem huius accipere est ꝙ accidit in suffocatis carbonibus. Si eniꝫ fuerint circunquaqꝫ obstructi vocato suffocatorio continue extinguuntur cito. Si aūt in secus inuiceꝫ quis faciat frequēter

quenter ablationem ⁊ appositionē manent igniti multo tpe. Occultatio autem saluat ignē: neq̃ꝫ.n. respirare ꝓhibet̄ ꝓpter raritatem cineris recōditurq̃ꝫ eo qui in circuitu aere: vt non extinguat̄ multitudine existentis in ipso caliditatis. ¶ Sed de causa quidem hac q̄ contrarium accidit occultato ⁊ suffocato igni: hic quidem enim marcescit: hic autem permanet pluri tempore dictum est in problematibus. ¶ Quoniaꝫ autem omne viuens habet animam: ipsuꝫ autem non existit sine naturali caliditate: sicut diximus. Plantis quidem per alimentum ⁊ continens sufficiens fit auxilium ad naturalis calidi saluationem. ¶ Etenim alimentum facit refrigerationem ingrediens: sicut ⁊ hominibus primo oblatis: ieiunia autem calefacientia sitim faciunt: sinio/tus enim existens aer semper calefacit. Alimento autem ingrediente refrigeratur corpus donec vtiq̃ꝫ accipiat digestionē. ¶ Si autem aut continens excedat frigiditate ꝓpter boream fortibus factis omnibus exsiccantur: aut si estate fortia accidunt caumata: ⁊ non possit tractum ex terra humidum refrigerare: corrumpitur marcefactum calidum: ⁊ dicuntur spakellinsin ⁊ astroblice fieri arbores circa tēpora hec: ꝓpter quod ⁊ genera quedam lapidum radicibus submittunt ⁊ aquā in vasis: vt radices infrigidentur plātarum.

¶ Sūma huius ptis stat in hoc: Calido nāli ꝑmanet vita viuentis: est.n. calidū nāle principiū vite quo quidem alimētū disponit̄: redditurq̃ꝫ aptū: vt cōuertat̄ in substātiam nutriti: Est aūt cor vel cordi ꝓportionale fons ⁊ origo caloris nālis: qui saluari dbet vita saluata: Deficit vero calidū nāle ob defectum humidi quo pabulatur: ⁊ vescitur: reddit̄ aūt humidū improportionatū calido: a cōtrario humidū ingrossante: cōstat vero humidū ingrossatuꝫ nō esse cōueniens pabulū caloris naturalis: ⁊ hec corruptio vocatur violenta: sepenumero cōsumit̄ humidum radicale a fortissimo intensissimoq̃ꝫ calore: quēadmodum ⁊ minor flāma a maiori corrumpit̄: ⁊ hec corruptio non est a cōtrario: ⁊ sicut cōtinue alia ⁊ alia flāma inuenitur: ita continue est aliud ⁊ aliud calidū nāle: ⁊ sicut flāma corrūpit̄ qr ꝯsumit ei9 nutrimentū: ita ⁊ calidū nāle resoluit hūidū substātificū. ¶ Amplius: eget calidū naturale ꝓ sui salute refrigeratione: exemplū aūt est accipere i suffocatis carbonibus: si.n. fuerint circūquaq̃ꝫ obstructi: cōfestiꝫ extinguūtur: q: impeditur refrigeratio: ⁊ humidū subtile resoluitur: si aūt secus inuicē quis faciat frequēter ablationē ⁊ appositionē manent igniti multo tpe: occultatio.n. saluat ignem: cineres nāq̃ꝫ raritatem habens: ⁊ potest aer circunstans de facili subintrare. Causa autem huius talis est: quando nō interuenit refrigeratio aliqua intenditur calor: itenso calore consumitur humidum pabulum eius: ergo ⁊ calor: sed refrigeratione mediante debilitatur calidū saluatur humidum ⁊ calidū: quapp plante egēt alimento ⁊ cōtinente habentib9 potestatē refrigerandi saluandiq̃ꝫ calidū ⁊ hūidū: que qdeꝫ existunt principia vite: talis itaq̃ꝫ cōcurrit refrigeratio: vt ea fauēte humidum radicale nō dissoluat̄: subtilieturq̃ꝫ ita citto: humidū nāq̃ꝫ substantificu viuētiū de facili terrestrificat̄: discōuenienēsq̃ꝫ pabulu caloris efficit̄: cuꝫ humiduꝫ in eis minus reniteo ⁊ calor naturalis potentior existat: ⁊ ita restauratio humidi radicalis istituta fuit a natura: ne viuens statiꝫ deficeret propter disconuenientiam pabuli per actioneꝫ caloris in humido factam. ¶ Est aduertendum: q̄ per humidi restaurationem ex cōuersione nutrimenti in substantiā nutriti causatam calor naturalis viuentium in nouo radicali vel nutrimentali humido dicitur pabulari: ⁊ q̄uis humiduꝫ in viuente reparetur: vltra tamē certum tempus viuentis: improportionatum pabulum caloris redditur: quousq̃ꝫ per indigentiaꝫ pabuli calor extinguatur: vita ergo viuentium permanet fm̄ q̄ exigit conditio humidi radicalis .si enim cito subtilietur: dissoluat̄ ⁊ terrestrificet: cito dcedit viuēs. Si vero ꝓlongat̄ tardeturq̃ꝫ ei9 terrestrificatio longo tempore permanet viuens.

Digressio.

Quia de humido radicali ⁊ calido naturali sepenumero facta est mentio: ideo operepretiuꝫ est in calce huius tractatus duo inducere documenta que totam rem cōplectantur. ¶ In primis aduertendum est: in spermate a decidente impressa est virtus per moduꝫ forme permanentis: cuius instrumenta sunt: spiritus gignitiuus ⁊ calidum innatum: humidum subtile aereum pabulum verissimuꝫ est caloris innati: humidum aquosum ⁊ viscosum calidi non existit idoneum pabulum: ⁊ sustentamentū a corde vero iaꝫ a natura fabricato generatur calidū currēns ⁊ influens appellatum: quod quideꝫ per arterias in omnes corporis partes diffunditur i pabulum ⁊ sustentanonem calidi innati: ab expositoribus calidum innatum nuncupatur calidum primis seminibus complantatū: consurgit deīde ex calore complantato ⁊ currente calidum naturale ⁊ cōplexionale ⁊ hoc calidum naturale: capiendo ipsuꝫ pro aggregato ex aia ⁊ istro aie vocat̄ ꝑmū alterās corporeū. 2. de aia. 50. ⁊ quēadmodū humidu radicale pabuluꝫ ē calidi ꝯplātati ita hūiduꝫ nutrimētale calidi īfluētis: calidū inatū intēdens se ꝯseruare in hūido illud ꝯsumit ⁊ seipꝫ p accidēs: ⁊ dicebat ꝯciliator dīa. 3. corpus aialis ē expositū triplici ꝯsumptiōi: vni qdeꝫ pp ꝯrietatē elemētoꝝ adinuicē: ex qb9 construit̄: alij pp calorē depascentē humidū ꝯtinue. Tertie pp rerum nō necessariaꝝ sibi extraneitatē: alterāt.n. ⁊ ꝑmutant id necessario: ⁊ lꝫ ꝯsumat̄ humiduꝫ radicale a calido īnato ⁊ influēti: plus tn̄ dissipat̄ a calido influenti q̄ȝ innato: cum calidum influens nō sit humido radicali cōgenitum ⁊ familiare.

Secūdū documētū ē hūidū radicale ī varijs viuētiū etatib9 īstaurari dr̄: cū i his fit aliq̄lis hui9 humidi deꝑditio: vn̄ hūiduꝫ radicale semper restauratur ⁊ semper deperditur: ⁊ existimādum est tale humidum mediante nutritiōne restau/

ratum qualitatiue perfectius in loto tempore vite restaurari posse:est autem humiduȝ qualitatiue perfectius: quando qualitates suas perfectiori modo ⁊ nō preter naturalr dispositas hȝ:⁊ non colligit hec sequella: humiduȝ restauratū est qualitatiue pfectius ergo ⁊ substātifice:tpe diminutōis: augmentatōis: ⁊ cōsistentie pōt humidum qualitatiue pfectius restaurari:⁊ si nō melius pro vita:⁊ etate augmētatiua nō incōuenit humidum pfectius pro vita restaurari:qꝛ pro operatione:humiduȝ aūt pfectius pro operatōe cōmodius est pro eē ⁊ vita: pfecta nāqȝ operatio infert cōsumatā ⁊ absolutā vitaȝ:cū viuere viuentibus sit esse:tunc aūt humidū radicale pfectissimū existit: qm̄ optimū est ⁊ pro vita ⁊ pro exercēdis operationibus:quare cū ille qui augeat ⁊ diminuit perfectas nō habeat operatōes sed tantū cōsistens pfectissime sentiat:discurrat:intelligat:ideo hac etate humiduȝ radicale cōsumatissimū existet caloris nālis pabulū. ¶ Cōtra:caliduȝ nō seiungit ab humido:et nō aduersatur:ideȝ nō pōt agere ad interitum sui ipsius:ergo caliduȝ nō habebit ptātem ꝯsumēdi humidum quo pabulat. Solutio cōtra est:calidum destruit seipsuȝ p accidens:⁊ est disperatū respectu humidi: prouenit aūt corruptio vl' a ꝯtrario vel a disperato. Dico ergo ꝙ humiduȝ radicale mixtuȝ est ex quattuor elemētis ⁊ caliduȝ dicit agere in humiduȝ:quatenus destruit frigiditateȝ humidi radicalis. Hec dicta sufficiāt pro opportunitate loci ⁊ temporis: postq̄ȝ de iuuentute tractatū est ⁊ de senectute:sequēti lectione de inspiratōe ⁊ respiratōe agendum erit.

¶ Tiberij Bacilerij Bonomēsis lectura in tractatū de expiratōe ⁊ īspiratōe: morte ⁊ vita. quā qdē ordinauit magr̄ Alloisi⁹ alliprādus Medzolanēsis.

Nimaliuȝ aūt qm̄ hec qdeȝ sunt aquatilia:hec aūt ī aere faciūt dietā:ex his ⁊ per hoc acqrunt refrigeriū:hec qdeȝ aqua:hec aūt aere: quo autē mō ⁊ qualr dicendū rōnem sciētib⁹ magis. ¶ De respiratōe.n.aliq quidem pauci prioꝝ physicoꝝ dixerūt:cuius tñ gratia existit aīalibus:hi qdeȝ nihil enunciauerūt.hi aūt dixerunt qdeȝ:nō bene dixerūt sed inexperte accidentib⁹. Adhuc auteȝ oīa aīalia aiunt respirare:hoc aūt nō est verum. Quare necessariū de his primo superuenire: vt nō videamur eos ianiter accusare. ¶ Nō quidē igit quecūqȝ aīaliuȝ habēt pulmoneȝ respirāt oīa manifestū. ¶ Sed ⁊ hoꝝ ipsorum quecūqȝ qdeȝ exsangue habēt pulmonem ⁊ cōcauū minus indigent respiratiōe: ꝓpter qd multo tpe possunt permāere ꝑter corporis valitudinē.pulmonē aūt cōcauū habent oīa ouificātia:vt ranarū genus: adhuc aūt omideus ⁊ tortuce multo tpe manent in humidis.pulmo.n.modicā habet caliditatē. pauci.n.sanguinis habent ipsum. Inflatus igit ipse motu refrigerat:⁊ facit permanere multo tpe. Si tñ cogat quis valde detinēs longo tpe suffocant oīa:nihil.n.taliū suscipit aquā sicut pisces. ¶ Habentia aūt pulmonē hñtem sanguinem oīa magis indigēt respiratōe ꝓp multitudineȝ caliditatis. ¶ Alioꝝ autē quecūqȝ nō habent pulmonem:nullum respirat.

¶ Intentio Aristo.presenti tractatu ē patefacē modum quo aīalia ⁊ respirantia ⁊ non respirantia refrigerent:alio enim ⁊ alio modo refrigerātur habentia pulmonē ⁊ nō respirantia:Snia autem hui⁹ partis stat in hoc. Quecūqȝ aīalia hñt pulmoneȝ ⁊ vocalem arteriaȝ respirant:⁊ quecūqȝ non habēt pulmoneȝ nullū respirat:⁊ ſm ꝙ animalia habēna pulmonem sunt maioris ⁊ minoris caliditatis ita frequenit ⁊ rara ⁊ magna ⁊ parua egent respiratione: ⁊ dicebat Auerrois.2.de aīa.91.pisces nō habent vocē:qꝛ non hñt pulmonē ⁊ cannam:non habēt āt pulmonem ⁊ cannam:qꝛ non indigent īmissiōe aeris aut emissione. ¶ Et sciendū ꝙ operationes pulmoni concesse sunt:attractio aeris ad se:cum sit spōgiosus ⁊ calidus:quēadmodū ventosa igne interi⁹ misso:exit.n.ignis per poros ventose ⁊ necesse est aerem subingredi. Amplius inspiratio ⁊ exspiratio quibus cōtis est respiratio siue anhelitus quē complent.debentur pulmoni ſm Auerroim. 2.de aīa 89.⁊. 2.colliget hoc fundamento: virtus motiua insequit desideratiuā:ergo si in pulmone est virtus desideratiua:in eo debet esse virtus motiua:volunt autem Galienus pulmonē nullum habere motum ꝓprium per se:imo mouet pulmo per pectus:⁊ pectus per musculos ⁊ dyafragma: videmus eniȝ qm̄ pectus dilatatur pulmonē repleri aere: cessante ēt motu pectoris cessat motus pulmonis:⁊ perit confestim animal:at vbiqȝ dicit Auerrois hoc indigere subtili consideratiōe:iuuamentū vero principale attractionis aeris consistit in hoc:vt recens aer frigidus habeatur intus ⁊ expellatur inde:qui iaȝ intensus siue intensus ⁊ fumosus factus est:g quidē amplius ad caloris non valet temperamētū:⁊ ad h̄ cooperatur non modicū raritas substantie pulmonis:quoniā aer nō solū penetrat in arterias ipsius: verum etiam in substātiam carnis eius:hanc auteȝ aeris attractionē pulmo duobus motibus ⁊ duab⁹ quietibus perficit:vna.n.quies aeris attracti ē pulmoni incidens inter īspiran ⁊ expirati aeris motū: altera autem eiusdem est extra intus expiratū ⁊ rursus attractum:similiter inter systolem pulmonis ⁊ dyastolem necesse est intercidere duas quietes:systole enim facta ante dyastoleȝ est quies vna:⁊ dyastole facta ante systoleȝ iterata est quies altera:⁊ sic cum respiratio perficiatur motu aeris ⁊ pulmonis erunt necessario in perfectione eius quattuor motus ⁊ quattuor quietes:eo ꝙ motus semp terminat ad quietem. Iterum dicebā.2.de aīa.89.pulmo nō est causa quare animal sit calidius:sed quia est calidius:natura dedit pulmonē:vnde membra nō principalia primo faciunt operationem propter aliud: secundario propter se:⁊ ita pulmo primo confert cordis euentationi.

Emocrit⁹ aût abderites et qdā alij q̄ d̄ respiratōe dixerūt: nihil d̄ alijs determinauerunt animalibus: vi si sunt tñ dicē quasi oībus respirantibus. ¶ Anaxagoras aût et Diogenes oīa dicētes respirare: de piscibus et ostreis dicunt q̄ūo respirāt. Et aût Anaxagoras qdē cū dimittant aquā p brāchias eū q in ore factuʒ aerē trahētes respirare pisces. nō. n. eē vacuū nihil. Diogenes aût cū dimittāt aquaʒ p brāchias ex circūstāte circa os aqua trahere vacuo in ore aerē tanq̄ʒ in aqua existēte aere. ¶ Hec aût sunt īpossibilia. Primo qdē. n. mediū rei auferūt pp̄ter dicere q̄ cōe in altero solo: respiratio. n. vocat: hui⁹ aūtē: hoc qdē expiratio: hoc aût īspiratio: de qua nihil dicūt: q̄ūo expirant talia aīaliuʒ: neqʒ ɔtingit ipsis dicere. ¶ Cuʒ. n. respirauerit hac qua respirauerūt iteꝝ oʒ expirare: et h̄ semp pmutatiʒ faciūt. Quare accidit simul suscipe aquā s̄m os et expirare. Necesse aût obuiās īpedire alteꝝ. Deinde cū dimittant aquā: tūc expirāt s̄m os: aut s̄m brāchias. Quare accidit simul exspirare et respirare. Tunc. n. aiunt ipm respirare: simul aût inspirare exspirare īpossibile. ¶ Quare si necesse respirātia exspirare et īspirare. Exspirare aût nō cōtingit nullū ipsoꝝ palā: qm̄ respirat: neqʒ ipsorum nullum. ¶ Adhuc autē dicē aerē trahere ex ore: aut ex aqua per os impossibile. Non enim habent arterias propter pulmonem non habere: sed statim venter penes os est: quare necessarium vētre trahere: hoc auteʒ et alia vtiqʒ facere animalia: nunc auteʒ non faciunt. Et si illa extra humidum essent: manifeste vtiqʒ hoc facerent: videntur autem non facientia hec. ¶ Adhuc omnium respirantium et trahētium spiritum videmus quēdam motuʒ factum particule trahentis. In piscibus autem non accidit. Nihil enim videntur mouentes eorum que circa ventrem nisi brancbias solum et in humido et in sicco excidētias: cum capta fuerint. ¶ Adhuc cum moriātur suffocata in humidis omnia respirātia fiunt ampullo spiritu exeunte violenter: vt si quis cogat torcula tas aut ranas aut aliquid talium generum. In piscibus autem non accidit experientibus omnem moduʒ tāq̄ʒ non hītibus spiritum de foris vllum.

¶ Quo autē mō dīt fieri respirationē ipsis cōtingit et hoīb⁹ exītib⁹ in hūido accidere. Si. n. pisces trahunt ex ea q̄ in circuitu oris aq̄: pp qd h̄ n̄ vtiqʒ faciūt et hoīes et alia aīalia: et euʒ q ex ore vtiqʒ trahēt sīlr piscibus. Quare siquidē et si illa cēnt possibilia: et hec cēnt: qm̄ autē nō sunt palā q̄ neqʒ in illis ē. ¶ Adhuc aût pp quā cām in aere moriunt et vident exterminata sicut suffocata siqdem respirāt. Nō. n. vtiqʒ alimēti indigētia h̄ patiunt. Quā. n. dic̄ Diogenes cā stulta: ait. n. q̄ aerē multū valde trahūt in aere: in aq̄ aût moderatū: et pp h̄ mori. Eteniʒ īgressibilib⁹ oportebat posse eē hoc accidere: nūc aût nulluʒ p valde respirare suffocat gressibile aīal. ¶ Adhuc autē si oīa respirant: palaʒ quia et entoma aīaliuʒ respirant vident autē ipsoꝝ multa decisa viuere: nō solum in duas ptes: sed et in plures: vt que vocant scolopendre: que qualiter aut quibus cōtingit respirare. ¶ Causa autē maxime nō dicendi bene de ipsis: q̄ inexperti erant earuʒ que intus partiuʒ: et q̄ nō accipiebant gratia alicuius naturam oīa facere. Querētes enim cuius gratia respiratio aīalibus existit et in particulis hoc inspicientes vt in branchia et pulmone: inuenirent vtiqʒ velocius causam.

Emocritus autē q̄ quidē ex respiratione accidit respirantib⁹ aliqd dicit inquiēs ꝓhibere extrudi aīaʒ nō tamē vt huius qdem gratia facientē hoc naturā nihil dicit oīno enim sicut et alij physici: et iste nihil tetigit talem causam. ¶ Dicit autē q̄ aīa et calidum idem prime figure sphericoꝝ. Segregatis igit̄ ipsis a cōtinēte et cōprimēte auxiliuʒ fieri respirationē inquit. In aere. n. multū numeruʒ esse talium: que vocat ille intellectuʒ et animam. Respirato igit̄ et ingrediēte aere cōgrediētia hec et ꝓhibentia cōpressionem ꝓhibere in aīalibus existentē animā pertrāsire. ¶ Et ꝓpter hoc ex respirare esse viuere et mori. Cum. n. pualuerint cōtinēs opprimēs et nō amplius deforis ingrediens pōt prohibere non potēte respirare: tunc accidere mortem animalib⁹: esse enim mortem talium figurarum ex corpore exitū ex ɔtinentis oppressione. ¶ Causam autem quare omnibus quidem necessarium mori: non tamen quando contingit: sꝫ s̄m naturam quidem senectutem. violentia

aũt p̃ter nãm nihil demõstrauit: q̃uis opor teret: q̃n aliq̃ qd vi hoc factũ: aliq̃ aũt nõ videt vtrũ cã extrinsec⁹ ẽ aut itus. ℂ Nõ dicit aũt neq̃ de p̃ncipijs respirãdi qd cã vtrũ intrinsec⁹ aut extrinsec⁹: neq̃. n. g doloris intellect⁹ fiat auxiliũ. Sꝫ intrinsec⁹ p̃ncipiuꝫ respiratõis fit ⁊ mot⁹ nõ vt iferẽte vi ꝫ ptinẽter incõueniẽs aũt ⁊ simul ptinẽs cõprimere ⁊ ingrediẽs dilatare: que qdẽ igit dixit: ⁊ vt fere hec sunt. ℂ Si aũt opꝫ putare vera esse prius dicta: ⁊ nõ oĩa aĩalia respirare nõ de oĩ morte cãꝫ putãdũ deãꝫ ẽẽ hãc: sꝫ solũ i r̃spirãtibus. ℂ Quinimo neq̃ in his bñ. Palaꝫ aũt ex accidẽtib⁹ ⁊ talib⁹: quoꝝ hẽmus oẽs expiẽtiã. In estib⁹. n. calefacti magis: ⁊ respiratõe magis indigem⁹: ⁊ spissius respiram⁹ oẽs. Cuꝫ. n. in circuitu fuerit frigidũ: ⁊ pstringat: ⁊ cõpingat corp⁹ detinere accidit spũ: q̃uis tũc oportebat deforis ingrediẽtẽ phibere pcussionẽ. Nũc aũt fit p̃rũ: qñ aũt multũ valde pgregatũ fuerit calidũ nõ expirãtiũ tũc idigẽt respiratõe. Necessariũ ãt i͂spirantes respirare. Estuãtes ãt freq̃nẽter respirãt tãq̃ refrigeratõis gr̃a r̃spirãtes: qñ qd facit ignem sup ignem.

N timeo aũt scripta circũpulsio de alijs aĩalib⁹ nihil determiãuit: qũo ipsi⁹ calidi fit in alijs: vtrũ eodẽ aut pp alias aliq̃ cãm. Si. n. solis cãpestrib⁹ qd respiratõis existit dõm cãm: q̃re solis. Si ãt ⁊ alijs: modus aũt alius: ⁊ d hoc determinãdum: sigdẽ possibile respirare oĩb⁹. ℂ Adhuc aũt ⁊ ficticı⁹ modus cãe. Exeũte. n. extra calso p os ambiẽtẽ pulsuꝫ aerẽ latũ icidere in eũdẽ locuꝫ ait p raras extãtes carnes. Vñ qd itra exiuit calıduꝫ pp nihil ẽẽ vacuũ antiperistasi patiẽtib⁹ iuicẽ: calefactũ ãt iteruꝫ exire ſm eundẽ locũ ⁊ circũpellere itra p os aerẽ excidentẽ calıduꝫ: ⁊ hoc itaq̃ agere semper faciẽtes respirãtes ⁊ expirantes. ℂ Accidit autẽ sic putãtibus prius expirationẽ fieri q̃ inspiratõeꝫ: signuꝫ ãt. sunt qdẽ. n. adinuiceꝫ hec sec⁹ iuicẽ. Moriẽtia autẽ expirãt: quare necessariuꝫ ẽẽ p̃ncipiuꝫ inspiratõeꝫ. ℂ Adhuc autẽ cui⁹ gr̃a hec existunt aĩalib⁹. Dico autẽ respirare ⁊ expirare nihil dixerunt hoc mõ dicẽtes: sꝫ velut d icidẽte aliq̃ enũciãt solũ: q̃uis p̃ncipalia hec videamus viuẽdi ⁊ moriẽdi. Cuꝫ. n. respirare nõ potuerint: tunc accidit corruptionem fieri respirantibus.

ℂ Adhuc ãt icõueniẽs calidi qdẽ p os extũ: ⁊ iteꝝ introitũ nõ latere nos. In pect⁹ ãt spũs itroitũ ⁊ iterum calefacti exitũ latere. ℂ Incõueniẽter aũt ⁊ calidi respiratõeꝫ introitũ eẽ. Cõ. n. ptrariũ: g qdẽ. n. expirat⁹ eẽ calidus. Qui aũt i͂spirat⁹ frıdus. Qñ aũt calidus fuerit: sentiẽs respirãt: qz. n. nõ refrigerãt sufficiẽter igrediẽs multotiẽs accidit spũꝫ trahere. ℂ Sꝫ ẽt neq̃ alimẽti gr̃a existimãdũ fieri r̃spiratõeꝫ tãq̃ alito spũ eo g itus igne ⁊ respirante qdẽ: queadmoduꝫ ignẽ sup hipecauma adijci. alito aũt igne fieri respirationẽ. ℂ Hoc. n. dicem⁹ veꝝ: ⁊ ad hũc sermonẽ q̃ qdẽ ad priores: etenĩ i alijs aĩalib⁹ oportebat hoc accidere aut pportionale huic. Oĩa. n. hñt caliditatem vitalem. ℂ De nde ⁊ fieri calidũ ex spũ: quo oꝫ mõ dicere fictitiũ: magis. n. ex alimento hoc factũ videmus accidere: q̃ ſm hoc suscipe alimentũ ⁊ superfluum emittere: hoc autem in alijs non videmus factum.

Dicit aũt ⁊ d respiratiõe Empedocles nõ tñ cui⁹ gr̃a. ℂ Neq̃ de oĩbus aĩalib⁹ nihil facit manifestuꝫ: siue respirãt siue nõ. ℂ Et de ea q̃ per nares respiratõe dicens: puta ⁊ de p̃ncipali dicere respiratõe. Est auteꝫ p arteriã ex pectore respiratio: ⁊ q̃ per nares: ipsis autẽ narib⁹ sine illa nõ ẽ respirare: ⁊ ea qdeꝫ q̃ per nares facta respiratõe priuata aĩalia nihil patiunt̃ ea auteꝫ q̃ ſm arteriã moriunt̃. Vtit̃. n. nã ex abũdãti ea que per nares respiratiõe ad odoratum quibusdã aĩalium. ℂ Propter qd qdẽ odoratu fere pticipãt oĩa aĩalia. Est aũt nõ oĩb⁹ idẽ organũ sensus. Dictuꝫ ẽ aũt de ipsis in alijs planius. ℂ Fieri aũt ait respirationẽ ⁊ expiratõeꝫ pp venas eẽ quasdã i qb⁹ iest qdẽ sanguis: nõ tñ plene sunt sanguine: hñt aũt poros i eũ q extra aerẽ ptib⁹ qdẽ corpis minores: his ãt q̃ aeris maiores ppter qd sanguinẽ ait moueri sursum ⁊ deorsuꝫ: deorsuꝫ qdẽ lato iflue aerẽ: ⁊ fieri respiratiõeꝫ: sursuꝫ ãt pcedẽte excidẽ extra: ⁊ fieri respiratõeꝫ: assimilãs qd accidit clepsidris. ℂ Sic aũt respirãt oĩa ⁊ expirãt oĩb⁹ deficientes sangule carnaliuꝫ canales i vltimis ſꝫ corp⁹ tendunt̃ ⁊ ipsis oribus spissis simul pforate sunt canalibus valluꝫ vltime summitates p totum: vt exundans quideꝫ occultet̃: etheri autem facile iter duplici via

pateat

pateat. Quapropter cũ redierit tener sãguis ciber chalens descẽdat tumore magno: cum autem exiliat iterũ exspirat. ¶ Quẽadmodũ cũ puella clepsidra ludẽs per bri malleatũ es: cũ quidẽ fistule apturã obstruens formosa manu in aqua clara tinxerit. Et delectabile corpus: neq̃ȝ in vas aqua igredit̃: s; phibet aeris molles interius ludẽs ad foramina spissa donec reuelauerit crebrũ fluxũ. Deinde vno spũ dficiẽte igredit̃ aqua munda. ¶ Eodẽ aut mõ cũ aqua qdẽ hẽat fm pfunda aeris: canali aũt obstructo hũana manu ⁊ poro: aere aũt deforis itᵉ ãgustatᵉ aquã phibet circa portas canalis male sonãs extrema obtinẽs q̃ȝdiu manu obstruat̃. Tũc aũt itez aut primo spũ incidẽte effluit aq̃ mũda. Similiter aũt ⁊ dlectabilis sanguis exũdans p mẽbra cũ ipe retro actus redierit ad intimũ alterũ: mox rheuma descẽdit tumore ĩpetuoso: cũ exilierit iterũ expirat eque postea: dic̃ qdẽ igit̃ hoc de respirare. ¶ Respirant aũt quẽadmodũ diximus manifeste respirãtia p arteriaȝ per os simul ⁊ pernares. ¶ Quare sigdẽ de hac respiratõe dicit: necessariũ q̃rere q̃uo cõgruit dicta rõ cãe. vt̃. n. ꝯtrariũ accñs: eleuãtes qdẽ. n. locũ quẽadmoduȝ folles in erarijs respirãt: attollẽ aũt calidũ rõnabile. Hẽre autẽ sanguinẽ calidũ locuȝ cõprimẽtes autẽ ⁊ deponẽtes quẽadmodũ ibi quidẽ tales expirãt. Uerũtñ ibi qdẽ nõ fm idẽ suscipiũt aerẽ: ⁊ itez emittunt: respirãtes aũt fm idẽ. Si aũt de ea que fm nares dixit sola: multũ peccauit. Nõ. n. ẽ respiratio nariũ ppria: s; fm canalẽ qui circa guttur: s; qđ extremũ palati i ore simul pforatis naribᵉ cedit: h̃ quidẽ sic spiritᵉ: hoc autẽ p os similiter exiẽs ⁊ ĩtrãs: ab alijs quidẽ igit̃ dicta de respiratõe tales ⁊ tãtas habent difficultates.

¶ Hac i pte refert Aristo. sñias ãtiquoȝ: vt insiuste ꝯdẽnari nõ videant̃: ⁊ inĩa tota stat i hoc: nõ poterãt Anaxagoras ⁊ Diogenes credentes oĩa aĩalia respirare assignare cãm ĩspiratiõis ⁊ expirattõis q̃ respirationẽ cõpleat. In primis diminuti erant: q̃ dũtaxat de ĩspiratõe loquebant̃. Itẽ posuissz s; ipsos aĩal simul ĩspirare ⁊ exspirare: si. n. pisces expirãt: necesse ẽ hoc eẽ aut sil' cu suscipiũt aquã ab ex: aut cũ dimittũt: si simul attrahãt eã: cũ morᵉ aq̃ ad iteriᵉ ⁊ aeris ad exteriᵉ: sint oppositi: sil' eẽ nõ poterũt: si ãt sil' cũ dimittũt aquã p brãchas vt p ora expirẽt aerẽ sil' accidet ipm aerẽ ĩspirare ⁊ respirare. Iterũ: cũ nõ oĩa aĩalia hẽant pulmonẽ ⁊ vocalẽ arteriã: nõ pñt oĩa aĩalia respirare.

Amplius putauit Democritus aĩaȝ saluari i corpe bñficio respiratõis: cũ. n. aĩa eẽt pies spice q̃ semp sunt in motu: fuit anhelitus diffinitio vite: aut ꝯñs vitã. aer. n. ꝯtinẽs cũ ꝯgregabit corpora ꝯstrigent̃ multe figure spice que sunt intra corpora que dant aĩalibᵉ motum: quia semp sunt in motu: ⁊ tunc hec corpora mouebuntur ad exitum ⁊ illud erit exitus anhelitus: ⁊ tũc sustentabitur animal ad imponendũ alia corpora sp̃ica ab extrinseco: ⁊ hoc est in ponendo anhelitũ: ⁊ dicebatur primo d̃ anima. 21. hoc autez fuit propter tria: quorũ vnuȝ est in acquirendo locum illius quod exiunt: scđm est ad prohibenduȝ plura corpora intrinseca ab exitu: tertium vt adiuuet ⁊ etiam in expellendo illud qđ constringit ⁊ quod congregat ea: ⁊ dicunt ⁊ ideo fuit vita duȝ animal põt facere hoc. i. p athomos attractos suppleт̃ locus discẽdentiũ athomoȝ: aliter statiȝ dissolueret̃ oĩa: nõ pmittũtq̃ȝ athomi p̃dicti athomos aĩe ita de facili recedere: imo athomi ex qbᵉ aĩa ꝯponit̃ vigorant̃ p̃ñubᵉ athomis attractis. Democritus in primis nõ assignauit cãm motus sufficiẽtez: neq̃ȝ nãlis: neq̃ȝ violẽte: de principio respiratõis non bñ dterminauit: neq̃ȝ ꝯtinẽs igrediẽs corpᵉ põt eẽ cã cõpressionis: cũ iñ cã dilatatõis. Itẽ fm Democritum erit magis in hyeme necessaria respiratio q̃ȝ i estate: q̃ corpᵉ a ꝯtinẽte frigido cõprimit̃: ergo athomi extrudunt̃: erat aũt instituta respiratio vt phiberet̃ extrusio ⁊ cõcussio ad exterius istoȝ athomoȝ.

Rursus Plato voluit respiratõez fieri p quãdaȝ circũpulsione aeris verũ fuit diminutus: cũ nõ assignauerit modũ quo in viuẽtibus imꝑfectis fieret saluatio calidi: credidit ẽt aĩalia primo expirare: ⁊ hoc ẽ falsuȝ: q̃ prio inspirãt: nõ dixit ppq̃d instituta eẽt a nã inspiratio ⁊ expiratio. Itez si nõ latcat nos motus aeris p os: nec p pectus nec carnes raras ẽt latebit nos: insup aer frigidus inspirat̃: ⁊ calidus expirat̃: nõ nutrit̃ ẽt calidũ a spiritu inspirato: s; ex nutrimẽto illud euenire cõspicit̃. Empedocles quoq̃ȝ diminutus inuenit̃: neq̃ȝ bene assignauit modũ quo ĩspiratio ⁊ expiratio ꝯplerent. fm. n. ipsum cũ aer inspirabat̃: pectᵉ ꝯprimebat̃: qđ ꝯstat esse falsuȝ: inflat̃. n. ⁊ eleuat̃ pectᵉ qñ aĩalia inspirãt: vez circa opiniones antiquoȝ nõ est plistenduȝ.

Uonia aũt dictũ est prius: q̃ viuere ⁊ aĩe habitᵉ cũ caliditate quadaȝ ẽ. Igne igit̃ operat̃ oĩa.

¶ Sententia Aristo. aĩalia nõ respirãtia ⁊ ꝯtinente ⁊ alimẽto refrigerant̃: aĩalia respirãtia ⁊ ꝯtinẽte ⁊ alimẽto ⁊ respiratõe indigẽt pro salute coȝ. hñt aĩalia organũ vnũ quo refrigerant̃ brãchas vel pulmonẽ: quo qdẽ organo põt vti nã ad diuersa opera pagenda: ⁊ qñ natura vtitur pulmone ratione attractionis nõ põt tunc vti ipso rõne vociferatõis: deficiunt aũt aĩalia: quando refrigerari non possunt. ¶ Ex dictis ergo Aristotelis apparet primo pulmonẽ distiguere aĩalia calidiora a remisse calidis: pulmo. n. iõ habet̃: q̃ genus animalium quoddam pedestre est: quorum calorem refrigerari necesse est: animalia autem que sanguine carent satis refrigerari possunt aere vl' aq̃: quamobrem pisces non habent pulmoneȝ: sed pro eo branchias obtinuerunt: aqua enim pisces refrigerantur sicut aere que spirant: qua de causa omnia que spirant habent pulmonem: spirant pedestria oĩa: ⁊ nõnulla aquatilia: vt Balena ⁊ Delphinus: ⁊

atq3 etia3 cete: hec tamen aīalia ⁊ si aquatica vocent non tamen pisces: sed marine belue sunt: in cõcauitate enim toracis piscium solu3 cor continetur: ⁊ ob hoc inuocale ē omne genus ipso2u3. Sunt ergo multa aīalia de genere eo2um que natura sunt ancipitia: vtrum videlicet terrestria: vel aquatica sint: nã ⁊ eorum que terra sustentantur: aereq3 inspirant queda3 in humore maxima3 tempo2is partem cõsumunt ꝓpter temperamentu3 sui co2po2is: ⁊ eoru3 que in humore degunt: nõnulla tantum terrestris nature sibi mutuant vt nisi interdum spirent viuere nequeant: ⁊ hec est causa saltus delphinoꝝ assidue ascendẽtiũ super aquas: vt videlicet respirẽt: licet aũt quecũq3 aīalia vere respirantia per pulmonẽ ⁊ cãnam anhelent: quia omne tale vtrũq3 habet cannã ⁊ pulmonẽ: queda3 tamẽ nõ vere respirantia branchijs anhelãt: seu refrigerantur: quedam vero per telam siue ꝑ mẽbranam sui dyafragmatis: hoc est per po2os suarum rugaru3 que occulte sunt: sicut queda3 aīalia: ⁊ propterea mirabiliter sonant anhelando dum volant ꝑ aere3. venit.n. spiritus idest aer subtilis per anulos suos ad parietem siue ad dyaphragma: ⁊ per illũ modum etiam sentiunt odo2es. in talibus enim animalibus odo2atus perficitur in co2de: imo inueniuntur multa animalia cantare post amputationem capitis: qui cantus est per dyaphragma. Item manifestu3 ē animalia ⁊ homines magnum habentia pulmonem diutius posse in aqua submersi permanere: ⁊ econtrario quorum pulmo est paruus: in magno eni3 plurimus: in paruo autem paucus cõtinetur aer pro refrigerio ⁊ prohibitione suffocationis. Rursus panditur causa interitus eo2um qui in profundis cauernis: antris: aut vallibus ⁊ eoꝝ qui sunt in domibus lutatis calce. Amplius ⁊ ex quo2ũda3 carbonu3 odore: sicut enim quo2ũdam alimento2um ⁊ olerum extranea nobis est eo2um qualitas quam refugit natura veluti ho22ibilem: quo2ũdam vero grata ⁊ conueniens: ita ⁊ aeris extimandum est aliqua3 esse qualitatem nobis familiarem ⁊ amicam spiritus: aliã vero extraneam ⁊ co22uptiuam.

Medici qui Galieno consentiunt docent originem respirationis ⁊ vocis ⁊ oīum virium co2po2is esse dyaphragma. vires eni3 corpo2is dilatatione debilitari experimur. Compressione autem iuuari cuius rei fides est ꝙ nobis volentibus aliquod forte operari nosmetipsos conatu quodam quasi comprimimus ⁊ constringimus ⁊ hoc procul dubio est primũ ⁊ dignissimũ dyaphragmatis iuuamentũ. Uerũ Auerrois. 2. collige ⁊. 2. de aīa. 89. credidit inspiratõe3 ⁊ expiratõe3 ꝯplẽtes respiratõe3 ⁊ anhelitũ demãdari pulmoni: hoc fundamẽto virtus motiua īseq̄r desideratiuã: ergo s̄m pulmone ē virtus desideratiua in eo d3 eē virt9 motiua: hec sunt q̄ ī sũma habent ī hoc libello ď īspiratõe ⁊ expiratõe.

Series aũt ṽboꝝ Aristotelis talis ē. In primis viuere ⁊ aīe habit9 cu3 caliditate quadã ē: igne.n. opat oīa. 2. ď aīa. 42. ignis ē ꝯcausa opationũ viuẽtiũ ⁊. 50. duplex ē instr̄m aīe: ꝯiunctũ scil3 ⁊ separatũ: virt9 aīe ē instr̄m ꝯiũctũ: calo2 nãlis instr̄m separatũ: ⁊ hec ē cã ꝙ dixi. 2. de aīa. 50. Iterũ spirit9 generati in co2de vitales: in epate nãles ī cerebro aīales vocant: si qs igit diligẽter ꝯsiderauerit aīa3 eē agens p̄cipale: ⁊ virtutes eius instrumenta fore ꝯiuncta: spirit9 noīatos instr̄a separata ītelliget his tribus operatões cũctas aīe ꝯpleri p̄ficiq3 posse.

Propter quod quidem in quo primo loco ⁊ co2po2is ⁊ in qua prima loci huius pte principiũ necessariũ ee tale hic: ⁊ primã nutritiuã aīam necessariũ existere.

Iste autẽ est medius locus suscipientis alimentũ: ⁊ huī quẽ emittũt supfluũ ex sanguinibus. quide3 igit īnominatũ. Sanguinem habẽtibus aute3 co2 hec particula est.

Alimentũ. quidẽ.n. ex quo iam fiũt ptes animalibus sanguis natura est. Sãguis aũt ⁊ venarũ idem principiũ esse necessarium. Alterius.n. gratia alterũ est: vt vas ⁊ suscipiens: principiũ aũt venaꝝ co2 sanguinẽ habẽtibus. Nõ.n. ꝑ hoc: sed ex hoc ptractare oẽs existũt: palã aũt hec nobis ex anathomijs.

Alias quidẽ igit virtutes aīe ĩpossibile existere sine nutritiua: ꝓpter quã aut cã3 dictum est prius in his que ď aīa: hãc aũt sine nãli igne: In hoc.n. nã collocauit ipsam.

Snīa est: co2 vel ꝓpo2tõale co2di p̄cipiũ est calo2is: ⁊ est id membrũ in quo app2op2iate loquẽdo existit virt9 nutritiua: ⁊ cũ sanguis sit alimentũ ex quo fiunt ptes aīaliũ: ⁊ co2 sit principiũ sanguinis ⁊ venarum defferẽtiũ sanguinẽ: erit co2 principiũ vite: sensus ⁊ motus: virt9 aũt nutritiua prima est: ⁊ ab alijs virtutib9 aīe p̄supposita: in mo2talib9. n. vegetatiuũ intellectiuo āteponit: ⁊ nõ põt virtus nutritiua vivere absq3 calo2e nãli cũ sit vita mãsio aīe nutritiue ī calido nãli. Dicebã. 2. de aīa. 45. sanguis l3 sit vltimũ nutrimentũ qd̄ est eā somũ: nõ tñ est vltimũ nutrimentũ mẽbroꝝ: q2 digerit sanguis in extremitatibus venaꝝ: ⁊ in quolibet membro vlterius digẽe ad hoc vt sit ꝯueniẽs nutrimẽtũ illius membri.

Co22uptio autem ignis quemadmodu3 dictum est prius extinctio ⁊ marco2.

Extinctio quidẽ que a contrarijs: ꝓꝑ qd̄ quidẽ subito que a continẽtis frigiditate ⁊ quã celeriter extinguit distractus: hec qdẽ igit co22uptio violẽta. Silr in aīatis ⁊ ī inaīatis: ⁊.n. organis diuiso aīali ⁊ congelato propter frigo2is excellentiam mo2iuntur.

Marco2 aũt ꝓpter multitudinẽ caliditatis: ⁊.n. si excedat qd̄ in circuitu calidũ ⁊ alimentũ si nõ accipiat co22umpit qd̄ ignitum non infrigidatum: sed marco2em passum.

Quare necesse fieri refrigerationẽ si debeat salutẽ adipisci. Hoc eim auxiliatur ad hanc co22uptõem.

Snīa est co22uptio que extinctio noīat puenit a cõtrarijs: perit nãq3 calidũ a frigiditate ꝯtinẽtis itẽsissima: ⁊ qñ calidũ a frido distrahit: subito co22umpit: ⁊ talis co22uptio violẽta fit: si ingrosset humidũ: ⁊ si calidũ fo2tificatũ hũidũ ꝯsumat: euenit aũt co22uptio q̄ dr marco2 ꝓꝑ multitudinẽ caliditatis: q2 si d3 viuẽs diu viuẽ: idiget ĩfrigeratõe. Uñ ē aduertẽdũ ꝙ cũ

dicalis

radicalis ⁊ essentialis interitus est materia prima ⁊ contrarietas reperta in formis: ⁊ distemperamentũ factum in qualitatibus primis.

¶ Quoniam aũt aĩaliũ hec quidẽ aquatilia h aũt in terra faciũt cõuersationẽ: hoꝝ pũis oĩo ⁊ exãguibus facta ex ꝯtinente aut aqua aut aere infrigidatio sufficiens aut auxiliuʒ corruptionis huius. modicuʒ eniʒ hñtia calorem modico indigẽt auxilio: pp qd̃ ⁊ breuis vite fere oĩa talia sunt. Ad ambo.n. existentia modica sortiuntur inclinatione.

¶ Sensus est: animalia exanguia impfecta valde a cõtinente sufficiẽter infrigidant: ⁊ q̃uis calidũ hoꝝ aialiuʒ saluet ab alimẽto: ⁊ a cõtinẽte: tñ qꝛ infrigidatio expeditius fit in istis a cõtinente q̃ʒ ab alimẽto: id dictũ est hmõi aialia cõtinẽte infrigidari.

Quecũqʒ aũt longiores vite entomoruʒ. exãguia.n. sunt oĩa entomia his subdiazomate diuisum est: vt p subtiliorem existenteʒ particulaʒ infrigidentur. Magis eniʒ existentia calida ampliori indigent refrigeratione: velut apes. Apum eniʒ quidaʒ viuũt septẽ annis: ⁊ alia aũt quecunqʒ sonant: vtputa surbones ⁊ melolonee ⁊ tectiges. Eten im sonuʒ faciunt spiritu velut asthmatica. ¶ In ipso eniʒ succinctorio insito spiritu eleuato ⁊ depresso ⁊ accidit ſm pelliculam fieri detractionẽ. Mouent.n. locum hunc: quẽadmoduʒ respirantia deforis pulmonem: ⁊ pisces brãchias. Simile.n. acidit ⁊ vtiqʒ siquis aliqua respirantiuʒ suffocet os tenẽs. Eteniʒ hoc faciet pulmone eleuatõeʒ hanc. Sed his quidẽ nõ sufficiẽtem facit talis motus refrigerationẽ. Illis aũt sufficienter. ¶ Et cõcussione ad pelliculam faciũt sonum: quẽadmodũ diximus qualeʒ per calamos perforatos pueri qñ supposuerunt pelliculam subtileʒ: per hoc.n. ⁊ tetignũ decantantes cantãt: calidiores.n. sunt ⁊ diuisuʒ est ipsis subcinctoriũ nõ cantantibus hoc est nõ scissum. ¶ Et sanguinẽ aũt habentiũ ⁊ pulmonẽ habentium. pauci autẽ sanguinis habentium ⁊ inanẽ: quedaʒ horum multo tpe possunt sine respiratõe viuere: qꝛ pulmo eleuationẽ hʒ multam: paucum hʒ sanguinem ⁊ humiduʒ: proprius.n. motus ad multũ tẽpus sufficit refrigerãs: tãdem.n. aut nõ põt: sed suffocant nõ respirãtia: quẽadmoduʒ dictum est ⁊ prius. Marcoris aũt que pp non refrigari corruptio vocatur suffocatio: ⁊ sic corrupta suffocari dicimus. ¶ Quia auteʒ nõ respirant entoma aialium dictũ est ⁊ prius.

Manifestum est autem ⁊ in paruis animalibus: puta muscis ⁊ apibus. In humidis.n. multo tempore viuunt: si nõ valde sit calidũ aut frigidum: q̃uis modicã habẽtia virtutẽ spissi⁹ exigũt respirare: sed corrũpunt hec: ⁊ dicuntur suffocari repleto ventre: ⁊ corrupto humido quidem in succinctorio: propter quod in cinere demorata resurgunt. ¶ Et animaliũ aũt que in humido quecũqʒ exãguia pluri tempore viuũt in aere sanguineʒ habẽtibus ⁊ suscipientibus mare: vtputa piscibus. ppter habere.n. modicũ caliduʒ aer est sufficiens ad multuʒ tempus refrigerare: vtputa malacostratis ⁊ polipodibus: nõ tamen in finem sufficiunt ad viuere: qꝛ sunt pauci caloris: quoniã ⁊ pisciũ multi viuũt infra laticem: tamen inueniũtur fodiẽtes: quecunqʒ.n. nõ totaliter habẽt pulmonẽ aut exãguem rarius indigent respiratione. De exãguinibus quidem igitur ꝙ his quidem continens aer. his autem humidũ auxiliatur ad vitam dictum est.

Sanguinem autẽ habentibus ⁊ habentibus cor quecunqʒ quidẽ ipsorum habent pulmonẽ: omnia suscipiunt aerem ⁊ refrigerationẽ faciũt p respirare ⁊ expirare. ¶ Habẽt autem pulmoneʒ animalificãtia in ipsis ⁊ non deforis solum. Selathea.n. animalificant quidam: sed non in ipsis: ⁊ ouificantiũ pẽnata: vtputa aues ⁊ solidota: puta tortuce ⁊ lacerte ⁊ serpẽtes. Illa quidem igitur enemem sanguinẽ habentem: horum autem plurima ⁊ pulmoneʒ habent inanem: propter qd̃ ⁊ respiratione vtũtur rarius: quẽadmoduʒ dictum est ⁊ prius. ¶ Vtũtur autem omnia ⁊ quecũqʒ morantur ⁊ faciunt vitam in aquis: puta ydroꝝ genus ⁊ hirundinis ꝙ ranarum ⁊ cocodrillorum: ⁊ tortuce marine ⁊ terrestres ⁊ boues marini. Omnia enim hec ⁊ talia pariũt ĩ sicco aut humido extollentia caput propter respirationem. ¶ Quecunqʒ aũt branchias habent omnia refrigerant suscipiẽtia aquã. ¶ Habent autem brãchias genus vocatorum selacheorum ⁊ aliorũ que sine pedib⁹. Sine pedibus aũt pisces oẽs. Et.n. que hñt ſm similitudinem aliaruʒ habent pedes autem habentium vnum habet branchiam visorum vocatus cordillos. ¶ Simul aũt pulmonem ⁊ brãchias nullum visum vnq̃ʒ habens. Causa aũt qꝛ pulmo quidem gratia re

frigerationis a spũ est. Videtur autem nomẽ accepisse pulmo pp susceptionẽ spũs. Brãchias aũt ad refrigerationẽ ab aqua. vnum aũt ad vnũ opportunũ organũ: & vna refrigeratio sufficiẽs oĩbus. Quare qm̃ pp frustra nihil videmus faciente nãm: duobus autẽ entibus alterũ vtiqz esset frustra: pp hoc hec quidẽ habẽt branchias: hec aũt pulmones: ambo aũt nullus. ¶ Qm̃ aũt adesse quidẽ alimẽto indiget aĩalium vnũquodqz: ad salutem aũt refrigeratiõe eodẽ organo vnĩ nã ad ambo hec. ¶ Queadmodũ quibusdam lingua ad sapores & ad interpretationes: sic hñtibus pulmonẽ vocato ore & ad alimenti operationẽ & ad expirationẽ & respirationẽ. Non hñtibus aũt pulmones neqz respirantibus os quidẽ ad operationem alimẽti ad refrigerationẽ aũt indigẽtibus refrigeratione branchiarũ existit nã. Qualiter quidẽ igitr̃ dictoꝝ organorum virtus facit refrigerationem posterius dicentus. ¶ Ad nõ impedire aũt alimentum similiter respirantibus accidit & suscipiẽtibus humidũ. ¶ Neqz enĩ respirantes simul suscipiunt alimentũ. alioquin accidit suffocari ingrediente alimento aut sicco aut humido. Et ad pulmonẽ p arteriã: prius. n. ponit̃ arteria ysophago p quã alimẽtũ progredit̃ in vocatũ ventrẽ. Quadrupedibus quidẽ igit̃ & sanguinẽ habentibus hꝫ arteria velut operculũ epiglotũ: auibus aũt & quadrupedũ ouificantib⁹ nõ inest sed cõclusione idem faciunt: suscipiẽtia enĩ alimentũ hec quidẽ claudũt: hec aũt supponunt epiglotũ: progresso aũt hec quidẽ attolunt: hec aũt aperiũt & suscipiunt spiritũ ad respirationẽ. ¶ Habentia aũt branchias dimittẽtia & has humidũ p os suscipiũt alimentũ: arteriã quidã. n. nõ hñt. Quare hec quidem igit̃ nihil vtiqz ledent̃ ab ea que humidi decidẽtia: sed in ventrẽ ingrediente pp qđ veloces faciunt dimissiones & susceptões alimenti: & dentes acutos habent: & oĩa fere sunt carcha rotunda. Nõ enim cõtingit cõminuere alimẽtum.

Circa cirodea aũt aquatiliũ dubitabit vtiqz quis: hꝫ enĩ & ibi fm proportionem: vt puta circa delphinos & balenas: & aliorũ qcũqz hñt vocatũ canalem: hec. n. sine pedib⁹ quidẽ sunt: hñtia aũt pulmonẽ suscipiunt mare.

¶ Cã aũt hui⁹ qđ nũc dictũ est: non. n. refrigeratõis gratia suscipiũt humidũ: hoc qdẽ. n. fit ipsis respirãtibus: habent enĩ pulmonem: propter qđ & dormiunt extollẽtia os & stertũt delphini. Adhuc aũt si capiantur retibus: cito suffocantur: pp̃ter non respirare: & supnatantia videntur alia in mari pp respirationem. ¶ Sed quoniam necessariũ facere alimentum in humido: necessariũ suscipientia humidum dimittere. Et pp̃ter hoc habent omnia canalẽ. Suscipientia enĩ aquã queadmodum pisces fm branchias hec fm canalem remittunt aquam. ¶ Signũ autẽ & positio canalis: ad nihil enim sanguinẽ habentium terminatur. Sed ante cerebrũ positionẽ habet & dimittit aquã. ¶ Propter idem autẽ hoc suscipiunt & malachia aquã & malacostraca. Dico aũt puta vocatos carabos & cãcros. Refrigeratione quidẽ enim ipsorum nullum existit indigens: pauci calo ris enim est & exangue vnũquodqz ipsorũ. Quare sufficienter refrigerãtur a continẽte humido: sed pp̃ter alimentũ: vt nõ simul suscipientibus influat humidum: malacostrata quidem igitur: velut cancri & carabi secũdũ aspera emittunt aquã per epyotigmata. Sepie autẽ & polipodes per pcauũ: que per superuocatũ caput. Scriptũ est autẽ de ipsis per diligentiã magis in his que de animalibus hystorijs. ¶ De suscipere quidem igitur humidum dictum ẽ qđ accidit propter refrigerationẽ. Et propter oportere suscipere alimẽtũ ex humido fm naturã existẽti aquatilia animalium.

De refrigeratione autem quõ fit modo respirãtibus & habentibus brãchias post hoc dicendũ. ¶ Quod quidem igitur respirant quecũqz animaliũ habent pulmonẽ prius dictum est: propter quid autem hanc particulã habent quedã: & propter quid habentia indigent respiratione. ¶ Causa habendi quidem qꝛ honorabiliora animalium pluri sortita sunt caliditate. Simul. n. necesse & aĩa sortita esse honorabiliori: honorabiliora enim hec qꝫ natura plantarũ: pp̃ter qđ & maxima habentia pulmonem sanguinem habentẽ & calidũ maioraqz magnitudinib⁹: & purissimo & plurimo vsuꝫ sanguine animaliũ rectissimum est homo: & qđ sursum ad totius sursum habet solũ: propter tale

225

pter tale habere hanc particulã. quare substantie et huic et alijs ponendũ est eãm ipsã: queadmodum quecunq̃ aliam particulã: habent quidẽ igit̃ gratia humo. ¶ Eã autẽ que ex necessitate motus eãm et talia putare cõsistere aĩalia: queadmodũ et nõ talia multa cõstituta sunt. Hec quidem enim de terra ampliori facta sunt: puta plantarũ genꝰ: hec aũt ex aqua puta que aquatiliũ. Uolatilium aũt et campestriũ hec quidẽ ex aere: hec aũt ex igne. Singula autẽ in proprijs locis hñt ordinem ipsorũ. ¶ Empedocles aũt non bene dixit hoc dicẽs calidissima maxime ignẽ hñtia plurimũ aĩalium: aquatilia esse: fugientia excessũ eius que in nã caliditatis: vt qm̃ frigido et humido deficiunt ẽm locũ saluanẽ cõtraria existẽtia: que enim humidũ calidũ esse minus aere. ¶ Totaliter quidẽ igit̃ inconueniẽs quodãmodo cõtingit factũ vnũquodq̃ ipsorũ in sicco pmutare locũ in humido: fere. n. et sine pedibus plurima ipsorũ sunt: dicens aũt eam que a principio ipsorũ cõstitutõẽ facta qdem esse in sicco ait: fugientia aũt venire ad humidũ. ¶ Adhuc autem neq̃ videnẽ calidiora existentia q̃ cãpestria: hec quidẽ enim exanguia oĩo: hec aũt pauci sanguinis ipsoꝝ sunt. ¶ Sed qualia quidem opꝫ dicere calida et frigida ẽm seipsam cõsiderationẽ sumpsit. De qua autẽ dixit. Empedocles sic quidẽ hꝫ quesitã rationẽ non tñ q̃ ait ille verũ. ¶ Habentiũ qđ enim excessus hñtia loca cõtra et tpa saluant. Natura aũt in pprijs saluatur maxime locis: non est aũt idem materia aĩaliũ: ex qua est vnũquodq̃: et habitus et dispositões ipsiꝰ. Dico autem puta si quid ex cera constitueret: natura nõ vtiq̃ in calido ponens saluaret: neq̃ si quid ex glatie: cõrũperet. n. vtiq̃ cito pp cõtrariũ: liquefacit. n. calidũ: qđ a cõtrario cõstat. Neq̃ si quid ex sale aut nitro cõstitueretur: nõ vtiq̃ in humidũ ferens reponeret. Corrumpit. n. humidũ sicco et calido consistẽtia. Si igitur mã oĩbus corporibꝰ humidũ et siccum rationabiliter que quidẽ ex humido et frigido cõsistentia in humido sunt: et si frigida erant in frigido. Que autem ex sicco et in sicco. ¶ Propter hoc arbores nõ in aq̃ nascuntur: sed in terra: quãuis eiusdem rõnis est in aqua propter esse ipsa valde sicca: queadmodum super ignea ait ille. Non. n.

pp frigidum venit in ipsum: sꝫ q: humidũ. ¶ Nature quidem igit̃ materie in quo quidem loco sunt tales entes existunt: et quidẽ in aqua humide: que autem in terra sicce: q̃ autem in aere calide. Habitus tamen q gdẽ excedentes caliditate in frigido: qui autẽ frigiditate in calido positi saluatur magis. Reducit. n. ad mensuratũ locus habitus excessum. ¶ Hoc quidẽ igit̃ oportet querere in locis pprijs vniuscuiusq̃ ẽm pmutationes cõmunis temporis. Habitus quidem enim contingit locis contrarios esse: materiã autẽ impossibile. ¶ Que quidem igit̃ nõ ppter caliditatem nature hec quidẽ aquatilia: hec autem campestria animaliũ sunt. queadmodum Empedocles ait: tanta dicta sunt. Et q: hec quidem non habent pulmonẽ: hec autẽ habent.

Propter quid autem habẽtia suscipiunt aerẽ et respirant et maxime ipsorum: quicunq̃ habent sanguinem habentẽ. ¶ Causa respirandi qdẽ pulmo inanis existens: et plenius siringis: et maxime vtiq̃ sanguinem habens hec particula vocatorum viscerum. Quecunq̃ itaq̃ habent sanguinem habentem ipsũ celeri quidem indigent respiratione propter paruam esse inclinationẽ animali ignis. Intra autẽ ingredi per omne ppter multitudinem sanguinis et caliditatis: hec autẽ ambo: aer quidẽ potest facile facere: ppter habere enim subtile naturam per omne et celeriter pene trans refrigerat: aqua autem contrarium. ¶ Et q maxime respirant habentia pulmonem habentem sanguinem: ex his palam. Quod. n. calidius ampliori indiget refrigeratione. ¶ Simul autem et ad principiũ caliditatis: que in corde pgreditur spiritus õ facili. Quo autem modo cor colligationem habet ad pulmonẽ oportet contemplari ex anathomijs et hystorijs circa aĩalia scriptis. ¶ Refrigeratione quidem igitur totaliter indiget animalium natura: ppter collationẽ anime in corde: hanc autem faciunt p respirationem quecunq̃ nõ solum habent cor: sꝫ etiam pulmonem animalium. ¶ Habentia autem cor: pulmonẽ autem nõ: queadmodũ pisces ppter aquatilẽ ipsorum naturã aqua faciũt refrigerationẽ p brãchias. ¶ Quomodo autem positio cordis ad brãchias ad

visum quidem ex anathomijs oportet cõtẽplari ad certitudinem autem ex hystorijs: vt aũt in summa dicatur: ⁊ tunc hꝫ hoc modo. ¶ Uidebitur quidẽ enĩ nõ eodem modo habere potentiã cor campestrium aĩalium ⁊ piscibus: hꝫ autem eodẽ modo. Qua enĩ viuunt capita ac cor acutũ hꝫ. Quoniã aũt non in eodem modo capita viuunt cãpestribus aĩalium ⁊ piscibus: ad os cor acutũ hꝫ. ¶ Tendit ãt ex extremitate cordis canalis: quasi vena ⁊ neruus ad mediũ fm ꝙ contingunt inuicẽ oẽs branchie. Maximus qdem igitur iste est: hinc aũt ⁊ inde chorde ptẽtenduntur: ⁊ alteri in extremitate vniuscuiusqꝫ branchiarũ per quas refrigeratio fit ad cor decurrente semper aqua per branchias. ¶ Eodem ãt mõ respirantib⁹ thorax sursũ ⁊ deorsum mouet̃ frequenter suscipientium spiritum ⁊ emittentium: vt branchie piscib⁹. ¶ Et respirantia quidẽ in pauco aere: ⁊ eodem suffocant̃: velociter enim vtrũqꝫ ipsorũ fit calidum. Calefacit enim sanguis attract⁹ vtrũqꝫ: calidus autẽ existens sanguis prohibet refrigerationẽ. Et nõ ponentium mouere respirãtium quidẽ pulmonẽ: aquatiliũ autẽ branchias pp passionẽ aut pp senectutem: tunc accidit mors.

Et quidẽ igitur oĩbus aĩalibus cõe viuere generatio ⁊ mors. Modi autẽ differũt specie. Non enĩ indifferẽs corruptio: sed hꝫ aliquid cõmune: mors est: hec quidẽ violenta: hec aũt fm naturã: violenta quidẽ quãdo principium extra fuerit. Scdm naturam aũt quãdo in ipso ⁊ partis consistentia ex principio tali: sed nõ aduẽtitia aliq passio: plantis quidem igitur abausio: in aĩalibus autẽ vocatur hec senectus. ¶ Est autẽ mors ⁊ corruptio omnibus similiter nõ imperfectis: his aũt assimilatim quidẽ: alio autem mõ. Imperfecta aũt dico: vtputa oua ⁊ semina plantarũ quecunqꝫ sine radice. ¶ Omnibus quidem igitur corruptio fit propter calidi alicuius defectum: perfectis autem in quo substantie principium: hoc autẽ est: quẽadmodum dictum est prius: in quo sursum ⁊ deorsum copulantur: plantis quidẽ medium vitulaminis ⁊ radices. Animaliũ aũt quidẽ habentibus sanguinẽ cor: ex sanguinibus autem ꝓportionale: horum autẽ quedam virtute multa principia habent: nõ tamen actu ꝑpter qd ⁊ entomorũ quedã diuisa viuunt ⁊ sanguinem habentium: quecunqꝫ nõ vitalia valde sunt: multo tẽpore viuunt ablato corde: vtputa tortuce ⁊ mouent̃ pedibus adhuc existentibus tortucalib⁹ pp non componi naturã ipsorum bene: simili entomis. ¶ Principium autẽ vite deficit habentibus cum nõ refrigeret̃ calidum: ⁊ cõmunicans ipsi: ⁊ quẽadmodũ enim dictum est: frequenter contabescit ipsum a seipso. ¶ Quando igit̃ his quidem pulmo: his autẽ branchia indurata fuerit ꝑpter temporis lõgitudinem: desiccatis his quidẽ branchijs: his autẽ pulmone ⁊ factis terrestribus nõ possunt has partes mouere: neqꝫ eleuare: neqꝫ simul ducere: tãdem fcã intẽtione marcescit ignis. ¶ Propter qd ⁊ paruis passionibus aduenientibus in senectute velociter moriuntur: ꝑpter paucum.n. esse calidũ: velut plurimo euaporato in multitudine vite. Si qua vtiqꝫ molestia fiat pticule: cito extinguitur. Quẽadmodũ.n. momentanea ⁊ pua in ipso flãma existente pp paruum motũ extinguit̃. ¶ Propter qd ⁊ sine tristitia ẽ que in senectute mors. Nulla.n. violẽta ipsis passione contingente moriũtur. Sed insensibilis anime absolutio fit omnino. ¶ Et infirmitatum quecũqꝫ faciunt pulmonem durũ: aut nascentijs: aut superfluitatibus: aut caliditatis egritudinalis excessum: quẽadmodũ in febribus spissum spiritum faciunt: ꝑpter nõ posse pulmonem longe tollere sursum ⁊ dimittere. Tandem autem quando nõ amplius potuerunt mouere moriuntur expirãtia. ¶ Generatio quidem igit̃ est prima participatio in calido nutritiue anime: vita autẽ mansio huius. ¶ Juuentus autem est prĩe refrigeratiue particule augmentatio. Senectus autem huius decrementum: actiue autem horum mediũ. ¶ Mors autem ⁊ corruptio violenta quidem calidi extinctio ⁊ marcor. Corrumpetur autẽ vtiqꝫ propter ambas has causas. ¶ Que aũt fm naturam eiusdẽ hui⁹ marcefactus pp tpis lõgitudinẽ facta ⁊ pfectissima: plantis qdẽ abausis: in animalibus autem vocatur mors. Huius autẽ que quidẽ in senectute mortis marcedo pticule propter ipotentiam refrigerandi a senectute.

¶ Quod

¶ Quod quidē igitur est generatio: & vita: & morte: & pp quas causas existunt aialibus dictum est. ¶ Palam aūt ex his & pp quas cā in respirantib⁹ quidem aialium suffocari accidit in humido: piscibus aūt in aere. His quidē enim p aquā refrigeratio fit: his aūt per aerem: quo℞ vtroq; priuanī permutantia loca. ¶ Causa itaq; motus his quidem branchiarū: his aūt pulmonis: quibus eleuatis & depositis hec quidē & expirant & inspirant: hec autem suscipiunt humidū & emittunt. Adhuc autem cōsistentia organi hunc habet modū.

Ria autē sunt accidentia circa cor que videntur eandem naturā habere. Habent autem non eandem saltus & pulsus & quod respiratōis. ¶ Saltus quidem igitur est constrictio calidi quod in ipso propter refrigerationem superfluituam: aut contabescituam: vtputa infirmitate que vocatur spasmos: & in aliis infirmitatibus & timoribus. ¶ Etenim tunētes infrigidanī hm superiora. Calidum autē fugiēs contrariū facit saltum in paruū & strictum: ita vt aliquādo extinguanī animalia & moriantur pp timorē & pp passionem egritudinalem. ¶ Accidens autem pulsatio cordis: quoniam semp videtur faciens continue similis nascenti est: quoniam faciunt motum cum dolore propter preter naturam esse sanguini permutationem: fit autē vsq; quo vtiq; sanies fiat digestus. Est autem similis bulitioni hec passio: bulitio autem fit spumoso facto humido a calido: eleuatur enim ppter ampliorem fieri molem. Pulsatio autem in nascentiis quidē si non respirauerit spissiorís facti humidi putrefactio: bulitioni autē excedentia per orientes. ¶ In corde autē semper accedentis humidi ex alimento per caliditatem tumefacto facit pulsum eleuata ad vltimam tunicā cordis: & hoc semper fit continue. Affluit enim semper humidū ex quo fit sanguinis natura. Primo enī in corde fit. Palam autem in generatione a principio. Non enim distinctis venis videt habens sanguinem. ¶ Et propter hoc pulsat magis iunioribus q̄ senioribus: fit enī exalatio amplior iunioribus. ¶ Et pulsant & vene omnes: & simul inuicem propter omnes eē omnes a corde: mouet autem semp. Quare & ille semper & simul inuicem quando mouet. ¶ Resultatio quidem igitur est facta obuiatio ad frigidi constrictionem: pulsatio autem humidi calefacti purificatio.

¶ Respiratio autem fit augmentato calido in quo principium nutritiuum: queādmodū enim & alia indigent alimento: & illud & aliis magis. Et enim aliis illud alimenti cā ē. Necesse itaq; amplius factum eleuare organū. Oportet autem existimare consistentiā organi similem esse follibus: qui in erraris. Nō longe enim neq; pulmo: neq; cor ad suscipere figuram talem: duplum autē esse qd̄ tale. Oportet enim in medio esse nutritiuum naturalis virtutis. ¶ Eleuato quidem igitur necessarium eleuari: & continentem ipsā particulam. Quod quidem videntur facere respirantes. Eleuant enim pectus ppter principium existens in ipso huius particule idē hoc facere. ¶ Eleuato enim queādmodum in folles necessarium in ferre aerem: qui de foris & frigidum existentem & refrigerantē extinguere excessum ignis. ¶ Queādmodum autem crescente eleuabitur hec particula: & detrimentum patiente necessariū dimittere: & dimisso exire aerē: qui ingressus fuit iterum ingredientem quidem frigidū. Exeuntem autem calidum propter tactū calidi existentis in particula hac. ¶ Et maxime habentibus pulmonem sanguinem habentem. In multas enī velut canales & cōcauitates incidere eas que in pulmone: quarum secus quāscunq; protense sunt vene: vt videatur totus pulmo esse plenus sanguie. ¶ Vocatur quidem autem ingressus aeris respiratio: exitus autē expiratio. ¶ Et semp vtiq; continue q̄diu vtiq; viuit: & mouetur hec particula cōtinue. Et ppter hoc inspirare & expirare est viuere. ¶ Eodem autē modo & piscibus motus fit branchiarū. Eleuato quidem enī calido qd̄ in sanguine p partes eleuantur & branchie: & pertransit aqua. Descendente autē ad cor per poros & refrigerante diminuunī: & emitūt aquam. Semper aūt eleuato eo qd̄ in corde semp suscipit iterū refrigerans. ¶ Propter qd̄ & illis et⁹ qd̄ viuere & nō viuere finis est in respirare: & his suscipere humidum. ¶ De vita quidē igitur & morte: & de cognat e huius speculationis fere dictū est de oībus.

¶ Sententia vniuersalis totius residui textus Aristotelis: aialia quāto calidiora: tanto maiori indigēt refrigeratione: sunt.n. euentatio et mundificatio differentie respirationis: similiter inspiratio et expiratio: est nāqz respiratio actio motiua respiratiuorum organorum ordinata ad custodiam caloris naturalis: euentatio est introductio aeris frigidi p loca ad hoc a natura deputata: mundificatio est repulsio per eadē: vñ dilatatio cordis et artariarū instituta est a nā ad attractionē: cōstrictio vero ad expulsionē: cor attrahit et recipit ab artarijs: artarie vero a corde et a pulmone et ppterea cōis scola medicorum tenet q dilatatiōi cordis correspondeat cōstrictio oium artariarū: et ↄstrictioni eiusdem dilatatio earūdem. Aduertat plusq̄ Cōmentator.2.tegni quo modo possit affirmare artariam venalē dilatari et cōstringi fm q dilatat et cōstringit cor: ceteras vero artarias dilatari constricto corde: et cōstringi dilatato corde: qi si cor dilatatur: recipit et attrahit: ergo artaria venalis expellit: ergo constringitur: modus autem quo dilatatio cordis et artariarū celebrat: talis assignat. Et in corde et artarijs calor excellens inuenit pp maximā spirituum multitudinē in illis cōtentorum: in quibus ēt humidū subtile sanguineū facilis inflamatiōis et in vapores cōuertibilis cōspicit: existente itaqz fortissimo calore in corde et artarijs feruet humidū: et spumificat et intumescit: quā de cā parietes cordis et artariarum eleuantur: et ita fit motus dilatatiōis: cuius magnitudo paruitas et velocitas ↄsequit magnitudinē eleuationis humidi cōtenti in corde et in artarijs: sīlr sentiatur ꝓ velocitate: tarditate: spissitudine et raritate: verūtamen ad cordis et artariarū eleuationē: sequitur introitus aeris frigidi ad cōcaua cordis et artariarū aer vero frigidus intromissus habet potestatem remittendi calorē: ideo post dilatatiōē tam dictā humidum sanguineū prius tumefactū detumescit: et cōsequenter cordis et artariarū parietes prius eleuati deprimunt: et fit motus cōstrictionis ad quem seqtur expulsio precalefacti aeris et fumorum capinosorum ad pulmonē et transmissio spiritus et sanguinis distributio ad membra. Tenuit plusq̄ Cōmentator motum dilatationis cordis et artariarū effectiue nō prouenire ab aliqua virtute seu potentia anime: sed consequi ebulitionē humidi nutrimentalis contēti in corde et artarijs: sed quicquid sit: puto nō esse negandum talem motum ab anima saltem regulari.

¶ Preterea sunt qui arbitrantur actionē anhelitus esse naturalem: cum fiat etiam hora somni et nō solū in vigilijs: fiatqz tunc naturaliter et absqz voluntate. Alij sentiunt talē actionem esse voluntariam: eo q quando volumus anhelamus et quando volumus retineamus: sunt qui putant anhelitum esse medium inter voluntarium et naturalem: tum q potest volūtarie detineri: quosdam enim hominum tandiu retinuisse hunc motū constat: quousqz mortui sunt: tamen etiam quia hic motus fit per neruos/verum vltimata loquendo resolutione recurrendū est ad illud qd dixi.2.de aīa.14. quidā motus est ab aīa nō pcedēte cognitiōe aliq̄: vt attractō nutrimēti: retētio superfluitatū: dilatatio et ↄstrictio cordis et artariarum: quedā fit precedente cognitione: nō tamē q cognitio sit cā illius motus patet de motu matricis quo suscipit semen: et motu intestinorum expulsiuo: et tales motus vt fiunt a virtute nō precedente cognitione causa eorū sunt naturales: quatenus tendunt versus omnē differentiam positionis appellātur animales: motus autē ab anima precedente cognitione causa illius dicitur vere et expedite voluntarius: actio itaqz anhelitus cū non sit in nostra potestate q fiat: licet i nostra manu sit q fiat quandoqz sic et sic nō est actio volūtaria: verum de his fortassis plura diximus q̄z erat necesse: q̄n. ab Aristotele dicuntur maiori ñ egent explanatione: hec sunt que de operationibus cōibus vegetatiuo et corpori prout se tenent ex parte corporis tractanda proposuerā: sequenti lectione libellū aggrediar de sensu et sensato.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in libellū de sensu et sensato quā ordinauit Angelus carnaglius Artiū et medicine scholaris Veneradi collegij Castillionei Rector.

Voniā aūt de aīa. Expeditis his que ad virtutē vegetatiuam pertinere videbantur: nunc de opere virtutis sensitiue tractandum est: qd quidem cū tripliciter variari possit: aut scilicet fm comparationem sensus ad sensibile: aut fm reditum ex specie sensibili seruata apd animam in rem prius acceptā in sensu: aut fm q sensus egreditur vel ingreditur animal: de his operationibus in libello de sensu et sensato. De memoria et reminiscentia. De somno et vigilia abude differitur. Presenti autem tractatu qui septem capitibus continetur: agitur de opere virtutis sensitiue fm cōparationem sensus ad sensibile.

Sententia primi capitis stat in tribus propositionibus: prima est: de operationibus cōmunibus anime et corpori tractandum est prout se tenent ex parte corporis: de memoria et reminiscentia agitur in relatione ad organa: ergo naturalis phylosophus principia sanitatis et egritudinis inuestigare tenetur: nam sanitas et egritudo passiones sunt anime et corpori cōmunes: anime quidē vt efficienti: corpori vero vt subiecto: ergo medici debēt esse studiosi naturalis phylosophie. vbi nāqz suam complet determinationem phylosophus naturalis: suam incipit medicus: ergo tales operationes cum sint organice erunt omnes communes anime et corpori.

Secunda est. Sēsus qui percipiunt per medium intrinsecum sunt necessarij cuius animali: at q ope egent medij extrinseci sunt tantum propter melius: et dicit Auerrois: virtutes sensibiles quedam sunt necessarie in esse animalis: et quedā sunt propter melius: et omnes iste diuersantur fm fortitudinem et remissionem: et hec fortitudo et remissio attribuitur virtutibus fm dispositionē organorum: tactus autem et gustus sunt necessarij: visus: auditus: et olfatus propter melius: per gustum enim distinguitur cibus conueniens a ñ ↄueniente: sapore alimentum conueniens a discōueniēti discernitur: alimentū autem ad nutriendi vim est necessarium: ergo sapor ad vim nutritiuam conducit et ordinatur et per tactum distinguuntur ea que corrumpūt totum corpus ex extrinseco: et ea que conseruant corpus: cum per ipsū preseruetur animal a tāgibilibus ipsum corrūpere natis. Alij sensus non sunt innati distinguere

distiguere talia: ⁊ iō nō sunt necessarij: ⁊ sont sensus exercētes suas opatiōes p media extrinseca.

Tertia est talis: visus ad plura p se cognoscēda q̄ȝ audit⁹ ē expeditior: ꝯ vō audit⁹ ad plā p accidēs dignoscēda q̄ȝ visus est ꝯuenētior: vn̄ visus merito obiecti: organi: medij ⁊ act⁹ videndi pstātior ē ceteris: ⁊ cōducit ad sciaȝ habitā p inuētionē: vbi audit⁹ cōfert ad sciētiā acq̄sitā ab aliis sensibilia itē cōia magis visu q̄ȝ auditu dignoscūt: ḡ ceci a natiuitate ⁊ audiētes doctiores euadūt surdis ⁊ videntibus a natiuitate.

Digressio.

Sepenumero affirmaui hoc ānō ex tribus de aīa libris ⁊ paruis nālibus vnā itegrari ptē nālis phie: de opatōib⁹.n. aīe ⁊ coib⁹ aīe ⁊ corpi tractatū ē in libris de aīa: put se tenēt ex pte aīe: de qb⁹ agit in paruis nālib⁹ inquantū se tenēt ex pte corpis: rōne.s. dispōnuȝ quas requirūt in corpe: ⁊ lȝ tales opatōes sint singlāres ⁊ possibiles alr se hēre: tn̄ isti tractat⁹ sciētifici existūt: cuȝ cōponant ppōnes eterne veritatis ex termis significātibus huiusmōi opatiōes: ⁊ hoꝝ triū tractatuū subiectū sit vel iste terminus aial: put subijcit termis ipoztātib⁹ pdictas operatōes: vel sit iste termin⁹ anima sensitiua: quaten⁹ ab ea pgrediunt tales opationes vt videlȝ se tenēt ex pte corporis.

Rursus hec ppō: gustus ⁊ tactus sunt necessarij oī aiali: ita itelligēda est: tactus separatur qdē a gustu pfecto: nō iperfecto: vel tact⁹ solus est necessari⁹ fm qdlibet membrū: non sic gust⁹: vl gustus psupponit tactū: nō aūt tactus psupponit gustū. Itē: sapor vt calidū: tangibile est vt conueniens vel disconueniens gustabile: ⁊ gustus vt pceptiuus saporis non est tactus: vt vero discretiuus conuenientis vel disconueniētis saporis sic est quidam tact⁹. Iterū dico q̄ inqātū sapor ordinat ⁊ ꝯducit ad virtutē nutritiuā sic gustus ē necessari⁹ cuilibȝ aiali.

Preterea quilibet sensus deseruit itellectui solus tn̄ tactus infero bonitatem igenij: ē.n. tact⁹ organū gnāle ⁊ spāle: alij sēsus sūt spāles tm̄: sciē iuētē dseruit visus: acq̄site ab alio audit⁹: ⁊ cū fmo sit efficatior ad docendū q̄ȝ scriptura: ⁊ viua vox magis excitet: afficiat: ⁊ moueat discentis animuȝ q̄ȝ lra: ideo a natiuitate ceci ⁊ audiētes possunt vocis adminiculo ab alijs doctrinam suscipere: quia auditum habent: non eo tem a natiuitate surdi ⁊ vidētes: sȝ solū ppria iuētōe aut visibilib⁹ signis ab alijs doctrinam habere possunt. At melius ab altero doctria sermone pcipit q̄ȝ ppria iuētōe hēat: cū rari sint q̄ eo polleāt igenio: vt p se discē possint opera pceptoris non indigentes.

Amplius hec ppō: ois surdus a natiuitate ē mut⁹: vā ē: hac rōne: q̄ pulmo surdi a natiuitate ē vitiat⁹. Surditas.n. ē detrimētū pulmōis: vox itaq̄ȝ pferri expedite n̄ poterit: vn̄ pulmo ē istrumētū spūs ⁊ vocis: multi in sūt muti a principio gnātiōis vitio neruoꝝ linguā mouētiū: q̄ qdē a septie pari neruoꝝ pcedūt q̄s tn̄ ꝯstat n̄ eē surdos nullo.s. extāte peccato i qnto pari neruoꝝ: neq̄ȝ i certeris pticulis ⁊ organis auditui famulātib⁹. Ecōtra āt euēit his q̄ ex tpe sont tales: plēs nāq̄ȝ ieueniunt surdi q̄ȝ muti ex tpe: tū ex etatis discursu: tū ex causis egris cōter occurrētib⁹ pluries ledētib⁹ auditū ⁊ visuȝ q̄ȝ linguā in gustu ⁊ in motu: fuit.n. magna nature solicitudo in custodia lingue: cui multitudo artariaꝝ ⁊ neruoꝝ cocessa fuit: aurib⁹ pauci ⁊ parui nerui ⁊ artarie ⁊ vene tradite sunt. Sunt q̄ arbitrant surdū a natiuitate eē mutū: q̄ illis nō audiētib⁹ litteraꝝ formatiōes discere nō valēt lraꝝ: syllabaꝝ ac dictiōnuȝ formatiōes: est.n. auditus sensus discipline.

In quibus autem habent.

Sentētia huius capitis stat in duabus ppositiōib⁹. Prima ē: Nō est organū visus de nā ignis: propter hoc q̄ moto oculo ⁊ cōstricto videat oculus fulgorē ignis emittere: tuȝ q̄ si ille ignis quē ponūt in oculo sit a visu pceptibilis: eadē rōne deberet cōspici cū oculus quiescit: sicut cū oculos mouet: cū ⁊ melius in quiete q̄ȝ motu res ꝯspiciat: ergo cū oculo q̄escēte hmōi ignis nō pcipiat in oculo: naȝ si esset ⁊ perperet vidēs ⁊ sentiēs ipm dephēdēt: ḡ neq̄ȝ cū oculus mouet in eo ē ignis: n̄ igit ē oculus d̄ nā ignis: causa autē quare moto oculo apparet fulgor ⁊ ipso quiescente nō apparet: est q̄ plana ⁊ lenia corpora cū mouent: nata sunt in tenebris fulgere ⁊ nō luceȝ emittere: vt aqua nocte pcussa fulget non aūt lucet: pupilla itaq̄ȝ que in medio oculo nigra cōspicit: lenis est: ipsa igit in tenebris mota ⁊ cōstricta fulget: ⁊ pupille pars vna ab altera dephēdit: sicut in refractōe fieri solet: idcirco vnā tn̄ rem cernēs duas aut tres se videre iudicat. Neq̄ȝ visio fit igne ab oculo exeūte: q̄ si sic in tenebris viderem⁹: ergo egressi ignis nō fit visio: ⁊ cū oēs ignes sint eiusdeȝ rōnis ⁊ alij tenebris nō extinguant: nō poterit ignis q̄ ab oculo pgredit in tenebris extigui: qd̄ si huiusmodi ignis tenebris extingueret que nullo mō igni aduersant: multo magis tpe diutuino in aq̄: glacie ⁊ aere gelido que igni cōtraria sunt extingueret. Empedocles voluit visionē causari ⁊ luis ad oculo exeūte ⁊ p defluxū a ihomoꝝ a corporib⁹ visis: illorūq̄ȝ ad oculuȝ delatiōeȝ. Democrit⁹ oculuȝ nā aqueū recte asseruit: visionē tn̄ eē fulgorē nō bn̄ posuit: tū q̄ visio ē quedā in vidēte facta passio: tū q̄ fulgor accidit: q̄ oculus lenis ē ⁊ plan⁹: cōcurrēte refractōe: his ḡ causis nō causat visio: tū q̄ eadē rōne alia corpora fulgentia hērent ptātēȝ videndi. Visio igit celebrat nō q̄ pupilla fulgeat: aut q̄ sit aquee nāe: sȝ q̄ pspicua ē: ⁊ ad coloꝝ spēs suscipiēdas cōmodissima: ⁊ lȝ esse pspicuū sit cōe aeri ⁊ aq̄: q̄ tn̄ aq̄ densior ē ⁊ pmanētior: iō pupillā potī⁹ aqueā q̄ȝ aereā nā aialib⁹ tribuit vn̄ pupilla effossa: multe ex ea defluūt aq̄: oculi ēt diuino formati frigidiōes sūt ⁊ clariores: magisq̄ȝ pspicui q̄ȝ cetera corporis mēbra: at frigiditas ⁊ pspicuitas ipsi aq̄ appropriate ꝯueniūt. Itē circa pupillā ē albugo piguis istar adipis aialib⁹ sanguinē hntib⁹ ⁊ palpebras: ꝯcessa ne humor pupile coaguletur ⁊ ꝯgelet: q̄ ōre qbātūlibȝ fit gelu ⁊ frig⁹: nūq̄ȝ oculus aut popilla frigore affici cōphēdit: dura āt pellis in aialib⁹ carētib⁹ sanguie facit ptectiōeȝ illi⁹ hūidi: cuȝ ḡ forma visibilis recipiat a medio ⁊ oculo vna ē nā in vtroq̄ȝ: ḡ dn̄at aliqd̄ pspicuū ḡ vl aq̄ vl aer nō aer ḡ aq̄ q̄ meli⁹ fuat figurā ⁊ quātitatē oculi: actū luis ab extriseco spēs receptas q̄ trāseūt pacrē: cū ocli sit recipere ⁊ tenere aliquātulum ideo in ipso dominabit aqua. Incōuenienter itaq̄ȝ dicūt nōnulli visionē fieri aliq̄ ab oculo egrediēte: nā qcqd fit id qd̄ ab oculo pgredit: incōueniēs ē ipm subito ad astra ptendi: aut si n̄ ad astra vsq̄ȝ porrigat: ridiculū ē recedē ipm in medio ꝯiūgi spēi rei vise ab ipsa re visa ad idem

me dū lignū porrecte ⁊ putare radiū ab oculo egres/
suz ⁊ a re visa pcēsuz sibi mutuo occurrē: ⁊ obuiare
in medio: lumē.n.lumini ɔiungit: nō tñ qōlibz cuili/
bet: nō.n.lumē celi ɔiūgit lumini in aere existēti: qꝛ
eoꝝ subiecta nō sunt ɔiuncta: nec se tāgūt: sz exteri⁹
lumē ⁊ qd in aere ē oculis pꝛio ɔiungit lumini ite/
riori ⁊ i oculo existēti: p accidēs tñ ⁊ qꝛ coꝝ subiecta
ɔtingua sūt: vis.n.vidēdi iterior ē ⁊ latēs: exteriore
mēbrana vtpote pelle extrema ⁊ ɔtinua oculi circū/
data: fact⁹ ē ḡ oculus aque⁹: ⁊ cōstat colores sine lu/
mine videri ñ posse: ⁊ ipm pspicuū inter rem visaz ⁊
oculos mediū a colore moueri: spēmqꝫ coloris susci
pere: a quo qdē pspicuo spēz coloris hñte ⁊ oculus
simil'z suscipiat spēs coloris: sicqꝫ fiat visio.

Secunda ppositio talis ē: organū audit⁹ ē
ɔ nā aeris. Ignis dñat i organo
olfat⁹: instrm gust⁹ ⁊ tact⁹ sunt ɔ nā terre a pdominio.

Auerrois pꝛio dicit: instrm virtuꝭ visibilis ē
oculus ⁊ in isto instrumēto dñat
aqua: q̄ ē tersa: dyaphana: ⁊ fuit tale vt in eo descri/
bant forme sensibiliū sicut i specl'o: ⁊ iō pars glatial'
ē valde clara ⁊ alba: ⁊ māifestū ē qꝫ istd instrm valde
necessariū ē in ɔprehēsione istaꝝ virtutū.i.istoꝝ sen
sibiliū: istd aūt instrm nō agit nisi qñ fuerit in sua cō/
plexione nāli nullo adueniēte turbāte ipm: ⁊ iracū/
dus i hora ire: ⁊ hñs calorē vt ē ebrius ascēdentē re
cipiet ide corruptōem sui visus: vñ visus obscurat
in iratis: qm̄ ira accēdit sanguinē circa cor: ⁊ eleuāt
vapores ad caput: iō spūs visibiles nō sunt puri: ⁊
clari: ⁊ turbatio quētis cerebri magis ɔspicit i ipsis
spiritib⁹ visibilib⁹: ⁊ pseqūt Cōmentator dicens: ⁊
forte videbit vnū duo pp motū contingentē spiritui
apd iraz: qm̄ qñ pars recipiēs formā mouet a vapo
rib⁹ calidis: ⁊ venerit ad suū locuz ex alia pte descri/
bet forma in secūda pte ⁊ adhuc nō abscisa ē a pria
parte ⁊ sic vna forma apparebit due: sicut forma so/
lis cadens sup aquā currentē apparebit due: vnum
etiaz apparet duo: cū digitus supponit ⁊ eleuat ocu
lus ad situz altiorē vel deprimit ad inferiorē: ⁊ quia
oculus nō agit nisi qñ fuerit in tēperamento sue cō/
plexionis: ideo accidit qꝫ qñ fuerit infrigidatus a re/
bus extrinsecis intensa infrigidatōe: vt visus debi/
litetur: vñ oculus est ita frigidus qꝫ seruata sua ɔple
xione nō infrigidat amplius: ⁊ erat vera snīa Aristo
telis qꝫ oculus nō friget: nisi.s.cum magna difficul/
tate: ⁊ ista actio actionū oculi est partis grandinose
aquose: ⁊ cōplexio illius partis ⁊ eā pfecte visiōis:
⁊ pꝑter hāc cām fuerūt palpebre posite in hōis ocu
lis: ⁊.2.de aia.100. ostēdebat Auerrois hāc ɔsequē/
tiam valere: est oatū coopertoriū pꝑter melius ergo
illud aial optie sentit: si fit cōcessuz pp ter necessitatē
nō sequit: tale aial sentire illo sensu: anhelātia ergo
nō sunt viriores olfat⁹ qꝫ nō anhelātia: qꝛ cooperto
riuz est ibi pꝑter necessitatē: ⁊ ita vtilitas palpebra/
rum est pꝑter vnionē specieꝝ ab obiecto ⁊ nō pꝑter
defectū sentiētis: nasus aūt ɔcessus ē pp defectū sen
tiētis: ⁊ dicebat.2.colliget capl'o.15. oculi sunt istra
visus ⁊ sunt ɔpositi ex septē tunicis ⁊ trib⁹ hūidita/
tib⁹: ⁊ pꝓꝛiū instrm illi⁹ sensus sit hūiditas rotūda q̄
vocat cristallina vł glatial' aut retecula aranea: ⁊ sine
dubio qōlibz ipoꝝ hz iuuamētū pꝓꝛiū i se: ⁊ ps domi
nās i eo ⁊ su⁹ finis ñ ē nisi vt ipꝛimāt colores i ipm.

Dicit Secundo: instrumentuz auditus est aer
impositus auri: ⁊ quanto magis aer iste
fuerit subtilior ⁊ perfectioris quietis tanto magis
actio eius erit pfectior.2.colliget capitulo.16.inqt.
sz instroꝝ audit⁹ manifestū ē qꝫ sunt aures: ⁊ pꝛimū l
q audit⁹ ē: est neru⁹ q venit ad eas q coopit foramen
auris: p aurē ergo itelligo ɔgregatū ex extrīseca pte
⁊ ɔiuncta cū osse petroso ⁊ miringha: asserit hic aerē
eē instrm audit⁹ merito ɔueniēter: iuenit.n.aer com
plātatus ⁊ pellicula coopt⁹ mixt⁹ in quo dñat aer: ⁊
ē talis aer denudat⁹ ab oī motu facto i aere extrīse/
co: ēt si pꝓꝛio peculiariqꝫ motu moueat.

Dicit tertio: instrm olfatus est aer ipofit⁹ naso.
2.colliget.capl'o.17.ait: manifestuz est qꝫ
instra odorat⁹ sunt nasus: ⁊ sz Gal. sit in duab⁹ caru
culis silib⁹ capitib⁹ mamillaꝝ. Conciliator dꝛia.45.
agēs ptra ɔciliātis arbitrat nares instra esse dꝛia ⁊
reddeia: carūculus asserit suscipiētes odoratuz: hic
dꝫ instrm odorat⁹ eē aerē ipofit u naso: qꝛ in sūmita/
te nasi pꝑe cerebrū ē q̄dā subtilis cartilago coopta
q̄dā pua pellicula i hūtib⁹ sanguine i qua icludit q/
dā aer mediāte quo celebrat odoratus: ⁊ hac rōe na/
sus est pp necessitatē nō pp meli⁹.2.de aia.100.

Dicit quarto: instrm gust⁹ ē lingua: tact⁹ āt ca/
ro.2.colliget.capl'o.13.⁊.14.ait: caro est
pꝓꝛiū instrz sensus tact⁹: ⁊ iuuamētū lingue manife
stū est qꝫ illa ⁊ nerui sui nō fuerūt facti: nisi pp opatio
nē gustus: ɔꝫuis huic adiūgat alia res pp electionez
meliorē hoc ē ad pferendū lras locutionū: veꝝ in di
ctis Auer. est appens ɔdictio cuz mō carnē: mō ner/
uū ɔstituat instrm tact⁹. Solutio ē. Cōmētator hic ⁊
2.colliget pcedit ac si tact⁹ vn⁹ existēt: cui⁹ signū eui/
dētissimū est: qꝛ facit mētionez tm̄ de tactu respectu
calidi: frigidi: hūidi ⁊ sicci: ⁊ colligit palā Auerroiz
voluisse vnū tactū nūero respectu q̄tuor primarum
q̄litatū.2.de aia cōparabat tact⁹ ad q̄litates prias: ⁊
graue ⁊ leue: nō ergo caro sed neruus in rei veritate
ɔcludi dꝫ instrm: ⁊ cōditōales Cōmē.2.de aia.107.
si caro est organū: tact⁹ est vn⁹ ⁊ si tactiue potētie sūt
plures: caro nō est instrm: ibi fuerūt deducte: si estis
memores: p linguā ēt hic itelligit Auer. neruuz gu/
statiuū q diffundit ex magna pte p latitudinē lingue
⁊ in aliqua pte in supficie cōcaua faucium.

Dicit qnto: ⁊ est pꝓꝛiū instris oib⁹ sensuū hoc
qꝫ nihil hñt in actu ex eis que cōprehen/
dunt nisi instrz tact⁹: lingua ēt nullū hz saporē actu.
⁊ rō est: qꝛ recipiēs dꝫ eē denudatū a nā recepti.i.ni/
hil dꝫ recipe seipsum nec eē cā alicui⁹ in recipiēdo se
ipsum: ⁊ dꝫ visus seu oculus nō hēre colorē: qꝛ albe
do in oculo non ē rō recipiēdi: sz est mediū dispositi/
uum: ⁊ ita dicat de hūiditate gust⁹: dicebaꝫ.2.de aia
118. sil'is caliditas in neruo phibz repñtationē: ⁊ sm
multos pductionē speciei a sili q̄litate: ⁊ si spēs pdu/
cant a q̄libet sili: nō pducit tñ opatio tactiua: qꝛ req/
runt spēs cū dissilitudine obiecti ⁊ nō assuefactione
eiusdem.

Dicit sexto: ⁊ est pꝓꝛiū instrumētis trium vir/
tutum.s.visus: auditus: ⁊ odorat⁹ qꝫ attri
buunt simplicib⁹: oculus aquei auditus aeri: olfact⁹
parti ignee fumose ⁊ ideo olfatibilia sanāt cerebrū
frigidū pꝑter calorez fumi: dicta tñ Aristo. ⁊ Auer.
ita sunt intelligenda: organū odoratus nō est de na/
tura ignis: nec terre: sed est de natura aeris vel aque
habitantiū in aere est aeris: in aqua: aque: ⁊ ita non
est actu a dominio ignis sz potētia: ⁊ hoc est actu eē
alterum: hec sunt que instrumentis sensuū dixerunt
Aristoteles ⁊ Auerrois.

Digressio.

Sermo

Sermo de instris sensuū vno absoluat docu-mēto tali: organū q̄ōlibet ꝯsideratū sub rōne mixtiōis est de nā terre: hac rōne: q2 q̄ōuis instrm relictu sue nāe nāliter descēdit: ergo est naturaliter graue: ergo nāliter frigidū: si instra cōsiderent sub rōe vite: aer est de nā illoꝝ: q2 principia vite sut calidū ꝗ humidum: ignis vero in illis dn̄atur q̄ꝫtuz ad actiuitatē illoꝝ: ordinādo aūt ea sub rōne sensationis: oculus est de nā aq: organū audit⁹ de nā aeris: instrm olfat⁹ de nā aeris vel aq actu: potētia ē de nā ignis: organa gustus ꝗ tactus de nā terre. Cōtra: p̄spectiui dicūt radiū eē corp⁹ egrediēs ab oculo ergo oculus nō est de nā aque. Itē oculus descēdit ad suꝑficiē terre ergo terra i ocl'o dn̄at: ꝗ ꝯfirmat q2 terra maxie denudat a nā lucis q̄ ē obiectū visus. Iteruꝫ aer ē ꝯueniēn⁹ receptiuū luis ꝗ lucis q̄ꝫ aqua: q2 ad maiorē distāniā. Solutio ē: fit reflexio radioꝝ ſm figurā piramidalē ꝗ a corpe illuminante multiplicant piramidalr radij: ꝗ oculū descendē ad suꝑficiē terre ꝯcludit terrā dn̄ari in oculo ꝯsiderato sub rōe mixtionis: ꝗ lꝫ mediū ꝗ organū sunt eiusdē nāe ꝗ mediuꝫ videndi sit aer ꝗ sit aer melioris dyaphaneitatis: est ēt oculus de nā aeris sꝫ nō a p̄donūio: q2 p̄ponderat alia rō: vt. s. possit oculus recipe ꝗ tenē aliquātulū.

Rursus sēsatio fit p assimilatione sensus ꝗ organi ad sensibile. 2. de aia. 122. Sꝫ aer nō pōt assimilari corpib⁹ sonoris duris ergo organū audit⁹ nō est de nā aeris. Itē tale organū male situaret ꝯsus cerebrū. Itē aer ē male seruatiuus ergo: pꝫ ꝯsequētia sicut de visu dicit Aristo. Solutio ē: sonus nō suscipit i corpib⁹ duris sꝫ in aere: idō ei assilat organū audit⁹ vt recipit sonū. Itē cerebrū cōparatiue est frigidū: tñ in se ē calidū⁹ aere nālr disposito: nō q̄ꝫtū ad intēsionē gradus sꝫ q̄ꝫtū ad sensibilitatē q̄ ē rōe dēsitatis māe: ꝗ q2 aer erat male seruatiu⁹: ititute fuerūt tortuositates ꝗ cōcauitates vt aer mor⁹ cōseruaret: q̄ gdē in oculo cōmode fieri nō potuerūt.

Amplius ignis nullū⁹ est organi aut oibus cōis. 2. de aia. 130. ergo organuꝫ odorat⁹ nō ē de nā ignis. Itē nō seruaret iuxta cerebrū ob cerebri fridītatē ꝗ hūiditatē. Solutio ē: situatur tale organū ppe cerebrū q2 odores sunt tēperātes siccitate ꝗ caliditate frigiditatē ꝗ humiditate cerebri: cui⁹ gdē nā est maxie sollicita: ē nāqꝫ mēbrū nō pricipale magis sollicitū de cōmodo ꝗ salute mēbri pricipal' q̄ꝫ d ꝯmodo ꝗ salute ppa: ñ ē ēt tale organū actu d nā ignis sꝫ potētia: ꝗ lꝫ ē actu eē d nā aeris vl' aq.

Postremo corpa que sunt terrea a dūio ñ habent tactum: idō ossibus ꝗ capillis nō sentimus. Plante etiam quia nimis terree sunt non sentiunt ergo organum gustus ꝗ tactus nō est de natura terre: Item tactu viuunt animalia: vita stat in calido ꝗ humido ergo non dominat terra i tactu. Item male situaret organum tactus iuxta cor tan q̄ꝫ iuxta partem calidissimam. Solutio est: terra in organo gustus ꝗ tactus ꝗ vniuersaliter in quouis mixto duro dominatur: quātitatiue: ratio est: quia tactus requirit proportionem mediam qualitatū tangibilium. 2. de aia. 118. ꝗ ideo cum qualitates ignis acutissime sint: terre hebetissime: ad temperamentū plus erit de terra: instantia de ligno ꝯuerso in cineres qui sunt pauci: tollit: q̄m terrestre ē conuersum in ignē: ꝗ dixi supra terrā dn̄ari i oib⁹ organis mixtis quaten⁹ ꝯsiderant sub rōne mixtiōis instātia ē de piscib⁹ mortuis q ascēdunt ad suꝑficiē aq: aueꝫ: ligna suꝑnatāt. Dico ꝙ pisces p frustra diuisi descēdūt: cū exeat aer inclusus in vesica aere repleta. Similr d ligno pp poros repletos corpore subtili: qd̄ si minutim ptiat: descēdit vtiqꝫ: de auib⁹ ē pp plumas: q̄re in respectu organoꝝ alioꝝ sensuū terra dominat in organis gustus ꝗ tact⁹ ꝗ ideꝫ neru⁹ ſm aliaꝫ ꝗ aliam dispositiōēꝫ percipit sapores ꝗ qualitates tāgibiles ꝗ his dictis tollunt varie apparentes ꝯdictiones in libris Aristotelis ꝗ Auerrois.

De sensibilib⁹ aūt his que.

Sentētia hui⁹ capitis stat in duab⁹ ꝓpositiōib⁹. Prima est: vnūqdqꝫ sensibiliū dupliciter di: lꝫ actu: illd potētia: ꝗ. 2. de aia dictū ē qūo audibile actu sit ideꝫ auditiōi: ꝗ visibile actu visioni: ꝗ ita in ceteris: ē aūt audibile actu ideꝫ ꝙ auditio: cū sit intētio soni in audiu recepta ad corp⁹ sonās cōparata audibile actu ad organū vo auditio. Sic visibile actu ē idē visiōi tametsi hoc passionē illō vo actiōēꝫ designet. ¶ Est aduertēduꝫ: visus in actu refert essentialr visuꝫ accidentalr: q2 p aliqd additū: vñ visuꝫ nō est de nā sua visuꝫ: sꝫ fit visuꝫ p aliqd additū: vtputa p spēm vel p agens sensatiōēꝫ: ꝗ dicebā. 2. de aia. 127. sensibilia in tres sensus nō existēt in medio nisi ſꝫ potētiā ꝗ viam ꝗ trāsitū: color in medio hꝫ eē potētialē: in obiecto ꝗ sensu actuale. Sonus in aere hꝫ esse potētiale vt aer est mā soni: quaten⁹ vo ē mediuꝫ ibi hꝫ eē potētiale.

Secunda ꝓpositio talis est: color visionē faciens is ē q extremitas ē pspicui in corpe terminato: nō ꝙ color sit extremitas pspicui naꝫ hec suꝑficies cōnexa ē ꝗ quātitas: ille vo q̄litas sꝫ q2 ē in extremitate corpis pspicui terminati: ꝗ cuꝫ neqꝫ cōmixtione: nec suppositiōe: nec defluxu athomoꝝ appareāt colores: multitudo coloꝝ ꝓuenit ex varijs q̄litatū primaꝝ refractiōib⁹. ¶ Est in primis notāduꝫ: hec noīa dyaphanū: pspicuū: transparens sunt sinonima: ꝗ sunt ea corpora p q̄ possum⁹ intueri alia corpora: ꝗ appellant interminata: q̄m p ea ꝯspicim⁹ vltra: corpora ñ trāspētia seu terminata sūt illa p q̄ gdē ñ possum⁹ vidē vltra: ꝗ hmōi corpora termināt aut p lucē aut p opacitatē q̄ ābo ipediūt trāspētiaꝫ coꝝ in gb⁹ existūt: opacitas qñqꝫ ideꝫ ē ꝙ tenebrositas ꝗ sic dicim⁹ locū tenebrosuꝫ opacū: qñqꝫ est q̄litas alia a luce: p quā reddit corp⁹ terminatum: ꝗ dispōit subiectū ad recepiōēꝫ coloꝝ q nō sunt pfecti in trāsparētib⁹ corporib⁹ sꝫ opacis. Dyaphaneitas est q̄litas ꝯtra opacitati: q2 p ipsaꝫ corp⁹ ē iterminatū tñ dyaphanū est capax ꝗ susceptiuū coloris ꝗ lucis. ¶ Rursus lumē ē act⁹ dyaphani ſm ꝙ dyaphanū ē ꝗ nō ē ignis: nec corp⁹: nec dflexus corpis. cū. n. nullus habit⁹ vl' pfectio alicui⁹ sit corp⁹ ꝗ lumē sit hmōi nō erit lumē corp⁹: ꝗ nō successiue sꝫ in istāti multiplicabit. 2. d aia. 70. ꝗ dr lumē ipropꝛie color: q̄ꝫ en⁹ scꝫ p ipm vr dyaphanū: sicut p colorē coloratū corpus: ꝗ ita lumē ē color dict⁹ ſꝫ silitudinē pspicui ſm accidēs. 1. ſꝫ actū: ꝗ tenēdū ē lumē i luna a sole pdu-ctū ꝗ lumē i aere eiusdē eē rōnis: luci tñ ꝗ lumini nihil ē cōe vniuocū: ē. n. lumē spēs lucis: lux ē i corpe luminoso ꝗ denoiat corpus lucidū: lucēs ꝗ luminosuꝫ: lumē vero denoiat corpus luminatū nō luminosum. ¶ Ampli⁹ pspicuū id est qd̄ nō p se sꝫ p alienū colorez visibile existit. 2. de aia. 68. aliqꝫ rēs talis est aer ꝗ aqua ꝗ solidoꝝ cōplura: nō etenīꝫ aer vl' aqua vt ē aer vel aqua pspicuū ē: sꝫ q2 nā eadē inest in his vtrisqꝫ ꝗ in ppetuo supius corporeꝫ, ꝗ hec ꝓpositior

eadē est nā cōis celo ⁊ aeri non infert pari vītē reale: sed significat vtrūq3 illoꝝ esse dyaphanū. ℂ Iterū: quāuis color visionē faciens solū3 sit in extremitate pspicui: imo veri⁹ extremitati pspicui cōiunct⁹: cōsilis tñ nature in ptib⁹ interiorib⁹ eē color credendus ē: l3 suā in aere nō pducat spēm: cū ad ipm lumen nō pungat: vñ color actu⁹ sensu3 faciēs appet in corpe terminato: ⁊ nō solūmodo in aere: in corpoꝝ. n. terminatoꝝ ⁊ opacoꝝ colorib⁹ siue ō longe: siue ō ppe eadē3 pseuerat apparitio: in corpoꝝ vō iterminatoꝝ ⁊ pspicuoꝝ simplr colorib⁹: minime: q autē eis color sit cōiunctus pspicuo actu ⁊ lumini signū est: q colores illi sepe pmutari videnṫ: ⁊ hīe diuersas apparētias: vt in collo colūbe ⁊ pauonis interdū appet color glaucus: iterdū subrube⁹: ⁊ sīlr in pariete: s3 q illud corpis terminati extremū: qd qde sm qd pspicuū ē fuerit magis aut min⁹ luminosu3: qd qdem lumen ad iteriores corpis terminati ptes nō penetrat recte igiṫ dictū ē colore3 q vē cōiunctū eē extremitati corporis terminati ⁊ sm qd pspicui: in corporib⁹ ḡ simplr pspicuis color interior mouet visu3: cum ad ipsu3 puenit lumē: corpoꝝ terminatoꝝ color iterior nullaten⁹ sensu3 mouet: qñ qdem lumē ad ipsu3 nō perueniat. ℂ Preterea: colores medij ñ fiūt ex pmixtione albi ⁊ nigri: itaq albedo ⁊ nigredo sunt visu ipercepribiles ⁊ ex illis medi⁹ nascaṫ color: tum q nulla magnitudo inuisibilis ē: ergo neq3 albedo: neq nigredo: cū vtraq magnitudini semp cōiuncta cōperiaṫ: tū q: mixtio rerū nō fit iuxta positōe minimoꝝ ad sensu3: cū nulla sint talia. Neq3 ēt colores medij oriunṫ per suppositionē: na3 sunt multi medij colores visu cōspecti: qb⁹ nullus color alius supponiṫ: s3 inter quos ⁊ visu3 dūtaxat intercipiṫ pspicuū. Que ite3 suppositōe apparēt: diuerso mō apparēt de lōge cōspecta ⁊ de ppe: at medij colores siue emin⁹: siue comin⁹ videanṫ eodē apparēt mō: igiṫ nō apparent medij colores ex eo q substerniṫ aut supponiṫ color colori: cōcludendu3 ē ergo multitudinē coloꝝ puenire ex varijs qualitatū pmaꝝ refractōibus.

Auerrois ptio dicit: necesse ē igiṫ vt color fiat ex admixtione corpis lucidi cū dyaphano: ⁊ q oia cōposita fiunt ex quattuor elementis: ⁊ dyaphanū ex elemētis ē aqua ⁊ aer: q non sunt lucida: ⁊ lucidū ē solus ignis: ⁊ hoc ē qñ fuerit mixtus: ⁊ iō necesse ē vt colores sint cōpositi ex istis duab⁹ naturis ⁊ q diuersitas istaꝝ duaꝝ naturaꝝ in quātitate ⁊ q̄litate faciat diuersitate3 coꝝ: color igiṫ alb⁹ fit ex admixtiōe ignis clari cu3 elemento qd est valde dyaphanū scil3 aere: ⁊ coloꝝ niger fit ex igne turbido qui admiscetur cum elemento minime dyaphaneitatis. s. terra: ⁊ colores medij inter album ⁊ nigrū diuersanṫ pp diuersitatē istoꝝ duoꝝ sm magis ⁊ minus. s. corpis lucidi ⁊ corpis dyaphani: iō alb⁹ ⁊ niger color sūt elemēta coloꝝ. Sēsus ē: apd Auer. ad colores medios causandos cōcurrit mixtio q̄litatū primaꝝ: lucis cū opaco: ⁊ extremoꝝ coloꝝ ex qb⁹ medij formalr cōponūṫ: sunt nāq3 duo cōtra sm gradus remissos cōpossibilia in eadē pte subiecti. ℂ Itē ait: color ē finis dyaphani termiati sm qd ē dyaphanū terminatū: lux aūt ē pfectio dyaphani nō termiati. i. nō admixti cū opaco terrestri: ⁊ q lux non appet nisi ī corpe dyaphano opinati sunt pythagorici q generatis lucis nō est corpoꝝ luminosoꝝ p se nisi apd adunationē lucis cū alio corpe: sicut ē dispō ō igne: ignis. n. nō lucet nisi qñ adunaṫ cū alio corpe ⁊ dista iter ignē ⁊ corpa celestia ī hoc ē manifesta. Sēsus ēt dēsitas celestis cā est lucis raritas vō opacitatis ⁊ obscuritatis: dēsitas corpoꝝ sublunariū facit ad opacitatē: raritas aūt cōducit ad lumiositatē: ignis tñ pp suā maximā raritatē nō lucet nisi ī mā aliena. ℂ Iterū inqt: dico ēt qm̄ quēadmodū color alb⁹ est vilior luce: cū fit ex ea: ita ēt alij colores albo sunt viliores ⁊ nigro: cū fiāt ex eis: lux ḡ ē pfectior extremis colorib⁹ ⁊ extremi medijs: ⁊ q colores fiūt ex albo ⁊ nigro s3 magis ⁊ min⁹ diuersanṫ ī hʒ diuersitate īfinita sm nā3. i. colores medij sūt q̄si īfiniti sm nām nō s3 artē. eē. n. coloꝝ ī nā ē aliō ab eē coꝝ ī arte: qm̄ q̄tūcūq3 fuerit imaginata rō intrīseca. i. nā ī eis aliquē modū mixtiōis: extrahet nā: l3 rō extrīseca ñ poterit pnūciare hūc modū: ⁊ iō ars ī hac intētōe ē mior nā artifex. n. magis qd pōt ē assimilare se nāe sm suum posse: ⁊ declabaṫ nām nō agē nisi pp aliqd p silitudinē iter artē ⁊ nā3. 2. phoꝝ. 78. 79. ⁊ subiūgit: iō ē rō: t. forma spūalis p quā ⁊ ex qua nā agit qd agit ⁊ extrahit qd extrahit: nihil hʒ qd phibeat nām a cōprehēsiōe ei⁹ qd dat ei: sicut est dispō in rōne spūali extrinseca p quā agit artifex: aīa. n. bestialis. i. sensitiua existens ī aīalib⁹ nō ipedit actiōes nāe: s3 gaudet ⁊ delectaṫ p illud qd nā extrahit de colorib⁹ ⁊ sonis: q sūt exñtes in aīa bestiali ī potētia: q cū nā extrahit eos ⁊ ducit in actū: tūc aīa bestialis gaudet p cōprehēsionē coꝝ: rō aūt spūalis extrinseca p quā agit ars phibeṫ ab aīa bestiali: ⁊ iō nō cōprehēdit artifex; ex eis que dat ei rō spūalis nisi passiones ⁊ accidētia q̄ acqrunṫ ex reb⁹ quas dat nā: ⁊ iō res priores ī cognitiōe apud artificē sunt posteriores in esse: ⁊ cōuerso dispositioni apud nām: ⁊ ēt artifex est extra rē: nā intra: ⁊ pmo physicoꝝ. 3. dixit Auer. cāe sunt notiores apud nām: q nā facit cōposita ex cāis: vñ cāe sunt notiores apud illā sicut ē dispō in rebus artificialib⁹ cum artifice. s. q cāe sunt notiores apud illū: si igitur nos ageremus res nāles: tūc cāe eēnt notiores apd nos q cāe pri⁹ occurrerēt agēti ⁊ a cāis cognoscēdo icipe remus opari: s3 q nos nō hēmus agē eas: iō dispō in eis apud nos est cōtra dispōm in reb⁹ artificialib⁹: ⁊ cōditiōalis Auer. nō ē absolute in terminis cōuertibilib⁹: q nō v3: si cāe sunt notiores apud nos: nos agimus res nāles: s3 si itelligaṫ sicut si nos agim⁹ res naturales: nos a cāis cognoscēdo incipimus opari: cōditiōalis: vt arbitror: ē in terminis parib⁹: ⁊ l3 argumētari a destructiōe añcedētis sup destructionē cōsequentis: nō cōprehendit ergo ars ex illis ordinib⁹ q sunt apud nām nisi ordines q sunt multū remoti adinuicē inter quos sunt: multi ordines apud natura3.

Digressio.

Hec ppositio hic approbata: color est extremitas pspicui in corpe terminato: ē admodū difficilis: in primis nāq3 falsa vē: q iplicat q sit extremitas pspicui ⁊ sit in corpe determinato. Itē corpus in pfundo ñ existeret coloratū: cū sit color extremitas pspicui. Rursus cū pspicuū habeat pricipiū: mediū ⁊ extremū vnius ⁊ eiusdē rōnis vē q eadem rōne color sit pspicui principiū ⁊ mediū qua ē extremitas. Iterū hec diffinitio cōpetit alijs: qm̄ odori: sapori ⁊ luci solis. ℂ Solutio qbusda3 absoluaṫ documētis: primū sit tale: color sm eē nāle qd hʒ ī corpore opaco ⁊ spisso hʒ offm̄ terminādi visiōe3: ⁊ alterādi corpa realr rōe q̄litatū pmaꝝ ex quaꝝ refractōe resultat. causant. n. q̄litates prie colorē ī corpe determinato

minato: ꝛ isto nõ ꝯsitendũ est colorẽ in tenebris ita bñ reperiri: veluti i claro: at color suũ eẽ formale hꝫ a lumine: cũ nõ moueat sensum absqꝫ lumie: ꝛ cũ hic ꝯsideret in cõparatõe ad visuꝫ: sensus hui⁹ ꝓpõnis: color ẽ extremitas pspicui talis ẽ. i. ẽ q̃litas visibilis p lumẽ qḋ ẽ i extremitate pspicui ꝯtãgẽtis rẽ coloratam: lumẽ. n. pspicui dꝫ eẽ copulatus colori exñti in supficie corpis determiati: extremitas ergo pspicui que est ꝯmixta supficiei corpis colorati ẽ esse coloris formale p actũ luis exñtis in eo.

Secũdũ

documẽtũ ẽ: pspicuũ ꝯsideratũ sub rõe trãsparẽtie ẽ eiusdẽ rõis i pricipio medio ꝛ fine: at si ꝯsideret ꝫm actuꝫ luis qḋ ẽ in eo nõ ẽ eiusdẽ rõis i pricipio: medio ꝛ fine: ꝛ rõ est: q꞉ lumẽ magis ꝯdẽsat ꝛ multiplicat vbi reuerberat: q̃ꝫ vbi nõ reuerberat: ergo cũ i ꝯtactu corpis colorati ꝛ solidi fit reuerberatio luis: ꝯstat ꝙ pspicuũ i extremitate tãgẽte corp⁹ tale plus hꝫ ḋ luie q̃ꝫ i medio vł pricipio: cũ itaqꝫ pspicuũ luie suo actu faciat colorẽ mouẽtẽ dyaphanũ ꝛ visuꝫ: magis faciet ħ i extremitate q̃ꝫ i medio vel i pricipio. Itẽ si color ponat i luie ꝫm extremũ pspicui: ꝛ pricipiũ ꝛ mediũ pspicui sit tenebrosuꝫ nõ ipedit visio colorꝭ: si ãt pricipiũ ꝛ medium pspicui sit illuminatũ: extremitas ṽo dũtaxat sit tenebrosa non cõspiciet color.

Tertiũ

documẽtũ ẽ: nõ ois alteratio terminat ad nouã q̃litatẽ sꝫ suffic̃ ꝙ termiet ad nouũ eẽ q̃litatis: q꞉ ẽ eadẽ nũero forma q̃ fluit a pricipio mot⁹ vsqꝫ in finẽ: vñ alteratio a min⁹ calido ad magis calidũ nõ termiat ad nouũ idiuiduũ caliditatis sꝫ ad nouũ gradũ: q gradus ẽ i genẽ q̃litatꝭ p reductionẽ: nõ sunt itaqꝫ tot idiuidua quot gradus alicui⁹ forme sibi iuicẽ i eodẽ subiecto succedẽtes. Insup doctores de via cõi opinant istã ꝯñtã valẽ: iste q̃litates stãt sil' i eadẽ pte subiecti ergo iste q̃litates ñ sunt ꝯ̃rie: sꝫ stet ipsas eẽ eiusdẽ spẽi cũ ꝯ̃rijs: ꝛ ꝯñter arbitrant nõ oẽꝫ caliditatẽ oi friditati aduersari: sed caliditas tãte vel tãte itensiõis opponit ꝯ̃rie friditati tãte vł tãte itẽsiõis: ego ãt teneo formas ea rõe ꝯ̃rias dici: q꞉ eis repugnat stare sil' i eadẽ pte sin̄ actõe ꝛ reactõe: nõ ẽ. n. dubiũ ꝙ i corpe viuẽte siũt ꝯ̃ opatões q̃litatũ ꝯ̃riaꝝ q̃ stãt sil' absqꝫ actõe ꝛ reactõe: ꝛ idẽ putãdũ ẽ eẽ i quouis mixto: nõ ẽ nãqꝫ lapis qn i illo sint ꝯ̃rie q̃litates i eadẽ pte ꝑꝑ ipm eẽ mixtũ ex ꝯ̃rijs q̃litatib⁹ elemẽtoꝝ: ꝛ iferẽdũ ẽ i oi mixto eẽ alterationẽ ab extrinseco ꝛ oẽ mixtũ hr̃e in se cãm sue corruptõis ꝑꝑ assignatã cãm. Rursus extrema ꝫ eẽ itẽsum sunt magis ꝯ̃ria medijs: ꝫm eẽ remissuꝫ ẽ oppositũ ꝑꝑ modos mixtiõis ipossibiles: vñ medij colores generãt ex extremis. i. ex cãis extremoꝝ ꝯcurrẽtib⁹ ꝛ cõmixtis: ꝛ ita albedo ꝓducit ex lucido cõmixto cũ sicco terrestri: hũido totalr̃ ꝯsumpto: nigredo fit hũido nõ totalr̃ ꝯsũpto: pꝫ ḋ ossib⁹ positis ad ignẽ. Itẽ fridũ i hũidũ causant albedinẽ: i siccũ nigredinẽ: ꝯsiũt medij colores ꝫm diuersas ꝓportiões taliũ cãꝝ: ꝛ ꝯñter enũerant septẽ colores: albedo: nigredo: rubedo: flau⁹ color: croce⁹: viridis: purpure⁹.

Quartũ

documẽtũ tale est: Dicit scũs Tho. corp⁹ nõ eẽ coloratuꝫ in ꝓfundo in actu: sꝫ i potẽtia. Cõtra: si lapis alb⁹ diuidat statim appet albedo q̃ nõ ꝓuenit: q꞉ ptes fuerit i potẽtia ad albedinẽ: q꞉ ẽt viride ẽ potẽtia albũ ꝛ nigrũ. Itẽ i supficie ẽ color vni⁹ nãe: in ꝓfundo alteri⁹: nõ ẽt color ille ꝓducit a diuidẽte: ideo dicẽdũ ẽ corp⁹ eẽ coloratũ in ꝓfundo actu: sꝫ nõ appeat nisi i superficie.

De odore ꝛ sapore dicẽduꝫ.

Sentẽtia huius capitis stat in nouẽ ꝓpositõib⁹. Prima est: sapores sunt nobis notiores odorib⁹. Scđa est: nõ hꝫ aqua in se oẽs sapores vt antiq putabant. Tertia ẽ: ad gñãtionẽ saporis non satisfacit ignis ꝛ aqua. Quarta ẽ: terra facit ad gñãtõeꝫ sapoꝝ. Quinta siccũ terrestre passuꝫ a calido facit saporẽ i humido. Sexta est: sapor ẽ passio humidi facta a sicco gustus alteratiua de potẽtia ad actũ. Septima est: cuncta q̃ nutriunt: nutriunt dulci. Octaua ẽ: ex mixtione dulcis ꝛ amari fiũt medij sapores. Nona: sapores ꝛ colores nõ sunt reducẽdi ad figuras.

Series

aũt ṽboꝝ Aristotelis talis ẽ: ḋ odore ꝛ sapore dicẽdũ: ꝛ rõ ẽ: q꞉ fere ea deꝫ ẽt passio: cũ sint sapores ꝛ odores q̃litates de tertia spẽcie: nõ in eisdẽ aũt ẽ vtrũqꝫ eoꝝ: q꞉ odor in sicco sapor ṽo in humido fundat: est aũt prius de sapore determinãdũ q̃ꝫ de odore: q꞉ olfatũ debileꝫ habem⁹ ꝛ multoꝝ aialiuꝫ odoratu ipotentiorẽ ꝛ hebetioreꝫ: gustũ aũt habem⁹ certũ: q꞉ gustus qdaꝫ tact⁹ ẽ queꝫ certissimũ habem⁹. ¶ Est aduertẽdũ ꝙ Auerrois dicit. 2. de aia. 93. ꝯsilitudo q̃ ẽ inter sapores ꝛ odores est: q꞉ nõ iuenit odor nisi in hñte saporẽ. Cõtra: non reperit odor nisi in hñte colorẽ: cuꝫ color ꝛ odor sint passiones mixti. Similr̃ eleuata fumali euaporatiõe valde subtili ab aliquo corpore odorabili contingit sentiri itensuꝫ odorẽ. Solutio ẽ: rõ ꝯcluderet si cetera essent paria: prima ṽo cã dissilitudinis ẽ: q꞉ delectatio odoris ꝛ coloris nõ ad eundeꝫ finẽ ordinant: veluti delectatio odoris ꝛ saporis scilꝫ in alimentũ: Scđa cã est: q꞉ lꝫ nõ inueniatur odor sine colore ꝛ sapore: tñ gustus per quẽ cõprehẽdit sapor in nobis est certior q̃ꝫ visus in relatione ad aialia bruta. Rursus dicit ꝙ illa euaporatio debiliter moueat gustum: hꝫ tamẽ in se subiectiue saporeꝫ: ꝛ ideo in certa materia plus percipit odor q̃ꝫ sapor: nõ tñ ex hoc colligi põt olfatum absolute esse in nobis certiorem gustu.

Iterum

notanduꝫ: hõ praue odorat: q꞉ odoratus hois pficit p calidũ igneuꝫ: ꝛ est circa cerebrũ frigiduꝫ ꝛ humiduꝫ: hꝫ nãqꝫ homo maius cerebrũ ceteris aialib⁹ cõparatione sui corporis: ꝛ hec est cã ꝙ hõ raro somniat ḋ odoribus: ꝛ qñ somniat nõ multuꝫ pturbat: ꝛ qui nõ bibunt vinum vt mauri melius odorant. Cõtra: oẽ aial optime dispositũ ꝫm naturã aialis optime dꝫ dispont ꝫm sensum: q꞉ aial mortale est aial per sensuꝫ: homo est huiusmodi: ergo. Iteruꝫ aia hois est pfectissima ergo ꝛ olfatus hois. Solutio est: sensus per quẽ animal ẽ animal est tactus quẽ qdem homo hꝫ certissimũ: ꝛ satis est ẽt aiam humanã hr̃e aliquã ptãteꝫ ꝛ virtuteꝫ essentialr̃ pfectioreꝫ q̃ꝫ sit aliqua virt⁹ aialis bruti.

Amplius

Auerrois. 2. de aia. 101. format istaꝫ ꝯsequẽtiã: si odor eẽt corp⁹: ꝛ olfat⁹ eẽt aliqs tact⁹. Cõtra: sapor ẽt nõ est corp⁹: ꝛ ita gustus nõ erit qdã tact⁹. Solutio est: sapor reqrit corp⁹ pro sui imutatõe: nõ sic ẽ de visibilib⁹: sonis ꝛ odorib⁹: q̃ qdeꝫ necessario ꝛ p se ꝑexigũt media extrinseca in qbus suscipiunt ꝫ esse spirituale: gustus ergo vt est sensus alimenti est quidam tactus quatenus vero est iudicatiu⁹ sapoꝝ ponit in numerũ ꝯtra tactũ: ꝛ dicebaꝫ. 2. de aia. 28. sapor vt calidũ: tãgibile ẽ: vt ꝯueniẽs vł discõueniẽs gustabile: ꝛ gust⁹ vt pceptiu⁹ saporis ñ ẽ tact⁹: vt ṽo discretiu⁹ ꝯuenientẽ vł discõuenientẽ saporis sic ẽ qdam tactus: ꝛ q꞉ non

ſimitat guſtus niſi p:ius tact⁹ nouiter fuerit ſmutatus: iō dixit: cum ſit quaſi ſpēs: q: nō eſt vera ſpēs.

Proſequitur Ariſtoteles dicēs. Empedocles nō bene dixit exiſtimans ſapoꝛē eſſe de natura aque: ponens in aqua quedā corpuſcula ꝺ genere ſapoꝝ ob ſuā paruitatē plane inguſtabilia: quoꝝ ab aqua defluxu ꝛ reſolutione oēs efficiebant ſapoꝛes: nā ergo aque erat inſipida eo ꝙ in ipſa latebāt oīa gnā ſapoꝝ q ſunt īſenſibiles ī aqua pp paruitatē eoꝝ q p exitū ex aq̄ generant. Cōtra: mēdaciū ē ſapores gnāri p exitum ex aqua: naꝫ cū fruct⁹ apto ſoli expoſiti ſint: ſapoꝛes in eis mutari expiētia cognoſcunt: fruct⁹ ēt crudi igne decoquūtur: ꝛ tales ſapoꝛes ab aq̄ trahē ñ pñt: qm̄ potius aqueus humoꝛ in eis reſoluit a ſolari caloꝛe aut igneo. Neqꝫ verū ē ꝙ aqua ſit vl'e ſemē ſapoꝝ: itaq꜄ ex diuerſis ptib⁹ aque generēt diuerſi ſapoꝛes: naꝫ ex eodē cibo generant diuerſi ſapoꝛes ergo nō ex aqua: ꝛ lꝫ ſapoꝛes ſine humoꝛe pcipi non poſſint: humoꝛ tñ ꝛ aqua ſapoꝛes oēs nō efficiūt neqꝫ ſapoꝛ accidit aque ſolū virtute calidi: q: aq̄ oīuꝫ humoꝝ ē gd ſubtiliſſimū ergo nō pōt mutare ſapoꝛē p alteratōēꝫ factā a calido: dixit āt aquā eē ſubtiliſſimū oīuꝫ humoꝝ ꝛ nō hūidoꝝ pp aerē: q p:io ē hūidus ꝛ ſubtilioꝛ aqua. Cōſtat. n. ꝙ aqua ē longe ſubtilioꝛ oleo q̄uis oleū pp viſcoſitatē ꝛ ſuaꝝ ptiū adherētiam ſe plus ꝯtineat ꝛ ꝯtinuatū ſe dilatet: vt ſola olei guttā p totā ſe tandē diſpgat papirū: q: gcquid tetigerit cū ſine euapoꝛatiōe adheret: aq̄ aūt frāgibilis eſt: ꝛ carens tenacitate ꝛ coherētia ptiū: qua de cā aq̄ difficilius oleo in manu ſeruari ꝯſpicit ob ip̄ſi⁹ ſubtilitatē ꝛ diffluentiā: ꝛ aqua ſola caleſacta de numero humidoꝝ nō ꝯſpicit inſpiſſari: ſicut vinum ꝛ lac: qđ ꝛ igni ſuppoſitū inſtar caſei coagulat ꝛ vaſi ad butirū cōficiēdū apto īpoſitū ꝛ diuturno motu agitatū adiuuāte caloꝛe ī butirū coagulat: oēs igit ſapoꝛes maioꝛē groſſiciē regrūt q̄ ſit groſſities aque.

Iterum terra ꝛ terreū ꝯtēperamentū gignēdos ſapoꝛes cā eſſe vꝫ tū q: que ſapoꝛē habēt: groſſiciē videꝫ hñt: groſſities aūt a terra eſt: tū q: ſm diuerſitatē terraꝝ: ſapoꝛes diuerſi ſnaſcunt: vt ſi p terrā ſalſaꝫ trāſierit aqua ꝛ ipſa itidem ſalſa erit: eſt. n. ſal aduſte terre ſpēs: tū q: aq̄ p cineres colata efficitur amara: ergo aq̄ a terra ſumit ſapores: tū q: fontes alij ſunt dulces: aliqui amari: alij acres: alij auſteri ꝛ oēs ſapoꝝ differētias hñtes: que quidem varietas non niſi a terrarum ex quibus ſcaturiunt diuerſitate prouenit.

Preterea ſiccum terreſtre paſſum a calido cauſat ſapoꝛē in hūido: eſt. n. hūiduꝫ natū pati a ſicco ſuo ꝯtrio: velut ꝛ alia ꝯtrari cuꝫ ignis ſit ſiccus: patit humidum ab igne: magis tñ a terra: naꝫ ignis maxīe ꝛ p:io ſiccus nō ē ſicut terra: ſꝫ p:io calidus ē: terra aūt p:io ſicca ē: quare vt ags ablués ꝛ lauās ea q̄ caloꝛē hñt ꝛ ſapoꝛē ꝯſimileꝫ ī aq̄ ꝛ coloꝛeꝫ ꝛ ſapoꝛē tandē alteri⁹ veſtigiū relingt: qđ in moꝛis lauandis facile videt: ita terreū ſiccū vt cinis p humidū trāſitū faciēs ꝛ quaſi lotū: ſapoꝛē ſimilem ei quē in ſe hꝫ in humido relingt. ¶ Eſt aduertendū: p:io phy. 54. dixi ā no ſupioꝛi. Quodlibꝫ elementū duas hꝫ q̄litates: vnā actiuā: alterā paſſiuaꝫ: tuꝫ pp ꝯrietatē quā hñt elemēta adiuicē: tū q: vnūquodqꝫ elementū eſt miſcibile cū alio: ꝛ habet vnūquodꝫ elementū vnā illaꝝ in ſūmo ꝛ p:imo: aliā ſcđo. duo. n. nō ſequūtur eandē formā numero immediate ꝛ eque p:imo: ꝛ cum hoc ſtat vnūquodqꝫ elementuꝫ habere ambas qualitates in ſummo: qñ elemētum eſt in ſua naturali diſpoſitione: ſi enim in elemētis exiſteret qualitas remiſſa: oīa elementa eēnt ſimbola: quia remiſſio eſt p admixtionē ꝯtrarij: ſimplex enī forma elemēti nō pōt hr̄e truncatā q̄litateꝫ: ꝛ ſi eēt in terra frigiditas remiſſa ſine cōtrario: vt multi opinātur: latitudo in inſtāti iduceretur: ꝛ eēt ignis remiſſi caloꝛis: ꝛ dato ꝙ terre ſome ſicce ꝛ frigide vt 4. applicetur ignis: ſublatis nāqꝫ quatuoꝛ gradibus frigiditatis: erunt inducti totidem caliditatis: ꝛ ita erit ignis naturaliter diſpoſitus remiſſe truncateqꝫ caliditatis. Iterum: elementa naturaliter diſpoſita licet habeāt ambas qualitates in ſummo: vt tamen veniunt ad mixtionē nō ſunt elementa ſumaꝫ: elementa quoqꝫ per qualitates quas ſibi p:imo determināt magis ꝯcurrūt ad mixtōeꝫ q̄ p q̄litates qꝰ ſecundo ſibi vendicant: ꝛ ita elemēta agunt ꝛ patiūtur rōne qualitatū p:imarū.

Vlterius Sapoꝛ eſt a terreo ſicco in humido facta paſſio: alteratiua ꝓp:ie ꝛ per ſe ipſius guſtus de potentia ad actum: dicitur paſſio; quia eſt qualitas qua coꝛp⁹ afficitur ꝛ diſponitur: que quidem ſit a terreo ſicco vt agente inſtrumentali: nam foꝛma ſubſtantialis precipuum eſt efficiens ſapoꝛis: cōtemperamētū aūt terreum eſt vt ei⁹ inſtrumentū ad agēdū: ꝛ humidū tū aqueū tū aereū ſubiectū eſt ſapoꝛis: deducit aūt guſtabile guſtū de potētia ad actū: ſicut ꝛ intelligibile mouet aīam ꝛ facit eam per habitū actu cōſiderare. Nō cōſiſtūt ergo ſapoꝛes in ſolo ſicco: aīalium. n. cibi conſtant quatuoꝛ elementoꝛū cōtēperamētis: vñ aīa mediante caloꝛe naturali ſecernit ex cibis quatuoꝛ humoꝛes: ex puriori ſimillimo cōtemperamēto igneo natura facit colerā: ex eo aūt qđ eſt ſil'e aeri ꝓducit ſanguinem: ex ſili tēpramēto aqueo generat flegma: ꝛ cōtemperamento terreo malācoliā: ergo oēs cibi ſunt mixti: neq̄ ſalamādra nutrit ſolo igne ꝛ cameleon ſolo aere: ꝛ iter humoꝛes qđ dulcius eſt: eſt p alimēto: iō maioꝛē copiā hēmus ſanguīs q̄ alteri⁹ humoꝛis: ꝛ ſunt aīaliū cibi tāgibiles ꝛ guſtabiles: tāgibiles quidem ſm qualitates ꝛ molē: q: augmētatiōnē ꝛ diminutionē faciant: guſtabiles aūt vt nutriāt: oīa. n. dulci nutriunt aut ſimplici aut cōtēperato: ꝛ hec eſt cauſa ꝙ medulle qbus oſſa nutriunt: dulces eſſe cōſpiciunt: ꝛ humoꝛ ſpinis piſciū īterceptus dulcis exiſtit: ꝛ ꝓ ſpinaꝝ nutrimētis deputatus: augmētuꝫ aūt ꝛ nutritio ſiūt digerēte caloꝛe: alij autē ſapoꝛes vt ſalſus ꝛ acutus ferculis cōmiſcent: ne citius ꝛ auidius eq̄uo nā trahat alimentū: nā natura nr̄a auide attrahit ꝛ ꝓcipue dulce: qđ maxime oīum delectat nām: iō īterdū plus attrahit (ſi nō obſtet gcq̄) q̄ poſſit digerere: indigeſtū vero coꝛrūpit ꝛ putreſcit: quādo quidē dulce ſtatum paratum ſit ad putrefactionē: niſi per ſal preſeruemus: quo quidem p:ouiſio ſit: ne humoꝛes in nobis putreſcant: dulce enim nimis a natura deſideratur p:o nutrimēto niſi condiatur: ꝛ ſupnatat ſtomacho ob ſuam leuitatem ꝓinde citio coꝛrumpitur. ¶ Eſt obſeruandum ꝙ quanto maioꝛ eſt caloꝛ naturalis: tanto celerius celeb:atur digeſtio: ergo colericus caloꝛe plurimū abundans citiſſime digerit: melancholicus ob caloꝛis defectum tarde digerit: ꝛ q̄uis plus alimenti ꝛ appetat ꝛ ſumat: ſemper tamē famelicus eſt: quia ob caloꝛis abſentiam non poteſt ſatiſfacere indigentie nature: nec conuertere cibū in

ſubſtāt iā

substantiam nutriti.

Rursus Species saporum speciebus colorum apta similitudine ⁊ proportione respondent: quod enim in saporibus est dulce ⁊ amarum: in odoribus est album ⁊ nigrum: ⁊ piguis sapor dulci correspõdet: ipsumqz cõsequitur: ⁊ salsus amarũ: sic flauus color albo persimilis est: ⁊ liuidus nigro: sic reliqui quadam similitudine rñdent medij sapores: scilicet acre: austerũ: acutũ: acidum: quibus accomodantur medij colores.

Iterum non possunt oĩa sensibilia reduci ad tangibilia: ne oẽs sensus cõcedãtur eẽ tactus: cum.n. falsuz sit oẽm sensuz esse tactuz: falsum est oẽ sensibile esse tangibile. Neqz veruz est sensibilia cõmunia eẽ ppria: percipiũtur nãqz sensibilia cõia a pluribus sensibus inquãtum sensus: neqz sensibilia ppria reduci debẽt ad cõmunia: tanqz hec principalia essent sensibilia: illa vero minus principalia: nõ reducũtur etiã sapores ad figuras. Est aduertendum ꝙ licet magnitudo ⁊ figura a tactu ⁊ visu soluni distincte percipiantur: sunt tamẽ sensibilia per se: qr vt dicebam. 2. de anima. 64. percipi ab aliquibꝰ sensibus facit sensibile per accidens particularizãdo sensum ex parte subiecti: non autem particularizando ex modo imutandi: substantia enim particularis percipitur per accidens: quia a sensu hominis tantum: figura ⁊ quantitas a visu ⁊ tactu omnium animaliuz comprehenduntur.

Auerrois dicit. Dicamus igitur qr gustabile est nutrimentuz animaliũ: ⁊ nutrimentuz. s. coctum est simile animali ⁊ corpus animalis sub ratione vite cõsideratuz attribuitur domino calidi ⁊ humidi: ideo sapor attribuitur caliditati ⁊ humiditati: natura.n. humidi magis conuenit nature animalis qz natura terre: ⁊ signuz ꝙ natura humidi est causa saporis in mixto est ꝙ gustabilium quedã sunt saporosa in potentia: que ad hoc vt gustentur requiritur vt dissoluantur: saporosa autẽ in actu sunt humida in actu: organũ.n. gustus debet esse nõ actu humidum natuz tñ humectari: ⁊ cũ ita sit sapor necessario fuit: ex mixtione partis sicce cũ parte humida: qñ fiunt digesta ex calore aliqua digestiõe: ⁊ modi saporum diuersantur fm diuersitatez horum duorũ in paucitate ⁊ mltitudie: dulcedo ğ attribuitur caliditati ⁊ humiditati: amaritudo ãi caliditati ⁊ siccitati aut frigiditati ⁊ siccitati [i respcũ hũiditati] dulcedis ⁊ sapores q sũt inter istos fiunt ex his duabꝰ naturis: sicut colores fiunt ex albo ⁊ nigro. ¶ Est aduertendũ ꝙ Galienꝰ voluit acutuz ⁊ ponticuz sapores esse extremos ⁊ oẽ amaruz esse calidum: amarum.n. ⁊ salsum fere idem sunt: calefacit: desiccat: consumit: sitim inducit: excoriat: Auerrois arbitratur non omne amarum esse calidum: sicut enim albedo ⁊ nigredo producuntur a calido ⁊ frigido: ita ⁊ de sapore est dicendũ. Item fructus permutãtur de amaritudine in dulcedinez. Amplius plante habẽtes saporẽ non transferuntur ex amaritudine in dulcedinẽ nisi per media: vt in coloribus mediante karopo ⁊ mediante kiano fit mutatio a nigredine in albedinez: sapores itaqz vt imutant gustũ accipiendi sunt: vt Aristoteles facit: vt entia existunt debent sumi in cõpatione ad humiditatez ⁊ siccitatẽ: ⁊ nõ in comparatione ad caliditatem ⁊ frigiditatez: vt credidit Galienus.

Digressio.

Vt ea que pñti capitulo approbata sunt distinctissime ĩtelligantur: pponantur nõnulle ppositiões. Prima est. Gustꝰ inquãtuz est sensus alimẽti est qdã tactꝰ: tũ qr: alimẽtũ calidũ: frigiduz: humiduz ⁊ siccũ est: tũ qr: sapor est in humido quantuz ad imutatiõez: ⁊ nõ ꝯprehẽdit gustꝰ saporẽ nisi ꝯphẽdat ipsuz humori ꝯiunctũ: quatenus vero est iudicatiuꝰ saporum ponit in numerũ contra tactum: potẽtie.n. distinguuntur per actus: ⁊ actus per obiecta: ğ quarũcunqz potentiaꝝ obiecta sunt penitus diuersa: ille sunt diuerse: obiecta gustus ⁊ tactus inueniũtur penitus seiuncta: quia sapor a qualitatibus tangibilibꝰ re ipsa differt: ergo gustus ⁊ tactus sunt sensus penitus diuersi.

Secunda propositio est: Sapor ẽ passio mixti: cuius generatio vt in subiecto est in humido: causa efficiens est calidum cõmiscens humidum cum sicco. Siccũ terrestre ẽ terminãs humidum aqueũ: ⁊ ideo sapor principaliter est ĩ humido vt in subiecto: ⁊ consequenter in sicco illi ꝯmixto. Cause ergo efficientes saporũ sunt calidũ solis ⁊ calidum ignis: vnaqueqꝫ.n. digestio a calido pficitur. Cause passiue sunt humidũ aqueũ ⁊ siccum terrestre terminatiuuz humidi. Reperiũtur ⁊ cause p accidẽs saporum: frigiditas.n. est causa intrinseca que per se hebetat sapores: sed per accidens facit quosdã: cum n. calidum sit euaporatiuũ aeris subtilis: ⁊ subtiliatiuum aquei ⁊ terrestris ⁊ per consequẽs dissolutiuuz cõmixti frigidum per compositionẽ erit constrictiuũ ⁊ ingrossatiuuz: vnde in prima fructuũ maturatione respersum est in ipsis quoddam calidum qd nimis facit exalare humidũ ⁊ remanet siccum fere durũ ⁊ insipidum ⁊ nõ bene cõmixtum cum humido: postea fructus reseruati acquirunt humidum ex frigore qd nascitur in eis ex priuatione caloris solis: qr humidum subinductum cõmiscetur sicco terrestri ⁊ ipsum subtiliat: ⁊ reddit fructus saporosiores: resudatio quoqz tollit superfluum humidũ post cuius oblationẽ naturale humidum bene adiuuatur sicco terrestri: ⁊ generatur melior sapor. Generatio itaqz sapoꝝ erit a qualitatibus primis: quatenus tamen generatio saporũm ẽ per mixtionẽ eoꝝ: sapores extremi sunt simplices: ⁊ medij ex illis compositi.

Tertia propositio est: Sensus huius propositionis: ignis agit nõ vt ignis sed vt calidus: est: ignis nõ põt agere sine suo proprio peculiariqz instrumẽto: a formis.n. ñ causatis a subiecto possunt actiões imediate prouenire: at a formis eductis nihil pgreditur nisi mediante instrumẽto: nihil itaqz agit ignis nisi p calorem ⁊ est officiuz caloris inducere ⁊ calorem ⁊ formam substantialẽ ignis: s3 calorem inducit fm se: formam substantialez educit inquantum est organum forme substãtialis: neqz oportet ꝙ forma substantialis inducat formam substantialem: ⁊ calor calorez: qr si essent sic distincte iste actiones: ⁊ sic distincte reffererentur ipsis agẽtibus: non generaretur ignis nisi ab igne: ab eo aũt vbi nõ esset forma substantialis ignis: nũqz generaret ignis: constat autem ignez a nõ igne pduci posse: calor ergo ẽ organum ignis in quocunqz sit: siue in igne: siue nõ: ipsi.n. semen licet non sit anima virtus tamẽ existẽs in ipso est organum anime: itaqz illa virtus in virtute aie animat: his dictis adiungendũ est qd dixi. 2. de aia. 103. gustus ⁊ tactus habent instrumẽtũ circa corꝫ vt isti sensus sunt alimenti: vnde licet in stomacho ⁊

epate fiat quedam pparatio ad cibũ: a calore tamẽ cordis complerur talis operatio nutrimenti; principiantur autem tales sensus a cerebro quatenus iudicatiui existunt.

Eodem vero modo. Sententia huius capituli cõsistit in sex ppositionibus. Prima est: odor est passio enchimi sicci facta ab humido alteratiua odorat⁹ de potentia ad actũ. Secũda est: odor nec est vapor: neq₃ exalatio contra antiquos. Tertia: odores alij sunt delectabiles p accidẽs: vt cõiuncti saporibus: alij s₃ se: vt florum odores. Quarta est: hoies olfaciũt respirando ꝛ habẽt coopertoriũ sup organũ olfac⁹: nõ respirantia nõ hñt. Quinta est: olfatus ẽ sensus medius. Sexta est: aialia nõ nutriunt odoribus.

Series aũt verboꝝ Aristotelis talis est: sicut eni siccũ terrestre in humido facit sapores ꝯcurrẽte calido: ita ꝯ humidũ effumabile in sicco indem effumabili facit odores: quoꝝ quidem humidum efficiens est: siccũ vero subiectũ: at corpora effumabilia in aere fumos resoluũt ꝛ emittunt: ꝛ similiter in aqua: tam igitur in aere q̃₃ in aqua odorare cõtingit. Erit igitur odor passio corporis effumabilis hũidum ꝛ siccum cõtemperata habẽtis: vñ elementa simplicia odorez nõ habent: mare aũt habet odorem: cũ habeat humidi ꝛ sicci cõtẽperationẽ: ꝛ sal est magis odorabile q̃₃ mare: q: predicta duo magis habet cõtemperata: nitruz est minus odorabile: nempe si a sale eliquetur oleum ꝛ a nitro: a sale eliquatũ maioris odoris ꝛ minus terreũ: a nitro vero minoris odoris ꝛ magis terreũ esse cõspicit. Tandez que fumos exalant odorez hr̃e cõspiciunt: que vero fumos non expirant: nõ vident habere odores. Odor igitur nõ est exalatio: nec vapor: l₃ sine fumali euaporatiõe nõ fiat odoratio: nam fumalis euaporatio nõ est odor: nec p illam odor a re odora discedit: sed eius spẽs diffunditur p aerem vsq₃ ad olfatũ sicut color non discedit a corpore colorato: sed suam p mediũ luminosũ speciem diffundit: vnde exalatio nõ fit in aqua sed extra aquam: in aqua tamẽ causatur odoratio: similiter cũ vapor sit in aquã cõuertibilis: nõ erit odor vapor: falsum est ẽt odorez esse defluxũ corpoꝝ: ergo odor erit qualitas tunc ab odoratu percepta: cũ humiduz aut aereum aut aqueũ a corporis effumabilis patit siccitate: ꝛ odor enchimi sicci h₃ officiũ causandi suã speciem in aere aut in aqua: que deffert vsq₃ ad olfatũ. ¶ Est aduertenduz: q enchima corpora sunt que in fumos resoluũtur: ꝛ latinẽ affumabilia dici possunt. Achima vero sunt que in fumos nõ resoluunt: vt auruz: qd igni impositũ nõ iminuitur ab igne.

Amplius. Species odoruz cum speciebus saporum quãdaz retinent similitudinem: tum q: vtroruq₃ spẽs cõsimilib⁹ noibus nominant: tũ q: si sapores alicui sint discõuenientes: ꝛ odores quoq₃ noxij apparẽt: si illi cõuenientes: erũt ꝛ odores cõuenientes: ideo canes nõ abhorrent fetidos odores cadaueruz: q: sapores illoruz sunt ipsis delectabiles: tũ q: frigus ꝛ ꝯgelatio sapores ꝛ odores obtũdit ꝛ min⁹ reddit pceptibiles: impedit. n. frigus fumalẽ expiratiõez qua cõprehẽdunt odores: calor vero efficit fragrantiam: quia resoluit a re odorabili fumos quibus paraf olfactio. ¶ Est obseruãduz hec ppositio. Differentie odorũ sunt circa differentias saporũ: nõ significat q differentie odoꝝ ꝛ saporũ sint eedem: sed p eam denotatur consimilitudo inter odores ꝛ sapores: que quidem consimilitudo stat in hoc: quia quicquid nõ habet saporem: nõ habet etiã odorem: item ex eisdem primis qualitatibus constituuntur sapores ꝛ odores: licet nõ eodem modo cõplexis actiuis ꝛ passiuis: sapor. n. principaliter cõstituitur humido: secundario ex sicco: calido cõmiscente humidum cum sicco: odorũ autez natura principaliter est ex sicco: secundario ex humido: calido operãte euaporatione: cũ ergo actu humidũ ꝛ actu siccum non sint idem numero: poterũt diie saporum ꝛ odorum separari: ꝛ dicitur sapor consistere principaliter in humido: quia habet influxũ in partes nutriti: odor autem principaliter in sicco calido: vt temperet frigiditatem ꝛ humiditatẽ cerebri. Iterum aduertenduz nihil est odoriferum nisi qd ẽ compositum ꝛ euaporatiuum vapore sicco: ergo ellementa cũ sint simplicia non sunt odorabilia: mare cum habeat admixtuz vaporem siccum terrestrem adustũ qui causat in eo salsedinem efficitur odoriferũ: quia odor consistit in sicco vapore: sal autem species terre est: liquaf. n. ex humido aquoso: ꝛ generatur ex sicco terrestri combusto: nitrum autẽ spẽs est salis ꝛ magis sicca; ꝛ ob hoc de oleo plus extrahitur de sale q̃₃ de nitro: ꝛ ratio ẽ: q: humidum aereum plus ẽ in sale q̃₃ in nitro: ꝛ q: hoc facile vaporat propter hoc sal ẽ magis odoriferuz q̃₃ nitrum. Lapis aũt generatur ex luto viscoso ꝛ ẽ compactus ꝛ terrestris: ideo nõ effumat: ꝛ nõ h₃ odorez. Aurum vero quia fit ex puro sulphure ꝛ argento viuo optime cõmixtis calido cõmiscente ꝛ frigido congelante: ex bonitate cõmixtionis habet constrictiõez pororum extrinsecus: ꝛ vtrunq₃ istorum phibitiuuz ẽ euaporationis: ꝛ per consequens odoris: ve꞉ hec relinquantur.

Iterum. Sunt aliqui odores qui querunt pp alterum: pp. f. alimentũ: ꝛ q: sapori coniunctus est odor: idcirco delectabilis est: ꝛ hominibus ꝛ brutis cõis est talis odor qui desideratur pp alterum. Sũt alij odores qui s̃m se delectationez afferunt ꝛ propter aliud nõ expetantur: vt odores florum: ꝛ iste odor qui s̃m se ẽ delectabilis ꝛ qui sui gratia tãtũ queritur: soli homini pprius ẽ ꝛ peculiaris: ꝛ ratio est: quia homines cerebrum habent admodũ frigidum: adeo q propter eius frigiditatẽ fumi ꝛ vapores ciborum a calore cordis resoluti ꝛ ad ipm ascẽdentes incrudescunt ꝛ condensantur: pinde atq₃ calore solis ab humidis locis eleuatus vapor ĩ media aeris regione densatur in nubez: ꝛ tales crudi vapores defluẽtes a cerebro graues egritudines causant: odor autem calore excitatus ꝛ ignei cõtemperamenti tali frigiditati medetur ꝛ repugnat: vnde cum cerebrum frigidissimum existat: sanguis circa cerebrum existens ꝛ qui arcnoribus venis cõtinetur: facile ẽ infrigidabilis: hec alijs animalibus nõ eueniũt. ¶ Est primitus aduertendum: odor põt in se considerari: ꝛ sic est qualitas simplex: ꝛ in comparatione ad subiectum in quo est: ꝛ sic nec simplex est: nec simplici constituitur: ꝯsideratur ꝛ in comparatione ad mediũ deferens in quo ꝛ s̃m esse spirituale reperitur. Iterum odor constituitur actu calido ꝛ sicco: vt citto perueniat a longe ad odoratum: vapor. n. calidus ꝛ sicc⁹: p:l mo metheorum: omni vapore altius ascendit ꝛ alti⁹: tum vt cerebrum temperaret. Preterea spẽs odoruz absolute sunt odor redolens: ꝛ odor fetens: ꝛ odor nec redolens nec fetens: respectu sapoꝝ denominamus odores noibus saporũ: penes delectabile autẽ distinguunt

distinguũtur odores in duas species tñ.s. ſm delectabile qd̀ confert ad alimẽtum: ⁊ ſm delectabile qd̀ cõfert ad sanitatẽ: pria delectatio est prio in sapore cibi: secũdario in odore: scd̀a ẽ prio in odore: vñ delectabile cibi cõuẽit odori gr̃a saporis ⁊ ẽ odor cibi esurientib⁹ desiderabilis: nõ saturatis: at si qs dicat: multa bruta melius pcipiunt odores q̃ hõ ergo non est proprium homini tristari vel dlectari in odoribus. Dico q̄ aĩalia bruta melius sentiunt odores q̃ hõ: sed nõ indignant vel letant eis nisi sint corruptiui veluti apes ⁊ formice fugiunt odorẽ sulphuris: serpentes odorẽ cornu cerui cõbusti: nec est cã nãlis delectatõis melius sentire odorem: sed magis conferre ad sanitatem.

Postremo sentẽtia Aristotelis tandez est: vt olfatus dici equiuoce de respirantibus ⁊ nõ respirãtib⁹ ob diuersitatez modi percipiendi odores. Solutio est: obiectũ vnius rationis exposcit potentiaz vni⁹ rationis: ⁊ ita nõ facit odoratum equiuocũ diuersitas organi odoratus coopti vl' nõ cooperti: a mõ.n. organi ñ diffinitur aliqua potẽtia sensibilis sed ab obiecto. 2. de aĩa. 22. Dubitabaz ego. 2. de anima. 99. nũquid ex equali distãtia animal inspirans ⁊ nõ inspirãs pcipiat odorẽ: ⁊ an oĩa respirantia sint equaliter odorãtia si sint in vltimo imutationis rei odoriferi: vt q̄ sic: q2 ibi alterat cerebrum nõ inspirãtis: ⁊ eũdem aerez trahent inspirans ergo odorant in equali distantia. Item in vltimo imutationis sit homo ⁊ canis: eũdem aerez trahet hõ quez canis: sed aer imutatus odore tangit cerebrũ vtriusq3 ergo alterat vtrũq3. Dico non oportere: animalia quecunq3 ex equali distantia odorare: non enim ad sensationẽ perficiendã requirit equalitas agẽtis tñ: sed patientis: vñ cerebrũ siccũ a debili odore imutari põt: non frigidum ⁊ humidũ: ⁊ Auerrois faciebat hanc 9ñam: est datum coopториũ pp melius ergo illõ animal optime sentit nõ tamen si sit concessũ ppter necessitatez sequitur tale animal bene sentire illo sensu: ⁊ ita anhelãtia non erunt deterioris olfatus q̃ non anhelantia: quia coopertorium est ibi propter necessitatem: vtilitas nãq3 palpebrarum est propter visionem specierum ab obiecto: ⁊ non propter defectuz sententis.

Auerrois dicit. De odorib⁹ apparet q̄ materia eorum sit sapor qui sit ex mixtione siccitatis cum humiditate: ⁊ ad hunc sensum: sapor est materia odoris: quia omne habens saporẽ habet ⁊ odorez: ⁊ quia odores sunt de genere vaporum fumosorum ⁊ per hunc moduz defferet eos aer: ideo attribuuntur caliditati ⁊ siccitati: ⁊ fit ex siccitate mixta cum humiditate habente saporem ſm q̄ habet saporem: ⁊ testatur q̄ natura odorabilium est fumosa: hoc q̄ multa non habent odorem: ⁊ cuz appropinquauerint igni habebunt odorem: ⁊ per hũc modum habet homo proprium in cõprehendendo odores per malaxationes: vnde elicit homo odores per subtiliationem: cõfricatõem: ⁊ distrationez: istud.n. instrm per suam caliditatez ⁊ siccitatem innatum est mouere hanc substantiam a re gustabili: ⁊ ideo apparet q̄ hõ melius distĩguit dr̃ias sensibiliũ olfatus q̃ ceteraanimalia: ⁊ tamen multa animalia fortius cõprehendunt odores ex remotis. Unde ẽ aduertẽduz q̄ hõ clarius ⁊ perfectius pcipit dr̃ias odorũ q̃ brutum: quia organum odoratus hoĩs magis est temperatum organis brutorum: ad longiorem tamen distãtiam comprehendunt bruta: q̃m in illis organa sunt fortassis melius locata: q̃ in hoĩe.

Digressio.

Queratur an iste due ppositiões sint cõpossibiles: hõ deteriorem hz odoratum ceteris animalibus: ⁊ hõ plures dr̃ias odorum comprehendit q̃ alia animalia. Solutio ẽ: tales propositiones sunt compossibiles: hoc fundamento: hõ inter animalia ſm quantitatẽ sui corporis maius hz cerebrum: ⁊ hoc fuit institutũ a natura propter multitudinem virtutuz ⁊ operationũ: est ⁊ cerebrum humanum admodum frigiduz ob temperandã cordis caliditatem: ⁊ cum organum odoratus sit maxime iuxta cerebrum situatũ: iccirco ob frigiditatẽ cerebri nõ potuit odoratus humanus nõ nisi maxima cuz difficultate ab odore imutari propter improportionẽ: cũ odor sit calidi ⁊ sicci: at bruta cum nõ habeãt cerebrũ ita frigidum ⁊ humidum: nec organũ odoratus: melius imutabũtur organa brutorum odoratus ab odoribus q̃ organum hominis: ⁊ eadez de causa homo sentit illos odores quos bruta nõ comprehendunt: quia caliditate ⁊ siccitate illorum odorum confortat ⁊ admodum iuuatur: ⁊ licet tempore quo flores vigent: canes nõ sint apti ad venandũ: hoc tamen non est per se propter odores: sed est propter aliquã qualitatem consequentẽ diffusionẽ illorum odorum: qua quidem impeditur olfatus canis: cuius signũ ẽ q̄ canis non percipiat tales odores: quia si sit repletus cibis: nõ famelicus: ea2 dormitum in locum vbi multa odorifera 9periantur: nõ plus ibit versus odores q̃ versus aliaz partem: imo fortassis iacebit vbi ñ erũt odorabilia. Contra: odor est obiectum adequatũ olfactiue potentie: ergo odor pfectus ⁊ intensus aplicatus olfatui pfecto ⁊ intenso eum mouebit ad sui notitiam ⁊ cõprehensionẽ. ¶ Sunt qui dicunt bruta percipere odores florum: sed eis nõ delectari: neq3 tristari per se: sed per accidens: ratiõe alicuius qualitatis corruptiue illis copulate: videtur tamen tenere Aristoteles bruta illos odores nequaq̃ pcipere: cũ caliditate ⁊ siccitate illorum odorum cerebrum bruti nõ 9fortetur: neq3 iuuetur. Quare dicenduz est sensus nõ similiter se habere in relatiõe ad sensibilia ppria: nec quoad similes notitias: nec quoad iudicia d sensibilibus ferenda: vnde visus ⁊ auditus vniuersaliter cõprehendunt obiecta eoruz: saluatis cõditiõib⁹. Tactus nullus existit qui omne tangibile cognoscat: cum organum tactus nõ sit denudatũ a qualitatibus tangibilibus. Stat etiam q̄ ab aliquo tactu vnuz obiectum iudicetur frigidum: ⁊ ab alio apprehendetur calidum. Uni quoq3 gustui aliquid apparet boni saporis: alteri nõ boni: nec delectabilis: immo vni gustui vno 2pe aliquid apparet boni saporis: eidez alio tpe apparet saporis displicibilis: ⁊ cũ odor insequatur saporem idem erit iuditium de odoratu: ergo nõ erit incõueniens q̄ aliqua odoratiua potentia quantũcunq3 intensa ⁊ acuta nõ cõprehendat odorez quẽlibet quãtũcũq3 sit intensus: ergo odorabile ſm totã sui latitudinem nõ erit obiectum adequatum cuiuscunq3 potentie odoratiue: ergo latitudo obiecti proprij sensus exterioris adequabit potentiaz in tota sui latitudine: quia qd̀ nõ percipitur ab hac potentia: capietur ab alia: neq3 oportet latitudinẽ obiecti proprij adequare quãlibet singularẽ potẽtiã: quẽadmodum.n. nutrimentũ est obiectuz virtutis nutritiue:

tanie nō quodlibet nutrimentuȝ est ꝓpriū obiectum
cuiuscūqȝ virtutis nutritiue: tota nāqȝ latitudo nutri
menti adequat totam latitudineȝ nutritiue virtutis:
nō tñ cuiuslibet virtutis. Ita pari modo dicat in ol
fatu ⁊ gustu: quare ⁊c.

Obijciet autem aliquis. Sentē
tia hu
ius capitis stat in hoc. In primis queritur nunquid
qualitates sensibiles sint partibiles i infinituȝ ⁊ hec
qō potest intelligi de diuisiōe in ptes graduales sub
iectiuas s3 quas fit intensio ⁊ remissio: ⁊ in ptes quā
titatiuas ⁊ absolute ⁊ in cōparatiōe ad sensum: vtrū
videlicet quacūqȝ qualitate data quā sensus pōt sen
tire separatā a toto: quālibet minorē possit distincte
sentire separataȝ a toto: ⁊ presenti parte inducuntur
iste ꝓpositiones: sunt finite species qualitatū sensibi
lium perse. Qualitates sunt in infinitū diuisibiles in
partes sensibiles in potentia: nō in partes sensibiles
in actu. Qualitates nō sunt in infinituȝ diuisibiles in
ptes separatim existere possibiles aliquo longo tpe.

Series autem verboȝ Aristotelis talis est: cū
omne corpus in infinitū sit diuisibile:
nūquid qualitates sensibiles in infinituȝ partiantur:
ꝙ nō videt: quia si sic: sensus essent diuisibiles in infi
nitum: qō cōstat esse falsuȝ: qȝ requirunt organa de
terminata i quātitate ⁊ in q̈litate: vnde si sensus i in
finitū diuidi possit: ois magnitudo quātūcunqȝ par
ua esset sensibilis: nullus.n. sensus apprehēdit sensi
bile sine magnitudine: cū qualitates oēs magnitudi
ni copulate existant. Et etiā apparet passiones i infi
nitum diuidi posse: tum ne detur aliqō corp⁹ insen
sibile: tum qȝ sensibilia corpora essent ex nō sensibili
bus corporibus: tum qȝ si esset aliqd tale sine sensibi
li passione: sensu nō perciperet: ergo neqȝ intellectu: in
ueniret ergo corp⁹ insensibile: corpus cōstitutum ex
mathematicis: ⁊ erit aliquod corp⁹ nō cognoscibile.
Neqȝ est dicendū passiones eē indiuisibiles pariter ⁊
magnitudines indiuisibiles: qȝ has eē nō posse mon
stratum est. 6. phyſicorū: veruȝ hec sunt approbāda:
passiones sensibiles nō sunt s̄m specieȝ in infinitum
diuisibiles: sunt nāqȝ spēs finite: qȝ extremis deter
minatis media sunt terminata: sed extrema sunt cō
traria: ergo media sunt determināta ꝙ̄ sensibiliuȝ spēs
finite sunt ⁊ non infinite. Contra linea finita h3 duo
extrema: scilicet duo puncta inter que sunt infinite
partes linee. Dico ꝙ nō est incōueniēs infinita quā
titatiue distincta esse inter duo extrema habentia cō
tinuationē adinuicē: sed sic nō est possibile de infini
tis s̄m spēm distinctis: que quidē nō possunt ꝯtinua
ri. Contra iterum: nō sunt colores medij diuersi nisi
ꝓpter diuersas ꝓportiōes extremoȝ: modo tales ꝓ
portiones pñt esse infinite s̄m spēm vt dupluȝ ⁊ tri
plum ⁊c. In primis dico ꝙ inter calidum ⁊ frigiduȝ
nulla est spēs media: vel si sic: est vna tñ: tñ pnt esse
infinite spēs comparatiue si fiat motus a calidissimo
ad frigidissimū: qȝ variantur infinite ꝓportiōes no
minate diuersis nominib⁹ specie. Secundo dico in
ter albū ⁊ nigruȝ esse plures species ⁊ finitas: rō di
uersitatis est: qȝ calidū ⁊ frigidū ꝑ actionē ⁊ passionē
eorū ⁊ ꝑ solam mixtionē graduū caliditatis cuȝ gra
dibus frigiditatis cōstituūt omnia sua media: ꝓpter
oia illa media sub vna specie continentur: sed album
⁊ nigrū nō sic constituūt sua media imo concurrunt
alia agentia ob quorum diuersitateȝ habent colores
medij finitis: vnde si fiat transitus a calidissimo ad fri
gidissimum opȝ transire per omnia media: nō si ab al
bissimo ad nigerrimum opȝ transire per medios colo
res. Amplius inquit Aristoteles ꝯtinuum esse diuisi
bile in infinitas partes inequales ⁊ finitas ptes equa
les: vnde aduertendum est ꝙ nō obstante ꝙ corpus
sit diuisibile in infinitum: tamen pōt cōsumi per rese
cationem partium eiusdem quantitatis: nō eiusdem
ꝓportionis: qualitates ergo sensibiles cum sint ꝯiun
cte magnitudini erunt diuisibiles sicut ipsa magnitu
do: cui cōiunguntur scilicet in infinituȝ potentia: hic
est ꝙ qualitatum sensibiliū alique sunt actu: que per
se existunt ⁊ alijs nō sunt copulate: alie vero poten
tia: que quidem alijs sunt ꝯiuncte: licet autē sensus
nō omne sensibile actu diuisum percipere possit: vt
visus millesimaȝ millesime grani milij: nec auditus
sonum in minori semitono ꝯsistentē: tamē oia sensi
bilia potentia deprehendere sensus pōt: vt color quā
tuluscūqȝ alteri cōiunctus: ⁊ sonus ⁊ odor percipitur
a sensu: nam alijs cōiunctus simul cum eis visuȝ: au
ditum: aut olfatum mouet: licet quilibet de ꝑ se sen
suȝ mouere non sufficeret. ¶ Est obseruandum ꝙ ni
hil videtur qō appareat indiuisibile: siue videat per
intentionem sibi appropriatā: siue per accidens ⁊ in
distincte: vt sentiuntur partes sensibilis: que sunt et
sensibiles etiaȝ si nō possent sentiri: ⁊ si aliquis visus
posset per se pati ab aliquo: ⁊ a subduplo i a subqua
druplo: ⁊ ita deinceps i ille visus esset infiniti vigo
ris: quia in infinitum minorato visibili in infinitum
maioratur visus debens illud videre: nō tamen effici
tur visus infinite perfectionis si patiatur ab aliq̄ par
tialiter ⁊ indistincte ⁊ a subduplo ⁊ subquadruplo: ⁊
sic in infinituȝ: infinite.n. parua est certa albedo visu
sensata in toto: nō tñ infinite parua albedo seorsum
existens vt nō in toto videri pōt.

Preterea ostendit Aristoteles sonum ⁊ odo
rem prius medium ꝙ̄ sensuȝ imu
tare: colorem vero ⁊ lumen eodem momento mediū
⁊ visum attingere: ⁊ ratio est: qȝ sonus ⁊ odor motu
egent locali ad sui diffusionē: lumen aūt ⁊ color sola
lucidi presentia: est nāqȝ visus ceteris sensibus ma
gis spiritualis: vnde si congelatio aque que tempo
re perficitur nō prius in vna parte subiecti ꝙ̄ altera
sed in toto subiecto simul acquiritur: quanto magis il
luminatio que tempore vt perficiatur nō indiget: si
in vna parte medij prius ⁊ in altera posterius acqui
rit: sed simul in toto medio: sit.n. aqua ⁊ eius omnes
partes vniformiter disposite ⁊ producens sit regula
re: tunc.n. nō prius s̄m extremas partes congelabit
aqua ꝙ̄ interiores: sed simul ⁊ regulariter s̄m oēs:
neqȝ oportet semper omne agens prius agere i pro
pinquum ꝙ̄ in distans: nisi eius actio motui s̄m locū
cōiuncta sit: ⁊ propinque partes ad actionē recipien
daȝ magis disposite sint: remote vero agenti partes
minus: neqȝ ex his sequetur nō prius fieri motū a d
medium ꝙ̄ extremum: nam in medium prius ꝙ̄ ex
tremum motū fieri debere intelligendū est d medio
motus ⁊ extremo motus ⁊ non de medio ⁊ extremo
subiecti: debent.n. prius acquiri caliditas trium gra
duum ꝙ̄ quattuor: contingit ergo totam aquā simul
alterari: si ly totum distribuatur pro qualibet parte
quantitatiua aque: sed non si ly totum distribuatur
pro qualibet parte graduali qualitatis introducēde.

Postremo. ostēdit Aristoteles ꝙ sentim⁹
plura simul: ⁊ plurib⁹ sensib⁹: ⁊
⁊ vno siue interiori siue exteriori: ⁊ induco has ꝓpo
sitiones

sitiones. Prima est: cũ vnuz totuz sentitur: plura sentiuntur: q: totuz est sue partes. Scda ppositio est: plura eque perfecte sentiunt: sicut aliquod totũ: cuz aliud totum sit vnum & plura: partes.n. continuetim sunt vnuz totuz nõ diuisum. Tertia est: nõ pñt plura q̃ sentiuntur ita pfecte sentiri sicut aliqd vnum. Quarta est: possibile est sumendo totũ simul & partẽ eius: partem eius pfectius sentire toto: & hoc cum totum illud valde magnũ est. Quinta est: nõ potest sensus duo ita perfecte sentire sicut vnũ. Contra: albũ & nigrum posita iuxta inuicem magis elucescunt: dicitur forte q̃ sensus tunc decipitur in iudicando magis album illud & illud magis nigruz: vel cognitione distinctiua perfectius sentiũtur sensatione cõmuni q̃ propria: & est cõsiderandu q̃ anima nõ ita perfecte attendit ad duo sicut ad vnuz: ideo licet species possent esse in sensu perfecte: tamen sensus nõ posset bene & ea cõmode attẽdere ad ea que per illas species representantur. Quare cõcludendum est: omne corpus naturale quod sentitur eẽ diuisibile & si quid indiuisibile sit: ipsum erit insensibile: nam nullum sensibile percipitur a distantia infinita sed finita: vt color a finita distantia percipitur & sonus & odor: ergo erit assignabile distantie vltimũ vnde non sentitur: & est terminus distantie vnde nõ sentitur: vltra quem nulla est distantia vnde nõ sentiat: & est preterea primuz distantie vnde sentitur: & est terminus distãtie vnde sentitur: quo nullus est prior vnde primũ sentiatur: & sicut idem est punctum quod est finis vnius partis linee & pricipium alterius: ita idem extremum siue vltimum distãtie vnde nõ sentitur & & primum distãtie vnde sentitur: scilicet impartibile vnam partem distantie alteri cõnectens: vt sit datum spatium. A. C. diuidatur in signo. B. oculusq̃ in ea positus videat totum spatium. A. B. & nihil amplius: & spatiũ B. C. sit distantia vnde nõ sentitur: tunc. B. est vltimum distantie vnde non sentitur: nam est terminus partis. B. C. vnde nõ sentitur: vltra quem nulla est distantia versus. A. vnde nõ sentiatur. B. est etiam primum distãtie vnde sentitur: quia est terminus distantie vnde sentitur: quo nullus est prior vnde sentiatur: & quod fuerit in spatio vlteriori q̃. B. nõ sentitur: quod vero in anteriori sentitur: si igitur ipsum sensibile sit indiuisibile: cum ipsum fuerit positum in vltimo vnde nõ sentitur: nõ psentiet: & q: erit in prio vnde sentitur: sentietur: ergo idem simul sentietur & non sentietur.

Digressio Auerrois.

Cõmentator in presenti tractatu quedaz inducit nõ pretermittenda in primis docet tres sensus: visum scilicet auditum & olfatum medio indigere extrinseco: & visuz indigere presentia corporis lucidi. Et est aduertendum q̃ nominati sensus egẽt medio extrinseco necessario & per se: ai gustus & tactus indigent medio extrinseco necessario: p accidẽs tñ: mediuz intrinsecũ eis necessario & per se deseruit.

Rursus opinio Ari. fuit q̃ aĩa reciperet sensibilia p media: q: .n. forma rei: in re hz esse multũ reale & mãle: in sensu multũ spũale: eiq̃ duo esse sunt quodãmõ ptraria: ideo indiguerũt sensibilia mediis: vt in medio mõ essent in illo: nec totaliter videlicet realiter: nec totaliter spiritualiter: & q: pprehensio vniuersalis est abstracta & inorganica: & particularis non abstracta & organica: ideo sensus indiguerunt medijs & instrumentis: & non intellectus humanus qui est abstractus a corpore & virtus iorganica: vnde habent forme tres ordines: quarum vnus est corporalis: & secundus est in sensu cõi & ẽ spiritualis: tertius est in virtute imaginatiua: & est magis spiritualis. ¶ Circa que dicta Cõmentatoris proponantur iste ppositiones. Prima ẽ: inueniũtur species ab obiecto in oculum per medium multiplicate: & hec est causa q̃ speculo mihi exposito cõspiciũtur que retro sunt: & cum a maiori q̃titate plures spẽs diffundant q̃ a minori: iccirco difficilius est inspicere obiectum sub minori quantitate q̃ sub maiori in eadem distantia: vnde visus nõ videt nisi illaz rem cuius species super lineas rectas vel reflexas peruenit ad oculum cadentes in ipsuz oculi centrũ: que linee omnes ducte a singulis partibus rei vise faciũt vnam piramidem: cuius quidez conus est in pupilla: sed basis est in re visa: & hec est causa q̃ res que videtur fm q̃ est magis distans vl' proximior iudicat maior vel minor: quia linee angulorũ piramidis rei vise q̃to magis elongantur a re visa: tanto magis cõiunguntur: & iõ si contingat q̃ ꝯiungantur anteq̃ veniant ad visum: tunc res omnino nõ videbitur: res enim tantum põt distare a visu q̃ nõ comprehendetur: quia linee angulorum sue piramidis copulabuntur & faciẽt conũ anteq̃ attingent ad oculum: & dixi. 2. de aĩa. 76. visibile gigni piramidem speraliter non piramidaliter: pducens .n. speram luminis pducit qualibet ei9 ptẽ: & cuz in spera existant infinite partes quarũ quelibet est piramis: inuenientur infinite piramides pducte: licet nulla earum sit pducta piramidaliter.

Secunda propositio est: lux non requiritur ad visionem causandam ex parte colorum sed ex parte medij tantuz: vnde lux facit colores motiuos in actu & nõ cõstituit colores actu visibiles ex potentia visibilibus: verũtamen q: lux agẽdo in medium oritur sensatio visiua & est ac si ageret in colorem: ideo põt concedi lumen requiri ex parte medij & ex parte coloris.

Tertia ppositio est: visio nõ formatur i cruciatione neruorum obticorũ: nisi quantuz ad iudicium de vnitate aut pluralitate obiecti visibilis: sed in humore glaciali seu cristalino: aut in retina existit visio: & queadmodũ duo sunt instrumenta audiendi: nõ tñ quilibet sonus iudicatur duo: ita lz sint duo oculi: vnum tamen obiectũ nõ creditur esse duo obiecta: & q̃uis ob neruorum cruciationẽ vnum obiectum nõ iudicetur duo: duo tamen obiecta iudicantur duo ob spẽs rẽpsentantes distinctas: & dixi. 2. de aĩa. 82. nerui obtici & auditiui vniuntur in origine eoruz: sed duplici vnione vniuntur visiui: auditiui tantuz vna: & hoc fuit a natura institutum: quia auditui nõ erat necessaria tanta copia spirituũ: quanta visui. De obiectis auditus olfat9: gustus & tactus: eorũq̃ virtutibus satis dictuz est. 2. de aĩa presenti ãno: nũc festino ad libellos d' memoria & reminiscẽtia: somno & vigilia: quos quidẽ his paucissimis lectionibus q̃ supsunt expediendos proposui.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiēsis Lectura ĩ Tractatum Auerrois de substātia orbis: quā qdē ordinauit Joānes antoni⁹ Terzachus mediolanēsis artium ⁊ medicine scholaris.

In hoc tractatu intendimus perscrutari de rebus ex quibus componitur corpus celeste. Determinatum est ergo corpus celeste componi ex duabus naturis sicut generabilia ⁊ corruptibilia corpora: sed tamen in istis fuit declaratum has duas naturas esse per generationem ⁊ corruptionem in eis inuētas: in celestibus aūt per motum localem. Quia enim declaratum est hec corpora moueri ex se ⁊ in loco esse: amplius autem illud quod mouetur ex se componitur ex duabus naturis idest recipiente ⁊ agente: quoniam cum declaratum sit omne motum habere motorem: amplius aliquid motum esse: ⁊ mouēs ĩ eodē ĩpossibile eē: cū hoc ĩquā sit: ðclaratū ē corpora celestia cōponi ex duab⁹ naturis.

¶ Quia Ari. pertractauerat in duob⁹ primis de celo ð aiali celesti: quātum ad orbes intelligētijs subiectos ⁊. 12. methaphysice. c. 29. vsq; in finē libri qūtū ad intelligētias: voluit Auer. in hoc tractatu de aiali celesti qūtuz ad materialia simul ⁊ formalia differere. Et cū subiecti cuiuslibet facultatis cognitio prestet ad intelligēda vero iudicio que in tali scientia pertractātur: iccirco aduertendū multa subiectoꝝ genera a peripateticis inueniri: in ꝓposito id circa qḋ versat artifex scientificus subiectū scientifice cōsiderationis nūcupatur: de quo fit mentio primo posteriorū ⁊ capite primo cū dicit: de subiecto qd ⁊ q: ꝑcognosci. ⁊ capite. 25. vna sciētia est vni⁹ generis subiecti. Cui⁹ quidem subiecti vna potissima cōditio ē ꝙ sit notissimū: ⁊ cū. 2. ð aiā. 27. ⁊. 12. methaphysice. s. scriptū sit nullū artificē hēre ꝓtātē ꝓbādi suū subiectū esse: neq; parte subiectiuas: affirmandū est qdem si est subiecti esse ꝑcognitionē inquātum artifex nullus pōt probare subiectū eē syllogismo cathegorico a priori nec a posteriori: esse vo qōnem: quatenus si est subiecti declarari pōt a posteriori syllogismo cōtinuatiuo: q̄ syllogismo vtitur Cōmentator ad cōfirmandum illud qḋ est p se manifestuz: tamē indiget modicula innuitione. 2. physicoꝝ. 3 Uel si est subiecti ē qḋ respectu qd nois: ꝑcognitio respectu qḋis qd rei. ¶ Iterū ē alia subiecti cōditio videlz ꝙ sit diffinibile: cui⁹ cā ē: q: talis subiecti diffinitio mediū existit i demōstrādis passiōib⁹ ð subiecto potissimū: huiuscemōi. n. diffinitio ⁊ qd subiecti ⁊ pp qd passiōis palā explicat. Ex his ĩfero corolarie: subiectū ñ posse eē equocū: ñ eēs ꝓhibitū: ñ eēs p accidēs: ñ terminū ꝯplexū: cū talia ñ habeāt diffōnez: ⁊ hec ē cā ꝙ soleo dicē: nullū terminū ꝯplexū ĩ ꝓpōne scibili subijci posse: ⁊ sciaz subalternatā ñ eē sciaz: cū scie subalternate subiectū addat diāz accidētalē sup subiectū scie subalternāt].

¶ Rursus ē obsuādū ꝙ rō formal' subiectiua ē diffō subiecti qua subiectū cōmode ⁊ expedite subiiciē predicatis secundi modi.

¶ Dixi⁹ itaq; pure narratōis stabiliaꝫ subiectū aial celeste ĩ cōparatōe ad ea ex qb⁹ hec sublunaria corpora ꝯponunt: ⁊ hmōi sbm tali explicatū rōne a sbo scie de ala in nobilitate supaꝫ: nobilitas nāq; sciaꝝ attēdit penes nobilitatē subiectoꝝ formaliū: hinc est ꝙ scia de aia sciaz octaui physicoꝝ ꝗ de deo ē vt est motor: palaz dignitate ꝑcedit. Et si in calce primi capitis corp⁹ celeste itelligere asseraꝫ: dico ꝙ nō priaria sꝫ secūdaria itentōe ⁊ p accidēs illud ibi ꝯfirmaꝫ: eō stat aūt ꝗ p⁹o intēdunt nō ꝗ p accidēs ⁊ secūdario: facultati dūtaxat excellentiā ꝓstare. ¶ Ampli⁹ sciendū: ꝙ via doctrine seu modus ꝑcedēdi q formalis eōcausa methaphorice noiaꝫ: erit dmōstratio signi: qua ab effectib⁹ tendim⁹ in causas ⁊ cause tm̄: quas scit ꝓpter qd effect⁹: sibi prius si ē effect⁹ notus erat oculata fide: ⁊ cause ⁊ eē: p quā ⁊ q: ē ⁊ pp qd effect⁹ sit dignoscunt: erit ⁊ Diuisio: Diffōi Entimemai ⁊ Inductio. Exēplo ū vtit Auer. cū ab vno pticulari vadat ad aliud: scia aūt nō sit pticularium: multa de modis ꝑcedēdi dixi āno superiori ꝓhemio ꝓmi phy.

¶ Inscripsit aūt Auerrois notāter hūc tractatuz de sba orbis: nō celi: vt hmōi liber aliq̈tenus a tractatu Aristotelis de celo diuersificareꝫ: neq; Aristotelicis dogmatib⁹ ob hūc tractatū aliq̄ in pte occurrit diminuto: cū oēs fuie hic enumerate ab Aristotele suis in monumētis inueniant. Cū itaq; alia eēt intētio totius phye: alia cuiuslibz ptis: eadē āt vtilitas ⁊ via doctrine: iccirco Auerrois suā dūtaxat ꝓponit itentionē: omittēs alia ð qb⁹ copiose scripserat ꝓhemio primi physicoꝝ. Quinq; aūt capitulis ptiꝫ iste tractat⁹ in quoꝝ p⁹o discrimina ondunꝫ inter naturas celoꝝ ⁊ sublunariū corpoꝝ. In scdo tractabiꝫ ð celo eiusq; accidētib⁹ in relatōe ad hec iferiora. Tertiuz declarabit orbez subiectū itelligētie nō eē ꝯpositū ex mā ⁊ forma ⁊ itelligētias nō esse formas cōstitutas inesse p celuz: cū moueāt eterno tpe. Agit ĩ q̄rto caplo ð itelligētijs: vt motrices sunt aialiu celestiū. In q̄nto caplo hec ꝓpō māifestaꝫ: celū ē corp⁹ simplex ⁊ spūale: hec igiꝫ isagogica lī ē itroductoria ꝓmissim⁹: difficultatib⁹ q̄s tractatur⁹ ē Auerrois accomodata. Ego oī diligētia: studio: vigilātiaq; ꝯtēdā vobis eē nō puo emolumēto: ⁊ queādmodū mihi in aīo ē velle pdesse: ita vobis sit velle ꝓficē: ⁊ Deus faciat vt vtriq; vtrūq; ꝓpositum implere possimus.

¶ Sententia autez huius partis stat in hoc. Corpora celestia ⁊ subcelestia ex materia cōponuntur ⁊ forma: illoꝝ cōpositio inuenta est motu locali: cum moueantur ex se per se: ⁊ nihil possit habere rationem mouentis ⁊ moti: horum vero compositio cōperta est generatione ⁊ corruptiōe. ¶ Est pro huius partis expeditione primitus animaduertendum ꝙ vna cōpositi cōditio: est quādaz. s. ꝑsefferre imperfectionem: ob partem quā habet potentialem: palam etiā est vnūquodq; compositū a partib⁹ quādam habere diuersitatem: illas quoq; consequi: ⁊ ab illis dependere manifestum est: pars itaq; que est forma: cū sit tota ꝯpositi virtualis ꝑfectio: ptez quoq; potētialez eminēter ꝯtineat: ⁊ ꝯposito ⁊ altera parte mālis ꝑstātior censeꝫ ab Auerroi. 2. ð aiā. 7. de his dixi. 2. phy. 12. ¶ Ampli⁹ ꝑ celi. 55. 76. 96. tradiꝫ distinctio de celo: qḋ ⁊ p maxia spha: ⁊ p aggregato ex firma-

motu ẽto ⁊ planetis ⁊ pro toto vniuerso capi pōt: hic au dit p cumulo ex itelligētia ⁊ orbe: ⁊ vt reor non pōt capi celū pro orbe tantū subiecto itelligētie: velut neqꝫ hō sumit pro corpe subiecto aie itellectiue hu mane. ¶ Rursus celū ꝯponi ex duab⁹ naturis colli git .2. phy. 3. 8. phy. 27. 2. methaphy. 16. 8. metha physice. 7. mot⁹ celi nālissim⁹ existit ⁊ p aiaꝫ ⁊ p cor pus: ē nāqꝫ itelligētia aia celi: nā: ⁊ volūtas eiusdē: ideirco mot⁹ celi ⁊ aialis ⁊ nālis ⁊ volūtarius noiari solet. ¶ Preterea sigs corpoꝝ subcelestiū principia diffinire ꝯtenderit: via hec seruāda erit: testimonio sensus: hoc corp⁹ demōstrato corpore formis: cōper tuꝫ ē mō hꝫ opatōes viuentis: mō nō viuētis: ex q bus opationib⁹ cognitis pugnātib⁹ ad leinuicē iudi catuꝫ ē ab intellectu duas vltimatas formas sbales in eodē subiecto simul nō posse iueniri: facit hec sen sus experientia vt necesse sit māꝫ ꝯryis formis esse subiectā: cuius materie subiecte mediātib⁹ vys cō positiua ⁊ diuisiua indagatur diffinitio: ordie quo daꝫ incedēdo ⁊ eligēdo q p se adsunt materiei ⁊ que nō insunt remouēdo: ⁊ pponit exēplum: cum. n. mā ipsa nūqꝫ interitura ens sit: qd p sbam ⁊ accidēs de terminat: mutatōe sbali existēs cōuincit ipaꝫ eē sub stantiā: que qdeꝫ sba p actū diuidit ⁊ potentiā: subla to itaqꝫ actu substātia potētialis mā declarabit: ⁊ sic si nos veniamus ex his que nos facillime ꝯprehēdi mus ad cōiora ⁊ plura cōprehēdentia: ⁊ ex istis ad pticlaria diuidēdo ⁊ qd expediti⁹ ē colligēdo: nemo admiret: cū h Aristoteles innuauerit p phy. 4. vni ex vlib⁹ in singularia opꝫ pcedere. Sꝫ d his dixi dif fusse p phy. ¶ Rursus cū mot⁹ vt ē fluxus forme sit quātitas: ⁊ formalr sit passio: p forma aūt fluente sit aut quātitas aut q̄litas aut vbi aut sba vt dixi in pricipio tertij phyricoꝝ tenēdū ē ad situ nō eē motū p se: q tñ tpm vbi necessario ⁊ inseparabilr cōcomi tat: mot⁹ g celi dꝫ dici localis ⁊ nō situalis: veꝝ hec a me discussa sunt. 3. phy. 5. 4. phyricoꝝ. 45. 6. phy. 85. ⁊ in his nō ē ꝓlongādus smo. ¶ Preterea ē ad uertēduꝫ: moueri ex se pōt ꝯcedi elemētis: q̄tenus mouent aliq mō ab itrinseco: attribuit aialib⁹ sublu narib⁹: qm̄ diuidunt in ptē p se mouentē ⁊ pteꝫ p se motā actu: rōne tñ ptis: qꝛ musculus ē primū mouēs ⁊ primū motū corporeū: residuū corpis ē motū per accidēs: cōgregatū ex musculo ⁊ residuo corpis vo cat motū p ptē: sepe dici solet celuꝫ dūtaxat moueri ex se: qꝛ pars p se mouēs celuꝫ ē in actu: cū nō sit ꝯsti tuta inesse p celūꝫ ps mota ē sm se totā nō sm ptē: mouent igit corpora celestia ex se p se ⁊ cōponūtur ex motoꝛ ⁊ motore apd me elemēta ⁊ mixta inaiata cū careāt intrinseca resistētia: nō moueāturqꝫ ex se p se: nō dicunt ꝯponi ex motore ⁊ moto: lꝫ cōponātur ex mā ⁊ forma. ¶ Iterū: supma spa ē i loco p cētrū. Planete p accidēs sunt in loco p se: osm̄. n. spici est ꝯtinet: cui terminari ⁊ ꝯtineri accidit. Que mouent mo tu recto ⁊ augmēti ⁊ ēt alteratōis sunt p se in loco: cū sint nālr terminata n̄ terminantia: ē. n. terra termi nata ñ terminās: accidit nāqꝫ elemētis termiare nō termiari. Que g mouent ex se p se: ⁊ que sunt in loco per centrū cōponunt ex motore ⁊ moto. ¶ Postre mo: hec propositio: non potest idem esse mouens ⁊ motū demōstrat. 7. phyricoꝝ. 2. cui⁹ ppōnis resolu tissim⁹ sensus ē: rō principiādi motuꝫ actiue: ⁊ ratio principiādi motū passiue reipsa distinguūt: ⁊ hec ē cā q soleo dicere: mouet celū: ⁊ ē q̄stū: merito orbis intelligit ⁊ desiderat ratione intelligētie: de his di xi. 7. phyricoꝝ. 2. Quare ⁊c.

¶ In hoc tractatu igit pscrutaturi sum⁹ de his duabus naturis ex quib⁹ corp⁹ celeste cō ponit vtrū sint siles illis naturis ex qb⁹ ge nerabilia cōponunt: quaꝝ vna dicit forma: altera mā. s. vtrū hec mā ⁊ forma q̄ sunt hic sint eadē cū illis aut diuersa sm magis ⁊ mi nus: sed si sint diuerse spē tūc equiuoce dicit corporeitas aut sm pri⁹ ⁊ posterius. Q in ist he due nature existētes in his generabilib⁹ ⁊ celestibus corpib⁹ nō sunt couenietes spē manifestū est posito corpe celesti eē igenera bili ⁊ incorruptibili ⁊ corpib⁹ que sunt apd nos esse generabilia ⁊ corruptibilia: cās eiꝫ corporis generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ eter ni easdem esse impossibile est. Remanet er go perscrutari de eis quibus he due nature que sunt in corpe celesti differūt ab eis que sunt in corpore generabili ⁊ corruptibili.

¶ Snia cōmētt in hoc: Differendu ē: nuqd ma ⁊ for ma ptes cētiales corpoꝝ sbcelestiū sint eiusdē rōis cū nāis celi: aut sint diuersa bꝫ magis ⁊ min⁹. i. sint al teri⁹ ⁊ alteri⁹ rōis: diuersitas nāqꝫ bꝫ magis ⁊ min⁹ pmittit sepe idētitatē specificā: quādoqꝫ ꝯpaut di stictionē specificā: vt i pposito: ⁊ cū celu sit eternū: ⁊ corpa subcelestia mortalia: ꝯstat nās celi alteri⁹ esse rōis a nāis corpoꝝ sblunariū: ⁊ obiter format Auer. hāc ꝯstiā: corpa supiora ⁊ iferiora differūt spē g nihil d illis vniuoce pdicat: q tꝫ hoc fundamēto: orb⁹ cor porib⁹ subcelestib⁹ aliqd ē cōe vniuocu: qm̄ coꝝ est eadē mā bꝫ cētiā: vniuocatio aūt ē a mā: celis igit ⁊ celo ⁊ iferiorib⁹ nihil ē cōe vniuocū: sūt. n. orbes alteri⁹ ⁊ alteri⁹ rōis: ⁊ mā celi ⁊ hoꝝ inferiorū silr di uersaꝝ existūt rōnū: qꝛ itaqꝫ corpa subcelestia ⁊ celū differūt spē diuersitate se tenēte ex pte pricipij mālis iō d his nihil ē cōe vniuocū: ⁊ h ē cā qd dixi. 3. phy. 4. pdicamētis nihil eē cōe vniuocū: qꝛ sm q erāt di uersa genera: ita diuerse potētie ⁊ diuersi actus repe riebantur.

¶ Pricipiū qdē pscrutatōis in hoc. Ari. n. cū iuenit q idiuidua existētia p se h q̄ vocātur substātie trāsferri d vna dispōne i aliā iuenit hāc trāsmutatōeꝫ duob⁹ mōis: aut trāsmuta tionē i dispōib⁹ extrisecis a qdditatib⁹ substā tiaꝝ existētiū p se q̄ nō facit illa idiuidua diā sm illas dispōes trāsmutari i noīe nec i dif finitōe: sicut dispōes q̄ dicūt q̄titates ⁊ q̄li tates ⁊ alia pdicamēta q̄ appellant acciden tia aut trāsmutatōeꝫ i dispōib⁹ q̄ faciūt idiui dua diā ipas trāsmutari noīe ⁊ diffinitōe: que trāsmutatio dī generatio ⁊ corruptio.

¶ Quia dixerat Auer. ꝯpositionē corpoꝝ subcelesti um iuētā fuisse gnātōe ⁊ corruptōe: iō hac in pte pre mittit tāquā principiū eoꝝ de quibus est tractatur⁹ trāsmutationē duplicē eē: substātialē. s. ⁊ accidētalē hac i forma accidētalis: illa vero: forma substantialis

acquirit

acquirit: individua existētia p se hec que vocāt substantie si defferāt transmutationē substātialē pdunt nomē ⁊ diffinitionē: si accidētalē seruat nomē ⁊ diffinitio. ¶ Est primitus animaduertendum: nō paruā esse differentiā inter defferens vtrāqꝫ trāsmutatōez ⁊ subiectū illaꝝ: indiuiduū.n. de predicamēto substātie est defferēs vtrāqꝫ mutationē: vt pꝫ a Cōmentatore dicente primo physicoꝝ.63. ⁊ cū cōsiderauerīt illud qḋ deffert vtrāqꝫ transmutationē inuenīut ipꝫ idē numero: ⁊ est corpus demōstratū: videmus enī idē corpus in eodē loco trāsferri dē carneitatē in terrestreitatē ⁊ de terrestreitate in vegetabilitatē ⁊ mutabitur nomē ei⁹ ⁊ diffinitio: ⁊ videmus ēt ipm trāsferri de albedine in nigredinē sed nō amittit nomē ꝗ diffinitionē: ⁊ ait pñn lectione: cū inuenit Aristoteles ꝙ indiuidua existentia per se: hec que vocantur substantie trāsferri de vna dispōne in aliam: inuenit hanc trāsmutationē duobus modis: vnde neqꝫ materia prima: neqꝫ aggregatū ex materia prima ⁊ ꝗtitate interminata pōt eē defferēs trāsmutationē: cum ñ sint talia oculata fide sensata: at subiectū trāsmutatiōis substātialis ē mā pria: accidētalis aūt ens actu: oēs.n. forme substātiales nudā materie essentiā attigunt: ea etenim que formā vltimatā in mā precedūt rōem mediḋ dispositiui nō receptiui hēre dicuntur: ⁊ hec ē cā ꝙ solitus sum dicere generationē ⁊ motum differre ex parte subiecti nō mēsure. ¶ Rursus notandū: per trāsmutationē substātialē perdit nomen ⁊ diffinitio: nō p accidentalē: ⁊ ex hoc multi inferunt sortem nō eē hoiem neqꝫ aīal rōale: sorte nō exñte: in quoꝝ fauorē adduco aliquas rōnes ad exercitādum igenia vr̄a: ⁊ prio: hec ꝓpō: ois hō ē rōnalis: vera ē de eo qḋ ē hō in actu: non de eo qḋ ē hō in potentia. Auer. prio prioꝝ capite.13. ergo sorte nō exñte: sortes nō ē rōalis. Itē.7. methaphysice.53. dicit Auer. pticularia nō sciunt nisi dū sunt i sensu: ⁊ cū recedūt a sensu pñt corrūpi ⁊ tūc nō remanebit cognitio eorū apud sentiētes: sꝫ tm̄ remanebit existimatio: ⁊ vera ista eē ñ pñt: si sorte corrupto ipe sit risibilis ⁊ hō: tāta.n. certitudo hēret de sorte remoto a sensu: sicut qñ est in sensu: qñ itaqꝫ sensatū recedet a sensu remanebit sua informatio i aīa nō ita ꝙ sit certus ipm esse ⁊ iō sensibilia nō hñt diffinitionē neqꝫ dmōstratōez: q: postꝗ recedūt nō hñt nisi existimationē. Amplius prio physicoꝝ.29.63.5. physicoꝝ.7. palā colligitur sortē nō eē hoiem: si non sit: quare cū li exñs ⁊ li ens ꝯuertant qḋ nō erit exñs: nō erit ens. Assentio tamē ego pri opposite his fundamētis: vnūqḋqꝫ pdicatū qdditatiuū ⁊ scḋi modi pri⁹ cōcedit spēb⁹ ꝗ̄ singularib⁹: sꝫ hō existit: q: sortes existit: ergo hec ꝓpō: hō existit: nō est primi modi: ergo iste due ꝓpōnes non ꝯuertunt: hō ē exñs: ⁊ hō est ens: cū ꝯstet istā: hō est ens: eē primi modi. Itē absurdū ē cōcedē exñtiā pdicari in primo mō de termis supponētib⁹ p rebus naturalibus: imo ⁊ Theologi nō audēt dicē hanc: Deus existit: eē i prio mō: ⁊ rō est: hec ꝓpō: albedo est p se ens: ē vera: siue li p se dicat inherēnā: siue inherens: at ista: albedo est per se exñs: falsa est: saltem si li per se: dicat inherens: cum itaqꝫ albedo sit per se ens: ⁊ per accidens existens: habetur intentum: vnde nūqꝫ ꝓpositio pmi modi aut scḋi reddit falsa: per appositionē de li p se: siue inherēnā dicat: siue inherens. Neqꝫ auctoritates oppositū conuincūt. Ad primā: Auerrois loco anotato facit dr̄iaꝫ iter ꝓpositionē in mā necessaria: cui⁹ pdicatū enūciat de subiecto ⁊ pro supposito actu: ⁊ p supposito in potētia ⁊ ꝓpositionē nō in mā necessaria: cui⁹ pdicatū verificat ḋ subiecto pro supposito in actu tm̄: ⁊ ibi enumerat istas duas ꝓpōnes: ois hō ambulat: ois hō ē rōnalis: ⁊ ita hec ꝓpō tūc valet istā: ois hō ē exñs rōnalis. Ad scḋaꝫ pticularia non sciunt.f. nō sentiunt nisi duꝫ sunt in sensu: ⁊ cū recedūt a sensu: pñt corrūpi: q: poterūt ñ eē: ⁊ tūc nō remanebit cognitio eoꝝ apḋ sentiētes: sꝫ tm̄ remanebit existimatio: ⁊ qñ sensatū recessit a sensu remācbit sua iformatio i aīa: nō ita tñ ꝙ sit cert⁹ ipm eē: qñ recedit a sensu: ⁊ paulo post subiungit Auerrois: ipossibile ē vt diffiniat.f. pticulare sꝫ ꝙ ē pticulare: ⁊ cū nō sit eternū ipossibile ē diffiniri: qm̄ pticularia sm ꝙ sunt pticularia non habēt diffinitōes: ⁊ dixit h: q: diffinitōes rerū sunt pmanētiū ⁊ pticularia ñ sunt remanētia: diffinitōes ergo sunt rerū remanētiū sm ꝙ sunt vl'es nō pticulares. Intētio igit Aristo. ⁊ Auer. erat declarare singularū nō eē sciaꝫ: siue illa eēnt eterna: siue nō eterna: ⁊ rō ē: singulare nō ē diffinibile diffinitōe distincta a diffinitōe spēi: neqꝫ hꝫ ꝓpriū distictū a ꝓprio spēi: ⁊ iō dicit Auer. in fine.53. ⁊ cū Platonici posuerint vl'ia esse sepata: seqt vt sint pticularia: ⁊ sic nihil ꝯsunt in diffinitōe: vñ singularia ñ sunt itelligibilia nisi p accidēs: illa videlꝫ itellectōe q̄ vl'ia p se itelligūt: diffinitōes itaqꝫ sunt formaꝝ vl'iuꝫ explicataꝝ noib⁹ cōcretis supponētib⁹ p reb⁹ singularib⁹. Ad alias: ꝙ p trāsmutatōez sbalē pdat nomē ⁊ diffinitio p accidētalez nō: nō iferẗ oppositū nostre determinatiōis: q: vt dicebā āno supiori p̄ phy.29. ois trāsmutatio fit circa subiectū: nulla tñ⁹ circa suppositū: vel p trāsmutatōez sbalez sortes nō ē exñs hō: ⁊ lꝫ dicat Cōmētator.5. phy.7. si trāsmutatio fuerit in eēntia indiuidui dmōstrati.f. indiuidui substātie donec fiat illḋ ñ idiuiduū dr̄ corruptio simplr̄: arbitrant tñ moderni cū h dicto Cōmētatoris hāc ꝓpōnez: sortes ē hō eē eterne veritatis: hoc.n. idiuiduū fit nō h indiuiduū: sic ꝙ sortes duꝫ corrūpit fit ñ sortes: vñ postꝗ sortes ē fact⁹: nō bñ dr̄: sortes fit sortes: sed bñ in corruptiōe ei⁹: verū ē enūciare sortē fieri nō sortē: nō ꝙ aliqñ sortes fit nō sortes: sꝫ eo mō q̄ dicim⁹ aquaꝫ fieri ignē: q: ex aq̄ fit ignis: ita sortes fit ñ sortes: q: ex sorte fit nō sortes: videlꝫ cadauer qḋ est nō sortes veruꝫ de his satis dixim⁹ āno supiori p̄ phy.29.63.

¶ Cum ergo ꝯsiderauit hos duos modos transmutatōis iuenit eis cōia ⁊ ꝓpria. Cōia quidem sunt que insunt transmutatiōi substantiali ⁊ accidētali: est.n. cōe his duobus habere vnū subiectuꝫ respiciēs transmutationeꝫ. Amplius necessariū est nō esse precedere esse generabilis ⁊ corruptibilis ⁊ oīno esse eius quod fit: non enim fit nisi illud qḋ nō est. Similiter aūt inuenit posse pcedere eē in subiecto necessario: in vtroqꝫ mō factiōis qḋ enim est ipossibile nō fit: amplius iuenit esse necessario illḋ ex quo est factio illius rei ⁊ ad qḋ esse cōtraria ⁊ habere ideꝫ genus ⁊ ꝙ illa ꝯrietas reducit ad primā ꝯrietateꝫ.f. non esse ⁊ formam.

¶ Sentētia hui⁹ ptis stat in hoc: reqrit vnaqueqꝫ mutatio subiectū: cuꝫ sit mutari rem aliter se habere

nunc ꝙ prius: et cum creationi nihil subijciatur: non existit creatio mutatio. Iterum nõ esse precedit esse generabilis et corruptibilis et oio esse eius qd̃ fit: et ratio est: q2 nõ esse cõpetit rei ex se: eẽ vero ab alio: et apud Auerroiz nõ esse rei dz precedere tẽpore eẽ: nõ natura tantũ: si. n. mũdus est factus: ea ex quib9 fit sunt priora tempore mũdo: dicebat Auerrois primo celi. 106. tale nãq3 nõ esse: cum purum nihil eẽ non possit: fundabit in aliquo subiecto qd̃ quidẽ ab vna forma variabit in alteram: vnde quecunq3 sunt incõpossibilia pro eodez instanti durationis qd̃ pri9 natura inest: et prius duratõe inest: sed esse et nõ esse rei sunt incõpossibilia pro eodez temporis momẽto: et nõ esse est prius natura ergo erit prius tempore: et absurduz nãq3 esset fateri nõ esse pcedere esse naturaliter: esse antecedere nõ esse duratione. Rursus potẽtia pcedit esse in vtraq3 factione: q2 in eodem potentia pcedit actum: lz actus absolute sit prior potẽtia: q2 dat forma nõ causata a materia: cui mã subijcitur: a qua ipsa causatur: et eam materia nõ causat: et sunt oẽs intelligentie hac de causa abstracte sm esse et sm rationẽ: nõ fit nãq3 impossibile: et nõ fit nisi qd̃ non est: de quocũq3. n. verũ est dicere ꝙ generat: est verũ dicere ꝙ nõ est. 5. physicoꝝ. 13. Preterea id ex quo ẽ factio et ad quod est sunt contraria: idest terminus a quo et terminus ad quez cuiuscũq3 mutationis sunt sibinuicez pugnantes: et q2 terminus a quo mutatõis qui est priuatio necessario et inseparabiliter cõcomitatur formaz oppositã forme inducende: ideo peripatetici hoc considerantes dixerunt mutationẽ quãlibet incipere a contrario et desinere in contrariũ: quia tamẽ nunq3 subiectuz efficitur subiectũ mutationis nisi sit priuatũ: idcirco sepe dixerunt principia mutationũ eẽ priuatiue opposita: hec sunt q̃ vtriq3 mutationi deseruiũt. Ulterius primis contrarijs semper substernit idem genus et idem subiectum: priuatio et forma sunt prima cõtraria: q2 manẽt in omni trãsmutatione: et ex vno aũt cõtrario fit aliud improprie: quia vnuz manet post aliud: et dicebaz anno superiori p̃io physicoꝝ. 42. alteruz fieri ex altero proprie est sicut fit statua ex ere qd̃ permanet: fieri aũt albũ ex nigro est pprie fieri albuz post nigruz cõtraria ergo et principia nõ fiunt ex alterutris: verum est pprie: vnum tamẽ fit ex alio improprie: et alij dixerunt principia non generari ex se inuicẽ in eodez genere cause: vel tanq3 ex partibus.

¶ Differunt aũt in hoc: qm̃ inuenit transmutationez indiuiduoꝝ in suis substãtijs cogere subiectũ nõ esse ens in actu et nõ habere formã qua substantiat. Si eniz haberet formaz nullaz aliaz reciperet nisi illa destructa: vnã. n. formã hẽc nisi vnũ subiectũ ẽ ĩpossibile: et si esset substãtia simplr̃ existẽs ĩ actu: tũc eẽt ĩpassibile et nõ receptiuũ: qd̃ eĩz actu nõ recipit aliqd̃ qd̃ est in actu sz ꝙ ẽ ĩ actu: vnde natura huius subiecti recipiẽtis substantiales formas. s. prime materie necesse ẽ esse naturã potẽtie. s. ꝙ potẽtia est eius differentia substãtialis: et ideo nullaz habet formã ppriã: et naturã existẽte ĩ actu: sz ei9 substãtia est ĩ posse: et ex hoc materia recipit omnes formas: sed posse quo substãtiat hoc subiectum: differt etiã a natura subiecti quod substantiat per hoc posse in hoc qd̃ posse dicitur respectu forme: hoc aũt est subiectum vnũ entiũ: hoc aũt subiectuz est elementum vnum eternum existentium per se: quorum substantia est in potentia per se ꝙ substãtia est in potẽtia. Et iõ difficile ẽ ĩtelligẽ vl̃ imaginari nisi ĩ cõpatõe ad alteꝝ. sic dicit Aris.

¶ Omnia hui9 pns stat in hoc: in primis trãsmutatio sbalis et accidẽtalis differũt ex parte subiecti. nã mutationis substãtialis subiectũ ẽ mã pria: et prio õ generatiõe prio formabat ab Aristo. hec pñtia: subiectũ gñãtionis est ens actu ergo gñãtio est alteratio. Itẽ impossibile ẽ eandẽ mãm numero simul sm se et quãlibet sui ptẽ hẽre esse a plurib9 formis substãtialibus vltimate et cõpletei: et hac rõne poterũt forme elementorum truncate in mixtis remanere: in hoie etiã pono aiam cogitatiuam dispositionẽ materie p intellectu humano recipiendo: ea enim que formam vltimatã in materia precedunt rõnem medij dispositiui habere dicunt: nõ receptiui. Rursus volo tantũ primã intelligẽtiã esse simplr̃ actũ et penitus ab omni potentia liberatũ: et nulla in parte alicuius act9 receptiuũ: materia ergo non erat actus: neq3 poterat eẽ ex actu et potentia cõstituta: cũ sit receptiua formarũ sublunariũ sm esse reale: cum itaq3 materia sit pura potentia qua substantiat: põt omnes formas sublunares sm esse reale suscipere: et hec est causa ꝙ ipsa non cognoscitur nisi per cõparationẽ ad forma: eadẽ n. cognitione percipitur forma per se: et materia per accidens: veluti et eadez intellectione cognoscit vl̃e per se et singulare per accidens. Iterũ aduertendum potẽtiam mãe aliam esse absolutã: aliam respectiuã: et respectiuam: aliã esse essentialẽ: aliam accidentalẽ p potẽtiã absolutã et radicalem materie circũloquimur nãm et essentiam materie: et dicebã ãno superiori primo physicoꝝ. 70. talem potẽtiã nõ reddere mãz cõpositiorem: neq3 impedire quin forme substantiales imediate vniantur materie: et his que auctores affirmant de materia solitus sum addere vnã distinctionem que totam rem cõplectit: materia prima põt cõsiderari tripliciter: vno modo vt est prior natura formis quibus informat: secũdo modo vt est coniuncta formis quibus actuatr̃ perficit: tertio modo vt materia abstrahit per intellectũ a formis quib9 est actualiter copulata: mã prima sm primã cõsiderationẽ est capax nãliter formarum omniũ: ens: substantia: eterna: simplicissima: vna tm̃ numero: materia secundo modo multiplicat sm multiplicationẽ formaꝝ a qb9 recipit esse: et respectu vnius forme numero est vna materia numero: mã sm tertiã cõsiderationẽ est vna numero priuatiue: et vt sic habet esse intẽ̃tõale: et ita materia solet nũcupari ens rõnis: et istis trib9 cõsiderationibus põt etiã cõsiderari dimẽsiões interminate: cognita hac distinctiõe intellectus clarissime et distinctissime nãm prime materie percipiet.

¶ Et qñ iuenit substãtiales formas diuidi sz diuisionẽ hui9 subiecti. Diuisio aũt nõ ẽ huic subiecto nisi ĩ quãtũ hz q̃ntitatẽ: sciunt autez

ꝙ principiũ

ꝙ principiũ seu primũ eoꝝ que existunt in B.
sunt tres dimẽsiones que dicuntur corpus.
¶ Intentio Auer. in residuo huius capli est ostẽde
re ordinẽ inferiorũ talem esse: in primis mã prima:
mox dimensio interminata: forma deinde specifica:
tandẽ dimensio terminata: ordo aũt celi est iste: itel
ligentia: materia celi: q̃ntitas celestis: ⁊ ita intelligẽ
tia inuenit̃ simplr̃ prior orbe celesti: ⁊ indiuisibilis:
q: non mediat inter materiã ⁊ quãtitatẽ: p quã q̃nti
tatem mã efficitur diuisibilis: qñ inter mãm ⁊ q̃ntita
tem nulla interponit̃ forma substãtialis: ⁊ ꝯsideran
da est cõtentio inter Auerroim ⁊ scũm Thomã: po
terat forma substãtialis apud scũm Thomaz pcede
re q̃ntitatẽ ⁊ esse diuisibilis ob q̃ntitatẽ sequentẽ: ve
luti ⁊ materia reddit̃ diuisibilis p aduentũ q̃ntitatis
vult Auer. si forma antecederet q̃ntitatem: cõstitueret
compositum penitus indiuisibile: impediret ⁊ mãm
posse amplius diuidi: cui ꝯsentiẽdũ ẽ hoc fundamẽ
to: q: forma est purus actus nõ potẽtialis ad q̃ntita
tem: cõstituens mãz in esse cõpleto ⁊ perfecto: ⁊ hac
lege materia iam forma substãtiali informata nõ po
terit perfici per q̃ntitatẽ: qñcũqȝ ergo inter materiã
⁊ dimensiones mediat forma specifica impeditur ra
tio diuisibilitatis per ipsam formã: ⁊ cum intelligen
tia ⁊ mãm celi ⁊ q̃ntitatẽ antecedat: est celũ q̃ntum ⁊
diuisibile per designationem: hec igit̃ est snia genera
lis oĩum eorũ que tradũtur in pcessu huius primi ca
pituli de substantia orbis: primo itaqȝ ait Auer. Ari
sto. primũ eorum que in materia exitũt cõcludit esse
corpus de genere q̃ntitatis: q: inuenit formas sub
stantiales diuidi ẜm diuisionẽ materie: diuisio autez
nõ cõcedit̃ alicui nisi merito q̃ntitatis. Vñ est aduer
tendũ: dimẽsiões in mã poni hac de cã: vt forme re
cipiantur in mã diuisibiliter: q: dimensio e st rõ diui
sibilitatis: quare forme que introducunt̃ imediate
mediantibus dimẽsiõib⁹ inueniunt̃ extense: caduce
⁊ mortales: ⁊ dico imediate: q: intellect⁹ nr̃ inducit̃
mediante cogitatiua: iõ saluat̃ eius indiuisibilitas ⁊
eternitas: supra ipm. n. nõ hȝ mã causalitatẽ: ⁊ hec ẽ
cã ꝙ intellectus noster est per se ⁊ simplr̃ prior mã ⁊
q̃ntitate: est aũt posterior p accidẽs duntaxat.

Et cuȝ iuenit in eis dimẽsiõibus cõicari for
mas oẽs quaꝝ quelibet hȝ q̃ntitatem termi
natam ꝓpriam: sciuit dimensiões termina
tas vltimo actu non posse esse nisi postq̃ for
ma substãtialis est in eo: sicut est dispositio ꝺ
alijs accidentibus existentibus in actu. In
uenit etiam ꝙ subiecta omniuȝ accidentiuȝ
sunt indiuidua substantie que sunt in actu ꝺ
quibus declaratum fuit ab eo esse composi
ta ex formis ⁊ subiecto ꝙ est in potẽtia: ⁊ ac
cipit etiã signum ex hoc ꝙ hoc subiectuȝ re
cipit accidentia contingentia in eo qđ nõ est
simplex: quoniã si esset simplex actu nõ pos
set recipere accidentia: pati enim contrariuȝ
est ipsi actui.

¶ Sensus est: licet dimensio interminata sit primi
tus in materia: dimensio tamen terminata sequitur
formam substantialem: veluti ⁊ cetera accidentia
actu ex natura quorum subiectum est indiuiduum

substantie compositum ex forma ⁊ subiecto quod est
in potentia: cum itaqȝ subiectũ accidẽtiũ termiatoꝝ
nõ sit purus actus: neqȝ pura potẽtia: erit tale sub
iectũ cõpositũ ex materia ⁊ forma. ¶ Est ꝯsiderãdũ:
ad quãlibet formã substantialeȝ ꝯsequit̃ determiata
quãtitas: primo de aĩa. 53. 2. de aĩa. 60. diuersitas for
maruȝ est cã diuersitatis in quãtitate ⁊ magnitudĩe:
vnde eadeȝ numero quantitas põt esse nunc magis
⁊ nunc minus extensa: in rarefactione. n. non acqrit̃
noua quãntas: sed nouus terminus quantitatis: in
rarefactione nãqȝ manet eadeȝ materia precise ergo
eadem quãntas. Item si sic: posset ideȝ accidẽs nu
mero trãsire de subiecto in subiectũ: dato ꝙ bipedali
quãtitati aggeneraret̃ quãtitas pedalis per rarefa
ctioneȝ: sit matera subiecta quãtitati pedali acqsite.
A. cõstat ꝙ. A. prius informabat̃ aliqua parte bipe
dalis quãtitatis ⁊ nunc informat̃ pedali quantitate:
ergo illa pars bipedalis quãtitatis transiuit de ma
teria. A. ad aliaȝ materiã: ergo de subiecto in subie
ctum. ¶ Iteruȝ est aduertẽduȝ: ex materia prima ⁊
dimensione interminata nõ fit vnum cõpositũ cõpo
sitione accidentali: q: materia est substãtia in poten
tia: ⁊ quãtitas interminata est accidens in potentia:
ex pluribus aũt entibus in potẽtia nõ fit vnũ cõpo
situm accidentale: imo neqȝ substantiale. ¶ Postre
mo de subiecto accidentiũ est ptractandũ: in primis
sciendũ est ꝙ in elementis fundant̃ accidẽtia p se pri
mo: in mixtis aũt in ꝯposito ex materia ⁊ formis ele
mentoꝝ truncatis supplentib⁹ viceȝ vnius forme: ⁊
lȝ cõposita habeãt a materia ꝙ subijciant̃ motui: ce
terisqȝ accidentib⁹ substernant̃: hoc tamẽ nõ facit ꝙ
materia sit per se primũ subiectuȝ accidentiũ: veluti
⁊ cõposita a materia hñt ꝙ sint corruptibilia: cum sit
materia causa corruptõis: nõ sit tamẽ materia per se
primo corruptibilis. Iteruȝ aduertẽduȝ ꝙ quãtitas
interminata ⁊ terminata sunt idem re ⁊ essentialiter
sed differunt accidentaliter: ⁊ q: quãtitas intermina
ta dicit potentiã ad oẽm terminũ: que potentia fun
datur in materia: ideo conceditur quantitatẽ intermi
natam: cuȝ sit accidens in potentia fundari posse in
subiecto ente potentia: at quantitas terminata dicit
terminuȝ: ⁊ cum ois terminus sit a forma: est quan
titas termiata in subiecto ente actu: vt terminata ẽ:
⁊ lȝ agens naturale non valeat educere formã ꝺ po
tentia materie: nisi materia sit quanta: non tñ formaȝ
educit de quantitate sed de materia: neqȝ quantitas
suscipit formaȝ: sed materia: quãtitatis ergo itermi
nata vi dicit potentiaȝ ad oẽm terminũ est quideȝ in
materia: cum tñ ideȝ sit re ꝙ quãtitas terminata põt
dici fundari in cõposito. ¶ Rursus accidentia que
in cõposito subiectant̃: pereunt: sublato cõposito: ⁊
absurdum est dicere: accidẽtia remanere eadẽ in ge
nito ⁊ corrupto: q: est eadẽ materia prima ẜm essen
tiam: qm̃ si sic esset: qñ ex aqua efficeret̃ ignis: non
deponeret materia humiditatẽ ⁊ frigiditatẽ: verũ de
subiecto accidentiũ diffuse dixi. 2. de aĩa. 4.

¶ Et q: iuenit oẽs formas cõicari in dimẽ
sionib⁹ nõ terminatis sciuit ꝙ prima mate
ria nũq̃ȝ denudatur a dimẽsionibus nõ ter
minatis: quia si denudaretur tunc corpus
esset ex non corpore: ⁊ dimẽsio ex nõ dimen
sione ⁊ tunc forma corporalis vel forme cor
porales eẽnt cõtrarie ⁊ succedẽtes sibi ĩ hoc

subiecto: sicut ē dispō de formis substātiali/
bus: & h̄ totum ꝯuenit sensui: videt̄. n. ꝙ for
ma caliditatis quādo agit ī aquā incipit aq̄
augeri & crescere in dimēsionibus & vicina/
ri dimēsionibus aeris. Cū igit̄ peruenit ad
maximā quātitatē aque: tunc subiectū ei⁹
denudat̄ a forma aque & quantitate dimen
sionū aq̄ ppa: & recipit formā aeris & quā/
titatē dimēsionum ppriaꝝ forme aeris & si/
militer facit ꝯriuꝫ forma frigiditatis ī aere.
s. ꝙ dimēsiōes aeris nō cessant diminui do/
nec spoliet̄ a sua forma & recipit formaꝫ aq̄.
Dimēsiōnes autē simplices que appellant̄
corpus simplex nō d̄nudant̄ a pria materia
sicut nec alia accidētia cōia oībus corpibus
contrarhs: aut duobus eoꝝ ad plus. T. C.
dyaphanitatem in qua cōicant ignis & aer.

¶ Sentētia huius ptis stat in hoc: dimēsiones īter/
minate antecedūt formam substātialem in materia:
suntqꝫ materie coeterne: itaqꝫ nō est simile d̄ materia
respectu formaꝝ substātialiū & qualitatū: & respectu
quantitatis: qꝛ materia acqrens vnaꝫ formā substan/
tialem perdit aliaꝫ: & materia seu cōpositū suscipiēs
vnam qualitatē s̄m esse reale: āmittit aliaꝫ: nō est sic
de quātitate: itaꝫ qꝛ quātitas oībus formis satisfacit
& nihil est qd̄ sibi aduerset̄: tum qꝛ corpus fieret ex
nō corpore & dimēsio ex non dimēsione: & sic forme
corporales essent sibi inuiceꝫ cōtrarie succedētes in
eodem subiecto: sicut est dispositio de alijs: hoc autē
est falsum: qꝛ quātitati nihil est contrariū: & non pōt
perire per viam sequelle cuꝫ nō sit accidens ppriū:
neqꝫ per se: qꝛ non est cōtrarietas in quātitate: & hec
est causa cur scriptuꝫ est. 3. celi. 24. 29. 54. generans
ex non corpore faciti vacuū: quia fit corpus⁹ vbi non
prefuit: hec habent̄. 8. physicoꝝ. 4. primo celi. 206.
Et ꝙ dimensio sit coeterna materie & nō termini di/
mensionis: ostendit ratione certificata per sensum:
que ratio vocat̄ sufficiētia: primo celi. 22. quando. n.
ex aqua producit̄ aer: pmū instans inceptiōis for/
me aeris & dimensionū propriaꝝ forme aeris est pri
mum ꝙ non desinonis forme aque & quātitatis for/
me aque peculiaris: & ita sentiēdū est si ex aere aqua
oriatur: ai corpus simplex ceteraqꝫ accidentia cōia
genito & corrupto pmanere videntur

Est primo obseruandū cum dyaphaneitas ignis
sit a forma ignis: & aeris ab aere: non pōt sal/
uari eadeꝫ numero dyaphaneitas in genito & corru/
pto: sed consimilis in vtroqꝫ inuenitur: neqꝫ pono
ego aliud accidens interminatū preter dimensioneꝫ
interminatā: quāuis enīꝫ lumen lune & intendi & re/
mitti dicatur: qꝛ tamē non manet idem numero sub
diuersis terminis: & non terminat̄ a forma lune sed
a sole: ideo nō pōt vocari accidēs interminatū. Mo
tus quoqꝫ celi lꝫ in eo ꝙ motus possit esse velocior
& tardior: nō tamē quatenus ē motus celi: & ita mo/
tus celi eum sit ab intelligentia existit terminatus:
quantitas celi finita existit merito intelligentie finiti
vigoris: quantitas. n. celestis vt celestis ē insequit̄
intelligētiā: lꝫ vt quātitas possit dici īterminata: nō
repugnat nāqꝫ q̄ntitati īterminatio: q̄ntitas āt bonis
inquantū bonis est interminata: ad hunc sensum: qꝛ
materia stās sub tali forma pōt inueniri sub alijs aliū
& aliū terminū sibi determinātib⁹: quare dyaphanei/
tas non erit accidens interminatum: cum eam ma/
teria totaliter deponere possit: tanqꝫ dispōem oīb⁹
formis nō satisfacientem.

Rursus est cōsiderandū: lꝫ dimensiōes ter/
minate fiant ex interminatis: & ille
sint separabiles: alie sint eterne: ille priores: ille po/
steriores existant: ille pcedant: alie subsequant̄: ille
sint in potentia: alie in actu: ille priores forma substā
tiali: ille posteriores: sunt tñ dimensio terminata & in
terminata nō re sed rōne dūtaxat seiuncta. Termini
enim motus sunt incōpossibiles non tamen re disti/
cti: patet de albedine intensa & remissa: & dicit̄ dimē
sio terminata fieri ex intermīata: quia materia subie
cta quātitati varios suscipit terminos. Dimēsio etiā
terminata desinit habere talem terminum: remanet
tñ in materia vt indifferens ad termīos: assero quo/
qꝫ idem posse esse prius & posterius s̄m diuersas cō
siderationes: Idem etiā qui nūc est albūs pri⁹ erat ī
potentia ad albedinem.

Amplius aduertendū est: res naturales in/
cipiunt esse per primuꝫ ꝙ sic: de/
finunt per primuꝫ ꝙ non: vnde si ex aere generetur
ignis: minima q̄ntitas sub q̄ orit̄ ignis erit minima
sub qua non stabit aer: & maxima sub qua aer pote/
rit generari: si vero ex igne producatur aer ab agente
condensante: maiori q̄ntitate generabitur q̄ꝫ conser/
uabitur: itaqꝫ erit verum dicere: nunc aer est sub tan
ta extensione & imediate post non erit: si auteꝫ ex ter
ra & aqua: minori: itaqꝫ erit verum dicere: nunc aer ē
sub tanta extensione & imediate post hoc erit sub ma
iori: at si aer corrūpatur: illa q̄ntitas que erat maxia
sub qua generabatur est minima sub qua non potest
stare aer: & illa que erat minima sub qua generabat̄
est maxima sub qua remanere non potest: uerum lꝫ
de his dixerim anno superiori: primo physicoꝝ. 38.
nūc tñ ad cōe oium ornamentū iteꝝ quedā mihi oc/
currunt pertractanda.

Digressio de minimis.

Intendens tractare de maximo & minimo
in primis videndum est: num
quid detur maxima aut minima pars cōtinui. Mox
vtrum entia naturalia sint maximo minimoqꝫ deter/
minata. Postremo quo nam pacto potentie actiue &
passiue terminentur. Pro expeditione prime partis
induco vnam propositionem que totam rem comple
ctitur: que est ista: Neqꝫ maxima pars: neqꝫ minima
alicuius continui simpliciter assignanda est: data eiꝫ
quauis parte continui dabilis est maior & minor: &
hec est causa ꝙ non inuenitur vltima pars proportio
nalis ꝯtinui: & ꝙ corpus non est infinitum lꝫ ex īfini
tis partib⁹ coponalibꝫ nāqꝫ corp⁹ ꝙ est infinitū: qꝛ
in ipso est aliqua ps alicui⁹ certe q̄ntitatis: cui sunt īn
finite equales: nec sunt inter se cōicantes: nec cū illa
pte: & hec est cā ꝙ dicebā āno superiori in calce tertij
physicoꝝ: magnitudo diuidit̄ in infinitū in ptes eius/
dem proportionis non eiusdem q̄ntitatis: nō cōicā/
tes: quare infinite partes pportōales sunt in hoc cō/
tinuo: & datur prima pars proportionalis nō vltima
nō tñ assignat̄ simplr prima pars.

Contra hāc determiatiōnē ad exercitādū inge/
nia vīa īduco ptes istā rōeꝫ dubitis ē
vltima

vltima pars ꝓportionalis: ergo minima ps cōtinui: deducitur antecedēs: sit .B. mobile in principio .A. spatij ptransiēdi: ⁊ .C. mobile in medio: ⁊ imaginetur .A. spatiū diuisuz in ptes ꝓportiōales maioribus terminatis versus .B. hora sequēti moueat .B. motu vniformi quo illud spatiū pambulabitur. C. vero moueat motu precise in duplo tardiori: tunc sic. C. quālibet ptez ꝓportionalē aliā a prīa .A. spatij citius pertransibit q̄z .B. ergo in instanti in quo prīo. C. erit vltra q̄libet partē ꝓportionalez .B. fuit sup vltimaz: ergo in instanti terminatiuo hore verū erit dicere: iste partes ꝓportionales citius fuerunt pertransite .A. C. q̄z .A. B. qꝛ ista pars citius fuit aliqd̄ pertransitum .A. C. q̄z .A. B. ⁊ ista pars ⁊ sic de qualibet: ergo iste partes citius fuerunt pertrāsite .A. C. q̄z .A. B. Solutio cōis ē: omnes partes prius fuerūt trāsite .A. C. q̄z .A. B. nō tamē in aliquo instāti fuerunt oēs partes pertrāsite prius .A. C. q̄z .A. B. sed colligi debet: ergo in aliquo instāti vel aliqbus instātib' citius fuerūt ptransite .A. C. q̄z .A. B. verum hec responsio nō satisfacit: qꝛ capta tota hora qua omnes partes pambulate fuerunt .A. C. eadez hora precise fuerunt ptransite .A. B. similiter sumptis omnibus momentis collectiue in quibus fuerūt trāsite .A. C. in eisdem fuerūt pertransite .A. B. ergo non citius fuerūt pertrāsite .A. C. q̄z fuerūt trāsite .A. B. quare dico ꝙ hec cōsequētia nō colligit: ista pars citius fuit aliquod pertrāsitum .A. C. q̄z .A. B. ⁊ iste pars: ⁊ sic de qualibet: ergo iste partes citius fuerunt perāsite .A. C. q̄z .A. B. iste nāqz modus arguendi non tenet: si in propositionib' ponantur dictiones negationem importantes.

Rursus faciat deus in prima parte proportionali .A. hore .B. lapidem tangentem .C. punctuz fixum: in secunda remoueat .B. A. C. per spatiū pedale. ⁊ inter .C. ⁊ .B. producat .D. in tertia separet .B. D. A. C. per pedale: ⁊ inter .B. D. ⁊ .C. faciat .E. in quarta pte tollat .B. D. E. A. C. p pedale: ⁊ ita cōtinuet vsqz in finez: in fine hore aliquis lapis tanget .C. ergo illi respondebit vltīa pars. Solutio est: licet in qualibet parte possit deus causare lapidem nō tamen possibile est deum in qualibet parte proportionali creare vnuz lapidē totalē.

Secunda huius digressionis parte considerandum est: nunquid entia naturalia sint d̄terminata maximo ⁊ minimo: ⁊ propono hanc cōclusionē: latitudo quātitatis quā vna forma pmittit terminat vtroqz extremo affirmatiue: itaqꝫ quelibet forma naturalis limitat sibi tantā quantitatem itaqꝫ sub minori stare nō potest: sed sub illa pōt ⁊ sub qualibet maiori citra maximā quātitatem: que quidez maxima quātitas est quātitas sub qua forma existere pōt ⁊ sub nulla maiori sed sub q̄libet minori supra minimā quātitatē: vnde quelibet forma substātialis habet virtutes suas naturales determinatas: ergo quelibet forma substatialis limitat sibi quātitatem determinatā: virtus .n. insequitur formā in ordine ad materiaz ⁊ quātitatē: quoniaz in maiori quāto est maior virtus .8. physicoruz .81. ⁊ hec est cā q̄r res naturales incipiūt esse per primuz ꝙ sic: ⁊ desinūt p primum ꝙ nō: ⁊ cum vnaqueqꝫ forma incipiat esse per primu ꝙ sic: dabitur ⁊ minima qualitas ⁊ ita substātie homogenee ⁊ etherogenee ⁊ quantitas ⁊ qualitas sunt d̄terminata maximo ⁊ minimo affirmatiue ex causa intrinseca.

Contra hanc determinationem induco aliq̄s rationes. In primis: si in vacuo sit minima aqua: diuidatur: nō conuertētur partes minimi in continens cum nullum sit continens: nō stabit materia sine forma substantiali: nō annihilabit totuz: ergo cuz destruetur aqua: permanebit forma aque substantialis i quacūqꝫ modicissima materia. Solutio ē: dicunt aliqui ꝙ si minimuz aque in vacuo secet: ꝙ stabit materia sine forma substantiali: qui Auerroi non satisfaciūt opinanti materie repugnare esse absqꝫ forma substantiali. Alij putant ibi diuisionē fieri nō posse. Quidam eam volunt induci formam que in partibus materie quantitatiuis reseruari poterat: quēadmodum ad formā animalis seqtur in materia forma cadaueris.

Rursus si sic daretur vltimum esse rei permanentis: applicato .n. agēte minime carni: est verum dicere: nunc caro est: ⁊ imediate post hoc non erit: ⁊ si non admittatur casus: nō poterit minimum aeris condensari: quia si condensaretur: daretur minus minimo. Solutio ē: fateor dari vltimum rei permanentis naturaliter disposite: quia daf vltimuz dispositionis naturalis: ⁊ vltimum ꝙ nō dispositionis preternaturalis: dato enim quocunqꝫ preternaturaliter disposito: de illo est verum dicere ꝙ prius erat preternaturaliter dispositum: ergo dabitur minimuz naturaliter ⁊ non preternaturaliter dispositum: verum alias rationes introduxi anno superiori primo physicorum .38.

Tertia digressionis parte declarandum ē quonaz pacto potentie actiue ⁊ passiue terminentur. Tenēdo pro nunc has propositiones cōmunes: a ꝓportiōe equalitatis nō fit actio: neqꝫ minoris inequalitatis. Sz a qualibet ꝓportiōe maioris inequalitatis bene nata est causari actio: ꝓpono has ꝓpositiones: prima est: cuiuslibet hominis potentia portatiua tam ꝓpinqua q̄z remota terminatur p minimum qd̄ non: vnde maximum ꝙ sic ⁊ minimū ꝙ sic respiciunt potentiam actiuam. Secūda propositio ē: potentia passiua absolute sumpta terminatur p maximum qd̄ non: vnde minimum ꝙ sic: ⁊ maximum ꝙ sic potentiam respiciunt passiuam. Tertia propositio ē: licet detur maximum visibile qd̄ non possit per se videri: datur tamen minimum visibile qd̄ potest per se videri a determinato visu: certa intensione: certo spatio: ⁊ signata distantia: vnde assignatur maxima distātia per quā quidem ignis potest agere in passum: ⁊ ē minima vltra quā non potest fieri actio: ⁊ datur maxima distantia per quā visibile agit in visum ⁊ eā minima vltra quā visibile nō potest agere in visum propter distantie magnitudinē: quia inter omnes distantias vltra quas non potest propter distantiarum magnitudinem: hoc est minima: at ꝓpter distantiarum paruitatem datur maxima vltra quā visibile nō pōt agere in visum. Quarta propositio est. Datur maxīa velocitas qua hoc mobile potest moueri per mediū tāte vel tante resistentie: ⁊ maximum spatiuz per quod hoc mobile potest moueri in hoc tempore ⁊ cum tanta resistentia. Contra hanc determinationem induco istam rationem: maximum visibile ꝙ non pōt per se videri est colloratū ⁊ causat aliquā speciez que potest cadere per modum piramidis in oculo cuius basis erit in colorato ⁊ conus in oculo: ergo species illa causabit aliquā visionem saltem remissam: intēsuz nāqꝫ ⁊ remissum eiusdez sunt speciei: ergo si intensuz

esusabit intensum: ⁊ remissuz remissuz. Solutio est: pōt qdem coloratum videri ab oculo: si debita dispō oculi: ⁊ distantia certa concurrant: sed de minimis p nunc dixisse sit satis.

¶ Et quia illa forma. s. forma dimensionis nō terminate existit in prima materia primitus: ⁊ succedit sibi in ea cum impossibile est hoc subiectum recipere duas earum in eodem subiecto existenti terminate quātitatis: ideo impossibile est a subiecto denudari formaz ⁊ subiectuz denudari a forma nisi p forme destructionez: neqz etiam est possibile ipsam fieri in subiecto nisi per agens extrahens illam de potentia in actū: vnde necesse est has formas esse cōtrarias adeo ꝙ altera corrumperet suam cōtrariam ⁊ subiectū reciperet formas similez: vnde forme elemētorum sunt contrarie: ⁊ ideo passiua dicuntur quodāmodo esse cōtraria ⁊ quodāmodo eē similia. Unde si aliqua corpa simplicia sunt quorum forma caret cōtrario contingit ꝙ ille forme sint nec generabiles nec corruptibiles nec habētes subiectum cōmune. Declaratum est igitur ꝙ causa corruptionis entiū ⁊ factionis eorum est cōtrarietas existēs in suis formis: ⁊ cōe subiectuz quod nullaz hz ꝓpriam formaz: sed est potentia recipiēs numerum sm formas diuersas in specie ⁊ numerum sm formas diuersas numero ⁊ que sm magis ⁊ minus. Et causa huius totius est ꝙ hō subiectuz recipit primitus dimensiones recipientes dimēsionem terminatam ⁊ qz est multum in potentia: quoniā si nō haberet dimensionē non reciperet insimul formas diuersas numero: neqz formas diuersas specie nisi in temporibus diuersis: sed i eodez tempore nō inueniret nisi vna forma: ⁊ cum hō ꝙ eius materia est vna numero: ⁊ si nō esset multa potentia non denudaretur ab illa vna forma quam reciperet ⁊ esset forma in substantia illius subiecti: ⁊ istud subiectuz esset impossibile vt denudaret a sua forma omnino: aut corrumperetur illa forma ⁊ alia forma generaret. Et quia istud subiectuz nō recipit multas formas insimul vel successiue nisi ex hoc ꝙ recipit tres dimēsiones primitus: manifestum autem est ꝙ si subiectū aliquod sit quod nō recipit nisi vnam formam semper ꝙ eius subiectum sit vnum numero simpliciter. ⁊ ꝙ nulla multitudo est i eo oino neqz in potentia neqz in actu m ⁊ ꝙ nō diuiditur sm formam neqz forma per eius diuisionem: ⁊ ꝙ causa in hoc est qz non recipit quātitatem primo ante receptionē formaꝶ: quia si reciperet eēt diuisibile sm formam: ⁊ forma diuisibilis sm eius dimensiones. s. sz subiecti diuisionem ⁊ finiti eēnt actus scdm finitatem illius quātitatis ⁊ eēt possibile i ea forma recipere magis ⁊ minus partem ⁊ totum. Si igitur aliqua forma est que non recipit magis ⁊ minus neqz diuidit p diuisionē subiecti sui: neqz subiectuz diuidit p diuisionem forme. s. per eius diuersitatem: manifestum est ꝙ in subiecto istius forme nō existunt dimensiones primitus sed postqz forma existit: ⁊ itelligo post sm esse nō post sm tempus sicut est dispositio in omnibus accidentibus in prima materia. s. ꝙ non inueniuntur in ea nisi sm ꝙ habet formam existentem in actu.

¶ Sensus est: non potest forma substantialis recipi in subiecto nisi precedens corrumpatur: neqz potest illa perire nisi noua inducatur primo de generatione. 17.

Aduertendum primo: ꝙ dimensio interminata habet esse in potentia in prima materia: ⁊ nō habet esse in actu. Sz est via ad esse: neqz est actus prime materie: nec constituit ens per accidens: quia nō est actus: neqz ens in actu: hinc panditur error existimantiū dimēsionē interminatā habere esse actu imperfecto in pria materia: cum eniz sit materia pura potentia nullō actualitatis gradū includens: non poterit subici alicui dā do illi esse in actu quātūcūqz imꝑfectum.

Sciendum. Secūdo: materia anteqz hēat formam est in potentia ad eaz capescendam: ⁊ tūc Deus vel agens naturale est in actu: quia materiam ad actum pōt reducere. 12. methaphysice. 13. at materia habens formam ē in actu: ⁊ tunc Deus dicitur habere illaz in potentia actiua: quia non habet eam formaliter: nec habere potest: sz potest vel potuit ipsaz reducere de potentia ad actū 12. methaphysice. 34. appropriate nāqz loquēdo vocatur agens extrahens formā de potentia materie ⁊ producens compositum. 12. methaphysice. 18. vnde compositum ⁊ forma vna mutatione ⁊ inchoatiōe incipiunt esse: inceptio tamen forme exigit subiectum: inceptio compositi partem essentialem: cum sit materia pars ꝯpositi essentialis ⁊ subiectū forme.

Notandum. Tertio: forme elementorum sunt contrarie: ideo mā stans sub forma vnius elementi capax est aliarum formaꝶ elementarium: ⁊ hec ē causa ꝙ elementa dicūtur cōtraria ⁊ similia: sunt similia: qz ꝯueniūt in principio materiali: sunt contraria: ob diuersitatē formarū specificam: hinc est ꝙ primo de generatione. 52. scriptū est tam similitudinē qz dissimilitudinē esse rationem agendi ⁊ patiendi: forme itaqz quibus nihil contrariatur positiue ⁊ ꝑuatiue sunt ante retroqz sempiterne: ⁊ in de longitudine ⁊ breuitate vite: impossibile est omne

est omne esse calidum aut album:erunt enim passiones separate.

Rursus observandú:q mãm & cõtrarietatem formarũ cãz esse corruptiõis.7.methaphysice.22.53.primo celi.20.& cuz celũ careat & mã eius potentia & ꝯrietate formarũ ꝑpetuo durabit tempore:vnde abstractio formis a mã in potẽtia ipsa eẽt vna numero priuatiue.12.methaphysice.14.sed abstractio formis a mã in actu est ipsa vna numero simpliciter:quare in celo primitus est intelligẽtia: mox mã celi:demũ quãtitas terminata:at in mã sublunari ponunt dimẽsiones interminate: cum ſm aliam & aliam partem aliaz & aliam recipiat formaz substantialem:& si non ponerent:oia essent eterna:q2 materia tunc nõ haberet partes ergo forma reciperetur ĩ tota substantia materie:sed forma occupans totã materiaz non potest destrui p corruptionẽ:q2 non habz ꝯtrariũ in materia ergo mã nunq̃ ab ea denudabit: in eternis.n.non est nisi vnum indiuiduum: quoniã forma perficit totaz mãm primo celi.92.vt ergo forme in mã diuisibiliter reciperentur:opus fuit vt dimensiones interminate formã substãtialez ꝑcederẽt: vnde potuit materia cũ sit pura potentia reddi diuisibilis per aduentũ quãtitatis: minime forma que ẽ actus cui ꝑfici repugnat: & ita fundamẽtũ Auerrois ꝑponderat opinioni sancti Thome tenentis materiã & formam reddi quãtas p aduentum quãtitatis. Cõtra:si ista determinatio ẽẽt vera:celum eẽt indiuisibile:q2 intelligentia antecedit dimensiones in celo. Solutio est.intelligẽtia ꝑcedit & materiã celi & quãtitatem:ideo remanet mã celi diuisibilis p quãtitatem sequentẽ:forma aũt substãtialis tollit diuisionez: quã mediat inter mãm & quãtitatem. Iterum intellectus humanus foret mortalis:cuz sequatur dimensiones & materiã. Solutio est:forma q̃ incipit esse & informare est posterior per se materia & dimensionibus: forma aũt q̃ neqz esse:neqz informare incipit est simpliciter prior & mã & dimensionibus: at intellectus humanus qui incipit informare hoc vel illud ꝑfectibile & nõ esse:ẽst simpliciter prior mã & dimẽsionibus:sz est posterior p accidens eisdem.

¶ Unde putauit Aui.q dispõ triũ dimẽsionum existentium in materia simpliciter.s.nõ terminatarũ est dispositio dimensionum terminatarum in ea:quapropter.B.necesse est primam formam existere in prima materia anteq̃ dimẽsiones existant in ea:ex quo accidunt ei multa impossibilia quorum vnum ẽ formam non diuidi per diuisionem materie quapropter non recipiet diuisionez & ipsam esse eternam non diuisibilem per diuisionez sui subiecti & ipsam non habere contrarium sibi succedens in eodez subiecto:q si ita eẽt: tũc materia nullam recipẽt formã pter istaz sibi ꝑprias. Cuz igitur fuerint declarata ab Ari.ista ꝑpria rebus generabilibus & corruptibilibus ex parte subiecti & ex parte forme ex quibus accidit istis entibus sensibilibus generatio & corruptio.s.indiuiduis existentibus p se. Et fuit declaratum de corporibus celestib⁹ ipsa eẽ neqz generabilia neqz corruptibilia negauit ea habere subiectũ recipiens numerum & diuisionẽ p existentiam simplicium dimẽsionũ in eo primo ante existentiam forme:& ipsam eẽ in potentia multum & vnum numero:& negauit formas corporum celestium diuidi per diuisionem subiecti sui & eẽ finitarum actionum p finitatez eorum corporum; quoniam potentia totius in formis diuisibilibus p diuisionẽ sui subiecti est maior potẽtia partis. Nam si forme eorum existerẽt in materia dimẽsionibus mediantibus:tunc potẽtie eorũ eẽnt finite propter hoc q diuiduntur p diuisionẽ sui subiecti: quando ergo inuenit eorum actiones eẽ infinitas concludit formas eorũ non eẽ in subiecto mediantibus dimẽsionibus: sed eas nõ eẽ potentia in corporibus & demonstrauit ex diuersitate potẽtie totius & partis in formis diuisibilibus p diuisionem sui subiecti. Impossibile ẽ enim potẽtiam ĩfinitam esse ĩ corpore finito que agat actionem ĩfinitam: aut potẽtiam finitam in corpore infinito:& cum fingebatur in istis ꝑpositionibus & inuenit potentias celestes agere actionẽ infinitam conclusit mediãnbus dimensiõib⁹ has virtutes nõ eẽ in corpore omnino neqz habere materiam recipientẽ eas mediantibus dimensionibus neqz materiã multã in potentia:neqz recipere magnum & paruum:neqz habere contrarium: & totum hoc sequit ex hoc q forme eorum agunt actionẽ infinita & omne hoc est probatum in naturali phylosophia:& cum fuit ꝑscrutatus etiaz de natura istorum corporũ: in primo ce.& mũ. declarauit ipsa esse simplicia ex hoc q motus eoruz sunt simplices:& q natura eorũ est neqz grauis neqz leuis.i. natura non innata disponi per grauitatez & leuitatem & cum fuit declaratum ei q corpora grauia & leuia sunt cõtraria q2 motus eoruz sunt cõtrarij. Amplius & q motus corporuz celestium nõ habent cõtraria:cõclusit hec corpora esse ingenerabilia & incorruptibilia & ipsa nõ habere subiectum recipiens dimẽsiones prima receptiõe ita q forme sue diuidantur p diuisionem sui subiecti:& hoc intendit cum.B.in primo ce. & mundi q forme horuz corporuz carent cõtrario & subiecto:quemadmoduz conclusit

hoc idem ex hoc q̄ mot⁹ corrupta principijs que sunt in eis sunt infiniti. Et q: manifestū est sensui q̄ corpora celestia recipiunt dimensiones terminatas s̄z suas formas: neq̄z possunt recipere formas mediantibus dimensionibus interminatis: sicut est dispositio de formis generabilibus ⁊ corruptibilibus necesse est ea recipere dimensiones tali modo: ex quo nō contingit formas esse generabiles ⁊ corruptibiles qd̄ est: q: materia eorum recipit dimensiones prima receptōe mediātibus illis formis suis: ⁊ non recipit formas mediātibus dimensionibus existentibus in eis in potentia. s. non terminatis: sicut est dispositio in dimensionibus que sunt in prīa mā cū forma isti⁹ mãe: s̄z dimēsiones q̄ sunt in mā celesti sunt propriū propriorū eius.

¶ Sententia huius partis stat in hoc. Quia dimēsio que sequitur formaz ē terminata: ⁊ cum Auicēna voluerit oēm dimensionē concomitari formā corporeitatis de predicamēto substātie: materie coeternam: apud ipsum ois dimensio erat terminata: ideo Auerrois probat nō dari formā corporeitatis: ⁊ cōcludit mām ⁊ cōtrarietatē in formis repertā causaz generationis ⁊ interitus: que q̄dem cause cum a celo remoueantur: pmanet celum eternū ꝯseruanturq̄z ei⁹ forme simpliciter indiuisibiles.

Circa hanc partem est primitus aduertendu3: Auicēna ⁊ Albertus magnus fatent̄ vnā formā substantialē genericā coeternā materie p quā quidē sortes habet q̄ sit corpus: quare opinati sunt corpus de genere quantitatis fundari in corpore de predicamento substantie: quod erat ꝯpositū ex materia ⁊ forma corporis: imo multi recētiores credūt Auerroim ⁊ Auicēnaz nō differre nisi quātuz ad modū ponendi predictam formā: eo q̄ Auicēna fecerit illam formā mediū receptiuū. Auerrois dispositiuū qua de causa ad Auicēnā non ad Auerroim inconuenientia sequebantur. ¶ Contra inquit Auerrois: talis forma esset indiuisibilis ⁊ eterna: non reciperetq̄z materia aliaz formā preter istam sibi propriam. Itē si talis forma substātialis erit educta: erit noua: ⁊ nō erit intellectus: ⁊ cum valeat hec sequella: sortes est homo ergo corpus: ⁊ quicq̄d sit causa antecedentis sit ⁊ causa cōsequentis: eadem forma sortes erit homo ⁊ corpus: ergo distinctio d̄ forma generica ⁊ specifica chimerica est ⁊ vana non satisfaciens peripateticis: sed hanc difficultatem pertractaui anno superiori primo phycorum. 63.

Rursus considerandum est: potentiā toti⁹ maior est potentia partis in formis diuisibilibus. c. 8. phycorū. 80. dicit Auerrois: potentiā infinitam in corpore infinito crescere per augmentū corporis in infinitū: ⁊ si quis iferat: ergo maior q̄ntitas faciet ad augmentuz ⁊ resistentiā: contra. 4. phycorum. 84. Solutio ē in augmento per solam rarefactionem virtutē non maiorari manifestissimuz est: neq̄z potentiā: quia continue eadem permanet materia ⁊ eadem forma: in augmento nō per rarefactionē solum: quia additur materia: quantitas: forma: ⁊ per cōsequens virtus ⁊ potentia: vera est ꝓpositio Auerrois hic ⁊. 8. phycorū. 80. Uel hec ꝓpositio: maior ē potētia toti⁹ q̄z partis vera ē de potētia nō priuatiua: potentia. n. celi ad nō corrumpi priuatiua est propter defectum causarū corruptionis: materie videlicet ⁊ ꝯtrarietatis reperte in formis.

Amplius notandum est: forma mouēs celū est nō materialis: non corruptibilis: nō diuisibilis s̄m magnum ⁊ paruum: ⁊ hoc quia mouet eterno tempore: nam est quidem potentia nō virtus in corpore: quia ñ educta: n. n. forma celi causaretur a subiecto: intelligentijs daret̄ aliquid origine prius ⁊ causalitate: moueretur. n. celum in instanti facta forma celi infiniti vigoris: omnis. n. virt⁹ educta mouens infinito tempore est īfiniti vigoris: ⁊ cū hec declarari non possint nisi via motus dicit hec eē declarata in naturali phylosophia: contra Auicēnam qui credidit officiū esse methaphysici d̄mōstrare substantias abstractas esse. S̄z de his dixi āno superiori primo phycorū3. 83. vult ergo Auerrois q̄ repugnet virtuti materiali extense mouere eterno tēpore. Cōtra: posito per possibile spatio infinito inter cōcauū ⁊ centrum ⁊ lapide in concauo derelicto sue nature: constat q̄ spatium infinitū non pōt pertransiri tēpore finito: a virtute finiti vigoris. Solutio ē: vel illud graue penitus corrūperetur ⁊ nō posset conseruari p totum illum descensu3. Uel dato q̄ conseruaret̄: grauitas illa efficeretur infiniti vigoris: si. n. virtus eēt extensa ⁊ moueret eterno tempore esset infiniti vigoris infra. 3. capitulo.

Iterum aduertendum est: motus localis pōt dici simplex: ꝯposit⁹: vniformis: difformis: regularis ⁊ irregularis: si pricipio actiuo intrinseco: nullū principiū intrinsecuz resistat trahens ad oppositum ē motus simplex: ⁊ cū orbis moueatur eo motu quo est aptus natus moueri ille motus est simplex: insuper motus celi non ē vniformis quo ad partes subiecti: quia partes versus circūferentiā velocius mouentur q̄z partes polis ꝓpinque: ē tamen vniformis quo ad tempus: quia in partibus temporis equalibus spatiū pertransitur equale: ⁊ hec est cā q̄. 2. celi. 35. incepit Aristoteles a celo remouere difformitatē motus quo ad tēp⁹: que nascitur ex diuersa agentis ꝓportione supra resistentiā: est ⁊ mot⁹ celi regularis: vnde nō potest esse irregularitas mot⁹ celi in partibus celi: cum stelle fixe semper eque distātes inueniantur: nec in toto celo: cū in ipso nō sit aliquid preter naturam: nec vniuersalē: nec particularem: s̄z in animalibus subcelestibus accidit senectus ⁊ corruptio preter naturaz particularē: ⁊ ponitur causa interitus omnium mixtorū vniuersalis que est desideriuz elementorum redeundi ad propria loca: dato. n. mixto vniformi ⁊ animali in quo ita bonum humidum restauraretur pro vita ⁊ pro operationibus sicut deperdebatur: adhuc contingeret senect⁹ ⁊ mors. Causa igitur diuersitatis proportionis agentis supra resistentiam est aut intensio virtutis: aut remissio: aut resistentie crementuz vel decrementū: aut aduentus impedimenti: aut illius remotio: horuz nulluz in celo reperiri potest: tum ex pte intelligētie: tum ex parte orbis subiecti intelligentie.

Preterea obseruanduz est: celū non est graue aut leue: quia materia celi nō est potentia forma substantialis: forma item celi oppositum non habet: neq̄z celuz sibi determinat motū

rectum

rectum: qui est motus grauium ⁊ leuium. Est ⁊ motus celi perpetuus ⁊ ꝯrietate carens: cum nõ tardari aut velocitari possit: verum cum omnis motus sit a ꝯrio in cõtrarium in motu celi est aliquo modo ꝯtrarietas: pro vt scilicet celum mouetur ab vno extremo dyametri circuli ad aliud extremũ eiusdem dyametri: primo celi. 87. habet etiã motus celi contrariũ si imaginemur duos motus super eosdem polos circa idem centrum ad diuersas partes: ⁊ motus a dextro in sinistrum ⁊ ecõtra continui ex reuolutione axis non sunt iudicio meo sup eisdem polis: primo celi. 33.

¶ Et cum fuerit declaratum ei de corporibus celestibus eorum formas existere in suis subiectis tali existentia ꝙ. s. non diuiduntur per diuisionem sui subiecti: ⁊ ꝙ causa in hoc est ꝙ non existũt in subiectis hm ꝙ sunt diuisibiles fuit declaratum ei ꝙ iste forme nõ cõstituũtur per subiectũ: imo sunt abstracte in esse qm existũt in toto subiecto ⁊ non diuidũtur per eius diuisionẽ contingit ꝙ non constituuntur per subiectum. Non enim existũt in eo neqꝫ in toto neqꝫ in parte: ⁊ vniuersaliter neqꝫ in diuisibili neqꝫ in indiuisibili: ⁊ cũ ita sit necesse est ꝙ forma que mouet illa ad quã mouet. In formis. n. constitutis per sua subiecta differunt. s. quia forma que mouentur nõ est illa ad quã mouent: ⁊ ideo oĩs forma huius. s. que mouet ad seipsam pficiẽdã per aliam formã necesse est vt suum mouere sit finitum cum nõ mouet nisi quãdo mouetur: ⁊ hoc etiam est vnum eorum que mouerunt Aristo. ad opinandũ ꝙ forme corporum celestium nõ sunt constitute per sua subiecta quoniam tunc motus eorum essent finiti: ⁊ nõ est dicendum ꝙ forme quibus mouẽtur corpora celestia sint alie ab eis ad quas mouentur ⁊ ꝙ iste que dicuntur esse nõ i materia omnino ⁊ que carent situ sunt forme ad quas mouent: cum tñ ille in quibus mouentur sint forme in materijs ⁊ sunt diuisibiles per diuisionẽ eorum: quoniã si ita esset tunc ille forme existerent in suis subiectis: ⁊ mouerentur per motum subiectorum ⁊ sic diuiderentur ad diuisionẽ subiectorum: motum. n. si moueret essentialiter erit diuisibile essentialiter: ⁊ si per accidens p accidens ergo nihil est in corporibus celestibus quo forma q̃ est motus differat ab ea ad quã est mot⁹ imo sunt eedem forme ⁊ ideo differunt nisi in dispositione: ⁊ si ita esset: tunc suum mouere esset finitum: quod enim mouet quãdo mouetur impossibile est vt sit principium mot⁹ eterni vt dicit Aristote. ꝙ intellectus ⁊ intellectum idem sunt in corporibus celestib⁹ ⁊ hoc totum dictum est in alijs.

¶ Sententia stat in hoc: ex hoc quia intelligẽtie sunt priores per se ⁊ per accidens materia ⁊ quãtitate celi: infertur palam ipsas esse penitus indiuisibiles: nõ constitutas in esse per subiectum: eas esse abstractas: imobiles: easqꝫ habere rationem forme: finis ⁊ efficientis: at forme introducte fauore dimensionũ ⁊ diuisibiles existunt: ⁊ constitute in esse per subiectum ⁊ non abstracte ⁊ mobiles per accidens ppriie: i qb⁹ rõ finis ⁊ forme diuersant re ipsa.

Est primitus aduertendum: intelligentie dicũtur abstracte in esse: quia non educũtur de potẽtia materie: ⁊ nõ quia non dent esse: sunt forme celorum: forma autẽ dat esse: sunt realiter ⁊ insepabiliter vnite ipsis: viuunt corpora celestia: ⁊ viuere ẽ viuentibus esse. 2. de anima. 37. viuum aũt non habet esse vt viuũ nisi quo viuit: ⁊ dicuntur non existere in materia: qm̃ nõ causantur a subiecto.

Rursus Sciendũ: nullus intellectus ẽ mobilis per se neqꝫ per accidẽs: qꝛ omne mobile est diuisibile aut per se aut per accidens: ⁊ ẽ hec propositio vera de his que in fine motus equantur loco: vt sunt totum mobile: eius materia: ⁊ ei⁹ forma: si causata sit a materia: ⁊ accidentia extensa tota subiecti profunditate: ⁊ ita excludũtur pũcta ⁊ intellectus: ⁊ solitus sum dicere vnum attentione dignissimum: sunt corpora naturalia per se mobilia localiter: forme causate mobiles per accidens in rei veritate: intelligentie dependentes mobiles per accidens rudiuscule: quatenus videlicet orbes planetarum a prima mediate reuoluuntur: prima intelligentia penitus existit imobilis.

Iterum obseruandum: forme materiales habent aliud esse in anima: aliud extra 12. methaphysice. 55. sanitas si non esset in subiecto moueret effectiue ⁊ finaliter: hoc tñ ñ facit: in esse. n. intentionali est agens in esse reali est finis: i quo ẽ desideratur propter conuenientes operatiões quas in esse reali efficit quas quidem in esse intẽtionali facere non potest: forme abstracte habentes idem esse in anima ⁊ extra animam sunt principiũ in esse intentionali talium operationũ quarum sunt in esse reali origo: ⁊ ita ad causandum primũ motum concurrit tantum Deus effectiue ⁊ finaliter: ad motum secũdi mobilis concurrit prima ⁊ secunda: qꝛ prima est in secunda in esse intentiõali. Unde triplex ẽ finis: quẽ agẽs scilicet intendit producere: quẽ intendit conseruare: cui se intendit assimilare: hac distinctione soluit hoc argumẽtũ: finis motus eterni aut ẽ forma quã appetit motor que presupponitur motui: ⁊ ita debet tãdẽ cessare motus: aut est alius finis qui per motum acquirendus sit: qui si inducetur: finietur motus: si ũ: motus erit ociosus: intelligentia est finis primari⁹ hec inferiora secundari⁹. Dubitat. 12. methaphysice. 37. 44. sola prima intelligentia ẽ electa propter se: intelligentie medie propter ipsam: ergo intelligentie medie ñ agunt primaria intentione propter se: ⁊ si oẽs intelligentie agant primaria intentione propter se: nulla inuenietur differentia inter primã ⁊ medias: ⁊ hec ratio tante est apud multos efficatie: vt credant intelligentias posse effectiue mouere suos orbes: dato ꝙ nõ intelligant nec diligant primã: imo qd plus est: possent mouere intelligentie medie sua mobilia: dato ꝙ primã odio prosequerẽtur: ⁊ habent hoc sun

dam͂etum: anime mixtorum mouent sua mobilia absqȝ hoc q̄ intelligant ⁊ ament primam intelligentiā: sed omnes anime uniformiter sed habēt ad sua mobilia quantum ad mouere aliquo certo motu: ergo. Solutio est: actio dei primo est ꝓpter se: secūdo est ꝓpter alia: actio aliarum intelligentiarum in ordine ad inferiora est propter se primo: secundo propter aliud: que tamen actio subordinatur actioni diuine. Distinctio quoqȝ de triplici fine soluit argumentum. Et intelligentie plus amant primaȝ q̄ seipsas: ⁊ in prima nō in seipsis beatificantur: ⁊ tanta fuit intelligentiarum catenatio ⁊ cōnexio ⁊ naturalis cōplantatio vt ipse nō mouerent nisi amarent ⁊ intelligerent primā per essentiam prime.

¶ Et non fuit dictum celum habere animā nisi ꝓpter appetitum existentē in eo ⁊ motū locale in: appetitus autem qui est in hoc corpore non est nisi q2 est corpus celeste viuuȝ per se: appetens per se: non propter potentiā existentē in eo diuisibilem per eius diuisioneȝ: esset enim generabile ⁊ corruptibile ⁊ dicitur esse motum per principium separatuȝ quod est in eo non per principium quod est pars in eo ⁊ hoc modo dicitur viuum ⁊ intelligēs ⁊ si est intelligens per partem in eo non eēt intelligens per se: ⁊ esset simile homini in hoc q̄ homo est viuens ⁊ appetens ⁊ mouēs in loco: ⁊ vniuersaliter quia declaratū est actionem istius corporis esse eternam declarabitur formam eius non existere per suum subiectum ⁊ suum subiectum eē simplex nō cōpositum ex materia ⁊ forma: quoniam si ita esset eēt generabile ⁊ corruptibile: ⁊ qd dicunt incipientes philosophari q̄ anime istorum corporum celestium sunt forme in materijs. scilicet que in materia acquirunt eternitatem ex formis immaterialibus nihil est: conuenit enim q̄ illud quod non habet naturam essendi eternum acquirat eternitateȝ ab alio: ⁊ totum hoc est impossibile. Natura enim generabilis ⁊ corruptibilis non recipit eternitatem ab alio: ⁊ hoc est manifestum ei qui considerat fundamenta Aristotelis. Declaratum est enim ex hoc sermone que est substantia celi: ⁊ hoc quod fuit hoc dictuȝ: quēadmodum enim inuenitur probatū ab Aristote. in suis libris: ⁊ quemadmoduȝ sequitur ex suis dictis: sed apparet ex verbis Aristo. q̄ iam declarauit omnia ista in libris qui non peruenerunt ad nos: vocetur ergo iste tractatus sermo de substantia orbis. Dignius enim est hoc nomine. Intituletur igitur hoc titulo.

¶ Sn̄ia huius partis cōsistit in hoc: q̄ celū sit viuū: appetens ⁊ intelligens ⁊ aiatū: aia existente in ipso: non tñ talis aia ē ꝯstituta in esse per celū: cū. n. motus celi sit eternus: nō existet forma per suū subiectū ⁊ suuȝ subiectū erit simplex nō ꝯstitutū ex mã ⁊ forma: ⁊ vltra intelligentiā in celo nulla alia forma substātialis inuenitur: nō posset. n. celū esse eternū: si in ipso existeret aliqua forma causata a celo.

Obseruandū primo: celum ē viuuȝ per se: q2 forma dans illi esse est anima ⁊ vita eius: ⁊ habetur hec ꝓpositio. 2. celi 61. 2. physicoruȝ. 45. 12. methaphysice. 41. dicit: motor finite motionis ē aia existens in eo. 8. methaphysice vltimo: intelligentie attribuunt celo ſm q̄ aia attribuitur corpori: ⁊ cū Auerrois scribit hic: celuȝ est appetens per se: nō per potentiam existentē in eo diuisibilem per eius diuisioneȝ: declarat id qd̄ dixerat 8. methaphysice. 12. nō est celū aiatū per animaȝ aut viuum per vitam.

Sciendum secūdo: duplex ē pars: quātitatiua scilicet ⁊ essentialis: per ptē quātitatiuam celum non intelligit: hō aūt q2 ītelligit ⁊ fantasiatur simul de necessitate regrit partem quātitatiuam: vt Cor: tāq̄ fontē sensus. Cerebrū tanq̄ cellulaȝ: in qua manifestat virtus cordis: in determinata itaqȝ parte hois apparent dispositiones deseruientes intellectioni: nō sic in celo. Per partē essentialem celum intelligit. Pars quātitatiua ⁊ pars essentialis cāta a materia habent imꝑfectionē secū adiūctā: ⁊ hoc modo intelligentia nō est pars celi: ⁊ ē intelligētia pars celi formalis nō ꝯstituta in esse per subiectuȝ: primo physicoꝝ. 63.

Aduertendum postremo: Auicēnaȝ posuisse celuȝ hic fantasiā cognoscitiuam motus particularis: quo mouet celū: hinc celum erat corruptibile ex se: sed ab intelligentia perpetuabatur. Castigat Auicēna. 2. celi. 37. contra queȝ ponitur hec ꝓpositio: generabile nō recipit eternitatem ab alio: que etiaȝ habetur. 12. methaphysice. 41. primo celi vltimo. 2. celi. 71. Contra. 2. capitulo de substantia orbis: celū quātū est ex se est corruptibile tñ ab intelligentia perpetuat: ergo. Distictio de cā corruptibilitatis positiua ⁊ priuatiua soluit argumentum: pōt intelligentia ꝑpetuare corruptibile corruptibilitate priuatiua: nō positiua. Auicēna fecit celum corruptibile positiue: cum mã eius esset materia eiusdem rōnis cuȝ mã hoꝝ inferioꝝ. Cōmētator sensit mām celi ⁊ inferiorū esse alterius rationis. Declaratum est ergo presenti capitulo formam celi non esse diuisibilem ad diuisioneȝ celi: q̄uis celū ꝯstituatur in esse per ipsam intelligentiam.

¶ Caput Secundum Auerrois de substātia orbis.

Erscrutandum est de natura corporis celestis: ⁊ quid intelligunt cum dicunt ipsum esse simplex ⁊ nō ꝯpositum ⁊ ipsum esse neqȝ graue neqȝ leue. Dicamus igit q̄d illud corpus nō componit ex materia ⁊ forma sicut generabilia ⁊ corruptibilia componuntur

ponunt: nulla.n.potētia est in eo olno:oē.n. in quo ē potētia nō ē potētia nisi ad duo ɔtradictoria.s.potētia que ē i subā: ⁊ manifestū est etiam ꝙ forma qua mouet nō ē generis formaꝝ quattuor elementoꝝ: qm̄ si esset aliquid eēt graue aut leue ⁊ moueret per se ⁊ ēt ꝑ accidens vt declaratū ē in octauo physicorum: remanet igit vt in natura eius sit generis nature aīe. Sed qñ nos ispexerimus aīalia que sunt hic iueniemus i eis duo pricipia duorū motuum: quorū alteꝝ est principium motus recti.s.motus ad inferius aut superius: ⁊ ſm principium est motus localis ꝓgressiui ⁊ inuenimus motū istū eē contrarium motu: declinatōis essentialis q ē in eo ⁊ iō accidit ei fessitudo ⁊ cogit ad quietem. Unde necesse ē vt principiū motus celestis corpis sit generis aīe tm̄: ⁊ ꝙ mot⁹ quē hʒ circulariter sit motus ꝓprie aīe ſm ꝙ ē aīa: ⁊ cū ita sit seqt ꝙ illa nā sit q̄ facit ipm eē corpus: neqꝫ leue neqꝫ graue ⁊ moueri circulariter: ⁊ aīe que ē hic cōtingit nō mouere circulariter nisi q2 cōstituit ꝑ corp⁹ qḋ mouet motu recto: ⁊ sic cōponit declinatio hʼ: ſʒ q2 aīa que est in corpe celesti nō est inata moueri circulariter ab eo qḋ est inatū circulariter moueri: ⁊ nō est aīa in eo vt in corpore graui ⁊ leui: sed ipuʒ mouetur ex se ⁊ ab anima ergo animam habet tantum ⁊ non habʒ aliud principium: ⁊ quia mouetur circulariter scimus ꝙ proprium illius anime ſm ꝙ anima ē mouere circulariter: natura igitur istius corporis non est nisi natura anime mouētis in loco.

¶ Pñti capite ḋ celo tractat: eiusqꝫ accñtib⁹ in relatiōe ad hec iferiora: itroducit ğ prio hāc ꝓpōeʒ: celū ñ ɔstituit ex mā ⁊ forma: veluti corpa mortalia: ñ mouetur qꝫ a forma q̄ sit nō aīa: cū nō sit graue: neqꝫ leue: nā.n.⁊ eēntia corpis celestis nō est nisi nā aīe mouentis in loco.

Est primit⁹ ɔsiderandū: celū appellatur simplex: Diuinū ⁊ spūale: q2 ē abstractū a mā ſm diffinitionē ⁊ ſʒ eē: forma ēt celi sbalis ē spūalis: ⁊ cognoscit celū eē simplex: q2 recipit mouere i ifinitū: oē ēt cōstitutū ex mā i potētia ⁊ forma educta ē finite receptiōis: ñ ɔcedit ğ Auer. celū ɔstitui ex mā ⁊ forma q̄ten⁹ ꝑ ɔpositōeʒ ex mā ⁊ forma itelligit ɔpositio ex mā i potētia.2.celi.7r.cū q̄ stat celū ex itelligētia cōstitui ⁊ orbe: ex qb⁹ nullū corp⁹ subceleste cōponi cōspicit: ⁊ cū Cōmētator dicat hic: nulla potētia ē i eo oīo: ⁊ nihil veri⁹ sit potētia q̄ȝ illḋ qḋ ē pura potētia quēadmodum nihil verius est actus q̄ȝ actus purus absurdum erit fateri mām celi esse purā potentiam: ⁊ quinto capitulo de substātia orbis dictur⁹ ē Auer. mā celi habʒ esse medium iter mām que est omnino in potentia: ⁊ inter actum puruʒ: quare sicut oēs intellect⁹ preter primū possibiles vocari possunt: infimus tñ dūtaxat est pure possibilis: cuʒ oīum intellectionuʒ sit capax: ita vnaqueuis materia potētia existit: sola tñ materia que oīum subcelestiū formaꝝ receptiua est pura potētia nūcupari oʒ.12.methaphysice.41.dicit Auerrois: potētia.n.multipliciter dicit: est.n.potētia in substātia: ⁊ alteratione: ⁊ vbi: ⁊ iaʒ declaratū est ꝙ de istis virtutib⁹ nulla existit in corpore celesti nisi potētia in loco. Sensus ē: sola potētia in loco reperit in celo: nō potētia ad formas: nec potētia ad vitā in ꝑdicando: ergo lumē non educet de potētia materie celestis: ergo erit forma spūalis: ⁊ cū merito illi⁹ mā nō dicat trāsmutari: forma āt acquisita alicui subiecto sine variatōe facta in illo terminat alteratōeʒ spūalem: vel nullaʒ.7.physicoꝝ.20.

Secundo aduertēduʒ est: oīs forma substantialis qua aliqd ē graue aut leue est diuisibilis: ad diuisionē subiecti: ⁊ mobilis ꝑ accidens ⁊ fatigabilis: ⁊ oēs forme que dū mouent: mouentur fatigabiles existūt: ⁊ sunt oēs forme educte: nō fatigabit itaqꝫ intelligētia: cū nō cōstituat inesse ꝑ subiectū: ⁊ erit motus celi nālis: aīalis: ⁊ voluntarius ſm ꝙ intelligētia nūcupat natura: aīa ⁊ voluntas: ⁊ hoc ē ꝙ dicit Auerrois; manifestū est ꝙ forma qua mouet nō ē generis formaꝝ elemētoꝝ qm̄ si eēt aliqd.i.si eēt generis formaꝝ elemētoꝝ: vel mixtoꝝ eēt graue aut leue: ⁊ moueret ꝑ se a generāte.s.⁊ ēt per accidens: tū q2 ille forme mouerētur ꝑ accidēs totuʒ quia: elemēta mouentur a seipsis per accidens.

Tertio sciendum est: principium motus celestis est aīa tantū: at motus aīalis subcelestis principia inueniuntur duorum motuū oppositorum. Dicit ergo Auerrois: Sed quando nos inspexerimus animalia que sunt hic: in comparatiōe scilicet ad motum: inueniemus in eis duo principia duoꝝ motuū: quoꝝ alterum est principiū mot⁹ recti ſm.s.elementuʒ ꝑdominans: ⁊ ſm principiū est motus localis progressiui: ⁊ inuenimus motum istum progressiuū esse contrariū motui declinatōis essentialis qui est in eo.i. motus ꝓgressiuus cōtrarius est motui ad quē inclinat elementuʒ ꝑdominans: nascitur nāqꝫ contrarietas inter declinationem aīe ⁊ corporis: ⁊ ideo accidit aīali subcelesti fessitudo ⁊ cogit ad q̄eteʒ: principiū aūt mot⁹ celestis corporis ē aīa tantuʒ: ⁊ est motus circularis proprius anime ſm ꝙ anima: cum igitur celuʒ nō determinet sibi aliuʒ motum seiunctū a motu sibi ab intelligentia concesso: non erit graue ⁊ leue: ⁊ anime que est hic contingit non mouere circulariter: nisi quia constituitur ꝑ corpus quod mouetur motu recto. Cōtra: ergo intellectus humanus erit cōstitutus inesse per corpus: cū non moueat circulariter. Solutio est: vel motus hominis progressiuus ab anima est cogitatiua: vel dico ꝙ ad hoc vt aliqua forma constituatur inesse per corpus sufficit ꝙ incipiat informare hoc ⁊ illud perfectibile: siue incipiat esse: siue non. Tandem Auerrois intendit istam rationem: omnis motus mixtus est duorum principiorum inuicem oppugnantium: motus celi non est duorum principioꝝ inuicem aduersantiuʒ ergo motus celi non est mixtus: ⁊ cuʒ sit motus anime ⁊ non sit mixtus: ergo erit purus animalis: ⁊ hec est causa ꝙ Commentator dicit.2.celi 7r. quoniam causa laboris in animalibus est vt addat potentia moti super potentiaʒ motoris: quonīā

potentia moti necessario est opposita potentie motoris: hoc igitur intendit per laborē: et etiam si potētia moti in celo adderet sup potentiā motoris tunc motus eius esset violent⁹. Sensus est: potētia moti dicit addere supra potentiā motoris: qn motum inclinatur ad motuʒ oppositū illi quē dat mouens: et si potentia moti celestis addat supra potentiaʒ motoris: ille motus esset violentus: qꝛ ille motus esset tantum ſm naturā mouētis: et cōtra inclinationē mobilis: motus pgressiuus aialis est et ab aia et corpore: idest nō est ab aia tantum.

¶ Sed qꝛ nā corpis est alia a natura aie: qꝛ est cōpositū: et necesse est mouēs et motū esse diuersa necesse ē ꝯsiderare de nā illi⁹ corporis: et qꝛ declaratū ē h̃ corpus eē ingenerabile et īcorruptibile appet ꝙ ē necesse vt sit corpus simplex nō cōpositū ex mā et forma: qꝛ est indiuiduū demōstratū: et ens demōstratū in actu et habēs vnaʒ figuram in actu et oia ista sunt in corpe p nām: et sunt ī materia pp formā: necesse ē vt h̃ corp⁹ celeste sit materia aialiuʒ celestiū que mouent circulariter ex se: et vt sit pfectius modis ceteris materie: nō eniʒ ē in eo de potētijs nisi tm̄ potētia in loco et ex motu locali nobili⁹ oium. s. circularis queadmodū hʒ nobilissimaʒ et pfectissimaʒ figurā. s. spericā. Et qꝛ declaratū ē ꝙ formis celestib⁹ ipsas nō hre ꝯstōnem p corpa celestia: naʒ si haberēt: tūc mouerent ex se p accidēs et idigerēt ex se motu pprio et essentialiter: declaratū ē eniʒ. s. i octauo physicoꝝ ꝙ mota ex se q̄ sunt h̃ vna essentia in spē reducunt necessario ad mouēs ex se essentialr et motū: et ꝙ sit ꝯpositū ex vno mouēte et vno moto prio et ꝙ illud mouēs nō sit potētia in corpe oio: et ideo videt ꝙ forme corpoꝝ celestiuʒ et maxie forma corpis vltimi cōtinēns sit quodāmō aia. s. pp appetituʒ existentē in eis: et mouere ē quodāmō intellect⁹ et ē forma simplex p quā aial celeste ꝯponit ex vno mouēte et vno moto. Ecōtrario de aialib⁹ q̄ sunt h̃. appet eniʒ ꝙ mouēs ꝯponit ex duobus mouētib⁹. s. ex aia et re desiderata extrinsecus mouēte aiam: et ideo motū inuenit in eis cōpositū nō simplex: corp⁹ aūt celeste ē. q. mā istius forme abstracte et est mā existēs in actu: et ideo nō assimilat materie nisi in h̃ tm̄: qꝛ est mā fixa ad recipiēduʒ formā: et iō digni⁹ dicit subiectū q̄ʒ mā. Materia. n. q̄ ē h̃ dr̄ mā: qꝛ ē in potētia forma in ea fixa et dicitur subiectū: qꝛ est fixa forme et fit cōpositum ex materia et forma.

¶ Presenti parte inducit hec propōsitio: aial celeste ex vno tm̄ motore cōponit et vno moto: aial vero subceleste ex plurib⁹ mouentib⁹ et motis: et rō est: materia aialiū celestiū ē exñs i actu: forma celi simplr abstracta: iō ex illis aial simplr cōstituit: mā aialiū subcelestiū est i potētia ad suscipiēdas nouas formas: et aie subcelestes nullū pfectibile pficiūt sempiterno tēpe: iccirco aialia sublunaria ex plurib⁹ motorib⁹ et motis composita repiuntur.

Sciendum prio: Auerrois asserit hic corpus celeste subiectū itelligentie eē idiuiduū demōstratū: et ens demōstratū i actu et hñs vnā figurā in actu. Ex quo aliq inferūt ꝙ tale corp⁹ ē forma: et ꝙ ipsi intelligētia nō ē p se vnibilis: Dicēdū est tm̄ orbē nō de se sed ab itelligētia hec oia hēre: icirco nō colligit orbē eē formā: Et si quis ābiget Quo nā pacto fiat vnū p essentiā ex itelligētia et orbe: cū vtrūqʒ ens sit in actu: nō possitqʒ vnuʒ ꝯstitui ex plurib⁹ in actu. Rñdēdū ē: ꝙ mā celi lʒ sit in actu respectu forme quā nō hʒ: cū nō sit apta suscipe formas quas nō hʒ: respectu tm̄ intelligētie illi vnite et materia et subiectū cōmode appellari pōt: orbis ergo subiect⁹ itelligētie ē substātia simplex: nō cōposita ex mā et forma: nō est tm̄ mā pprie dicta: cū nō sit in potētia ad formā: sed mā in actu nūcupari dʒ: neqʒ appellari pōt forma: hoc fundamento: ois forma nālis pricipiū ē alicui⁹ motus nālis et suaꝝ dispositionū nāliū: corp⁹ aūt celeste ex se nō ē pricipiū alicuius motus nālis nō qdē recti: cū nō sit graue: nec leue: nec circularis: cū iste sit ppri⁹ aie: cū itaqʒ celū habeat motū circularē: et figurā pfectissimā: aliasqʒ cōditiones q̄ nulli cōueniūt nisi ex forma: erit orbis celestis materia aialiū celestiū.

Secundo aduertēdū ē: itelligētie celestes nō habēt cōstitutionē per corpa celestia: nā si hērent: tūc mouerent ex se p accidens: et indigerēt ex se moto pprio et essentialr. i. si intelligentie essent mobiles p accidēs: essent et mobiles p se. Cōtra: forma causata a subiecto mobilis ē p accidens: et nullatenus p se. Solutio ē: sequella hec Cōmentatoris ita deducat: oē mobile a se p accidēs p̄supponit aliqd motū ex se p se: veluti et motū violentum semp antecedit mot⁹ nālis. 3. celi. 18. itelligētia ē mobilis p accidens ergo ipsa p̄supponit mobile p se prius ea: sed ea nihil est prius: ergo ipsa ē mobilis p se: forme aūt causate p̄supponūt aliquod mobile p se primū: vt celū: vñ sunt corpa nālia per se mobilia localr: forme causate mobiles p accidēs in rei veritate: itelligētie depēdētes mobiles p accidens rudiuscule: quatenus videlʒ orbis planetaꝝ a prima mediate reuoluūtur: prima intelligentia penitus existit imobilis.

Tertio notādū ē: declaratū ē in. 8. phys. 45. ꝙ mota ex se que sunt hac vna eēntia i spē. i. que cōponunt ex mouēte et moto reducunt necessario ad mouēs ex se eēntialr et motū: ꝙ sit cōpositum ex vno mouēte et vno moto prio: et ꝙ illud mouens nō sit potētia in corpe oino. Sēsus est: aial qdnis partit i ptē p se mouētē: que ē aia: et ptē p se motā in actu: que est corp⁹ subiectū aie: veꝝ id qd subiitur aie celesti est p se primo motū: at corp⁹ aia iformatum subcelesti duntaxat motum per partem existit: calor enim nālis aut spiritus aut cor aut musculus est prima pars quantitatiua corporis anime subiecta mouens se et alias ptes corporis per animam

talem

talē partē informātē3: ⁊ ita musculus erit primū mo
uens corporeū ⁊ primū motū:residuū corporis erit
motum per accidens:at cōgregatū ex musculo ⁊ resi
duo corpis vocabit̄ motū p partem:primū ergo mo
uens corporeū est celū: sed primū mouēs simplr̄ est
intelligētia sepata ſm esse a corpe celesti.

Quarto attēdendū est: forme corpoꝝ celesti
um ⁊ maxime forma vltimi cōtinen
tis que est mouens ex se effectiue ⁊ finalr̄ approprīa
te loquēdo: sunt quodāmō aīe: pp appetitū exñ'tē in
eis: ⁊ mouere ē quodāmodo intellect⁹: ⁊ ē forma sim
plex p quā aīal celeste componit̄ ex vno mouente ⁊
vno moto: ecōtrario de aīalib⁹ que sunt hic: que ex
duobus mouētibus ⁊ totidē motis cōponunt̄: dicit
intelligētias esse quodāmodo aīas: q2 vt sunt abstra
cte sunt nō aīe. 2. de aīa. 21. 22. ⁊ mouere est quodā/
modo intellectus: qr intelligētia nō mouet: vt ē itel
lectus ⁊ vt est abstracta: s3 vt ē appropriata mobili ⁊
aīa illius: hec aūt ppō: celū cōponit̄ ex vno mouēte
⁊ vno moto ita intelligēda est: celū dicit̄ constitui ex
vno motore ⁊ vno moto: q2 desideriū seu amor quo
secūda intelligētia amat primā est prima. ℭ Cōtra:
ergo cū desideriū quo hō desiderat re3 amatam sit re
ipsa res amata non componetur homo ex duob⁹ mo
toribus ⁊ duobus motibus. Solutio est: amatū a se/
cunda itelligētia h3 idē esse in aīa ⁊ extra: amatū au
tem ab hoīe h3 aliud esse in aīa: aliud extra aīam: vo/
cabitur itaq3 aīal moueri a re extrīsecus desiderata
qñ desideratū hēbit aliud esse in aīa: aliud extra aīa3
nō mouebit̄ aūt aīal a re desiderata: qñ desideratum
hēbit idē esse in aīa ⁊ extra aīam.

Postremo animaduertēdū est: mā in actu
subiecta itelligētie est fixa for/
me: materia sublunarium est in potentia forma fixa
in ea: dicitur autem materia fixa forme que causat̄ a
forma formaliter: forma fixa materie est que cōstitui
tur inesse per materiā: vñ oēs materie sustentantur
per formas: nō oēs tñ forme sustentant̄ per mām: q2
forma celi nō sustentat̄ per celū: primo physicoꝝ. 63.
hoc idem hētur. 8. methaphysice. 12. Cōtra: i princi
pio de beatitudine aīe dicit Auer. sperticoꝝ forma ē
fixa ⁊ stabilis in suis materijs: ergo intelligētia erit
educta. Solutio ē: vel ibi li ⁊ tenet̄ expositiue: itelli/
gētia ē fixa. i. stabilis: vel dico ꝙ aliud est eē causatū
in materia: aliud est esse causatu a materia: intelligē
tie medie sunt causate in materia: qr pendent a pria
in genere cause finalis: nō tamen sunt causate a suis
orbibus.

ℭ Et vī ꝙ corpus celeste non est necessariū
in suo esse forma: sicut est dispō de corpibus
aīalium que sunt hic. In animalibus autē
que sunt hic videtur ꝙ aīe eoꝝ sunt necessa
rie in esse eorū corpoꝝ ⁊ ꝙ nō saluarent̄ ani/
malia nisi p sensibilem aīam ⁊ imaginatiuā
corpus aūt celeste quod ē simplex: ⁊ nō trās/
mutabile ab aliquo extrinseco non indiget ī
suo esse anima sensibili neq3 imaginatiua:
sed tm̄ indiget aīa mouente ipsum in loco
semper ⁊ virtute que nō sit corpus neq3 in
corpore ad largiendū ipsi permanētiā eter/
nam ⁊ motū eternū: ⁊ qd̄ nō h3 pricipiū ne/
q3 finē. Et debes scire ꝙ istud corpus celeste
nō indiget virtute mouēte in loco semp tm̄
sed largiente virtute in se ⁊ in sua substantia
pmanentiā eternā: qm̄ ⁊ si simplex sit nō h3
potētiā in se ad corruptōe3: tñ ē finite actōis
necessario: q2 est finitaꝝ dimēsionū ⁊ termi/
natarū supficie cōtinēte ipsu3: ⁊ oē tale cu3
intellectus posuerit ipsu3 existēs p se absq3
eo ꝙ aliō largiat̄ ipsi pmanētiā ⁊ eternitatē:
necesse ē vt ita sit d̄ finitate sue pmanētie sic
ē d̄ finitate sue actōis: ⁊ iō necesse ē in itelle/
ctu eē potētiā largiētē ipsi pmanētiā eternā:
quēadmodū largit̄ ipsi motū ppriū eternū:
⁊ ñ hoc tm̄: sed necesse ē h̄ eē virtutē q̄ largit̄
ei motu3 ppriū siue actionē que ē eternitas
inter ceteros motus. s. motū localem in cir/
cuitu: ⁊ figura3 ppria3 isti motui. s. sperica3
⁊ mēsurā ppriā vnicuiq3 illoꝝ corpoꝝ ⁊ cō
uenientiā inter ea adinuicē in ordine ⁊ quā/
titate ita ꝙ ex oibus pficit̄: vnus act⁹. s. to/
tus mūdus: nulla eni3 differētia ē inter indi
gentiā virtutis actiue in corpe ⁊ in oī corpe
simplici aut in vno corpore cōposito ex cor/
porib⁹ simplicib⁹ huius: ⁊ indifferēter siue
illud corp⁹ fuerit generatū siue nō genera/
tum. Vñ videm⁹ celu3 hēre vnā virtutē non
tm̄ mouentē oīa sed agentē ⁊ cōseruantem:
sicut ē dispō in corpe hoīs ⁊ ī corpore facto
ppter finē ppriū: finis eni3 significat agēs
finificatōe necessaria: sicut motu3 significat
mouēs. Sed in genere agentiū quodda3 ē
prius tpe acto: ⁊ est oē qd̄ fit in spera istius
mundi est ⁊ quoddam est prius naturaliter
vt in tempore ⁊ orbe quem sequit̄ tps: ⁊ cui
accidit ⁊ agēs orbe3. s. faciēs ipsu3 in dispo/
sitionib⁹ necessarijs in inueniēdo finem pp
quē fuit. Et cū ignorauerūt h̄ quidā de opi/
nione Aristo. dixerūt ipsu3 nō dicere causa3
agētē totū: s3 cām mouentē: ⁊ illō fuit valde
absurdū ⁊ nō ē dubiū in hoc ꝙ agens ipsu3
est mouēs ipsu3: qd̄ eni3 mouet ipsu3 motu
pprio illi ē illud qd̄ largit̄ illi prio dispōnes
p q̄s acqrit motū ppriū: ⁊ illa virt⁹ ē illa quā
laudat Aristo. ī multis locis sui libri de ce. ⁊
mū. ⁊ indicat ipa3 eē nobiliorē celo ⁊ altiorē.
ℭ Sententia huius partis stat in hoc. Corpora ani
malium celestium non indigent sensu: quo quidem
egent animalia subcelestia: ⁊ causa ē: q2 materia celi
⁊ hoꝝ inferioꝝ sunt alterius ratōis: ideo ex celo nō
educunt̄ forme: ⁊ propter hoc. 3. celi. 38. reprehen/
ditur Auicena ponens in celo aīam sensitiuam: ⁊ h3

intelligētia nō sit causata a celo: est tamē causa oīuȝ naturaliū dispositionū que in celo reperiunt̄: veluti alie forme sua pfectibilia pficiētes: ab illo causate.

Est primitus notādum: nō dicit Auerrois absolute corpus celeste nō esse necessariū in suo esse forma: sed asserit tpūȝ nō esse necessariū in suo eē forma: sicut est dispositio de corporibus aialium que sunt hic: in aialibus. n. que sunt hic: videt̄ ꝙ anime eoꝝ sunt necessarie in esse eoꝝ corpoꝝ: ⁊ ꝙ nō saluarentur aialia nisi p sensibilem aiaȝ quātū ad bruta: ⁊ imaginatiuā quo ad hoies: est nāqȝ celum aial p intellectum tantū. Brutū duntaxat p sensum: hō vero ⁊ per sensuȝ ⁊ p intellectū: corpus aūt celeste qḋ est simplex ⁊ nō transmutabile ab aliquo extrinseco sibi cōtrario: nō indiget in suo eē aia sensibili: neqȝ imaginatiua: sed tm̄ indiget aia mouente ipsum in loco semp: ⁊ virtute que non sit corpus: neqȝ in corpore ad largiēdum ipsi permanentiā eternā: ⁊ motū eternum: que nō hȝ principiuȝ: neqȝ finem: ⁊ cā huius radicalis est: qꝛ mā celi nō est trāsmutabilis ab vna forma in aliaȝ. ideo sola intelligētia celo satisfacit: at corpus humanū mutabile est: iccirco vltra aiam intellectiuam in hoīe cogitatiua inuenitur educta de gremio materie.

Rursus attendenduȝ ē: necesse est intellectū largiri celo pmanētiam: motuȝ: figuram mensurā ppriam: ordinē ⁊ quantitatē: ⁊ finitas dimensionū celestiuȝ est a finitate vigoris intelligētie: dicit ergo Auerrois: ⁊ debes scire ꝙ istud corpꝰ celeste nō indiget virtute mouente in loco tantū: sȝ largiente virtutē in se ⁊ in sua substantia pmanentiā eternam. Contra: infra. 4. capitulo: ⁊. 12. methaphysice. 41. est celum pmanens per se ⁊ p suaȝ substātiā. Solutio ē: pmanēs per se sepe vocat̄ illud quod nō est corruptibile positiue. qua significatiōe celū ē pmanens p se: qꝛ nō hȝ materiā in potentia partem sui: ⁊ hoc modo non indiget orbis celestis anima dante sibi permanentiā: prohibendo eius corruptionē: interdum dicit̄ permanens per se quod de natura sua habet existentiā permanentē: qua significatiōe orbis celestis non permanet per se: qnimo indiget anima dante sibi esse: ⁊ psequitur Cōmentator dicēs: qm̄ ⁊ si simplex sit nō habens potentiam in se ad corruptionē: tamē est finite actionis. i. finiti motus necessario: qꝛ est finitaruȝ dimensionū ⁊ terminatarum supficie cōtinente ipsuȝ: ⁊ omne tale finitum scilicet in quātitate: cuȝ intellectus posuerit ipsum existens per se: absqȝ eo ꝙ aliud largiatur ipsi pmanentiaȝ ⁊ eternitateȝ: necesse est vt ita sit de finitate sue pmanētie. i. sui esse: sicut est de finitate sue actionis: ⁊ ideo necesse in intellectu esse potentiā largientē ipsi pmanentiam eternam: ⁊ nulla est differentia in indigentia virtutis actiue in corpore: siue simplici: siue composito: siue generato: siue non: ergo inferendum est intelligentiam dare esse celo: ⁊ primo celi. 95. ista natura neutra est per se non existens in actu: ergo cum non sit in actu nisi per intelligentiam: habebit eē formaliter ab intelligētia. Celum quoqȝ cum viuat intellectu: ⁊ omne viuū ꝯm ꝙ viuū habeat esse p illud quo viuit: cum homo ⁊ celum viuat intellectu: habebit homo ⁊ celum esse ab intellectu.

Amplius sciendum est. Intelligentia non est agens celum proprie: sed tantum similitudinarie per modū forme. 4. celi primo agens pprie ē qḋ trāsmutat potētiam ad actū: ⁊ qḋ ē principiū vnī motꝰ: ⁊ ita ē cā distincta ꝯ tria alia genera causaꝝ: agēs similitudinariuȝ est causa ppter quam aliquid est tale vel tale: ⁊ hoc modo forma ⁊ finis dicitur agens respectu cuius est forma ⁊ finis: est nāqȝ intelligentia agens orbem: sicut anima corpus: anima autem non agit proprie suum corpus: sed tantum dicitur agere ipsum in dispositionibꝰ necessarijs: ⁊ illas sibi largiri: sac ⁊ itelligētia ꝯ pcō orbē ī dispōnibus necessarijs in inueniendo finem pter quē fuit: ꝯm enim exigentiam proprij finis qui est motus largitur sibi proprias dispositiōes: ⁊ hoc est illud agens qḋ dicit finē significare significatione necessaria: propter itaqȝ hanc auctoritatem nō est existimandū celū ab intelligētijs pendere in genere cause efficientis: neqȝ intelligentias medias a prima: ⁊ hoc est quod dicit hic Auerrois: ⁊ cuȝ ignorauerit hec quidem esse de mente Aristotelis dixerunt ipm non dicere causam agentem totum: sed causam mouentem: ⁊ illud fuit valde absurdum: ⁊ non est dubium in hoc: ꝙ agens ipsum est mouens ipsum: quod enim mouet ipsum motu proprio illi est illud quod largitur illi primo dispositiones per quas acqrit motum proprium: ⁊ illa virtus est illa quam laudat Aristoteles ⁊ iudicat ipsam esse nobiliorem celo ⁊ altiorem.

Postremo attendendum est: hec propositio est vera: omne productum ⁊ factum est nouum: hoc fundamento: non esse producti debȝ precedere tempore esse producti: non natura tantum: si enim mūdus est factus: ea ex quibus fit sunt priora tempore mundo: dicebat Auerrois primo celi. 106. tale nāqȝ non esse: cum purum nihil esse nō possit: fundabitur in aliquo subiecto qḋ quidem ab vna forma variabitur in alteram: vñ quecunqȝ sunt incompossibilia pro eodem instanti durationis quod prius natura inest: ⁊ prius duratione inest sed esse ⁊ non esse rei sunt incompossibilia pro eodē temporis momento: ⁊ non esse est prius natura: ergo erit prius tempore: absurdum nāqȝ esset fateri nō esse precedere esse natura ⁊ esse antecedere non esse duratione. ¶ Contra lumen solis ab eterno est productum in parte orbis propinqua. Solutio ē. Eternum in esse reali ⁊ desibile vel inceptibile non se cōpatiuntur: sed bene eternum in esse intentionali ⁊ inceptibile ⁊ desibile: lux itaqȝ solis in esse reali nō est inceptibilis: neqȝ desibilis: sed bene in esse spirituali: ⁊ si est eterna: non est producta ⁊ facta ꝯ̄tuo producibilis sit ⁊ factibilis. ¶ Item intelligentia secunda intelligit primam per essentiā secūde: ergo secunda est effectiue a prima: obiectuȝ. n. ab intellectione realr̄ distinctū effectiue ad intellectionē cōcurrit: est aūt necessariū intelligētiā mediā intelligere per mediam: ne ipsa intelligat se modo accidētali: intelligē n. se mō accidētali cōcedit̄ tm̄ itellectui humano. 3. d anima. 8. Solutio est: intelligit intelligētia īferior p essentiā superioris: q̄ cognitiōe beatifica intelligit se modo accidētali: intellectꝰ aūt humanus cōprehēdit se modo accidētali ⁊ cognitiōe beatifica ⁊ cognitione nō beatifica: vt dixi. 3. de aia. 8. vez hāc difficultatē ptractaui āno superiori. 8. physicoꝝ. 13.

¶ Et iā induxit nos amor explanādi hoc facere digressiōeȝ a pricipali. s. declaratiōe corporis celestis qḋ est de celo tanqȝ corpus de aiali. Dicamus igit̄ ꝙ corpus celeste cōicat cuȝ

corpibus

corporibus generalibus ⁊ corruptibilib⁹ in hoc: q̄ est ex tribus dimēsiōibus. s. substātia recipiens dimensiones: ⁊ q̄ vtraq̄ substātia non est sine dimensionib⁹: sed inuenim⁹ substantiam deferentē dimensiones: ⁊ dimēsiones in corpore generabili ⁊ corruptibili: vel corporib⁹ generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ easdem numero in potentia non easdem ī actu scilicȝ q̄ dimensiōes oēs cōes omnibus corporib⁹ generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ sunt eodem modo in potētia: ⁊ inuenimus idē corpus trāsferri de forma in formam ⁊ ex dimēsiōib⁹ ī dimēsiōes al's ī actu. V.g. q̄ corp⁹ qd̄ ē aer transfert in corp⁹ qd̄ est ignis. Si igit hoc corp⁹ qd̄ est cōe forme aeris ⁊ ignis eēt idem numero in actu: tūc forma eēt accidēs: ⁊ si eēt duo in actu: ⁊ transmutaret vnū ī alterum necesse eēt corpeitatē destrui de corpe corrupto ad nō corpus ⁊ corpeitatē generatam generari ex nō corpe: vn̄ necesse est eas habere naturā corpalē sibi cōem. Querēdū est igit vtrum illa sit vna aut plures: ⁊ si vna vtrum sit vna potētia aut actu: ⁊ si plures similiter: cogimur igit ponere vnā potētiā ⁊ plures potentias. Declarabit igitur f3 hoc q̄ corpora que sunt hic generabilia ⁊ corruptibilia ipsa componi ex substantia que est potētia ⁊ dimēsiōibus existētibus in ea que sunt in potentia: ⁊ etiā q̄ illud corpus qd̄ est vnum potētia ⁊ multa in potētia: ⁊ cū exit in actu erit mā in actu. Vn̄ dicit Ari. q̄ mā nō hȝ esse in actu nisi fm q̄ videt: quēadmodū forma non hȝ esse in actu nisi f3 q̄ intelligit. Corpus vero celeste qd̄ nō transmutatur ad ipsuȝ: necesse est componi ex substātia ī actu ⁊ dimensionibus in actu: ⁊ ideo est ingenerabile ⁊ incorruptibile: ⁊ cū ita sit corpus celeste est materia recipiēs formā celi hoc modo qui declaratus est de hac materia. s. ꝺ ei⁹ cōuenietia cū mā generabili ⁊ corruptibili ī aliquo ⁊ diuersitate ei⁹ ab ea ī aliquo: ⁊ vtraq̄ ēt est mā f3 qd̄ videt: ⁊ silr ēt fm qd̄ inuenitur in eis potētia ad motū in loco ⁊ ī corpe celesti nō ē potētia ad trāsmutationē: ⁊ subē existes in substātijs existib⁹ ī corpe celesti nō sūt potētia ad trāsmutatōēȝ vt sūt sbē existes in substātijs existib⁹ in corpe gnābili ⁊ corruptibili: ⁊ silr ē in corpe celesti. Declaratuȝ ē de eis eas eē cōuenietes cū formis gnābilibus ⁊ corruptibilib⁹ in aliquo ⁊ in aliquo

differētes ab eis: ⁊ ex hoc mō id qd̄ congregat h̄ ex aīa ⁊ corpe dicit animal: cum h̄ q̄ illud qd̄ ꝯgregat illic ex corpore ⁊ aīa dicit nō equoce aīal sed fm prius ⁊ posterius. Et ideo necesse est in talib⁹ naturis vt prius sit cā posterioris: vt dictū ē ꝺ hac natura alibi. V.G. illa que dicunt talia f3 diuersant fm magis ⁊ minus: qm̄ igit celum cōponit ex materia ⁊ forma sicut ē dispō in aīalib⁹ que sunt h̄ declaratū ē. Amplius in qua cōuenit forma istoꝝ cū formis illoꝝ: ⁊ in quo differunt ⁊ in quo differt vltimus motor istoꝝ ab vltimo motore illoꝝ.

¶ Sententia huius partis stat in hoc. In celo dimēsio tantū terminata reperit: at in subcelestib⁹ corporibus dimēsio existit intermiata: ⁊ cā est: q2 corpus celeste nō est transmutabile de vna forma in a[illegible] formaȝ. Sed bene materia que est altera pars corporū sublunariū. Intelligētie item celestes nullam mutationē potuerūt termiare veluti faciūt forme subcelestes: fuit celuȝ hac de cā aīal eternū: viuentia sublunaria caduca ⁊ mortalia.

Pro expeditione huius partis est primitus notanduȝ. Jam induxit nos amor explanandi hoc: qūo. s. intelligētia erat cā formalis ⁊ ꝯseruās celum in dispōnibus pprijs ⁊ necessarijs ad motuȝ circulareȝ requisitis: nō obstāte. n. q̄ intelligentia non esset causata a corpore celesti poterat tū constituere aīal celeste ⁊ ipsuȝ causare in genere cause formalis ⁊ cōseruātis: facere digressionē a principali. s. declaratione corporis celestis qd̄ est ꝺ celo tanq̄ corpus de aīali: sicut. n. corpus est pars aīalis sublunaris: ita corpus celeste est pars celi: verūtamē orbis subiectus intelligētie est p se primo motus ⁊ nō p ptē: at corpus subiectū aīe subcelesti est tantū motuȝ per partē: ⁊ hec est cā q̄ celū verissime mouet ex se p se: partiturq̄ in parteȝ per se mouentem ⁊ partem per se motam.

Rursus aduertenduȝ ē: ⁊ materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ subiacēt quātitati: illa quātitati in actu: hec dimensioni in potētia: dimēsiones eniȝ oēs cōes oībus corporib⁹ generabilib⁹ ⁊ corruptibilibus sunt eodeȝ modo in potentia quo est suū subiectū qd̄ est materia prima: vnde oīa fere p̄dicata que materie: quantitati quoq̄ attribuūtur: preter qd̄ illud est substātia: hoc aūt quātitas: ⁊ talis dimēsio in potentia est eterna: dimensio in actu variatur fm exigentiaȝ formaꝝ: inuenimus. n. idem corpus transferri de forma in formā ⁊ ex dimensionibus in dimēsiones alias in actu: vt corp⁹ qd̄ est aer trāsfert in corpus qd̄ est ignis: ergo differētia erit inter deferens transmutatōēȝ ⁊ subiectū transmutatōis: indiuiduū nāq̄ de p̄dicamēto substātie vtrāq̄ defert transmutationē: at subiectū transmutatōis substantialis est materia prima: accidentalis vero cōpositū ex materia ⁊ forma. Si. n. esset eadeȝ dimēsio ī actu in genito ⁊ corrupto: oīs forma substātialis eēt accidentalis: ⁊ si essent due in actu: ⁊ transmutaret vnū in alterum necesse esset corporeitatem destrui ꝺ corpore corrupto ad non corpus: ⁊ corporeitatē generatā generari ex nō corpe: vn̄ necesse est eas h̄c naturaȝ corporaleȝ sibi cōeȝ: generās nāq̄ ex nō corpe

cōcedit vacuū: q2 fit corpus vbi nō prefuit: ⁊ cū oēs forme sublunares exposcāt quātitatē; fuit quātitas dispositio pro oībꝰ formis opportuna. In celo igitꝰ nō ē quātitas interminata: sȝ existit terminata merito intelligētie finiti vigoris: quātitas.n. celestis vt celestis ē insequitꝰ itelligentiā: lȝ vt quātitas possit dici interminata: nō repugnat.n. quantitati interminatio: quātitas aūt bouis inquātuȝ bouis ē interminata: adhunc sensuȝ: q2 materia stans sub tali forma pōt inueniri sub alijs aliuȝ ⁊ aliū terminū sibi determinantibꝰ: neqȝ ponēduȝ est aliud accidens interminatum preter dimensionē interminataȝ: vt dicebam anno supiori primo phyficoꝝ.63.

Iterum obseruādū est. Corporeitas est vna potētia: ⁊ plures actu. Sunt aūt due potētie: vna materie: alia corporeitatis. Uel materia hȝ vnam potentiā radicaleȝ ⁊ absolutā: ⁊ plures respectiuas: ſm numerū formaꝝ introducendaꝝ: ⁊ ob hoc in corporibꝰ subcelestibꝰ reperitꝰ materia impotentia ⁊ dimēsio in potētia: dimēsio in potētia efficitꝰ in actu p formā: velut ē materia non hȝ esse in actu nisi ſm q̄ videtꝰ: sicut ⁊ forma non hȝ esse in actu nisi ſm q̄ intelligitꝰ: ⁊ āno supiori p̄hemio primi physicoꝝ dicebaȝ: cōpositū est intelligibile merito esse qđ hȝ forma in intellectu: est sensibile merito esse qđ hȝ forma in sensibus: qua declaratōe multa loca Aristotelis ⁊ Auerrois intelligebantꝰ.

Postremo notāduȝ: nō est dimēsio in potentia in celo: formis iteȝ celestibus nihil contrariatꝰ: nec positiue nec priuatiue: ⁊ predicatur li aial analogice d̄ celo ⁊ aiali subcelesti: quare diuersantꝰ corpora celestia ⁊ subcelestia ſm magis ⁊ minus: ⁊ talis diuersitas stat cū diuersitate specifica. Contra: ex motu eterno cōuincimus naturaȝ intelligētie: motui aliqd priuatiue opponitꝰ: ergo ⁊ intelligētie. Solutio est: in accidentibꝰ reperitꝰ pura priuatio: nō in substantijs: priuatio nāqȝ forme substantialis necessario ⁊ inseparabilr̄ cōcomitatꝰ formaȝ substānaleȝ: nō patiūtꝰ ergo itelligētie priuatiue oppositū neqȝ formā dispatā: materia.n. celi n̄ ē subiecta priuationi: at mā in potentia semp priuationi ē copulata: ⁊ hec ē cā q̄ sepenumero affirmatꝰ: in principijs corpoꝝ celestiū nō eē cōtrarietatē.

¶ Remanet igitꝰ ꝯsiderare in quo differūt h̄ duo genera de accidentibus ⁊ in quo cōueniunt. Differunt enim in materia passiua que dicitꝰ alteratio: ⁊ cōueniunt ſm accidentia que non transmutāt substantiaȝ: h̄ eniȝ alteratio ſm quā transmutatꝰ substātia alterati videtꝰ esse ꝑpria corporibꝰ quoꝝ substātie admiscentꝰ potētie: ⁊ sunt corpora generabilia ⁊ corruptibilia. Accidētia vero q̄ nō transmutāt sbām defferētis sunt cōia vtriqȝ corpori: ⁊ primū istoꝝ est motꝰ localis: ⁊ diaphanitates ⁊ qualitates quas sequitꝰ ista.s. raritas ⁊ densitas: videtꝰ.n. fere q̄ raritas ⁊ dēsitas sūt cause diaphanitatis ⁊ n̄ diaphanitatis: sed tn̄ dicuntꝰ vtreqȝ in vtroqȝ corpe ſȝ prius ⁊ posterius: sicut dicitꝰ corporeitas: ⁊ similiter cōueniūt in luminatione ⁊ obscuritate. Sȝ h̄ magis videntꝰ dici eē equoce qȝ ſm prius ⁊ posterius: lux.n. videtꝰ fieri h̄ in hoc corpore igneo diaphano simplici qđ est in cōcauo orbis lune: quādo agit in corporē dēsō ⁊ admiscetꝰ cū eo: ⁊ iō vꝫ q̄ cā illuminationis partiū corpis celestis. s. stellaꝝ est dēsitas illius ptis diaphane in actu ex orbe: ⁊ hoc apparet in stellis: q2 eclypsant se admuicem: ⁊ hoc bene apparet in luna: ⁊ cum ita sit stellaꝝ ⁊ substātia celi est eadē natura ſm q̄ omnes antiqui dicūt: vt narrauit Aristo. i libro celi ⁊ mūdi: ⁊ corpus celeste ſȝ hoc est diaphanū per se in actu ecōtrario corpibus diaphanis que sunt hic que sunt diaphana in actu apud presentiā lucis ⁊ partes diuersantur in hoc in diaphanitate ⁊ non diaphanitate: ita q̄ in eis fit aliquid simile colori sicut in galaxia. ⁊ q2 luna vꝫ esse dēsa ⁊ obscura ⁊ recipiens lumen ab alio. s. a sole: ⁊ in libro de aīalibus dicit Arist. q̄ natura eius est vnigenea nature terre plusqȝ ceteraꝝ stellarum ⁊ forte corpora celestia diuersantꝰ in dēsitate ⁊ raritate que sunt cāe illuminatiōis ⁊ obscuritatis: lȝ hec nō inueniantꝰ nisi in luna tm̄: ſm hoc igitꝰ est intelligenduȝ vt mihi videtur dispō ⁊ illuminatio corpoꝝ celestiū.

¶ Sn̄ia huiꝰ ptis stat in hoc: Qualitates tāgibiles a celo penitus remouentꝰ ad quas tēdit alteratio. At motꝰ localis: dyaphaneitas: raritas ⁊ densitas celo ⁊ his corporibus inferioribus attribuuntꝰ: ſm prius ⁊ posterius: lux ⁊ obscuritas in illis equoce comperiuntur.

In primis aduertēnduȝ est: dicitꝰ alteratio natura passiua: q2 est ꝯtēta i tertia spē q̄litatis: vbi qualitates passibiles collocantur celū ergo nō ē capax alterationis: hec inferiora sic: dicuntꝰ aūt accidētia nō trāsmutare substātiaȝ que non corrūpunt nec disponūt ad interitū. Cōtra: luna celi p̄statur ergo celū alterat: Solutio ē: solo motu locali possibile est pdi qualitatē spūalē: velutī est lumē i luna: lux aūt que ꝯsequitꝰ itelligētiā nūquā ab orbe separatur: cū ibi hēat eē nāle: nō ē ergo celo īpossibilis illuminatio: ⁊ talis illuminatio intrat in capitulo relationis: primo celi.21. q2 lumen ē potiꝰ relatio q̄ȝ qualitas: cū sit spēs lucis. Et siqs q̄rat nūqd lumen in aere terminet alterationē spūalē: videtꝰ q̄ non: q2 7. physicoꝝ.12. aīata alterantꝰ vno genere alterationis tantum: alterentur realiter ergo non intentionaliter. Solutio est: lumen cum non sit actus fluxibilis etiam si intendatur ⁊ remittatur terminare tantum potest alterationem spiritualem: ⁊ potest inanimatum spiritualiter alterari non vt inanimatum sed vt est medium sensationibus perficiendis accōmodatum: animatum vt animatum ⁊ realr̄ ⁊ spūalr̄ alteratur merito materie ⁊ aīe: ⁊ ita hęrp̄tādus ē Auer. 7. physicoꝝ.12.

Rursus obsuādū ē: dēsitas celestis dicit ꝓpinquitatē ptiū māe i actu ⁊ ducē ad lumiositatem

sitatē: dēsitas subcelestis dici propinquitatē ptiū ma
terie in potentia: que quidē ad obscuritatem cōdu
cit: p motū aūt localē noua sba ñ iducit veluti p alios
motus: ꝛ hec accidētia analogice dicunt de acciden
tibus repertis in celo: ꝛ subcelestibus corporibus:
analogia cause ad causatum que tollit omnē vniuo
cationem. Contra: accidenti eterno ꝛ nō eterno ali
quid est cōmune vniuocum: quia potest ab illis ab
strahi vnus conceptus: ergo. Item magnitudo: tpꝰ:
motus celi: quātitas interminata locantur in predi
camento quātitatis: potentia absoluta materie in se
cunda specie qualitatis; ꝛ cōstat hec accidentia esse
eterna: ergo. Sunt qui arbitrantur substantie eter
ne ꝛ non eterne nihil esse cōmune vniuocū: cum for
mā substantialis eterna sit de se abstracta a qua am
plius cōceptus abstrahi non pōt: at accidenti eterno
ꝛ nō eterno pōt aliqd cōe esse vniuocū. Contra quos
est Auerrois in presenti parte. Item iste propositio
nes sunt vere: celum est animal: homo est animal: er
go predicato cōrespondet vnus ꝯceptus inadequa
tus homini ꝛ celo. Rursus ista est in prio mō: deus
est ens ergo illi predicato respondet vnus conceptꝰ
quo cōcipitur Deus inadequate. Dico ergo eterno
ꝛ non eterno nihil posse esse cōe vniuocum: propter
s. diuersitatem principij mālis ꝛ formalis: licet nāqꝫ
pdicata sumātur a forma: vniuocatio tamen est a ma
teria. Quare cum in generibus accidentiū dūtaxat
ea ponātur que fundant in his que locantur directe
in genere sbe: cuius genus generalissimū est corpus
tangibile: qualitates de prima specie non erunt qua
litates predicamētales. Dimensio interminata non
erit in genere quātitatis nisi reductiue ꝛ principiati
ue. Potentia item absoluta materie nō existit ꝓprie
in secunda specie qualitatis: cum ibi vere sint poten
tie ad agere ꝛ operari: potentia autem radicalis ma
terie sit ad actum primū. Amplius magnitudo: tpꝰ
ꝛ motus mathematice considerata possunt locari in
genere vniuoco: non tamen nāliter considerata; ve
rum de his dixi diffuse primo de aīa. 6. ꝛ anno supio
ri primo phyicorum. 18.

Amplius sciendum est: stella ꝛ orbis eiusdē
sunt nature. 2. celi. 42. quia mate
ria eorum in actu est eiusdem rationis ꝛ continua: ꝛ
eorum forma substantialis est eadem essentialiter ꝛ
numero. Appellatur etiam mars rubicūdus: venus
argentea ꝛ sunt colores celestes simplices: nō cōsur
gentes ex refractione qualitatum primarū. Iterum
est galaxia de nā celi ꝛ pars integralis octaue sphe
re: tum quia hominibus occidētalibus ꝛ orientalibꝰ
apparet galaxia in eodem puncto celi in quo inter
secat geminos: tum quia est corpus simplex incorru
ptibile circulariter solum motum ad motum octaue
sphere cuius causa efficiens sunt stelle multe parue
habentes stellas quasdam magnas insertas: ꝛ radiꝰ
solis stellis illis quasi contiguus incidens: causa ma
terialis est pars orbis densior retinēs ꝛ representās
lumen solis ꝛ stellarum: ꝛ terminans visū: est nāqꝫ
celum difforme in raritate ꝛ densitate: licet Arist. vi
deatur primo metheorū tenere galaxiam esse de nā
elementali. Iterū natura lune similis est nature ter
re: qꝛ est magis obscura ceteris planetis. 2. celi. 42.
est etiam similis: quia illa in celo infima est: ꝛ hec fex
est elementorum. Et si quis dicat. Cōtra: terra est in
medio firmamenti naturalr locata: ergo nobilissimū
est elementum: quia locus medius semper debetur
nobiliori. Solutio est: cognoscitur perfectio ꝛ imper
fectio elementorum sm appropinquationē ꝛ distan
tiam a celo: ꝛ quia terra est centrum ꝛ maxime distās
a celo: ideo fex est elementorū: corpora vero celestia
ordinantur sm magnitudinem ꝛ velocitatē motuum
eorū. Idcirco luna quia parua ē: ꝛ in motu suo tarda
fex est planetarum.

¶ Et accidentium conuenientiū corpori ce
lesti ꝛ generabilibus ꝛ corruptibilibus ē ca
lefacē. ꝛ Aristo. dicit ꝙ corpora celestia nō ca
lefaciunt sm ꝙ sunt calida sed sm velocitatē
motus: ꝛ rōcinatur in hoc ex hoc qđ accidit
in sagitta directa: ꝛ dicit in methaphysica ꝙ
nō sequitur vt fiat accidēs ex sibi simili neqꝫ
in genere neqꝫ in spē sicut sequitur in quali
tatibus que sunt substantie. Et expositores
dant secundā causam. s. illuminationē: dicūt
enim ꝙ lux in eo qđ ē lux videtur calefacere
quando reflectitur ꝛ dicunt ꝙ nō ē d̄ acci dē
tibus proprijs igni: sꝫ d̄ accidētibus cōibus
igni ꝛ corpori celesti. Et forte dicēdum est ad
hoc ꝙ non ē remotum vt calor dicatur in eis
equiuoce p hoc signum. s. ꝙ actio eorū diuer
sat: calor. n. ignis corrumpit ꝛ destruit entia
ꝛ maxime ignis illuminātis: calor vero cor
porū celestiū largit vitā vegetabilē sensibi
lem ꝛ animalem ꝛ sm h̄ calor erit duobꝰ mo
dis: calor qui ē de qualitatibus passiuis que
transmutant substantiā in qua sunt: ꝛ calor
qui non ē de qualitatibus passiuis: sicut ē di
spositio in diaphanitate ꝛ non diaphanitate
s. ꝙ quedam sequit qualitatē passiuā ꝛ q̄dā
non: considerantes autem actiones stellarū
in antiquo tēpore vere dicunt ꝙ q̄dā largiū
tur caliditatē ꝛ siccitatē: q̄dam caliditatem ꝛ
humiditatē: quedam frigiditatē ꝛ siccitatē: ꝛ
quedam frigiditatē ꝛ humiditatē: ꝛ sic quat
tuor qualitates cōes corporibus celestibus:
ꝛ quattuor elemētis dicunt equoce: aut sm
prius ꝛ posteriꝰ. Et forte corpora celestia lar
giētur calorē: lꝫ non sint calida in se: nō enī
sequitur vt oē faciēs aliquod accidēs dispo
natur p illud. V. g. qm non oē qđ mouet oꝫ
moueri: neqꝫ omne qđ nigrificat oꝫ eē nigꝝ
ꝛ h̄ apparet etiam ex hoc ꝙ si alteratum eēt
ex alterato ꝛ calidum ex calido tunc ꝓcede
retur in infinitum ꝛ non inueniretur primū
alterans sicut sequitur in motu: ꝛ necesse est
igitur peruenire ad alterans non alteratū:
sicut ad mouens non motum sed differunt
quia mouens in loco non peruenit ad aliqđ
mouens qđ sm totū motum ex se sit mouēs

aliud; in alterationibus autē peruenire potest in alterans per aliquam dispositionem in eo ꝙ non habet causam: ⁊ ista sunt corpora celestia. Sed illa dispositio que est in eis forte est ex genere eius quod agit in aliud. ⁊ forte non. V.g. ꝙ calefactio quā facit in inferioribus est ex natura neqꝫ calida neqꝫ frigida: sicut motus eius est a natura neqꝫ grauis neqꝫ leuis: ⁊ hoc est magis quod appetit ꝙ̃ apparet: quia ille quattuor qualitates sunt actiue ⁊ passiue ab aliis necesse est peruenire ad qualitates actiuas ⁊ passiuas: ⁊ apparentius est ⁊ dignius vt iste que sunt hic nō reducantur ad qualitates que sunt sui generis: ⁊ si ponantur dici secundum prius ⁊ posterius: sequeretur enim vt de genere qualitatis passiuarū sit aliquod non passiuum quod est remotiuum: apparet igitur ex hoc ꝙ ignis non est primum calefaciens quia est passiuus sed necesse est vt primū calefaciens calefaciat per qualitatem non passiuā: sicut primum mouens mouet per dispositionem non mobilem.

Omnia huiꝰ partis stat in hoc: licet corpora celestia calefaciant tamen non sunt calida formaliter: qꝛ motu ⁊ lumīe pnt calefacere absqꝫ hoc ꝙ sint calida formaliter: celum quoqꝫ calidum est calore largiēte vitam vegetabilem ⁊ sensibilē: ⁊ nō dixit intellectualem: qꝛ intellectus non est subiectus potestati materie: neqꝫ agentis naturalis: at elementa formaliter calida ⁊ frigida inueniuntur: ⁊ cum celum sit alterās ⁊ nullatenus alteratū: non erunt in celo qualitates passiue ⁊ actiue.

Est primo cōsiderandū: motus localis causat calorē partes mobilis distrahendo: motu calor ꝯseruat: ignis cū non mouetur extinguit: vnde motus est calidi proprietas: ⁊ in stellis cadentibꝰ ex motu generantur; calor ⁊ lumen. Cōtra: terra mota nō calefit: neqꝫ aqua. Item aqua calida motu infrigidatur: flabellatio refrigerat. Rursus post motum velocissimum homo inuenitur frigidus: ergo motu calor non causatur: nec conseruatur. Solutio est. Dico primo ꝙ terra ⁊ aqua potentiora sunt ad resistendū motui calefaciēti ꝙ̃ sit motus ea potens calefacere. Dico secūdo: per accidens esse ꝙ vapores exeuntes ex aqua plus minuant de calore ꝙ̃ addat motus de calore. Dico tertio. flabellationem per accidens refrigerare propter scilicet nouum aerem adductū: ⁊ vaporem: cum expulsione vaporis ⁊ aeris existentiū circa corpus: que quidem potentiora sunt frigefacere ꝙ̃ sit motus potēs calefacere. Ultimo dico: ꝙ motus conueniens calefacit: superfluus non: quia spiritum resoluit: ⁊ coleram incinerat: ⁊ hec plus refrigerant corpus animalis ꝙ̃ motus illud calefaciat: patet itaqꝫ calorem ⁊ motu causari ⁊ conseruari: nō per se ⁊ vniuoce sed equiuoce ⁊ maxime motu celesti: q comparatus celo est vera vitatū sit operatio intelligentie: sed comparatus subcelestibus est quasi vita: pro quanto eo anime ⁊ operationes viuentiū cōseruantur.

Rursus sciendum: motus nō generat̃ a sibi simili: sed bñ substantia. Cōtra: ignis pōt generari a nō igne: ergo. Dico substantiā pfectā generari a sibi simili: imperfectā ⁊ a simili ⁊ a dissimili: ⁊ forte nunꝙ̃ producitur ignis nisi ab igne: vel ab aliquo in virtute ignis.

Iterum considerandū: lumē esse calefactiuū ⁊ presertim cum reflectitur radiꝰ ad perpendicularē: quia tunc radius duplicatur: ⁊ fortius cū radii congregantur: vnde media aeris regio est frigidissima cū non molestetur a reflexione radiorum a terra: hec habentur. 2. celi. 42. Contra: lumen est spiritualiter in medio. Itē: si sic: omnia corpora celestia calefacerent. Solutio ē: pōt forma intētionalis producere effectum realem: sanitas nāqꝫ in mēte medici est causa efficiens sanitatē: fateor quoqꝫ corpora celestia tantū calefacere intense tamē ⁊ remisse: sunt nāqꝫ noctes in pleniluniis calidiores: ⁊ nō ingreditur frigiditas opus nature: vnde Celū agit in hec inferiora motu ⁊ lumine tantū: cum non detur influentia qua celū frigiditatem pariat. Contra: ergo frigidum ⁊ siccum essent per accidens in vniuerso. Item forme substantiales elementorum sunt per se intente a natura ergo ⁊ earum dispositiones: i que sunt frigiditas ⁊ siccitas. Dico celum conseruare elementa frigida motu ⁊ lumine: motus. n. celi factus in tanta distantia causa est elementoꝝ conseruatiua: ⁊ confiteor celum per accidens siccitatem terre naturalem adiuuare.

Ulterius tenendū ē oēs calores eē eiusdē speciei specialissime: ⁊ vnum calorem numero dici elementalē: vt agit opera elementalia: naturalem quatenus dirigitur ab idolo paterno: ⁊ agit ad generationem fetus: ⁊ complementū dispositionum eius: vnde. 4. metheoꝝ arbitratur Cōmētator digestionem a solo calore naturali celebrari: ⁊ paulopost vult ꝙ digestio ⁊ generatio mixtoꝝ que ē per digestionem fiat ab elemento igni: elementum. n. qđ est generationis causa prima operans in cōpositis est ignis. Similiter calor qui ē in seminibus animaliū dicitur celestis vt agit in virtute celi: ⁊ ita idē calor existens qualitas prima ē simul elemētalis: naturalis: celestis: preternaturalis: digestiuus: putrefactiuus sm̄ ꝙ agit diuersa opera: ⁊ a diuersis coagētibus dirigitur.

Postremo notandū est. Primū mouens localiter in genere ē celū: primum mouens simpliciter ē intelligentia: primum tamen alterans simpliciter ē primum mouens motum qđ resoluendum est in primum localiter mouēs imobile: intelligentia nāqꝫ prima mouens primū mobile localiter: nequaꝙ̃ primum alterans vocari pōt: ⁊ causa vt reor: quia instrumentum intelligentiarū peculiare alterationem non recipit: sed bene motum localem. 8. physicoꝝ. 20. dicebat Auerrois: nō inuenit aliquid moueri ex se nisi in motu locali: in ceteris motibus est motor extrinsecus. i. mouēs ⁊ motū in motu locali nō seiūgūtur loco ⁊ subiecto: non reperitur autem alteratum ex se ⁊ auctum ex se: quia i istis motibus semper motor est extrinsecus. i. mouens ⁊ motum loco ⁊ subiecto distinguunt. De celo igit̃: eiusqꝫ accidentibus sit mutantium determinatum.

¶ Caput Tertiũ de substantia orbis.

Quia declaratum est corpora celestia compo/ni ex mouente & moto & mo/tor in eis est non corp⁹ sicut est dispositio de ceteris mo/tis ex se: & hoc in vltio octa/ui physicorũ: in quo declaratuȝ est qd mot⁹ quo mouetur hoc corpus est eternus inge/nerabilis & incorruptibilis: & qz hꝫ declaratũ fuit illic ꝙ istud mouens nõ est virtus in cor/pore sicut est in aĩalibus. s. ꝙ mouentia ipsa sunt virtutes in corporib⁹: & hoc fuit decla/ratum ponẽdo duas ꝓpositiones: quarum vna est ꝙ oĩs virtus in natura est finite mo/tionis. altera aũt est ꝙ virtus que est maxima in corpore celesti est infinite motionis. Ex q/bus cõcludit ꝙ virtus que est in corpore ce/lesti non est in materia: ꝓpositio aũt dicẽs ꝙ virtus que est in corpe celesti infinite mo/tionis declarat in octauo physicoruȝ p eter/nitatẽ motus & temporis: dicens vero ꝙ oĩs virtus que est in mã est finita: est manifesta p hoc ꝙ oĩs virtus in corpore. s. virtus corpa/lis materialis vř diuidi p diuisioneȝ corpis ſm paucitatẽ & multitudinẽ: si igitur oẽ cor/pus est finituȝ vt declaratũ est in tertio physi/coruȝ: impossibile est virtutẽ infinitaȝ esse in corpore finito: & hoc manifestuȝ est per indu/ctioneȝ: & Aristo. laborauit in octauo ad de/clarandũ hoc ex fundamẽtis declarat. s. ab ipso. s. ꝙ oĩs motus est in tpe ex quo ĩtulit ꝙ si virtus infinita esset in corpore finito cõtin/geret istud moueri p illaȝ in nõ tempore: cor/pora enim nõ excedũt se in velocitate & tardi/tate nisi in excessu eorũ in virtutib⁹ motiuis materialibus: & excessus virtutuȝ sequit ex/cessum corporũ. s. ꝙ corpus cuius virtus est maior est velocioris motus. Ex quo sequitur ꝙ si aliqd corpus habuerit virtuteȝ infinitã vt moueatur ĩ nõ tempore sed declaratũ est om/neȝ motum esse in tpe. Nam in omni motu est prius & posterius que sunt in tpe: & cũ ita sit & est declaratum ꝙ corpus celi cõponitur ex motore & moto: & ꝙ iste motor nõ cõstitui/tur p rem motã neqȝ existit in ea: sed est ab/solutus ab oĩ materia: querendũ est de hoc qd mouetur ab eo. s. corpore celesti: vtruȝ sit cõpositũ ex materia & forma sicut dispositio corporum que mouent apud nos ex se a pri/mo motore qui ẽ in eis. s. corporum animali/um que mouentur ab anima aut ẽ simplex & non est in eo potentia omnino. s. forma a q̃ proueniat actio preter formaȝ mouentẽ que non constituitur per ipsaȝ scilicet per formã que largitur ei motum cõtinuum. s. mouere infinitum.

¶ Sententia generalis huius capituli stat in hoc: vt declaretur orbem subiectum intelligentie nõ esse cõ/positũ ex materia & forma: & intelligentias non esse formas constitutiuas in esse per celũ: cu moueant eter/no tempore. ¶ Dicit aũt Auerrois primo: motor in corporibus celestibus ẽ nõ corpus. sicut ẽ dispositio de ceteris motis ex se. Sensus ẽ: corpus subiectum intelligentie ẽ per se primo motum: intelligentia est p se primum mouens: at corpus subiectũ aĩe subce/lesti non est motum per se primum: sed ẽ motum per partem quãtitatiuam: que vel sit musculus: vel aliq̃ pars cordis: vel calor naturalis: ideo motor primus in animalibus subcelestibus ẽ corpus: vel virtus in corpore. ¶ Itẽ inquit motus quo mouetur hoc cor/pus est eternus: ingenarabilis & incorruptibilis: ra/tio est: motui celi nihil aduersatur: fitqȝ super lineaȝ circulareȝ nõ habentẽ puncta in actu: vnde si motus non esset eternus: ante primum motum esset motus: quia oporteret mouens & mobile mutari & remoueri prohibens: vnde licet nõ exigatur motus ante motũ qui terminatur ad ipm motum: preexigitur tñ mot⁹ quo mobile vel motor vel dispositio acquiratur ĩ il/lis ad motum requisita: aut remotio impedimenti. ¶ Iterum Auerrois arbitrat hanc consequentiã va/lere: motus celi est eternus. Similiter & temp⁹ ergo forma mouens celum nõ est virtus in corpore: virtu/tes. n. corporee finito mouẽt tempore: cũ sint fatiga/biles: & diuisibiles ſm magnum & paruũ ad diuisio/nem subiecti. Et inducit iterum hanc consequentiã: si daretur virtus materialis infinito mouens tempo/re: moueret in instanti: & primo celi. 65. dicebat: si mo/uens celũ esset corpus: moueret in nõ tempore: & ex his concludit nullam esse formã substantialẽ in celo preter intelligentiã: in subcelestibus viuentib⁹ ꝑter animam multe alie forme substantiales reperiuntur. Contra virtus infinita in duratione & finiti vigoris extra magnitudinem mouet nõ in instanti: ergo & in magnitudine: quare deduco ꝯñtiã Auerrois sic: oĩs virtus in magnitudine ẽ fatigabilis: sed virtus fati/gabilis nõ põt continuare actum perpetuum nisi cõ/tinue addatur sibi aliqua virtus fortificans: vel nisi si/mul illam totam virtutẽ haberet ex se: sed cum nihil sit prius prima intelligẽtia oportebit ipsam primam intelligentiã totã illam virtutẽ simul hr̃e: & ita si infi/nito tempore mouens ẽ aliqua virtus in magnitudi/ne infiniti vigoris ẽ: & si sic in momento mouet. Sũt itaqȝ duo fundamẽta Auerrois: primum ẽ: nulla for/ma educta põt mouere eterno tempore. Secũduȝ ẽ: forma abstracta põt mouere sempiterno tẽpore: vn/de est implicatio contradictionis in hac propositio/ne: eterno tẽpore mouet virtus in corpore: infinitas durationis & finitas vigoris in forma nõ extensa in/ueniuntur: virtus autẽ infinite durationis si est extẽ

sa est infiniti vigoris. ¶ Amplius ait: corpora non se excedunt in velocitate ⁊ tarditate nisi in excessu eorum in virtutibus motiuis: ⁊ excessus virtutum sequitur excessum corporum. s. ꝙ corpus cuius virtus est maior est velocioris motus. Sunt enim hec fundamenta doctrine peripatetice. Qualis est proportio virtutis ad virtutem: talis est mobilis ad mobile: ⁊ motus ad motum ⁊ temporis ad tempus.

¶ Dicamus ergo ꝙ si fuerit concessum ꝙ omnis virtus in materia est finita nulla differentia est in hoc inter hoc ꝙ sit actiua ⁊ passiua, scilicet receptiua: si igitur corpus celeste recipit mouere infinitum: vt declaratum est: necesse est vt non sit cōpositum ex materia ⁊ forma: ⁊ vt sit simplex. s. subiectum simplex primo motori qui est forma ipsius: oē enim cōpositū ex materia ⁊ forma est finite receptionis sicut finite motionis in aliud. Est igitur propriū isti moto ex se ꝙ est corpus celeste hoc scilicet ꝙ motor ipsius nō est in materia: ⁊ ꝙ illud quod mouetur ab eo est simplex nō compositum: ⁊ sicut intēdimus verificare propositionem in qua posuimus ꝙ omnis virtus in corpore ⁊ suum mouere est finitum ⁊ suū mouери est etiam finitum: ⁊ si cōcesserimus ꝙ in corpore celesti est virtus finita alia a virtute motiua que nō est in eo nec constituitur per ipsum. V. g. virtus per quam celum dicitur habere ad motum circularem sicut grauia ⁊ leuia ad motum rectum per suam formam declinatio de qua dicitur esse neqz leue neqz graue ⁊ ista virtus sit in materia ⁊ ꝙ illud quod cōgregatur ex materia ⁊ ipsa sit corpus celeste sicut dicit Aui. cōtingit necessario vt in eterno sit posse ad corruptionem absqz eo ꝙ corrūpatur qd destruitur in vltio primi tractatus celi ⁊ mūdi. eē igitur necessariū nō est nisi duobus modis necessariū. s. ex se ⁊ necessarium ex alio ⁊ possibile ex se: sicut potest aliquis existimare in corpore celesti. s. ipsum habere virtutem infinitam ⁊ acquirere necessitatem a virtute infinita separata a materia vt opinatur Auicen. ⁊ existimatur esse opinio Alex. in quibusdam suis tractatibus: ⁊ super hoc fundauit Auicen. suam declarationem de primo principio esse sine declaratione eius quod est motum eternum esse: ⁊ est declaratio fundata super propōnes instabiles sicut tu vides.

¶ Sententia huius partis stat in hoc: inducit Auerrois hanc consequentiā: celum recipit mouere in infinitum ergo celum est corpus simplex: que quidem tenet hoc fundamento: omne corpus cōpositum ex materia in potentia ⁊ forma est finite receptionis: sicut est finite motionis in aliud. Et si queras: quid mouetur apud Auerroim: nūquid animal celeste: an orbis subiectus intelligentie: dico animal celeste moueri esse quantum: intelligere: ⁊ quando est forma nō causata a subiecto non oportet accidentia materie cōcitari formae: licet cōicentur composito: ⁊ hac ratione fateor animal celeste moueri: esse quantum: intelligere: orbis autē mouetur ⁊ est quantus: intelligentia neqz mouetur: neqz est quanta: sed intelligit: vnde solum forma mouetur per accidens propter que est constituta inesse per subiectū: primo de aīa. 65. appellat autem Auerrois celū simplex: quia caret materia in potentia: non quin sit constitutum ex actu ⁊ potentia. Contra: si totum celū mouetur: nō tantū orbis: ergo quelibet pars: nihil enim aliud est totum ꝙ sue partes: primo physicorum. 17. 2. de anima. 10. ergo intelligentia mouetur: cum celum sit compositum ex intelligentia ⁊ orbe. Solutio est: si totū celū mouetur: quelibet pars quātitatiua mouetur: non tamē quelibet pars essentialis. ¶ Amplius: Auicēna vltra intelligentiā posuit in celo animā sensitiuā cuius officium erat noscere circulationes particulares quas intelligentia agnoscere non poterat: ⁊ quia voluit materiam celi ⁊ sublunariū eiusdem esse rationis fecit celum corruptibile positiue perpetuari ab intelligētia. Credidit etiam methaphysicum via methaphysicali hēre potestatem probandi intelligentias esse. Auerrois aūt nō ponit in Celo sensum: sufficit. n. ꝙ mouens propter finem cognoscat finē principalē propter quē mouet: quāuis non cognoscat finem secundariū necessario ⁊ naturaliter sequentē cognitionē finis primarii: fecit ēt Auerrois materiā celi ⁊ sublunariū alterius rationis: ⁊ arbitratur sola via naturali posse probari substātias abstractas esse: vt dixi anno superiori primo physicorum. 83.

¶ Sed est questio de hoc quod dicit Arist. in libro de ce. ⁊ mū. s. ꝙ virtutes corporum celestium sunt finite actionis: qz corpora celestia sunt finite quantitatis: ⁊ ex hac propositione declarauit ꝙ corpora celestia sunt finite quantitatis: ⁊ dedit causam in hoc ꝙ corporum celestium quedam mouent vnam stellam quedam plures ⁊ dixit ꝙ si stelle q̄ sunt in orbe stellarum fixarum essent minores aut maiores nō possent mouere eas vniuersaliter: ⁊ declarauit illic vniuersaliter ꝙ si virtutes que sunt in corporibus celestibus essent in calefacere ⁊ mouere vniuersaliter infinite mouerēt corpora que sunt apud nos in instāti: ⁊ hoc facit existimare ꝙ in corporibus celestibus sunt virtutes actiue finite: ⁊ ad hoc dicamus breuiter ꝙ infinitum dicitur duobus modis. Quorum vnus ē virtus infinite actionis ⁊ passionis in tempore ⁊ ē finita in se. s. in velocitate ⁊ vigore. Secūdus ē virtus infinite actionis ⁊ passionis in se: virtus aūt infinita in actione sua aut passione nō existit in corpore siue fuerit celeste siue generabile ⁊ corruptibile:

2h4

⁊ corruptibile: hoc enim non accidit corpori nisi s̄m q̄ est corpus infinitum. ⁊ ideo orbes mouent ⁊ mouētur in tempore: virtutes vero infinite in actione ⁊ passione in tempore esse necessariū est in corporib^9 celestib^9. passiōe āt q2 corpa celestia sunt simplicia: actiōe āt q2 sue forme nō constituuntur per suum subiectum: ⁊ vtrūq3 est impossibile in corporibus generabilibus ⁊ corruptibilibus: q2 sunt composita ex materia ⁊ forma. Infinitū igitur esse in vigore cuius cā sit corpus s̄m q̄ est corpus impossibile est in corporib^9 siue celestibus siue alÿs infinitum esse. Infinitu3 vero in tēpore est necesse esse in corporibus celestib^9 ex diuersitate motoris: ⁊ moti ī eis a corporibus generabilibus ⁊ corruptibilibus: ⁊ est impossibile in corporibus generabilibus ⁊ corruptibilib^9: quare virtutes eorum motiue sunt materiales ⁊ corpora sua q̄ mouenť ab eis componunť ex mā ⁊ forma. Corpora igitur celestia ⁊ generabilia ⁊ corruptibilia ɔueniunt in hoc q̄ actio ⁊ passio existens in eis sunt finite in se ⁊ per hoc mouētur in tempore ⁊ queda3 sunt velociora quibusdam cum hoc q̄ virtutes eorum motiue non sunt materiales quia recipiunt ex modo illo receptionē finitam in tempore non receptione infinita: ⁊ non sequitur ex hoc q̄ in corpe celesti est virtus finita in ipsa actione ⁊ passione: vt in eo sit virtus finita in tpe nec sequiť ex hoc q̄ sit virtus finite actiōis ⁊ passionis vt sit corp^9 possibile vt corrūpať aut vt sit cōpositum ex materia ⁊ forma. Possibilitas enim non debet esse nisi ex hoc q̄ virtus finita in tempore sit ⁊ sit cōpositum: ⁊ est manifestum q̄ si posuerimus corpus celeste cōponi ex materia ⁊ forma sequitur in ipso esse virtutem finite actionis ⁊ passionis in tempore. Et est manifestum q̄ si in corpore composito ex materia ⁊ forma ess3 virtus infinita in tempore sequeretur in ipso eē virtut e3 infinitā in ipsa actione aut passione ⁊ est impossibile quod Ari. intulit ex posse virtutum quibus mouētur corpora celestia in tempore. Et est manifestum q̄ non sequitur etiam ex hoc q̄ corpus recipit passionem finitas in se nōn in tempore aut recipit actionē finitā ī se non in tpe aut recipit actionem finitam in se infinitam in tempore vt sit compositū materia ⁊ forma: sicut sequitur hic q̄ actio ⁊ passio eius fuerit finita in tempore. Primu3. n. contingit ei s̄m q̄ est corpus tantum. Scđm autem s̄m q̄ est corpus est compositū. Modus ergo deceptionis in hac questione ē q̄ fecit Aristo. putari contradicere sibi est equiuocatio istorum duorum nominū finitum: ⁊ infinitū qm̄ cum nō distinguiť finitas ⁊ infinitas contingētes in tempore a finitate ⁊ infinitate contingentibus ex actione ⁊ passiōe contingit ista ambiguitas: ⁊ ex hac finitate in qua conueniunt corpora celestia ⁊ materialia declarauit Aristo. vniuersaliter corp^9 omne esse finitū n̄ ex finitate accidentis corpori ex hoc q̄ ē ex materia ⁊ forma ⁊ ex hoc abscinduntur dubitationes contra Aristo. ⁊ potest aliquis dicē q̄ cu3 omne corpus agit per aliquid ⁊ patitur per aliud. necesse ē vt omne corpus sit compositū ex materia ⁊ forma: ⁊ ad hoc dicamus h̄ esse verum. s. q̄ corporum quoddam ē compositu3 ita q̄ forma non constituitur per materiam: ⁊ ita q̄ materia cuius esse sit in potentia scilicet corpus celeste: ⁊ quoddam est compositum ex materia que ē in potentia: ⁊ forma que constituitur p materia3. s. corpora generabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ ex hoc videtur q̄ corpus dicitur de eis equiuoce: ⁊ q̄ eternum ⁊ nō eternum non cōicāt in aliquo omnino: ⁊ ex hoc apparet etiam q̄ corpus celeste nō datur ei subiectum nisi pp motum localem tantum: corporibus autem generabilibus ⁊ corruptibilibus datur materia propter generationem ⁊ corruptione3: forma autem datur eis propter actionem: s3 differunt quia in altero est infinita in tempore ⁊ in altero finita: ⁊ ideo illa sunt non materialia: ⁊ ista sunt materialia: s̄m h̄ igiť debet intelligi hec questio qua3 ignoraui diu ante lōgam perscrutationem.

Sētētia huius partis stat in hoc: corpori vt corp^9 contingit virtus finiti vigoris: at corpori vt constitutum est ex materia in potentia ⁊ forma contingit finitas temporis ⁊ vigoris: corpori celesti vt celeste est conceditur finitas vigoris ⁊ infinitas durationis: ⁊ nascitur tanta diuersitas ob hoc: quia materia corporum subcelestium transmutabilis ē de vna forma in aliam formam: materia autem celi cū supra nullā formā3 causalitatē habeat: non est variabilis de vna forma in aliam formam: ex orbe ergo ⁊ intelligētia constituitur celum: ⁊ quo celum mouet est intelligentia: quo mouetur est orbis subiectus intelligentie: cōponuntur autem corpora ex materia in potētia ⁊ forma causata a materia: quaobrē finite existūt duratiōis.

Est primo considerandū: corpora celestia sunt finite quātitatis ergo virtutes celestes sunt finite: est.n. determinata proportio ⁊ finita mouentis ad motum: quia non est hoc ex fatigatione: vnde dimēsio celi finita concomitat intelligentiā finiti vigoris: ⁊ infinite durationis: ⁊ est intelligentie ad celū proportio indiuisibilis: ⁊ ex parte intelligentie que penitus liberata est a celo: ⁊ merito corporis moti: cui si aliquid addatur: vel si ab ipso aliquid auferatur: nō mouebitur celum.

Rursus sciendū: non inuenitur virtus infiniti vigoris: q2 illa moueret in instanti ⁊ mobile suū esset infinitum: in celo sunt virtutes infinite in duratione ⁊ actiue ⁊ passiue: cū careat celum materia in potētia ⁊ forma educta: corpora subcelestia agunt ⁊ patiūtur finito ⁊ limitato tempore: cum sint cōposita ex mā in potentia ⁊ forma educta: nascitur.n. possibilitas ex virtute finiti temporis ⁊ materia in potētia: quibus qdem carent corpora celestia: vnde corpori vt corpus cōuenit habere potentiam finiti vigoris i cōposito ex materia in potentia ⁊ forma educta attribuitur finitas tpis ⁊ vigoris.

Iterum notandum. Celum esse compositū ex orbe ⁊ forma nō educta: cū sit celum cōstitutū ex duabus naturis: quarū vna est recipiens motū: altera est agens motū. Contra omne cōpositū est nouū.12. methaphysice.39. celum nō est nouū: ergo. Dico celū esse nouum nouitate accidentali: nō nouitate que stat in vnione componibilium.8. phyficorū.15. celum est eternū quantū ad substantiā: corruptibile vero quantū ad vbi. Uel dico: omne compositū esse nouum.i. depēdens a suis partibus. Quare ⁊c.

Caput Quartū de substātia orbis.

Dum declaratum est ab Aristo. ꝙ motus celi ē primus motus: ⁊ ex hoc fuit declaratū ꝙ mot⁹ est in motore: sequitur ex hoc vt hoc qđ mouetur h̄ motu sit eternū. Si enim esset generabile ⁊ corruptibile: tūc motus eius nō esset primus motus: ⁊ cū cōsiderauit res possibiles in motu eius ⁊ quiete fuit necesse etiam ꝓpter hoc ꝙ motus ei⁹ esset motus primus ante omnem motū aliū vt motus eius sit eternus. Et cū declarauit ista. scilicet hoc corpus eē eternum ⁊ motū perscrutabatur primo đ motu celi ⁊ inuenit istum motum a virtute neq3 graui neq3 leui ⁊ quia omnis virtus grauis aut leuis existit in corpore generabili ⁊ corruptibili ⁊ in natura generabili ⁊ corruptibili: aut anima si fuerit cum hac natura necesse fuit vt h̄ virtus que neq3 leuis neq3 grauis sit in corpore simplici: ⁊ ipsam non habere subiectum aut contrarium: ⁊ vt sit anima necessario nō admixta materie sed anima corporis eterni: ita vt ista anima non sit abstracta a corpore suo ⁊ cum hoc separata ab ipso inquantum istud corpus non indiget ipsa: quia ē permanens per se: sicut est dispositio de animabus que sunt cū virtutibus naturalibus. ⁊ vt illa anima sit in eo: nam omne motū ex se mouetur per virtutem existentē in eo. Et cū considerauit in istis virtutibus declaratum fuit ipsi ipsam esse virtutem appetitiuā de virtutibus anime tantum. Et cum considerauit đ istis virtutibus appetitiuis celestibus inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipsis. Et cum considerauit in virtutibus appetitiuis celestibus inuenit eas esse finitarum potentiarum. Et cum considerauerit in ꝯtinuatione motus eorum fuit declaratum ꝙ causa continuationis motus earum nō ē ista virt⁹ qua mouetur: sed illud quod largitur eis cōtinuationem ē aliquid appetibile: quia continuatio non prouenit nisi a motore nō moto: sequitur ꝙ istud mouens: neq3 ē corp⁹ neq3 potētia in corpore: ⁊ ꝙ est intelligētia abstracta: qđ etiā declaratum ē in libro de anima: scilicet ꝙ omne qđ est tale: est intelligētia abstracta: ⁊ ꝙ istud corpus celeste intelligit hāc intelligentiam.

Agit in presenti capitulo Auerrois de intelligentijs vt motrices sunt animaliū celestium: ⁊ i primis proponit hanc consequentiā: si celum esset generabile: motus eius non esset primus motus: que ideo tenet: quia celum precederet alius motus: motus scilicet quo generaretur celum: sicut.n. motus nouus exposcit ⁊ mobile ⁊ motorem noua: ita destructionem motus nouam sequitur temporaneus mobilis ⁊ motoris interitus.8. phyficorū.12.

Item ostendit Cōmentator motū celi esse a virtute nec graui: nec leui: nec ab anima cōiuncta grauitati aut leuitati: ⁊ sentit intelligentiā nō esse abstractam: vt est anima: quia rationē anime cōsequitur potius appropriatio q̄3 abstractio: ⁊ hec est causa ꝙ dixi.2. de anima.21. intellectus nō est anima vt est abstractus: ⁊.2. celi.3. dicitur rationem anime mediam esse inter formam abstractā ⁊ formam omnino materialem: vnde affirmande sunt iste propositiones in scola Cōmentatoris. Intelligentia non ē abstracta a celo. Intelligentia ē separata a celo. Celum est permanens per se. Celū indiget intelligentia dāte sibi permanentiā eternam: que ideo sunt vere: q2 intelligentia dat esse celo: ⁊ nō est educta: ⁊ materia in potentia nō est pars celi. Insuper vult Auerrois intelligentias medias quantum est de se nō facē motum eternum: sed est prima intelligentia que perpetuat motum: intelligentie.n. vt mouentes sunt propter finem intransmutabilē: eterne mouent: ⁊ prima intelligētia

intelligentia quatenus efficit motum considerat seipsas vt finis est motus: et ita prima intelligentia vt finis vltimus omnium est causa eternitatis motus: et mundi: et ex his formetur hec ratio: intelligentia secunda dat suo motui velocitatem: producitque immediate motum circularem cui motui prima intelligentia dat conditiones motus appropriatas prime: sed tales conditiones sunt eternitas seu continuatio: et esse ab oriente per meridiem: ergo motus immediate productus ab intelligentia secunda est ab oriente per meridiem. Contra: intelligentie medie sunt finite potentie: appetibile ab ipsis infinite potentie: tale appetibile est deus: ergo deus erit infiniti vigoris. Item continuatio motus prouenit a motore non moto: sed intelligentia media mouet non mota vt est intelligentia media: quare vt sic non est causatiua iesse per celum: et sibi correspondet mobile eternum: ergo. Solutio est: intelligentie medie vt sunt mouentes propter finem: prout respiciunt finem transmutabilem: id quantum est ex se: non mouerent eterno tempore: vt intelligentie sunt et respicientes finem intransmutabilem eterne mouent: est itaque deus propter suam independentiam qui sempiternum motum facit: vbi namque theologi deum faciunt infiniti vigoris. Peripatetici ipsum independentem simpliciter arbitrantur: quare concludo quod motus celi quatenus pendet ab intelligentia efficiente et anima est finitus: vt pendet a primo fine omnium motuum celestium vltimo: fine dico eterno et intransmutabili motus autem retroque est sempiternus: et cum dicit Commentator, corpus celeste intelligit hanc intelligentiam: sequitur quod verius dicimus celum intelligere et amare quam intelligentias amare et intelligere.

¶ Et considerauit etiam de causa eternitatis celi: et declarauit in vltimo primi celi, et mundi in eo non existere potentiam omnino: et declarauit etiam de virtute qua mouetur celum localiter. s. anima appetitiua ipsam non habere materiam nisi materiam que est in potentia in loco tantum. Cum igitur sciuit has tres causas compleuit scientiam de celo: et est declaratum ex hoc toto quod dixit in primo celi, et mundi. s. quod si in celo essent plures stelle aut maiores cessaret motus eius aut minores: et sic cessaret continuatio motus: motus enim est necessarius in continuatione: et fuit declaratum in omnibus istis quod dator continuationis motus est dator motus celi: et nisi ipse esset destrueretur motus: et sic motus et celum: celum enim est propter motum suum: et si motus celi destrueretur motus entium inferiorum destrueretur: et sic mundus: ex quo verificatur quod dator continuationis motui est dator esse omnibus alijs entibus. Demonstratio autem qua vsus est in vltimo octaui physicorum. s. quod virtus infinita non existit in corpore finito: siue fuerit materialis: siue non plures induxit ad errorem: et multoties locuti fuimus de dissolutione questionis contingentis in ea: et sic locuti fuimus de hoc quod contingit ex hoc: quod primum motus ex se et ex alio est motum per accidens per naturam motoris sui: et hoc intendimus declarare: et est manifestum quod qui destruxit scientiam causarum illorum trium quesitorum

quod non complebit in eo scientia celi.

¶ Sententia huius partis quibusdam explicetur documentis: primum sit tale: celum non habet materiam ex cuius potentia educantur forme: et dicitur anima celi non habere materiam nisi materiam que est in potentia in loco tantum: quia non constituitur in esse per celum: non quia non det esse: ex intelligentia enim et orbe fit verius vnum quam ex materia et forma educta. 2. celi. 3. sed corpus sublunare est vnum per essentiam: ergo et celum: cum verius sit vnum id quod est vnum per essentiam quam id quod est vnum per assistentiam. Contra: Deus esset pars celi essentialis ergo imperfectior toto. Dico partem formalem prestantiorem esse toto. 2. de anima. 7. et forma vocatur imperfecta que est educta et causata a materia: propter ergo dare esse et informare vilitas et imperfectio non dant alicui forme.

Secundum documentum: cum finita et determinata proportio sit mouentis ad motum: si in celo essent plures stelle: aut maiores: celum tardaret motum suum: aut quiesceret. 2. celi. 71. est namque proportio intelligentie ad orbem indiuisibilis. Inuentis ergo et declaratis tribus causis celi: materia scilicet celi: forma et fine completa fuit scientia de celo. Contra. 4. celi primo. res eterne non habent nisi duas causas: hic asseritur celum habere tres: ergo. Dico celum non habere materiam in potentia: que solet appropriate loquendo appellari causa materialis: cuius quidem causalitas consistit in recipiendo omnes formas subcelestes secundum esse reale: habebit ergo dumtaxat causam formalem et finalem: in presenti capitulo enumeratur materia celi de numero causarum: que est pars celi deferens intelligentiam.

Tertium documentum est: dare esse tribus modis sumitur. Primo modo effectiue. Secundo modo formaliter velut forma dicitur dare esse composito. Tertio modo finaliter: et ita accipitur in proposito. Deus dat esse omnibus alijs entibus: quia celum et natura dependet a deo in genere cause finalis. 12. methaphysice. 38. et cessante motu celi si dia fuerint: quia res materiales pendent a celo quo ad suum generari: conseruari et operari. Contra: celum agit motu et lumine: si supponatur celum quiescere adhuc aget in hec inferiora lumine. Dico quod cessante motu celi non inuenirentur dyaphana receptiua luminis: maxime. s. in rebus ponunt Peripatetici concatenationem. s. n. non plueret: rueret mundus. 2. physicorum. 77.

Postremo aduertendum: nulla virtus infinita potuit esse in magnitudine: quin ipsa esset infiniti vigoris: et moueret in instanti: idcirco intelligentie finiti existunt vigoris: et infinite durationis: cum sint extra magnitudinem at si essent in magnitudine et infinite durationis: essent quoque infiniti vigoris: vt precedenti capitulo declaratum est.

¶ Caput Quintum de substantia orbis.

Perscrutandum est de hoc quod dicunt quod corpus celeste est simplex et est spirituale. Intendunt enim in ipso esse dimensiones non in materia: et ideo non recipit alterationem

in qualitatib⁹: neqꝫ in substātia: ⁊ ē sicut dixit Themisti⁹ ꝙ sol ⁊ luna ⁊ alie stelle aut sunt forme: idest dimensiones non in materia. i. corpora spiritualia: aut habēt materiā equiuoce cum istis materijs. Nullus autē dubitat in hoc ꝙ sunt corpa que mouent: ⁊ etiā nullus dubitat ꝙ corpora nō recipiunt alteratōes ⁊ trāsmutatōes in substātia nisi qꝛ sunt in materia: ⁊ ideo inuenit in eis plus ꝙ̄ vnū numero: ⁊ sunt spēs: ⁊ gnā: corpora igit celestia sunt corpa absoluta a materia.

¶ Presens capl'm quibusdaꝫ absoluat notandis: in primis sciēduꝫ corpus celeste esse simplex ⁊ spūale: qꝛ est abstractū a materia prima ⁊ ẜm esse ⁊ ẜm diffinitionē: ⁊ qꝛ corpora celestia nō sunt māba nō sunt eiusdeꝫ speciei vniuoce sed analogice: velut de intelligentijs dictū est. pꝛio ꝺ aīa. 8. ⁊ est hec sentētia Auerrois. 2. celi. 49. Contra: oēs celi eadē figura figurant: qꝛ sperica: eodē motu mouent: qꝛ circularis eodeꝫ loco locant: qꝛ centro ergo oēs celi sunt eiusdem nature inter se. Dico pꝛio figura mathematice sumpta est eiusdem rōnis: nō aūt si naturalr sumat. Dico secūdo: motus valde similes inueniunt in aīalibus diuersaꝝ naturarū. Dico tertio: centrū ē a quo celi recedunt vnū ad maiorē distantiā altero: ⁊ hoc sufficit ad diuersitatē substantialeꝫ eoꝝ.

¶ Sꝫ tn̄ fuit dubiū ꝺ eis vtrū habeāt materiā per potentiā que est in eis in vbi. Ois enim potentia existit in materia: sed forte videt ꝙ ista materia hꝫ esse mediuꝫ inter materiaꝫ que est oīo in potētia: ⁊ inter actuꝫ purum. s. tres dimēsiones in qbus nō est potētia oīo: ⁊ sic potētia habebit gradus ⁊ materia gradus: ⁊ per hāc potentiā indigent corpora celestia motore in quo nō ē potētia oīo.

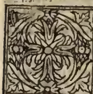
Rursus cōsiderāduꝫ: mā in actu ē mediū inter mām que est oīo in potētia ⁊ puꝛuꝫ actū. s. tres dimēsiones: que sunt purus act⁹ via imperfectiōis: ꝓpinqu⁹ materie: mā tn̄ in actu n̄ est forma: dicēte Cōmētatore. 9. methaphysice. 17. potentia ad vbi nihil ꝓhibet vt sit mā: sed īpossibile ē vt sit forma: ⁊ colligit hic mām celi nō esse puraꝫ potentiaꝫ. Contra: dimēsio ē actus purus ergo ex ipsa ⁊ mā fiet vnuꝫ cōpsituꝫ cōpositione accidētali cōtra id qḋ supius approbatū est. Dico dimēsionē terminataꝫ esse actū purū: de qua habet hic sermo: vel dimensio interminata dicit actus: qꝛ nō ē potētia receptiua forme substātialis: vt facit materia celi ⁊ materia sublunariū: talis tamen actus nō est idoneus ad faciendum cōpositionē aliquam.

¶ Joānes aūt dedit qōnem de qua plures ꝯsiderātes nō potuerūt euadere. Dixit eniꝫ si mūdus est finitus dꝫ habere potētiaꝫ finitam: ergo ē generabilis ⁊ corruptibilis. Et ad hoc dicēduꝫ est ꝙ generatio ⁊ corruptio ⁊ oīs motus est a virtute que ē habit⁹: ⁊ oē qḋ caret causis mot⁹ necesse ē habere qeteꝫ que ē ei⁹ priuatio: ⁊ non ē īpossibile existere in corpore finito qḋ caret motu qetem infinitam: lꝫ corpus sit finitū: quies eniꝫ est priuatio: ⁊ priuatio nō ē potētia. Vñ dicit Aristo. ꝙ cū stelle carent causis mot⁹ quas habent corpora celestia de necessitate habent qeteꝫ infinitam que est priuatio motus. ⁊ similiter dicit ꝙ terra debet hēre quietē infinitam q̄ ē priuatio motus: qꝛ caret agente motū in ea īfinitum. Et iō dicit ꝙ quies que est in ea cōtigit necessario vt sit fortior virtute celi qua mouet. Motus. n. super ipsam est: mot⁹ eiꝫ īpossibilis est in eo qḋ est quiescens cū careat causis motus: ⁊ hoc manifestū ē p se. In celo igit est priuatio infinita lꝫ sit finitū cum quies sit priuatio nō virtus sicut existimauerant qui dixerūt ꝙ quies est in eo per virtutem īmo necessario est p priuatiōeꝫ virtutis ⁊ iō videmus loquentes in hac qōe dicere vtrū pmanens pmanere p se: aut p dispōeꝫ additā illi: ⁊ est pmanentiū p se: qꝛ pmanentia est priuatio motus: ⁊ priuatio nō accidit ei nisi qꝛ caret agēte motū: ⁊ scias ꝙ hec qō ē valde bona: ⁊ sic cōsumatus ē libellus de substantia orbis.

Iterum āduertēdū: celū ē finitū ẜ nō poterit ppetuo durare: qꝛ in corpe finito nō pōt eē potētia īfinita nec actiua nec passiua. Rō est Auer. 12. methaphysice. 41. 8. physicoꝝ. 79. Solutō est: potētia corpis finiti positiua finita est: sed potentia priuatiua nō: terra hꝫ potētiā priuatiuā ad semp qescēdū pp absentiā potēns mouere eā: ⁊ eē mediū mot⁹ circularī ē cā ꝯseruās qetē terre. 2. celi. 102. potētia itaqꝫ celi ad nō corrūpi priuatiua ē pp defectū causarum corruptionis: materie. s. in potentia ⁊ contrarietatis formarū: ⁊ potentia totius positiua maior est potētia partis: priuatiua non: ⁊ appellat hic Auer. intelligētias priuationes virtutū: qꝛ nō sunt educte de potētia materie. Et stelle qꝛ nō hñt motuꝫ ꝓpriū habent qetē infinitā que est priuatio motus: in terra ergo est quies eterna: qꝛ ipsa nō mouet motu locali. In stellis est quies infinita: qꝛ nō habent motū ꝓpriū. In celo est quies infinita: qꝛ non habet in se cās generationis ⁊ corruptionis. Contra stella non potest moueri motu ꝓprio ergo non quiescit. Similiter terra non pōt moueri ergo non quiescit: qꝛ quiescens nō mouet in tēpore in quo pōt moueri. Solutio est: stelle inquantū quiescētī motuꝫ potest inesse: ⁊ nō inquantū est tale quiescēs: similiter ꝺ terra dicat. Totus itaqꝫ pñs tractatus in his duabus consistit propositionib⁹. Prima est: materia celi non est transmutabilis de vna forma in aliā formaꝫ: cuius ratio est: qꝛ talis materia supra nullā formam inuenit habere causalitatē: ⁊ hec est cā ꝙ in celo: talis ordo reperitur: itelligētia: materia celi: quātitas celi. Scḋa propositio ē: materia corpoꝝ subcelestiū transmutabilis est de vna forma substātiali in aliaꝫ: cuius ratio est: qꝛ talis materia semper inuenit stare sub

re sub forma supra quam habet causalitatem: ꝛ hec est causa ꝙ ordo in subcelestibus corporibus talis existit: materia: dimensio interminata: forma specifica: dimensio terminata: hinc constat intelligentiam celestem: quia non incipit esse: neqꝫ informare hoc vel illud perfectibile eē penitus priorē materia celi ꝛ quātitate eiusdē: forme que incipiūt esse ꝛ informare sunt oīno posteriores materia ꝛ quātitate: at intellectus humanus cū incipiat informare hoc vel illud: sed non esse: est prior mā ꝛ quātitate p se: posterior vero per accidēs: ꝛ vocat corp⁹ humanū subiectum respectu aīe intellectiue: materia respectu aīe cogitatiue. Hec itaqꝫ sunt que circa tractatuꝫ ꝺ substantia orbis relictis superfluis vobis declarāda proposueram: sequenti lectione deo fauente libros auspicabor de generatione ꝛ corruptione.

¶ Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in duo de generatiōe ꝛ corruptiōe volumina quā quidē ordinauit Hieronymus vercellēsis ex comitibus Sirpiane artiū ꝛ medicine cultor nobilissimus.

E generatiōe āt

Sūma primi libri de gnātiōe talis pponit. A textu cōmēti primi vsqꝫ ad. 25. differit Aristote. nūquid alteratio ꝛ generatio sint ideꝫ. A. 25. vsqꝫ ad. 46. de augmento tractatur. A. 46. vsqꝫ ad. 90. diffuse prosequitur de agere ꝛ pati. Erit itaqꝫ subiectū libri de generatiōe naturaeū ea rōne qua subiicit generatiōi ꝛ corruptiōi ꝛ alijs motib⁹ ad formā: p motū n. localē nō acquirit noua substātia: veluti per alios motus. Intitulat aūt a passiōe pricipali: ꝛ pōt corruptio dici passio naturalis ꝛ merito materie qua gdē res pōt eē ꝛ non esse: ꝛ merito forme inducēde: ꝛ ratione motus solis in obliquo circulo. 2. hui⁹. 55. 56. Et erit iste liber sciētificus pp ppositiōes cōpositas ex terminis significātib⁹ res corruptibiles sempiterne veritatis. Et qꝛ Auer. dicebat. 5. physicoꝝ. 5. nomen forme quāqꝫ esse ipositū ad significādū formas substātiales tm: sepe ꝛ substātias ꝛ qualitates: ītendū formas ōēs q̄ mutationē aliquā termīare pñt: illo documēto saluari pñt iste due ppōnes. Mot⁹ ad vbi ē mot⁹ ad formā: mot⁹ ad vbi nō ē mot⁹ ad formā. Quare cū eiusdē ꝯsideratiōis sit cōsiderare cōe gen⁹ ꝛ primū in illo genere: veluti in methaphysica consicit in q̄ de ente ꝛ de ente prio ꝯtractat: ꝛ elemēta sint pria pricipia ꝛ cāe oium: Idcirco liber tractās ꝺ gnātiōe ꝛ corruptiōe i cōi: ꝛ ꝺ ea q̄ ē elemētoꝝ disputare tenebit: ꝛ ē attentiōe dignissimū ꝙ lꝫ generatio sit passio pricipalior: nō tm̄ principalr cōsiderat: sed ptes subiecti subiectiue sunt ille que pricipalissime cōsiderant: vñ aliud est passionē esse passionē principalem: aliud ꝙ sit pricipalr cōsiderata: ptes subiectiue sunt principaliter cōsiderate: nō passiōes: ꝛ p diffinitiones horū terminorū: generatio: corruptio: alteratio: augmentū: colligunt diffinitiōes horū terminorum: generabile: alterabile: augmētabile: constat autē generabile: alterabile: augmentabile ptes esse subiectiuas naturali stabilitu subiecti huius libri.

¶ Insuper obseruādū est ꝙ lꝫ corruptio sit mutatio priuatiua: non tamen est mutatio. ꝛ ratio est: mutari est sm̄ aliquam rem se habere aliter nūc q̄ prius: sed per corruptionē nō se habet subiectū aliter nūc q̄ prius se habuerit ergo corruptio nō est mutatio: verū qꝛ semp gnātionē cōcomitat corruptio: qꝛ corruptio vnius ē gnātio alteri⁹: prio hui⁹. 17. possunt (improprie tm̄) auctores corruptionē fateri eē mutationē: ꝛ lꝫ gnātio sit mutatio: ꝛ soleat valere vlr consequētia ab abstractis ad cōcreta: nō tm̄ qō generat mutat: qꝛ cōcreta ista nō eodeꝫ modo deriuantur ab abstractis. Sꝫ bene valet: alteratio ē mutatio: ergo qō alterat mutat: augmentatio est mutatio: ergo qō augetur mutat: alteratio nāqꝫ ꝛ augmentū sunt actus subiectorum ꝛ ea denomināt: at generatio est actus materie prime: sed denoīat cōpositū: vnde lꝫ generatio sit actus materie prime: qō tamen generatio ex sua rōne formali nihil aliud dicit nisi viam ad id qō per generationē accipit esse per se: ideo cōpositum: nō materia: generari dicitur.

Sententia. Textus Cōmenti primi consistit in hoc. Qui oīa dicūt esse vnū ens cōpletū ex quo oīa ꝯstituūt: nō pñt salua re ꝙ gnātio differat ab alteratiōe: at q̄ specie diuersas ponūt reruꝫ nāuꝫ mās lꝫ gnātionē ab alteratiōe differre dicāt: neutrū tm̄ ex suis dictis saluare possunt.

Series aūt verboꝝ Aristotelis talis existit: ꝺ generatiōe dicēdum est ꝛ corruptione tanq̄ de passionib⁹ naturali quaten⁹ subijcit motibus ad formā: ꝛ de natura generatoꝝ ꝛ corruptorū tractāduꝫ est in hoc libro tanq̄ de ptib⁹ subiectiuis naturali: ꝛ vlr qꝛ sñia gnālis ꝛ vlis est an particularis: vel slr de olb⁹ ꝛ cāe ꝛ eoꝝ rōnes determinādum. s. sunt tractāde cause rōnales. i. vles: qꝛ appropriate loquēdo ratio versat circa vlia. Amplius de augmētatione ꝛ alteratiōe: ꝛ hec secūdaria intēdunt intentione: qd vtrūqꝫ sit expedit determinare: ꝛ vtrū extistimādū sit eandē esse nām alteratiōis ꝛ generatiōis: aut semotā ꝛ diuersaꝫ: vt diuisa sunt ꝛ noibus itaqꝫ distinguant significatiōe ꝛ natura quēadmodū finis ꝛ id qō est ad finē: fuerūt nāqꝫ de his motibus varie antiquoꝝ snie: hac vero determinatiōe veritas aperietur peripatetica. Verūtamē sciēdū ē ꝙ Aristoteles ppenit vno ordine. Sꝫ ꝯsequit aliorqm dignoscit generatio alteratiōe: prio physicoꝝ. 62. est nāqꝫ generatio finis extrinsecus alterationis.

Auerrois dicit. Intētio nostra in hoc libro est ꝙ oportet determiare causas vles generatorū omnium ꝛ corruptoꝝ naturaliter ꝛ non artificialiter: ergo inferri potest partes subiectiuas esse principalissime cōsideratas: ergo aliud est passionē esse principaleꝫ: aliud ꝙ sit principalr cōsiderata: partes subiectiue sunt principalr ꝯsiderate non passiones: ꝛ determinare causas alterationis ꝛ augmentatiōis: ꝛ etiā determiare que sit vtriusqꝫ illarum: ꝛ vtrū sit opinādum alterationē ꝛ generationē esse eadem aut diuersa sicut habent noia diuersa.

Est obseruādum: generatio vt est mutatio vnius ex vno. i. a cōtrario in ꝯtrium: termini. n. generationis sunt priuatio ꝛ forma: tractat in prima pte physice naturalis: generatio aūt que est vnius ex pluribus que est generatio mixti ex elemētis ꝯsiderāda est in pñti libro: ꝛ attendenda sunt verba Auerrois. 3. celi primo. his cōsiderat in eis inquātū sub iectum sunt: illic inquātuꝫ sunt cause. i. in. 3. celi cōsideratur generatio vt terminat ad elemēta: in libro de generatione ꝛ corruptiōe vt mediātib⁹ elemētis

tis fluit generatio in mixta: ⁊ per subiectū intelligit terminū: vt etiā sumit. 5. physicoꝝ. 7. aliter nō eēt differētia inter generationē elementoꝝ vt subiecta: ⁊ vt cause: quia nō concurrunt ad ꝓductionē mixtorum nisi vt subiecta.

Antiquorum quidem igit.

¶ Sententia huius partis stat in hoc. Erāt nōnulli veteres qui cōcedebant generationē simplicem esse alterationē: multi vero asserebant generatōēꝫ differre ab alteratiōe. ¶ Dicit Auerrois antiquorum igit quidaꝫ opinant ꝙ generatio simplex ⁊ alteratio ideꝫ sunt: ⁊ quidam ꝙ generatio sit alia ab alteratione. ¶ Est notandū ꝙ vnaqueuis forma que incipit eēt incipit esse generatione: forma substantialis incipit esse generatione simpliciter: forma accidentalis incipit esse generatiōe ſm quid: si subiectū generatiōis sit ens actu: oēs forme que incipiēt esse: incipiēt esse generatiōe simpliciter ⁊ ſm quid: at stante diuersitate inter subiecta generatiōis ⁊ alterationis: forme substāūales incipient esse generatiōe simplr: forme accidentales ſm qd: vel alteratione.

Quicūqꝫ eniꝫ vnū aliquid.

¶ Sentētia stat in hoc: ponētes oīa esse vnūꝫ: ⁊ oīa ex vno gnāri: dicūt gnātioneꝫ nihil aliud esse ꝗ̄ alterationē: accidēntaliaqꝫ mutatiōeꝫ: ⁊ qd̄ principalr̄ sit alterari. Ponētes aūt plura pricipia mālia ex q̄bus res nāles ꝯponāt: vt Empedocles quattuor elemēta. Anaxoras īfinitos athomos eiusdē rōnis ⁊ nois ⁊ Democrit⁹ infinita corpora indiuisibilia positiōe: figura ⁊ ordine dīa: dicūt gnātioneꝫ aliud eē ꝗ̄ alterationē: ꝑter Anaxagorā q ꝓpriā vocē ignorauit: qꝛ dicebat id ad qd̄ sequebat ꝯdictio: dicit. n. ꝙ fieri ⁊ dīstrui idē existit ipsi alterari: idē nāqꝫ erat modus ꝓductiōis accidētium ⁊ sbāꝝ: multa aūt fatebat elemēta ⁊ pricipia mālia: ⁊ ad h̄ sequebat gnātionē differre ab alteratiōe. At Empedocles q̄ttuor elemēta ponit oīuꝫ rerū pricipia: ⁊ cetera vt os: carnē: ⁊ neruū ex pricipijs ꝯposita: ꝯ vō Anaxagoras os: carnē ⁊ neruū ponit oīuꝫ reruꝫ pricipia: totāqꝫ mām ⁊ elemēta ex illis ꝯposita eē. ¶ Dicit Auer. ⁊ cā m h̄ ē ꝙ subiectū trāsmutatōuꝫ oīuꝫ apud illuꝫ ē ens in actu nō trāsmutabile: ⁊ intēdit Cōmentator hāc rōneꝫ: ois mot⁹ q ē act⁹ entis in actu ē mot⁹ ad quātitatē: qualitatē vel vbi: gnātio simplex ꝑ illos ē sic: ergo. ¶ Est obseruādū ꝙ Auer. ponit elemēta subiectum forme dispositiuū nequaꝗ̄ receptiuum: vñ teneo ꝙ forme mixtoꝝ adueniāt materie nudē: lꝫ ipsa elemēta refracta sit disposita: quēadmoduꝫ forme sbāles nō aduenāt ꝯgregatio ex mā ⁊ quātitate ipsi coeterna: sꝫ ipsi tm̄ materie: est. n. quātitas mediū dispositiuū nō receptiuū. ¶ Itē ait: gnātio. n. fit p ꝯgregatione elementoꝝ: ⁊ corruptio per segregatiōeꝫ eoꝝ: alteratio aūt neqꝫ ē ꝯgregatio: neqꝫ segregatio: cuꝫ nō sit mot⁹ localis. ¶ Aduertiāt moderni q gnātiōeꝫ hōis ꝑ ꝯgregatione faciūt ꝗ̄ verā gnātionē: cuꝫ intellect⁹ creetur denuo ⁊ nulla alia forma sbāl ꝑter intellectū in hōie īueniat: intentio. n. Cōmētatoris pīo ē plana: qꝛ ipse ponit cogitatiuā corrūpi: ponēdo tn̄ vnā formā tm̄: nō ē verū ꝙ gnātio hōis sit cōgregatio: qꝛ fit vere vnū ex mā ⁊ forma itellectiua: nō sic in cōgregatione. Deinde dico ꝙ ad veraꝫ generationem ⁊ nutritionē nō requiritur ꝙ forma accipiat esse a generante.

His autem qui genera.

Sentētia stat in hoc: Qui dicūt oīa esse vnū ens cōpletū non possunt saluare generationē differre ab alteratiōe: quia sic idē ens cōpletū actu semꝑ idē esse inueniret. ⁊ rō est: qꝛ si subiectū cuiuscūqꝫ trāsmutatiōis eēt ens cōpletum: vnaqueuis forma que inciperet eē: incipēt esse nō gnātione simplr̄ sed gnātiōe ſm quid seu alteratiōe: valet aūt hec cōsequētia gratia māe: subiectum generatiōis est ens actu ergo gnātio est alteratio: ꝑpter scilꝫ cōuenietiam ⁊ cōnexionē inter generationem ⁊ alterationē.

¶ Amplius ponētes plura principia materialia faciunt differre generationē ab alteratiōe: verūtamen non potuerūt sine cōtradictiōe saluare gnātionē esse aliud ab alteratiōe: ⁊ nō habuerūt viā saluādi alterationē sicut nec gnātionē: neqꝫ corruptioneꝫ. si. n. elementa nō erant trāsmutabilia ergo nec differētie eorum. Itē si impossibilis erat trāsmutatio elemētoruꝫ ergo ⁊ alteratio: valet. n. hec cōsequētia: impossibilis est transmutatio elemētoꝝ ergo substātie: qꝛ ois transmutatio substātie est transmutatio elemēti aut eam includēs. Itē cōtrarijs est solū vnū subiectum eīe ⁊ ois motus est de ꝯrio in ꝯrium ergo qui negat vnitatem principij materialis destruit alterationem.

Auerrois dicit: ⁊ ponit ista elementa non trāsmutari adinuicē: ⁊ ꝙ dīe eorum. i. qualitates sunt ꝑmanētes: vñ cōsiderāduꝫ est ꝙ aliud est dicere qualitates eē de essentia elemētorum absolute: aliud est ꝙ sint de essentia elementorū vt sunt actiue ⁊ passiue ⁊ trāsmutabiles: sicut aliud est ꝙ caliditas sit de eēntia ignis: aliud ꝙ sit d̄ essentia ignis calidi.

Item ait: cū elementa nō transmutent abinuicem non erit subiectū in alteratione: nec in substantia: que quidē cōsequētia tꝫ: quia ois alteratio ē mediate vel imediate in primis qualitatib⁹ generatio quoqꝫ finis est alterationis: primo physicorum. 62.

Iterum vult Auerrois idem esse subiectum alterationis ⁊ generatiōis: quod ē materia prima: que se sola subicit generatiōi: vt aūt informata forma substātiali alteratiōi.

Amplius ꝓponit Auer. hanc cōsequētiaꝫ: impossibilis ē trāsmutatio ī substantia ergo ⁊ in qualitate: que sic deducit: si impossibilis est trāsmutatio in substantia: īpossibile est aliquod esse subiectū recipiens ꝯria in substātia: ⁊ si sic nō poterit aliquod inueniri subiectū recipiēs ꝯtraria in qualitate ergo impossibilis erit trāsmutatio ī q̄litate: vñ alteratio ordinat in generationē vt in finem iō lꝫ possit eē alteratio sine fine ⁊ termino: nō tn̄ pōt eē absqꝫ trāsmutatiōis in substātia possibilitate trāsmutatio in qualitate.

Digressio.

Sunt in textu cōmenti primi iste ꝓpōnes ꝓbate. Pōt aliquid simpliciter generari ⁊ corrūpi. Generatio nō est alteratio: si generatio est impossibilis: alteratio est impossibilis. Contra primam argunt: mā ⁊ forma nō generant: nec cōpositū: qꝛ generatio nō est actus cōpositi: sed materie. Itē crearet forma: cū nihil illius ꝓfuerit in mā: ⁊ nō sit mā pars forme. Iterū inueniret aliq̄ mutatio ex

tio ex simplr nõ ente: gnãtio.n. ꝺm qd fit ex nõ ente ꝺm quid: ergo gnãtio simplr ex nõ ente simplr. Rursus nõ valet hec ꝯña: hoc mutaẜ in accidẽtib⁹ ergo in substantia. Solutio est. Dico primo: tm̃ indiuiduum de ꝑdicamento substãtie est illud qd̕ prio ⁊ p se generaẜ: mã ⁊ forma nõ nisi per accidẽs: vñ ex hoc q̄ forma est per se termin⁹ gnãtiõis ⁊ intẽta a nã forlitus suꝫ inferre formam non generari: terminus.n. mutatiõis nõ denomiatur ab illa mutatiõe: cũ albedo nõ albefiat: ⁊ si sit terminus albefactiõis: mã etiaꝫ quãuis sit subiectũ gnãtiõis: ipsa tñ nõ generaẜ: q̄r id qd̕ denomiaẜ moueri est: ⁊ est ĩ loco: qd̕ aũt denominaẜ generari nec est: nec est ĩ loco: indiuiduũ nãq̃ substãtie dũ est in fieri: gnãtur: de quo est verum dicere ipm̃ nõ esse: ⁊ nõ ẽẽ in loco: ⁊ dixi supra hanc ꝯsequẽtiã valere: alteratio est mutatio: ergo qd̕ alteratur mutaẜ: ⁊ non ꝯtrã: generatio est mutatio ergo qd̕ generaẜ mutaẜ. Dico scd̕o: eunaẜ qdᷓ creans formei ppter causalitatẽ quã hꝫ mã supra formã: licet nihil illius preextiterit in mã: si vero subiectũ non habuerit causalitatẽ supra formã: ⁊ talis forma ẽẽt simpliciter noua: crearetur vtiq̃: hinc est q̄ aĩa intellectiua ꝺm fidẽ creaẜ: cũ sit simplr noua: ⁊ non educaẜ de potẽtia materie: at Auer. putauit intellectum humanum esse vnum in oĩbus hoĩbus ex vtraq̃ parte sempiternũ. Dico tertio: generatio p se fit ex mã vt materia: ⁊ ita ex ente fit generatio: ex priuatiõe p accidens: quia priuatio est accidens materie: ⁊ non ens: ⁊ ita generatio est ex non ente: his tamen non obstãtib⁹ nec ex ente p se: nec ex nõ ẽte p se fit aliqd: q̄r li p se tñ valet: qm̃ li in quãtũ: gnãtio itaq̃ fit ex nõ ente p accidẽs: q̄r ex priuatione: que accidit materie: ex qua fit gnãtio per se: ⁊ fit ex ente p accidẽs quatenus illi subiecto: accidit vt sit aliqd ens demõstratũ in actu. Dico quarto: ꝓbo nãli certissimuꝫ est ignẽ ẽẽ ex aqua gnãtũ qñ conspiciẜ ignẽ esse in loco aque: ⁊ aquam non exiuisse locũ: ⁊ nullã ẽẽ penetrationem corporum possibileꝫ: vnde omnis certitudo aut est sũma ⁊ est certitudo ⁊ euidẽtia ꝑpositionũ indemonstrabiliũ: aut est remissa: ⁊ ẽ euidẽtia que habetur per rationes naturales: ⁊ hãc euidẽtia assentimus conclusionibus scientiarum humanitus inuentarum.

Contra secundam propositionẽ arguiẜ: generatio substantialis est finis alterationis: ergo alteratio terminaẜ ad substantiam: ergo alteratio est generatio. Item: intẽsio ⁊ remissio elemẽtorum est generatio ⁊ corruptio illorũ: ⁊ sunt alteratio eorũdem: ergo. Iterum: consequentia iste colligitur in substãtijs est cõtrarietas ergo motus. 5. phy sicorum. 13. dicebat Auerrois: causa vniuersalis propter quã est possibile vt motus sit solũmodo in his tribus predicamẽtis est quia contraria existunt ĩ eis hec. n. necessaria causa est in esse eorum: at. 5. physicorum. 10. arbitraẜ Auerrois illam consequentiã nõ valere: ergo. Postremo: indiuiduum vnius speciei sine ipsius interitu potest in aliam speciem substantialiter transmutari: patet de hominibus qui in bruta vertuntur: caro humana in racemos inuenitur sepenumero transmutata. Aqua in vinum conuertitur absq̃ sui transmutatione. Vinum in acetum. Argentum viuum in aurum. Solutio est: Dico primo: duplex est finis alterationis: intrinsecus scilicet ⁊ est qualitas: ⁊ extrinsecus: ⁊ talis est generatio ⁊ forma substantialis: vnde priuatio forme substantialis existit in toto tempore precedente instans inductiones forme: ⁊ ipsa forma est in illo momento immediate illud tẽp⁹ sequẽte: sic q̄ inter illũ instans: ⁊ tẽpus mensurans priuationẽ forme nihil mediat. Dico scd̕o: generatio diuiditur per simplr ⁊ ꝺm qd: ꝺm q̄ forma acq̃sita est forma substãtialis aut accidentalis: vnde generatio simplex qua forma elementi incipit esse est momẽtanea: qua vero intendiẜ vel remittiẜ est successiua cõtinua per partẽ post partem in infinitũ: generatio aũt mixtoꝝ cum sit per minima est successiua discontinua ⁊ interpollata: ⁊ hec diuersitas tota nasciẜ ex hoc: q̄r forme elementoruꝫ intendunẜ ⁊ remittunẜ: ⁊ non forme mixtoꝝ: mutatio aũt accidentalis est generatio ꝺm quid: quando forma accidentalis incipit esse: est aũt motus: cũ forma accidentalis intendiẜ vel remittiẜ extendiẜ vel nõ extendiẜ: sed quicq̃d sit tam generationis simpliciter q̄ꝫ ꝺm quid nõ vterq̃ terminus primus est priuatiuus: sed ipsius motus vterq̃ termin⁹ primus est positiuus: forma accidentalis cui aliqd positiue aduersatur intendiẜ intẽsione que est verus ⁊ nõ similatus motus: forma intentionalis vt lumen cui nihil positiue contrariaẜ: intendiẜ mutatione successiua ⁊ non vero motu: termini primi motus sunt positiui: at generationis ⁊ intensionis qua lumen intenditur: ⁊ forma elementi minime sunt ambo positiui: sed vnus positiuus: alter priuatiuus existit: intensio ergo ⁊ remissio formarum substantialiuꝫ elementorum nõ est alteratio: sed generatio incõpleta: qm̃ est generatio cõpleta: quando elementũ incipit esse denuo. Dico tertio: qualitates ꝺ tertia specie si sunt cõtrarie: duas exigunt cõditiões: prima est q̄ sint cõpossibiles in eodeꝫ subiecto ꝺm gradus certos ⁊ determinatos: secunda q̄ acquiranẜ enti in actu: a quo etiaꝫ remouenẜ: ideo tales qualitates vero motu intendunẜ: forme elemẽtoꝝ substãtiales: neq̃ aliquo modo sunt cõpossibiles in eodẽ subiecto: neq̃ acquirunẜ enti actu: ideo p motũ neq̃ acqrunẜ: neq̃ intẽdunẜ: ⁊ pfecto ꝯrietas formaꝝ cõpossibiliuꝫ ꝺm certos gradus infert subiectũ ens actu: dato tñ p possibile q̄ forme elementoꝝ essent cõpossibiles ꝺm certos gradus adhuc nõ acqrerenẜ p motũ cũ acqranẜ subiecto enti in pura potentia. Dico quarto: nõ põt vera mutatiõe sed apparẽti indiuiduũ vnius speciei in aliaꝫ spẽm substantialr trãsmutari sine eius corruptione: ⁊ ita incantatiões sunt apparẽtes: nõ vere. Aqua infusa vino nõ corrũpiẜ nisi sit valde modica. Vinuꝫ ⁊ acetum nõ sunt diuersarum specieruꝫ essentialiter. Alchimiste etiaꝫ mutationes faciunt apparentes raro veras.

Alia propositio que talis est: si generatio ẽ impossibilis: alteratio est ĩpossibilis: tꝫ hoc fundamẽto: si generatio est ĩpossibilis: impossibile ẽ inuenire subiectũ potens recipere ꝯtraria in substãtia: ⁊ si sic impossibile est reperire subiectũ potẽs recipere cõtraria in qualitate: ⁊ si sic: colligiẜ ꝺ primo ad vltimũ: si trãsmutatio in substãtia ẽ impossibilis transmutatio in qualitate est impossibilis. Unde est aduertendum q̄ licet si finis nõ sit: non sequatur q̄ media ordinata ad finẽ nõ sint: tñ sublata possibilitate finis aufferẜ possibilitas eorũ que ordinanẜ ad finẽ. Itẽ si tollereẜ subiectũ alterationis: tollereẜ ẽt subiectũ generatiõis: cuꝫ sit mã prima pars essentialis indiuidui ꝺ genere substantie qd̕ ẽ subiectũ alterationis: hec de Textu ⁊ Cõmento primo.

Sententia Textus Commenti secundi ⁊ tertij talis est. Empedocles ⁊ experimento ⁊ rationi contradicebat: dum asserebat ex elementis mixta generari: ⁊ alterū i alterū nō posse transmutari: cum enim diceret omnia per amicitiā in vnum conuenire: ⁊ postea per litem ex illo vno omnia fieri: cōcedebat qualitates elementorū esse permanentes: easq̄ faciebat esse separabiles: ergo elementa adinuicem transmutabantur. Item insufficientem fecit Empedocles determinationem: cū non determinauerit an quattuor elemēta essent principium chaos: an potius ipsum esset principium elemētorum: ⁊ dicit Auerrois: impossibile est dicere ea esse vnum habēdo illas differentias in actu .i. si retinebunt differentias proprias. Itē ait: declarate sunt igit ex isto sermone opiniones antiquorū in generatione ⁊ alteratiōe: ⁊ qui illorū consequit suū fundamentū: ⁊ qui nō: ⁊ loquit Auerrois tantū ad antiquos cognoscentes principium materiale. ¶ Est aduertendū: q̄ via resolutionis illud qd̄ fit preiuit: non tamē eodē modo quo preiuit: nam ꝑ fuit vt pars fit vt totū per se existens: via cōpositionis illud qd̄ fit non preiuit.

Sententia Textus Cōmēti quarti ⁊ quinti talis est. Democritus ex athomorū concretiōe generationē: secretiōe corruptionē fieri: diuerso situ ⁊ ordine alterationem affirmabat: quemadmodū eedem littere varium situm atq̄ ordinē habētes comediā cōponunt atq̄ tragediā: ⁊ ceterarū mutationū augmentationis: diminutionis: actionis: passionis: ⁊ mixtionis causas in athomos reducebat. ¶ Est obseruādū: comedia fictū habet argumentū de priuatis personis dūtaxat vt patre: filio: seruo: ⁊ ceteris id genus agens: turbata habet initia: magno merore inuoluta media: tranquillos ⁊ letos exitus: qua docentur spectatores quid in vita humana sequendū: ⁊ quid fugiendum sit: tragedia vero verum ⁊ desꝑ gesta sumit argumentum: de viris insignibus, vt regibus: principibus: imperatoribus agens: tranquilla habet principia: suspecta media: ⁊ funestos tristesq̄ exitus: qua quidem docent homines quid in vita fugiendum sit. ¶ Itē Democritus cōcedebat istam propositionē: omne qd̄ apparet sensui est verum: tum quia: sensus non decipitur circa propriū obiectum: tum quia: omne quod agit: agit ſm q̄ est in actu: tū quia: omnis nostra cognitio ortum habet a sensu: si tamen hoc esset verū: idem esset vnum ⁊ multa: idem esset manus seipsos fractū ⁊ integrum: rectum ⁊ curuum. Dico itaq̄ sensum decipi circa iudicium de re immutante: sed non circa iudicium de immutatione rei: sensus .n. qnq̄ immutat ab vna re: ac si immutaret a duabus: quare sensus nō decipit circa obiectum propriū: ⁊ per se ⁊ debito mō proportionatum sensui: vt refert Themistius: iudicio quidē particulari decipitur sensus: nunq̄ tamē iudicio vniuersali. Agens etiam quandoq̄ agit ſm modū passi: ideo decipitur.

Sententia Textus Cōmēti sexti septimi ⁊ octaui. Positio Platōis positione Democriti est irrationabilior: tum q: magis absurdū est ad supficies vsq̄ indiuisibiles corpora resoluere: q̄ ea resoluere in corpora indiuisibilia: tū quia: Democritus nitebat ex athomis seruare omnes mutationes: ⁊ inuenire rerum naturalium motus ⁊ proprietates: non sic Plato fecit: ⁊ laborauit in naturalibus: qui autē minus experti sunt ⁊ ad pauca intellectū aduertunt: facile enunciant quicq̄ antequā eius veritatem exploratam habeant: tum quia rationes Democriti erant naturales: Platonis extranee: vn̄ sic argumētabat Plato: nisi i superficies indiuisibiles corpora resoluant: aut trigonum priores erūt alie figure rectilinee: neq̄ triangulus erit figurarū rectilinearū prima: ⁊ hec ratio nō physica est: sꝫ geometrica potius est. In fauorē Democriti inducitur ista ratio: necesse est corpora indiuisibilia esse rerum naturalium principia: q: ad illa stat vltimata corporum resolutio: non .n. ad puncta: q: punctū puncto additum non efficit maius: etiā ipsum corpus ex pūctis esset compositum: ⁊ q: pūctus imobilis est: ⁊ corpꝰ inde ꝯ oē eēt imobile: nō supsunt supficies: aut linee aut passiōes: nā cū hec sint nō corpora: corpus ex nō corporibus eēt cōpositū: et passiōes a subiecto separari ⁊ sepatum existere est impossibile: ⁊ si post totam corporis diuisionē superessent sole passiones: ille residue essent sine subiecto: nec resolutio stat ad nihil: nec ad magnitudines diuisibiles: ergo corpuscula indiuisibilia terminabunt diuisionem corporis vltimatam.

Auerrois Cōmēto .7. dicit: a superficiebꝰ .n. nihil generat nisi corpꝰ: ⁊ supple in superficies sunt extremitas actionis .i. figurarum in quibus ⁊ nullū accidēs aut aliqd entiū accidentiū reperit in quibꝰ fit alteratio: sunt .n. superficies termini figure ad quā nō est alteratio. 7. physicorum .16. 4. celi .12. Itē cōmento .8. ait: Plato enim dicebat superficies esse indiuisibiles: q: oēs superficies diuidunt in triangulū: triangulus aūt non diuidit in aliquam superficiē: sed in alios triangulos. Sensus est: triangulus diuidit in triāgulos ductis lineis ab angulis ad centrū: non est sic de alijs figuris. Item ait: dicunt enim q̄ omne corpus possibile est vt diuidat ſm totum .i. q̄ omne punctum qd̄ ē in eo punctorū infinitorum possibile est vt corpus diuidatur ſm ipm equaliter indifferenter nō super aliquod punctū plus alio: ⁊ cum posuerimus q̄ corpꝰ diuisum est in infinitū actu super oīa puncta infinita nullum accidit impossibile: quoniam hec positio quāuis sit falsa: tamē est falsa possibilis: ⁊ ex positione possibili in actu non accidit impossibile: sicut accidit ex falso impossibili: verbigratia q̄ si ponamus granum sinapis q̄ possit diuidi in mille partes: qd̄ est impossibile facere in actu: tamē iste defectus nō destrueret naturam istius possibilitatis. Sensus est: non colligit hec sequella: granū sinapis pōt eē actu diuisum in mille partes: ergo pōt granū sinapis eē actu diuisū i mille ptes: quare nō valebat hec consequentia Democriti: aliqd̄ corpus pōt esse actu diuisum in mille partes: ergo possibile ē aliqd̄ corpꝰ esse actu diuisū i mille ptes: nō valet etiā: tu potes eē i mille instātibus: ergo pōt eē q̄ tu sis in mille instātibus: vnde posita propositione possibili inesse nullum sequitur inconueniens: sepe tamen numero posita propositione de possibili inesse colligitur absurdum.

Sententia textus cōmēti .9. ⁊ .10. talis ē: conceditur corpus esse magnitudinem diuisibilem potentia que nūquam completum possit consequi actum: nō tamen omnino esse actu diuisibilem: ⁊ vt cōpletū diuisiōis actum attingere possit: ⁊ ita cōtinuū pōt diuidi ſm quodcunq̄

signū

signuz in potētia: nō aūt fm̄ quodcūqʒ signū in actu quare nō oʒ vt ponat in actu: q: nō est possibile diuisio in actu: qd aūt pōt esse potentia nō dʒ poni inesse q: tunc esset possibile fm̄ actum: potentia ergo qua continuum est diuisibile in infinitū reduci potest ad actum incōpletum nō perfectuʒ: quare negatur si id secūduʒ ponat factum: nulluʒ sequi impossibile: aut n. colligeret diuisibile ex indiuisibili fuisse ꝯpositū: aut vltima diuisione vlteriorē eē diuisionē: neqʒ huiusmodi possibile qd ad actū cōpletuʒ nunq̄ reduci pōt dʒ vnq̄ poni esse factū: quare negat id qd. Democritus supponit. s. corpus oio esse actu diuisuʒ: ex qua qdem suppositōe cōsequēter falsum concludit. Preterea cū linea solum fm̄ puncta sit diuisibilis: et nō vbiqʒ in linea sit pūctus: alioqn duo puncta eēnt sibi imediata et proxima sequit ꝙ linea nō est vndiqʒ et vbiqʒ diuisibilis: sed vt puncta hñs: et vbi terminos hūorta de corpore. Amplius si magnitudo semper in minores solueret magnitudines: tandem perueniretur ad magnitudines insensibiles: quare ille cōsequēter essent indiuisibiles: ergo corpora vsqʒ ad aliquid diuidūtur et non semper. Iterum non poterat rerum generatio nisi athomoruʒ cōgregatione saluari et corruptio seggregatione. Solutio est: admittit per diuisionem tandem perueniri ad partes insensibiles: negatur tamen illas esse simpliciter indiuisibiles: nam tam et si sensu vlterius diuidi non possint: tamen intellectu qui quacūqʒ magnitudine data minorēʒ intelligit possunt diuidi: et licet partes ille minutule seorsum et separatiʒ nō percipiantur: alijs tamen coniuncte et continuate bene sentiuntur: et totū sensibile constituunt. Negandum quoqʒ est generationem congregatione athomorum et corruptionem seggregatione fieri: sed generatio est: quia fit vnius totius cōpositi in alterum totum cōpositiuʒ fm̄ fōam transmutatio: neqʒ recte dictuʒ est ab antiqs gnātionem esse alterationeʒ: cum generatio ab alteratione differat et subiecto et terminis.

Auerrois primo dicit. Dicamus igitur ꝙ nos nō reputamus impossibile vt corpus diuidatur fm̄ totum et in infinitum ex omnibus modis: sed apud nos vno modo est possibile: alio modo impossibile: modus autem fm̄ quē est possibile est diuisio in potētia: impossibile vero diuisio in actu que fit fm̄ omnia puncta que sunt in eo insimul: et non contingit: cum fuerint diuisibiles fm̄ totum in potentia super omne punctum vt sit diuisibile in actu. Sensus est: corpus esse compositū ex indiuisibilibus est ipsum habere finitas partes: ex diuisibilibus infinitas: corpus igitur potest esse actu diuisuʒ fm̄ quodlibet signū: nō tñ pōt quēadmodū tu potes scire duo ꝯdictoria: nō tñ pt eē ꝙ tu scias illa: tu potes esse in mille instantibus: tñ non pōt eē.

Secundo inquit: non enim contingit cum omne punctum in corpore est receptibile diuisionis insimul: vt corpus diuidatur super ea insimul quāuis indifferenter sit diuisibile super vnūquodqʒ eorum: sicut non contingit ꝙ cuʒ homo est receptiuus oium scientiarum vt recipiat eas insimul: quod enim dicitur de aliquo diuisim: non sequitur vt semper dicatur coniunctim: dixit semper qz aliqū contingit: quādo potentia vnius nō repugnat potentijs aliorum.

Tertio ait: et esset possibile vt diuideret magnitudo sup oīa pūcta simul: si puncta ꝯtangerēt se adinuicē: qd est impossibile. Sensus ē: vbiqʒ in linea sunt puncta fm̄ ꝯtinuationē nō fʒ imediationē: nō per separationē linee: vbiqʒ pt fieri diuisio a linea: vnde in diuisione cuiuscūqʒ diuisibilis fit diuisio super aliquo indiuisibili: diuisio ergo linee est in puncto in potentia: et cum illi puncto nō cōtinuetur alius punctus: nūq̄ a linea abscindetur nisi linea. 248

Quarto inquit: et ideo videmus ꝙ cum diuisimus magnitudinē sup aliqd pūctum ꝙ impossibile ē ꝙ diuisio cadat super illud punctum ꝯsequens illud punctū: qd erat possibile: antequā diuisio eadem caderet super illud punctū: sicut erat possibile in illo puncto: sed cū diuisio cecidit sup primū punctum statim fuit destructa potestas diuisiōis in secundo: et hoc ē fm̄ aliquos pp minima nālia. Alij volunt ꝙ facta diuisione supra. A. puncto: nō possit fieri supra alio: quia diuisum esse est in instanti: ergo vnum diuisum esse in vno instanti: ergo si vnius signi ē vnū diuisuʒ eē in hoc instanti: nō pōt eodē instanti effici diuisio in alio: ergo cessat potentia ad diuisum esse pro illo momento: licet adhuc possit diuidi pro alio: et propterea conceditur illa in sensu diuiso non composito.

Digressio.

Sunt pro complemento huius partis nōnulle propositiones approbande. Prima ē. De generatione hec inquirenda sunt: vtrū sit. Quid sit. Quibus conceditur: propter quid est generatio: est enim propter materiaʒ. Secunda est. Generatio simpliciter: generatio fʒ quid: motus et mutatio successiua differunt. Subiectuʒ generationis simpliciter est materia prima: terminus ad quem primus est forma inducta: terminus a quo primus est priuatio forme inducende. Subiectum generationis fm̄ quid ē ens perfectum et completum: terminus ad quem primus est qualitas inducta: terminus a quo primus ē priuatio qualitatis inducte. Subiectuʒ motus ē ens completum et perfectum: terminus ad queʒ primus est forma que terminat motum: terminus a quo primus est contrarium positiuum termini ad quem. Intensio luminis est mutatio successiua non motus: cuius terminus a quo primus est priuatio luminis intensioris: terminus ad quem est ipsum lumen fm̄ eē intensum et perfectum. Tertia est: id quod primo trine dimensioni subicitur: secundario superficiei: linee et puncto substernitur: non habet enim quodlibet accidens subiectum sibi proprium et adequatum: vt palam est de termino accidentis: vnde si consideretur punctus fm̄ esse quod habet i materia: procul dubio erit in materia sicut accidens in subiecto: materia nō qz auctore Aristotele primo de generatione. 19. nec ē punctus: nec linea sed est id cuius hec sunt vltima: et ita punctus a materia causatur: velum et alia accidentia: cui materia subicitur: eo ꝙ ipsa de se impartibilis est: et redditur partibilis per quantitateʒ quaʒ acquirit: prima tamen materia non est proximuʒ subiectum puncti: cum primuʒ quod in materia recipitur sit quantitas interminata: primo capitulo de substantia orbis: et hec est cā ꝙ soleo dicere: vnūquodqʒ receptum in materia esse diuisibile: si sibi ñ repugnet diuisibilitas: constat auteʒ puncto diuisibilitatē repugnare: corpus igitur de gñe quantitatis naturaliter prius est natura termino eius: sed mathematice

posteri⁹ est: cuz mathema. ex fluxu pūcti imaginatio causari lineam: linee superficiem: superficiei corpus imaginentur: et hac consideratione habet pūctus rationem accidentis: sicut et linea et superficies et corp⁹ at si punctus consideretur absolute et s̄m diffinitiuaz ipsius rationem s̄m quam non concipitur cum materia sic nō est accidens linee: sed aliquid de substantia eius: eo modo quo dicitur substantiā cadere in diffinitione alicuius: vnde scribit Albertus magnus q in continuo sunt duo necessaria: scilicet continuatū et continuans: et cōtinuatum quidem est pars continui: sed continuans non potest esse pars eius: aliter idem esset continuatum et continuans: et quia primū continuās est punctus: ideo punctus tribus modis existit in linea: vt principium scilicet: vt mediuz et vt finis: a puncto vt est principiū fluit linea: que sepenumero ex punctis: nō quidem sicut ex partibus cōponi dicitur: punctus vt habet rationem mediū habet rationem et officiuz continuādi partes: s̄m vero q est terminus cōtinuatio est ad ipsum: vt ad finem con...tui: palam est igitur pūctum esse causaz formalem linee: et partem eius essentialem: non quātitatiuam: neqz oportet q omne quod est forma rei de re predicetur: quia forma faciens esse nō predicat: nec forma inquātum forma est predicatur d̄ eo cuius est forma: predicatione dicente hoc est hoc: sed predicatur pro vt forma est idez genere vel specie vel numero: patefactum est itaqz pūctuz habere posse potestatem principiandi: cōtinuandi: et terminandi cōtinuū q oia cū sint act⁹ forme: stabilitum⁹ pūctū etiā eē formalez cōtinui: et quia quēadmoduz pūctus se hz ad lineam: ita instans ad tempus: ideo que de puncto expedita sunt: suo modo aptentur instanti. Quarta propositio talis est: diuisibilitas in infinitaz est propria passio continui: ideo repugnat cōtinuo q sit diuisum in infinitum: quia sic perderet suam propriaz passionem. Contra: risibile est propriuz hominis ergo ista propositio: homo ridet: non est impossibilis ergo ista propositio: cōtinuū est actualiter diuisuz in infinitum: non est impossibilis. Solutio est: actus si tollat aptitudinem: cui ꝯuenit aptitudo: ei repugnat actus ridere nō auffert risibilitatem sed esse diuisum in infinitum interimit diuisibilitatez: constat ergo in infinitum continuum posse esse diuisum: nō tn̄ posse cōtinuū esse diuisuz in infinituz: sed hec sexto physicorum pertractantur.

Sententia. Textus Cōmenti. 11. Inuestigat Aristo. a Textu Cōmenti. 11. vsqz ad. 25. si sit gn̄atio: qd gn̄ationi subiciat: cur ꝯtinua et sempiterna sit gn̄atio. Uarias tandē ꝯcludit dr̄ias inter gn̄ationē et alterationez: appellat gn̄atio simplr̄ qua forma s̄balis incipit eē: gn̄atio s̄m qd qua forma accidētalis incipit esse denuo. Generatio igit̄ simplr̄ fit ex nō ente simplr̄: ente tn̄ potētia: s̄baqz incōpleta. s. mā: et nō ens solū s̄bam negat sz nō oēm: negat. n. solum s̄bam cōpletā: quā sua affirmatio ens simplr̄ designauit: et nō negat s̄bam incōpletā: cū eā sua affirmatio nō designauerit: incōueniēs. n. eēt substantie ex olo nō s̄ba generationez esse. ¶ Est aduertendum q peripatetici nō fatentur creatiōnē nouaz: tum ex ordine agentium que sunt aīa et natura: tum p naturam actionis: tum ex modo agēdi et patiendi: tum ex pte priuationis.

Sententia. 12. et. 13. bifariā quicqz est actu substātia: primo q: sit substantia completa: scd̄o q: sit substantia actu existēs: sic substantia potestate primo ē substātia incōpleta: scd̄o qd nōdum est substantia: sed pōt esse: illud aūt ens non est actu substantia primo: cū hoc mō sit substantia potestate: est tn̄ actu substantia secūdo: similiter idipsuz ens ex quo fit generatio nō ē actu quātū. primo: q: si est ens ꝯpletū hūs quantitatē: sed ē quātū ptāte primo: cū sit substantia incōpleta quātitatē hn̄s: ē etiaz actu quātū scd̄o q: nūc existēs quātitatē hz: et eo mō quo substantia ē eodē mō ē quātū et quale scilicet potentia primo. Eoꝝ aūt rō qui sic obiecerūt: si huiusmodi ens nō eēt actu substātia sed solū potestate: oporteret ꝯcedere ex nihilo aliqd fieri: locuz hz capiendo ens actu et ptāte secūdo mō: quo pacto mām nō esse ens ptāte dicimus. ¶ Est aduertendū Aristo. appellat hanc difficultatē si sit generatio simplex mirabilē: eo q: ꝯducit itellectū hūanū ad altiorē ꝯsiderationē nō pōt. n. hec qō determinari nisi cognoscat mā prīa quatenus ē principiū substātie ꝯposite: vñ subiectū generationis simplicis ē mā prīa nuda: primū. n. eē noue forme in mā: ē primū nō esse forme q abijcitur: at subiectum generationis vt ipsa ē ꝯiūcta alterationi a Peripateticis solet dici ens actu. Itē Cōmēto. 13. dicit̄ generatio simplex: q: p illā incipit eē formā de genere substantie: vocat̄ generatio nō simplex generatio accidēns: q: p illā pducit̄ ꝯpositū p accidēs habens duas formas.

Sententia. 14. 15. 16. 17. talis existit. Due sunt cāe ppetue generatōis rerum nālium: vna ē cā efficiēs: altera est cā mālis: neqz generatio reꝝ ē perpetua: q: mā sit infinita: sz cā est quia generatio vnius ē corruptio alterius: q: terminus a quo vnius productionis fuit terminus ad quē alterius: adeo nō dat̄ prima productio: itcirco saluat̄ eternitas mūdi: quoniā genitū quodlibet nō accipit nouā mā̄e partē nūqz a prioribus⁹ acce ptā: sed prī⁹ ablatam resumit: nam que mā in corruptione vni⁹ a forma dependita dimittit̄: eadē a forma que gignit̄ p subiectis resumit̄: vt cū ꝯburit̄ lignū in ignē: mā ligni dimittit̄ a ligno: et resumitur a forma ignis. ¶ Dicit Auerrois primo: prima vero et vniuersalis declaratio ē esse in physicis. Sensus ē: de mediū ad ꝯcludēduz substantias abstractas esse: aut ē nāle: aut ꝯcludit̄ virtute medij naturalis: et cū methaphysicus. 12. methaphysice 48. probat numerū substātialiū separatarum induit habitū phy nālis. Itez ait: declarant̄ illic duo modi esse mouētiū: quoꝝ vnū ē qd nunqz mouet̄ sz semper mouet. Secūdū ē qd semp ab eo mouet̄: primam aūt phyam opz determinare substantiā istoꝝ duoꝝ mouentium: mouentia aūt particularia q semp mouent ex quib⁹ generatio ē semper: determinanda sunt posterius. Sensus ē: celū quātū ad pdicata prima modi cōmunissima ad que si ꝯsequit̄ esse mobile pertinet ad methaphysicū: quātū ad pdicata ad q cōsequit̄ eē mobile ꝯsiderat̄ a nāli pho. Intelligētie aūt celestes et quātū ad pdicata cōia et ꝓpria spectant ad methaphysicū: et cū dicit in fine Cōmenti: mouentia particularia que semper mouent: constat q illa mouentia sunt celi: quod tamē alibi pdicauit eē mouētia vlia. Dico q celū respectu sublunariū est mouens vniuersale: respectu intelligētiaꝝ est mouens particulare: quia est instrumentū earum peculiare. Amplius. 15. dicitur: intentio nostra hic non ē nisi dare causaz materialem propter quā generatio et corruptio sunt semper: ergo materia erit cā generatiōis eterne. Cōtra:

ipsa

ipsa est cā corruptōis: primo capitulo de sbā orbis ⁊ p̄rio celi.20.ergo: dico q̄ materia prima quatenus est pura potētia ⁊ ens eternū ⁊ necessariū ⁊ incorruptibile: cā est eternitatis generatōis: inquātuz tū sp̄ est cōuincta priuationi est cā corruptōis: ⁊ dicebam primo phys.82.mā prima nō di incorruptibilis rōe perfectionis sue nature: sed qr ipsa est primū subiectum oium: nō posset inueniri subiectū aliqd sue corruptionis: hec est cā q̄ soleo dicere eternitatez mãe nō dare mãe pfectionē. Rursus.16.ait: aliqd infinituz esse actu impossibile est: infinitū aūt fm q̄ est possibile est in potētia vt diuisio magnitudinū semp in duo media.i.in ptes eiusdez pportiōis: nō quantitatis. Iterū.17.ait: necesse est vt generatio nō abscindatur: qm̄ p successionē formaꝝ sup subiectuz qd est mā nō denudaẗ illud ex quo gnātio fit simplr qd est in potētia ab aliquo ente in actu qd est forma: vñ mā nunq̄ denudaẗ a forma: cuius qdez materie conditiones sunt: necessitas: potētialitas: appetibilitas: ⁊ trāsmutabilitas: pp quas qdez cōditōes saluaẗ eternitas gnātionis: ⁊ sempiternitas mūdi. Preterea hec propō: gnātio vnius est corruptio alterius: est pdicatio cōcomitatiua.i.ad gnātionē ⁊ ad inductionez noue forme seqtur corruptio ⁊ ablatio alteri⁹: vel imediate in habētib⁹ vnā formā: vel mediate ⁊ nō statim in hñtibus plures. Iteruz ꝯsiderādū est: q̄ si elemēta venirēt denuo ad mixtionē q̄ in tali mixto non remanerēt elemēta fm denominatiōnē: cū quo tñ stat q̄ sint formaliter in mixto.

Sententia.

18.tres sunt modi generatōis simplr: prim⁹ est p cōparationez substātie ad accidēs: secūdus sbe maioris entitat ad minorē: tertius accidētis maioris pfectionis ad accidens minoris pfectōis. ¶ Est primir⁹ aduertēdum: due mutatōes quaꝝ quelibet est positiua ⁊ acqsitiua distinguūtur p terminos ad quos: sanffacit aūt alteras rōnis inter mutationē acqsitiuā ⁊ depditiuam: ⁊ ita pōt saluari q̄ generatio ⁊ corruptio sunt vnamet mutatio numero realr. Itez ꝯsiderandū est: lz subiecta nō incipiāt ⁊ desināt eē: tñ recipiēs denominationez sbalem incipit ⁊ desinit eē: recipiēs aūt denominationē accidētalē qd est indiuiduū de pdicamento sbe nō incipit ⁊ desinit esse merito illius mutationis accidētalis. Ampli⁹ notandū: quedā differūt p modum habit⁹ ⁊ priuatōis nole: vt visio ⁊ cecitas: quedā actione nō nole: calidū.n. dissoluit ⁊ mouet a cētro ad circūferētiaz: q qdem motus est mot⁹ vite: frigidū vō mouet opposito mō: q mot⁹ ē mot⁹ mortis: vñ frigiditas est priuatio: qr impfectior ē caliditate: ⁊ dicuntur hic ignis ⁊ terra differre calido ⁊ frigido: vel qr p has qualitates circūloqmur dr̃as elementorū: vel qr qualitates sunt de essentia elementoꝝ cōsideratoꝝ quātuz ad esse actiuuz vel passiuum: lz constet qualitates nō esse de essentia elementorum absolute consideratorum.

Sententia.

19.Non est verū id simplr generari ⁊ corrūpi: qd magis fit sensibile: id vō fm qd: qd min⁹ a sensu fit pceptibile: crediderūt.n. veteres id quod magis erat sensibile: perfectius esse ens: quod vero minus: imperfecti⁹. Cōtra: ergo terra simpliciter: aer vero fm qd gnāretur. ¶ Dicit Auerrois: quia existimabāt q̄ nulla cōprehensio est in cognitiōe reꝝ pter sensuz: necesse ē igiẗ vt sensibile sit ens: ⁊ nō sensibile sit nō ens: sicut cognitū apud nos est ens: ⁊ ignotū est nō ens: vnde ista consequentia: sensibile est ens ergo non sensibile est non ens: est consequentia in ipso: que non tenet i contradictorie oppositis nisi in cōuertibilibus.2.topicorum.22. Causa autez quare si cognitū apud nos est ens: ignotuz est nō ens: ē: quia intellectus humanus est pure potentialis in genere intellectuum: ⁊ q̄ ab homine nō intelliguntẗ: a nullo alio intellectu capi possunt. Item ait: aer.n. fm intellectū est pfectioris esse q̄z terra: ⁊ terra perfectioris esse apud sensum: ⁊ ideo non conuenit vt illud quod ē magis sensibile sit perfectius: perfectius.n. in rei veritate est id qd est perfectius apud intellectum: vnde cum aer sit calid⁹ ⁊ humidus: terra frigida ⁊ sicca: erit aer pfectior terra: cuz caliditas ⁊ humiditas quibus perficiuntẗ operationes viuentium prestātiores existant frigido ⁊ sicco. Rursus Cōmento.19. dicebat: īdiuidua supra quorum compositionez vincit ignis perfectiora sunt inesse q̄z ea in quorum compositione terra. Contra: ergo homo esset imperfectior salamandra que viuit in igne: ⁊ colericus esset perfectior sanguineo ⁊ temperato. Solutio est: in homine calor naturalis multū viget: vel dictum illud est verum in mixtis inanimatis non animatis. Ulterius considerandū est: generatione simpliciter acquiritur forma substantialis: generatione fm quid: accidentalis: ⁊ ista propositio: accidens est ens: est vera absolute: quia ly ens significat substantiam ⁊ accidens significatiōe vna: sequaliter tñ: neq̄z reperitur in libris Aristotelis q̄ termin⁹ analogus positus per se stet soluz pro famosiori: iste nāq̄ sunt vere: mā ē nā: augmētatio ē motus: alteratio est motus: que tñ essent false.

Sententia.

20.21.22.cum generationi corruptio semper iueniatur copulata: in eadēq̄z materia altera forma per generationem inducatur: altera remoueatur: ideo mūdus permanet ante retroq̄z sempiternus. ¶ Materia itez nulli est contraria: sed successiue contrariorum tū substantialium tum accidentalium est susceptiua: si.n. alicui contraria esset: expelleret: corrūperetq̄ suum contrarium: qd cum non esset nata suscipere: non omnium itaq̄ esset susceptiua contrariorū. Iteruz eius quod corrumpitur ⁊ qd simul generatur est eadem materia numero ⁊ reipsa ⁊ fm essentiā: ratione tamen diuersa: nam comparata ad formam que deperditur: diciẗ materia corrupti: ⁊ subiectiue corrumpitur: comparata vero ad formam que acquiritur dicitur materia generari subiectiue. ¶ Est obseruandū: vt Albertus inquit: generatio est ex nō ente.i. ex priuatione priuāte: nō priuata: vnde si materia comparatur ad terminum a quo: ipsa est sub contrario: si ad quem supponit priuationem cum aptitudine: si ad mutationē: vt motus tantum: sic ipsa est in potentia: si ad motuz vt generatio vnius est corruptio alterius: sic ipsa ē actu informata forma contrarij: quia nihil corrumpiẗ nisi actu ens. Itez ait Auerrois.22. dicamus igiẗ q̄ vno modo est eadem: ⁊ ideo possibilia sunt adinuicē alterari: ⁊ alio modo sunt multe: vñ sunt possibilia recipere formas contrarias: est.n. vna fm subiectum: ⁊ multe fm potentias: ⁊ habilitates ad recipiēduz formas contrarias: ⁊ hec eadem est sententia Aristotelis.4.physicorum.84.12.methaphysice.11. vbi dicit q̄ multitudo est a formis.12.methaphysice.14. primo de anima.53. diuersitas materie est ob diuersitatem forme: vnde potentia remota est tātū vna: alia est potentia proxima: ⁊ hec multiplicaẗ: id numerus

habilitatuz materie est fm numez formaz. constat q̃
aliqd posse simplr gnari: & aliqd fm quid: & mundum
esse perpetuú. qꝛ generatio vni⁹ est corruptio alte/
rius: & lꝫ mã esset eadeꝫ fm essentiá gnãti & corrupti
inueniebat tñ variata fm diuersa esse q̃ hꝫ a formis.

Digressio.

Ut que hec i pte approbata sunt distincte itel
ligant: inducant nonnulla documéta:
pmú sit tale. Quia mã pria nó fuit actus realis: neqꝫ
intétionalis. lꝫ pura poténa in genere sensibiliú ha
buit piátez recipiédi oés formas subcelestes fm esse
reale: & nó potuit cognosci: nisi p cóparatoné ad formã
eadeꝫ náqꝫ cognitione pcipit forma p se: & mã p acci
dens: veluti & eadé intellectióe cognoscit vle p se &
singulare paccidés: vñ é obseruádú poténá materie
aliam esse absolutá: aliá respectiuá: & respectiuá: aliá
esse accidentalé: aliaꝫ essentialé: p potentiá absolutá
& radicalé materie circúloqmur nám & essentiá mate
rie: [illegible] cebá anno supiori prio physicoꝫ. 7o. talé po
tentiá nó reddere mãm cópositioreꝫ: neqꝫ impedire
quin forme sbales imediate vniant materie: & hic q̃
auctores affirmát de mã solúmo sum addere vná di/
stinctioné que totaꝫ rem cóplectit: mã prima pót có
siderari tripliciter vno mó vt est prior nã formis qui
bus informat: scdo mó vt est cóiuncta formis quib⁹
actualiter perficitur: tertio mó vt mã abstrahit p itel
lectum a formis quibus est actualiter copulata: mã
prima fm primaꝫ cósideratioré est capax náliter for/
maꝫ oium: & ens: substátia: eterna: simplicissima: vna
tm̃ numero: mã scdo mó multiplicat fm multiplica/
tioneꝫ formaꝫ a quibus recipit esse: & respectu vni⁹
forme numero est vna materia numero: materia fm
tertiam cósideratoné est vna numero priuatiue & vt
sic habet esse intentionale: & ita materia solet nuncu/
pari ens rationis.

Secundum documétú sit tale: ista ppó.
Generatio vnius est corru/
ptio alterius: de virtute sermonis nequáqꝫ concedi
pót: distinguútur. n. mutatóes penes distinctionem
terminorum ad quos tendunt: ergo cum alius sit
terminus ad qué generationis: alius corruptionis:
nunqꝫ hec propó affirmari poterit: generatio vnius
est corruptio alterius: quare talis propó intelligat
vt supradictum est: ad corruptioneꝫ vnius sequitur
generatio alterius: & ad generationem vnius corru/
ptio alterius.

Tertium documentú est: forme sbales non
suscipiút magis & min⁹: neqꝫ inté/
duntur & remittunt p admixtioné ɔtrarij: vñ hec có
uertunt: ɔrietas est in hoc pñto: & suscipere magis &
minus: intédi & remitti: & cum dútaxat qualitates de
tertia specie suscipiant magis & minus: intendant &
remittunt p admixtioné ɔtrarij: ideo dã ɔrietas illis
exactissime ɔcedit: & ita forme sbales elemétoruꝫ cú
sint icópossibiles fꝫ quoslibs gradus i eadé pte sub/
iecti: nó intendentur & remittentur p admixtioné có
trarij: quas qdem formas absolute putauit Auerro.
suscipere magis & minus: intendi & remitti: nó eniꝫ
omnis intensio oritur ex cótrarietate: lumen náqꝫ &
scientia intendunt & remittunt absqꝫ ɔrij p mixtióe.
Cótra. 5. phys. 12. in substantia nó est forma dimi
nuta que postea reddatur ɔpleta: q̃ forme elemétoꝫ
nó suscipiét magis & min⁹: intensioné & remissioneꝫ.
Solutio est: vnaqueqꝫ forma que acquirit subiecto
enti in potentia est indiuisibilis: forma elementi quã
tum ad suam inchoationem incipit esse per primum
qd sic: intenditur deinde successiue per partem post
partem in infinituꝫ: cui quidem forme elementi nul
la forma contraria admiscetur: sunt enim plures for/
me elementorum in eadem parte subiecti incompos/
sibiles: forme mixtorum omniú per minima inducú/
tur: qualitates vero contrarie fm gradus remissos
sunt compossibiles: acquirútur qꝫ circa subiectú ens
actu: forma itaqꝫ substantialis ad hunc sensum est in
diuisibilis: quia acquiritur circa subiectú ens poten
tia: & non é contrarie forme quouis modo compossi/
bilis: & dato qꝫ vnum corpus condensetur: ibi plus
est de substantia: nó tamen magis: in rarefactione. n.
& condensatione: est partiuꝫ materie aut forme iuxta
positio maior vel minor: at in intensióe aut remissio/
ne non est iuxta positio: sed quasi penetratio é in in/
tensione: quia secundus gradus primo superueniés
in subiecto existenti sub gradu primo suscipitur: & il/
lius subiecti extensione extenditur: sicut & pars gra/
dus: at in remissione é partis forme dperditio: hec de
digressione.

Sententia. 23. 24. stat in hoc: alter .tio dif/
fert a generatione: ex parte sub
iecti: terminorum a quibus: & ad quos: est náqꝫ alte
ratio quando eadem ante transmutationé & post fm
substantiam manens res naturalis: i extremis ad in/
uicem contrarijs aut medijs transmutatur passioni/
bus: generatio autem est mutatio totius in totuꝫ nul
lo sensibili totoqꝫ composito: vt denominatóis sub/
iecto manente eodem ante transmutationem & post.
At si in genito & corrupto eadem numero passio ma/
neat: fm illam non est facta alteratio: si vero mutatio
fiat nullo sensibili manente eodeꝫ: erit talis mutatio
generatio: & cum fm passionem fiat mutatio: ibi non
erit generatio: sed augmétatio: diminutio: alteratio:
aut loci mutatio: & subiectum generationis primum
materia est suscipiens formam que acquiritur: alijs
vero transmutationibus materia aliquo modo é sub
iectú: quaꝫ qdé subiectú primú est ɔpositú ex mã &
forma: & nó mã sola.

Auerrois primo dicit: vtrunqꝫ istoꝫ é trás/
mutatio & habet subiectum: & có
traria: proprie. s. vel cómuniter: & accidentia in sub/
iecto: qualitates videlicet ad quas non est per se mo
tus: vnde requirit vnaqueuis mutatio subiectú: cuꝫ
sit mutari rem aliter se habere nunc q̃ prius. Item
non esse producti debet precedere esse producti tem
pore. Iteruꝫ in vtraqꝫ factione potentia precedit eé.
Ecid ex quo é factio: & ad qd est sunt ɔtraria. i. termi
nus a quo & terminus ad qué cuiuscunqꝫ mutationis
sunt seinuicem pugnantes.

Amplius inquit differunt in subiecto & in
eo qd est in subiecto: nam muta/
tionis substantialis subiectuꝫ est materia prima: mu
tationis vero accidentalis compositum ex materia &
forma: in transmutatione nanqꝫ substátiali nihil actu
remanet ex illo ex quo est transmutatio quod sit sub/
iectum illius rei que in eo fit: essentialiter & non acci/
dentaliter: idest in transmutatione substantiali subie/
ctum est in potentia idem & accidentale: non idem in
actu & essentiale: subiectum enim essentiale est com/
positum ex materia prima & vltima forma: composi/
tum ex materia prima & quantitate est subiectum ac/
cidentale.

Iterum

Iterū Cōmēto.24.ait:⁊ dixim⁹ q̄ necesse ē i il lo siro ad qlitatē gnātā3 vt illa qlitas sit in eo essentialiter: q2.s.est idem subiectū essentiale: q2 aūt videm⁹ q̄ in rebus gnābilibus remanet sensibile ide3: verbi gratia vt corporeitas remanēs in aq̄ ⁊ in aere cū generant adinuicem: ⁊ dyaphaneitas ⁊ humiditas ⁊ alia accidētia que remanēt in generabilibus videnf q̄nō sint sbā illius qd̄ fuit in talib⁹ istis transmutationib⁹ subiectū ſm modū quo illud qd̄ ē in actu est subiectū in transmutatiōe que est in qualitate: ⁊ cū in hoc est: q2 illd̄ qd̄ remanet apud generationē aque ex aere est aliqd̄ cōtingēs subiector nō q̄ est ipsu3 subiectū.i.ipsu3 cōpositū sbāle: sed accidentaliter.i.q2 est in subiecto: ⁊ ideo si eē alterationis in subiecto suo esset tale esse.s.accidēta nō substantiale: tunc alteratio esset generatio. ¶ Dicit Albertus: ⁊ huius Auer. assignat cām esse q̄ illaru3 cōium passionū neutrū elemētu3 est subiectū essentiale: nec ipe sunt essentiales substātie: sed cōtingētes vtriq3 subiecto: s3 quecūq3 subiecto essentiale illa mutanf. Ad h̄ h3 dubitationē: q2 humor aeris est plus essentialiter q̄ aque: ⁊ tñ manet cū aer mutaf in aquā ⁊ econtra. Solutio est: vocat Auerrois essentiale substātie qd̄ ē eius3 quātu3 in spē ⁊ forma: ⁊ non cōuenit ei rōne generis sbe: q2 hoc est ppriū speciei ⁊ mutaf cū ipsa: cōtingēs vero vocat qd̄ inest gratia generis vtriq3 terminor motus: q2 hoc non h3 3riu3 in quod mutetur. Sensus ē qn̄ ex aere producif aqua: perit calor p se: humiditas vero p viā3 sequelle ⁊ p accidens: q2 est cōpossibilis forme aque.

Postremo inquit: nō est alteratio generatio: vn̄ inquātu3 subiectū pmanet ei essentialiter cōuenit cū alijs transmutationib⁹ alijs a generatiōe: ⁊ differt ab eis in eo in qd̄ est trāsmutatio.i.est differētia penes terminos ad quos tendunt motus: transmutatio aūt in substātia differt ab omnibus istis motib⁹ in hoc: q̄ nihil remanet in ea qd̄ sit sbiectū essentialiter ei i qd̄ ē trāsmutatio.i.gñatio ⁊ mor⁹ potissimū seiungunf subiecto: nō mēsura.

Digressio.

Vt huic prime summe oī ex parte sit satisfactum induco nōnullas ppositiones: que pluribus phye non paruis difficultatib⁹ sūmopere cōducēt. Prima est: vni orbi satisfacit vna intelligētia ſm eē reale: cui nō incōuenit plures vnitri inesse intentionali. Secūda.n.intelligētia perficit ſm mobile ſm esse reale: at prima est scientia ⁊ intellectio quam h3 scda de prima: ⁊ hec est causa q̄ dicebā anno supiori: primo phy sicor.38.primus orbis ⁊ maximo ⁊ minimo terminaf: planete vero minimo tm̄: ⁊ rō est: ptimu3 orbe perficit tm̄ prima intelligētia: itaq3 primo mobili nō cōcedif alia intelligētia: nec in esse reali: nec in esse intētionali: planetas plures intelligentie nobilitāt: vna tñ tm̄ ſm esse reale: inferior.n.intelligentia sine superioribus nō informat: sed bene superior absq3 inferiori:

Secunda ppositio talis existit. In elemētis est tm̄ vna forma substātialis non.n.daf forma corpis materie coeterna: ess3 nāq3 talis forma indiuisibilis: nō recipet q3 mā aliā formā pter ista sibi ppriā. Itē si talis forma sbalis erit eduċta: erit noua: si nō: erit intellect⁹: ⁊ cum valeat hec sequella: forte ē h̄ ergo corpus: ⁊ quicquid sit cā antecedentis sit ⁊ causa cōsequentis: eadem forma forte erit homo ⁊ corpus: ergo distinctio de forma generica ⁊ specifica chymerica ē ⁊ vana ñ satisfaciēs peripateticis. Et cu omnis qualitas sit a forma: i elementis fundabunt: subiectabutur q3 qualitates p se primo. Infero primo Corolarie: q̄ in trāsmutatione elementi substantiali fit resolutio ex parte formarum substantialium vsq3 in primam materiam: t.nulla substantia inuenitur in elemento genito q̄ pfuerit in elemento corrupto preter materia primā. Infero secundo: ex parte qualitatū nō quātitatis: fieri resolutiōe3 vsq3 ad materiā primam in ipsis elementis: cum.n. quantitates insit elemētis ratione materie: qualitates vero eorum sint a formis elementorū: pōt eadem numero quantitas permanere in genito ⁊ corrupto: nō tame aūt eadem qualitas in elemento genito ⁊ corrupto. Et si quandoq3 ab Aristotele ⁊ Auerroi dicatur eas remanere easdem: intelligatur eas pmanē easdē i.consimiles: ē.n. hec Peripatetica consuetudo: appellare qualitates simbolas cōtingentes ⁊ eas esse gratia generis vtriq3 terminor motus: quatenus ñ habent contrarium in qd̄ mutentur: ⁊ hoc modo in habentibus simbolum est facilior transitus q̄ in dissimbolis: cū.n. vnaqueq3 qualitas sit a forma: ⁊ ois qualitas sit terminata: nulla qualitas subiectabis immediate in prima materia. Rursus cum qualitates dissimbole fundētur in composito: ergo ⁊ simbole: sunt nāq3 eedē qualitates simbole ⁊ dissimbole respectu diuersorum: quia ergo quantitas omnib⁹ satisfaciebat formis: ⁊ inerat composito ratione materie: potuit ipsa eadem numero permanere: variata dūtaxat ſm terminos in genito ⁊ corrupto: at qualitas nulla extat que omnibus deseruiat formis ⁊ que insit composito ratione materie: ideo nulla pōt eē qlitas coeterna mãe: ⁊ que permanēt eadē numero in quouis elemento genito ⁊ corrupto.

Tertia propositio talis extitit. In mixtis inanimatis sunt forme elementorum trūcate ⁊ forme specifice vltimate: cum enim elementa maneant in mixto formaliter apud Auerroim: ⁊ vnū quoduis mixtum inanimatum: perfectum ⁊ imperfectum inueniatur in determinata specie per determinatam formam: tertia hec propositio vlterior non indigebit explanatione: ⁊ cu3 in talibus mixtis accidētia fundentur in composito ex materia ⁊ formis elementorum truncatis suplentibus vicem vnius determinate forme. Infero in transmutatione taliū mixtorum substantiali non fieri resolutionē vsq3 ad mām primam: neq3 ex parte formaru3 substantialiū: ne q3 accidentalium: ⁊ hec est causa q̄ solitus sum dicē motum canis proiecti deorsum in medio descensus deficientis fundari in corpore altera pte aialis.

Quarta propositio est: in plantis sunt forme elementorum remisse ex quibus resultat forma mixti que non est animal forme nis3 nisi torsu3 que sunt non anime sunt forme complexionales: aut attribute complexioni i at anima vegetatiua ⁊ sensitiua sunt forme complexionali superaddite: vñ forme mixtor inaiator sunt forme corporales: ⁊ causate a cōmixtione corporali: anima vegetatiua ⁊ sensitiua virtutes sunt in corpore ⁊ nō forme corporales: l3.n.aia sit potentia in semine commixtio: nō tamē est in seie causata a cōmixtis ipsis: sed potius ē causata ab aia illi⁹ a quo semen decidebaf. Intellectus nec est forma corporalis: nec virtus in corpore: ratio aūt huius ppositionis talis existit: Auer. ponit elemen

ta in quouis mixto formalr remanere ergo:ꝛ formā ex illis resultantē:que quidē nō est aīa: primo de aīa 77. aīa.n.est supra elementa in ꝯposito: ergo in plātis erunt forme elemētoꝝ remisse: ꝛ forma mixti ex illis resultās:ꝛ aīa vegetatiua: ergo in transmutatione plantaꝝ ſbali nō fiet resolutio vſqꝫ ad mām pmā: nec ex pte formaꝝ ſbaliuꝫ: neqꝫ accidentaliū. Cōtra: ergo planta esset aīata ꝛ inaīata. Solutio est: inferri dꝫ ergo planta ē aīata ꝛ mixta: forme.n. ex elemētis resultātes faciūt aliqd eē mixtū: forme complexionales si sunt dispōnes ad aīas nō faciūt mixtū eē inaīatum: at si sint forme vltimate: constituūt mixta inaīata. Itē corruptio vnius est generatio alterius: sꝫ cū hō deficit: nō inducit aliqua forma de nouo: ꝙ. Solutio est: illa ppō ē vera in elemētis: vl' intelligit corruptiōe cōpleta vel incōpleta: statī vel nō statim.

Quinta propositio est talis: in brutis sunt elemēta: forma mixti: aīa sensitiua: ergo in trāsmutatiōe eorum ſbali nō fiet resolutio vſqꝫ ad mām primā: neqꝫ ex pte formarū ſbaliū: neqꝫ accidētaliū. Et tenēdū ꝫ est aīam sensitiuā specificā in momēto induci nō post aīam vegetatiuā: neqꝫ post aīaꝫ sensitiuā gnālem: lꝫ prius appareāt opa ptinētia ad virtutē vegetatiuā ꝛ sensitiuā gnālem ꝙ̄ sensitiuam specificā ꝛ vltimatā: ꝛ hec ē cā ꝙ embrio prius viuit vita plante ꝙ̄ vita sensitiua: non tñ est planta: vñ si snia eoꝝ essꝫ vera q dicūt embrionē prius tpe viuere vita plantaꝝ: post modū i aduētu aīe sensitiue vegetatiuā cedere: aduentēte intellectu aīam sensitiuam euanescere: inferri cōmode pōt embrionē prius plātaꝫ: post aīal: mox brutū: tandē hoīeꝫ existere: aīe.n. precedētes intellectū nō obstāte ꝙ sint ordinabiles: a suo tñ effectu formali separi nō pñt. Item absurdū est cōcedere prius tpe aīam sensitiuā generalē educi sensitiua pticulari: inueniret.n. aīal: qd nō ꝯprehenderet sub aliqua spē aīalis. Existeret quoqꝫ vl'e absqꝫ aliquo pticulari: nō eadeꝫ ergo gnātione generat aīal ꝛ equus: qꝛ prius ꝯspiciunt opera spectātia ad aīal ꝙ̄ ad equū sub ppria equi rōne.

Sexta propositio talis existit. In hoīe elemēta cōperiunt: forma mixti: aīa cogitatiua: ꝛ intellect⁹ ergo in transmutatiōe hoīs ſbali non fit resolutio vſqꝫ ad mām primā: neqꝫ ex pte formaruꝫ ſbaliuꝫ neqꝫ accidētaliuꝫ: est nāqꝫ homo aīal ꝛ p sensum ꝛ p intellectū: in gnātione ergo ꝛ corruptione nulluꝫ sensibile supest: qd sit vtiqꝫ subiectū: qꝛ nihil est ipsi materie rō recipiēdi formas ſbales: mā ꝙ̄ ad hoc vt ipsa sit subiectū generatōis nō exposcit vt remaneat aliqd sensibile: in generatōe.n. elementoꝝ nō remanet aliqd sensibile: aggregatum nāqꝫ ex mā prima ꝛ quātitate interminata nō ptāt sensui neqꝫ sensatuꝫ p se dici pōt. Hec sunt q cursim p oportunitate loci ꝛ tpis vobis dclarāda pposuerā: ꝛ ita gnātōis: alteratōis conditiōes hec pria sūma manifeste edocuit.

¶ Summa secūda Primi libri de generatione.

E augmentatiōe. Presenti summa que est a Textu Cōmenti. 25. vſqꝫ ad. 43. de augmēto diffuse prosequit: his ppōnibus. Augmentatio ab alijs motibus reipsa ꝛ genere quidem differt. Augmentatio non fit ex aliq separato ꝛ nō quāto. Augmētatio ꝛ gnātio ex eadeꝫ numero materia magnitudini coniuncta fiūt: ratiōe vero diuersa. Dūtaxat corpus animatū cui aduenit cibus: augetur. Augmētatio fit ſm partes formales ꝛ nō materiales. Cibus viuenti qd augetur contrarius est. Cibus talis ē ſm substantiā potētia: quale qd crescit ſm substantiā est actu. Sicut id qd generatur non proprie: nec recte dicitur vniuersale quātū aut singulare: sed hoc. i. ſm substantiā vniuersale aut singulare. Ita qd augetur non proprie dicitur hoc ꝛ ſꝫ substantiam vniuersale aut singulare: sed recti⁹ vniuersale aut singulare quantū.

Sententia. 25. 26. stat in hoc. Augmētatio differt ab alijs mutationib⁹ penes terminos ad quos: ꝛ ſm diuersos transmutādi modos: nam qd generatur: corrūpitur: alteratur: nō oportet quoquo pacto mutare locum: ꝛ si mutet: hoc accidit: qd aūt augetur aut minuitur dꝫ aliquo modo mutare locū: ꝛ ne quis crederet augmētū esse motū localem: incidentaliter probat augmentū nō esse motum rectum neqꝫ circularē: qd.n. motu recto mouetur: omnino locum mutat: ꝛ qd ſm circulum semper eūdem locum seruat: ꝛ ita nō mutant locū ptes sphere: veluti partes aucti.

Auerrois dicit: nam illud mutat locum ſm totum: illud aūt qd augeē mutat locum ſm partem. Cōtra: quelibet pars aucti est aucta: infra. 33. ergo quelibet pars aucti mutat locū: ergo ꝛ totum: tenet consequentia p Auerroim. 4. physicorum. 43. dicentem totum nihil aliud esse ꝙ̄ partium congregationē. Solutio ē: auctum mutat locū ſm partem. i. ratione partis: nō ꝙ totū non mutet locum: vel ſm partem loci: nō ſm totum locū: augmēto ergo acquiritur locus supra locū. Item ait: differt etiam a motu circulari: quāuis ambo moueantur ſm partes in hoc: quoniā partes moti circulariter semp mouentur in eodem loco: partes autē augmētati mouentur in locum maiorē ꝛ que diminuūtur in minorem locuꝫ: ꝛ docebat Cōmentator. 8. physicorū. 76. celum manere continue in eodem loco ſm materiā: ꝛ esse in diuersis locis ſm formā: ꝛ totum celum moueri ꝛ totum quiescere: mouetur tamen per se: qescit per accidens: partes celi ꝛ ſm materiam mouentur: ꝛ ſm formam: totum celū mouetur ſm formā tantū: minime ſm materiā: hinc est ꝙ iste due propositiōes conceduntur: prima ē: Celū ſm se totum mouet per se: secunda: Celū ſm se totū qescit per accidēs: quia ſm subiectū ꝛ materiā.

Sententia. 27. ꝛ. 28. Utrum augmentatio ꝛ diminutio fiant ex eo qd nundum habet magnitudineꝫ sed pōt habere: vel ex eo qd magnitudinem habet actu: qd si ex corporeo: vel illud corporeum ꝛ quantū a materia erit separatum: vel materie coniunctū: vel ergo augmentatio fiet ex separato existēte in aliquo: vel nō existente i aliquo: nō pōt affirmari ꝙ fiat ex separato nō existente in aliquo: nam tale separatū non esset in loco: ꝛ sic non haberet magnitudinem: sicut neqꝫ pūctum: quare nihil aliud esse videtur ꝙ̄ vacuum aut insensibile corpus: id autem ex quo aliquid augetur: in loco esse dꝫ: nam ex eodeꝫ aliquid augetur ꝛ generatur: sed id ex quo aliquid generatur est in loco: ergo id ex quo aliquid augetur: itidem in loco est: ergo id ex quo aliquid augetur: minime separatum ē. Neqꝫ huiusmodi separatum in aliquo existit tanꝙ̄ contentū in ꝯtinente: naꝫ qd hoc

quod hoc modo in aliquo est: nihil est illius in quo est: ⁊ potest tale ab eo separari: ergo augmentatio fieret ex aliquo separato non existēte in aliquo. Itē si due mãe exptes magnitudis simul esse possint: pari ratione ⁊ infinite atq3 numero indeterminate: cū maius non attolerent: sicut mille puncta simul non faciunt maius ꝙ̄ vnū: augmentatio autē semper est coniuncta generationi: ergo idē corpus naturale ex infinitis materijs ⁊ numero indeterminatis ex quibus fit augmētatio eodē tēpore simul generaret: id aūt īpossibile est: ergo.

Auerrois dicit prio: querendū est vtrū crementū corporis fit ex aliquo corpore actu: aut potentia: ⁊ quia hoc dicitur dupliciter: aut illud quod est corpus potentia erit separatum a sensibili corpore: aut erit in corpore sensibili ⁊ hoc est duobus modis: aut per se erit separatū ab omni corpore sensibili: aut aliquid existēs in aliquo ſm accidens: vt in vase continetur aqua: vt dicimus ꝙ materia est existens in corporibus: non sicut para: quia sic foret subiectu3 magnitudinis. Item ait: nullā habet differentiā illud ex quo generantur corpora simpliciter: ⁊ illud ex quo crescunt: cum generatio fit in toto: crementum autem in parte. Cōtra infra. 31. materia in augmento non separatur a quantitate: in generatione sic. Item subiectum generationis est pura potentia: augmentationis ens in actu. Solutio est: in augmento ⁊ generatione magnitudo est necessario coniuncta materie: in augmēto per se: in generatione per accidens. Conueniūt etia3 in subiecto remoto: ratione vero propinqui differunt augmentatio ⁊ generatio. Amplius inquit: ſm autem accidens ſm quod dicimus ꝙ prima materia est potentia in corporibus: sed materia3 magnitudinis ⁊ corporis in cremento ⁊ generatione esse inclusam impossibile videtur: quoniam oportet ex hoc vt in corpore finito sint infinita corpora in actu que consequentia tenet hoc fundamento: quia si materia actu includitur ⁊ ex eadem materia possunt in infinitum successiue augeri ergo infinita actu simul vel quia que ratione stant duo simul: sic tria ⁊ infinita: quarto phyficorum. 76. vnde staret ꝙ sub illa magnitudine essent infinite materie: cum materia separata a magnitudine non occupet locum: neq3 alicui cedat: ergo infinite poterunt esse materie ex quaru3 qualib3 poterit aliquid generari pedalis quãtitat'. ¶ Est animaduertendu3 ꝙ motus localis ⁊ augmētatio non sunt inter vera contraria: neq3 priuatiue opposita: sicut alteratio ⁊ generatio: ⁊ hec est causa ꝙ fit calidum ex non calido: ⁊ homo ex non homine: augmentatio autem fit necessario ex materia quanta: quia materia non potest separari a quantitate.

Sententia. 29. Non potest materia separari a magnitudine: que eadem est ⁊ vna numero per essentiam respectu omnium corporum subcelestiu3: ratione autem non vna: sed plures ob formarum multitudinem: ⁊ licet puncta: linee precedant ordine nature quantitatem corpoream: cum sint principia: non tamen ob hoc precedunt ea3 in materia: imo quantitas corporea per se ⁊ primo in materia recipit: ⁊ per accidens mediāte illa recipiuntur puncta: linee: quia igitur quantitas corporea est coextensa materie: ideo termini corporis sunt termini materie prime. ¶ Dicit Auerrois: melius ē ergo ponere ꝙ materie gnãtionis ⁊ augmenti est pria materia quā diximus eē vnā ⁊ eandē numero: potētia aūt plura: nō ꝙ materia sit corpus existēs in corporib' in actu: ⁊ cā est: qꝛ nō datur forma corporis coēterna materie: primo phyficoꝛ. 63. 69. prio capitulo de substātia orbis. ¶ Rursus Aristoteles asserebat materiā nō esse puncta: neq3 lineas: neq3 supficies: ⁊ Cōmentator reddit causa3: qm̄ hec non sunt in loco: neq3 ſm se: neq3 ſm accidēs. Cōtra. 4. phyficoru3. 9. puncta: linee: superficies sunt in loco per accidens: ⁊ mouentur per accidens. Solutio ē: termini corporu3 non sunt in loco ⁊ non mouentur per accidēs: itaq3 quādoq3 possint esse in loco ⁊ moueri per se: sed sunt in loco ⁊ mouētur per accidēs: quia nunq̄ per se. Uel dico ꝙ puncta: linee: superficies vt mathematica considerant rōne: non sunt in loco ⁊ nō mouent per se: neq3 per accidens: vt sunt termini corporu3 naturalium sunt in loco ⁊ mouent per accidens.

Sententia. 30. 3r. in causa agente ⁊ materiali est similitudo inter generationem ⁊ augmentū: sicut. n. generans ⁊ genitum sunt eiusdem speciei: aut generis propinqui: aut remoti: ita augēs ⁊ auctū: faciēs. n. ptes magnitudīs ē magnitudo: fiunt etia3 augmentatio ⁊ generatio ex eadem materia numero: ratione tamen alia: ex materia cibi fit augmentatio ſm quantitate3: ex eadē nutritio ſm substantiā que est aggeneratio: ex ea tamē vt habente magnitudine3 fit augmentatio: vt habēte forma3 substantiale3 fit generatio. ¶ Dicit Auerrois: quoniā sicut illud quod generatur in actu generatur: aut eiusde3 speciei: aut eiusdem generis propinqui: aut remoti: ergo generatio cuiuslibet forme erit ab vniuoco. Cōtra calor generatur a motu. Itē raritas producitur a calore ⁊ motu.

Iterum mulus nō a mulo: nec genita ex putrida materia a sibi simili generant. Rursus ignis nō semper fit ab igne. Notitia quoq3 conclusionis originatur a notitia premissaru3: quas quidem notitias constat esse alterius ratiōis. Quapropter considerandi sunt gradus qui in vniuoca generatione inueniūtur. Primus est perfectissimus: quando scilicet est similitudo inter generans ⁊ genitum in forma ⁊ modo essendi forme. Secundus est: quando est similitudo in forma: non in modo essendi forme. Tertius est: quando est similitudo non ſm specie3: sed ſm aliquid cōmunius. Quartus est: qn̄ est similitudo tantū virtualis: ⁊ nullo mō formalis: hijs gradibus tollunt oēs ambiguitates.

Item ait: qm̄ faciens ptes magnitudinis est magnitudo. Contra: ergo magnitudo esset de virtutibus actiuis. Contra. 4. phyficorum. 84. Solutio est: per magnitudinē intelligi habens magnitudinem. ¶ Rursus principiū Cōmenti. 31. ita iacere debet. In causa autem materiali: quonia3 nulla est materia in potentia corporis cōmunis inquantum corpus est genus: quoniam non est materia nisi istius corporis: ⁊ crementum non nisi generatio partiu3 istius corporis: ergo oportet vt auctū ⁊ generatū habeant eandē materiā: inferat materiā nō esse partē qditatis rerū nãliuin: forma. n. est tota rei eēntia. 7. methaphy. 21. Item ait: quapp cremētum o3 esse ex corpore aliquo actu: in generatiōe autē non sequitur hoc: quia est in qualitate: idest in forma substātiali sic vocata: primo phyficoꝛ. 5. 63. 5.

phyficoꝝ.18.partes nãq3 qualitatiue funt materia ⁊ forma fubftantialis:ex materia ergo vt habente magnitudinẽ fit augmentatio:at vt habẽte formã fubftantialem fit generatio.

Sententia. 32.33. ftat in hoc. Nõ põt qcq̃ augeri aduenientẽ aliquo incorporeo: q2 illud incorporeũ eẽt feparatũ ⁊ nõ quãtũ: cõftat aũt augmentatõẽ3 nõ fieri ex aliquo feparato: nõ põt etiã mã a magnitudine inueniri feparata. Si gd ergo augeaf adueniẽte aliquo corporeo: tũc duo corpora: fcil3 animatũ qđ auget ⁊ alimentũ qđ auget fe occuparent: qđ natura nõ permittit. Confimili ratione nõ poterit quicq̃ minui. Ueritas ẽ: ꝙ augmẽtatio fit aliquo corporeo adueniẽte: abfq3 corporu3 penetratõe: ⁊ cũ quelibet pars aucti fit aucta: ⁊ ide3 pmaneat a principio augmẽtatõis vfq3 in finẽ: ergo cũ ex aqua fiet aer: aut ex aere aqua: cum nõ maneat ibi ide3 ante ⁊ poft fm fubftantiã: talis trãfmutatio nõ erit augmentatio: neq3 diminutio.

Eft prio aduertendũ: l3 augmentatio fiat aliquo adueniẽte corporeo: non datur tñ penetratio dimenfionũ: na3 fi magnitudo aduenientis ⁊ pexiftẽs fe occuparent: folũ tantũ replerent quantũ magnitudo pexiftens: ergo totũ nõ efficeref maius: fi qdẽ magnitudo adueniẽs fubiret magnitudinẽ pexiftentem ⁊ intra fe eundẽ fitũ retineret: penetratio vtiq3 effet dimenfionũ: nũc aũt cũ extra fe fitum habeant ⁊ continuenf: recipiatur q3 alimentũ in fubtilioribꝰ poris natura determinatis pro alimẽti receptaculo nõ eft dimenfionũ penetratio.

Iterum cõfiderandus eft modus refolutõis nutrimẽti in fpiritus: qui quidẽ pcipitur ex quattuor digeftionibꝰ repertis in aiali pfectis: quaꝝ pria in ftomacho celebraf ⁊ nafcif chilus. Secunda fit in epate: ⁊ pducitur chimus. Tertia in venis. Quarta in mẽbris: vnde in corpore viuente funt pori parua foramina: ⁊ exiftunt vbi ptes minus refiftunt calori naturali: ⁊ fi effent duo pori in carne vel offe diftantes a venis: calor regulatus ab aia faceret porũ oblongũ iter illos poros p quẽ traheret alimentũ ab vno poro ad aliũ ⁊ cõftitui cõtinue calor nãlis poros maiores: ꝙ aũt inueniant ptes porofe patet ex fudore puenieẽte ab intrinfeco aialis: ⁊ ex immundicijs repertis poft fomnum in manibus aut pedibus: que quidem ante fomnum in eis non fuerunt.

Item Auerrois facit iftã confequentiã: in cremento neceffariũ eft aliqđ extrinfecum ergo remanet idem fubiectũ actu a pricipio augmẽtationis vfq3 in finẽ: hec ɔfequẽtia tenet hoc fundamẽto: q2 cũ aliqd generaf actu generatũ generatur ex eo ꝙ eft in potentia preter alicuiꝰ extrinfeci additionẽ: actus.n. totus eft in potentia in materia: ⁊ peculiare eft agentis officiũ educere ꝺ potẽtia ad actũ id qđ eft in materia: ergo cũ augmẽtatio fiat aliquo corporeo extrinfeco adueniente: permanebit idem fubiectum actu a principio augmentationis vfq3 in finem.

Amplius attendendũ ẽ in quolibet mẽbro eft virtus expulfiua apta femper expellere fuperfluum: ⁊ attractiua: que eft magis neceffaria q̃ prima: aliter nunq̃ accideret egritudo. Infuper quidam motus eft ab anima non precedente cognitione aliqua: vt attractio nutrimenti: retentio fuperfluitatis: quidã fit pcedente cognitione nõ tamẽ ꝙ cognitio fit caufa illius motꝰ: veluti vomitꝰ fit a virtute expulfiua pcedẽte cognitõe nõ cã illius: ⁊ tales motus vt fiũt a virtute nõ pcedẽte cognitione cã eoꝝ funt nãles: quatenus tendũt verfus oẽm dñam pofitionis appellanf animales: motus aute3 ab aia pcedente cognitõe cã illiꝰ dicif vere ⁊ expedite voluntarius: non eft ergo inconueniens rẽ grauẽ ⁊ nutrimentũ moueri ad oẽm dñam pofitiõis: non vt grauia funt: fed vt directa ab aia: ⁊ dicebã anno fuperiori.7.phyficorũ.10.⁊ ferrũ verfus magnete3: ⁊ vapores afcẽdẽtes ⁊ pallea mota verfus lapidẽ preciofum ⁊ humor agitatus verfus medicinã dicuntur moueri ex fe: q2 hñt qualitates impreffas quibꝰ mediantibus mouenf verfus attrahẽtia mouentia motu locali cõiuncto alteratiõi: in motibꝰ localibꝰ violẽtis ⁊ pternãlibus mouẽs põt mouere fine alteratõe rei mote: vñ in motibus violẽtis virtus imprimitur medio: ⁊ illud eft quando mouens mouet non alterando: in motibus fuperius dictis imprimitur virtus mobili: qua mediante poteft dici mobile moueri ex fe.

Snia. 34. Augetur corpꝰ aiatũ cui aduenit cibus: non cibus: cũ pereat: neq3 aggregatum ex aiato corpe ⁊ cibo: cu3 id ip3 non maneat. Itẽ: caro fufcipiẽs paffionẽ dicif alterari: non ipfa paffio: ergo ⁊ corpus aiatum fufcipiẽs cibũ dicetur augeri: non ipfe cibus. Itẽ in corpe aiato eft principiũ corrũpens cibũ: ⁊ ipm ɔuertẽs in partẽ, confimilis fpeciei cũ corpore animato: que corp᷑ otri adiũcta reddit ip3 maius: ergo viuens augef ⁊ non cibꝰ adueniens. ¶ Dicit Auer. ⁊ tũc recte idẽ dicif alteratio ⁊ crementũ in fe permanente in actu. i. fubiectũ alterationis ⁊ augmẽtatiõis eft idẽ re: diftinctũ folũ ratione: quẽadmodũ. n. fubiectũ alteratiõis manet idem a pricipio alterationis vfq3 in finẽ: ita ⁊ id qđ augef exiftit idẽ numero a principio augmẽtationis ad finem illius.

Snia. 35. Enumeranf cõditiones augmentationis: auctũ idẽ pmanet. Quelibet ps aucti eft aucta. Augmẽtatio fit adueniẽte aliquo corporeo. Põt aliquid augeri ⁊ diminui fine vacuo ⁊ penetratione dimenfionũ. Infup augmẽtatio fit aliquo adueniẽte ipfi aucto f3 fpeciẽ: ⁊ nõ folũ adueniente aliquo f3 materiã: dicif. n. aliquid aduenire alicui f3 fpẽ3: qñ adueniẽs fumit formã fubftãtialẽ illius cui aduenit. ¶ Dicit Auerrois: materia eft in cõtinuo fluxu: forma autẽ eft permanens: recte eft dicere quando aliquid augmentatur quod augmentatur in eo eft forma non materia: materia eni3 non eft permanens: ⁊ illud quod augmentatur neceffario permanet. Senfus eft: augmentũ fit ratione forme: que permanet eadem a principio augmentationis vfq3 in finem: non ratione materie: que per fe fluit ⁊ refluit. Sunt qui dicunt ꝙ caro generata ex primo humido radicali ẽ caro f3 fpeciẽ: generata ex humido nutrimentali eft caro f3 materiam: contra Ariftotelem dicẽte3 in ianimatis reperiri aliquid fm materiam ⁊ aliquid fm forma3: in quibus tamen non eft humidu3 radicale ⁊ nutrimentale: ideo fm intentionem Ariftotelis dicendũ eft ꝙ eadẽ caro dicitur fm fpeciẽ: prout in ea confideratur id quod pertinet ad fpeciem carnis: ⁊ fm materiam prout in ea confideratur id quod eft materia: ⁊ eadem ratio eft de omnibus compofitis ex materia ⁊ forma: ⁊ dixi anno fuperiori quarto phyficorũ octuagefimoquarto/

vocant ptes s3 spẽz que sunt ptes rei vt cõstituit in tali esse specifico: veluti crus & digit⁹ ptes exposcũt determinatas sine quibus eo⁊ forma saluari nõ posset: ptes sm materiam sunt ille sine quibus possunt crus & digitus permanere s3 speciez cruris & digiti: vt ille que fluunt per macerationem & impinguationem.

Sententia. 36.37.38. cũ quieq3 s3 formaz aduenit totuz ex adueniente & eo cui aduenit adinuicez cõtinuatis fit maius: si vero aduenit aliquid s3 materiaz: non efficit totũ maius: nã cũ specie diuersa sunt: aduentẽs & id cui aduenit non cõtinuant adinuicẽ: sed seiuncta & separata sũt: ip sis autez ita seiunctis minime augmẽtatio fit. In aliquibus autez partibus vt anomiomeris facilius p ercipitur que sunt s3 formã: & que s3 materiam: cũ in illis facilius cognoscamus que sunt eiusdez speciei & que diuersarũ. Quo fit vt augmentatio fiat aliquo modo ab aliq̃ dissimilis speciei & nature & aliquo modo ab aliquo similis & eiusdez speciei: nã viuens a principio augetr a cibo sibi cõtrario: & i fine augetr a simili s3 spẽz. ¶ Auerrois cõmẽto. 36. facit istã cõsequẽtiã: si s3 materiã fieret augmentatio: aut daretr penetratio corporuz aut vacuũ: que ex hoc fundamento: quia si augmentatio fieret s3 materiã: materia permaneret & per se & per accidens: ideo vel esset vacuuz: vel penetratio dimensionum. Item ait: & si imaginateris vnum mensurans quod aliquando crescit per illud quod intrat in ipsum: & aliquando diminuitur cõseruando figuraz eius: tũc imaginaberis dispositionẽ forme in suo cremento i respectu materie: & hoc recte imaginaberis quando imaginaberis vtrem corij q̃ quando intrat ipsum aqua pauca: diminuitr: quãdo aũt multa crescit: & in vtroq3 cõseruat figurã suam. Iterũ cõmento. 37. ait & significatio q̃ forma manifestior est in officialibus q̃3 in cõsimilibus est: q̃ mortu⁹ dicitur habere os & carnez: magis q̃3 habere manũ aut pedem. & ratio est: quia manus & brachiũ viuentiũ proprias & peculiares habẽt operationes: que mortuis nõ cõueniunt: viui aũt & mortui caro proprijs operatõib⁹ apte non discrepant.

Digressio Auerrois.

Sed Alexander. Digressio hec tendit ad hoc vt declaretur augmẽtatiõez fieri rõe forme & nõ mãe: cũ forma pmaneat: & mã fluat atq3 refluat a pricipio vite vsq3 i finẽ. Series aũt verbo⁊ Auerrois talis existit: sed Alexander dicit q̃ hoc qd dictuz est in hoc loco. s. q̃ augmẽtatio fiat s3 formã: nõ s3 mãz: nõ ẽ dictũ rõe pbatõis. i. nõ ẽ pbatũ: s3 q̃ aia geuit in hui⁹. i. q̃ ad hoc videbantr sequi pauciora icõuenĩẽtia: vel q̃ ob auctoritatẽ Aristotelis illi ꝯsenimus. Mã. n. nõ dissoluitr s3 totũ: s3 semp remanet in ea aliqua res fixa: & si nõ eẽt: possibile eẽt formã separari: & cõsequẽtia h̃ fundamẽto: q̃ tota mã que nũc ẽ i aliquo effluere põt: & sic illud indiuiduuz põt in toto effici aliud s3 mãm: & vna forma successiue in duab⁹ materijs & ita separari a ptia: voluit g̃ Alexãder nõ i oĩb⁹ ptib⁹ mãe posse fieri deperditionẽ & restauratõez: s3 i q̃busdã tm̃ alr vna aia posset esse successiue in duobus corporibus. Et cum in materia est pars fixa: necessario illa pars augmentabitur & diminuetr: quapropter oportet vt in mẽbris sit humiditas dispersa. s. radicalis: cuz qua admixtus ẽ cib⁹ adueniẽs. i. humiduz nutrimentale: & q̃n mutabitr in nãm illius humiditatis augmẽtabitr figura mẽbri p augmentuꝫ humiditatis in oĩb⁹ ptib⁹: & diminuitr p ei⁹ diminutionẽ: & nã est q̃ cõseruat figurã illi⁹ mẽbri in hora augmẽtatiõis & diminutiõis. Preterea: augmẽtũ fit p accumulatõez adueniẽtis cuz eo cui aduenit: accumulatio aũt nõ ẽ nisi sm ptes materie. Itẽ ad opus vtuits nutritiue exequẽdũ necesse est saluari figuraz organo⁊: g̃ in illis nõ põt fieri deperditio. Rursus p nutrimẽtũ nõ fit deperditio & restauratio nisi in ptib⁹ mẽbro⁊ radicaliuz: ex h̃ inferebat Alexãder augmẽtũ & nutrimẽtũ fieri s3 mãm: nõ sm formã: tũ q̃: augmentũ importat quãtitatẽ ꝯñtẽ ꝯpositũ merito materie: tũ q̃: ĩ rõe mãe ẽ extẽdi: & n formẽ: cui⁹ eẽntia simplex ẽ & inuariabilis: tuz q̃: cinomiomera augentr cuz augentur omiomera que sunt vt mã illo⁊. Cõmentator autez vult in oĩb⁹ ptib⁹ materie posse fieri deperditiõez & restaurationẽ: tũ q̃: mẽbra radicalia sunt ꝯposita ex ꝯtrarijs repugnãtib⁹: tũ q̃: calor nãlis equalr agit in ptes radicales & alias ergo illa⁊ ẽ ꝯsumptiu⁹: tũ q̃ nutriuntr mẽbra radicalia ergo in illis fit deꝑditio & ita imaginatr Auerrois q̃ mã humidi seminalis constituta sub forma mẽbro⁊ n̄ maneat: s3 loco illi⁹ adueniat mã humidi nutrimẽtalis: q̃ itidẽ n̄ seruetr s3 loco illi⁹ ꝯtinue adueniat alia donec stet vita. Cõtra Alexandrũ inqt Auer. prim⁹ magister q̃ fuit prim⁹ sciẽs & cognoscẽs modũ docẽdi nũq̃3 dixit aliqd sine sorti pbatiõe: & tũc ingram⁹ in h̃: manifestũ ẽ q̃ si aliqs dicat augmẽtũ eẽ sm formã q̃ nõ vult dicẽ formaz augeri sm q̃ ẽ forma: augmẽtuz. n. ẽ sm magnitudinẽ: forma aũt ẽ qualitas: sed illud qd augetr in oĩb⁹ ptibus: nõ augetr in eo q̃ ẽ quantũ: sed in eo q̃ ẽ quãtũ hñs formã: cũ augmentũ in oĩb⁹ ptib⁹ nõ ẽ nisi inquãtum ptes hñt formã: nõ materiã: eo q̃ ipsa fluit & refluit: nõ eandẽ quã prius dispõnem obseruanõ augmentũ vero sup rem fixaz fore dz: q̃lis ẽ formis. Sensus est: forma nõ augetr vt forma: sed vt forma ptibilis: nec augetr aliqd vt quãtũ: vt ly vt dicit materiã: sed vt ẽ diuisibile in formã: augetr ergo viuẽs rõne forme: nõ materie: cũ forma pmaneat eadẽ numero a principio augmentatõis vsq3 in finẽ: & non materie. Manifestuz est q̃m̃ i. ñ sequitr ex suo cremẽto in oĩbus ptib⁹ sm moduz Aristotelis corpus penetrare corpus totalr: augmentũ. n. est in re augmẽtata sm formã: sed illud posset cõtingere: si augmẽtum esset in partib⁹ tantũ s3 materiã: scil3 inquantũ sunt partes: & si esset illa cõtingeret: alterum duo⁊: aut augmẽtũ esset p accumulationẽ. i. per iuxtapositionẽ partis ad partẽ: aut penetrarent partes aduenientes & partes recipientes adinuicẽ: tenet ꝯñs. q̃: q̃: nõ fit vnũ per se: nisi ratione forme: quare si non esset forma: illa sequebantr. Sed inquit Auerrois miscibilium partes nõ cedunt equaliter partib⁹ subintrantibus: neq3 adunantr cuz illis nisi inquantũ hñt qualitatẽ. i. formã determinatã: q̃m si ita esset possibile esset oĩa admisceri: additio ergo oĩuz miscibiliũ nõ est nisi sm formaz: tenet cõsequentia: q̃: quid cõpetit vni nature sm q̃ talis: cõpetit cuilibet: primo celi. 19. q̃m aũt augmentũ nõ est nisi quãtitas inquãtum hz formã manifestũ ẽ ex hoc: q̃m illud qd augetr debet esse permanẽs: sed nõ pmanent nisi inquãtuz habent qualitatẽ: nõ in eo q̃ sunt partes: q̃m inquantum sunt ptes in se: sunt in cõtinuo fluxu: & ita intelligẽdus ẽ sermo Aristotelis: q̃m magister non dicit

ꝙ augmentū est in mā sine forma: vel ecōuerso: ſꝫ in oībus partibꝰ augmētari ſm formā nō ſm mām ſm quā sunt ptes. Sensus ē: forma magis est cā augmētationis ꝙ̄ materia: vel q̄ꝛ materia fluit: forma non: vel lꝫ vtraqꝫ fluat: q̄ꝛ tñ materia fluit ꝑ se: forma dūtaxat per accidēs: ideo auctio erit rōne forme nō materie: corpus.n. nō hꝫ partes nisi inquantū materia. partes aūt sunt in fluxu inquātum sunt partes: ⁊ in permanentia inquātū habēt formā: ⁊ q̄ꝛ augmētuꝫ nō est augmētati nisi inquātuꝫ permanet: ꝯtingit vt nō sit augmentū in ptibus nisi inquātuꝫ habent formaꝫ. Contra: primo physicoꝝ. 15. est materie ⁊ cuiuslibet substantie habere partes rōne quātitatis. Solutio est: corpus nō hꝫ partes nisi inquātum materia: supple sit quanta: q̄ꝛ ad materiā sequit̄ quantitas: ⁊ partes sunt a materia fundamentaliter: a quantitate formaliter. Prosequit̄ Auerrois dicens: ⁊ visuꝫ est mihi ꝙ differētia magna ē īter hoc ⁊ sermonē Alexādri: ⁊ videt̄ mihi ꝙ qui questionē dissoluit: eo modo quo dissoluit Alexander ꝙ nō dissoluit: sed ꝑmutat questionē: q̄m adhuc residuū erit dicere ⁊ querere: qualiter auget̄ magnitudo.i. mēbruꝫ per illaꝫ humiditateꝫ in oībus partibꝰ: cuꝫ magnitudo.i. membrū nō admisceat̄ cuꝫ ea: sed est humiditas que cum humiditate admiscetur: augetur ergo mēbruꝫ ꝑ auctionem partiū formaliū ⁊ non materialiuꝫ: similiter de oībus mēbris congelans: sicut ossibus ⁊ spiritus: miscibile.n. est liquabile: ⁊ ista est ratio contra Alexandrum: qui voluit nutrimentū remanere infixuꝫ foraminibus. Sententia igit̄ Auerrois de augmētatiōe talis existit: augmentū indiget admixtione: ⁊ si non esset ita esset generatio partiuꝫ carnis ⁊ ossis per se: q̄ñ cibus transmutat̄ in carnē ⁊ ossa: ⁊ hoc ē falsuꝫ: vnde dupliciter pōt caro generari: primo modo per cōuersionē alimenti in naturā carnis ꝑexistentis: ⁊ hec est augmētatio: alio modo in naturā propriā forme incipiētis: ⁊ hec est generatio nō augmētatio: hec aūt mixtio necessario nō ē nisi hoc modo ſm formaꝫ: ⁊ nō ꝓpter augmentū eē in oībus partibꝰ sine penetratione: q̄m si hoc fuerit: posset contingere: vt augmētata nō sint nisi illa que sunt miscibilia: qualiter ergo dicimus in augmēto figure ⁊ vniuersaliter mēbri officialis. Alexander namqꝫ nō poterat dare causaꝫ: quo modo figura: situs ⁊ alie dispositiōes mēbri officialis augeant̄: cuꝫ nō sint miscibiles: vñ nō est extensio figure quātitatis mēbroꝝ officialiū nisi ꝑꝑ mixtionē añcedentē in omiomeris. ¶ Dicamus ergo ꝙ in mēbro ē nālr cū extēsionis in oēs dimēsionis: quaꝑꝑ accidit ei ꝙ raritas ⁊ illa hūiditas cibalis: que q̄dēꝫ ē purū missuꝫ a venis ad mēbra diuidit se in oībus ptibꝰ eiꝰ.s. in minimis foraminibꝰ: qua illa foramina extēdunt̄: ⁊ q̄ñ fuerit īpleta illa humiditate: trāsmutat̄ illa humiditas in partes carneas minimas: ⁊ applicabit se illis: ⁊ iterū ꝯiunget in illis partibꝰ carnosis nouis foramina minima: vñ aduertenduꝫ ē ꝙ in quolibet minimo carnis fit ꝓpriū foramē ⁊ ibi generat̄ caro: que vnit̄: ⁊ fit minimū: ⁊ si nō eēt sic: pars nō porosa non diceret̄ augmētari ꝓprie: in pte aūt minimi nō porosa: nō ita ꝓprie fit augmētū: sicut in toto minimo: tñ q̄ꝛ ps ista nō hꝫ eē nisi ī toto minimo qđ auget̄: ideo dicit̄ ēt illa augeri: ⁊ cū mēbruꝫ iterū extēdet̄: rarefient oīa illa foramina: ⁊ implebunt̄ ꝑ humiditatē cibaleꝫ ꝑ virtutē attractiuā: ⁊ cū calor coagulauerit illam: reuertētur talis humiditas in carnem ⁊ ossa: deinde tertio rarefiet: ⁊ sic erit cremētū mēbri augmētati: augmētum ergo non est augmētati nisi ſm istā virtutē per quā hꝫ formaꝫ: ⁊ istā virtutē itēdebat Aristoteles cum dixit augmētū fieri ſꝫ formaꝫ ⁊ nō ſꝫ materiā: ⁊ nisi eēt ista virtꝰ īpossibilis eēt augmētatio in oībꝰ ptibus sensibilibꝰ: nisi eēt possibile corpus penetrare corpꝰ: cā ergo data ab Aristotele in hoc ē vlis rebꝰ miscibilibꝰ: ⁊ non miscibilibꝰ: cā aūt Alexādri est ꝓpria miscibilibus. Ex dictis Cōmētatoris infero primo nutritionē fieri ſm māꝫ: q̄ꝛ officiū virtutis nutritiue est reficere ſm ptes māe effluētes ⁊ refluētes: ⁊ lꝫ ꝑdat̄ pars materie: aīa tñ ob hoc nō destruit̄: ⁊ pars deꝑdita nō fuit necessaria forme: sine qua esse nō possꝫ: iđ pōt illa effluere ⁊ refluere absqꝫ hoc ꝙ forma effluat ⁊ refluat veluti ꝑ filē ostēdit phs de vase ⁊ aqua nulla variatione facta circa formā: ⁊ hec est causa ꝙ nutritū nutrit̄ ſm materiā: q̄ꝛ als accipit ptes materiales. Infero secūdo ꝙ augmētū fit ſm formā: non ſꝫ materiā: quia eadē forma numero cōtinue est in pluri materia: nō aūt eadē mā est cōtinue sub pluri forma: vñ quelibet pars forme ipsius aucti fit in alia materia ꝙ̄ prius: nō tñ in noua materia totaliter: sic ꝙ nulla pars materie que prefuit informet̄ aliqua pte forme ipsius aucti. Infero tertio istaꝫ cōsequētiaꝫ valere: augmentatio fit ſꝫ formā ⁊ nō ſꝫ materiā ergo materia non est principiū indiuiduatiōis: ad idētitatē.n. indiuidui requirit̄ idētitas forme ⁊ nō materie: et nō est.n. dicendū vt dixit Marsiliꝰ indiuiduū esse idē: veluti est fluuiꝰ. Infero quarto nutritionē ⁊ augmētationē fieri per minima: q̄ꝛ corruptio nutrimenti ē per minima. hec de cōmento. 38.

Sententia. 39. cibꝰ talis ē potētia: q̄le qđ augetur est actu: sicut eniꝫ modicuꝫ aque in multo vino fusuꝫ: corrumpitur a vino ipsius magnitudineꝫ augens: ⁊ fit tale actu: quale prius fuit potentia: sicut iteꝫ ligñuꝫ igni appositūꝫ conuertitur in igneꝫ: ⁊ propria deperdita forma: ignis formaꝫ suscipit: ipsiusqꝫ moleꝫ auget: ita cibꝰ corpori animato adueniens corrumpitur: ⁊ in consimileꝫ substantiaꝫ corpori animato transmutat̄ eius magnitudinē efficiens maiorē: neqꝫ tñ vinū augeri neqꝫ ignē ꝓprie augmētari cōcesseriꝫ: q̄uis maioreꝫ suscipiāt q̄ntitatē: cū viꝫ vegetādi ñ hēant ⁊ aīe experta sint.

Sententia. 40. 41. 42. Quod generatur non dicitur vniuersale quātuꝫ aut singulare: sed appellat̄ ſꝫ substantiaꝫ vniuersale aut singulare. Et quod auget̄ non dicitur vniuersale aut singulare: ſꝫ substantiaꝫ: sed vniuersale aut singulare quātuꝫ.i. iste propōnes sunt vere: homo generatur: fortes nutritur: ⁊ nō recte dicimus: homo quātus generat̄: fortes bicubitus nutrit̄: silr iste verissime ⁊ propriissime sunt: homo bicubitus auget̄: fortes bicubitus auget̄: ⁊ non recte ita enunciamus dicentes: hō augetur: fortes auget̄. Iteꝫ: caro quatenus caro.i. ratione forme substantialis non auget sed generat: sed caro quāta aduenīēs carni quante auget: ⁊ totū maius reddit: ergo nutriens ⁊ augens idem sunt subiecto: nutrit quideꝫ caro ſꝫ substātiā: auget ſꝫ quātitateꝫ. Quo fit vt quādiu animal saluatur: nutriat̄: non tamen semper augeatur: vnde viuentia primo habent potentiaꝫ cōuertendi plus deperdito. Secūdo inuenit̄ etas cōsistentie: in qua tātum deperdit̄: q̄tum restaurat̄: postq̄ꝫ etatem: minus est id quod restaurat̄: q̄ꝫ deꝑditum: tandem in

decrepitis

decrepitis est solũ potẽtia resoluẽdi: & deficit vita.

Auerrois primo dicit: & dbes scire φ gnãtio simplr nõ est nisi corpis singularis: qd si nõ: cõtingeret φ generatio eẽt ex nõ ente: verbigratia: cõtingeret. i. φ nõ sit impossibile vt fiat aial: quod neqȝ hõ sit: neqȝ aliud animal: sicut etiã q̃titas que fit in illo qd augetur nõ est simplex. i. cõis. Sensus est: si p augmẽtũ fieret quãtũ in vl: augmẽtatio esset a nõ quãto in actu: ita si per gnãtionem fieret cõe corpus: generatio esset ex non ente. Item dit: cibus ergo & augmentatiuũ idẽ sunt subiecto: in mõ aũt differũt: quoniã quãdo cibus veniẽs fuerit potentia caro tãtum nõ sensibilis q̃ntitatis: verbigratia: forma spoliata a q̃titate & c. i. si quãtitas esset non sensibilis: & hoc mõ erit nutrimentũ: qñ ergo cibus veniẽs nõ est nisi potẽtia tm̃ forma sine quãtitate non actu: sed potẽtia: non erit forma rei augmentate maior: & qñ fuerit in potẽtia forma cũ quãtitate erit augmentu. Sensus est: idem est obiectũ virtutis vegetatiue: alimẽtũ vt quid nutrit: auget vt quãtũ: vt supfluũ facit ad generationẽ: & trahit cib° i diuersas rationes specificas ob virtutẽ nutritiuã sibi ab epate cõicatam: augmentatiua est a corde: generatiua in vasis seminarijs: & volo has virtutes semper esse in viuente & si non semp operent: quas quidem fatio qualitates de secũda specie. Est aũt augmentum perfectio nutrimẽti: inquãtũ in nutriõe plus restauratur q̃ sit dpditũ: & i tm̃ ẽ pfectio nutrimẽti: qȝ sit a perfectissima nutriõe.

Digressio.

Ut ppositiones hic approbate clarissime intelligantur: inducantur nõnulla documẽta. Primum sit tale: augmentatio nõ est generatio: neqȝ alteratio: vnde augmentum & diminutio que per appositionem & defectionem noue substãtie cõmittuntur solum viuentibus subcelestibus conceduntur: augmentum vero & decrementũ constituta per maiorẽ aut minorem partium mobilis extensionem & viuentibus dantur & non viuentibus: & dicũtur rarefactio & cõdensatio: extensio enim est modus intrinsecus quãtitatis a qua formaliter quãtitas appellatur extensa: ad quam extẽsionẽ rarefactio terminatur: & ita rarefactio est motus de minori extensione ad maiorem: & cum ad interrogationẽ de prima substantia propter istam mutationem varientur termini de pdicamento quantitatis cõnotantes mensuram: hinc est φ rarefactionẽ & condensationem ad predicamẽtum quãtitatis sepe numero affirmatur. Quatenus vero raritas & densitas insequuntur determinatas partiũ corporis habitudines: sic sunt rarefactio & cõdensatio motus ad qualitatẽ: querẽti. n. quale ẽ hoc satisfacimus asserentes illud eẽ rarum aut densum: & licet Marsilius primo de generatiõe qõne. 15. putauerit eandẽ mutationẽ eẽ alterationẽ & augmentũ veluti eadem mutatio est generatio & augmentatio: qȝ tamen existimo motus differre penes terminos ad quos tendũt: iccirco s̃m multitudinem terminoꝝ ad quos tendunt: debent mutationes numerari: sed gcgd it eõstat φ eadẽ q̃titas sub pua extẽsione per rarefactionẽ efficit sub maiori: nõ φ hec propositio sit vera: quãtitas maior est quãtitas minor: quamuis quãtitas maior fuerit quãtitas minor: vñ non valet iste modus arguendi: permanet eadem quãtitas q̃ prius: & quãtitas prior erat pedalis ergo & presens quãtitas pedalis erit quãtitatis.

Secundum documentũ est. Augmentatio est per minima: & discontinua & interpollata: & φ dicunt moderni φ quelibet augmentatio particularis ẽ vna & 9tinua: tñ augmẽtatio a principio vsqȝ in finem est interpollata: nõ satisfacit Auerroi declaranti continuitatem nõ reperiri in oĩbus motib°: & ponenti differentiam inter augmẽtum & motum localem. 3. phyſicoꝝ. 6. qȝ motus vnus augmẽti cõponitur ex pluribus motibus: & gentib°: in motu aũt locali vno nõ iterponit quies media: iõ cõtinuatio est manifesta: & credimus hoc in augmento. i. credimus augmentationẽ nõ esse cõtinuã: si. n. augmẽtatio esset motus cõtinuus: cuilibet parti sensibili tẽporis. i. cuilibet instanti correspõderet pars sensibilis quantitatis acquisite per augmentatiõem. i. minima quãtitas (appellat aũt instans pars sensibilis: quia nihil habemus de tẽpore nisi instans: non quia instans sit pars: sed quia nihil aliud apparet de eo: cõsequẽtia aũt Auerrois deducit hoc fundamento: augmentatio fit eius generatione ergo si augmentatio est cõtinua & generatio: sed generatio est p minima: ergo augmentatio erit per minima: ergo si eẽt cõtinua: in quolibet instanti tẽporis augmentatõis fieret vnũ minimum: ergo cuilibet parti sensibili tẽporis correspõderet pars sensibilis magnitudinis: ergo totum inuenit infinitum. 8. physicoꝝ. 25. quare cõcludendum est augmentationẽ fieri per minima & interpollate: vñ hec duo pugnant adinuicẽ: augmẽtatio est per minima: augmentatio est motus continuus: & ratio est: ille motus cuius mobile acquirit aliquo termino nõ est in potentia s̃m eam partem s̃m quã fuit acquisitio termini facta: ille nõ est cõtinuus & ita est in augmento: nam materia conuersa in substantiam nutriti s̃m minima: eadem minima nõ sunt in potentia ad vlteriorem perfectionem: & hec pro nunc sufficiant.

Tertium documentũ est tale. Quelibet pars aucti est aucta: sublatis ipedimẽtis. Contra: augmentatio est per minima: & quelibet pars aucti est aucta: ergo qcqd augetur: auget ad duplũ: quia calor diuidit carnem nutriendam & nutrimentum per minima: & cũ nihil sit minus minimo: tanta erit pars nutrimenti additi: quanta est caro cui fit additio: & si tantum tanto additur: efficitur duplum: ergo infertur omne quod augetur: augetur ad duplum. Solutio est: voluit Albertus magnus secunda pte summe: materiam cibi aduenientem sibi vendicare eandẽ numero formam sbalem que est in nutrito: & eandem quantitatem & qualitatem & vbi. Contra: quãtitas est eterna materie: & in augmento additur noua materia: ergo & noua quantitas. Dico ergo aggenerationem & augmentationem fieri per minima nutriti: nõ nutrimenti: quodlibet enim minimum nutriti eget nutrimento: verum non cuilibet minimo additur minimum nutrimenti: & sum cum Alberto in hoc pro nunc: φ in nutritione nõ producatur noua pars forme substãtialis: & hec est causa φ materia variari potest: nulla variatione penitus facta in forma: siue illa educta sit: siue nõ educta: vt paulopost patebit.

Quartum documentum est tale. Nutritum nutritur s̃m materiam tantũ: nutritio. n. est penes illud qd imutat: tale ẽ mã: nõ forma: ergo. Cõtra: nutrimẽtũ accipit formã nutriti: ergo nutritio est s̃m formã. Solõ ẽ: stante eadẽ numero

forma accipit nutritũ alias partes mẽles in quibus mutat̃. Itẽ aliqd nutritur actu: ergo nutritio est ẜm formã: q2 nutritum est actu per formam. Solutio est: nutrimentũ efficit̃ sub forma nutriti eadẽ que prius fuit in partibꝰ nutriti: variatis partibꝰ ẜm materiã. Item: deperdit̃ pars materie in carne ergo ⁊ forma extẽsa in illa pte materie: ergo cũ restauratio fiat ẜm modũ deperditiõis: restauratio fiet in materia ⁊ forma. Solutio ẽ: dicẽdũ ẽ formã nõ perdi ppter materie destructionẽ: pars. n. materie deperdita nõ fuit necessaria forme sine qua esse nõ posset: vt subtiliter docet plusq̃ Cõmentator. 2. tegni Cõmento. 44. quare cõcludo cũ augmẽtatio fiat merito eius quod pmanet: nutritio rõne illius qd fluit ⁊ refluit augmẽtationẽ esse ẜm formã: nutritionẽ: ẜm mãm. Uerũ dubitat̃: fluente mã fluit forma existẽs in ipsa quare sicut de vno sic de altero dici põt. Dico relicta rñsione Alberti ⁊ Trusiani loco allegato: q2 secus ẽ de mã: secus de forma: forma nãq3 vt talis dat esse qd merito sui esset indiuisibile: fit aũt diuisibile ⁊ fluẽs rõne materie: quapropter magis est cã augmẽti forma q̃ materia: lz vtraq3 fluat: q2 forma fluit p accidens: mã p se. Uel dicẽdũ ẽ vt dixi primo de aia. 65. 2. de aia. 47. forma. n. extẽsa nõ variat̃: variato subiecto: vñ senex si oculũ iuuenis acciperet videret vt iuuenis: ergo virtꝰ visiua est eadem a principio vite vsq3 in finẽ: tñ talis virtꝰ est extẽsa ad extensionẽ organi: quare virtꝰ sensitiua in se nõ itẽdet̃ ⁊ remittet̃: neq3 erit aliqñ fortior: aliqñ d̃bilior: sz eius organũ merito qualitatũ intendet̃ ⁊ remittet̃: ⁊ ita poterit virtus organica in operationes suas aliqñ melius: ⁊ aliqñ peius: ⁊ variabunt̃ actus sentiẽdi sz diuersitatem qualitatũ ipsius organi: potẽtia organica nullatenus variata: hac de cã itaq3 dici põt augmentũ fieri rõne forme: nõ materie: q2 pmanet eadẽ forma a principio augmẽti vsq3 in finẽ: mã aũt fluit ⁊ refluit: vnde quẽadmodũ in intensione eadẽ pmanet forma numero a principio alteratiõis vsq3 in finẽ: ita in augmẽto ɔseruat̃ eadẽ aia numero: siue illa sit extẽsa: siue inextẽsa: ⁊ hec nõ nisi frequẽti tractatu ⁊ exercitio capi pñt. Postq̃ ĝ de augmẽto fortassis plura diximus q̃ erat necesse. De tactu: actiõe ⁊ mixtione sequẽti summa pertractabit̃.

¶ Sũma tertia primi libri de generatiõe.

Quoniã autẽ opz.

Presenti summa que est a Textu Cõmẽti. 43. vsq3 ad. 90. differit Aristoteles de tactu: actione: passione ⁊ mixtione. A. 43. vsq3 ad 46. agit d̃ tactu: his propõnibꝰ. Ea se tangunt primo que diuersas magnitudines ⁊ positionem habentia: simul habent vltima: vnde requiruntur tria ad tactum hoc modo consideratũ: diuersa magnitudo: locus quo alterũ contineatur: ⁊ q2 eorum vltima sint simul: ⁊ hoc modo corpora mathematica magnitudinẽ habentia: que sunt abstracta ẜm rationẽ non ẜm esse: dicuntur se tangere. Ea dicuntur se tangere secundo: que diuersas habẽt magnitudines: ⁊ positionẽ hñtia: ⁊ quoꝶ vltima sunt simul: ⁊ adinuicẽ agunt ⁊ patiuntur: ⁊ hoc modo grauia ⁊ leuia proprie dicũtur se tangere. Et sicut mouentium quoddam est qd mouet̃: quoddã vero est imobile. Ita facientium quoddam est mobile: quoddam imobile: omne enim faciens ⁊ agens mouens ẽ: ⁊ nõ ecõtra: est ergo mouere generalius q̃ agere. Tacius tertio modo hic q̃ diuersas magnitudines ⁊ positionem habentia: simul habent vltima: quorum quidem vnum mouet: sed nõ est natum ab eo moueri: alterum vero mouetur solum ⁊ non mouet. Se tangentia quarto sunt quorum vnius vis in alterum transit: q̃uis etiam tangens hoc modo non attingat id qd tãgit̃: ⁊ ẜm mõ ail molestia ⁊ tristitia dicit̃ hoiem tangere: ⁊ animũ dolore tactũ dicere solemus: nõ aũt ecõtra dicimus hoiem tangere tristitiam.

Auerrois. 43: dicit intentionẽ phylosophi esse determinare an sint elementa. Contra elementa sunt ptes subiectiue naturalis subiecti phylosophie naturalis: ⁊ artifex non habet potestatem probandi suum subiectum esse: neq3 partes subiectiuas sui subiecti. 2. de anima. 27. Solutio est: probat tñ Aristoteles ista esse principia ex quibus fit aliquid. Item elementa possunt dici natura mixtorum improprie: quia exactissime loquendo nihil dicitur natura: nisi materia ⁊ formã substantialis. 2. physicorum. 10. ¶ Preterea notanter dicit Auerrois: congregatio mixtio est aliquo modo: quia scilicet non est vera mixtio. Rursus docet contrarietatem repertam inter formas ⁊ vnitatem prime materie causam esse actionis ⁊ passionis. Et oẽ agens corporeum agit per contactum aut actione reali aut intentionali.

¶ Cõmento. 44. ait: impossibile est imaginari eas eẽ abstractas a loco: vt mathematici abstrahũt eas ab aliis accidentibus naturalibus: ⁊ corpus naturale non est in loco nisi per suas dimensiones: non per accidẽtia alia: locus ergo inseparabilis est a corporibus mathematicis siue fuerint abstracta in sermone ⁊ esse: siue in sermone tantum. Contra. 4. physicorum. 47. corpus mathematicum non est in loco nisi per imaginationem: Distinctio de loco mathematico ⁊ naturali soluit: de ratione loci mathematici est continere tantum: dimensiones enim necessario occupant locum: siue cũ qualitatibꝰ: siue absq3 qualitatibus intelligantur: imo implicat peripatetice loquendo: hoc corpus cubum esse in aqua: ⁊ latera aque non distare. De ratiõe loci naturalis est cõtinere ⁊ conseruare.

¶ Cõmento. 45. ait: mouens est generalius agente 3. physicorũ. 3. 12. methaphysice. 23. Preterea dicit Cõmentator tactũ in naturalibus sumi cõiter respectu corporũ mouentiũ ⁊ motoꝶ tãtũ: vt sunt corpa celestia pprie respectu eorũ quorũ est actio ⁊ passio ⁊ hoc siue sit vnũ agens ⁊ alterũ patiens: patet cõparatio celo ad hec iferiora. vel vtrũq3 agat ⁊ patiat̃ vt cõstat respectu corpoꝶ sublunariũ iter se. Tactꝰ itaq3 sz veritatẽ repit̃ in his que agũt ⁊ patiunt̃ adinuicem.

Sententia. 46. vsq3 ad. 56. stat in his ppositionibus. Omnino simile ab omnino simili pati nõ põt. Oĩno dissimile ab oĩno dissimili pati ẽt nõ põt. Similitudo ⁊ dissimilitudo est ratio agẽdi ⁊ patiẽdi. Oẽ agẽs cõicans in materia cũ passo in agẽdo repatit̃. Actio ⁊ passio est propter materiam ⁊ formã. Actio ⁊ passio conceduntur silibus ⁊ dissilibus: Cõueniẽtia ⁊ discõueniẽtia est cã actiõis ⁊ passionis.

Auerrois

Auerrois. 46. ait: dicunt autē ⁊ si aliqs opposuerit nobis dicendo q videmus ignem magnum extinguere paruum qui sunt consimiles: ⁊ etiam lumen solis interimere paruum lumen: dicemus q hoc nō contingit nisi propter contrarietatem in quātitate: ⁊ hoc intelligatur sm antiquos: quia cōtrarietas in quātitate nō est de actiuis 4. physicorum. 84. Item ait. 47. cōtrariuz nō recipit suum cōtrariuz: ⁊ dicebat primo physicorum. 51. s. nō alteratur in eius formaz: ⁊ causa expositōis fuit quia voluit Auerrois calidum ⁊ frigidū sm gradus remissos se compati: frigus nāqz sm q est frigus nō recipit caliditatē: neqz alteratur in eam: verūtamen vnuquodqz cōtrariuz agit in tertiū: ⁊ ex tertio: ⁊ ratio est: si calor p possibile eēt abstract° a materia non esset patiens: sed agens: quia passio est merito subiecti tantum: ergo sublato tertio auffertur passio ergo ⁊ actio. ¶ Rursus. 48. sermo antiquoruz verus erat sm partem: falsus sm aliaz: ⁊ erant sermones eoruz cōtradictorij sm intentionē: subcōtrarij sm considerationez: Item ait: quoniam cum cōsideratum fuerit de hoc inuenitur q res agit in aliam rem inquantuz est cōtraria ratione scilicet forme: ⁊ patitur inquātum est similis: ratione materie. Item inquit: ⁊ si simile agit in simile: tunc res agit in seipsam: ⁊ si ita esset: nihil essz incorruptibile ⁊ imobile: omne enim corrumperet se ⁊ moueret se: vnde idem non potest agere in seipsum corruptiue: neqz mouere seipsum sm eandem partem. Potest ⁊ idem habere in seipso principium augmētationis ⁊ alterationis: stante veritate predicte propositionis: redditur autem aqua calefacta frigida per exitum vaporum. 2. de anima. xxv. Preterea. 49. albedo non potest pati a linea: neqz linea ab albedine: nisi accidētalr: si linea fuerit nigra: ⁊ dicitur sm famositatem linea esse albam vel nigram: superficies. n. est subiectum propinquū ⁊ immediatum albedinis. Item si inter magis calidum ⁊ minus calidūz fit actio ⁊ passio: hoc est inquātū sunt contraria aliquo modo. 5. physicorum. 6. ¶ Ulteri° 50. ait: causa autem receptionis est gen° cōmune eis i. materia prima: ⁊ causa actionis est cōtrarietas. Itē inquit: ⁊ non tantuz q ipsa propositio dicens q actiua ⁊ passiua sunt cōtraria est vera: sed etiaz sua conuersa videtur esse vera: intēdit Cōmentator istas rationes: hec sunt contraria ergo actiua ⁊ passiua: hec sunt actiua ⁊ passiua ergo cōtraria: ⁊ talis circulatio non facit simpliciter fidem: aliter enim processus nō est scientificus: quia volebat demonstrationem quia non esse demonstrationē: neqz facere scire. Scire. n. quia nō est scire: vt dixi. 6. physicoruz. 15. ¶ Ampli° 51. actio est ratione contrarietatis: passio conuenientie. Et licet agēs naturale primo natura corrumpat: primo tamen intendit producere sibi simile. Iterum 52. habetur ista propositio: tam similitudo q dissimilitudo est ratio agendi ⁊ patiendi: vñ simile nō agit in simile: simile scilicet in qualitate: gradu raritate: densitate: actione directa nō reflexa: ⁊ modo agendi ⁊ ratio est: quia finis agentis est assimilare sibi passum: ideo absoluta assimilatione cessat actio: dico assimilare inquantū est possibile: agens enim densum agit vt assimilet passum in agendo: agens rarum vt assimilet in agendo: ⁊ in gradu: ⁊ raritate. Alij tamē duabus tantuz sunt contenti limitationibus in qualitate scilicet ⁊ in gradu: sm quos virtus vnita citius non intensius producit.

Item ex. 53. colligit reactio sm qualitates eiusdem contrarietatis: vñ teneo latitudinez actiuitatis ⁊ resistentie qualitatū primarū eē oppositas: quare si fuerit agēs infra spherā actiuitatis passi: ⁊ eius virtus resistiua nō sit maior: neqz equalis virtuti actiue passi: ⁊ nō fortificetur aliunde agens: agens in agēdo repatietur. Et si in medio iter agēs ⁊ passuz inducatur simul caliditas ⁊ frigiditas: tamē non mouetur motibus contrarijs: tales nāqz motus tendunt in eundem terminum ad quez: quēadmodū n. aer existens in igne ad locum nālem descendit: ⁊ i aqua ⁊ terra ad eundem ascendit motibus illis idētitatem specificam seruātibus: ita medium calefit ⁊ infrigidatur non tamen motibus agitat contrarijs: per illos. n. motus deducitur mobile in eandem dispositionem tanq in vnam formam mediam ex caliditate ⁊ frigiditate resultantē. Argumentū de parte repassionis ē a nobis pertractatū. 3. physicoꝝ. 8.

Rursus. 54. ait: ⁊ cū necesse ē vt primū agēs nō patiatur: necesse ē vt sit in nō mā patientis: ⁊ sic est d primo agente: scilicet corp[ore] celesti: quia est in subiecto diuerso a subiecto i quo sunt res patientes: ⁊ si inueniatur hoc agens qd non sit i aliqua materia oio: necesse ē vt non patiatur aliquo modo: neqz essentialiter: neqz accidētaliter. Sensus est: primum agens nō pōt carere materia ad vbi: primum mouens pōt carere omni materia. Et sciendūz est: q primum mouens localiter in genere est celum: primum mouens simpliciter est intelligentia: primū tamen alterans simpliciter est primum mouēs motū qd resoluendum est in primum localiter mouēs imobile: intelligentia nāqz prima mouens primum localiter: nequaquā primum alterans vocari pōt: ⁊ cē ē: vt reor: quia instrumentum intelligentiarum peculiare alterationem non recipit: sed bene motū localē. 8. physicorum. 20.

Item. 55. ait. Causa agens in eo q ē agens alia est a causa propter quā agit agens: scilicet forma: ⁊ ideo equiuoce dicitur de eis hoc nomen causa: vnde causalitas cause agentis cōsistit in mouere aliquid proprie ⁊ realiter: causa formalis est illa q dat esse. Item inquit: causa agens differt a formali i hoc: q agens cum fuerit erit forma: ⁊ erit in patiēte: sed forma cuz fuerit: nihil fiet in patiente. i. forma inducta cessat actio: habitibus. n. presentibus in materia cessat motus. Itē ait: calor si esset abstractus: ageret ⁊ non pateretur: ⁊ non haberet causam efficientē nisi sm similitudinem. 4. celi primo. 3. de aīa. 5. 36. sepenumero affirmaui istam propositionē: oē pductuz ē nouū: q2 nō esse producti antecedit esse illius tempore nō natura tantū.

A textu Cōmenti. 56. vsqz ad. 77. incipit Aristoteles inuestigare qualiter veniat agens ad patiens: vt ei imprimat formaz: alij voluerunt medium esse poros per quos quidē fieret actio ⁊ passio: ⁊ mixtio: in corporibus nō transparētibus: que sunt corpora intra se lumen non admittētia erāt pori tortuosi ⁊ inordinati: in transparentibus vero q sunt recipientia lumen in partibus interioribus inueniebantur pori ordinati: verꝫ quia nō sunt pori i celo ⁊ elementis naturalissime dispositis: ideo p illos nō fiebat mixtio neqz visio.

Sententia. 57. 58. 59. Leucippus ⁊ Democritus dixerunt actionem ⁊ passionem fieri per contactū athomaliuz. Parmenides

⁊ melissus ponētes tantū vnū ens ⁊ imobile: vnū finitū: alter infinitū: negauerūt omnē actionē ⁊ passionē: non erant.n.multa entia fm veritatē: sed fm tantū apparentiā: pᵒ physicorū.41.⁊ opinari sic ⁊ credere ita esse in re iudiciū est demētie manifestū: experimētū.n.sermonū verorū est vt cōueniat sensatis.8.physicorū.22.26.

Sententia. 60.61.62.63. Leucippus ⁊ Democritus nō negauerunt multitudinē entiū: sicut Parmenides ⁊ melissus: ⁊ fuit positio Democriti ceteris rationabilior: saluauit.n. omnes mutationes: quas alij saluare nō poterāt: iste opiniones sunt adducte primo huius a Textu Cōmenti primi vsq; ad.11.

Sententia. 64. Non possunt corpora indiuisibilia esse inuicem actiua ⁊ passiua per vacuū: qꝛ mediū dꝫ esse actiuū ⁊ passiuū hinc est ꝙ non fit visio nisi per mediū dyaphanum 2.de anima.74.

Sententia. 65. Si vnum cōtrariū reperitur ⁊ alterū: hec propositio est vera: actu vel aptitudine: dicit Auerrois grauitatem ⁊ leuitatē apparere priores qualitatibus alteratiuis: causa est: qꝛ grauitas ⁊ leuitas sunt forme sbales.4. celi pᵗᵒ.20. sunt quoq; elemēta prius mobilia motu locali ꝙ̄ motu alterationis.

Cōmento. 66. formatur hec consequentia: grauius ergo calidius: que tenet qꝛ si grauius ergo ⁊ leuius: ergo ⁊ calidius: qm̄ leue est leue p caliditatē que rarificat partes materie sue: ⁊ facit ipsum leue.

Circa. 67. Sciendū ꝙ densitas dicit partiū propinquitatē: propinquitas aūt partium materie in actu que in potentia est ad vbi: densitas ē in celo: que qdem ad luminositatē cōducit: sed propinquitas partium materie in potentia ad formas substantiales in subcelestibus existit corporibus ⁊ causa opacitatis.

Auerrois. 68. Format istā consequentiā: hec differunt in naturis ergo in aliquo differunt ergo sunt diuisibilia. Contra: qd de intelligētijs. Dico ꝙ loquit fm antiquos nō ponentes nisi differētiā fm situ ⁊ ordinem.

Sententia. 70.71.72.73.74. Stat ī hoc declarat Aristoteles nō eē possibile aliqua esse corpora indiuisibilia que sint rerum principia: qꝛ si essent eiusdem nature: cōtinuarent ⁊ totus mūdus esset vnum corpus cōtinuū: ⁊ nō essent inuicē actiua ⁊ passiua: si alterius ⁊ alterius nature: ille nature essent principia: ⁊ non talia corpora: ⁊ dicit Cōmentator figuras nō esse principia: qꝛ figure sunt posteriores illis differētijs: imo elemēta nullā hñt figurā.4.celi.26. talia indiuisibilia si ab extrinseco mouerent essent passiua: si a se: essent diuisibilia i partem mouentē ⁊ motā: vel actus ⁊ potentia in eodem cōgregabunt. Ex hoc loco colligitur indiuisibile alterari nō posse. Tenet Marsilius implicare cōditionē punctū esse qualē seu calidum: qꝛ si caliditas que nunc est in subiecto diuisibili ponat in puncto: essꝫ finite ⁊ infinite intensionis: ideo arbitratur punctum nullo modo alterari posse: nec per se: nec p accidens: sed tm̄ fm imaginationē: pōt tñ dici ꝙ caliditas in puncto nō esset alicuius intensionis: qꝛ eēt dempta quātitas: ⁊ si esset alicuius intensionis esset infinite intensa: ⁊ hoc casu nullatenus ageret: ⁊ tūc corolarie sequit aliquā caliditatē finitam maioris eē potētie caliditate infinite intēsionis: pꝫ de caliditate i subiecto diuisibili ⁊ alia subiectata in puncto.

Sententia. 75.76. stat in hoc: ostendit Aristoteles frustra poros poni pp actionē ⁊ passionē: ⁊ licet interdum pori faciant ad facilitandā actionē: non tñ semp: nō sunt ergo ponēdi Pori vt corpora agant ⁊ patiant.

A textu Cōmenti.77. vsq; ad.82. declarātur pprietates actionis ⁊ passionis: quas principijs explicate. Pria ē: patiens tale est fm qualitatem potentia: quale agens est actu. Est nāq; mobile potentia tale: quale mouens est actu: oē ēt agēs agit fm ꝙ est in actu formaliter vel virtualiter: patit fm ꝙ est in potentia .3. physicorum.17.8.physicorum.55.

Secunda conditio est. Debet passum esse passibile fm quālibet partē: ⁊ ita partes centrales terre ⁊ ignis contangentes celum sunt corruptibiles ⁊ de facto aliq̄n corrūpent.

Tertia est. Patiens magis dispositum magis patitur: ⁊ minus dispositū minus: magis enim dispositum minus resistit: ergo velocius patitur.

Quarta est omne patiens continuū est fm magnitudinem ⁊ non in partes diuisū si nanq; passum foret actu diuisum: essent plura patientia ⁊ non vnum.

Quinta est: agens debet eē propinquū passo vt ipsum tangat: mouens.n.primum ⁊ proximum simul est cū moto. Quo fit vt quelibet pars continui sit diuisibilis: ⁊ vt antiqui male dixerint: non passe scilicet fieri generationem: corruptionem: actionem ⁊ passionē: nisi corpora reipsa diuiderentur: ⁊ in partes distraherentur: vt nisi fiat corporum congregatio: aut segregatio. Nō etiā fit augmētatio aut passio ex athomorū congregatione: nā si fieret non quelibet pars aucta inueniretur: sed ea tantum cui aduenirent athomi: perinde vt si glatiei circūponeretur aqua que continue in glatiem mutaret nūq̄ interiores glatiei partes augerentur: sed tantū exteriores: ⁊ si manui aduenirent athomi: manus tantū augeretur ⁊ non pes. Unde est aduertendū ꝙ ad congelationem ex parte materie requiritur aqua: ⁊ terra: quia apparet aqua turbida post degelationē: ⁊ exalatio sicca per quā melius constringūtur partes inuicem aque ⁊ terre: alioquin non ascenderet glaties in aqua: ex parte efficientis frigiditas ⁊ determinatus astrorum aspectus: que omnia ɔcurrunt ad clausuram ⁊ constrictionem aque ⁊ terre simul: ⁊ ɔmixtionem exalationis sicce cū illis. Et dicit Cōmentator cōmento.80. videmus idē corpus reuerti modo humidum: modo siccum: tamen eadē natura remanente sine diuisione contingente ei ⁊ sine compositione ⁊ sine diuersitate in situ partium: ⁊ in ordine: ex qua auctoritate patet error eorum qui credunt rarefactionem esse motum ad situm tantū: hucusq; itaq; ē declaratum: propter quid est actio ⁊ passio: quibus conuenit actio ⁊ passio. Que sit cā actionis ⁊ passiōis ⁊ quo modo fiat actio ⁊ passio.

A textu Cōmēti.82. vsq; ad.90. inuestigat qd sit mixtio: qd miscibile: an mixtio sit: ⁊ quomodo fit.

Sententia. 82. stat in hoc. Sunt qui mixtionem fieri nō posse ostēdūt: hoc modo

modo: aut miscibilia manent in mixto: et sic: nō po/tius post mixtionē dicerent mixta ꝙ ante: aut vtrū/ꝗ miscibiliū perit: et ita nō erit mixtio: quia que non sunt: mixta esse nō possunt: aut vnum manet et alterum non: sed hoc non: quia quod nō est: alteri misceri nō potest. ¶Est cōsiderandum: reperitur mixtio cuius miscibilia manent ante et post mixtionem actu: vt mixtio qua miscetur granum grano: alia est mixtio cuius miscibilia pereunt: sed partes quantitatiue manent actu ante et post mixtionem: vt mixtio qua miscetur vinum aque: alia est cuius miscibilia sunt ante mixtionem: non post: vt mixtio elementorum pro generatione tertij: alia est mixtio de qua loquitur Aristoteles hic: que est: cum elementa omnia veniunt ad mixtionem: vnde omnia miscibilia cōsistere se hūt ante et post et dissimilr se hūtante et post:

Sententia. 83. stat i hoc. Mixtio nō est generatio: nec alteratio: nec augmentatio: neq; ecōuerso: nō est generatio: q: forma substātialis nō miscetur materie: nec materia forme cum nō sint corpora naturalia magnitudinē habentia: quorum vnū ab altero separari et seorsum saluari possit: sed vna forma substātialis deperditur: et altera acquiritur: in mixtione vero nulla acquiritur aut deperditur substantia. Nec mixtio est alteratio: quia qualitas nō miscetur suo subiecto: cum prius separatim existens: postea suo subiecto non coniungatur: vnde caliditas non admiscetur aque: nec frigiditas ligno. Item ab augmentatione differt mixtio: quia in augmentatione forma substātialis cibi deperditur: et forma nutriti in eius mā acgrit: in mixtiōe vo nulla deperdit forma substātialis.

Sententia. 84. Miscibilia in tertio ex eis aggregato non actu manent: sed potentia: nō enim miscibilia corrūpuntur: nec alterum: sed eorum virtus saluatur: et dicit Auerrois ideo dicimus ꝙ nō corrūpebant perfecte: neq; remanserunt: sicut fuerunt ante istum: et nō dicit Cōmētator ꝙ simplr nō remaneāt: qnimo ſm ipsum remanent actu in mixto. 3. celi. 67.

Sententia 85. 86. narratur opinio antiquorum dicentium mixtionem fieri per iuxtapositionem minimorū ſm sensum: ſm hāc opinionem mixtio erat cōpositio: et non quelibet pars mixti erat mixta et ꝗ erat mixtum vni erat mixtum alteri. Recitatur et opinio dicentium mixtionem fieri per iuxtapositionem minimorū ſm formā: et est minimum ſm formam: cū paro non est eiusdem denominationis cum toto: ſm hanc opinionē: non quelibet pars mixti est mixta. Alij voluerunt mixtionem fieri per iuxtapositionem indiuisibilium que tamē indiuisibilia nō dari manifestum est.

Sententia. 87. 88. Miscibilia sunt eandem speciē habentia materiam: solum eis cōmunicantia in materia sunt adinuicem actiua et passiua: et dicit Cōmentator esse mixti consistere in temperamēto qualitatum primarum. Item miscibilia debent esse proportionata in magnitudine et paruitate et inquit Auerrois: facilitatem mixtionis esse ex humido: difficultatem ex sicco: et hoc nisi humida sint viscosa.

Sententia. 89. 90. Mixtio fit miscibilib⁹ in potētia adeq̄us: dicit Auerrois quantitas est subiectum illius qualitatis duorū mixtorum idest natura qualitas sunt equalia aut prope: dicit prope: propter equale ad pondus. Cōmento. 90. non contradicit Auerrois Auicenne: sed 3. celi. 67. vnde putauit Auicenna formas substantiales elementorum non intendi: nec remitti: sed qualitates duntaxat. Et docet Albert⁹ ꝗ q̄litatē alia ē arithmeticam: aliam geometricam idest alias absolutam: aliam respectiuam. Elementa non sunt equalis contrarietatis: non est adequatio in actiuitate: non in resistentia: non est tanta actiuitas: quanta resistentia: sed debet esse adequatio in comparatiōe ad determinatam formā. Est ergo mixtio miscibiliū alteratorum ſ corruptorum vnio.

Digressio.

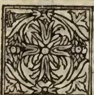
Primus liber de generatione quibusdā absoluatur documentis: primū sit tale. Elementa virtute propria nō habent potestatem producendi mixtum: neq; accidentia substantiā: hoc fundamento: demonstratā forma mixti nunc producta: immediate ante hoc instans alicuius certe difficultatis fuit illam formam producere et īmediate ante hoc minor fuit potentia actiua elementorum: quia remittebatur ad non gradum: ergo: in productiōe enim alicuius forme est difficultas et corrumpendi et producendi formam: aliter ignis posset producere hominē: quoniam potest tollere dispositiones resistentes iductioni forme hominis. Iterum elementa nō sunt causa vniuoca: quia non eiusdem rationis: nec equiuoca: quia non sunt perfectiora mixto: nihil enim potest agere vltra gradum proprium. Contra: possibile est mixtum nunc primo habere esse: et illud qd prio egit ad productionem illius nunc primo non esse: ergo: probatur assumptum. Tū quia: eadem est natura forme permanentis in primo instanti sui esse et post: sed post non repugnat: ergo nec ante. Tum quia forma permanens est tota simul ergo cum est facta non requirit agens: in primo sui esse est complete producta: ergo. Tum quia forma in primo sui esse non reqrit materiam in potentia ad ipsam: ergo tunc nō requiritur agens ipsam formam. Secundo principaliter arguitur. Accidens virtute propria potest pducere substātiam: ergo. Tum quia calor virtute propria potest disponere ergo inducere. Tum quia calor potest corrūpere virtute propria substantiā ergo et generare: potest nāq; calor summus inducere in aquam calorem incompossibilem aque. Tum quia: ignis non agit nisi vt calidus: nā elementa agunt et patiuntur inuicem nisi per qualitates primas. Solutio est: in primo dico ꝙ repugnat naturaliter aliqd sub certo gradu actiuitatis īmediate ante hoc instans qd est presens fuisse et illud idem nūc non esse. Insuper dicitur forma permanens: non quia possit esse sine agente: sed sic vocatur: quia omnes eius partes simul sunt. Iterum in primo instanti forma requirit agens prius egisse et nunc esse in producto esse. Ad secundū principale respondetur calorē non posse virtute propria disponere pro forma substantiali: neq; corrūpere virtute propria: neq; inducere in aquam calorem incōpossibilem aque. Iterum ignis non agit īmediate p formam substantialem: sed per calorem: tamen forma ignis est ei prima ratio agendi: et sic calor sit igni ratio calefaciendi: non tamen generandi substātiā: vnde sole qualitates elementorum sunt elementis proxima ratio agendi: non tamen prima et principalis. Et si per possibile caliditas esset separata a subiecto: et ageret: vir

tute celesti duntaxat disponeret & induceret substantiam.

Secundum documentuz sit tale. Elementa nō fm esse perfectum: sed remissuz & imperfectū remanent in mixto: qualitates nāqz in summo in mixto non reperiuntur: ergo neqz forme elementorū fm esse perfectū & summuz: vñ cum qualitates elementorū intendantur & remittantur: & suscipiant magis & minus: & sint passiones eorūdez: forme quoqz elementorum substantiales intendentur & remittentur: suscipiantqz magis & minus: & ita erūt gradus forme substantialis ignis distincti a gradibus qualitatum. Cum enim elementuz sit id ex quo componitur aliquid & est in eo: & indiuisibile in alteram speciem: & vnūquodqz maneat in illo quod componitur ex illo: permanebūt elemēta formaliter in mixto. Item non est elementuz nisi elemētatū: & sunt elementa materia mixti: ergo remanent in mixto. Iterum mixtio est alteratoruz & non corruptoruz vnio: miscibilia enīz in mixto non sunt corrupta. Contra: substantia & accidens distinguuntur p rationes contradictorias ergo inter illa non existit mediuz. Dico q inter substantiaz perfectaz & accidens est mediū per participationē conditionū substantie perfecte & accidentis. Iterum: nihil est medium inter ea que sunt diuersoruz generuz: sba & accidens sunt diuersorum generum ergo. Dico nihil esse mediuz per participationem diuersoruz generuz: cum hoc tamen stat formas elementoruz mediare inter substantias perfectā & accidens: quantuz ad conditiones conuenientes substantie & accidenti. Rursus: forme substantiales elementoruz intenduntur & remittuntur ergo acquiruntur per motuz: distinguendo motuz contra generationez. Dico motuz & generationez differre ex parte subiectoruz & terminoruz: subiectuz generationis est materia prima: subiectuz autez motus est completum actu: ad formas itaqz elementoruz est verissima generatio licet successiue intendantur. Item vnum mixtuz esset quattuor supposita & in quattuor speciebus: quia quelibet forma substantialis cōstituit suppositum in determinata specie. Dico formaz elementi in mixto non denominare: tum quia in materia in qua existit est aliqua forma nobilior: tum quia est ibi fm esse imperfectuz & remissuz: vnde cum ex mixto generatur mixtuz: elementa acquirunt talez proportionez qualem requirit forma mixti generati: tenenduz est ergo in mixto elemēta formaliter remanere: mixtio nāqz est miscibiliuz alteratorum vnio: alteratio autem & vnio non conuenit eis que nō sunt: vult Aristoteles elementa non corrumpi cuz veniunt ad mixtionem.

Tertium documentuz tale est. Inquirendū est quo modo elementa in mixto habent situz: vl' eniz habent situ distinctum: vel nō: si sic: non quelibet pars mixti esset mixta: si non: daretur penetratio corporuz. Dico q elementa veniūt ad mixtionez: cum tria agunt in quartuz: cuius materia venit sub formis elementorum refractis: vbi prius inueniebatur sub forma elementi intensa & perfecta sed pro nunc hec sufficiāt. 3. celi hanc materiā diffusissime tractabo.

Tiberij Bacilerij Bononiensis Lectura in secūdū librū de generatione.

De mixtione quidem. Intentio Aristotelis in hoc secundo libro est determinare de vocatis elementis & eorū contēperamētis. A textu Cōmenti primi vsqz ad. 24. inuestigat numerū qualitatuz primarū: & elemētorū. A. 24. vsqz ad. 46. differit de generatiōe elementorum. A. 46. vsqz ad. 51. agit de generatiōe mixtorum. A. 51. vsqz ad 70. loquitur de causis omnibus generationis & corruptionis.

Sententia Textus Cōmenti primi. 2. 3. 4. 5. talis existit. Veteres pricipiū materiale dixerunt esse ens actu: siue id elementum esset siue medium aeris & ignis. Errauit Plato: primo quia nō clare expressit an materia sit corpus simplex: an mixtū. Scdo qr hac vtebatur similitudine sicut aurū subicit rebus ex auro factis: ita mā subiciebatur rebus naturalibus.

Est primo aduertendū. Eiusdem artificis officiuz est considerare de generatione & de eo qd primo est causa generationis: & sunt elementa: veluti illius sciente cuius officium ē cōsiderare primū ens: eiusdē officiū ē cōsiderare ens inquātū ens.

Iterum ait Auerrois: amplius de generatiōe & corruptione simplici eōi simplicibus & compositis idest mixtis. s. que erit ex vno in vnuz. Sēsus est: vt generatio est mutatio vnius ex vno. i. a priuatione ad habitum: tractatur primo & 5. physicorum: & primo libro de generatione: vt est vnius ex multis idest mixti ex elementis inquiritur hoc secundo libro.

Item inquit: quoniā si omnia composita fuerit sensibilia necesse est vt elementa eorum propinqua sint sensibilia: ratio est: quia elementū remotū vt est materia prima nō est sensibile. 3. celi. 61. corporum etiaz sensibiliuz sublunariū qualitates prime sunt differentie. 2. de anima. 117. 3. de aia. 63. 3. physicorum. 48. & hac lege maior est colligantia potētiarū q obiectorū: quantitas eniz nō sentitur ab aliquo sensu exteriori nisi sit coniuncta sensibilibus proprijs: quare manus applicata celo ipsuz nō tangeret: neqz perciperet eius ibi non sint qualitates prime.

Amplius ait: omne corpus existens in actu non pōt fugere contrarietatē: vnde si esset vnuz corpus cuius vna medietas sit calida & altera frigida: vna grauis & altera leuis. Vel esset tale corpus non actu: sed potentia calidum & frigidū graue & leue. Vel sentienduz est tale corpus collectiue esse calidū & frigidū: nō diuisiue: quēadmodū dici consueuit de scuto cuius vna medietas sit alba & alia nigra.

Item Sciendū est q materia est magis substātia ipsa forma: si substantia dicatur a substando: forma autē quia dat perfectionē cōposito: est magis substātia materia. Et si Aristoteles primo physicorū. 69. declarauerit naturā materie prime per cōparationē auri & ligni ad opera: & hic in hoc reprehēdatur Plato. Dico q forsitan arbitratus est Plato illaz esse omnimodā similitudinē: nō sic Aristoteles

& hoc ē

⁊ hoc est ꝙ inquit Auerrois: ⁊ hoc quod dixit nō est verum in rebus generatis: sed in rebus alteratis in quibus videlicet subiectum est ens actu: ibi in potentia.

Sententia. 6.⁊.7. stat in hoc. Semper materia in potentia que est pars essentialis omniuʒ corporū sublunariū est cōtrarietati copulata: que quidem subiectuʒ est ⁊ radicale ⁊ totale generationis ⁊ formaruʒ substantialiū: accidētium autēʒ est subiectū radicale non totale. Rursus qualitates tactu perceptibiles sunt principia ⁊ differentie elementoꝝ: quibus vnuʒ ab altero differre cognoscimus: queruntur eniʒ elementorū differentie vt sensibilia sunt: ⁊ vt sunt actiua ⁊ passiua. Iteʒ priuatio que est in prima materia nō denudatur a primis qualitatibus cōtrariis. 2. physicoruʒ. 15. que quideʒ cōtrarie sunt principia omniū que generantur ⁊ corrūpuntur. i. in generatione substantiali non dicitur materia sub imperfecta forma: nisi ratione qualitatū primarū. Amplius si quis dicat. Elementa sunt corporum naturaliuʒ prima ergo sm primas sumentur qualitates: at qualitates visibiles sunt priores tangibilibus. Solutio est: elementa sunt priora sm ordineʒ generationis: nō sm perfectioneʒ: ⁊ dicit Auer. non potest aliquis dicere ꝙ cōtrarietas que est in visu est prior ꝯtrarietate tactus: nō enim querimus in hoc loco prioritateʒ sm fineʒ ⁊ formaʒ: sed sm subiectuʒ ⁊ materiā que est prioritas sm naturā. Sensus est: cōtrarietas que est in visu est prior sm formaʒ cōtrarietate tactus: cōtrarietas tactus prior est sm materiaʒ ꝯtrarietate visus: ideo hec simplr prior est: i cū materia absolute sit prior forma: obiectū autē visus est sm cōtus causalitate: non tamē predicatione obiecto tactus: neqʒ in elemētis nāliter dispositis inueniunt colores: que qdem si visibilia existant: nō tū p colōreʒ propriū sed p alienū percipiuntur.

Sententia. 8. vsqʒ ad. 16. stat i hoc. Quia non secundum grauitatem ⁊ leuitatem: sed secundum calidum: frigidum humidum ⁊ siccum elementa sunt actiua ⁊ passiua: ideirco sm calidū: frigidū: humidū ⁊ siccū sumenda ē differentia ⁊ numerus elementoꝝ: ⁊ nō sm grauitatem ⁊ leuitatē. ¶ Et primo notanduʒ: inueniuntur duo sensus tactus: vnus respectu calidi: frigidi: humidi: sicci: alius respectu grauis ⁊ leuis: cū. n. sint duo modi immutandi tactū: alteratione. s. ⁊ motu locali: ponūtur duo sensus tactus. 2. de aia. 108. Iteʒ calidū congregat homogenea ⁊ entia cōsimilis nature. Ethero genea diuerseqʒ nature entia seiungit: dicit Auerrois: cōgregationi homogeneorū accidit seggregatio etherogeneorū. i. cōgregare per se cōuenit igni: seggregare vero per accidens. Est autē frigiduʒ qd ⁊ homogenea ⁊ etherogenea cōiungit: multa nāqʒ alterius ⁊ alterius nature p frigiditatem cōsolidant: ⁊ ait Auerrois: frigus est cōgregās ⁊ determinans homogenea ⁊ etherogenea.

Iterum humidum est male terminatū termino pprio ⁊ bene terminabile termino alieno: humida nāqʒ ⁊ fluida figure continentis sese promptissime accomodant: siccū vero diffinitur id esse: quod bene terminatur termino proprio ⁊ male termino alieno.

Item. Subtile: Grossuʒ: Lubricū: Aridū: Molle: Durū: ad aliquas pdictaꝝ qttuor reducunt: pserum ad humidū ⁊ siccū: nam subtile reducitur ad humidū: sicut enim humidum facile replet continens ⁊ eius concauū tangendo figuram sequit ita subtile ⁊ multo facilius i ꝯtūis id sensui: minus sit cōpertū. Grossuʒ autē reducitur ad siccū quod est humidi oppositū. Est nāqʒ regula generalis: si quattuor sint accidēns: quorū duo pria sint opposita: ⁊ duo etiaʒ postrema: si tertiuʒ est in primo: ⁊ quartum erit in secundo.

Amplius lubricū reducitur ad humidū: nā lubricū est humiduʒ: aliquid pinguedinis ⁊ viscositatis habens admixtū: vt oleum. Aridū autēʒ lubrico oppositū reducitur ad siccū oppositū hūidi. Itē durū quod coagulatū est reducitur ad siccū: nā extrisecā habet siccitatē: vt metallū. Molle reducitur ad humidū: quod in seipsuʒ cedat: vnde multis modis dicitur humidū: primo qd extrinsecā in parte exteriori ⁊ sibi non naturaleʒ habet humiditatē: vt terra perfusa pluuia: herbe asperse rore: ⁊ tale humidū dicitur vdū. Secundo est id quod alienaʒ ⁊ sibi non conuenientē humiditatē habet in partibus interioribus: vt terra cū pluuiā imbiberit: ⁊ spōgia ⁊ lana aque imersa: ⁊ dicitur infusuʒ. Tertio dicit qd naturaleʒ ⁊ sibi conuenienteʒ habet in profundo humiditateʒ: ⁊ dicitur coagulatuʒ: vt metalluʒ solidū intimis latentē retinet humiditateʒ. Quarto qd naturalem ⁊ in superficie ⁊ in profundo retinet humiditatem: vt aqua ⁊ aer: ⁊ hic modus proprius est. ad quē tres priores reducuntur. Differentie igitur elementorum sm quattuor primas qualitates tangibiles sumende sunt.

Digressio.

Inquiratur nūquid caliditas: frigiditas: humiditas ⁊ siccitas sint qualitates prime. Pars affirmatiua est vera: inter enim qualitates sensibiles conuenientes generabilibus in quantum generabilia ipse sunt priores ordine ⁊ causalitate: cum actione earuʒ generarentur alie in simplicibus ⁊ mixtis: graue enim ⁊ leue: duruʒ: molle: lubricū: aridū: asperū: lene: grossuʒ: subtile: rarū: dēsuʒ ad illas quattuor reducuntur. In primis graue ⁊ leue sunt posteriora qualitatibus primis: quatenus videlicet dicunt ⁊ important grauitationē ⁊ leuitationem ⁊ motus quosdaʒ deorsuʒ vel sursuʒ: quia ergo hec nomina graue ⁊ leue significant contrarietatem sm motuʒ tantū sine alteratione ⁊ passione: ideo grauitas ⁊ leuitas non sunt qualitates prime. Item ait Auerrois: Alexander dicit ꝙ Aristoteles tacuit densitatē ⁊ raritatē: aut quia collocātur sub graui ⁊ leui: aut sub duro ⁊ molli: ⁊ tacuit asperitatem ⁊ lenitatē: quia asperitas est siccitatis: ⁊ lenitas ex humiditate: ⁊ hoc quidem non est manifestū: vitrū. n. rarū ē ⁊ durū: ⁊ vitrū est lene sed non humidū. Similiter etiaʒ vitrum rarū est ⁊ graue: nubes autē dense ⁊ leues: ⁊ visuʒ est: quoniā non tacuit raritatem ⁊ densitatē nisi propter hoc ꝙ sunt qualitates non actiue consequentes calorem ⁊ frigus: raruʒ nāqʒ insequitur caliditatem: densuʒ frigiditatē. Contra: aliquid est calidius ⁊ densius: ergo. Solutio: in elementis calidius ē rarius: non in mixtis: ⁊ frigiditas copulata siccitati cā est maxime densitatis. Utrū vero detur influentia distincta realiter a motu ⁊ lumine: qua celuʒ conseruet elementa frigida declaratur. 3. celi. 42. tenendum est tamen ad mētionē Auer. celū duplici dūtaxat instrō motu scilicet ⁊ lucē agē in hec inferiora.

Sententia. 16.vsq ad.24.stat in hoc:tantū sunt quattuor elementa: cū sint quattuor cōbinationes vtiles quattuor primarū qualitatū. Ignis est calidus & siccus:sed primo calidus. Aer calidus & humidus:prio humidus. Aqua frigida & humida:primo frigida. Terra frigida & sicca:sed primo sicca.

Est Primitus aduertendum. Regula arithmetica aduertenda est. Deme a numero pari duo:ipsum multiplica p residui medietatē:& adde medietatē numeri:& erit numer⁹ cōbinationū. Deme a numero impari vnū:& per medietatē residui multiplica ipsum: quare quattuor erunt elementa:& multiplicatis mixtis non est necesse elementa multiplicari quo ad supposita.

Item sciendum:omne actiuū habet suū subiectum propriū:calidū ignis habet siccum:calidum aeris humidū:frigidū aque humidū: frigidum terre siccū:& hac lege nō inconueniens idem esse subiectū contrariorū. Ex ordine etiā qualitatum sumitur ordo elementorū:si aqua sit primo frigida:neq opus est elemētū quodlibet aliquo decorari animali:sunt quoq tres motus sm speciē subalternā: sm specialissimā sex:& ita sunt tantum quattuor elementa.

Iterum aduertendū:intensior est caliditas in igne hic q in elementis:eo quod ipsa suscipitur in solidiori subiecto:& est factū ad finem generationis:ne ignis scilicet reliqua corrūpat elementa:caliditas.n.ignis fortificatur propter materiam suscipientē:si enim aliquod est primū & sit cā alicuius:id pōt sibi amplius & minus in esse sz subiecti susceptionem.

Amplius qualitates motiue sunt quattuor spē distincte:& in elementis quelibet illarū est sub esse intenso & perfecto. Motus etiā elementorum sunt diuersi specie & natura: tum quia motus elementi est simplex: ergo causa principalis & instrumentalis est simplex:primo celi.8.tum quia in elemētis mediis forme sbales sunt sm esse pfectū ergo & qualitates motiue.

Item sciendū in elementis reperiri ambas qualitates in summo:quo tamē non obstante ignis est primo calidus. Aer primo humidus. Aqua primo frigida. Terra primo sicca:per has enim qualitates elementa magis resistunt cōtrariis q p alias secundario eis conuenientes. Quodlibet ergo elemētum duas habet qualitates:vnam actiuam: alteram passiuam:tum propter contrarietatem quam habēt elementa adinuicem:tum quia vnūquodq elementum est miscibile cū alio:& habet vnūquodq elemētum vnam illarum in summo & primo:aliam secūdo: duo enim non sequūtur eandem formā numero immediate & eque primo.& cū hoc stat vnūquodq elementū habere ambas qualitates in sūmo:qn elemētum est in sua naturali dispositione: si enim in elemētis esset qualitas remissa:omnia elementa essent simbola:quia remissio est per admixtionē contrarii:simplex etiam forma elementi non potest hre truncatā qualitatē. Et si esset in terra frigiditas remissa sine cōtrario:vt multi opinantur:latitudo in instanti induceret:& esset ignis remissi caloris dato q terre sūme sicce & frigide vt.4.applicetur ignis.sublatis enim quattuor gradibus frigiditatis:erunt inducti totidē caliditatis:& ita erit ignis naturaliter dispositus:remisse:truncateq caliditatis. Itē:elementa naturaliter disposita licet habeant ambas qualitates in sūmo: vt tamen veniunt ad mixtionē non sunt elemēta summa. Elemēta quoq per qualitates quas sibi prio determinant magis cōcurrunt ad mixtionē q per qualitates quas secundo sibi vendicant:& attentione dignissimū est: sicut ignis & terra contrariantur contrarietate extremi ad extremū: quia ignis in trib⁹ ascendit elementis:terra in tribus descendit:ita aer & aq cōtrariantur contrarietate extremi ad extremū: quia aer descēdit in vno & ascēdit in duob⁹:aqua ascendit in vno:& descendit in duobus:his dictis ꝯstat tantū esse quattuor elementa.

Sūma secunda Secūdi libri de generatione.

Quoniam autem determinatū. Presenti sūma que est a Textu Cōmēti.24.vsq ad 46 disserit Aristoteles de generatione elementorū:his propositionibus. Elemēta adinuicē generātur & corrūpunt. Elemētorū quodlibet ex altero quolibet generari potest. Elemēta simbola facilius adinuicē trāsmutant & citius:dissimbola vero difficilius & tardius. Ex elementis nō simbolis simul collectiue sumptis pōt tertium elementū generari. In elementis simbolis siue consequētibus siue non se consequentibus vnum ex altero gignitz: ex duobus tamen simul iunctis non producitur tertium. Elementa non sunt rerum naturaliū materia. neq elementum elemento materia est. Impossibile est elementa in infinitum sm rectitudinē procedē:non speciei elementū semper sumendo:sed ipsa species finita necesse est esse. Non recte dixit Empedocles elementa esse adinuicē intransmutabilia:sed tn̄ adinuicem sm equalitatem comparabilia. Empedocles non conuenienter ponit augmētationē: neq de aliis motibus verā fecit determinationē. Non recte dixit Empedocles oīa & substantias oēs:tū ꝯpletas:tum incōpletas ex elementis componi.

Circa. 24. Sciendū q ex elemēto totali nō potest quodlibet elementū generari: qz sic rueret mundus:immo elemēta sm se tota semper permanent in eadem mensura & proportione:vnūquodq tn̄ pedale cuiuslibet elementi quantū est ex se & natura sua pōt transmutari in quodlibet elementū: neq distantia impedit:quodlibet enim cū quolibet habet contrarietatem: & cōicant omnia elementa in materia.

Circa. 25.26. aduertendū q ex parte actiuitatis tantū in dissimbolis est facilior transit⁹: quia ibi due qualitates agunt. In simbolis vna tantum. Ex parte resistentie in simbolis ē facilior transitus:cum ibi sit minor resistentia. Certis aūt actiuitatis & resistentie ceteris paribus & in his & in illis est eque facilis transitus:cū equalis sit proportio duorū agentium ad duo passa:talis ē vnius ad vnū. Voluit autem Aristoteles inter elementa simbola faciliorē esse transitum: qz ibi pauciora agunt: & pauciora resistunt:adeo tamen vnum q elementa conuenientia in raritate facilius transmutant q disconuenientia: & hac ratione ignis & aqua citius sunt transmutabilia q ignis & terra. Remanet autē eadem qualitas.i.cō milis

mistio in elemēto genito ⁊ corrupto: vt dixi. 2. de ala 4. ⁊ primo huius. 24.

Circa. 27. 28. 29. 30. Sciendum primā generationem esse cum corrumpitur tantū vna qualitas. Secunda est: cū pereunt due: ⁊ generantur due. Tertia est: cum corrumpuntur due ⁊ nulla generatur: ⁊ sic patet que istarum trium generationum est facilior: que difficilior. Eā tribus autem asserit Auerrois cōmento. 30. vnum non posse produci: ⁊ intelligitur stante dominio ⁊ subdominio illorum trium elemētorum: aliter ex aqua: igne: ⁊ aere: victo penitus aere oriretur terra sine aliquo inconuenienti.

Textu cōmēti. 31. 32. 33. 34. ostendit Aristoteles elementa neqȝ media inter illa posse esse materiale principium rerum naturalium: cuȝ illud sit materia prima pura potentia subiecta priuationi: ⁊ dimensionibus interminatis: vna numero sm essentiam respectu omnium generabilium ⁊ corruptibilium: multiplicata tamen sm multitudinem formarum: a quibus suscipit esse: seiungitur autem materia a priuatione: primo physicorum. 80. materia manet: priuatio non: materie non opponitur forma: sed priuationi: Materia est pars substantie: priuatio non. Aliqui dicunt ꝙ materia ⁊ priuatio sumētes occasionem ab Aristotele: primo physicorū. 60. sunt vnum numero: quia priuatio est in materia: sicut forma ⁊ quantitas eius sunt idem numero: quo ad existentiam: ⁊ si a materia separetur aliqua forma: materia est priuata illa priuatione priuata: qua antequaȝ recepisset erat priuata priuatione priuante.

Circa. 35. videtur esse superfluitas i dictis Aristotelis: supra probauit elementa non posse esse principiuȝ materiale: hic facit idem: ergo. Dico ꝙ supra probauit elementa non generari ex illo vt materia: hic non generari vt principium. In fauorem antiquorū arguitur: ante finem hore ignis transmutabit aquam aliquanta velocitate: ⁊ dupla ad illam: ⁊ sic in infinitum: ex quo minorabitur resistentia in infinitum: ⁊ augebitur proportio in infinitum potentie motiue supra resistentiam ergo velocitas intendetur in infinitum ergo in fine hore erit caliditas infinita: si cuiȝ motus terre cresceret in infinitum: ⁊ grauitas: primo celi. 51. Dico ꝙ maiorabitur velocitas ⁊ proportio in īfinitum: tamen caliditas est finita: quia ignis transmutat solam aquam finitam tempore finito. Grauitas terre esset infinita: si terra tempore finito pertransiret spatium infinitum.

Circa. 36. Sciendum ꝙ nullum elementum cōtrariatur duobus elementis diuersis in specie: eque primo: eisdem contrarietatibus: quia tunc illa duo elementa essent eiusdem speciei specialissime. Omnia etiam elementa ⁊ proxima ⁊ distantia habent contrarietatem: ⁊ nullum cōtrariatur pluribus eadē cōtrarietate eque primo.

Commento. 37. habentur iste propositiones: equalitas sm proportionem non est vere equalitas. Illa que sunt eiusdē generis communicant in materia. Unus pugillus aque est equalis decem aeris sm quantitatem: nam quāntitas est eterna materie: ⁊ tāta est multitudo materie in vno pugillo aque: quāta in deceȝ aeris. Insuper elementa sm se tota asserit Cōmentator non esse equalia sm qualitatem: sed sȝ partes: vnde elementum sm se totum habet ad aliud proportioneȝ equalitatis: a proportione autem equalitatis non fit actio. Colligitur ex textu presenti comparata sm quātitatem cōmunicare in materia: quare sol ⁊ terra comparabuntur in quātitate: vt mathematica est: ꝙ vt sic non requirit idem subiectū.

A textu cōmenti. 38. vsqȝ ad. 46. ostēdit Aristoteles Empedoclem non potuisse saluare augumentationem: generationem: motum localem violentum: ⁊ naturalem: alterationem: ⁊ adiungit animam non resultare ex elementis: quia si sic: qualitates spirituales recipere non posset: Sed notandum ꝙ stante equali applicatione agentis ad passum: nunquam est possibilis vniformis alteratio: ⁊ in infinitis partibus proportionalibus producentur īfinite caliditates quarum nulla erit intēsior caliditate producta in prima parte proportionali: hec de secunda summa.

¶ Summa tertia secundi libri de generatione.

E elemētis aūt ex presenti summa que est a textu cōmenti. 46. vsqȝ ad. 51. determinat Aristoteles de generatione mixtorum: his propositionibus: Nō recte dixit Empedocles ex elementis sm substantiam manētibus fieri mixtum: quēadmodū ex lateribus ⁊ lapidibus fit domus: tunc enim mixti acquisitionū esset generatio: sed multoruȝ per se ⁊ actu existentiuȝ congregatio: que non constituerēt vnum simpliciter sed aggregatione solum. Elementa in generatione mixti se ad quandam temperiem reducere ⁊ eorum qualitates in excellentia remittere: ad mediocritatēqȝ temperari: vt ita contemperate cōueniant nature ipsius mixti: ⁊ sic fiat mixtum. nam proprium est elementis in suis excellentiis manentibus nihil posse gigni: quare elementa non sunt materia mixti: neqȝ qualitates elementorum in excellentia contrarie ipsius indeȝ materia sunt: sed natura subiecta quattuor elementorum qualitatibus ad mediocritateȝ contemperatis: ipsius mixti materia est: que medium vocatur: quia vniuscuiusqȝ elementoruȝ naturaȝ participat ⁊ qualitates habet elementoruȝ remissas: ⁊ medias in comparatione ad illas in elementis excellentes ⁊ extremas: ⁊ hec materia per formaȝ mixti substantialeȝ regitur ⁊ informatur. Quodlibȝ mixtuȝ perfectuȝ circa terraȝ: que est mundi mediuȝ: existens ex omniuȝ elementoruȝ contēperamento nascitur: circa mediuȝ quideȝ mūdi existunt animalia que in terra aut super terram degunt. Uegetabilia que radicem terre infixam habent: ⁊ mineralia: que terra effodiuntur. Primo ꝙ quodlibet huiusmodi mixtorum ex terra componitur: ⁊ cuȝ vnūquodqȝ mixtuȝ naturam illius participet: in cuius loco ortum est. Ex aqua vero: quia res mixta indiget terminatione ⁊ suaruȝ adinuiceȝ partium continuatione: aqua autem optime terminabilis est a terra: ⁊ suo humore terrestria continuantur: ne sua siccitate dissoluātur: vnde pulueres aridi adinuiceȝ coniuncti humore continuātur. Et in lignis: exausto humido aqueo terrestria dispergūtur: ⁊ si

unt cineres segregati: que tamē prius per humiditatem humidum aqueum in ligno coniuncta erant ⁊ continuata. At si terra ⁊ aqua in mixto fuerint: ⁊ ignem ⁊ aerem in eo esse necesse est: nam mixtum perfectū ex contrariorū contemperamento nascitur: non eiz contemperamentum est nisi ex contrarijs: at ignis aque: ⁊ aer terre contrariatur: igitur ⁊ ignis ⁊ aer in mixto erunt: quare omnia simplicia corpora in mixto inuenientur. Mixta quoqꝫ animata cū elemētis nutriant: ex illis itidē existent.

Circa. 46. ⁊. 47. Sciēduz q̄ ex vnitate materie sequitur inuicem generabilitas: ⁊ ex inuicem generari colligitur vnitas materie: vnde nō inuenitur materia vna cōmunis vnicuiqꝫ reruz naturalium nisi ex rebus habentibus generationem ⁊ interitum: siue vnuz in alterum transmutetur: siue in aliud eiusdem speciei: vel generis vniuoci cum eo. Duo nāqꝫ indiuidua ignis actu existentia non sunt transmutabilia adinuicem: tamen habent eandē materiam.

Circa. 48. Aduertenduz q̄ via compositionis mixta producūtur ex elementis: via resolutionis est econuerso: que quidez elementa i mixto sunt equalia potentia neqꝫ virtute: equalitate scilicet arithmetica non geometrica: idest elementa sunt in mixto ŝz q̄ exposcit forma mixti: ⁊ est mixtū medium inter elementa per participationem: non p abnegationez. Auerrois in cōmento. 48. arbitratur miscibile dominans simpliciter conuertere aliud in sui naturaz: miscibile dominans dominatuz remanere in mixto. Fatetur non dari mediuz temperatum equaliter: neqꝫ scilicet quo ad qualitates motiuas: neqꝫ quo ad qualitates alteratiuas: sed inuenit cōplexio temperata iudicialis ŝm q̄ exposcit species aliqua: quare reprehendit hic Galenum: dicebat. 2. colliget errorem Galeni in hoc fuisse paruum. Arbitrantur medici in cuti equalitatez esse ponderalem. Marsilius credit equalitatem in alteratiuis ⁊ nō in motiuis. Contra: ille sunt equales ergo ⁊ elementa ergo ⁊ motiue: agens enim tantum dat de forma: q̄stum de consequentibus formam. Quare tenendum est non dari equale ad pondus: neqꝫ in motiuis: neqꝫ in alteratiuis qualitatibus: quod si p possibile daretur: non duraret nisi per instans: cui nullum conseruans posset applicari: verū de his dicaz diffuse primo celi. 7.

Circa. 49. 50. Sciendū q̄ finis terre in mixtis est figurare: retinere: seruare figuras: ⁊ formas. Aqua vero habet figurare formas: lineare: temperare. Aer confert vt mixta rarificentur: subtilientur: alleuientur ⁊ ad superiora eleuentur. Officium ignis est maturare: subtiliare: permiscere ⁊ frigiditatem aliorum submittere. Rursus notanda est ista propositio: ex eisdem simus ⁊ nutrimur: que est scripta. 2. celi. 25. 2. de anima. 28. ⁊. 2. de generatione animalium capitulo primo: intelligitur eniz ista propositio i speciebus perfectis: aliter prim⁹ mus ⁊ secundus eum nutriantur sanguine: essent eiusdē speciei specialissime. Contra Cōmētatorem. 8. physicorum. 46. 7. methaphysice. 28. Item cum dicitur hic ⁊. 4. celi. 35. elementum superius esse formam ⁊ perfectionem inferioris: ⁊. 2. de anima. 16. nullum corpus esse formam corporis: hic de extrinseca. 2. d' anima de intrinseca loquitur perfectione.

¶ Sūma quarta secundi libri de generatione.

Via vero sunt.

Presenti summa que est a textu cōmēn. 51. vsqꝫ ad. 70. determinat Aristoteles de causis generationis ⁊ corruptiōis: his ppositionibus. Tot sunt generationis reruz naturaliū principia ⁊ in eodez genere cause: quot sunt principia in corporibus celestibus: sempiternis ⁊ primis: patet nam reperitur materia celi: itelligentia que est forma ei⁹ ⁊ mouens celuz: ita inuenitur materia que est altera pars corporuz subcelestium: forma substantialis: ⁊ causa efficiens: quare equalia sunt numero in celo ⁊ rebus naturalibus: nam tria. Neqꝫ idee: neqꝫ materia causa est effectiua generationis. Qualitates prime non sunt precipua agentia: ⁊ efficiētia. Perpetua est generationum ⁊ corruptionuz successio. Pro perpetua reruz generatione non sufficit motus primi mobilis: sed preter illuz: inferioruz sphērarū motus ⁊ accidentarios ⁊ proprios inter se longe diuersos ponere necesse est: nam eadem causa ⁊ eodem modo disposita eosdez effectus producere nata est: si igitur esset soluz primi mobilis circulatio: eosdem produceret ⁊ consimiles effectus: vtpote aut semp generationem: aut semper corruptionez: quare ponende sunt plures celorum lationes: que tanq̄ contrariorum naturam habentes contrarios faciant effectus: modo scilicet generationē modo corruptionem: ⁊ ita firmamenti circulatio non est generationis aut corruptionis causa: sed circungiratio solis sub zodiaco se semper agitantis. Tempus generationis viuentium est equale tempori corruptionis: nam cuz equalis est spatij per quod fit motus distātia: equalis est motus: at distantia accessus ad nos q̄ fit sole intrante arietem ⁊ cetera signa vsqꝫ ad librā est equalis distantie abcessus solis a nobis qui fit sole intrante libram ⁊ sequentia signa vsqꝫ ad arietē: Arcus. n. accessus (vt cōmuniter dicitur) complectitur sex signa: Arietem: Tauruz: Geminos: Cancrū: Leonem ⁊ Uirginem: existentia citra equinocnalez ad polum arcticū vergentia: Arcus etiam abcessus comprehendit sex signa: Libram: Scorpiū: Sagittarium: Capricornū: Aquariū: Pisces existētia vltra equinocnalē ad poluz antarcticū: Unde fit vt vniuscuiusqꝫ viuētium vita certam habeat durationis metam qua determinatur: omnia enim certo constant ordine: ⁊ que in tempore degunt viuentia: definitā habent qua clauduntur periodum. Rationabiliter euenit vt perpetue sint rerum generatiōes ⁊ corruptiones: nam natura semper melius: imo que optimum potest desiderat: vt optimo suo auctori quātū sibi conceditur assimiletur: eiusqꝫ queperoptime potest bonitatem declaret ⁊ refferat: melius autem est esse q̄ꝫ non esse: esse nāqꝫ est vestigiuz primi ⁊ sūmi entis a quo omnia sunt: non esse vero defectus est ab illius participatione ⁊ cōmunicatiōe. De necessitate nature erunt rerum generatiōes: si vlī ⁊ generali notioni explicent: vt de necessitate nature erūt homines: oliue: leones: ⁊ que nunc sunt necessario consimilia ŝm speciez generabunt: alioquin mūdus suis numeris non esset perfectus: Speciali autez ⁊ singulari modo explicando hic hō futurus non de

necessitate

necessitate erit: qr servata ordinatiōe nature poterit non esse: ⁊ sicut ābulaturus pōt ambulare ⁊ nō ābulare. Ita singulare quod generandū est potest generari ⁊ non generari: Aliquid necesse est fieri: Aliqd vero potest fieri ⁊ nō fieri. Item si posterius est: pri⁹ est: non tamen econuerso: vbi aūt posterius fit ō necessitate nature: si prius est posterius est: Generationes ſm rectum non perpetuantur: non sunt eniz corpora naturalia specie infinita: sed ſm circulū bene perpetuantur: Generatio nubis ex pluuia ⁊ ediuerso pprius imitat celi circulationē. naz sicut ea est ab oriente in occidentē: ⁊ rursus in orientez: ita huiusmodi generatio fit ex aliquo in alterū: ⁊ rursuz ex altero in primū. Animaliū vero generatio ex ppria ꝯuenientieq3 materia minus imitatur motū celi: cum non fiat ab eodem in idem ſm speciē: sed ad diuersas progrediēdo species videt esse ſm rectum: Corpora natura cōstantia quoꝝ semp eadem est substantia: indefluxa: ingenerabilis ⁊ incorruptibilis: cuiq3 nihil per generationē accedit: nihil p corruptionem subtrahitur: eadem numero redeūt ⁊ iterātur: quorū vero substantia defluxa est: caduca ⁊ corruptibilis non redeūt eadem numero: sed eadem specie solum; nā corruptū idē numero natura redire non potest.

Auerrois. 51. ait primo: concursus ab vniuersalibus ad particularia ē maior via cognitionis in natura: vniuersalia enim sunt notiora ⁊ quo ad nos ⁊ quo ad naturā: stando semp in eodem genere notitie: primo physicorū. 4. 57. 2. de anima primo dicebā: cognitio vniuersalis semp in eadem facultate precedit cognitionē propriam: siue illud vniuersale primaria: siue secūdaria intētione cōsideret: ⁊ ita methaphysicus primo de ente dis se. 11 ꝙ̄ de intelligētijs: at ordo habituum ſm ordinem existit obiectorū per se primō consideratorum.

Item ait: principia corporū generabiliū ⁊ corruptibiliū ⁊ nō generabiliū sunt eadem numero quāuis dicant ſm prius ⁊ posterius: ⁊ vlt sunt tria. s. materia: forma: ⁊ agens: hec autem duo; materia ⁊ forma: non sufficiunt in rebus generabilibus nisi sit causa agens ⁊ mouens: sicut non sufficiunt in corporibus eternis. Sensus est: si principiū analogice dicitur de materia: forma ⁊ agente celestibus ⁊ subcelestib⁹: ⁊ appropriate dicit de cā efficiente: ⁊ hec tria in celo ratione dūtaxat seiungūtur. 12. methaphysice. 25. ideo sepe tria: interdū duo predicantur. 2. celi. 3. ⁊. de aīa. 21. 22.

Rursus inquit: causa aūt que est quasi materia. i. que habet rationem materie in generabilibus est illud in quo est contingētia. Sensus est: cōtingētia est amplior libertate: qr ipsa nascitur ex materia pria: libertas oritur ex intellectu possibili: qui solus inter naturas intellectuales discurrit: nullus nāq3 inuenitur effectus contingens: qn ad ipsum cōcurrat materia pria: nullus liber qn ad ipsum cōcurrat homo.

Iterum ait: ergo vna cā rerū generabiliuz ⁊ corruptibiliū est illud qd̄ recipit cōtingētia. s. cā materialis: qua quidem res pōt esse ⁊ non esse. 7. methaphysice. 22. 9. methaphysice. 17. primo celi. 136. vnde aduertendū: causa interit⁹ aīaliū in subcelestium est: qr humidū radicale cōsumit ⁊ dato ꝙ restauratū eēt eque bonū seu melius resolutore pro vita ⁊ pro operationibus: accideret corruptio tunc: non ꝓpter defectū humidi: sed qr calor euaporaret: veluti contingit in magno gaudio: homo morit ꝓpter expansionē caloris naturalis ad extra suo simili gaudēte: ⁊ dato ꝙ humidū restauratū esset melius seu eque bonū in qualitate ⁊ quātitate ⁊ calor nullo modo euaporaret: adhuc viuēs perueniret ad mortē: qr elemēta appetūt naturalr̄ redire ad loca propria: desiderū aūt elementorū appetentium se reducere ad qualitates ⁊ loca propria cā est vniuersalis interitus mixtorum: quo modo mixtuz vniforme ab intrinseco deficeret. Amplius elementa sunt ſm partes corruptibilia: non ſm tota: ⁊ non est alia causa: nisi materia prima: ⁊ cōtrarietas in formis: valet. n. hec cōsequentia: hoc habet materiam in potētia partem sui essentialem: ergo est generabile: corruptibile alterabile.

Cōmento. 52. dicitur primo: ⁊ ista forma ꝗ est agens ⁊ abstrahēs est ꝗ mouet formas istarū rerum sensibiliū in materijs: voluit Plato: Sensus est: voluerūt Plato: Themisti⁹ ⁊ Auicēna: agens naturale imediate disponere materiam ⁊ subiectū: agens autem separatū imediate introducere formaz: quinimo Plato tenuit: vt scribit Auerrois. 12. methaphysice. 44. creatorem creasse angelos manu: deide eis precepisse creare alia mortalia: ⁊ ipsum permansisse in quiete sine labore: que verba Platonis forte fuerunt causa sabbati positi in lege filiorum israhel.

Item ait: Aristoteles redarguit vtrūꝗ3: euz dicit ꝙ facientes cām materialem meli⁹ cōsiderant: cum dant principia transmutationis: iquātum transmutationis est principium: alij autem dāt principiū nō cōueniēs transmutatiōi: forma. n. cum inuenitur: quiescit trāsmutatio: quo modo ergo poterit esse cā transmutationis: ⁊ cōtradicit dicentib⁹ formas esse causas agētes ꝓpinquas: quoniā si esset sicut illi inquisit: itaq3 non oporteret ponere causam tertiā: contingeret vt generatio eēt cōtinua ⁊ perpetua: forma. n. si semp est: ⁊ recipiens semper ē: quare ergo fiet in aliqua hora: ⁊ in alia non. Sensus ē: arbitrat Aristoteles idez agēs disponere materiā p introductiōe forme ⁊ inducere formā. 7. methaphysice. 31. ⁊ hoc qr̄ est dispositio essentialr̄ ordinata ad aliquez actū: licet. n. calor in igne existens possit ex natura sua inducere aliquē gradū caloris: tñ non potest inducere illū gradū: qui est vltima dispositio ad formā substantialē nisi virtute substantie: iteneo eim calorem ignis non posse ex se inducere in aquā calorē aque icōpossibilē: solus nāq3 calor ꝙ̄ ꝙ̄ sit ignis ratio calefaciendi: non tñ solus est ei ratio generandi substantiam: quare si ydea sufficeret cū materia: cui semper est presens: omne possibile generari: statim generaretur.

Iterum inquit: Aristoteles resistit Platoni: ⁊ qr forma non est agens simpliciter: ⁊ quia sunt cause propinque ⁊ essentiales. Ponit enim Aristoteles formas agentes: quamuis esse earum apud ipsum sit aliud ab esse earum apud Platonē: differt quidē a Platone i modo eēndi formas: ⁊ in modo actionis earū tantum: non in eē earum simpliciter: neq3 in actione earum simpliciter. Sensus est: resistit Aristoteles Platoni in duobus: primo: idea non est agens simpliciter: itaq3 nō sit aliud principiū: secūdo: idea nō est cā ꝓpinqua ⁊ essentialis: vnde differūt tantū in modo essendi formas

⁊ in modo actionis earũ: non in esse eaꝝ simpliciter dãtur nãqꝫ apud Aristotelem forme in intellectu nostro abstracte que habent aliquo modo mouere: ⁊ habent tales forme sm esse intentionale rationem idee.

Rursus ait Aristoteles: ⁊ doctrinam facit doctor: veꝝ si sit vnus intellectus ĩ omnibus hominibus: vt Auerrois tenet: eadeꝫ erit scientia preceptoris ⁊ discipuli: ⁊ ita doctor non faciet simpliciter scientiam in discipulo: qꝛ illa pri⁹ erat 3. de anima. 5. Ueritas tamen est ꝙ preceptor causat in discipulo nouam scientiam excitando ingenium eius p principia nota ⁊ per determinatã principiorum ad conclusioneꝫ applicationẽ: neqꝫ sequitur ꝙ sciẽtia sit qualitas actiua: quãdo. n. actiua qualitas agit in aliud: non requirit in illo in quod agit eẽ aliquod agens principale iuuans ipsam: at scientia preceptoris non est qualitas sufficiens ad inducendum scientiam in discipulo: sed principale agens ẽ intrinsecum discipulo: vt est intellectus agens suo lumine.

Cõmento. 53. formatur hec consequentia: non est causa agẽs ergo nec formalis nisi raro ⁊ accidentaliter: tum quia forma nõ est in materia nisi per actionem agentis: tum quia materia pura potentia non potest reducere se de potentia ad actum: quare idee sm Platonem qꝛ erant separate generationẽ ⁊ corruptionem imediate causare non poterant.

Auerrois. 54. ⁊. 55. ait: sed quia videmus ĩ quibusdam ꝙ magis sunt agentia ꝙ̃ alia: elementa digniora sunt vt corrupant res ꝙ̃ generent: quapropt necesse est si generẽt res vt habeant agens quod faciat ea per temperamentuꝫ ⁊ alterationem apta vt aliquid fiat: ⁊ est celum: inseratur elementa sic conducere ad corruptionem: ĩmo asserendum est hec inferiora esse instrumenta superiorũ: ⁊ cessante principali cessat instrumentum: instrumentum. n. artificis non mouet nisi sm artificem: hinc est ꝙ. 8. physicorũ. 47. dicit hoiem in generatione hominis esse quasi instrumẽtũ: celũ quasi artificem: in artificialibus instrumenta sine artifice nõ cõducunt ad interitũ: in naturalibus ignis sine virtute celi mouet ad corruptionẽ. Unde diligẽter ẽ aduertendũ: corpora simplicia sunt elementa: Mixta alia sunt perfecta: alia imperfecta: perfecta: quedaꝫ sunt aĩata: quedã inaĩata: aĩata: alia sunt aĩata aĩa vegetatiua: alia aĩa sensitiua: homo viuit sensu ⁊ intellectu: horũ oĩum corporũ materia prima ẽ ps essentialis: quoꝝ põt cõsiderari generatio: corruptio permanentia: operationes materiales quo ad suũ generari ⁊ corrumpi pendent a celo: tum rõne causalitatis motus celi: hic ⁊. 2. celi. 21. intelligentie eĩm immedate nõ sunt cãe nisi mediãte motu: primo methaphysice. 21. cum non sunt motus celestes nõ erit generatio: neqꝫ corruptio: prima causa est dator eẽ omnibus entibus: primo celi. 100. 4. capitulo ꝺ substantia orbis: ⁊ non nisi mediante motu: quo sublato auferetur influxus prime cause: tum ratione primitatis: sublato primo cetera remouent. 8. physicorũ 77. sunt inferiora per se ordinata in celum: cessante causa vli cessat particularis. Item hec inferiora sunt instrumenta superiorũ. Item non esset tempus: ergo. Contra. 12. methaphysice. 18. Cõmẽtator reducit hec ĩ intelligentiaꝫ non errantem. Distinctio de termino vltimato ⁊ non vltimato soluit: primũ alterans quod est primũ mouẽs motũ reducit in primũ mouens imobile.

Dicit Auerrois. 56. causa ergo continuitatis prime generationis ⁊ corruptionis est primus motus: causa autem generationis ⁊ corruptionis est ꝙ mouentur stelle ⁊ planete in orbe isto: cum habeant dispositiões diuersas entibus: quoniam aliquãdo appropinquant: aliquãdo remouẽtur: quare est eorum diuersa operatio: oportet ergo ꝙ si per elongationem corrumpit: ꝙ per appropinquationem generationẽ faciat: quia cõtrariorum sunt cõtrarie cause. Sensus est: agens omne semper inquãtum idem est inatum facere idem: ⁊ si facit diuersa: hoc est inquãtum non idem: dũmodo diuersitas effectuũ non prouemat ex diuersitate materie.

Iterum ait: Planeta appropinquãdo operatur: sm eius remotionẽ operatur cõtrarium: motus enim cõtrariat motui non absolute: sed respectu generatorum ⁊ corruptorũ: aliquando enim planeta accedit: aliquando recedit: ⁊ hoc per lineam circularem cuius vna pars est nobis ppinquior: ⁊ alia remotior: positis. n. epiciclis ⁊ eccentricis planeta terre proximior efficitur: ⁊ ab ea sepe elõgatur: Mens tamẽ Auerrois talis existit. 2. celi. 35. Primus motus celi non est vniformis ⁊ equalis quo ad partes subiecti: qꝛ partes propinque polis tardius: distantes vero velocius mouentur. 8. physicorum. 84. est tamen vniformis quo ad tempus: qꝛ in partibus temporis equalibus spatiuꝫ pertransitur equale: a celo ergo remouetur difformitas motus quo ad tempus: que quideꝫ difformitas nascitur ex diuersa proportione agentis supra resistentiã. Amplius sciens Cõmentator vnius corporis simplicis esse tantum vnum motum naturalẽ: dicit. 2. celi. 75. vnius planete esse plures motus non absolute sed congregatos in vnum subiectum: ⁊. 12. methaphysice. 44. dicebat motus vnius stelle componi: constat autem ea venire ad vnitatem: que compositionẽ faciunt: ⁊ congregantur in eodem: vnde duo motus simplices re distincti non possunt vniri simul in eodem subiecto: propter ergo defectus pleneturũ qui cito manifestant põt Cõmentator diuersitates motus planetarum vocare plures motus: ⁊ hoc de firmamento dici non potest in quo diuersitates ⁊ defectus tardissime apparent: ⁊ hec est causa ꝙ Cõmentator dicit. 12. methaphysice. 45. vera astrologia fundata est super motum eiusdem orbis: cui motui accidit velocitas ⁊ tarditas. Item causa diuersitatis in motibus planetaꝝ est aut eccentricus ⁊ epiciclus: aut motus plures ex quibus fit vnus motus diuersus in velocitate ⁊ tarditate ⁊ progressione ⁊ retrogradatione: ⁊ hoc habetur. 2. celi. 35. 12. methaphysice. 44. vnde apud Mathematicos plãeta ẽ stationarius prima ⁊ secũda statione: quando est versus oriens ⁊ versus occidens: est retrogradus in pũcto epicicli terre propinquiori: directus in puncto illi opposito: sed quia ab vna propositiõe habente plures causas veritatis non sequitur altera causarũ: iõ Cõmentator vult ppter diuersitatẽ in motibus planetarum ⁊ ppter retrogradationẽ ⁊ directionem nõ esse inferendum dari epiciclos ⁊ eccentricos. Ueritas enim peripatetica est: cuꝫ non possit esse motus circularis circa aliud ꝙ̃ circa centrũ totius: nõ dabitur epiciclus ⁊ eccentricus: omnis enim motus simplex

simplex est aut ad mediū aut a medio aut circa medium: et cum idem sit locus totius et partis: erit centrum mundi centrū oium orbium celestium: cū sint eiusdem nature analogice; vnde elementa vt cōtraria sunt habent loca diuersa: nō vt elementa sunt sz corpora celestia non potuerunt habere loca diuersa: cū non sint cōtraria. Iterum dico astronomos non demonstrare epiciclos et eccentricos aliquo genere demonstrationis: nō a priori vt patet: neqz a posteriori: qz aliūde potest effectus apparēs puenire q̄z ex epiciclis et eccentricis: vnde lz si esset eccentric⁹ esset diuersitas in motibus planetarum: non tamē ex diuersitate in motibus planetarū sequit eccentricus: ab vnā enim ppositiōe habente plures causas veritatis ad vnam illarum non tenet ratio sed bene econtra. Uerū qz in motibus planetaruz triplex apparet differentia: vna est in latitudine: qz non semp planeta equaliter distat a polis imobilibus: alia in longitudine: qz plancte non equaliter percurrūt zodiacum; tertia in eleuatione et depressione: qz idem planeta qn̄qz plus appropinquat ad centruz terre: qn̄qz plus distat: ppter quas differētias astronomi vni planete cōcedunt plures orbes partiales: vt pz in theorica planetarū. Mens tamen Auerrois est: firmamentū primū mobile mouetur ab oriente i occidentem in. 24. horis non complens reuolutionē: sed facta restrictione ad vnū determinatū siderū: illō in vno signo zodiaci morabitur ānis tribus millib⁹ Saturnus ab oriente in occidentem motus tardius circuit q̄z firmamentū: et non cōplens reuolutionez in vnoquoqz signo stat per duos ānos cū dimidio: Juppiter adhuc tardius circuēdo stat in signo vno p annū: Mars. 60. diebus et vltra: Sol, 30. diebus. Uenus. 28. Mercurius. 27. Luna per duos dies cū dimidio.

Cōmento. 57. oportet vt numerus reuolutionuz in quibus est preparatio ad corrumpendum sit equalis numero reuolutionū in quibus est crementū: et cū tempus iuuentutis sit equale tempori senectutis. Sensus est: tempus generationis fm naturam dicit equale tempori corruptionis: qz tempus accessus et recessus sunt equalia: a principio capricorni vsqz ad principiū cancri: et a principio cancri vsqz ad principiū capricorni.

Rursus respectu speciei datur minimū tempus per quod non potest durare: respectu tamen indiuidui tempus potest prolongari. vnde ad hoc vt animal sit longe vite: requiritur humidum non facile exsiccabile: non parue quātitatis: nō aqueū: sed aereū et pingue. Debitus calor pporionatus humido: regio temperata.

Commento. 58. ait: Debes scire q quando posuerimus hoc qd dixit Aristoteles q tempus crementi est equale tempori senectutis: ppponemus hoc quod medici dicunt q tempus iuuentutis sit in homine vsqz ad. 35. ānos: et ppter hoc vita naturalis stat i. 70. annis: durationes tamen indiuiduorū possunt ɔsiderari per respectum ad motū celi: ad motum aīe: ad cōplexiones: ad operationes: et inequalitas generabiliū prouenit ex inequalitate aspectus siderū: ex inequalitate complexionum: ex inequalitate materie: ex inequalitate mixtionis elementorū.

Auerrois. 59. ait primo: et hoc qd diximus q generatio et corruptio sunt continue non tm̄ sequit ex cā materiali et agente: sz etiā ex causa finali: qz iam visum est nobis q natura semper mouetur ad nobilius fm q pōt in vnoquoqz: et fm q pōt recipere vnūquodqz: vnde finis ē triplex primus est quem agens intendit producere: vt laborans sanitatem: et hoc modo: motus: generatio: corruptio: res materiales sunt finis secūdarius intelligentiarum. 2. celi. 17. 21. 12. methaphysice. 36. alius est quē agens intēdit cōseruare: vt sanus sanitatez: exercendo se: aut intendit acquirere dispositionem: qua possit cōseruari: vt homo cibū: aut repellere nocumentum: in corruptibilia agunt pro sui ɔseruatōe aut intendit operari in quo cōsistit eius operatio: vt intelligētie mouēt vt cōseruent se similes prime. 12. methaphysice. 36. 48. Tertius est cui agens intendit se assimilare: et isto modo agūt intelligētie medie ad eandem intētionem ad quaz prima agit: ideo alie intelligentie conseruant seipsas: et non prima alias cōseruatiōe que est efficere.

Item ait: et qz ens est melius q̄z non ens et ens verū q̄z nō verū: et verum fm indiuiduū q̄z fm speciem. ratio est: natura semp desiderat melius: que licet non cognoscat: tamen non agit nisi rememorata a superioribus causis: et videt velle Auerrois: naturā primo intendere indiuiduum q̄z spēm: verūtamen cōseruatio specifica nobilior est cōseruatione indiuidui: quando non pōt tale indiuiduum idem numero sempiterno tempore permanere. Generatione enim acquiritur eternitas in specie et conseruatur mundus: neqz potest quispiam appetitu regulato et conformi rationi appetere eternitatez in indiuiduo: et dicebat Aristoteles. 5. ethicorū capite 13. multa esse quorū nullū neqz voluntariū est: neqz inuoluntariū: vt senescere et mori: ideo homo felix dato q morte pereat naturali: nec nolēs moritur: nec volens.

Cōmento. 60. ait: causa enim mixtionis eorum et adinuicez et mixtionis locorum adinuicem est motus circularis: qui si non esset ab eo segregarentur sed mutant adinuicem ppter motum duplicem orbis decliuis et motū none spere computando speram elementorū de numero sperarum: vel motū octaue spere: quia apud Auerroim sunt tantum octo orbes celestes: et est firmamentum primuz mobile: cuius stelle fixe sunt partes integrales.

Cōmento. 61. ait: si motus est mouēs est: si motus est perpetu⁹: mouens ē perpetuū: si motus est cōtinu⁹ et perpetuus: mouēs est imobile et non transmutabile: et si motus circulares sunt plures vno: necesse est vt mouens sit plus vno: sed huiusmodi motus sunt plures vno: ergo et motores: et quia visum est q omnia ista mota aliquo modo mouentur codez motu: et ex motu diurnali necesse est vt omnia ista mouentia continneantur sub eodem mouēte. Sensus est: Deus mouebit primū mobile primo: et planetas non primo: sed mediate et remote: et intelligentie medie mouebunt ab oriente in occidentem imediate. Et si dicas: Deum mouere imediate omnes orbes planetaruz motu diurno: ergo imediate totum aggregatum ex omnib⁹ orbibus motu vno numero simplicissimo. Contra: ergo prima intelligentia erit vnita fm esse reale orbibus planetarum: ergo totum illud aggregatuz erit vere vnū et vere animal a tali anima: et cum illud cui

appropriat pro la itelligẽtia sit primũ mobiles ꝙ totũ aggregatũ ex celis erit pmũ mobile: ꝙ totũ illud aggregatũ erit vnũ ꝯtinuũ: capiẽdo ꝯtinuũ p eo cuius motus est vnus numero.

Cõmento. 62. ait: cõsiderandũ est de continuatione motus: vtrũ sit: qꝛ ipꝫ motũ est cõtinuũ aut perpetuũ: aut qꝛ illud per qd mouetur aut in quo mouetur continuatio accidit. s. forma ⁊ locus: ⁊ manifestum est ꝙ continuatio non inuenitur primo nisi in magnitudine: ⁊ qꝛ motũ hꝫ magnitudinẽ: necesse est vt cõtinuatio sit ex motori dispositio eniꝫ illius scilicet forme non est continua nisi quia est in cõtinuo: sed tamen non est prohibitum dicere continuũ in loco: locus eniꝫ est magnitudo: ⁊ magnitudo continua prima in qua non est possibile esse magis ⁊ minus ẽ prima sperica: vnde successio in motu aliquando est ex parte mobilis: aliquando spatij: interdum vtriusqꝫ deambulatio est motus continuus ⁊ est animal cõtinuuꝫ continuitate naturali non mathematica. Quare dicendũ est ꝙ vnitas motus pendet ex vnitate mobilis per se: nõ mobilis per accidens: neqꝫ per partem: ⁊ exposcit ẽt vnitatem temporis. i. vt tempus nõ interlaxet: vult ⁊ vnitatem rei circa quã versat motus: in alteratiõe enim vna numero est vna forma numero fluens a principio vsqꝫ in finẽ alterationis in augmentatiõe ⁊ decremento fluit eadem quãtitas sub alio tamẽ ⁊ alio termino: Motui locali satisfacit idẽtitas spatij continui vel cõtigui.

Circa. 63.64.65.66.67. aduertendũ est: omnẽ corruptibile de necessitate corrumpetur: nõ tamen omne generabile de necessitate generabitur. ⁊ ratio est: qꝛ quelibet materia prima genus formarum respicit ⁊ talem naturalem respectuꝫ ad formam frustrari non potest: quare opus est vt quodvis corruptibile tandem deficiat: Certi autẽ ⁊ signati generabilis non est necessaria generatio: nisi quãdo in materia incipit esse potentia respectiua essentialis: potentia namqꝫ materie respectiua accidentalis ad signatã formaꝫ impediri põt: sed demonstrati corruptibilis corruptio est ineuitabilis: qm̃ per presentiam forme illius corruptibilis in materia signata est illa materia ĩ potẽtia ad genera multa formaꝝ ⁊ talem potentiam actuari oportet.

Circa textũ cõmenti. 68.69.70. sciendũ ꝙ generatio non procedit in infinituꝫ: nec sꝫ rectum: nec sm̃ circulum: sm̃ rectum in specie: ⁊ nõ in numero. Hec aũt propositio corruptuꝫ non reuertitur idem numero: vera est sm̃ Aristotelem: tũ quia materia non plus est in potẽtia ad formã corruptaꝫ qꝛ nulla est potentia ad preteritũ. Uolo ẽt ad intentionem Cõmentatoris Platonẽ generari a sorte ⁊ p se ⁊ per accidens: per se: qꝛ est eiusdem speciei: per accidens qꝛ non est inter indiuidua ordo essentialis 5. physicorum. 13. ⁊ qꝛ põt impediri. Hec sunt que his diebus ⁊ horis subcisiuis nostris in lecturis ordinarijs multa ad cõe oĩum ornamẽtũ copiosissime tractant: ⁊ precurrere proposuerã supra duo de generatione ⁊ corruptione volumina.

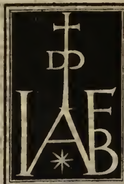
Finis.

ℂ Habetis sacre phylosophie cultores optimatissimi cõmentarios in tres de anima libros: Parua naturalia: libellũ de substantia orbis Auerrois: necnon ⁊ in duo de generatiõe ⁊ corruptione volumina editos ab excellentissimo artiuꝫ ⁊ medicine doctore Tiberio Bacilerio Bononiensi Papie phylosophiã ordiariã publice docẽte: ãno. 1508.

Registrum.

Prima alba	H	minato
ℂ Tiberij Bacilerij	Dicis primo	P
⁊ hec est causa	antellectus	suppsitus
B	sit extitu	non est
tio impossibile est	I	Q
Auer. dicit	cipit spũaliter	ℂ Tiberij
liter est	imaginate	acquiritur
C	ctiones: est	ꝙ principiũ
Operationem	K	R
re nequit	credidit	ponuntur:
prime pfectiõis	re materiali	talem partem
D	Sentẽtia	corporibus
vnũ quoddã	L	S
tum ⁊ noiales	ergo est	intelligẽtis
⁊ illud	Postremo	re sub forma
E	imediatam	tio ex simplr
laborat	M	T
rare nequeũt	ℂ Tiberij	qd hoc modo
ℂ T ex. cõmen.	cipijs: altera	vocant ptes
F	tem ꝙ preceptor	decrepitis
sepe ad	N	V
de potentia	quenter	mistio
Auerrois	Democritus	necessitate
G	pateat	simplex
est ad solum	O	
illuminabilia	distinguere	
ergo caliditati	Sermo	

ℂ Papie Impressi per Jacob de paucis drapis de Burgofrãco. Anno domini. 1508. die. 24. Mensis Iulij.

¶ Magnifico excellentissimoq3 artiū & medicine pricipi magistro Ambrosio d Ro
sate:ducali prothomedico: Jo. Franciscus Stuppa sapientuarū liberaliū: medici
neq3 Candidatus: foelicitatē sempiternam.

Plinij (que aemulari classicis scriptoribus promū: imitari vero nō ar/
duū: īmo impossibile esset) libro. 35. verba de Timante Pictore
in cōfesso excellenti sunt: Timanti vel plurimū affuit ingenij: eius eiū est
Iphigenia oratorū laudibus celebrata: qua stante ad aras cū mestos pin/
xisset oēs: precipue patre: cum tristitiae omnem imaginem consumpsisset patris ip/
sius vultum velauit: quem digne non poterat ostendere. Quo fit vt hanc epistola3
meā patris illius vultui comparem: cum digne quae dicturus sum ostendere nō pos
sim: nam tantus est in te omniū virtutum fulgor: vt nullo dicendi genere quae vellē
exequi valeam: Tu tamen medicorū omnium facile princeps Metropolisq3 nostre
Astrum fulgidissimū: aequo aio feres aliquid de tuis laudibus culpa ingenioli mei
detereri: & loco nugarū mearū accipies quae Tiberius noster Bononiēsis phylosō/
phiam in celeberrimo Ticinensi tuo litterarū Emporio publice interpraetatus: nup
in naturalibus edidit: Cōmentarios inquam in tris de anima libros: in duob° de
Gene. & Corru. inq3 libello Auerrois de orbium substantia: mox in paruis naturali/
bus: Tum Pontifici optimo Maximo Julio secundo: cum Reuerendissimo. d. d.
Cardinali sancti Georgij: nūcupatim dicatos: eo id eos valde nobiliores fore existi
mans (multa enim preciosa videntur q2 templis sunt dicata: vt inquit Pli.) quos sic
mediocriter caros ubi futuros spero: vt Homer° ille Alexādro fuit: scio etenim quā
entre ac idētidem in physicalibus scientijs aliquod non minus nouum: q elegans
opus efflagitaueris: & ita erit vt tantum Tiberianis interpolis delecteris: (& enim
phylosophie Porcus est: vt de Varrone quidā dixerūt) vt eū omnibus honorib°
ne tantum filiali caritate dicam: semper prosequaris. Tu. n. ingenia fouēs extol
lisq3: vt ponsimum sit vnde tot illustria ingenia: tot opinatissimi intellectus veluti
micantia sydera renidant: multū etenim refert in quae cuiusq3 virtus tempora in/
ciderit: vt idem dicit Pli. Quippe scio quāti sit litteris excellere quibus quam di/
uitijs malebat magnus ille Alexander: ijs dico: quibus (vt fatur Cicero) infinitate3
rerum atq3 naturae: & in hoc ipso mundo: Celum: Terras: Maria: cognoscim°: nec
magnū dūtaxat: verū & paruū mundum: hoiem aio: speculamur. O Artiū omnium
illustrissima mortalibus diuinitus elargita: sola es quae Regibus & Imperatorib°
imperas: vñ non īmerito Lex iubet imperatoria Archiatros regijs muneribus de/
corandos effici cū ppter necessitatem creauerit medicū altissimus: iuxta illud Pro/
phenicum: qui tam animae q corpori opitulet ur: nam non bene regi animum si/
ne medici beneficio abunde disputant & Gale. & Pla. & enim in tanta discordi mem
brorum republica quo modo potest dux animus bene imperare? tanq Sicca in va/
gina dislocata non apte pōt exeri nec locari: recte igitur dictū est: Medicine inuēto/
res deos fuisse: quae saluti hominū quesita est: vt Apuleus dicit: Multas gentes p̄s
scis tēporibus sine medicis degisse legimus: non tñ sine medicina. Verum tibi hu/
ius artis Antistiti in medicina corona debet: publicaq3 statua: vt olim Antonio mu
sae factū accepimus: qui eā velutī exsortē reuocas: squallentēq3 ac pānosā3 Gēmis
& Tyrio comis: nil. n. ad ornamentū (ne tantū necessitatē eius dicā) attinens: te p̄/
terijt: & vt transeam mathematicalis diuinas: dialecticas oēsq3 alias infinitas fer/
me quas cales scientias: de quibus melius tacere puto quā pauca scribere (vt cum
Hieronymo dicam) ad Praxim deuenio: Dij boni quantus in ea sis nemini nō no/
tū ē: certe deū non magis q mortalē vlli te credunt: Asclepiadē legimus cū fortuna
spopondisse ne medicus crederet si vnquā inualidus vllo modo fuisset ipse: idē de
te dicē possum°: tāta ē pter doctrinā: & expimenta fati tui elementia & bonitas optī
n. medicū maxie fortunatū & natura prudētē: ita vt minime opus sit alio medico vbi
Ambrosius est: vt Pelopidas de sese aiebat: minime. s. opus eē alio duce vbi Pe/
lopidas foret: & pfecto aliqñ (vt obiter dicā) nihil aegrū magis officit q medicorū
multitudo: a qua se iuuari opinant: nā dū soluūt: dū ad amussim argumētant (scire
n. suū nihil ē: nisi se scire hoc sciat alter) iterū eger torquet interdū ex hoc morit: veri
tas qppe nimiū altercādo amittit dicit Sene. refert Dion Adrianū moriētē dixisse:
turba medicorū regē pdidit: vez hoc fungunt priuilegio q cū aliorū oiuz errores in
lucē pdant. Sola medicorū piacula terra coopit: merito q̄ d pictore dixit Socrates:
q medicinā artē pigēdi suffecit eū caute egisse eū artē deseruisse quae defect° suos ha
beret i apto: eāq3 cōplex° eēt cui° error certa terra tegit: vt refert Petrarcha: rōq3 di/
ciū ē nulla lex ē q puniat iscitiam capitalē: nullūq3 ē exēplū vīdictae: discūt periculis
alienis: & p expimēta mortes agūt: vt ait Pli. nr: medicoq3 tm̄ occidisse hoiez sūma
īpunitas ē: vez d torpidis Clinicis loqt Pli. i quorū maīb° aeger occidit nō morit:
Adde in pronosticis quantum propheta vatesq3 sis: quā3 quidē artem: non medi/
cam; sed diuinam autumat Gale. nam futura fatuari Deum medius fidius non ho/

minem ferri praesesquare Beroso Astronomo ob diuinas praedictiones Atheniens.
publico gymnasio statuam inaurata lingua statuere: vt scribit Pli. in qua quidem
scientia: quo te predicato (vt dictione dicam logicali) insignem haud gnozo: nisi te
Modernum Berosum: mediolanensemqz Ptolomeū nominauero: hinc astrorum
praescita: Crisiumqz: ac exacerbationuz & valitudinum spes & desperationes hinc
medicinarum doses & qualitates (vt etiam temporum rationez amplectar) Taceant
igitur atqz igitur homeromastige astronomiam floccifacientes & genethliacis crede-
dendum susqzdeqz facientes: vtpote necessariam: ne dicam vtilem medico eunteo
inficias: Theoalumqz tam latis superqz: in vestibulo primi de sanitatis ingenio re/
darguitum exploiumqz intueantur: Hipocrates ille medicorum Deus tam in affori
sticis documentis q̄ in reliquis omnibus libris suis medicum vult astronomū: istis
philosophorum schole adstipulantur: 8. phys. c. 4. meteoruz capitibus vitrinqz pri
mis: vt omissum faciam Conciliatorem differentia decima: Appolloniūqz dicentez:
medicū sine stellis: & nigromanticum sine ossibus mortuorū esse quasi ymaginem a
spiritibus viuificatam: nimirūz est igitur si tantū cū te fortuna decertatur. Queret ali
quis vnde ducum: vnde principū omnium dilectiones & fauores: vnde priuilegia:
honores: xenia: imensesqz opes: nempe ex doctrina: nempe ex vigilijs tuis lecubra/
tionibusqz est q etiam omnibus fere horis sis in tuo gymnasio quo nihil dulcius ni/
hil amabilius tibi videtur: iugiterqz tam antelucanis q̄ serotinis temporibus (vt
plus olei q̄ vini absumas: sicuti de Demostene visus est dicere Hiero.) palaestra
litterali exerceatis. O me miserum: mihi luditur: o me miserum inquam: in tanta p/
fectione: in aetate in qua oculus mentis Lynceo obtutu cernit: illa enim sapientiae
condimentum est: vt Plau. in Trinūmo: in qua dico quasi turpe est ad librum respi
cere. Citentur igitur mulierculae ac nostra tempestate mendicas: ne dicam medicas
artes profitentes: quae vix syllabarum elementa dignoscunt: hae sunt quae secum
Sandapilam & Uespilones ducunt: proh dignum facinus neqz enim minus turpia
sunt medico multa funera: quam principi multa supplicia vt ait Sene. O fallacissi/
mum ac pestilens genus: o humani generis purgamenta ne excrementa dicam: cum
in hac parte lectoris auribus honor praefandus sit: non ne te pudet ignorantiae ac
temeritatis olidum animal per instructas tot Illustriū viroꝝ acies agminatim opinio/
nibus vtrinqz confligantes te ipsum in medio ponere easqz discriminare: eia inge/
nii fasces: fallaciarū Censores castigatissimi: cum expectato resoluunt ora sono: ne/
qz abest facundiae gratia dictis: vtinam reliquae arbores talibus similes fructus fa/
cerent: vt olim dixit Cynicus: cum duas ex Oliue arbore pendulas vidisset: profe/
cto a vate dictum est: omnis ignorans flagitiosus: cum sibi sollum sapiant semellae
Sciolae: optimus enim & grauissimus quisqz Philosophus multa se ignorare confi
tetur: & multa sibi etiam atqz etiam discenda esse: Scribit Cice. cui consonat Lacta
tius qui stultissimos: putat qui perfectam ingenijs suis sapientiam esse credant: cū
ille vere non indoctus esse non possit qui se doctum putet: nam & priscos sapientissi
mos multa scisse: non tamen omnia: credit Columella: optime ergo Dorus apud
Comicum: Pol qui sapit quod scit nescit: Socrates item omniuz oraculi iudicio sa
pientissimus: vnum hoc se scire q nihil sciret aiebat: Sed vnde est q e uestigio tali/
bus fides adhibeatur: vnde est q in hac artium sola euenit: vt cuicūqz medicum se
profitenti statim credatur: cum sit periculuz in nullo mendacio maius: vt afferit Pli.
Laboramus nos sacris initiati diu noctuqz in tanta librorum multiplicitate ab ineu
nabulis: ne per decēnium dicam tanq̄ ergastulis: & continua studiorum Ascia dola/
mus ingenium: vix tamen emergimus: vix proficimus: feminae vero in delitijs: que
non nisi ventrem curant & que ventri proxima sunt: actutum vna gennarum collu/
sione in Esculapium prodeunt: Medici igitur fiunt: Medicae nascuntur: vt Ia/
sonis Terrigenae: sz ne extra metas aepistolare excorbitē ad ppositū repedādū ē. Ui
des itaqz litteratorum adminiculum: occulissimeqz tanq̄ pater in hasce: Commen
tationes apud Tibe. nostrum proxima foetura natas quas omnes vno anno schola
sticis suis publice ordinarijs partim: extraordinarijs partim vicibus lectitauit: tan/
tum ille honori: vtilitatiqz nostrae consulit: & enim Tiberianum stipendium: mure
dos: inactuososqz milites non patitur: cum crebra lectione exercitum suuz recogno
scat: in qua editione Cariosas ac obsoletas quorundā opiniones minime veritati cō
sentaneas refellit: veritas eiz veritati non refragatur neqz virtus virtuti vt ait Se/
nerus. 2. d. Cleme. nihil enim sine forti probatione demolitur: nec tamen nouā sic cu
dit vt vetera destruat: Sed oportet q sermo posterioris sit acutior & rectior: vt sen
tit Auer. quarto celi: & mundi: nam quanto recentiores: tanto perspicaciores: dicūt
Leguleí pro merito itaqz voluminis laus ore inferior est: q breue est in verbis sed
longum in sententijs: vt rarus sit qui non in eius cecutiat lectione: vt vtar ver/
bis diui Hieronymi: nulli enim Neotericorum animasticorum secundum illud
existimo: vt nec iniuria de eo dixerim illud Baptistae Carmelitani: o liber obrizo

multū preciosior auro:nā oportet Thesauros esse.nō libros dicebat Domitius Pi/
so:quid mirū igitur:si Isocratem(illū credo de quo dicebat Aristo.turpe est tacere:
& Isocratē pati dicere)vnā orōnem viginti talentis vendidisse legimus:Itē & Pli/
nium nostrum Cōmentarios suos:Lartio Licinio quatercētū milibus numū potuis/
se vendere:nā sane haec sunt esculentiora animi aedulia:animiqꝫ nostri ex pmptua/
rio Tiberiano Macteae & poenora que vere bona dilectabiliaqꝫ sunt: cunctis opib⁹
praeponenda:extat aliud opus super octo libros auscultatorios:anno elapso Tibe/
riana incude elaboratū:opus certe absolutissimum: omnibusqꝫ eminentissimis vi/
ris non tantum spectatissimum:sed & admirabile:in quo sic loquutus est:vt si Iupi/
ter ipse in philosophia:loqui vellet aliter non loqueretur:cuius doctrina pluriū li/
brorum instar obtinet:vtpote quae tam diuinis & mathematicis documentis: q̄ et
Dialeticis Calculisticis meandris:conspicua sit:dictaqꝫ sint nulla ad naturę: ope/
risqꝫ specimē non pertinentia:q Hercule diuinum ac celeste quoddā potius q̄ hu/
manum reor:precipue cum vndequaqꝫ vngues & Calami zoylorum cateruatim cir/
cūstent vt dicta iugulent:haud rudeter ergo factum:q de Antonio ferunt animad/
uerto:qui nihil vnquam scripsisse traditur:ne tabellis obsignatis secum ageretur:
si quid perperam enunciasset:Sed haec ē gloria Tiberij nostri philosophoꝝ primi:
ac primoꝝ principis:vt opera eius nullis laudibus crescant:nullius vituperatiōe
minuantur vt de Homero mātuano dicit Macrobius:nam si ex eis verbū aliquod
Demas minus vel:tum de sententia cum de elegantia detraxeris oportet:vt de Ly/
sia & Platone Phauorinus so.itus est dicere:in eis enim vim Demostenis copiam
Platonis:& Iocunditatem Isocratis effinxit.En: istud est Enchiridion meum:vt
Socraticus ille Xenophon: Affricano: & Ciceroni erat:& quicquid boni in huius/
cemodi disciplinis habeo:ab ipso habuisse palam confiteor:est enim benignū & ple/
num ingenui pudoris fateri p quos quis profecerit:mutuuqꝫ reddere:cū precipue
vt scribit Ply.sois fiat ex vsura:& credo q iste homo sit regula in natura & doctrine
exemplar:q ipsa inuenit ad demonstrandū vltimam perfectionem humanam in ma/
terijs:sicuti de Arist.dicit Tiberij Intelligētia & Endelechia:Auerrois:Hec itaqꝫ
sunt que Tib.noster edidit:quibus iam satis glorie sibi quentum est:ni animus in/
quies pasceretur operetnam subscriptis horis tractatum Calculatoris de intensio/
ne:& remissione tanq̄ e Cimerijs tenebris reuocatū enodauit:hic etiam impressus
est:in quattuor celi & mundi:& Meteoris:superqꝫ Tegni in medicina cōpillatiōes
condidit:manu dūtaxat exaratas:quae anno futuro studiosis Dijs imprimentur:
exibuntqꝫ in lucē euigilatae Tiberij nri Centurie:quibus Cauillatoru turme ter/
ga curriculo dabunt:& enim impossibile est eripere stilum Tiberio & clauam Her/
culi: Quid:quod semp vel studet:vel scribit:vel legit:vel dictat actuarijs: vt nulla
sit hora:ne diem dicam que sine linea transeat tanq̄ de tempus pire arbitret q studi/
is non impartiatur:Proh dij deaeqꝫ omnes quid ego faciam:in tanto litterarum
Salo:Crassa:vt aiunt:Minerua:cū sapientum magister in continua vita moliatur:
Somni preterea parcissimi est:vtpote qui cū cū valitudine computet: assidue qua/
si speculatur:ita vt veritatem maxime habeat illud Hermetis Trismegistae : homi/
nē.s.ligamētū esse sup iorū cū istis inferiorib⁹: cūqꝫ dico hoiem: sapientem itelligo
(hō.n.equiuoce de docto & indocto: sicuti de viuo & lapideo enuciat) Sed praeter
caetera clementiae: comitatisqꝫ insigne illi genuinum est: cum omnibus humili/
me versatur:scholasticos suos docet:irritat:euigilat:animatqꝫ ad labores:& studia:
libentissime eis auxiliat: vt an patrem officiosiore:an magistrū meliorem se praestet:
non satis animo concipiā.Adde quanta apud omnes eius auctoritas sit: quae pro
ratione est:vt testatur Quinti.de nobis dicam cū in corona digladiamur:dicē Tib.
dixit sufficit ad victoriam:vt de Pythagoreis etiam legimus: nā e castoꝝ verissi/
mis:defecatissimisqꝫ doctrinis flumen illud aureum totum Gymnasium nostrum
inundauit:veritatemqꝫ aperuit:que in cunctis rebus ab intellectuali virtute deside/
ratis naturaliter:nil carior:dulcior:ac dilectior est:vt in disputationibus in Algazel
scribit Auerrois:Quid:quanta in legendo eloquentie vi tonat sententias: in qua(
obsit tamen inuidia verbo)reliquos a se omnes eminus relinquit: & vt dicendi ser/
em omittamus(in qua nihil superfluū:nihil mutilati auditur:tanq̄ si & ipse Dijs vo/
ta fecisset.Suggestum ascensurus:ne aliquod insolens:& inusitatum verbum:q tā/
quam Scopulum est cauendum:vt ait Caesar: & ad rem non pertinens effutiret:
vt Pericles faciebat:pronūciationēqꝫ quam primum & secundum: & tertium q in
Oratore esset censuit Demoste.quo nil gratius:nil dulcius: amabilius ve est:velu/
ti si Xenophontiaca illa Pytho:in eius labijs sederet: vt nunquam audientium in/
genijs fastidium pariat:quid enim iocundius esse potest q̄ grauissimas philosopho/
rum sententias:eloquentissimis verbis declaratas audire:iuxta illd:oē tulit punctū
qui miscuit vtile dulci:vn te sit vt ex eius Archetypo tot cōsumatissima effigiet in/
genia q ex eius scatorio ludo:tanq̄ ex Equo illo Troyano:innumerabiles scaꝝ pri/

cipeo exiliat) ad modū eius circulandi deuenio: quid dicā quā velis (vt ita loquar) passis in sōnatiorem velificet: Fulgetrasqʒ ac tēpestates argumētorū pluat: ipse vo tangit. Capiēs i medio fluctuū extrilidus nauiter psistit: mōre torquēs imō declarās: mā glosans vt in nullo sit videre promptius ingeniū tenaciorēqʒ memoriā: quā artem faciā a Symonide: a Metrodoro scaepsio cōsumatā: scimus: modo theologorū: mō philosophorū: aliorūqʒ: vt exposcit materia: auctoritates citans: aliquādo rationibus certat: vt nemine vnqʒ animosius ardentiusqʒ arietari (irā quippe virtus Cos est) viderim: aliogquin decorem auctoritatemqʒ iā Concurrentis qʒ suā in oibus grauissime seruans: nōnūquam licentiori lepore (qʒ in picturis greci parerga vocant) disputationem pfugit: vt moris est: ita tamē vt Sales sui sint sine dēte: Sed in hoc maxime quis mirabitur. quod extempore in omni quesita materia respondeat: vtpote omnibus: omnia factus sit: vt ait Paulus apostolus: Sed ne volumē potius qʒ epistolam misisse videar recepiui canendū est: ꝛ qm̄ hac mea donare te imortalitate non possum qua donare se fatebatur ad quos scripsisset Appion grāmaticus. Saltim meipsus tibi donorcū nihil te dignū qʒ mittā habeā: vt dixit Eschies Socrati. Uale vic chorū ciuium Los ꝛ honos: Joānēqʒ Frācīscuʒ tuum cōmendatum habeas. Uale inquam auspicatissimis auibus: dextroqʒ Genio.